est. pag. 63.

Acta eruditorum

E. Andre Sohn sculps. Lips.

JOSEPHI XAUPI
a nobilibus Perpiniani
Civibus, Canonici et Ar
chidiaconi in ecclesiâ
Perpinianensi, Abbatis
de jau, Sacræ facultatis
Parisiensis e regiâ socie
tate doctoris et ab ineunte
anno 1765. V decani.

90-3-44

~~66 2 A = N. 12~~

MED REV. 1

[illegible] en el Indice de libros
[illegible] por decretos de
[illegible] y 13-VIII-17[illegible]

ACTA
ERUDITORUM,

ANNO
MDCC XXV
publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
THOMAM FRITSCHIUM.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.
A. MDCC XXV.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXXV.

GERARDI NOODT, NOVIOMAGI, JURIS Consulti & Antecessoris, Opera omnia, ab ipso recognita, aucta, emendata multis in locis, atque in duos Tomos distributa.

Lugd. Batav. apud Johannem van der Linden, 1724, fol. Alphab. 14.

PRodierunt tandem in lucem avidis bonorum omnium votis diu expectata Jurisconsulti summi Opera omnia. Offert nobis Tomus primus opuscula, quibus olim jurisprudentiam illustravit & quæ jam A. 1713, 4 junctim typis edita fuere. Horum numero in nostra editione nihil augmenti accessit, præter *amicam Responsionem ad difficultates a Viro Amplissimo Corn. van Bynckershoek Julio Paulo motas.* Tomus secundus exhibet Commentarium in Pandectarum libros XXVII, cujus pars prior, in Digestorum libros IV priores, A. 1716, 4 prodiit. Habuimus rationem limitissimarum harum Autoris lucubrationum, suo quarumvis loco & ordine, & inde diligentiæ nostræ sola superest Commentarii pars ultima, in secundam, tertiam & quartam Pandectarum periodum. Antequam vero recensendæ ei manum admoveamus, Lectorem moneamus, necesse est, intercidisse fere egregiam spem nostram, qua per vegetam auctoris senectam in integra Digesta Commentarios ejus expectabamus. Jam enim ea, quibus antea oblectabatur, studia fatigant Virum, haud procul ab octogesimo ætatis anno constitutum. Igitur memor legis naturæ, non amplius meditari EDICTUM PRÆTORIS, sed in cogitatione vitæ melioris mentem animumque omnem defigere decrevit, ratus,

Sat patriæ Priamoque datum.

A Redi-

Redimus ad Commentarium. Non deſerit Autor viam, qua ſemel laudabiliter incedere cœperat. Repetit jus civile a prima ſua origine, ſollicitus, quid Decemvirorum primo prudentia in legibus XII Tabb. ſanciverit, quid dein jus honorarium immutaverit, quid jurisprudentia antiqua & media adjecerit, quid denique Imperatorum majeſtas & decernendo & reſcribendo innovaverit. Videas & mirere in conferendis fragmentis diligentiam ſingularem, in componendis ſagacitatem eximiam, in emendandis & reſtituendis locis luxatis curioſam Viri felicitatem. Proclive nobis eſſet, hic exhibere emendationum potiſſima exempla, ſed quotusquisque eſt eruditorum, qui tot egregiis experimentis edoctus, non optima quævis ſperet de Autoris ingenio, & inde emendationes in ipſo opere integras evolvere, quam hic truncatas legere malit? Accedit, quod hoc ſtudiorum genus, tanquam difficile, triſte & ſpinoſum, fugiunt & horrent quidam, inprimis e noſtris, qui hinc alia commendatione ad lectionem utiliſſimi operis excitandi ſunt. Cum vero, teſte *Plinio* in *præf. H. N.* maxima pars ſtudiorum amœnitates quærat, age, ponamus operam, ut Autoris exemplo eluceſcat, quantum lucis & amœnitatis arti ſeveræ e lectione veterum Philoſophorum, Hiſtoricorum & Poetarum accedere poſſit. Sed cum imprimis nobis cavendum ſit, ne earum multitudine legentibus faſtidium procreemus, paucas quidem, at eas ſelectas Autoris obſervationes delibare conſtituimus.

T. II p. 156 Quærit ad titulum de *inofficioſo teſtamento*, cur illud a Gajo in l. 12 §. 1 D. *d. bon. poſſ. contr. tabb.* jure factum eſſe dicatur, cum ſit impium atque inhumanum? Reſpondet vero, id ideo fieri, quia hujusmodi ultima voluntas conveniat verbis legis XII Tabb. *uti legaſſit, ita jus eſto*, nec mirum videri debere, addit, dediſſe hanc legem patri exheredandi poteſtatem, cum eadem ei & occidendi dederit. Credidiſſe ſcilicet, diſſerente *Cicerone* pro *Roſcio Amerino* C. 19, Decemviros, *patrem ſanæ mentis non venturum ad exheredandum filium, niſi magnis illius peccatis incenſum, ut naturam ipſam vinceret, ut amorem eum penitus inſitum ejiceret ex animo, ut denique patrem ſe obliviſceretur.* Id ipſum ſignificare *Senecam* d. *Clem.* I, 14, cum ſic ſcribit: *Num quid aliquis ſanus filium ad primam offenſam exheredat? niſi magnæ & multæ injuriæ patientiam ejus*

ejus evicerint. Nisi plus est, quod timet, quam quod damnat, non accedit ad decretorium stilum: multa ante tentat, quibus dubiam indolem & pejore loco jam positam revocet; simul deplorata est, jam ultima experitur. Voluisse igitur legem, patris, quod de eo bene speraret, esse arbitrium exheredandi filii.

Observat ad eundem titulum, Papinianum in *l.* 13 *cod.* affirmare, olim dubitatum fuisse, an pater contra filii testamentum haberet querelam inofficiosi? scilicet in causa fuisse, quod, sive ordinem naturæ, sive spem parentum spectemus, non sit in votis, ut parentes liberis, sed ut liberi parentibus sint superstites. Apte in hanc rem Penelopen apud *Ovidium* scribere Epist. I Heroid. p. 161.

Di, precor, hoc jubeant, ut euntibus ordine fatis
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

Esse deinde in corpore inscriptionum *Gruteri* p. 716 N. 7 inscriptionem sequentem huc pertinentem: VLPIA. PAVLINA. MATER. INFELICISSIMA. CONTRA. VOTVM. PIETATIS. POSVIT. Loqui eodem modo *Quintilianum* Decl. 6: *Ille est filius noster, cujus spes ipsas amavimus, quem apud omnia templa & surdos votis deos superstitem precati sumus, a quo sepeliri optavimus.* Porro hoc votum parentum indicare aliam inscriptionem veterum apud *Gruterum* p. 669 Inscr. 4, quæ ita habet: ANTONIVS. SEVERVS. AQVILA. HIC. JACET. SINE. ANIMA. MISERABILI. FATO. QVI. VIXIT. ANNOS. BISSENOS. ET. SEX. MENSES. CVI. VOTA. ERANT. VT. PARENTIBVS. ISTA. PARARET. SED. MORS. IMMATVRA. FECIT. VT. PARENTES. FACERENT. FILIO. CONTRA. ORDINEM. Senecam vero plane liberorum votum, suos parentes sibi superstites sperantium, contra bonos mores esse, arbitrari. *Non est ignotum*, inquit Seneca *Consolat ad Martiam c.* 1, *qualem te in personam tui patris gesseris, quem non minus quam liberos tuos dilexisti: excepto eo, quod non optabas superstitem, nec scio an & optaveris. PERMITTIT enim sibi quædam ET CONTRA BONUM MOREM magna pietas.*

Ad titulum, *de his, qui effuderint vel dejecerint*, apponit primo Edicti verba, quibus Prætor judicium in duplum dat, contra 227.

eum, qui ibi habitaverit, unde in eum locum, quo vulgo iter fit, dejectum vel effusum quid fuerit. Affirmat vero Autor noster, Edictum hoc ea propter inprimis necessarium fuisse, quod plebs Romana magna ex parte habitaret in cœnaculis, id est, in superioribus ædium locis, & quia ex his cœnaculis plurima in viam publicam dejicerentur & effunderentur, vix potuisse sine periculo, qua vulgo iter erat, transiri. Id loqui & observare Juvenalem 1 Sat. III v. 268.

Quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa & curta fenestris
Vasa cadunt, quantum percusso pondere signent
Et lædant silicem, possis ignavus haberi,
Et subiti casus improvidus, ad cœnam si
Intestatus eas, adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles te prætereunte fenestræ.
Ergo optes votumque feras miserabile tecum,
Ut sint contentæ patulas defundere pelves.

p. 259 Ad caput *de aleatoribus*, cum de Edicti Prætorii capite primo sermo est, quo Prætor *judicium negat contra eum, apud quem alea lusum esse dicetur, si quis eum verberaverit, damnumve ei dederit*, observat Autor, hanc Prætoris severitatem notabilem quidem, attamen non inauditam esse jure civili. Nam & alibi fieri, ut aliqui tam viles putentur, ut oporteat eos esse infra omnem legum curam. Exemplum esse in l. 29 C. ad *legem Juliam de adulteriis*. Esse & aliud apud *Valerium Maximum* L. 7 c. 7, ubi loquens de decreto Q. Metelli Prætoris urbani, qui lenoni denegaverit bonorum possessionem secundum Juventii tabulas: *Vir*, inquit, *nobilissimus & gravissimus fori ac lupanaris separandam conditionem existimavit: nec aut factum illius comprobare voluit, qui fortunas suas in stabulum contaminatum projecerat, aut huic tanquam integro civi jura reddere, qui se ab omni honesto vitæ genere abruperat.* Eodem modo loqui *Quintilianum* Declam. 385: *Quanquam, ut fecerim damnum, merito tibi delata talio est; propter quem damna omnes faciunt. Leno est publicum malum.*

8 2. Pergimus ad caput Pandectarum *de jurejurando*. Repetit ejus definitionem Autor ex *Cicerone* lib. 3 d. *Offic.* qui illud *affirmatio-*

nem

nem religiosam esse ait. Subjicit Autor, religionem a Nonio dici *Deorum culturam ac metum*. Inde jusjurandum esse affirmationem religiosam, quæ fit cum metu Divini Numinis. Fieri enim jusjurandum semper cum execratione sui, Deo, qui omnia scit & omnia valet, adhibito perjurii teste & vindice. Esse inde apud *Ovidium* L. VII Metam. v. 46:

Et dabit ante fidem: cogamque in fœdera testes
Esse Deos.

Et apud eundem Lib. III v. 457 d. arte am.

Parcite, Cecropides, juranti credere Theseo;
Quos faciet testes, fecit & ante Deos.

In titulo *de condictione ob turpem vel injustam causam* ait Ulpianus l. 4 § 3: *Quod meretrici datur, repeti non potest, ut Labeo & Marcellus scribunt. Sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpitudo versatur, sed solius dantis. Illam enim turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere, cum sit meretrix.* Huic illustrandæ monet Autor, sermonem esse Ulpiano de meretricibus, artem meretriciam veteri more professis apud ædiles. Hanc artem profiteri turpe habitum fuisse: adeo ut in eas, quasi indignas omni legum cura, deinde impune admitteretur stuprum & adulterium. Fuisse hujus generis meretricem, de qua Tacitus Lib. II annal. c. 85: *Vestilia, Prætoria familia genita, licentiam stupri apud ædiles vulgaverat, more inter veteres recepto, qui satis pœnarum adversum impudicas in ipsa professione flagitii credebant.* Dicere igitur Ulpianum, mulieres turpiter facere, quod sint meretrices, at non turpiter accipere, cum sint meretrices: ducto argumento a decoro artis professionisque, quale hoc lenæ apud *Plautum Asinar.* 1, 3: p. 296

Quid me accusas, si facio officium meum?
Nam neque usquam fictum, neque pictum, neque scriptum in poëmatis.
Ubi lena bene agat cum quiquam amante, quæ frugi esse vult.

Quæ ultima sunt verba *SCti Macedoniani*: *ut scirent, qui pessimo exemplo fænerarent, nullius posse filii jam bonum nomen expectata patris morte fieri*, ea sic explicat Autor. Sufficere Senatui, a fœneratore peccari exemplo, etsi non peccetur consilio. Hisce porro verbis, *expectata patris morte*, rem odiosam ac nefariam a Senatu 343.

 signifi-

significari. Convenire nempe filii boni & pii officio *Juvenalis* dictum *Sat.* IV, v. 43:

Funus promittere patris
Nec volo, nec possum.

De impio contra *Ovidium* Lib I *Metam.* scribere:

Ante diem patrios inquirit in annos.

Alterum igitur optare vitam patris, alterum expectare ejus mortem. Demeam apud Terentium Adelph. 5, 4 20 hanc in rem sic loqui: *Illum ut vivat optant, meam autem mortem expectant scilicet.* Eodem alludere *Quintilianum* Lib. IX *Instit. Orat.* c. 3: *Cum Proculejus quereretur de filio, quod is mortem suam expectaret, & ille dixisset se vero non expectare, imo, inquit, rogo expectes,* contraria scilicet verbi significatione: & *Livium* verbis sequentibus LXXVIII c. 27: *In castris en meis, quantum me opinio fefellit, fama mortis meæ non accepta solum sed etiam expectata est.*

p. 428. In l. 56 *Locati conducti* Paulus sic scribit: *Cum domini horreorum insularumque, diu non apparentibus nec ejus temporis pensiones exsolventibus conductoribus* (petunt ut sibi liceat) *aperire & ea quæ ibi sunt describere, a publicis personis, quorum interest, audiendi sunt, tempus autem in hujusmodi re biennii debet observari.* Notat ad hæc verba inter cetera Autor, *diu* hic a Paulo exponi *per biennium*, cujus etiam mentio fit in l. 54 §. 1 D. h. t. Et in hoc *Martialis* Lib. XII *Epigr.* 32:

O Juliarum dedecus Calendarum!
Vidi, Vacerra, sarcinas tuas, vidi:
Quas non retentas pensione pro bima
Portabat uxor rufa.

456. Explicat Autor ad caput Pandectarum de *Ædilitio edicto* inter cetera sequentem edicti versum: *Si mancipium adversus ea venisset, sive adversus quod dictum promissumve, cum veniret, fuisset, judicium dabo;* & monet cum Ulpiano, venditorem quædam promisisse etsi non præstaret: veluti ea, quæ ad nudam laudem servi pertinent. Sic solere venditores: exemplum in mangone, apud *Horatium* lib. II Ep. 2:

Hic &
Candidus & talos a vertice pulcher ad imos.

De

De hujusmodi venditione esse illud *Ciceronis* Lib. 3 d. *Offic. Qui proscribunt villam bonam, ut illi asserunt, beneque ædificatam, non existimantur fefellisse, etiamsi illa nec bona, nec ædificata ratione.* Eundemque addere rationem: *ubi enim judicium emtoris est, ibi fraus venditoris quæ potest esse?* Ex eodem genere esse illud *Lucilii* apud *Gellium* Lib. III N. H. c. 14:

Quidni? & scruta quidem ut vendat scrutarius, laudat
Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

Sub titulo de *probationibus & præsumtionibus* sollicitus de definitione, *qua probatio fides legitima dicitur, quam judici de re controversa facit is, qui dicit*, rem controversam rei liquidæ opponit eoque adducit sequentia *Quintiliani* verba Lib. V *Instit. Orat.* c. 12: *In rebus apertis argumentari tam sit stultum quam in clarissimum solem mortale lumen inferre.* Notat dein, quod res est, rem controversam imprimis eam significari, de qua lis est. Pertinere huc sequentia *Martialis* Lib. VI *Epigr.* 19: p. 474.

Non de vi, neque de cade, nec veneno
Sed lis est mihi de tribus capellis
Vicini, queror has abesse furto,
Hoc judex sibi postulet probari.

Venimus nunc ad titulum *de ritu nuptiarum*, qui harum amœnitatum plenissimus est. Inquirit primo, quid inter nuptias & matrimonium intersit, & dein nuptiarum definitionem aggreditur, quæ in §. 1 Inst. *de patr. potest.* sic habet: *Nuptiæ sive matrimonium sunt viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens.* Observat Autor, nemini apud Romanos fas fuisse, binas simul uxores habere, conjunctionem vero, cujus in definitione mentio, duplicem fuisse, aut enim fuisse solennem & legitimam juris civilis, aut juris gentium simpliciter. De priori loqui *Juvenalem* Sat. X v. 333, cum sic infit: 485.

Dudum sedet illa parato
Flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur; & decies ritu centena dabuntur
Antiquo; veniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta & paucis commissa putabas.
Non nisi legitime vult nubere.

Porrò dici nuptias individuam vitæ consuetudinem, non quod nolit Imperator eas divortiò unquam solvi ex post-facto: sed quod velit, hoc voto fieri, ne aliter quam morte interrumpantur. Ne deesset exemplum, apposuit hoc *Tibulli* Lib. III eleg. 3:

Sed tecum ut longæ sociarem gaudia vitæ,
Inque tuo caderet nostra senecta sinu;
Tunc cum præmensa defunctus tempora lucis
Nudus Lethea cogerer ire via.

Similiter meretricem, vitæ suæ rationem comparantem ei, quæ est fœminæ honeste viventis, apud *Terentium Heauton.* 2, 4 sic loqui:

Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretum'st viro,
Cujus mos maxime'st consimilis vestrum, hi se ad vos applicant.
Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini,
Ut nunquam ulli amori vestro incidere possit calamitas.

Quæ Autor annotat de nuptiis incestis, quæ cognatione impediuntur personarum contrahentium, itidem digna sunt, quæ hic referantur. Ait Paulus in l. ult. D. h. t. Incestum juris gentium admitti ab eo, qui ex gradu ascendentium vel descendentium uxorem ducit. Verisimile vero Autori videtur, Juris consultos veteres existimasse, parentum ac liberorum nuptias fieri adversus pudorem naturalem; ideoque his incestum jure gentium admitti. Addit, causam, cur huc decurrerint, nullam afferri, nec, si sinceri simus judices, tam facilem esse demonstratu, quam passim creditur. Adduci plerumque confusionem nominum & jurium cognationis, qua idem, qui est pater, fiat filiæ suæ maritus, & liberorum suorum non modo pater, sed etiam frater & avus: similiter, quæ est filia, fiat uxor patris & liberorum suorum mater, soror quoque & avia. Non esse inficiandum, illam causam improbandæ hujusmodi conjunctionis commendari utilitate tuendæ in familia reverentiæ, ideoque aptam videri ferendæ in Republica legi civili: sed ad probandam juris naturalis providentiam sine præjudicio nihil efficere: nisi quis possit sibi persuadere, illa nominum & jurium confusione, in quam sponte consentiant parentes & liberi, tolli societatem humanæ conjunctionis, ad quam unice respiciat jus naturæ & gentium. Sed ei, qui sic censeat, rem reclamare manifeste, tum

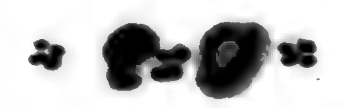
tum exemplum Persarum, id est, gentis, si quæ alia, egregie cultæ & moratæ: in qua usitatas hujusmodi nuptias fuisse inter alios memoret *Minucius Felix*, *Servius* ad Virgilium & *Hieronymus*, cujus locum sequentem adducit ex lib. II advers. Jovinian. *Persæ, Medi, Indi & Æthiopes, regna non modica & Romano regno paria, cum matribus & aviis, cum filiabus & neptibus copulantur.* Et paulo post: *Pervides igitur, quod non solum in esu sed & in sepulturis & in connubiis & in omni conversatione unaquæque gens suo ritu & proprietatibus victitet, & hoc eam naturæ legem putare quod didicit.* Præter hoc observandum esse, quod vel *Plato* illas nuptias optime quidem, sed non alio, quam civitatis instituto improbari arbitretur, eo nomine reprehensus ab *Aristotele*. Idem de *Chrysippo* ex *secta Stoicorum* tradere *Plutarchum*, ibidemque addere, illum argumentum sumsisse a ceteris animalibus, ab illa conjunctione non abstinentibus. Monet sub finem hujus articuli Autor, omnia in utramque partem disputata a Philosophis, quos consuluisse possunt veteres Jurisconsulti, repræsentasse *Ovidium* in causa Myrrhæ Lib. X *Metam.*

Transit dein ad lineam transversam, in qua similem, sed non tantam observationem esse, ait Justinianus, duplici, ut Autori videtur, ratione. Una est, ut amicitia illa providentia inter homines latius diffundatur, quod in republica fieri interest civilis societatis. Altera ratio est, quod inter propinquos more Romano erat jus osculi, quod facile stupris & adulteriis occasionem dedisset, si potuissent inter eos sperari nuptiæ. Pertinere huc verba Biblidis apud *Ovidium* Lib. IX *Metamorph.*

Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi
Et damus amplexus & jungimus oscula coram,
Quantum est quod desit?

Sed diutius fere, quam par erat, huic titulo inhæsimus. Transeamus a nuptiis ad divortia. Fingunt interpretes Juris Canonici duplex divortium, unum, quod separet conjugum consuetudinem, id est, ut ajunt, thorum & mensam sub perpetua spe conciliationis. Alterum abrumpit matrimonii vinculum. Notat Autor, hanc distinctionem veteribus esse incognitam, qui matrimonium p. 521.

B indivi-

individua vitæ consuetudine æstiment. Addit, hoc adeo verum esse, ut lege Papia Poppæa conjuges facto divortio non modo non jubeantur abstinere a secundis nuptiis, verum e contrario cogantur alias contrahere. Esse in jure iterati post divortium matrimonii exemplum in l. 64 D. d. *don. in vir. & uxor.* Etiam apud *Juvenalem* Sat. 6 v. 146 esse:

- - *Exi ocyus, & propera: sicco venit altera naso.*

Similiter *Apulejum* Lib. V *Metamorph.* in fabula de divortio Cupidinis & Psyches scribere: *Tu quidem ob istud tam dirum facinus confestim thoro meo divorte, tibique res tuas habeto, ego vero sororem tuam & nomen quo tu censeris ajebat, jam mihi confarreatis nuptiis conjugabo, & statim Zephyro præcipit, ultra terminos me domus ejus afflaret.* Accedere huic *Senecam* L. III de *benef.* c. 16, cum *num quid*, ait, *jam ulla repudio erubescit, postquam illustres quædam ac nobiles fœminæ non Consulum numero, sed maritorum annos suos computant, & exeunt matrimonii causa, nubuntur repudii*, & quæ sequuntur. Sunt hujusmodi innumera alia per totum opus dispersa, sed temperamus nobis iis colligendis, ne legentium otio abuti videamur.

HISTOIRE DU CONCILE DE PISE.

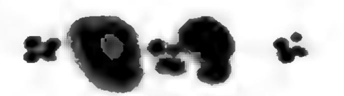
hoc est,

JACOBI LENFANTII HISTORIA CONCILII Pisani, rerumque post id gestarum usque ad Concilium Constantiense. Additæ sunt imagines æri incisæ.

Tomi II.

Amstelodami, apud Petrum Humbertum, 1724, 4.
Alph. 4 pl. 7 Tabb. æn. 16.

EN, Lector, bibliothecam ecclesiasticam novo eoque prorsus eximio Opere auctam! Cujus enim *Historiam Constantiensis Concilii*, A. 1714 editam, debitisque eodem anno p. 279 a nobis ornatam laudibus, mirifico favore excepit orbis literatus, ejus nunc lætissimi videmus *Historiam Concilii Pisani*, non illius, quod A. 1511 habitum fuit, sed superioris, quod in annum 1509 incidit. Statuerat quidem Max. reverendus Autor Basileensis historiam Concilii, quan-

quanta poſſet, diligentia deſcribere. At cum videret, arcte connexum eſſe cum Concilio Conſtantienſi Piſanum illud Concilium, hujus hiſtoriam prius perſequi in animum induxit, & hac occaſione ſumma fide enarrare, quæcunque in Eccleſia geſta ſunt inde ab A. 1378 usque ad A. 1414, quo anno Concilium Conſtantiæ fuit habitum. Nec vero ſolum Piſanum conſeſſum deſcribit Autor, ſed titulo *Hiſtoriæ Concilii Piſani* liberaliter complectitur tum præparationes ad illud Concilium, tum effectus ejus. Eo autem magis ſe commoveri paſſus eſt ad contexendam hanc hiſtoriam, quod nemo Piſani illius Concilii hiſtoriam accurate copioſeque antea deſcripſerat. Cum autem hiſtorici, Concilium aliquod rite ac diligenter ſeparato volumine deſcripturi, ſit, non ſolum bona fide & *ἄνευ παθῶν* ſcribere, verum etiam omnia, quæ geſta fuerunt, ſatis luculenter exponere; Cl. Autor alienum ab hoc loco judicavit brevitatis ſtudium, adeoque omnia inveſtigavit doctoq; oculo luſtravit monumenta, ex quibus aliquid peti poſſe ſciebat ad cognoſcendam hujus Concilii hiſtoriam, ac in ipſa Præfatione omnes recenſet hunc in finem a ſe conſultos libros, cum recentiorum, tum antiquiorum, de ſingulis addens judicium ſuum ex ipſorum diligenti conſideratione collectum. Eodem conſilio in hac Hiſtoria ſæpe integra exhibet documenta, nec dubitamus, eruditis probatum iri hujus facti apologiam, quam in Præfatione *p. 52* legere licet. Quanquam illud nobis in mentem venit vereri, ne *multi*, dum authentica monumenta Gallicum in ſermonem translata hic conſpicient, ægrius ferant, Autorem tam doctæ hiſtoriæ patrio ſermone, quam Latino, uti maluiſſe.

Diviſum eſt hoc opus duos in Tomos, quorum prior tres libros complectitur. Ac *primo* quidem *libro* Autor hiſtoriam deſcribit magni illius ſchiſmatis, quo duos Eccleſia habuit Pontifices, & ſatis longo temporis tractu in duas ſectas diviſa manſit. Copioſſime autem & accuratiſſime omnem iſtius ſchiſmatis hiſtoriam deſcribit, ſingulari etiam ſtudio annotans, ubi hiſtorici, maxime *σύγχρονοι*, diſſentiunt, &, utrius narratio ſit fide dignior, oſtendens. Hoc modo ſtatim initio omnium hiſtoricorum narrationes de Urbani VI electione exhibet, earum diſcrimina commonſtrat, ac denique, quid veriſſimum haberi debeat, exponit. Quam nihil ad hanc hiſtoriam illuſtrandam faciens omittat Autor, vel ex eo diſcimus, quod *Nicolai de*

Clemangis libri *de corrupto Ecclesiæ statu* potiora argumenta §.59 p. 66 sqq. lectoribus suis repræsentat, ratus scilicet, hujusmodi libros utilissimos esse ad cognoscendam veram Ecclesiæ illius temporis faciem. Quod respiciens, etiam *Lib. III §.78* exhibenda censuit, quæ libro Gersoniano *de auferibilitate Papæ* continentur.

Libro secundo reliqua hujus schismatis enarrat, fortunam Paparum Benedicti XIII, Bonifacii IX, Innocentii VII & Gregorii XII, item Gallorum labores ad tollendum hoc schisma susceptos, nec non Concilia hanc ob causam a Gallis habita. Describens *§. 61 sqq.* Concilium in Gallia A. 1406 habitum, quo nullum in hac gente numerosius & magnificentius unquam habitum fuisse ferunt, exhibet in compendium redactas Orationes in eo habitas a Petro ad Boves, Joanne Parvo, Simone Cramaldio, Guilielmo Fillastrio, Petro Alliacensi, (qui verba faciens super dictum aliquod Pauli Apostoli insu-
p. 146. sitata civilitate eum appellabat *Monsieur Saint Paul,*) Petro Regis, Petro Plaulio, Theologis ea ætate spectatissimis. Finit hunc librum secundum Declaratio Galliæ Regis A. 1408 facta, qua Gallia se profitetur *neutralitati* addictam, & utrumque Papam rejicit tanquam illegitimum.

Libro tertio ipsius Concilii Pisani historia exhibetur, & singulæ ejus Sessiones recensentur, adjuncta historia creati in illo Concilio Papæ Alexandri V. Nec omittitur duorum Conciliabulorum historia, quorum alterum hoc tempore a Benedicto XIII Perpiniani, alterum a Gregorio XII in Foro Julii fuit habitum. Cum vero Alexander V inter alia Pisis ediderit Programma, quo Ordinibus mendicantibus indulget facultatem quosvis audiendi peccata sua pie confitentes, eosque a peccatis absolvendi, eaque res non solum ante illud tempus, sed etiam postea controversiæ fuerit subjecta; libuit Autori nostro totam ejus rei historiam exhibere *§. 79 sqq.* Legere etiam hic licet *§. 109 p. 328* epitaphium hujus Papæ tumulo inscriptum, quod ideo huc transferemus, quod non exhiberi illud integrum observavimus. En illud: *Summus Pastorum* Alexander Quintus, *& omnis scripturæ lumen, sanctissimus Ordo Minorum quem dedit, & proprio nomine Petrus, migravit anno Domini MCCCCX.* Præterquam quod comma inter *sanctissimus* & *Ordo* interjectum ejecimus, etiam facile agnovimus tres versus hexametros,

tros, indeque concludimus, ab Editore unam vocem fuisse omissam, ac tertium versum sic fluere oportere: *Quem dedit, & proprio vocitatus nomine Petrus.* Vox igitur ista (*vocitatus*) vel similis utique est omissa.

Librum inter tertium & quartum *p. 330-349* doctissimus Autor exhibet communicatas secum ex illustri bibliotheca Uffenbachiana quatuor *libellos* manu exaratos, nec antea unquam publicatos. Ac tres quidem in compendium duntaxat redactos exhibet, unum vero, qui tertium locum tenet, totum exhibet, sed Gallice redditum e Latino sermone. Exstat igitur hic (*1*) *Roberti de Franzola*, Doctoris Juris & Advocati Moguntini, Apologia Concilii Pisani, A. 1408 in Comitiis Francofortanis recitata, audiente Ruperto, Rege Romanorum; (2) Responsio Concilii Pisani ad Rupertum, Regem Romanorum, istud Concilium non probantem; (3) Epistola circularis Imperatoris Ruperti ad Episcopos Germaniæ, qua significat, se, non obstante Congregatione Pisana, adhærere Gregorio XII, tanquam vero Papæ, & Alexandrum V habere pro Antipapa; (4) Joannis Nassovii, Archiepiscopi Moguntini, Epistola circularis ad omnes Germaniæ antistites, qua docet, se & Concilium Pisanum approbare & novo Papæ obedientiam præstare. Hinc sequitur Catalogus assessorum Concilii Pisani. Fuerunt nimirum Cardinales XXV, Patriarchæ IV, Archiepiscopi (qui partim præsentes fuerunt, partim legatos miserunt) XXIII, Protonotarii II, Episcopi (quorum quidam per legatos suos adfuerunt) CLI, Abbates CCLVII.

Hactenus prior Tomus. *Tomus secundus* quinque posteriores libros continet, quibus ea describuntur, quæ inde ab exitu Concilii Pisani gesta sunt in Ecclesia usque ad initium Concilii Constantiensis. Agitur itaque hic de electione, pessimis moribus, & actis Papæ Joannis XXIII: describuntur labores Imp. Sigismundi, quos impendit ad convocandum Concilium Constantiense: docetur, quos fecerit progressus Joannis Hussi doctrina in Bohemia. Maxime totus liber octavus exhibet historiam Hussi & Hussitarum, quantum quidem ejus ad hoc ævum pertinet: ac simul summa librorum hoc tempore ab Husso editorum fideliter repræsentatur lectoribus. Cum vero arcta sit inter statum civilem & ecclesiasticum

connexio, fieri non potuit, quin multa ſimul illuſtrarentur ab Autore capita hiſtoriæ civilis. Sic *lib. V* §. *23 ſqq.* deſcriptam offendimus hiſtoriam belli a Polonis hoc ipſo tempore geſti cum equitibus Ordinis Teutonici.

Multa vero etiam reperiet lector in hoc opere, quæ a titulo ejus non exſpectaverat. En potiora! *Lib. II* §. *21* agitur de ſecta *Alborum*, qui in Italia orti ſunt regnante Romæ Bonifacio IX, & cum inepta ſuperſtitione ſanctisque impoſturis peſſimos mores conjunxerant. Ibidem §. *103* contra Bzovium, Raynaldum, & Spondanum oſtenditur, *Theodoricum de Niem*, ſcriptorem magni illius ſchiſmatis, eſſe fidelem hiſtoricum & incorruptum, adeoq; fide digniſſimum. *Lib. III* §. *103* diſputatur de origine aureæ roſæ, quam Papa quotannis mittere ſolet ad aliquem e ſuis aſſeclis Principem. *Lib. IV* §. *31* docet Autor, a Chriſtianis toto illo ævo, quod *medium* vulgo vocamus, crudeliter vexatos fuiſſe Judæos: id quod tamen minus Chriſtiane factum eſſe exiſtimat. *Lib. V* §. *8* de *Petro Alliacenſi* agit, ejusque Epitaphium exhibet: §. *XI ſqq.* hiſtoriam expeditionum cruciatarum, quas vocant, compendioſe deſcribit. *Lib. VI* §. *25* de *Vincentio Ferrerio* diſſerit, qui innumeros prope Judæos in Chriſtianorum caſtra traduxiſſe, itemque plurima miracula patraſſe fertur; & §. *26 ſqq.* de converſo illo Judæo, *Hieronymo de S. Fide*, cujus liber contra Judæos fuſe recenſetur, ejusdemque ſolennes cum Judæis habitæ diſputationes copioſe deſcribuntur. *Lib. VII* §. *28 ſqq.* agitur de condemnatione doctrinarum *Joannis Parvi*, facta Lutetiæ a Theologis Regis juſſu congregatis.

A SYSTEM OF THE MATHEMATICKS,

hoc eſt,

SYSTEMA MATHESEOS, AUTORE JACOBO HODGSON, Lectore Matheſeos in Shola Mathematica Regia Orphanotrophii ad S. Salvatorem & Soc. Reg. Sodali.

Volumina II.

Londini, ſumtibus Thomæ Pagii, Wilhelmi & Fiſcheri Mount, 1723, 4.

Alph. 7 pl. 19½. Tabb. æn. 14, cum figuris bene multis ligno inciſis.

CL. Autor studium Matheseos pro muneris sui ratione promovere intendit, quatenus ad navigationem utile. Edidit ante aliquot annos Tractatum de navigatione sub titulo: *Theoria navigationis demonstrata*, quo meruit, ut Lector Matheseos in Schola Mathematica Regia eligeretur ad docendam Astronomiam & Navigationem. In hoc igitur Systemate non continentur, nisi quæ usum in navigatione præstant, sive immediatum, sive mediatum. Etsi autem ars navigandi inter disciplinas practicas referatur & ob praxin addiscatur; non contemnendo tamen consilio omnem praxin theoriæ superstruit Cl. Autor. Dolendum enim, quod vulgo theoriam negligant, qui praxi e Mathesi derivatæ operam navant, non sine artium Mathematicarum detrimento. Dividitur totum opus in partes quinque, quarum tres priores Volumini primo, duæ posteriores secundo cedunt. Parte igitur prima comparent *Euclidis* elementa sex priora, omnis scientiæ Mathematicæ fundamentum. Non tamen sequitur Cl. Autor ordinem propositionum *Euclidis*, cum suo in demonstrando ingenio utatur atque hinc praxes immisceat ad institutum facientes, quæ ex theorematis *Euclideis* fluunt. Succedit parte secunda *Trigonometria plana*, recentiorum inventis plurimum illustrata. Applicat Cl. Autor series infinitas *Newtoni* aliorumque, quibus sinus tangentes atque secantes, cum naturales tum artificiales, ipsisque respondentes arcus, tum etiam Logarithmi numerorum naturalium exprimuntur ad Tabularum constructionem, operam imprimis dans, ut applicatio captui tyronum respondeat. Notat hac occasione data, *Abrahamum Sharpium* numeros *Ludolphinos* pro circulo ad loca 72, *Joannem* vero *Machinum*, Astronomiæ in Collegio *Greshamensi* Professorem & Societatis Regiæ Secretarium, ad loca centum extendisse, ita ut posita diametro 1.00000 &c. pleripheria sit 3. 14159. 26535. 89793. 23846. 26433. 83279. 50288, 41971. 69399. 37510. 58209. 74944. 59230. 78164. 05286. 20899. 86280. 34825. 34211. 70679 †. Parte tertia Tractatus de *navigatione* continetur, seu arte navem per mare ab uno loco ad alterum via brevissima & tempore brevissimo deducendi. Orditur Cl. Autor ab introductione præliminari de variis navigandi modis, ubi problemata solvuntur, demonstrantur, exemplis illustrantur, adjectis Tabulis necessariis. Applicat dein

dein doctrinam trigonometricam cum de triangulis planis, tum de obliquis ad navigationem planam, tam in cursu simplici quam composito, & alia problemata ad navigationem utilia solvit, veluti, de directione cursus navis pro diversitate venti, de currentibus, quibus motus navis vel acceleratur vel retardatur. Describit mappas nauticas eorumque usum; solvit problemata varia de navigatione parallela, quæ fit sub dato quodam parallelo, & hanc doctrinam applicat ad navigationem, quæ fit media (quod dicitur) latitudine; demonstrat errores mapparum planarum, & fundamenta mapparum *Mercatoris*, una cum methodis *Wrighti* atque *Oughtredi* illos errores emendandi; describit navigationem *Mercatoris* omniaque problemata huc spectantia solvit; declarat constructionem & usum mapparum *Mercatoris*, & navigatione circulari absoluta ostendit, quomodo problemata nautica fine Tabulis Logarithmorum sinuum, tangentium, secantium & partium meridionalium, aut alio quocunque numero artificiali ope serierum infinitarum solvantur. His larga manu adduntur problemata & doctrinæ per omnem navigationem amplissimi usus, de invenienda altitudine poli seu latitudine loci dati, non neglecta refractione, cujus lex præcipua per methodum de maximis & minimis demonstratur; de determinanda locorum longitudine per eclipses lunares, solares, satellitum Jovis, appulsum Lunæ ad fixas, immersiones & emersiones planetarum, horologia oscillatoria; de variatione acus magneticæ; de methodis determinandi longitudinem itineris confecti; de æquatione temporis; de theoria Solis & constructione ac usu tabularum Solarium; de projectionibus Sphæræ orthographicis & stereographicis, quæ ad solutiones problematum primi mobilis juxta systema *Copernicanum* applicantur, de usu globi cœlestis atque terrestris; de fundamentis Chronologicis & natura atque constructione logarithmorum. Ex observationibus *Flamstædii* deduxit refractionem horizontalem 33 minutorum & in distantia 10 graduum a Zenith 9 secundorum. Ex observationibus ejusdem *Flamstædii* atque *Cassini* differentiam Meridianorum observatorii Regii Parisini & observatorii Regii *Grenovicensis* efficit 2 grad. 2 min. 30 sec. Ex aliis determinat differentiam Meridianorum *Grenovicensis* & *Ulyssipponis* 10 grad. 22 min. 30 sec. differentiam Meri-

Meridianorum *Grenovicensis* & *Romani* 13 gr. 03 min. differentiam Meridianorum *Grenovicensis* & *Dantiscani* 18 gr. 41 min. 15 sec. In theoria Solis utitur hypothesi elliptica *Kepleri* & juxta eam construxit novas Tabulas Solares ex observationibus *Flamstedianis* ad Meridianum *Grenovicensem*. Epocham pro anno currente 1701 figit in 9 S. 20° 43′ 50″; motum medium in anno communi constituit 11 S. 29°, 45′, 40″, diurnum 59′, 8″, horarium 2′ 28″; æquationem maximam orbis 1°, 56′, 20″, in primo anomaliæ gradu 1′, 59″. Tabulam declinationum Eclipticæ ad bina minuta singulorum graduum computavit, supposita declinatione maxima 23°, 29′, nec non Tabulam ascensionum rectarum Eclipticæ. Locus *Aphelii* Telluris juxta *Flamstedii* observationes A. 1701 in momento æquinoctii fuit 3 S. 7°, 44′, 42″, motus ejus seu Apogæi solaris annuus 1′, 3″: eccentricitas 1692 partium, quorum radius excentrici 100000. Hæc quidem continentur systematis volumine primo. Volumine secundo comparet totius operis pars quarta & quinta. Solvuntur hic problemata primi mobilis, cum per projectiones stereographicas, tum per Trigonometriam sphæricam. Usus est Autor luminibus, quibus ipsi affulsit *Flamstedii* Doctrina Sphærica. Tractationem orditur a projectione stereographica sphæræ, demonstrans theoremata de projectione circulorum tam maximorum, quam minimorum, & de arcubus projectorum metiendis. Hinc deducit solutiones problematum de circulorum projectione & projectionis ope construendis triangulis sphæricis constructisque dimetiendis, sive latera spectes, sive angulos. Traditis adeo iis, quæ ad solutiones problematum primi mobilis per projectiones circulorum necessaria sunt, ad Trigonometriam sphæricam progreditur. Præmissis principiis theoremata demonstrat, quibus nituntur solutiones triangulorum sphæricorum, cum rectangulorum, tum obliquangulorum, atque inde problemata consueta Trigonometriæ Sphæricæ solvuntur, additis una eorundem solutionibus stereographicis. Tandem parte quinta sive ultima solutiones tam stereographicæ, quam trigonometricæ, ad problemata primi mobilis applicantur. Imprimis etiam rationem habet problematum de parallaxi, aliorumque, quorum in eclipsibus Solaribus computandis est opus. Sed quomodo illorum ope initium, medium & finis eclipsium determine-

 mine-

minetur, ex *Flamstedii* Doctrina Sbhærica petendum esse, monet. Nostrum inprimis est recensere ea, quæ Cl. Autor de Operibus *Flamstedii* post fata relictis annotat. Tribus ea comprehenduntur voluminibus. *Volumine primo* continentur observationes *Guilielmi Gascoignii*, quem inventorem micrometri & dioptrarum telescopicarum autorem laudat Noster, ab anno 1638 usque ad 1643 celebratæ & ex litteris ad *Crabtrium* excerptæ, una cum ipsius *Crabtrii* observationibus eodem tempore habitis. Continentur porro eodem volumine Observationes diametrorum Solis & Lunæ apparentium, configurationes & elongationes Satellitum Jovis ab eodem, minutæ distantiæ fixarum cum appulsibus Lunæ & Planetarum ad eosdem, observatæ ope telescopii micrometro instructi Derbiæ ab anno 1670 usque ad 1675 a *Flamstedio*, una cum distantiis fixarum a se invicem & Planetarum ab iisdem, eclipsibus Solaribus, Lunaribus & Satellitum Jovis, maculis Solaribus, Cometis & refractionibus ope Sextantis, cujus radius septem pedum, & Quadrantis mobilis atque telescopii micrometro instructi, ab A. 1673 usque ad A, 1689 captis in observatorio regio. Has observationes propria manu in ordinem digessit magnus ille Astronomus & loca *Lunæ*, *Saturni*, *Jovis*, *Martis*, *Veneris* & *Mercurii* ex observationibus deducta adjecit; una cum Tabulis necessariis. *Secundo volumine* comparent observationes distantiarum fixarum, Solis, Lunæ & ceterorum Planetarum a vertice in Meridiano, captæ ope arcus muralis, cujus radius 7 pedum, limbus 140 graduum, una cum tempore transitus ipsorum per meridianum & observationibus diametrorum Solis & Lunæ, eclipsium Solis, Lunæ & Satellitum Jovis, variationum acus magneticæ, ab A. 1689 usque ad finem A. 1719. Comparent porro Tabulæ, quibus computatio locorum fixarum & planetarum ex observationibus facilitatur. Adduntur 2000 fere loca Lunæ in Oppositionibus, Quadraturis & Limitibus &c. una cum locis *Saturni*, *Jovis*, *Martis*, *Veneris* & *Mercurii*, ex observationibus illis deductis. Tandem *Volumine tertio* exhibetur Catalogus ascensionum rectarum, distantiarum a Polo, Longitudinum, Latitudinum & Magnitudinum 3500 circiter fixarum, una cum variationibus ascensionum rectarum & distantiarum polarium interea factis, dum Longitudo uno gradu

varia-

variatur, ut ascensiones & distantiæ a polo ad duo retro & porro secula satis exacte determinari possint. Extant etiam in hoc Volumine Tabulæ amplæ, in quibus ex data ascensione recta & distantia a Polo fixarum & Planetarum reperitur Longitudo & Latitudo. Præfigitur Præfatio prolixissima, continens relationem de observationibus astronomicis antea factis, una cum descriptione instrumentorum, quorum ope peractæ sunt, nec non Relatio de observationibus & instrumentis propriis, textus Græcus Catalogi *Ptolemaici* 1026 fixarum, cum versione nova Latina atque locis *Ulug Beighianis* correctis. Sunt ibi catalogi quidam *Arabum*, *Tychonis de Brahe* 780 fixarum, *Landgravii Hassiæ* 386, *Hevelii* 1534, *Halleji* siderum 300 australium reductorum ad ascensiones rectas, distantias a polo, Longitudinem, Latitudinem, quæ ipsis debentur ex *Flamstediono* Catalogo, in quo stellarum loca computata sunt ad A. 1726, una cum variationibus ascensionum rectarum & distantiarum a polo. Exhibentur mappæ Constellationum visibilium in nostro hemisphærio, constructæ nova quadam methodo, in quibus figuræ veteres instaurantur & stellæ ex Catalogo proprio inseruntur, una cum duobus amplissimis Planisphæriis constellationum borealium & australium. Sunt porro in eodem volumine Tabulæ Astronomicæ ex propriis observationibus deductæ ad invenienda loca Luminarium & Planetarum, Volumen Actorum, Volumen lectionum Astronomicarum in Collegio *Greshamensi* recitatarum, cum diversis aliis Tractatibus, Volumen denique epistolarum a celeberrimis Mathematicis ad *Flamstedium* scriptarum, quos inter eminent *Cassinus* senior, *Hevelius*, *Blanchinius*, *Jonas Moor*, *Christophorus Wren*, *Wallisius*, *Molyneux*, *Gregorius*, *Caswellus*, *Rœmerus*, *Oldenburgius*, *Collinsius*, *Townlejus*, *Isaacus Newtonus*, *Hallejus* & *Sharpius*. Subjungit tandem Noster suo operi in usum nauticum & astronomicum Catalogum præcipuarum fixarum ad A. 1726, in quo ascensiones rectæ, declinationes, Longitudines & Latitudines una cum magnitudinibus ex observationibus *Flamstedii* deductæ comparent; Tabulam Latitudinum & Longitudinum portuum, promontoriorum, insularum & urbium celebrium per universum orbem ex recentissimis observationibus deductam; Tabulam denique Logarithmorum ab 1 ad 10000 & Tabulam Sinuum, Tangentium & Secantium.

RACCOLTA D' AUTORI CHE TRATTANO del Moto dell' Acque.

h. e.

SYLLOGE SCRIPTORUM DE MOTU aquarum.

Tomi III.

Florentiæ, e typogr. M. Ducis, ap. Tartini & Franchi, 1723, 4 maj. Alph. 9 pl. 10 Fig. Tabb. 44, cum plurimis textui insertis.

QUicquid præclari circa Theoriam aquarum fluentium adinventum est, imprimis industria Italorum, illud in præstantissima hac Collectione velut in Thesauro quodam congestum habemus. Ad operis commendationem accedit, quod non tantum Inventa mere Geometrica, & quorum alias mentio facta est, sed etiam commentariolos, judicia & responsa, statum aquarum Bononiensium & Ferrariensium diversis temporibus, & remedia vel proposita vel adhibita, concernentia, comprehendat: quo nomine indigenis necessarium, exteris omnibus, qui vel in Theoriis ulterius promovendis, vel in operibus ejusmodi Hydragogicis dirigendis & construendis occupantur, propter ingentem numerum experimentorum, perutile dici debet. Nobis in præsenti suffecerit indicasse nomina tractuum & autorum eo ordine, quo in quolibet Tomo disponuntur. Tomo I continentur I *Archimedes* de iis, quæ insistunt humidis; 2 *Antonii Francisci Albizii* de Paludibus & solo Pisano; 3 *Galilei* discursus de iis, quæ aquæ innatant vel in ipsa moventur; 4 *Ejusdem* epistola de Bisentio Flumine; 5 P. *Benedictus Castellus* de mensura aquarum Fluentium; tum & ejusdem alia, nempe 6 Epistola ad Galileum Galilei; 7 Demonstrationes Geometricæ de mensura aquarum Fluentium; 8 Liber secundus de mensura aquarum Fluentium, 9 Considerationes circa Lacunam Venetam; 10 Considerationum pars secunda; 11 modus examinandi turbidas, quæ intrant in Lacunam Venetam & in ea deponuntur; 12 discursus de Lacuna Veneta; 13 Epistola ad Jo. Basadonnam, & 14 Epistola ad P. Bonav. Cavalerium; tum 15 Epistola *Cavalerii* ad Castellum; 16 Epistola alia *Castelli* ad Basadonnam; 17 Epistola *Hora-*

Horatiiis Barbison ad Castellum; 18 alia Epistola *Castelli* ad Basadonnam; 19 *Ejusdem* epistola ad P. Franc. Josephum; 20 *Castelli* responsio ad epistolam Bartolotti; 21 *Ej.* considerationes super Paludum Pontinarum exsiccatione; 22 *Ej.* considerationes super Paludum Bononiensium, Ferrariensium & Romandiolensium exsiccatione; 23 *Octavii Corsini* relatio de aquis Bononiensibus & Ferrariensibus; 24 *Castelli* Epistola ad Dn. Cesarini; 25 *Famiani Michelini* de fluminum directione Tractatus; 26 *Jo. Alph. Borelli* discursus super Lacuna Veneta; 27 *P. Urbani Davisi* epistola ad Sereniss. Ducem Venet. 28 Relatio *J. A. Borelli* de Stagno Pisano; 29 *Ejusd.* Supplementum ad prop. 2 L. II Bened. Castelli; 30 *Ejusd.* Fragmentum Relationis &c. 31 *Ejusd.* aliud simile; 32 *Geminiani Montanari* Mare Adriaticum ejusque currentes examinati; 33 *Vincentii Viviani* Modus impediendi Fluviorum oppletiones & riparum corrosiones, cum applicatione ad Arnum Fl. 34 *Ejusd.* relatio de præservandis civitate & territorio Pisano ab inundatione; 35 *Jo. Dominici Cassini* Distributio aquarum Bononiensium & Ferrariensium; 36 *Ejusd.* considerationes de damnis Reni ad Card. Borromæum; 37, *Ejusdem* responsa tria data in eodem negotio. Tomus II complectitur 1 *Guilielmini* de mensura aquarum fluentium & de natura fluviorum; 2 *Guid. Grandi* de motu aquarum Tractatum Geometricum; 3 *Ejusd.* examen responsi Rondeliani. Tomo III inseruntur 1 Judicia & responsa varia *Eustachii Manfredi* & aliorum in negotio aquarum Bononiensium & Ferrariensium; 2 Tractatus *Picardi* de Libellatione; 3 *Thomasii Narducci*, Patricii Lucensis, de motu aquarum per canales diversos. Præmittitur operi Præfatio satis prolixa, cujus Autor anonymus promittit introductionem facilem in Operis lectionem, duobus absolvendam: primo, ait, se acturum de iis, quæ aquis naturaliter accidunt, secundo de iis, quæ arte inventa & perfecta fuere. Quibus præmissis fidem habens merito expectaverit compendium historiæ naturalis fontium, fluviorum & marium, nec non Historiam inventionum hydraulicarum & hydragogicarum eo ordine, quo sibi successerunt: sed non sine admiratione deprehendet in lectionis progressu haud aliud promi, quam Locos communes de utilitate aquarum & illud Pindari ἄριστον μὲν ὕδωρ; Declamationes contra

Ingeniarios & Practicos; Locos communes de operibus Hydragogicis veterum: paucissima denique vaga & generalia de mutatione naturali fluviorum & marium. Sub finem subjungit quædam de auctoribus diversis, quorum scripta huic collectioni inserta sunt, sed ejusmodi iterum, ut magis rationem habuisse videatur locorum communium, & quæ dici possent, quam quæ dici deberent. Huc spectat Sphæra Archimedis, Speculum, & reliqua in vulgus nota. Satius fecisset, si notasset, qua occasione quilibet Auctor sua scripserit; quove tempore impressæ fuerint singulæ minores illæ dissertationes, & quo loco; quantumve quisque Theoriam motus aquarum promoverit; qua ratione utilem introductionem suppeditasset Lectoribus, quorum plerique verbosam ejus eloquentiam parum curabunt.

FREDERICI RUYSCHII, MED. DOCT. ANAtomes & Botanices Professoris, Academiæ Cæsareæ Curiosorum Collegæ, nec non Regiæ Anglicanæ Societatis Membri, Curæ Posteriores, seu Thesaurus Anatomicus omnium præcedentium Maximus.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1724, 4.
Plag. 5, cum fig. æn. tabulis 3.

Exhibet Clarissimus Ruyschius in hoc Thesauro Curas posteriores, ceu laborum omnium per tot annorum spatium exantlatorum & ad res Physicas ac Anatomicas illustrandas detectorum, epilogum, ultra ducenta & viginti objecta continentem, & Magnæ Russiæ Imperatori, Petro Alexiowitzio, dicatam. Quæcunqne scilicet olim in *Observationibus Anatomico-Chirurgicis*, in *Thesauris & Adversariis Anatomicis*, a se detecta & inventa vel illustrata seorsim indicaverat, hic non solum repetit, sed & objecta ipsa nitide conservata curiosorum oculis conspicienda affert. Præ reliquis autem veram ramorum venæ portæ, hepar potissimum perreptantium, constitutionem, eorumque & venæ cavæ diversitatem, vasa sanguinea per mesenterium disseminata, lienis texturam, papillas cataneas, pro glandulis vulgo habitas, corticem cerebri vasculo-

losum, cryptas Boerhnaavianas in intestinis, corpus reticulare Malpighii sub cute situm, fœtus humanos, eorumque sceleta, in tumulis, ex ligno Indico pretioso confectis, recubantia, miro modo spectantium oculos delectari, deprædicat. Inter Anatomica reperiuntur quoque varia Botanica, e. g. quæ analogiam quandam cum visceribus humanis possident, fructus puta, pyra, pruna, poma Armeniaca, &c. quæ in sceleta redacta curiose asservantur. Adsunt etiam variæ pyxides, quæ herbas floresque rariores, papiliones & alia insecta, ex utraque India potissimum allata, continent. Quæ pyxides instar Herbarii vivi sunt, in quibus vegetabilia naturalem formam conservant, coloremque per multos annos illibatum retinent.

ROBERTI WELSTED DE ÆTATE VERgente Liber, ad Rev. admodum HUGONEM, Episcopum Bristoliensem.

Londini, apud Gul. & Jo. Innys, 1724, 8.
Plag. 8 ½.

QUo plura, quove majora ab ætate provectis in publicam rem commoda redundant, eo dignius meditatione argumentum elegisse sibi videtur Clar. Autor, dum, quid ætati vergenti conducere, quidve eidem nocere soleat, duodecim capitibus solerter exponit. Primo capite in generales naturæ, quas in omnibus vivis corporibus advertere licet, leges inquirit; naturæ ordinem, quæ in plantis vitam adumbrat, pleniorem ejus imaginem in animalibus exprimit, & denique in hominem assurgere videtur, imitaturus. Nimirum plantis æque ac animalibus commune est, ut ad maturitatem sibi propriam perveniant, ac deinde deficiente sensim vigore in quoddam quasi senium declinent; nec illud minus commune est, quod quæ arte ad maturitatem præpropere evehuntur, eo citius marcescant, quæ tarde vero crescunt, eo magis diuturnæ ac stabiles evadant. Quivis paulo attentior eadem cum hominibus ratione agi facile advertet, ita enim, ut ex multis, quæ fusius ab Autore adducuntur, unum saltem commemoremus, a primæ potissimum ætatis dis-

diſpoſitione atque cultura ſequentium ætatum vigor & longævitas pendere omnino videtur. Hac generali conſideratione præmiſſa propius ad propoſitum accedit, quidve Lectori in tractatione ſperandum ſit, in compendio exhibet. Accurate de ætate vergente acturo ejus ante omnia terminos conſtituere neceſſe erat, de quibus tamen nihil certi definiri poſſe, ipſe Cap. II fatetur, cum natura non annorum numerum, ſed variam diverſorum mortalium indolem reſpiciat, ita ut non eodem ætatis anno ſinguli ſenes habendi videantur, cum potius in omni ætate quædam quaſi ſenecta conſpiciatur, ubi in ipſa hominis natura cauſa ſit, cur diutius ſpiritum trahere non detur. Ex ſolis igitur naturæ viribus earumque defectu hujus, de qua agit, vitæ periodi initium judicandum eſſe monet. Hinc ætate provectos hortatur, ne in ſemet ipſos iniqui exiſtant atque injurii, ſi ex annorum numero de vigore ſuo viribusque judicium ferre velint; qui multis tamen familiaris eſſe ſoleat error, ut dum pauciores ex coætaneis ſuperſtites ac viribus integris eſſe vident, ipſi quoque ſpem abjiciant, ac quæ ſalutaria eſſe poterant, remedia negligant, & langueant tandem ægri vana decepti opinione magis, quam cum adverſa valetudine colluctantes, quo ipſo in mortem citius declinant, vel ad vitam impoſterum miſeratione digniſſimam damnantur. Ubi vero ſufficientia vergentis ætatis deprehenduntur indicia, tunc omnino conſilia, huic ætati accommodata & naturæ imbecillitati ſuccurrentia, adhibenda ſunt, quæ partim integram adhuc conſervent, partim amiſſam reſtituant ſanitatem. Illa duplicia apud Noſtrum occurrunt, quorum alia ex prudentiæ foro, alia ex Medicorum ſcholis deſumta ſunt. Inter ea hoc potiſſimum peculiare atque notatu dignum viſum eſt, quando ſenibus, natura ſua juniorum ut plurimum conſortium abhorrentibus, perſuadere allaborat, nihil eorum imbecillitati magis poſſe mederi, quam vigentium ac ſpirituum copia abundantium juvenum conſuetudinem, ut horum ſocietate denuo vitalis eorum flamma accendatur, alaturque ad extremam usque ſenectutem: idque ſingulari ita a natura conſilio conſtitutum arbitratur, ut a conſueta illos moroſitate avocaret, dum ſalvos eſſe non vult, niſi amicitiam juniorum colant atque in ſocietatem ſecum cooptent. Medica, quæ tradit, conſilia fere omnia ex Hippocrate deſumta ſunt, quem ſolum ſuo

pro-

propoſito ſufficere arbitratur, cum reliquorum hac de re ſcripta non niſi commentaria ejus eſſe videantur. Primo quidem ſi nimiæ ſanitatis ſpeciem vultu ſenes præbeant, periculoſum eſſe monet, eoque potius ſanitatis modo contentos eſſe iubet, qui imbecillæ eorum naturæ magis ſit conveniens, nec tamen impetuoſe nimis aliquid detrahendum eſſe putat, cum ab utroque extremo tum inani tum repleto corpore periculum iis impendeat, & facile, dum hoc fugiunt, in illud incidant. Deinde, quibus tutiſſimi vivere queant anni temporibus, exponit, eosque æſtate & autumni prima parte optime valere, multis partim teſtimoniis ex Hippocrate & Celſo, tum rationibus aſſerit; varias autem & repentinas tempeſtatis mutationes, quocunque incidant tempore, maxima iisdem damna minari oſtendit. Qua occaſione, dum varia ex Hippocrate & Celſo loca adducit, Celſum nonnihil carpere videtur: quando enim Hipp. Aph. l. 3 aph. 44 ait: *in tempeſtatibus ſi eadem die nunc quidem caliditas, nunc autem frigiditas adſit, autumnales morbos expectare oportet*: ita Celſus L 2 c. 1 interpretatur: *nam fere meridianis temporibus calor, nocturnis atque matutinis, ſimulque etiam veſpertinis frigus eſt. Corpus ergo & æſtate & ſubinde meridianis caloribus relaxatum ſubito frigore excipitur; ſed ut autumno id maxime fit, ſic, quandocunque evenit, noxium eſt.* Quæ omnino verbis Hippocratis maxime conveniens eſſe videtur interpretatio. Autor contra his verbis ad 8 Aph. l. 3 Celſum reſpexiſſe, & ita mentem Hippocratis minus recte aſſecutum eſſe, neſcio qua motus ratione, arguit: cum tamen in illo Aph. de indole potius morborum autumnalium, quam de origine eorum, de qua Celſus l. c. agit, diſſeri videatur. Cum ipſa vero ſenectus morbus ſit, nec alii profecto, qui hanc premant ætatem, deerunt morbi; quare ad horum quoque conſiderationem ultimis capitibus ſe accingit, & generatim quidem vel in ſero vel in pituita vitium latere demonſtrat: eos tamen ubi in pituita morbi ſomes reſidet, non tam male, quam ubi in ſero peccante conſtituitur, audire, nec adeo facile in chronicos, ſenibus maxime timendos, degenerare arbitratur. Ceterum plurimos, qui hanc ætatem affligunt, morbos, optime arthritide ſupervenienté ſublevari opinatur: hinc eo potiſſimum Medicos in tollendis ejusmodi morbis reſpicere jubet, ut quod in viſceribus

hæret, val alia quacunque ratione œconomiam partium nobiliorum turbare poteſt, in articulos rejiciant; hoc enim tanquam remedio graviorum uti naturam, & ſenes, his interdum recurrentibus contentos, reliquorum immunes perſiſtere malorum. Ex profeſſo igitur Cap. 8 ad 12 usque de eodem agens, generationem materiæ peccantis in viſceribus, indeque in articulamenta translationem perſequitur: lapidoſam iſtam congeriem, quæ tumoribus & excreſcentiis haud raro in articulis ſeſe prodit, cum unctuoſo iſto liquore, qui lubricandis oſſium commiſſuris inſervit, advehi ratus, ſignum inde adducit, quo ex ſede ejus mali de natuta & duratione illius judicare poſſimus, ſiquidem pro propior adhuc eſt viſceribus materia per morbum articularium ejicienda, eo tenaciorem eſſe exinde conjicitur, eoque majus ad tollendam temporis ſpatium requiritur; qua de cauſa iſchias & gonagra magis ſemper, quam vel podagra vel chiragra metnendæ eſſe videntur: nec inconſulte Medicus aget, qui dolorem a prioribus ad remotiora transferre loca ſtudebit, in pedibus vero extremis manibusque hærentem non uno impetu repellet, ſed paulatim potius attenuare, minuere & ſic tandem penitus excernere allaborabit. Demum etiam ultimo capite nonnulla de iis, qui ad extremam ætatem pervenere, monenda eſſe cenſet. Ea vero quæ de ætate vergente generatim dicta ſunt, in hac extrema ævi parte fortius urgenda ſunt: nulla ſenibus ſubita diætæ & vivendi generis mutatio (etiam ſi nonnihil commodi exinde ſperandum ſit) admittenda; omne id quod olim nocuiſſe experti ſunt, ſtudioſe vitandum; ſumma in animi commotionibus moderatio adhibenda, cum omnes nocere ſoleant, ſolo forſan gaudio excepto, quod cum ſenes ad triſtitiam natura magis ſint propenſi, nimium in iis facile excitari nequit. Ea itidem omnia ſtudioſe conquirenda ſunt, quæ ſpiritus roborando & ſentiendi vim conſervando proſunt, quo reſpectu maxime quæ nervoſo generi a Medicis dicata ſunt, commendari merentur, ut & illa quæ mentem præteritorum recordatione & benefactorum conſcientia recreare queunt. Ceterum libellus hic tum ſermonis elegantia tum rerum optimarum apparatu facile Lectoris ſtudium provocat.

MAGNI CRUSII, S. R. M. DAN. LEGAT. in Gallia Paſtoris, Singularia Pleſſiaca, ſive memorabilia de vita

vita & meritis, fatis, controversiis & morte Philippi Mornæi de Plessis, maximam partem ex ipsis Mornæi scriptis, præcipue vero eius Memoriis atque Epistolis studiose collecta, in classes temporum ac rerum redacta, cum plurimis historiarum Galliæ monumentis fide dignissimis collata, & variis observationibus illustrata. Præmissa est præfatio D. HENRICI MUHLII Theol. in Eccles. ac Academia Holsat. primarii.

Hamburgi, apud Christ. Kisnerum, 1724, 8 maj.
Plag. 21.

QUæ ex indefessa sedulaque Epistolarum æque ac Memoriarum Mornæi lectione, præter cætera notatu digna, partim illorum temporum historiam, Ecclesiæque Reformatæ fata, partim Mornæi ipsius vitam resque gestas apprime illustrantia, Clariss. Autor observaverat, ea operæ pretium putavit cum orbe erudito communicare, eo quidem ordine ac methodo, ut præcipua historiæ momenta ipsis Mornæi verbis confirmet, textui statim adjectis. Inter alia singularia Cl. Autorem ex Memoriis Mornæi Tom. I p. 44 comprobasse videmus, Philippi Melanchthonis anno 1579 Monachii a Pontificiis factam post funera combustionem. Quæ cum illis hominibus, justissimo Dei judicio, feralis ac luctuosa imprimis extiterit: Bælius in Dictionario suo aliique, imprimis Pontificii, enixe id operam dedere, ut rem inter fabulas rejiciant. Verum Noster eam ex variis circumstantiis firmat, nec insolitam hanc esse inter Pontificios leonibus mortuis insultandi consuetudinem, exemplis Lutheri, Henrici Stephani, Pauli Sarpii atque aliorum ostendit. Interim in eo a Romualdo, scriptore Gallico, dissentit, quod non ipsum corpus Melanchthonis effossum, sed effigies ejus fuerit cremata. Nefandum scelus Iohannis Castelli, Henrico IV Galliæ Regi mortem intentantis, sed in ipso conatu capti, supplicioque digno affecti, describens, contra Gretserum aliosque Jesuitas, factum sedulo negantes, ex Mornæo docet atque evincit, perditissimum hominem ad perpetrandum hoc facinus a Jesuitis fuisse adductum. Rex enim ipse ad Plesseum scribit, confessum esse nebulonem, per aliquot sese annos in Collegio Jesuitarum fuisse altum atque educatum, ne-

p. 32.

p. 95.

que dubium videri posse, qui nilli sceleris autores suasoresque ei extiterint. Elegans Mornæi scriptum, quo Vir ille doctus de conjugiis
p.108. inter diversæ religionis Principes instituendis consultus a Comite Hanoviensi, sententiam suam ingenue aperit, integrum insertum
126. est. De Isaaco Casaubono existimat, Pontificiorum quidem castra aperte eum non secutum fuisse, attamen sibi in religione sua minus constitisse, neque ea, quæ tum Almeloveenius in vita ipsius, tum alii pro Casaubono afferant, eiusmodi esse, ut omnem plane dubitationem de religionis ipsius inconstantia tollant, unde facile intelligi possit, quid præsidii sibi Mornæus in colloquio illo cum Cardinale Perronio Fontisbellaquei religionis causa instituto, atque ab Autore Clar. pag. 116 seqq. exposito, a Casaubono & Çanajo, tam dubiæ religionis hominibus, promittere potuerit: qui quidem ab ingenua probitate Thuani & Pithœi, Pontificiorum licet, meliora
129. sperabat. Hinc iniquæ conditiones, quibus Mornæus ad colloquium supra dictum admissus est, ex historia edicti Nannetensis, quæ Eliam Benedictum autorem habet, summæque fidei ac autoritatis scriptum merito existimatur, ac paulo post variæ ar tes, quibus in colloquio isto incautum Mornæum deludere tentavit Perronius, attinguntur: inter quas & illa est, quod Patrum editiones interpolatas atque ita depravatas in colloquium secum adduxisset, ut integra folia immutata preloque denuo subjecta, genuinis editionibus immixta, vel tituli editionum Basileensium ac Genevensium edi-
138. tionibus Pontificiis in locis impressis subdole fuerint præfixi. Contra Grammondum quoque & alios disputat, affirmantes, infelicem colloquii modo memorati exitum ansam Hanrico IV dedisse Reformatorum sacra deserendi, quem iam anno 1593 ad Pontificios accessisse docet. Ceterum non adeo magnum discrimen Mornæus inter Calvinianos ac Lutheranos esse statuit, præsertim in articulo de sacra Cœna, in quo pro fraternitate ineunda sufficere posse ait, quod utrique verum corpus & sanguinem Salvatoris nostri in sacra Cœna dispensari fidelibus credant, licet de modo non conveniant. Sunt, qui propter has alisaque loquendi rationes Mornæum transsubstantiationis vel consubstantiationis errore infectum puta-
105. vere: sed vel unica vox *fidelibus* a suspicione hac Mornæum liberat. De *Paulo Sarpio* varia non ubivis obvia observat, simulque nuntiat, litte-

litteratissimum Virum, Frider. Adolph. Reinbothium, in eo esse, ut prope diem singulari scripto omnia, quæ ad historiam Sarpii, seu Petr. Suavis, pertinent, accurate exponat. De Mornæo quoque notat, eum multo ante infaustam Henrici IV cædem præsagiisse, unde & consilia ejus *Prophetiæ Andegavensis* nomine venerint; præterea Autores hujus cædis Jesuitas credi Mornæo, probat, mendaciique arguit Boterejum, in vita Henrici IV Jesuitas omni culpa vacuos pronuntiantem. Ipsum vero Mornæum contra Martinum Iac. Owmannum, qui eum Hebrææ linguæ ignorantiæ accusavit, defendit. Varia quoque ex Memoriis Mornæanis singularia, quibus status Ecclesiæ Græcæ illustrari potest, adducit, simulque disquisitionem ejus de Patriarcha Constantinopolitano, num rite œcumenicus vocari possit, adjungit. In qua re explicanda eo majorem fidem meretur Mornæus, quod ipse in Memoriis Tom. IV p. 473 scribit, sese quondam litterarium quoddam commercium religionis causa cum Patriarcha Cyrillo & aliis habuisse. Tandem Cl. Autor accuratam omnium Mornæi scriptorum recensionem suppeditat, ita quidem, ut, quo tempore unumquodque ab eo confectum sit, primo explicet, deinde omnes editiones versionesque exponat.

p. 168.
169.
250.
252.
256.

VITA GEORGII SABINI, CONSIGNATA a PETRO ALBINO. THEOD. CRUSIUS denuo edidit & luculento Commentario auxit.

Lignicii, sumtibus hæredum Rorlachianorum, 1724, 8.
Pl. 14.

GEorgii Sabini, Poetæ laureati, Comitis Palatini, Consiliarii Marchionum Brandenburgensium, & Professoris eloquentiæ in Acad. Francofordiana, Vitam ex ipsius potissimum scriptis collectam A. 1588 Wittebergæ ediderat Petrus Albinus. Hanc cum singulari perscriptam esse diligentia videret Cl. Crusius, rem gratam se facturum existimavit litteratis, si & edendam denuo curaret & annotationibus illustraret luculentis. Nos, non soliti antiquos recensere libros, ex Notis Crusianis, historiam literariam multa luce perfundentibus, nonnulla sumus delibaturi. P. 36 sqq. de Arnoldo Burenio, Rostochiensis Academiæ magno lumine, differit, & lectoribus

ſuis plura monumenta ejus hiſtoriam illuſtrantia indicat: quem quidem morem in toto hoc libro ſervat Cl. Cruſius. P. 54 ſqq. de Simone Lemnio, poeta maledico, cognitu digniora licet legere; p. 89 ſq. de Lazaro Bonamico. P. 136 oſtendit, Sabinum fuiſſe primum eundemque perpetuum Rectorem Academiæ Regiomontanæ. P. 211 ſqq. exhibet elogia plurium, dicata Sabini laudibus. Denique quotquot ſive literarum ſtudiis ſive aliis ornamentis clari viri ab Albino commemorantur, eorum uberiorem notitiam lectoribus exponit Cl. Editor.

DE VITA ET SCRIPTIS ELIÆ EHINGERI Commentatio, qua haud pauca Hiſt. Litterariam, præſertim Auguſtanam, illuſtrantia adducuntur. Accedunt ex Schedis ejus nondum editis quædam; cura IACOBI BRUCKERI.

Aug. Vindel. apud Dav. Raym. Mertz & L. Mayer, 1724, 8. Pl. 15.

AUtor Cl. in præfatione cauſas ſusceptæ tractationis hujus exponens, Auguſtam Vindelicorum, vel ob virorum eruditorum copiam, vere auguſtam vocari poſſe pronuntiat, numeroſumque eorum Catalogum inſerit, qui quondam orbi erudito innotuerunt, & adhuc in pretio haberi ſolent a multis. Fatetur poſtea, vulgatas quidem eſſe a *Jo. Chr. Wendlero* diſſertationes duas, de meritis Reip. Auguſt. in rem litterariam, nec non ab *Adamo*, *Witteno*, *Frehero*, *Spizelio*, aliisque, quorundam ſaltem biographias conſcriptas eſſe; verum imperfecta admodum fuiſſe hæc omnia, optandumque fuiſſe, ut Cl. *Spizelius*, intermiſſos *Ant. Reiſeri* conatus continuaturus, eruditorum Auguſtanorum hiſtoriam edere potuiſſet. In opere ipſo, ejusque cap. I proſapiam *El. Ehingeri* a *Jo. Ehingero* derivat, qui A. 1488 natus, & a parentibus in monaſterium detruſus, oriente poſtea Evangelii luce, & Luthero forte Auguſtam Vind. ad Card. Cajetanum concedente, monaſticam vitam reliquit, veritatemque Evangelicam, pro ſuggeſtu etiam, maſcule defendit. Parentem vero habuit noſter cognominem *Eliam Ehingerum*, V. D. M. apud Oettingenſes & poſtea apud Auguſtanos, bene meritum. Natus

tus est in Cœnobio Oettingensi, *Christgarten* dicto, A. 1573 d. 7 Sept. In Wittebergensem Academiam missus, usus est institutione *Polyc. Lyseri*, *Æg. Hunnii*, *Huberi*, *Gesneri*, cet. Inclaruerat jam sex disputationibus, intra triennium habitis, quum supremos in Philosophia honores consecutus alios doceret, interque discipulos suos præcipuos Frid. *Hortlederum* quoque numeraret. Tubingam postea delatus, præter exspectationem muneri ecclesiastico admotus, & a V. C. *Hafenrefero* sacris initiatus est. Mox a perill. Barone Dav. *Enenckelio* Albertobergam in Austr. inf. ad ecclesiastis aulici munus obeundum vocatus est, quo etiam ab A. 1597 per sexennium functus est. Inde a *Jo. Wilh.* L. B. de *Zelcking* Kesermarckium in Austr. super. evocatus, oriente mox persecutione evangelicorum, A. 1605 cum uxore & liberis exulare coactus est. In patriam ita redux, musis privatis se totum dicavit, donec A. 1611 ad Pastoris & Superintendentis munus subeundum invitaretur, cui tamen vocationi aliam prætulit. Tanto nimirum amore complectebatur juventutem, a Senatu Rotenburgico, simul cum Rectoris officio, A. 1605 sibi concreditam, ut neque Sultzburgum, neque Ulmam evocatus, pareret. Suscepit tandem in patria Rectoris, Professoris & Bibliothecarii provinciam, quam, a Senatu Augustano sibi demandatam, A. 1617 d. 26 Maji solemni oratione auspicatus est. Hic, campum literarium nactus amplissimum, industriæ suæ specimina varia, cum confecto Bibliothecæ Catalogo, tum habitis Dissertationibus & Orationibus non paucis, editisque tandem variis aliorum eruditorum monumentis doctissimis, subinde prodidit. Notatu dignum quoque est commercium epistolicum, ab *Ehingero* nostro cum *Matth. Radero*, *Jo. Brutschero* & *Jer. Drexelio*, S. J. Theologis, institutum, & postea juris publici factum. A. 1629 duriora rursus expertus est fata, ob editam fidei confessionem, Imperatoris decreto exauctoratus. In Saxoniam itaque se conferens, A. 1630 in Ludo litterario provinciali, cui a Porta nomen est, mandato Electoris, Rectoris officium adeptus est, donec mutata iterum rerum Augustanarum facie, & libertate religionis per Suecos restituta, inter alios Ehingerus etiam ad Rectoris & Bibliothecarii pristina munera postliminio quasi revocaretur. Nondum tamen constans fuit vel Ehingero vel reip. August. felicitas, siqui-

siquidem nova fatorum intra triennium conversione & januæ Gymnasii clausæ sunt, & noster urbe iterum excedere coactus est. Excepit autem exulem, vacantemque Rectoris scholastici locum demandavit eidem Ratisbona, ubi, post tot varios fortunæ lusus, appropinquante sensim senectute, & podagræ morbo indies iuvalescente, placida tandem quiete frui cœpit. Attamen tempus, quod senii causa publicis negotiis liberaverat, otio minime consumsit, verum partim scriptis suis expoliendis, partim carminibus conscribendis, utilissime consecravit, donec A. 1653 d. 28 Novembris octogenario major, vita excederet. Quæ de matrimonio ejus, liberisque, quorum quinque masculos, duas femellas numeravit, dici possunt, consulto omittimus.

Capite secundo de Scriptis Ehingeri nostri agens Autor, observat, non semper quidem numero scriptorum respondere eorundem præstantiam; eam tamen esse asseverat opusculorum Ehingerianorum rationem, ut non copiosa tantum, verum & insignis pretii esse deprehendantur. Tantus autem est tractatuum, dissertationum & orationum, librorum denique ab eo editorum apparatus, ut numerus eorum ad septuagesimum usque excrescat. Sunt præterea incerta, inedita & posthuma, non pauciora sane, licet ea, quæ minoris momenti videri possent, studio prætermisisse se, fidem faciat Noster, totam tractationem suam elogio quodam Ehingeri, ex V. C. Spizelio excerpto, concludens. Appendicis loco additi sunt tres tractatus, minoris molis, e MStis schedis Autoris nunc demum publicati; (I) Origines labilis, sive de nævis Origenis; (II) Papa Mulier, sive de Ioanne VIII P. M. (III) Tr. an corpus Dion. Areopagitæ apud Ratisbonenses, an vero potius apud Parisienses quiescat? Tandem coronidis loco apparet Epistola V. C. *God. Thomasii*, M. D. apud Noricos cel. qua nonnulla ad vindicandam filiarum Ehingegeri nostri famam suppeditantur. Quæ omnia Autorem nostrum additamentis notisque amplissimis lectuque dignissimis ornasse & illustrasse, quivis, ipsum hoc scriptum evolvens, nobiscum fatebitur.

VITA JOHANNIS GERHARDI, QUAM E FIDIS monumentis, magna ex parte nondum antea editis, atque ex in-

instructissima Sereniss. Ducis Gothani bibliotheca benignissime secum communicatis luculenter copioseque exposuit & ad illustrandam Historiam Ecclesiast. ejus, qua ille vixit, ætatis digessit ERDMANN RUDOLPH FISCHER, Ecclesiæ Coburg. Diaconus. Accedunt tres & quadraginta cum B. Gerhardi tum ad eundem Epistolæ.

Lipsiæ, apud Jo. Christoph. Cœrnerum, 1723, 8.
Alph. 1 pl. 14.

CUm insignia Jo. Gerhardi in cœtum puriori Christi doctrinæ addictum merita sint, operæ pretium fecit Reverendus *Fischerus*, quod post Jo. Majorem, Io. Himmelium, Just. Feurbornium, p. 4.
Sal. Glassium, Jo. Mich. Dilherrum, Mich. Schneiderum, Theoph. Spizelium, Anton. Reiserum, Henning. Wittenum, P. Freherum, Jo. Casp. Zeumerum, & Jo. Christoph. Wendlerum, qui omnes in Jo. Gerhardi meritis recensendis exornandisve elaborarunt, Theologi hujus vere magni vitam & fata luculentius paulo exposuit, historiam simul sacram & litterariam ejus ætatis passim illustrans. Lucem autem adspexit Jo. Gerhardus Quedlinburgi d. XVII Oct. A. 1582, eo ipso videlicet anno & mense, quo insignem illam Fastorum mutationem Gregorius XIII Pontifex Rom. introduxit, id 5.
quod ipse B. Gerhardus tanquam singulare quid ad annum suum natalem adnotavit. Patrem nactus fuit Bartholomæum, ærarii senatorii præfectum, matrem vero Margaretam Berndesiam, quæ voce 6.
publica matronalium virtutum exemplar audire meruit. Inclusus 7.
adhuc utero materno mirabile providentiæ divinæ in se sensit experimentum. Accidit enim, (utimur verbis Autoris) ut Pater Gerhardi iratior servo currum frugibus onustum exonerare ante pertinaciter neganti, quam bibendum accepisset, magni ponderis fustem in eum conjiceret. Servus vero bibax, celeri corporis flexu hunc ictum declinans, effecit, ut heræ gravidæ e regione stantis faciem atque uterum graviter admodum iste fustis feriret, adeo ut omnes aut embryonis jacturam, aut certe ejusmodi ictus istius indicium in corpore sobolis præsagirent, quod deformitatem notabilem ipsi

esset allaturum. Sed neutrum, providente fœtui divino numine, evenit, & mater filiolum integrum & illæsum est enixa. Adolevit juvenis in Quedlinburgensi primum, post Halberstadensi schola, & utrobique Poeseos imprimis, Græcæ & Latinæ, dedit specimina. Neque vero tum variæ calamitatis expers fuit, quippe cui modo cum morbis corporis animique, quibus etiam adductus se Theologico studio voto solenni consecraverat, modo cum contagiosa pestilen-
p. 14. tiæ lue conflictandum fuerat, quam sumto, per errorem quidem, duplici antidoto A. 1598 feliciter superavit. Anno proxime insequen-
17. te contulit se Vitembergam, ubi quidem notitiæ rerum sacrarum fundamentum jecisse, non in minima felicitatis suæ parte postea posuit. Verum anno 1601 consilio propinqui sui, Andreæ Rauchbari, aliorumque Cognatorum, ad addiscendam artem Medicam se applicuit, præstantiores in ea doctores audiit, disputationes Me-
20. dicas conscripsit, atque hac ratione eam artis salutaris notitiam acquisivit, ut non solum Hemsendorffium delatus Medicinam facere inchoaret, verum etiam, cum Superintendens Heldburgensis munere fungeretur, ægrotantibus nonnunquam in vicinia medicamenta præscriberet. Anno 1602, exacto in Academia Vitembergensi triennio, evocatus a Rauchbaro ad suscipiendam liberorum institutionem Hemsendorffium fuit; inde vero, mortuo eodem ipso anno hospite suo, filii ejus natu majoris moribus præfectus, cum eo Jenam A. 1603 abiit, quo delatus, consilio mutato & voti olim
22. facti memor, Theologiæ strenuam operam navavit, & Jo. Arndii imprimis consiliis adjutus, in hoc studiorum genere tam feliciter versatus est, ut mature admodum alios docere valuerit, in quibus Sa-
26. lomon Glassius Joanni nostro retulit acceptum, quicquid in his litte-
27. ris, præcipue in egregio Philologiæ sacræ opere, tentavit. A. 1603 laurea Philosophica ornatus, & paullo post difficillimo vexatus fuit morbo, adeo, ut crederet, decretoriam sibi instare horam, quam ob rem testamentum, quod heic insertum legitur, vel potius testi-
29. monium sanctissimæ suæ fidei & pietatis formula solenni confecit; sed postquam adhibita venæ sectione cum valetudine in gratiam
38. rediit, A. 1604 Marburgum se contulit, atque ibi Jo. Winckelmanni & Balth. Menzeri, cui etiam in itinere per primarias quasdam Germaniæ urbes comes fuit, in Theologia assiduus fuit auditor

tor. Relicto vero deinde ob turbas intestinas, ibi ob sacra reformata a Principe introducenda excitatas, Marburgo, cum Rectoris scholæ patriæ, neque minus Halberstadiensis Pastoris, itemque in Academia Giessensi Professoris provinciam detrectasset, Jenam redux factus, scholas Theologicas ibidem instituit. A. 1605, sexto demum anno vitæ academicæ elapso, primum verba ex ambone sacro ad populum fecit, neque inde ante oblatam Ephori & Pastoris Heldburgensis spartam sæpius quam quater concionatus fuit. Hac autem inde ab A. 1606 defunctus, A. 1615, satis quidem diu reluctatus, Coburgum ad p. 78.
Pastoris & Superintendentis Generalis munus evectus fuit, quod non alia tamen conditione suscepit, quam ut, si ad Professionem Academicam vocaretur, abire munere sibi liceret, quod evenit, cum mox Jenam vocaretur, id tandem consecutus, quod tot precibus totque votis quotidie optaverat, videlicet ut in Academia vivere & mori ipsi liceret, cui se natum esse & ipse agnoscebat & alii Theologi cordatissimi judicabant. Hic docuit gnaviter & nunquam fractis aut defatigatis animi corporisve viribus: fasces academicos magna 101.
dexteritate auspicatissimoque rerum omnium ista ferali & bellica tempestate successu quater gessit: Academiam deprecatione sua apud Principes validissima duobus feudis, Rhemda & Apolda, locu- 105.
pletavit; mala varia & pericula ab eadem avertit. Non minori industria collapsam fere quibusdam in locis disciplinam ecclesiasticam restauravit: id quod in Episcopatu Coburgensi & Heldburgensi egregie præstiterat, quando Generalem, quam ajunt, Visitationem Principis jussu moderatus est, atque Ordinationem Eccles. Coburgensis conscripsit, luci publicæ deinde expositam. Doctrinam puriorem contra veritatis hostes mascule defendit; consilia & responsa Theologica concinnavit; Ministros ecclesiæ utiles constituit, aliisque Ecclesiæ mire profuit. Inprimis vero commemorandæ sunt tot legationes ab ipso Ecclesiis causa susceptæ, tot itinera, quorum molestias devoravit, tot conventus Theologorum, Jenensis, Lipsiensis, aliique, quibus omnibus interfuit. De acerrimo ejus judi- 119.
cio scripta, in quibus controversias Theologicas pertractavit, & frequentissimæ consultationes, ad quas fuit adhibitus, satis loquuntur. Et qui materiarum multitudinem, varietatem & celeritatem, qua illas conscripsit, cogitaverit, facile adsentiet Dilherro, scribenti;

 omni-

omnisciam fere nostro fuisse memoriam, totumque memoriæ dolium eum exhausisse. Præterea noverat res tractandas pulcerrimis orationis luminibus exornare, historiasque sacras & profanorum scriptorum sententias ad argumenta dicendi accommodare, ex quo lucidissime magna & præclara ejus ingenii vis patet, quod etiam ad condenda carmina erat aptissimum. Theologiam catecheticam non solum Scholæ suæ Pietatis ex parte inseruit, sed etiam in peculiari libello, qui explicationem catechismi continet, dilucide selectis Scripturæ S. dictis proposuit. Quam solidam Theologiæ theticæ habuerit scientiam, cum Aphorismi ejus, tum imprimis Loci Theologici declarant, in quibus veram & Dei verbo consonam ubique doctrinam, missis omnibus Scholasticorum spinis & tricis, nervose, accurate, copiose & tam perspicue proponit, ut stipitem esse oporteat, qui mentem ejus assequi non possit. Theologiam Polemicam adversus omnis generis adversarios, Pontificios, Calvinianos, Photinianos, & Fanaticos, non contradicendi libidine, nec ulla verborum asperitate, sed veritatis divinæ amore, sobrie modesteque tractavit. Quid in Theologia exegetica valuerit, accurati, quos in Sacri Codicis libros conscripsit, Commentarii loquuntur, & si dicendum, quod res est, Gerhardo imprimis debemus, quod Theologia exegetica in artis formam redigi cœperit. Etsi enim Hermeneuticam sacram Glassius primus omnium copiosissime præcepit, in Philologia sacra tamen tradenda nihil unquam tentasset, nisi stimulos veluti ei admovisset Gerhardus. Hic enim non solum peculiarem tractatum de legitima Scripturæ S. interpretatione ediderat, verum etiam optaverat, ut esset, qui Grammaticam & Rhetoricam sacram plenius tractandam sumeret, & Glassium, cum coram, tum per litteras ad laborem hunc in se suscipiendum erat adhortatus.
p. 145. Theologiæ homileticæ cum operam daret Gerhardus, methodo se usum esse profitetur catechetica, & mystica, non illa famosa, sed quæ supposito sensu litterali Scripturas sobrie convenienterque accommodat. Illam enim ad captum plebis, hanc πρὸς οἰκοδομὴν accommodatissimam esse, recte judicabat. Theologiam Moralem, atque Paracleticam, aliquot pariter libris tradidit, eo quidem solidius, quod ipse pietatis non fucatæ cultor gravissimis sæpe tentationibus ad investigandas firmas in sacris Litteris consolatio-

tiones, quibus ſe erigeret, excitatus fuiſſet. Qui Theologiæ Caſualis & Conſiſtorialis, quam probe perſpectam habuit, ſpecimina expetunt, Reſponſa ejus Theologica, Locos etiam Theologicos paſſim, & ordinationem Eccleſiaſticam Coburgenſem legant, & conventus cogitent, in quibus præcipuæ fere ſemper Gerhardi partes in decidendis rebus eccleſiaſticis fuerunt. Quantum in Theologia Patriſtica fuerit verſatus, *libri ejus*, pleni teſtimoniorum ex veteris eccleſiæ doctoribus depromtorum, oſtendunt. Unde ſimul intelligitur, eum in Hiſtoria Eccleſiaſtica minime hoſpitem fuiſſe. Certe ratio addiſcendæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quam in Methodo ſtudii Theologici præſcripſit, & imprimis ejus Confeſſio Catholica ubertim id demonſtrant. Theologiæ Scholaſticæ ea notitia erat imbutus, quæ doctori, cum Pontificiis feliciter depugnaturo, ſufficit. Neque minori linguarum præcipuarum & Theologo neceſſariarum cognitione imbutus fuit. Hebraica ita calluit, ut, antequam Heldburgum Jena diſcederet, dignus ab Aula Vinarienſi haberetur, cui munus ordinarium docendi linguam ſacram in Academia Jenenſi demandari poſſet. Attigit quoque Chaldaicam & Syriacam, uti ex Commentationibus ejus Biblicis, & ſigillatim quidem ex Harmonia Evangelica & Commentario in utramque Petri Epiſtolam apparet: quamvis non diſſimulandum, in illa non parum eum in inquirendis etymis Syriacis Sal. Glaſſii, in hoc Mich. Schneideri opera fuiſſe adjutum. Utrum Rabbinicam linguam intellexerit, non liquet. Litteris Græcis multos ejus ætatis Theologos antecelluiſſe Gerhardum, ex iis, quæ ſupra commemoravimus, obſcurum eſſe nequit. Nec vulgarem ſibi linguæ Latinæ ſcientiam ex optimorum autorum lectione comparaverat. Puriori certe ac magis perſpicuo ſtylo libri ejus ſcripti ſunt, quam multorum aliorum Theologorum, quæ cauſa eſt, cur vix imitabilem ſtyli facilitatem modo citatus Schneiderus Gerhardo adſcribat. Quod ad virtutes ejus, laudantur hic prolixe ejus pietas, beneficentia, concordia & manſuetudo, ſobrietas & *αὐτάρκεια*, gratitudo, humilitas & integritas vitæ, humanitas & feſtivitas, obtrectationum odium, patientia & in calamitate conſtantia, quibus utique opus habuit, cum varias ſubinde calamitates experiretur. Quæ aliis præcepit, ipſe inculpatiſſimo vitæ genere, pietate fuci omnis experte, alios juvandi omnibusque bene faciendi ardore

ardore, temperantia, moderate de se sentiendi studio, humanitate, infracto in adversis rebus animi robore, exemplo suo continuo expressit. Nunquam enim ipsi virtutem suam periclitandi tentandique defuit occasio, præcipue cum more omnium, qui Deum sincero studio colunt, multas injurias sustinuerit, multa suorum funera efferri viderit, morborum difficultate semel iterumque, invidia quoque & calumnia laboraverit. Bello Germanico tricennali & Cæsareani & Suecici milites eum per insidias capere aliquoties tentarunt, &, cum ipsi nocere non potuerint, in bona ejus variis modis debacchati sunt, ita ut crebris horum hostium depopulationibus atque incendiis quinquies mille aureorum jacturam fecerit. Neque vero adversitatibus his fractus est, sed intrepido animo omnia pertulit, certus de Dei hominumque in se favore, quo factum, ut e frequentibus amplissimisque Principum, aliorumque, quorum gratia florebat, donationibus, satis divitiarum collegerit. Ceterum mirum minime videbitur, tantum Virum viginti quatuor vicibus ad sacra vel Academica munia obeunda, nunc in superiorem aut inferiorem Saxoniam, nunc in Borussiam, Holsatiam, Sueciam, imo & Bohemiam atque Austriam, propositis largis præmiis, fuisse invitatum. Rem familiarem Gerhardi quod spectat, tori sociam sibi elegerat Barbaram Neumeieriam, post Jo. Majoris privignam, quacum d. 19 Sept. A. 1608, præsentibus Serenissimorum Principum, Jo. Casimiri & Jo. Ernesti, Illustrissimæ item Principis Vinariensis, & Reverendissimæ Abbatissæ Quedlinburgensis legatis, nuptias celebravit. Qua vero, tertio anno post, præmaturo fato ipsi erepta, ad secunda vota cum Maria Mattenbergia ineunda transiit, nuptiis in arce Heldburgensi A. 1614 Kal. Martiis celebratis. Præcipuum quendam splendorem Serenissimi Principis, Jo. Casimiri, & legatorum, quos Elector Saxoniæ, Vinariensis item, & Isenacenses Duces miserunt, præsentia nuptiali huic solennitati conciliavit. Et Serenissimus quidem Jo. Casimirus integrum quatriduum nuptiis interfuit, ferina, vino & necessariis omnibus lautissime eas instruxit, atque deducendo sponsum in templum latus ejus sinistrum clausit, Electoris legato dextrum relinquens. Sustulit ex hac conjuge, divite admodum & liberis & opibus, decem liberos, quorum IV vivus extulit, sex reliquos impuberes post fata

p. 260.

re-

reliquit, in quibus Jo. Ernestus, Theologus Giessensis, Ioannes, qui Hebraice quidem apprime doctus, ad juris tamen studium animum appulit, anno ætatis XXIII denatus; Jo. Fridericus, Eisenbergensium Antistes; Jo. Andreas, Ducum Saxonicorum Consiliarius & Comes Pal. Cæs. quorum, uti etiam totius stirpis Gerhardinæ, historiam Cl. Autor hic contexuit. Ceterum uti ab omni pertinacia p. 295. fuit imprimis alienus, ita non dubitavit, sententiam, quam antea defenderet, re accuratius pensitata, retractare, cujus rei Noster producit tria exempla, in doctrina de intercessione Spiritus S. quam primum & effectivam & formalem esse affirmaverat, postea effectivam tantum judicavit; de regeneratione, quam phrasi Scripturæ esse generationem Christi in nobis, idque parturitionis Paulinæ voce Gal. IV, 29 evinci posse, quondam crediderat; 3 in doctrina de sui abnegatione, quando vocem Taulerianam, Gelassenheit, ex libris suis Scholæ Pietatis ea de caussa submovit, quia blandiri videretur somniis Fanaticorum, Weigelianorum & Rosæcrucianorum. Licet vero cautissime & sentire & loqui studuerit Gerhardus, iniquas tamen censuras & narrationes God. Arnoldi evitare non potuit, contra quas fama ejus hic mascule vindicatur & 302. restituitur. Multo rectius justiusve quamplurimi de Gerhardo & sentiunt & prædicant, quorum ex Pontificiorum, Reformatorum 355. & Lutheranorum cœtibus honorifica de eo judicia hic adducuntur. Antequam porro Autor libros a Gerhardo conscriptos ordine & 372. numeroso agmine recensere eorumque historiam filo prolixiore texere instituit, quæ hic repetere institutum nostrum non patitur, 373. commemorat, quod Gerhardus bibliothecam multis iisque rarissimis libris habuerit instructissimam. Quam quidem omnibus patere voluit, ea tamen lege, ut libri mutuo dati post hebdomadis spatium bona fide reportarentur, id quod ex schedula intelligitur, quam typis exscriptam singulorum librorum ad Bibliothecam Gerhardinam pertinentium fronti affixam videmus, hac quidem formula conceptam:

D. O. M. C. S.
Pro eruditionis cultorum
commodo augendo
Bibliotheca Gerhardina

adjectum me
L. B. O.
scito.
Ultra septimanæ spatium
e dicta bibliotheca
ne me tecum
retineto.
Quisquis me furto abstuleris,
ne Deum iratum sentias,
caveto.

Hæres bibliothecæ paternæ, Jo. Ern. filius, plurimis eam ac sumtuosis libris locupletavit, post cujus suprema funera in bibliothecam Gothanam Fridericus I Sax. Dux A. 1675 eam intulit. Restat, ut de Gerhardi nostri discessu ex hac vita ad beatiores sedes paucissima commemorentur. Satur enim ille vitæ, honorum, omnisque felicitatis, quæ in hoc sæculo expectari potest, febri ardente vitæ suæ finem fecit d. XVII Aug. A. 1637 æt. 54 mens. 8, postquam diem supremum VI mensibus ante, quam obiret, præsagivisset. Quam lamentabilem ecclesiæ & omnibus bonis & cordatis viris mortem non Jenensis tantum Academia luxit, verum in doloris etiam societatem ultro, præter Vitebergensem, Marburgensis venit, in qua Gerhardo Justus Feurbornius, quem quidem inter & Gerhardum sic ante aliquot annos convenerat, ut, ubi alter eorum vita defunctus esset, alter superstes ei parentaret, ei hoc pietatis officium persolvit. Hæc est summa eorum, quæ in elegantissimo hoc de B. Jo. Gerhardi vita commentario potissimum ex insertis partim suis locis, partim sub finem libelli subnexis epistolis Jo. Gerhardi ad alios & aliorum ad illum exaratis, Cl. Autor exposuit, quibus porro excutiendis supersedemus.

NOVA LITTERARIA.

TRansmisere nobis nuper Rev. Patres S. J. Antverpienses schedulam impressam, qua novi Operis mox prodituri conspectus exhibetur, rogantes, ut Actis nostris inseratur: en itaque illum:

A viginti & amplius annis, pauculi Sacerdotes Ultrajectini, falsò se dicentes Capitulum & Canonicos Ecclesiæ Metropolitanæ Ul-

Ultrajectinæ, a centum quadraginta quatuor annis proprio Episcopo destitutæ, spiritualem Jurisdictionem Ecclesiasticam, quantumvis sæpe prohibiti, usurparunt per Missiones Hollandicas; & in hujus prævaricationis defensionem advocarunt nonnullos Viros doctos & Juris Ecclesiastici peritos, falsis utique Ultrajectinorum suggestionibus deceptos. Sed, quod caput est, Summo Romano Pontifici & S. Sedi Apostolicæ jam olim injurii ac rebelles effecti, a tribus præcipue mensibus evulgarunt Libellos varios, etiam hisce in partibus distractos, in quibus falsis confictisque titulis & narrationibus Reipublicæ Litterariæ conantur imponere: nihil minus persuadere volentes, quam injustitiam & iniquitatem totius rationis, quam ab hujus sæculi initio eadem S. Sedes Apostolica tenuit circa rerum sacrarum & spiritualium in dictis Missionibus administrationem. Cum itaque prelo paretur Opus, in quo Ultrajectensium errores, lapsus, falsa ratiocinia, usurpationes & imposturæ referuntur & confutantur, atque S. Sedis Apostolicæ justitia æquitasque liquidò demonstrantur; rem nec inutilem nec importunam se facturum arbitratus est Autor, si interim emitteret Operis sui specimen, ut ex illo, veluti totius rei controversæ imagine, statueret secum omnis Litterarum & Veritatis amator, alios etiam præter Ultrajectenses audiendos esse, tum de accusata S. Sedis Apostolicæ ratione, tum de ipsorummet Ultrajectensium causa: atque ut interim illi, quibus aut animus deest, aut otium inquirendi in veritate, aut qui vagis tantummodo rumoribus Summo Pontifici & S. Sedi detrahi vident, suspenderent tantisper judicium, quod illi extorquent; ne leviter & audita nondum utraque parte pronuntient inter Romanum Pontificem Sanctamque Sedem Apostolicam, & hos infimi Ordinis Sacerdotes. Titulus Operis est sequens:

Historia Ecclesiæ Ultrajectinæ a tempore mutatæ Religionis in Fœderato Belgio; in qua ostenditur, ordinaria Sedis Archiepiscopalis & Capituli Jura intercidisse. Accedunt varia Monumenta huc spectantia, cum Dissertationibus, in quibus elucidantur occurrentes difficultates Facti & Juris.

Hæc Editio paratur contra *Assertionem Juris Ecclesiæ Metropolitanæ Ultrajectinæ Romano-Catholicæ* Joannis Christiani Erckelii, anni 1703; *Bataviam Sacram* Hugonis Francisci van Heussen, anni 1714; Opus posthumum Quesnelli, sub hoc titulo: *Justification du Droit des Chapitres de l'Eglise Catholique des Provinces Unies dans le Gouvernement de cette Eglise, avec une Addition sur l'injustice de la deposition de feu Mr. l'Archevéque de Sebaste. Ouvrage posthume du R. P. Pasquier Quesnel,* 1720; & contra Scriptum anonymum: *Memoire pour l'Eglise & Clergé d'Utrecht . . . . . . à Amsterdam, chez Nicolas Potgieter,* 1722, alios-

aliosque Libellos plurimos Latino, Gallico & Belgico idiomate in hanc rem editos.

Autor porro orditur narrationem suam ab Erectione novorum Episcopatuum in Belgio, factam anno 1559 & Sedis Ultrajectensis in Archiepiscopalem 1560. Exponit hujus leges & statuta, quibus omnibus retro temporibus standum esset; inaugurationem Frederici Schenckii e Baronibus de Tautenburch, primi & unici Archiepiscopi, 1561, ejus deinde gesta; celebratam Synodum; institutos Canonicos Graduatos, non completo tamen eorum numero; denique mortem 1580. Explicat statum Ecclesiæ Ultrajectinæ, Sedis Archiepiscopalis, & Capituli post mortem Schenckii. Refert, Philippum II ad vacantem Sedem nominasse primum Hermannum Comitem Rennebergium, postea Johannem Bruhesium; neutrum confirmatum, aut consecratum. Ostendit, Sedem Archiepiscopalem destructam per superinductam Religionem prætense Reformatam & Acatholicorum Dominationem. Docet Capituli interitum, per admixtos primo Catholicis Canonicis Acatholicos; dein Catholicorum exclusionem 1622, ac tandem Capituli (ut loquimur) secularizationem. Narrat, Catholicos Canonicos dispersos, & neglectam ab iis curam Religionis & Ecclesiæ; Adversarios ipsos fateri: *celeberrimum illud olim Capitulum non potuisse non interire;* Pastores etiam confuso ordine sacra administrantes; Diœcesim sine Episcopo, sine Vicario Capitulari. Probat, Nuntium Coloniensem derelictæ Ecclesiæ providisse de Vicario in Spiritualibus generali in Persona Sasboldi Vosmeri 1580. Hunc nunquam fuisse Canonicum Ultrajectinum; hunc a Gregorio XIII Vicarium creatum Apostolicum 1583, nulla interveniente Cleri electione: atque ab Archiduce Alberto Belgii Principe ad Cathedram Ultrajectinam nominatum 1602. Prosequitur Sasboldum Romam euntem cum litteris clausis Archiducis ad Clementem VIII; consecratum ibidem, non Ultrajectensem, sed Philippensem Archiepiscopum *in partibus.* Commemorat ejus in patriam reditum; exilium; patrimonium fisco addictum; gesta ejus reliqua; mortem 1614. Docet, hoc tempore vix superfuisse Ecclesiam Ultrajecti. Majores nostros non nisi *Catholicorum reliquias* agnovisse. Non vacasse Sedem Archiepiscopalem Ultrajectinam, utpote eversam; neque dignitatem Vicarii Capituli Ultrajectini, destructi scilicet & exauctorati. Adducit Philippum Rovenium, Vicarium Apostolicum secundum, a Paulo V constitutum 1614, nulla pariter interveniente Cleri electione; consecratum eodem peregrino titulo Archiepiscopi Philippensis 1620; dissidium ejus cum Patribus Societatis JESU, ob quod proficiscitur Romam 1622. Nullam Romæ factam instantiam, ut ad Archiepiscopatum Ultrajectensem promoveretur; nullam omnino faciendam (ipso testante Rovenio) nisi de consensu Regis aut Infantis Isabellæ. Cleri Catholici conatus, ut Rovenius a Rege nominaretur ad Archiepiscopatum Ultrajectinum 1626, sed irrito effectu. Alia præterea ejus gesta loquitur, & erectum ab illo, pro meliore Missionis regimine, *Vicariatum quendam* 1633. Hunc compositum ex Sacerdotibus Hollandis, prætermissis antiquis

quis Canonicis Ultrajectensibus, quorum aliqui adhuc existebant in vivis. Ejus deinde exilium 1640, mortem 1651. Hinc gradum facit ad Jacobi La Torrii Missionem ab Urbano VIII acceptam, ut Coadjutor esset Rovenii 1640. Cui successit tertius ordine Vicarius Apostolicus 1651, consecratus titulo Ecclesiæ Ephesinæ, *in partibus*. Adducit confirmationem ejusdem Vicariatus a La Torrio factam 1658, reliqua ejus gesta, & mortem 1661. Narrat, Zachariam de Mez, insciis Ultrajectensibus Sacerdotibus, datum La Torrio Coadjutorem ab Alexandro VII 1656; hujus quoque gesta exponit, & habita cum Ultrajectensibus dissidia. Probatum tamen ab illo Vicariatum, 1659, mortem 1661, in vivis adhuc existente La Torrio. Narrat Cleri Ultrajectini vota precesque pro Joanne Neercasselio, ut a Summo Pontifice constitueretur Vicarius Apostolicus, 1661. Docet, has preces non fuisse exauditas. Balduinum Catzium, quartum Vicarium Apostolicum (insciis rursus Ultrajectensibus) ab eodem Pontifice creatum, eique datum Joannem Neercasselium in Coadjutorem 1662. Utrumque consecratum titulo peregrino: hunc Castoriensis, illum Philippensis Ecclesiarum *in partibus*. Divisam inter illos Missionem, quod Neercasselius detrectaret subesse Catzio. Catzii obitum 1663. Neercasselium illo anno Vicarium Apostolicum quintum. Ejus gesta varia fusius enarrat. Concessam primo licentiam a S. Sede, ut Neercasselius Missionis Hollandicæ regimen totum haberet. Secundo, restrictam, circa Sacerdotes ordinandos, potestatem. Tertio, rejectam ejus instantiam, ut in Vicariatu haberet omnem potestatem, qua gaudent Episcopi in suis Diœcesibus. Loquitur Statum Missionis a Catzio Neercasselioque exhibitum S. Sedi, 1662, expensum Romæ 1663; injunctum Neercasselio, ut explicaret, quomodo Vicariatus Ultrajectinus efformaretur, unde sumpsisset exordium & progressus, & ex cujus auctoritate Sacerdotes illi in Missionis administratione adhiberentur. Exhibet trepidationem Neercasselii, magnosque timores. Profert ejus Declarationem ad S. Congregationem, qua respondet: *Collegium sive Vicariatum erectum a Rovenio. Confirmatum & amplificatum a La Torrio. Constare octo Sacerdotibus. Esse Vicario a consiliis in Diœcesi Ultrajectina. In reliquis Episcopatibus nihil habere Collegium hoc. Illos Sacerdotes adeo habiles & obsequiosos eidem existere, ut aliquibus eorum uteretur in Daventriensi & Middelburgensi Diœcesibus. Optare se, ut eidem Collegio Robur Confirmationis Apostolicæ adderetur. Se non confirmaturum, nisi S. Congregatio permittat.* Ostendit Autor, Sacram Congregationem, hoc responso habito, mandasse, ut Instrumentum Erectionis mitteretur Romam. Missum fuisse & examinatum, non tamen approbatum Vicariatum. Neercasselium non stetisse verbo, sine licentia S. Congregationis confirmasse Vicariatum. Selectis tamen illum verbis, Consiliariorum expressisse cœtum, non Canonicorum Collegium. Autor jubet notari, ex mente Neercasselii, nullum hic esse Capitulum, nullos Canonicos. Tum prosequitur gesta Neercasselii. Iter in urbem 1670 & signatum ibidem, cum juramento, Formularium Alexandri VII. Ejus Epistolam Pastoralem pro observantia Decreti Innocentii XI contra 65 Propositiones, 1679. Nihilominus a Neercasse-

cassellio invitatos & receptos in Missionem Hollandicam, famosos profugos Gallos, Arnaldum, Du Vaucel, Gerberonium, Quesnellum, quasi *Angelos Dei*; verius quasi totidem vulpes ad suffodiendam Missionum Hollandicarum vineam 1680-1685. Institutos ab illo Pro-Vicarios Petrum Codde, & Josephum Causebant, qui etiam post ejus mortem, ex accepta a S. Sede potestate, Missionis regimen tenerent, donec eidem de Vicario Apostolico provideretur. Obitum Neercassellii 1686. Explicat rejectam Romæ Ultrajectensium propositionem de Hugone Heussenio in Vicarium Apostolicum præficiendo. Profert Petrum Coddæum a S. Sede constitutum Vicarium Apostolicum ordine sextum 1688. Consecratum titulo Archiepiscopi Sebasteni *in partibus* 1689. Initium Ministerii ejus prudens, & ex debito. Querelas contra Coddæum, ejusque Missionarios, super doctrina Janseniana, rigoribus exoticis, aliisque, 1690. Exhibet illum timentem sibi de ignominiosa abdicatione; sed Internuntii moderatione defungentem periculo; periculose ægrotantem 1691; in defensionem Cleri accusati dictantem testimonium; convalescentem ex morbo; novas offensionis causas præbentem 1692, examinatas Romæ 1694; Missionarios suos non cohibentem ab administratione Sacramentorum, Matrimonii, Baptismi & Extremæ Unctionis, & Cæremoniarum funeralium, in lingua vernacula, 1695; intimam cum Quesnello, Gerberonio &c. amicitiam colentem 1696; Bajanorum, Jansenianorumque librorum impressionem distractionemque permittentem 1697. Tum enarrat exortos inde motus in Missione Hollandica, novas & tertias Romam querelas delatas a pluribus de Clero Seculari & Regulari Sacerdotibus; a Catholicorum Principum Legatis; ab Archiepiscopo Ancyrano; a Ministris Apostolicis. In lucem emissum: *Breve Memoriale extractum ex prolixiore, de statu ac progressu Jansenismi in Hollandia*; impugnatum ab his, propugnatum ab illis; accusatum, per ipsum Coddæum, apud S.Sedem 1698, cum adjuncta pro se, *Brevis Memorialis Refutatione*. Denique omnia discussa in Congregatione habita 25 Septembris 1699, cum exiit Decretum, quo Coddæus evocabatur in Urbem, & Theodorus de Cock designabatur interim Pro-Vicarius. Ad hæc refert Coddæum, Romanum iter aversantem, metuentem; variis quæsitis coloribus declinantem; Internuntii instantias, Coddæi defensiones; illius minas, hujus terrores; Quesnellum denique persuadentem; & odiosam de Formulario quæstionem, veram utique timoris causam, fortunæ committentem & tempori. Narrat discessum Coddæi; constitutos ab illo Pro-Vicarios quatuor, qui interim Missionis regimini intenderent; adventum ejus in Urbem 1700. Post decem nondum dierum mansionem, exceptum ad pedes Clementis X, tanta cum benevolentia, ut inde Belgium universum ad acclamationes permoverint Ultrajectenses. Adnotat, semestri spatio Coddæum quater se suamque causam Pontifici exposuisse; quinque habitas Cardinalium Congregationes; coram tribus Eminentissimis Deputatis auditum quinquies 1701. Adeo ut de maturato examine, de frequenti deliberatione, & de instituti judicii æquitate, immerito questi sint Ultrajectenses. Adducit Coddæum concinnantem *Responsiones*

ſiones & *Declarationem* ſuas; declinantem Formularii Alexandrini ſubſcriptionem. Explicat ultimam Congregationem habitam 7 Maii 1702, præſente ac præſidente Clemente XI, & latum inibi Decretum, quo Petrus Coddæus, Archiepiſcopus Sebaſtenus, ab omni exercitio & adminiſtratione Vicariatus Apoſtolici ſuſpenditur, & in ejus locum deputatur Theodorus de Cock, Pro-Vicarius Apoſtolicus. Probat, Decretum illud Coddæo traditum fuiſſe in Urbe die 22 Julii 1702, cauſamque ſuſpenſionis nec illi, nec ſociis fuiſſe ignoratam. Exponit turbas in Hollandia excitatas contra Neo-Pro-Vicarium; ſpreta S. Sedis Mandata; ſeditioſas Ultrajectenſium voces; exhortationes Internuntii inutiles; quæſitos inobedientiæ prætextus; adinventa tunc primum prætenſa Capitula, quibus inauditis & invitis Cockius non poſſet Miſſionibus præfici; datas ab Ultrajectenſibus ad Clementem XI litteras officioſas, eodem tempore, quo palam Pontifici reſiſtebant, ejusque Delegato. Profert Edictum Ordinum Hollandiæ, quo Cockius interdicitur muneris ſui adminiſtratione; veſanam quorundam de Edicto lætitiam; Catholicorum mœrorem. Narrat vocatum Pro-Vicarium ad Ordinum Cœtum; factumque eidem rigoroſum mandatum, ut adeſſe curaret Coddæum ex Urbe; pericula rei Catholicæ tota Miſſione ventura, niſi remeandi in patriam licentia fieret, 1703. Adducit S. Sedis Declarationem de gravibus cauſis, maturoque conſilio, ex quibus deputandus fuerat Cockius Pro-Vicarius; Exhortationes ejusdem S. Sedis ad obedientiam. Explicat Pro-Vicariorum a Coddæo Romam eunte inſtitutorum anxietates, dubitationesque circa Jurisdictionis Spiritualis exercitium. Conſultum deſuper Quesnellum; & hunc reſpondentem, quod in illo rerum ſtatu (id eſt, ſtante Coddæi ſuſpenſione, & cognita delegatione Cockii) Pro-Vicarii Heuſſenius, Catzius, & reliqui, poſſent non tantum, ſed & deberent Jurisdictionem arripere Eccleſiaſticam. Hanc ſententiam tranſiiſſe in ſummæ Auctoritatis Deciſionem. Defuiſſe tamen *Titulum* Poteſtatis novæ & inſolitæ. Conſultum deſuper Juris utriusque Doctorem. Hunc inter Catholicorum in Hollandia reliquias titulum non inveniſſe, ſed confinxiſſe annô 1703, ſcilicet JURA *Capitulorum Cathedralium*. His fortiter inſtitiſſe Ultrajectenſes, & ſecundum ea perrexiſſe generoſe. Narrat a Pro-Vicariis uſurpatam per omnia Jurisdictionem Eccleſiaſticam; omnes actus a S. Sede reſciſſos; declaratos irritos & nullos; Pro-Vicariis interdictam adminiſtrationem; hos ſemper perrexiſſe. Affert Clementis XI Breve de 3 Aprilis 1703 ad univerſos Catholicos in partibus Hollandiæ & Provinciis conterminis conſtitutos, In quo Pontifex docet: Coddæum juſtis gravibusque de cauſis ſuſpenſum; Cockium ei ſubrogatum; nulli in Miſſione Presbytero, ſive Pro-Vicariatus, Archipresbyteratus, aut prætenſorum Capitulorum Aſſeſſoratus titulo, Jurisdictionem competere Eccleſiaſticam, ſub pœna Excommunicationis majoris ipſo facto incurrendæ. Probatum dat, has Litteras Apoſtolicas ab Ultrajectenſibus exploſas, ut *infame Breve*, ut *obreptitium*, ut *ſeditioſum*. Narrat reditum Coddæi in patriam; Cockii exceſſum ex Hollandia; nova Monita S. Sedis ad Coddæum directa; hujus conatus varios, ut muneri reſtitueretur, ſed inutiles; novas rurſus Declarationes S. Sedis, de non exiſtente

ſtente [illegible]es prætenſa Capitula Jurisdictione ulla Eccleſiaſtica. Refert, contra h[illegible] Declarationes aliaque mandata S. Sedis magnam exiiſſe copiam Scriptionum, Coddæum quoque edidiſſe *Epiſtolam ad Catholicos Incolas Fœderati Belgii*; damnatos Romæ Libellos ſuos, *Declarationem* & *Reſponſiones*; ipſum vero a Miſſionum regimine, a quo ſuſpenſus fuerat, penitus remotum, 1704. De reſtauranda in Miſſionibus tranquillitate varie multumque ſudatum; nonnullos Sacerdotes ſeculares S. Sedi devotos in exilium miſſos; *Secundam* a Coddæo *Epiſtolam* evulgatam; datum Coddæo conſilium, ut ſpreta ſuſpenſione ac privatione, regimen Eccleſiarum Hollandicarum uſurparet audacter; rejectum a Coddæo conſilium; de novo Vicario in Cockii ſeſe abſentantis locum ſubſtituendo actum; exhortationes S. Sedis; Eminentiſſimi Buſſii, tunc Internuntii, iter in Hollandiam; colloquium cum Coddæo; cum Ultrajectenſibus, 1705. Exponit Gerardum Potcamp a S. Sede conſtitutum Vicarium Apoſtolicum Miſſionis Hollandicæ ordine ſeptimum; Coddæum huic proviſioni acquieviſſe, ſed difficulter; nunquam agnoviſſe, legitime ſe & jure Vicariatu Apoſtolico privatum; Potcampium conſtituiſſe Pro-Vicarios contra datam Cardinali Buſſio fidem; poſt integri vix menſis præfecturam obiiſſe 1705. Narrat novas in Hollandia turbas; Pro-Vicarios Coddæi & Potcampii Eccleſiaſticum regimen rurſus uſurpantes; novam deſuper S. Sedis prohibitionem, 1706. Hanc ab Ultrajectenſibus ſpretam; Pro-Vicarios ſe dicentes electos Cleri Vicarios, & Pontificiam Delegationem nullam; apertum Schiſma; plurimos Libellos damnatos 1707. Adamum Daemen per Cardinalem Buſſium, tunc Nuntium Colonienſem, inſtitutum per Miſſiones Hollandicas Vicarium Apoſtolicum octavum. Conſecratum titulo Eccleſiæ Adrianopolitanæ *in partibus*; impeditum ſtatim a Muneris ſui adminiſtratione; Jeſuitas Hollandia pulſos 1708; occupatas ab Ultrajectenſibus varias ſtationes; datam Sacerdotibus aſſeclis ſuis Jurisdictionem nulliter; Jubilæum a Clemente XI indictum, Fœderati Belgii Catholicis ſubmiſſum; excluſos a Jubilæo Refractarios; Litteras Apoſtolicas, Bullas, Brevia, aliaque Decreta Romana proſcripta Edicto Ordinum 1708. Ab Ultrajectenſibus laudatum Edictum; ab illis ſcriptum, *Bullas ad ſeditionem emiſſas eſſe*. Edictum a Cardinali Buſſio, vitandos eſſe Ultrajectenſes, & ſpiritualia ſubſidia quærenda eſſe a Sacerdotibus in Communione S. Sedis exiſtentibus; Mandatum, ut Adamum Daemen in Vicarium Apoſtolicum reciperent. Adverſus hæc emiſſas eſſe famoſas *Proteſtationes* 1709. Hic commemorat novum Vicarium ab Ultrajectenſibus rejectum; ab Harlemenſibus commendatum Ordinibus Hollandiæ, ſed fruſtra. Narrat obitum Coddæi 1710, denegata eidem ſolita fidelium ſuffragia, tanquam notorie inobedienti & Refractario, 1711. Magnas in Miſſione anxietates & pericula in adminiſtranda re Eccleſiaſtica; publicatam a Cardinali Buſſio, tunc Nuntio, *Inſtructionem pro Catholicis & præſertim Confeſſariis, in Fœderato Belgio degentibus, circa validitatem Sacramentorum*; magnam hinc ſeceſſionem factam ab Ultrajectenſibus; hos erubeſcentes exiguum adhærentium numerum, de pace cogitaſſe; Deputatos ab Ultrajectenſibus Coloniam miſſos ad Nuntium, ſed re infecta rediiſſe, cum edixiſſent: *ſe credere non poſſe*

posse illa, quæ Ecclesia præscripsit in puncto Doctrinæ. Refert Censuras & Excommunicationes in privatos latas; illas contemptui habitas, impugnatas, rejectas; hinc aperto marte pugnatum contra S. Sedem; ab Ultrajectensibus decretum, solicite conservandas, quæ ipsis reliquæ erant, Stationes; ob penuriam Sacerdotum, dari cœptas Dimissoriales Litteras ad suscipiendos Sacros Ordines, 1716. Quesnellum procurasse Episcopos, qui junioribus Ecclesiasticis ordinationes Sacerdotales impenderent, 1718. Ex hoc successu nullum amplius modum servatum; citatos ad Tribunal Coloniense varios Stationum occupatores; querelas Consulibus Gaudanis delatas; Mandatum Joanni Bylevelt, ut evocationes impediret; ipsi Byleveltio datam a Nuntio Delegationem, ut intrusos conveniret, 1717. Oblatum ab Ultrajectensibus Libellum supplicem Ordinibus Hollandiæ, gravissime contumeliosum in S. Sedem, ejusque Ministros. Joannem Byleveltium a Clemente XI Vicarium Apostolicum constitutum, per Missiones Hollandicas ordine nonum, 1717. Exulare jussum 1718. Heussenium a prætenso Capitulo Ultrajectino electum Vicarium; usurpationes Ultrajectinorum varias; mortem Heussenii & Quesnelli 1719. Appellationem Ultrajectinorum a Constitutione Unigenitus 1719, publicatam 1720. Usurpationes Steenovii, prætensi Vicarii Capitularis, 1721. *Memoriale* patrio sermone conscriptum, & Ordinibus Hollandiæ oblatum, pro consequendo Episcopo, 1722. Docet, datos fuisse a suspensione Sebasteni quatuor Vicarios Apostolicos Missioni Hollandicæ; inter hos consecratum unum; consecrandos fuisse plures, si per Ultrajectenses licuisset; adeo ut immerito querantur, negatos sibi Episcopos. Pseudo Electionem Steenovii in Episcopum 1723, aliaq; ausa inaudita.

His ita per varios Articulos distinctis & explicatis, subjicit Autor plurima MONUMENTA, eaque omnia, vel authentica, vel partium consensione recepta, ut dictorum suorum fides constare possit omni Lectori, illa inspicere atque examinare volenti. Quibus etiam addidit Opusculum Theologicum, quo Instrumentum Appellationis Ultrajectensium refutatur.

Tandem variæ succedunt DISSERTATIONES, in quibus examinat, quicquid occurrit, aut objicitur circa Factum vel Jus. In illis ostendit, antiquum Jus Electionis Episcopi Trajectensis periisse omne; non superesse liberam electionem, ex antiquo jure; non secundariam, ex pactione cum Carolo V anni 1528, neque subsistere novum statutum in Erectione novorum Episcopatuum conditum 1559. Evincit etiam, non esse postliminio locum; & Ultrajectenses non exstitisse, amissi juris, priores Dominos. Demonstrat, Sasboldum Vosmerum & Philippum Rovenium non fuisse Ultrajectenses Archiepiscopos, sed meros summi Pontificis & S. Sedis per Fœderatum Belgium Delegatos, uti reliquos Vicarios Apostolicos omnes; Sedem Episcopalem, ab inducta prætensa Reformatione, & redacta Civitate sub potestatem Ordinum, nec mansisse erectam, nec etiam nunc subsistere; ubi occurritur Ultrajectinorum argumentis. Ecclesiam Ultrajectinam habendam esse velut collapsam, omni jure & jurisdictione exutam, & ad conditionem nudæ, nec ideo tamen despiciendæ, Missionis redactam; Capitulum Ultrajectinum, ejusque jura conservata non esse, imo conservari non potuisse; nullos unquam,

quam, præ temporis iniquitate, a morte Schenckii Vicarios fuisse Capitulares, id est, a Capitulo electos. Nihil juvare, quod priores duo Vicarii Apostolici varias Prælaturas, Canonicatus aliaque Beneficia Auctoritate Apostolica contulissent, tam in Metropolitana, quam in aliis Ecclesiis Civitatis & Dioecesis Ultrajectinæ; Sasboldum Vosmerum, aliosque Vicarios Apostolicos non fuisse veri nominis *Ordinarios;* Vicariatum a Philippo Rovenio erectum, & a Jacobo La Torrio confirmatum, non esse, nec esse posse veri nominis Capitulum Cathedrale; antiquum Capitulum in dicto Collegio non subsistere, nec subsistere jure aut ratione posse; dictum Vicariatum nec vere, nec convenienter Capitulum repræsentare, & consequenter nec debere, nec posse Ecclesiæ Batavæ curam habere, vel ulla omnino Munia exercere, quæ Capitulis Cathedralibus Sede vacante incumbunt. Et in his fuse refutat Responsum quinque Doctorum Juris in Universitate Lovaniensi, qui ad *Casus-positionem*, ab Ultrajectensibus formatam, anno 1717 pronunciarunt in rem ipsorum. Deinde examinat Autor, an pro authenticis habenda sint Diplomata Rovenii & La Torrii circa Vicariatum Ultrajectinum, prout illa obtruduntur ab adversariis. Ostendit postea, quod Collegium a Rovenio erectum, sive Vicariatus ille, post obitum Vicariorum Apostolicorum, nunquam habuerit aut exercuerit Jurisdictionem Episcopalem, quasi Sede vacante, ut falso prætenditur. Evictum dat & illud, quod omnes omnino Vicarii Apostolici a S. Sede pro arbitrio constituti sint, & quod penes dictum Collegium seu Vicariatum nunquam fuerit, aut esse possit Jus eligendi Vicarium, multo minus Episcopum, ut etiam prætenditur invita ratione, & repugnante jure; & quod in diversorum Vicariorum Apostolicorum institutione, ex parte Ultrajectensium intervenerit nihil aliud, præter vota precesque licita & permissa omnibus, quorum interest. Examinat postea Autor, an moderni Sacerdotes Ultrajectini habendi sint velut Schismatici, si in defensione prætensorum jurium imaginarii Capituli persistant. Excutit etiam ultimos conatus, omni jure schismaticos, in eligendo sibi Pseudo-Episcopo Steenovio; ubi de jure S. Sedis circa Episcoporum Confirmationes & Consecrationes. Refellit etiam Ultrajectinorum Sacerdotum cavillationes, quibus præjudicatas opiniones suas indoctæ plebi instillarunt, nec non stultam invidiam, quam etiam per patrii sermonis Libellos, de Romani Pontificis potestate ac Jurisdictione, ex Quesnelli opusculo posthumo, creare conati sunt. Objectiones denique omnes, ex auctoritate Venerandæ Antiquitatis petitas, diluit & conticescere facit.

Libellis vero nuper admodum editis, & *Causæ Ecclesiæ Ultrajectinæ* atque *Epistolis* ad diversos hoc anno exaratis, divulgatisque, operam dabit, ut nihil conquerantur neglectum.

Imprimatur. Datum Bruxellis die
16 Septembris 1724.

De Mandato Eminentissimi & Reverendissimi Domini Cardinalis Archiepiscopi Mechliniensis.

B. DE RUDDERE Secret.

)o(

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXXV.

BISHOP BURNET'S HISTORY OF his own Time.

hoc eſt,

GILBERTI BURNETI, EPISCOPI SALISburienſis, Hiſtoria ſui temporis.

Volumen I.

Londini, apud Thomam Ward, 1724, fol. Alph. 9 pl. 7.

SOlum Cel. Burneti nomen egregia quævis de hoc Opere polliceri videbatur, quod penitius inſpectum ſpem conceptam longe ſuperat. Tanta enim fide, ſolertia & candore omnia hic collegit acutiſſimus Autor, ut Lectorem ad intima aulæ Britannicæ conſilia rimanda admittat. Etenim Burneti Parens, Vir ſincerus, & Regiis quidem partibus addictiſſimus, nævorum tamen aulæ probe gnarus, filii educationem ipſe in ſe ſuſcipiens, id præcipue operam dederat, ut puero omnem rerum, quæ præſertim in turbis inteſtinis geſtæ ſunt, ſeriem panderet. Hinc Noſter negotiis publicis paulatim admotus, & ſummis Proceribus carus, multorumque ſecretorum particeps factus, id egit eximio hoc opere, ut res ſuo tempore geſtas, procul omni partium ſtudio, conſignaret, imprimisque mores ingeniumque maximorum in Republica Virorum diligentiſſime adumbraret. Nobis notabiliora inde, per indicem quaſi, commemoraſſe ſufficiet, ne in tanta rerum ſcitu digniſſimarum copia fines nobis præſtitutos tranſiliiſſe videamur. In limine Operis ſiſtitur ſuccincta Relatio rerum Britannicarum, a turbarum inteſtinarum ſub Cromwello origine us-

que ad restaurationem Caroli II. Jacobus I, vix Angliæ Regnum
L. 1. p. 8. adeptus, Catholicis clam ferebatur addictus, cujus rei famam odi-
10. um in Presbyteros, favor erga Episcopos nimio zelo ardentes, ac
præmatura mors Henrici, Principis regii, Catholicis infesti, &
11. veneno, ut creditur, extincti, plurimum adauxit; licet Jacobus re
vera, ut insidias Jesuitarum evitaret, Catholicos saltem tolerasse
14. censendus sit. Palatinos inter hæc Reformatis se addixisse ideo,
refert, quod Lutheranos Domui Saxonicæ nimis cernerent dedi-
16. tos. Accusat inde Jacobi prodigalitatem, eumque toxico sublatum,
19. minime dubitat. Carolus I, nimia simulatione, favore in Purita-
20. nos, & Hispanica severitate suis adeo invisus, ut beneficia ipsa eos,
in quos collata erant, parum devincirent, odium Scotorum mox
incurrit, dum terras, Ecclesiis quondam dicatas, & decimas sibi
vindicare, ac novam liturgiam introducere anniteretur, opibus li-
28 sq. cet ac milite destitutus. Inde turbulenti homines inter Anglos Sco-
tosque, literis baculo excavato inclusis, rem eo deduxerunt, ut
Scoti apparatu ferme ridiculo instructi in bellum prorumperent.
31. Quod Carolus Senatui Regni in Comitiis congregato facultatem
Sessiones pro lubitu continuandi concederet, cædi injustæ Straf-
32. fordi non satis obsisteret, & Hiberni immani crudelitate multa
41. Protestantium millia trucidarent, Noster Reginæ consiliis tri-
43. buit. Origo vocis *Whiggs* a Scotis derivatur. Aurigæ enim equos
incitantes clamitant: *Whiggam:* hinc omnes ex Scotia adven-
tantes, *Whiggamors*, sive contracto vocabulo, *Whiggs*, nuncupaban-
tur. In bellis postea civilibus, nuntiata clade Hamiltonii, quum
Clerus plebem ad arma capienda concitaret, ista hominum collu-
vies *Whiggs* appellata, ac mox omnes aulæ adversi hoc nomi-
ne designati, unde factum, ut vox illa Anglis quoque, maxime
46. A. 1681, innotesceret. Iretono potius, quam Cromwellio, parri-
49. cidium Regis hujus adscribitur. Res Anglorum, ad Rupellam haud
50. prospere gestæ, Buckinghamio, litteris Reginæ Galliarum delu-
so, imputantur. Libellum, qui *Εἰκὼν βασιλικὴ* inscribitur, non a
Carolo I, quod vulgo creditur, sed a Gaudeno exaratum, dubia ta-
54. men fide, Noster refert. Cladem prope Dunbarum haud parum
promovit ardor Scotorum intempestivus: quandoquidem haud
70. dubie fame Cromwellio fuisset pereundum, si pugnam paulo
diutius

diutius detrectare Scoti voluissent. Cromwellum, ne Regiam di- p. 70.
gnitatem amplecteretur, a cognatis maxime fuisse deterritum; 71.
eundem arcana summorum Principum, Judæorum imprimis ope-
ra, fuisse rimatum; veritumque, ne Galli, exercitu ex Hugonottis 73.
collecto, Carolum II, classe in Angliam trajecturum, juvarent, fœ-
dus cum Gallis iniisse, docet; præterea ipsius de fide Protestantium 77.
propaganda consilia, effectu tamen destituta, aperit; & fœdos En-
thusiastarum, ob mortem Cromwelli improvisam, sermones enar- 82.
rat; Monkium denique, observat, cum animos plurimorum in Re-
gem inclinatos animadvertisset, Carolum II callide in solium avi- 89.
tum restituisse, nullis quidem ipsi conditionibus propositis, quod
Regno postmodum pæne fuit exitio. Præcipua Scotorum privilegia L. II p. 110.
& diplomata in Turrim Londinensem transportari curaverat
Cromwellus, quæ, Caroli II mandato, navi imposita, ut Edinbur-
gum denuo deveherentur, dum artibus Clarendonii, nonnulla ma-
joris momenti inde depromere cupientis, usq; in adultam hyemem
navis detinetur, coorta tempestate, cuncta perierunt. Suasu Midd-
letonii & Sharpii, Episcopi in Scotiam introducti, summo Regni 131 sq.
detrimento. De *obedientia passiva* quæsitus Colvilius prudentissi- 157.
me dixit: *Utinam Reges eorumque Ministri suos imperio regerent,
quasi civilia bella semper timentes; cives autem, arma contra Prin-
cipem induere, nefas putarent.* Clarendonium, Jurisprudentiæ 159.
operam navantem, Parens, quem forte inviserat, serio monuit:
*ne Leges aliquando pro lubitu Imperantium interpretaretur, sed pa-
triæ libertatem Legibus tutaretur;* quibus verbis vix prolatis, apo-
plexia correptus obiit. Fata tam inopinata adeo percelluisse Cla-
rendonii animum feruntur, ut acerrimus exinde libertatis patriæ
vindex extiterit. Monkius matrimonium cum Principe Lusitani- 166. 167.
ca primus Regi suasit, a Judæo, qui gentis illius negotia in Anglia
tractabat, ea de re admonitus, & quamvis Hispani illam sterilem
futuram prædicerent, causæ ita suæ servientes, vicit tamen Mon-
kii consilium, & solennia benedictionis sacerdotalis more Pontifi- 174.
cio celebrata sunt ab Aubiniaco, præsente tantum Eboracensi Ar- 262.
chiepiscopo. Sæpius deinde consilia de matrimonio dissolvendo ob 435.
Reginæ sterilitatem agitata; imo proditionis in Regem insimulata
Regina. Caroli hujus, ejusq; fratris, Ducis Eboracensis, indolem ar-

p. 169. gute expressit Buckinghamius, *Regem*, dicens, *cuncta cernere posse,*
172 *si vellet; Ducem cuncta cernere velle, si posset.* Dunquerca, Mon-
kio autore, Schombergio incassum repugnante, Gallis est vendita.
222. Quomodo Belgæ A. 1665 insidias, Anglorum ac Danorum classi
229. Indicæ ac Smirnensi structas, evaserint; ut porro pugna navali A.
1666 classis Anglica, globulis Belgarum concatenatis (Ketten-Ku-
geln, quorum inventor perhibetur Thalassiarcha Belgarum *de Wit*)
ferme destructa, tempestivo tamen Principis Ruperti adventu fu-
248. erit servata; Clarendonii porro fata adversa, quæ maxime ob
amores Regis in fœminam generosam, Stewardam, delusos, est
273. expertus; Caroli II item cum Auriaco colloquium, quo verbis
haud ambiguis, Romanensium sacris semet addictum est professus;
309. Eboracensis vero uxorem minime Catholicis accessisse, sed scri-
ptum eo nomine, propria ipsius manu exaratum, a moribunda fuis-
310 sq. se extortum, fusius exponitur. Hinc quinq; Protestantium Persecu-
tiones, quas numerat Autor, 1) sub Carolo V Imperatore, 2) sub
Maria Angliæ Regina, 3) sub Philippo II, cum classe Invincibili
Angliam petente, 4) sub Imperio Ferdinandi II, 5) sub Ludovico
655. XIV, rerum sacrarum non admodum gnaro, contra Batavos A.
1672, & cives suos A. 1685, quæ postea velut pestis ad alias quoque
gentes, (Jacobo in Anglia rerum potito, Electoratu Palatino ad
possessorem Catholicum translato, & Sabaudo Valdenses divexan-
te) serpere cœpit, immixtis ubique præcipuis rerum momentis,
alibi haud obviis, solertissime describuntur. Rex Galliæ, rebus
332. felicissime gestis A. 1672, subito Lutetiam remeavit, vel amoris
furtivi ardore, vel ambitiosa voluptate adulatorum, vel denique
suspicione insidiarum, pulvere pyrio Ultrajecti defosso, sibi stru-
ctarum, permotus. Ossorius, Comitis Ormondi filius, A. 1672 con-
334. stituerat, portum Batavorum, *Helvoetschluys*, repentino impetu in
Anglorum redigere potestatem, cui consilio saluberrimo Bu-
ckinghamii obstitit invidia. Batavi autem, re postea comperta, &
perpenso discrimine, extructis munimentis portum ab incursio-
L.III. p.389. nibus tutum reddiderunt. Lockharti, Legati Anglorum ad Gallos,
nobilem audaciam, in tutandis Juribus Regis gentisque suæ, in-
395. signi elogio mactat Autor; Colemannum vero, qui Gallos pecu-
nia emungere consueverat, detestatur. Odii Regis Galliæ inve-
terati

terati in Condæum hæc causa redditur, quod is Regi, gravissimo p. 404.
morbo decumbenti, ac Delphinum curæ ipsius commendanti, injuriam sibi quondam factam, exprobrasset; quam rem adeo Rex ægre tulit, ut ex illo tempore nullam omiserit Condæi opprimendi occasionem. In prælio ad Audomaropolim A. 1677 Galli supe- 406.
riores discesserunt, quod *Arausionensis* equitem recentem in pugnam produxisset, & maritimæ Batavorum copiæ primum impetum vix sustinerent. Quanta prudentia Danbius in conciliando 408.
Auriaci cum Eboracensis filia matrimonio fuerit versatus, Gallis ad rei novitatem stupentibus, legi apud Nostrum meretur. Inde insidiæ, partim a Catholicis An. 1678, partim a Protestantibus An. 424. 475. sq.
1683, in caput Caroli II Regis, prout vulgo ferebatur, structæ, & 536. 569. sq.
ficta crimina ab utraque parte innocuis imputata, summo candore enarrantur. Singulare est, quod Carolus II, vatidico velut spiri- 575.
tu afflatus, præsente Auriaco, prædixisse fertur: ***Eboracensem, solio olim admotum, ob turbulenta consilia, vix integris 4 annis regnaturum***, id quod eventus comprobavit. Cum Tingitanum ca- 593.
stellum destruere Carolus II constituisset, magnumque auri pondus Lusitani obtulissent, si locus ipsis traderetur; Rex, illos haud idoneos existimans ad depellendos barbarorum insultus, quorum vires inde in Mari Mediterraneo metuebat, in proposito per- 607.
stitit. Eundem periisse venenato Tabaci pulvere per nares hausto, jussu quidem Eboracensis, cujus exilium tunc meditabatur, atque morti vicinum clam Sacramenta Pontificiorum admisisse, publicam tamen fidei confessionem haud edidisse, Noster demonstrat. Hujus deinde indolem describens, Tiberii statuam Romæ a se vi- 613.
sam, refert, quæ Regis imaginem accurate exprimere visa fuerit. Felicissima hinc Regiminis sub Jacobo II auspicia; vanos Monmou- L. IV. p. 617.
thii ausus, incentore Argylio; reditus immensos Regi, nec pe- 629. 640.
tenti, a Senatu Regni attributos; inauditam Jeffrisii crudelita- 638.
tem; lites circa Juramentum, quo Ecclesiæ Anglicanæ addictos 648.
semet Angli profitebantur, & hinc enatam aliquot Episcoporum 652. 664.
captivitatem; porro Jus circa Leges dispensandi, a Rege usurpa- 668.
tum; controversias circa Collegium Magdalenæ Oxoniense; 736. sq.
Processus contra Autorem aliosque injuste decretos, graphice de- 699.
scribit; imprimis vero Principis Walliæ nativitatem, sive veram, 726.

 sive

p. 748. 785. five fictam, fecundum minutiffimas circumftantias ita exponit, ut 689. nec amori, nec odio quicquam dediffe videatur. Guilielmum III, tædio laboris, venationi nimis deditum, & unico vitio, quod mire celabat (clandeftinis nempe amoribus cum Hamiltonia) addictum, Batavis apprime carum, Anglis vero ob languorem & tarditatem ingenii haud adeo fuiffe acceptum, non diffimulat. 808. Ut Tyrconellus, jam deditioni proximus, denuo Hiberniam contra Guilielmum tueri auderet, Hamiltonii fraude effectum, putat, qui, ab ipfo Guilielmo ablegatus, cum in Hiberniam appuliffet, Jacobi partes fummo ftudio amplexus, Tyrconellum ad extrema tentanda permoverit. Sed hic vela contrahimus, illud faltem monentes, Opus hoc elegantiffimum, (cujus pofteriorem Tomum ne diutius, quod quidam verentur, Orbi Erudito invideant poffeffores, publico nomine obteftamur) a Matthefonio Hamburgi Germanica lingua donatum, forma quadripartita nuper in publicum prodiiffe; quæ tamen verfio, nimis, ut videtur, maturata, emendatione & omifforum reftitutione pluribus in locis (vide p. 23, 29, 30, 38, 55, 130, 163, 480, 173, 428 &c.) indigere nobis vifa fuit.

SECOND VOYAGE LITERAIRE.

hoc eft,

ALTERUM ITINERARIUM LITERARIUM duorum Monachorum Benedictinorum Congregationis S. Mauri.

Parifiis, apud Montalant, 1724, 4.

Alph. 2 pl. 7.

PRiorem hujus *Itinerarii Literarii* Partem cum A. 1718 p. 488 exhibuerimus, nunc alteram, eadem, qua fuperior, methodo gaudentem, cupide adjicimus. Defcribuntur hic, quæ par illud doctorum Monachorum obfervavit in itinere, Lutetia A. 1718 d. 30 Maii fufcepto, in Brabantiam & Weftphaliam, itemque tractum Rhenanum. Hinc potiora, quæ literariam illuftrant hiftoriam, decerpemus. *Pag. 5* memorantur in Abbatia S. Faronis Meldenfis reperta Opera MSS. Nicolai Lyræ, in quorum fecundi voluminis fine Lyra, adfcripto anno 1330, profitetur, fe Commentarios

fcri-

ſcripſiſſe, primo *ſuper libros, qui ſunt de canone,* deinde *ſuper illos, qui non ſunt de canone, incipiendo a libro Tobiæ, & terminando in libro, qui dicitur ſecundus Esdræ, ut ſic per hanc diſtinctionem librorum & ordinationem appareat ſimplicibus, qui libri ſint canonici, & qui non, & qui maioris autoritatis, & qui minoris.* *P. 9* exhibetur repertum in Abbatia Longopontana Epitaphium Petri Cantoris, Pariſienſis Doctoris celeberrimi, A. 1180 d. 14 Kal. Junii exſtincti. *P. 35* conſpicere licet formam hoſtiæ euchariſticæ, qualis in Gallia fuit ſæculo duodecimo, & *p. 36 ſq.* formam vetuſtorum ſceptrorum Regum Galliæ. *P. 46* recitatur Epitaphium Almanni, (vulgo Altmannum vocant ſcriptores,) Monachi atque Philoſophi, Lauduni ſuperſtes. *P. 74, 79, 196. 223 & 267* docemur, quibus in bibliothecis lateant Acta Concilii Baſileenſis. *P. 93* Epitaphium Hugonis de S. Victore ſic profluit: *Anno ab incarnatione Domini 1141 obiit Domnus Hugo Canonicus S. Victoris 3 Idus Februarii, qui ex Iprenſi territorio ortus, a puero exulavit,* cætera. *P. 105* exſtat figura vetus *Fratrum flagellantium.* *P. 145 ſq.* legimus leges hominibus a rabido cane admorſis jam olim præſcriptas, quæ, licet ſuperſtitioſæ videantur, tamen a Medicis fuerunt approbatæ, eosque, qui iis uſi ſunt, ſanarunt. *P. 155* repræſentatur figura veteris *caſulæ* ſive *cucullæ.* *P. 187* memoratur, in duobus MSS. annotari tempus mortis Ruperti Tuitienſis, ſed diverſe. In altero quippe mortuus fuiſſe ſcribitur A. 1127, in altero A. 1135 IV Nonas Martii. Vid. & *p. 263.* *P. 189 ſq.* deſcribuntur duo vetera altaria portatilia, vna cum ipſorum inſcriptionibus. *P. 223* e MS. codice Trithemii recitatur de inventione artis typographicæ locus notatu digniſſimus. *P. 248 ſq.* de Irmenſula Saxonica diſſeritur. Et ſicut ſuperiori Parte (Vid. in his Actis A. 1718 p. 488) ſæpius Monachi noſtri meminerunt codicum MSS. notiſſimi opuſculi *de imitatione Chriſti,* eo fine, ut ex legibus ſectæ ſuæ, eorum ſententiæ patrocinentur, qui ejus verum autorem Thomam a Kempis eſſe negant; ita & hac in Parte Itinerarii eodem conſilio memorantur hic illic reperti MSS. illius operis codices, e. g. *p. 251, 257, 260, 265 ſq.* *P. 254 ſqq.* monaſterium Weſtphaliæ, *Corbeja,* copioſe deſcribitur. *P. 278* commemoratur codex MS. librorum viginti Hieronymi in Prophetam Jeremiam. Sed noſtri Monachi tandem

dem observarunt, esse hoc opus falso inscriptum, & autorem habere Rabanum Maurum. Etiam haud raro laudantur pervetusti codices & pretiosi Bibliorum: quos inter eminentissimus judicatur *p. 289* ille, qui asservatur in urbe Trevirorum. *P. 297 sq.* memoratur MS. codex Evangeliorum, quem plane inæstimabilem vocant Monachi nostri, & huc delatum ex Anglia putant a S. Wilbrodo. *P. 305* finitur literarium hoc Itinerarium, eique, ne volumini desit justa magnitudo, subjiciuntur tres libelli, nunc primum typis descripti publicamque in lucem editi. Scilicet *p. 307 sqq.* exhibetur Episcopi Bajocassini, Nicolai de Bosc, A. 1381 missi, ad faciendam inter Galliæ & Angliæ Reges pacem, Itinerarium, quo non solum historia ejus rei ordine narratur & copiose, sed etiam scripta Principum exhibentur singula. Deinde *p. 361 sqq* prodit Balthasaris Spingeri *Relatio* (quæ quidem non est magni momenti) *de maxima sua marina peregrinatione ex partibus Hollandiæ in Ulixbonam Portugalliæ, ac deinde per Oceanum australem versus polum antarcticum in Indiam & ejus Insulas A. 1507 suscepta.* Tandem *p. 379 sqq.* legitur Anonymi *descriptio apparatus bellici Regis Franciæ Caroli, intrantis civitates Italiæ, Florentiam ac deinde Romam, pro recuperando regno Siciliæ, hoc est, Neapolitano.* Hic jucundissime licet legere conditiones pacis, quam in ipsa urbe Roma A. 1495 cum Papa Alexandro VI fecit Rex Carolus.

IDEA DELLA STORIA DELL' ITALIA LETTERATA, esposta coll' ordine cronologico dal suo principio fino al ultimo secolo &c.

hoc est,

IDEA HISTORIÆ LITERARIÆ ITALIÆ, ordine chronologico a suis primordiis usque ad seculum XVII exposita: accessit historia particularis scientiarum artiumque nobiliorum, inventorum, Scriptorum maxime celebrium, & librorum ab iis editorum, monumentorum item nonnullorum historiæ civilis & Ecclesiasticæ; Religionum, Academiarum, & denique controversiarum variis temporibus exortarum;

rum; cum defensione contra censuras iniquiores exterorum quorundam; Autore D. HYACINTHO GIMMA, Doctore Legum & Advocato extraordinario Neapolitano, Promotore generali scientificæ Societatis Roscianensis Incuriosorum.

Tomi II.

Neapoli, e typographia Felicis Moscæ, 1723, 4.
Alph. 4 plag. 19.

UT primus est Clariss. Mich. Lilienthalius, qui edito scripto, *de historia litteraria certæ cujusdam gentis scribenda*, consilium dedit, historiam Rei litterariæ eo modo contexendi, ut gentis cujusvis eruditæ historia separatim pertractaretur: ita hujus Historiæ Litterariæ, quam præsentem intueris, Clar. Autor primus omnium in exequendo laudabili illo & utilissimo consilio fuit. Et meruit is quidem jam aliis scriptis elegantioribus doctorum hominum plausum, præcipue *Elogiis Academicorum*, quæ duobus tomis 1704 edidit, doctisque Commentariis de hominibus pariter & animalibus fabulosis, 1714 vulgatis. Quod ad Ideam hanc attinet Historiæ Litterariæ Italiæ, in ea quidem scientiarum Italiæ natales ac incrementa tam docte atque accurate exposuit, ut in omnibus æque illum dicas excellere, nisi forte Theologica exceperis, in quibus explicandis non adeo solerter versatus videtur. Historiam vero civilem atque Ecclesiasticam cum litteraria tam apte conjunxit, ut illæ huic sæpe lucem fœnerari videantur. Vitas clarissimorum Virorum Italiæ, tam veterum, quam recentiorum, ita expositas hic videas, ut nec scitu necessaria desideres, nec supervacanea fastidias. Inventa præterea, tum recentiora, tum antiqua, una cum eorum autoribus, exacte recensentur. Bibliothecæ, diaria litteraria aliaque Italiæ ornamenta quasi oculis exposita cernuntur. Academiæ & Societatis, eruditæ æque ac religiosæ, omnes, earumque fundatores, fideliter exhibentur. Atque, ut multa alia quibus se scriptum hoc commendat, prætermittamus, utique non parvum illi pretium conciliat, quod testes ubique in margine fide digni, &, apud nos certe, raro obvii producantur. Id in eo minus

probandum videtur, quod, communi fere Pontificiorum ſcriptorum morbo, in Eccleſia Romana divinis laudibus mactanda, reliquis omnibus eccleſiis damnandis paulo nimis laborare, & nimio patriæ amore abreptus, ea inventa, quæ nullo jure Italis competunt, omni arte illis vindicare, veriſque inventoribus abjudicare, haud vereatur. His generatim de libro monitis, breviter ſtrictimque ea, quæ in eo pertractata occurrunt, cum longioribus eſſe non liceat, perſequemur. Epiſtolam dedicatoriam ad Illuſtriſſ. Comitem *Cleliam Grillo-Borromeam*, quæ inter doctiſſimas hodie Italiæ feminas principatum ſuſtinet, cujusque laudes Clariſſ. Auct. Tom. I p. 486 ſigillatim perſequitur, ſequitur Epiſtola *D. Caſparis Campanilii*, docti Itali, Noſtrique familiaris, ad Lectorem, qua omnia illa, quæ ad commendandum hunc librum ſpectare videntur, commemorat. Hanc excipit Cl. Autoris Introductio in ipſum opus: qua ſibi conſtitutum ait, non perfectam quandam hiſtoriam dare, ſed brevem duntaxat delineationem, eo imprimis fine, ut patriam ſuam contra cenſuras exterorum, torporis rudi-
p. 11. tatisque notam illi impingentium, tueatur. Cap. I agit de origine
15. ſcientiarum a creato mundo; C. II de ſuperioritate Italiæ tum
20. quoad fidem, tum quoad Imperium, ubi articulo I diſſerit de divi-
26. ſione partium Italiæ. C. III agit de incertitudine antiquæ hiſtoriæ,
librisque Pſeudo-Beroſi & Annii. C. IV in eo eſt, ut demonſtret,
Janum eſſe Noachum, qui in Italiam colonias deduxerit, ſcientiasque in ea plantaverit. C. V de antiquis Hetruſcis, eorumque ſci-
47. entiis, dominioque in Italia conjecturas ſuas prodit. C. VI Impe-
52. rium & ſapientiam veterum Græcorum explicat. C. VII de Aca-
64. demia Italica a Pythagora inſtituta; C. VIII de Imperio & ſci-
82. entiis Romanorum poſt devictam Græciam agit. C. IX primum
100. 102. poſt natum Chriſtum ſeculum; C. X ſecundum; C. XI tertium;
107. 123. C. XII quartum perluſtrat. C. XVI ordines S. Benedicti enumerat.
153. Sequentibus Capitibus usque ad XIX Seculum VII, VIII, & IX exhibet. Cap. XX agit de antiquis ſcholis ſcientiarum Italiæ, & contra Vallemontium diſputat, affirmantem, Academiam Parienſem omnium reliquarum matrem fuiſſe. C. XXI De origine fabula-
169. rum Romanenſium; C. XXII de origine, itemque uſu, variis generibus, & ſcholis Poeſeos vernaculæ diſſerit. C. XXIV Seculum

unde-

undecimum ingressus, exponit, quomodo successu temporis per sacros Pontificum legatos Evangelium remotissimis populis annuntiatum, scientiæque humanæ ad alias nationes ab Italis propagatæ sint. C. XXV de Musica ab Italis exculta; C. XXVII de ortu & progressu Jurisprudentiæ Romanæ; C. XXVIII de Jurisprudentia Canonica agit. C. *XXIX porro* ad Seculum decimum tertium accedit. C. XXX Doctores Ecclesiæ Gregorium M. Augustinum &c. producit, simulque Ordines Monasticos eorumque congregationes describit. C. XXXI de Theologia Italorum conservata & restaurata commentatur. Ubi imprimis in id incumbit, ut dudum ab Ecclesia nostra explosis Areopagitæ scriptis auctoritatem conciliet. Gravissimum vero ejus argumentum præjudicio auctoritatis innititur; unde, quid de reliquis sentiendum, æstimari facile potest. Nostratibus, silentium primorum Ecclesiæ Doctorum urgentibus, satis frigide reponit, a nemine Patrum fuisse allegatos ejus libros propterea, quod ad refutandos istorum temporum hæreticos nihil præsidii contulerint. Ceterum fatetur, negari non posse, in Actis Sanctorum ac Martyrologiis infinita falsa & contradictoria deprehendi. Immerito inde Lutherum nostrum accusat, quod non omnem tantum Philosophiam, tanquam noxiam pestiferamque, condemnaverit, sed etiam reliquas omnes scientias, quæ in contemplatione versantur, e medio tollendas judicaverit. Quem enim, vel leviter in historia Lutheranismi versatum, fugit, ab hoc crimine Lutherum nostrum fuisse adeo alienum, ut potius bonas litteras in Germaniam primus fere introduxerit? De S. Thoma vero tradit Cl. Autor, tantam ei sapientiæ laudem tribuisse Pontificem Innocentium VI, ut in Oratione, in ejus memoriam habita, ipsum Salomonem Regem sapientia antecessisse, publice affirmaverit. C. XXXII de pictura, sculptura & Architectura agit, neque has artes dubitat asserere in Italia primum inventas & excultas esse. C. XXXIII Seculum XIV considerat, atque inter alia ostendit, Boccatium non Seculo XIII sed XIV floruisse. Denique C. XXXIV de fatis linguæ eloquentiæque Græcæ ac Latinæ, ab Italis restitutæ, differit. Tomo II Clar. Autor pari studio scientiarum fata, incrementa ac decrementa per singula secula perducit, ita ut in unoquoque seculo primum civilis

 histo-

Margin: p. 224. — 232. — 243. — 280. — 319. — 348. 349. — 351. — 352. — 390.

historiæ potiora momenta prælibanda det, deinde divinioris cœ-
tus statum, hæreses nempe ac hæreticos, eosque, qui errores im-
primis oppugnarunt feliciterque debellarunt, aliaque eo perti-
nentia exponat. Cap. igitur XXXV (nam continuatur hoc Tomo
Capitum numerus) Seculum decimum quintum considerans, de
p. 417. typographiæ origine & incrementis, maxime in Italia; de inventa
420. re pyrotechnica; ut & de novi orbis per Christophorum Colum-
bum & Americum Vesputium Florentinum detectione; de litte-
421. ris hoc seculo per illustrissimam Familiam Mediceam mirum
429. quantum promotis; & de Hieronymi Savanarolæ, Ferrariensis,
436. doctrina, scriptis, morte violenta & ejus causa agit. Motam quo-
que hoc seculo litem de nomine Christi adorando examinat, cui
quidem controversiæ Bernhardinum, Parochum Florentinum,
qui Christi nomen aureis literis in tabula quadam depictum audi-
toribus suis adorandum exhibuit, occasionem dedisse scribit: si-
mulque originem trium literarum J. H. S. quibus Jesuitarum in-
signia ornata sunt, indicat. Controversiam quoque alteram circa
439. sanguinem Jesu Christi enatam persequitur: simulque hac occa-
442. sione docet, variis etiamnum locis Italiæ sanguinem Christi pre-
tiosissimum asservari. Differit & de festo immaculatæ conceptio-
444. nis Mariæ Virginis, & inter alia Natalem Alexandrum, cujus mul-
450. ta scripta a Papa Innocentio X damnata esse, ait, graviter incre-
pat, quod negare conetur, Duns Scotum Oxonio Parisios venisse,
ut defenderet immaculatam Mariæ conceptionem, publicaque in
procerum consessu verba pro ea fecisse; tum eos fere omnes, qui
453. in hunc usque diem B. Virginis immaculatam conceptionem tu-
entur, enumerat, simul commemorans, tum quum Coloniensis
Academia constituta est, votum publice fuisse nuncupatum pro il-
la pugnandi, nec hodie ad gradum honoris quenquam illic admit-
459. ti, qui ab hac sententia alienus sit. C. XXXVI omnes Italiæ Aca-
demias eruditasque Societates, tum a quibus institutæ sint, qui-
que præter ceteros scientiarum laude florentes in iis fuerint con-
spicui, indicat, docetque, quare Societatum plerarumque membra
fictum sibi nomen adsciverint, quam nominum immutationem
olim Callimacho, Pomponio, Platinæ, Campano magnum apud
461. Pontificem Paulum II, clandestinam conjurationem suspicatum,
odi-

odium conflasse tradit. C. XXXVII ordine Alphabetico Civitates p. 472.
Italiæ, in quibus hæ Societates inclaruerunt, enumerat. C.XXXVIII 476.
Academias Experimentales Philosophiæ naturalis, non in Italia
modo, sed in Europa universa florentes, contemplatur. C.XXXIX 487.
de variis agit Philosophorum sectis, ex Italorum scholis derivatis, ubi in principio statim in aprico esse putat, præcipuas Philosophiæ sectas, Platonicam, Aristotelicam, Atomisticam, Cartesianam, Maignanisticam, & corpusculares omnes, ex Italia prodiisse: in sequentibus de cujusque recentium sectarum origine
& incrementis ample & erudite disputat. C. LX de Geographica 517.
Italorum scientia, monstrat simul, tum Gallos, tum Lusitanos, tum Hispanos novi Orbis inventionem falso sibi arrogare. C.XLI Pyxidem nauticam unice Amalphitano Italo vindicari debere arbitra-
tur, & disputat contra Gallos, inventi hujus laudem sibi vindican- 539.
tes, nihilque eis patrocinari ait vocis Italicæ *Calamita*, quæ ma- 541.
gnetem significat, etymologiam, utpote quæ Latinæ Græcæque sit
originis. C. XLII ad Seculum XVI progreditur, ubi Lutheranos 549.
inter hæreticos hujus seculi principe loco reponit, & multa spar- 552.
git in Lutherum & Calvinum scommata, quæ ejus in piam matrem
Ecclesiam zelo condonanda videntur. C. XLIII microscopiorum, 608.
specillorum, telescopiorum &c. inventionem Italis vindicat. C.
XLIV de arte emblematica, & heraldica; C. XLV de ortu ac pro- 612.
gressu scientiarum Mathematicarum, speciatim Astronomiæ, varia
scitu digna tradit. C. XLVII transit ad seculum XVII, & sigillatim 647.
C. XLVIII Medicinæ, speciatim Anatomiæ, historiam in Italia per- 672.
sequitur; ubi inventionem circulationis sanguinis Paulo Sarpio at- 696.
tribuit. C. XLIX quæ præsenti Seculo Italia in litterarum commo-
dum produxerit, enarrat, dumq; obiter de studiis hominum Eccle- 753.
siasticorum sententiam suam aperit, acriter satis contra Cl. Fleury
ejusque de methodo studiorum librum disputat. Hic Diaria quo- 769.
que litteraria generatim recenset, interque ea primo fere loco
Acta nostra ob accuratam in recensendis libris diligentiam, & opti-
morum librorum, qui in illis exhibentur, apparatum commendat. 744.
De Bibliothecis porro Italicis, deque recentissimis Italorum inven- 776.
tis, utpote arte fullonia, phosphoro, sacharum purgandi arte, aliis-
que agit. De Oratoria etiam Italorum Virisque eloquentiæ laude 787.

p. 719. inſignibus, de hiſtoria Italorum univerſali, de hiſtoriis urbium,
768. imprimis patriæ ſuæ, civitatis Barienſis, itemque de partibus phi-
819. lologiæ, utpote Lexicis, Etymologiis, Orthographia &c. com-
828. mentatur. De typographiis Italorum agens, memorat, ſe prelo pa-
831. ratum habere librum, cujus titulus: *Nova Encyclopædia, ſive no-*
837. *vus doctrinarum orbis, in quo ſcientiæ omnes, tam divinæ quam hu-*
manæ, nec non & artes, tum liberales tum mechanicæ, Tomis VI per-
tractantur. Tandem opus ita concludit, ut minime ſe affirmet in
animo habuiſſe exteras nationes carpendi, deque illorum meritis
quicquam detrahendi, cum potius omnes exteras nationes æquo
487. pretio æſtimet. Neque poſſumus hoc loco tacere propenſum
Cl. Autoris judicium, quod de Germanis tulit, quoque ſuam
iis eruditionis gloriam minime abjudicandam, ait. Neſcimus ta-
men, quid ſibi velit Cl. Autor, quum noſtris hominibus ingenii
quidem & eruditionis excellentiam, at multo labore partam, attri-
buit, quaſi vero Itali, vel quicunque alii, ſine ullo labore atque in-
duſtria eruditionis laudem conſequi valeant.

JUSTI FONTANINI, FOROJULIENSIS, DE Antiquitatibus Hortæ, Coloniæ Etruſcorum, Libri tres, cum figuris æri inciſis & gemina Appendice monumentorum ex Codd. potiſſimum Vaticanis: in quibus eminet genuinum Decretum S. Gelaſii I Pont. Max.

Romæ, apud Pagliarinos, Bibliopolas, 1723, 4.
Alph. 3 pl. 12.

NEcdum ſatis de Horta ſua meritum ſe credidit Celeberrimus Fontaninus, poſtquam de urbis hujus Antiquitatibus *Libros II*, in Actis noſtris An. 1709 menſe Januario recenſitos, annis abhinc ſeptendecim publici juris fecit. Cum enim elegantiſſimam commentationem non ſolum Theſauro Hiſtoriarum Italiæ inſertam vidiſſet, verum & orbi literato admodum gratam acceptamque fuiſſe, paſſim ex Virorum doctiſſimorum ſcriptis intellexiſſet, novam ejus editionem, ſecundis quidem curis & *Libro tertio* auctam, ſuſcepit. Novus hic liber conſtat capitibus duobus, quorum prius ad Hortanas Antiquitates ſpectat, eaque potiſſimum, quæ Noſter, Hortam itinere facto, ipſe oculis uſurpavit, iterum velut oculis

legen-

Febr. pag. 63.

legentium subjicit. Ac primum quidem præcipua describuntur templa, quibus hodierna civitas maxime superbit, initio facto ab *Ecclesia Cathedrali*. Ejus primum Antistitem S. Cassianum (cujus Acta *lib. II c. 6* & in *App. I p. 335 seqq.* e MSS. primum edita cernuntur,) sub Joviano Imp. sedisse. Præter *B. Virginem Deiparam* Hortanorum patronos coli *SS. Quirinum, Dionysium, Apollonium, Aurelianum, Marcum & Timotheum, Martyres*; *SS. Dorotheam & Faustinam, Virgines Martyres*, eorumque exuvias in Ecclesia Episcopali esse: præcipuum tamen Patroni urbis honorem quotannis haberi *S. Ægidio Abbati*, olimque haberi solitum *S. Laurentio*, cujus antiquissima *paræcia* prope civitatem extet. Pergit ad *Ecclesiam* in honorem *S. Antonii Abbatis* dicatam, pariterque corpora Sanctorum ibi adservata enumerat. In æde *B. Mariæ Lauretanæ*, memorat, vixisse olim inter Virgines ordinis S. Augustini, *Annam Mariam Gryphoniam*, sed cui anno æt. 18 repente in marem transformari (an potius pro mare primum adgnosci?) contigerit: egressum inde novum hominem, assumto Francisci Gryphonii nomine, literis operam dedisse, posteaque Presbyteratus ordine suscepto inter Canonicos Ecclesiæ Hortanæ cooptari meruisse, seque cum ipso collocutum, Noster testatur. De *Ecclesia ordinis S. Francisci*, qui *Conventualium* audit, & de *S. Bernardini minorum observantium* extra civitatem æde, reliquias Sanctorum in his superstites annotat; ac demum *Parthenonem Ordinis S. Petri Damiani*, qui sub titulo *S. Gregorii* quondam in urbe steterit, paucis attingit, ad vetustiora properans. Nimirum in substructionibus turris campanariæ & Ecclesiæ Episcopalis ante aliquot annos varia antiquitatis monumenta sunt reperta, in quibus eminuere sarcophagi duo, anaglyphis Bacchanalium symbolis fabertime exornati, qui nunc in villa Nuptiana Hortæ conspiciuntur. Hos ad archetypa æri incisos exhibet Noster docteque illustrat, tum quoque spem facit, ab Insigni Antiquario *Montfauconio*, in *Supplemento Antiquitatis illustratæ*, mox prodituro, ulteriorem illustrationem iri suppeditatum. Nos utrumque sarcophagum *Tab.* I subiiciendum duximus. Alter vindemiale aliquod festum exprimere Nostro videtur, ob cistam mysticam tigridesque Baccho sacras, quæ medio loco præter quatuor anni temporum Genios, TAB. I. Fig. I.

labores

lepores, capreas, corvum & cantharum, præterque adolescentulos utrinque ludentes, facula & hastis, item pedo & utre armatos, una cum cantharo in extrema parte posito, visuntur. Quæ vero in frontibus apparent, hinc fœminæ, illinc maris, boves agentium, figuræ, quas hic exprimere supervacaneum duximus, Lunam & Endymionem referre judicat. Sed elegantiora sarcophagi alterius symbola partim nuptias Bacchi cum Ariadna celebrandas, partim Orgia repræsentare conjicit. Videas itaque miseram ab infido Theseo in littore Naxi insulæ desertam & sub scopulo jacentem Ariadnam, quam solaturus cum Faunorum comitatu accedit Bacchus, pampinis coronatus pueroque Ampelo innixus. Videas præterea Cupidinem senemque alatas, & hunc Æolum putes, in auxilium desertæ precibus accitum. Adjisis *Catulli Epithalamium Thetidis & Pelei*, imprimis *v. 50 ff.* iterumque *v. 251 ff.* & sculptorem descriptiones, quas Poeta facit, æmulatum credas. Quos ad lævam Ariadnæ cernis, Sileni, vel Fauni, quorum unus manu gestat personam, similem earum, quæ in Bacchi sacris stragem Penthei significarunt, porro senex sacerdos tympanum præferens, & qui fœminam pannis involutam mysteriis Bacchicis initiare videtur, cista mystica, e qua serpens egreditur, bacchantium larvæ & tigris, Orgia satis manifeste indicant. Frontes hujus sarcophagi utrinque Gryphis ornatæ sunt. Sub finem capitis Inscriptio seorsim effossa: D.M.M. AVRELI. HILARIANI. AUGG. LIB. H.O. (i. e. hic ossa quiescunt,) paucis explicatur. Quemadmodum vero Libro II Fontaninus noster civem inclytam, *Probam Falconiam*, Hortæ veteris ornamentum singulare, produxerat: ita nunc Hortæ novæ splendorem ab eminentissimo ejus quondam cive, *Cardinali Presbytero Ferdinando Nuptio*, conciliare studet, cujus elogio totum Caput II constat. Id cum elegantissimum sit, dignaque memoratu permulta contineat, potissima juvat exin decerpere. Natus est *Nuptius* decimo die mensis Septembris anno 1645, patre Jacobo, cive Hortano probo ac honesto. Eo mature defuncto, novennis a matre, nomine Samaritana, Romam adductus ac Præceptorum in Collegio Societ. Jesu institutioni commendatus est. Ibi dum literis operam dat, imprimis in Bibliotheca Angelica, quæ ab Angelo Roccha fundata tunc ad

TAB. I. Fig. 2.

cœno-

cœnobium S. Augustini patebat, latere scriptoribusque antiquis pervolvendis totos dies insumere consuevit. Hinc factum, ut propter admirabilem memoriæ facultatem in extrema senectute sæpe integra satisque longa veterum Autorum loca promte expediteque recitaverit. Cujus rei exemplum insigne affert Noster: Clementem XI Pont. Max. aliquando, ex Archiatri consilio, vetustissimum agri Latini stipulas mense Augusto comburendi morem publico Edicto vetare, ob intolerabilem calorem urbi inde imminentem, decrevisse; tum forte Nuptium, qui de rebus suum munus spectantibus accesserit, de vulgando mox Edicto ex Pontificis ore accepisse, sed statim recitato Virgilii loco, quo ignes stipulis Romani agri immissos, eorumque effectus salutares Poeta *Libr. I Georg.* celebrat, Pontificem a proposito revocasse. Utriusque juris decurso stadio, Nuptius ab Innocentio XI P. M. A. 1686 primum Commissarius Cameræ Apostolicæ allectus, mox & Basilicæ S. Petri Canonicatu & quæstura Collegii Canonicorum auctus est, in quo eum officio Innocentii successor Alexander VIII permanere voluit. Quo vita functo, purpuratorum Senatus Nuptium ærarii Pontificii tribunum sede vacante suffecit, in qua dignitate ab Innocentio XII confirmatus, sed quadriennio post sacræ Congregationis Cardinalium interpretum Concilii Tridentini scriniorum magister atque universalis Inquisitionis Consiliarius renuntiatus est. Quo in munere constitutus, ut causæ, Patrum judicio proponendæ, summatim in gratiam Juris Canonici studiosorum exscuterentur, primus effecit. Alio quadriennio exacto, conventui Inquisitionis Assessor datus, inde a Clemente XI A. 1701 inter XII viros Cameræ Apostolicæ scriptus, rei frumentariæ præfecturam accepit, in qua ut posteritati etiam consuleret, novi horreorum ædificii ad Diocletiani Thermas exstruendi autor fuit, tum & erudita civilisque ac œconomicæ prudentiæ plena dissertatione edita, Pontifici modum proposuit, quo Romanus ager ob aeris inclementiam quodammodo infamis desertusque facile coli posset. Postea congregationi, aquarum in terris S. Petri exundantium curam gerenti, a secretis esse jussus, itemque in Signatura gratiæ, in ærarii & subsidiorum consessibus suffragium indeptus, mox congregationis, rebus Episcoporum & Regularium præpositæ,

 scrinii

ſcriniiMagiſter, dein Archiepiſcopus Nicænus, interque Antiſtites Solio Pontificio aſſiſtentes lectus, demum in ſacro Pœnitentiæ Apoſtol. tribunali corrector declaratus eſt. Ita per tot hæc aulæ Romanæ ſumma interque ſe maxime diſtantia munera circumductus, A. 1715 die 16 Decembris in Purpuratorum Senatum jure quodam ſuo cooptatus fuit. Cumque Eccleſiæ Urbevetanæ ſimul eſſet præfectus, ad regendum Epiſcopatum ſeſe anno inſequenti contulit, inſtante jam fato, cui fractus pridem tantis tamque diuturnis laboribus die 30 Nov. 1717 annos natus 72 menſ. 2 dies 20 Urbevetanæ conceſſit, tumulatusque eſt in ſacello B. Mariæ, S. Britii nuncupato, in Epiſcopali Eccleſia, cui vivus omnem, qua uſus erat, ſupellectilem ſacram donaverat. Monumentum Innocentius Nuptius, Cardinalis ex fratre nepos, ſtatuit, Noſter inſcriptione elegantiſſima decoravit, quam ipſam una cum effigie in ære delineata calamoque deſcripta ſubjicit, tum vero animi, virtutum, totiusque vitæ imaginem longe expreſſiorem addit. Nobis ex ea tanquam ſingularia adnotaſſe ſufficit, Nuptium, infinitis diſtractum occupationibus, nullum ſibi extra Urbem ſolatium unquam quæſiviſſe, nunquam animi remittendi cauſa ruſticatum eſſe: deinde, cur tanto Viro tam ſero ad ampliſſimam dignitatem aſcendere contigerit, unam hanc a Pontifice ſæpius prolatam eſſe cauſam, *quod Nuptii, ſingularis Viri, opera in plurimis egeret, in quibus, eo ad ulteriorem gradum evecto, amplius uti non poſſet.*

Appendix, quæ noviter acceſſit, primo loco ſiſtit *Julii Roſcii, Hortini*, Lib. II cap. 7 atque alibi paſſim a Noſtro celebrati, *Narrationem de inſtaurando Ponte Auguſti*, de quo videndus harum Antiquit. Lib. II c. 2. Eam e MS. Vaticano exhibendam duxit Fontaninus, quod Umbriæ & Tuſciæ ſuburbicariæ vias priſcas habitumque antiquum egregie perſequi videretur, quamvis ipſa commentatio exitu optato exciderit, quippe cum pontis ad Hortam Tiberi imponendi ſpe concinnata eſſet, pons iſte ad Occiculos ſtratus eſt, nomenque Felicis, a conditore Xyſto V, olim Felice, accepit. Sequuntur ejusdem *Roſcii Epigrammata in laudem Xyſti V*, porro *S. Caſſiani, Epiſcopi Hortenſis, Acta brevia e MSto Codice membraneo de vitis Sanctorum*: item, *Alexandri IV Pontif. Epiſtola ad virgines ſacras ordinis S. Damiani civitatis Hortanæ* A. 1255 data. Denique

que supra jam laudata *Cardin. Nuptii* dissertatio, *de cultura agri Romani commode suscipienda*, Italico sermone conscripta, adnectitur.

HISTORIA MEDIANI, IN MONTE VOSAgo, Monasterii ordinis Sancti Benedicti ex congregatione Sanctorum, Vitoni & Hidulfi.

Argentorati, apud Joh. Reinold. Dulsecker, 1724, 4 maj. Alph. 1 pl. 12 Tabb. æn. 4.

EGregie profecto tum de re antiquaria, imprimis monastica, tum de monasterio ipso, cui jam a longo temporum intervallo Abbas eximia cum laude præest, tum denique de sanctissimo Viro, Mediani monasterii fundatore conditoreque, Hidulfo, promeruisse dicendus est Maxime Rev. *Humbertus Belhommius*, quod in hac Monasterii Medianensis historia partim colligenda, partim eruditissime illustranda, industriam suam voluerit extare. Hunc enim Belholmmium, Abbatem Mediani jam emeritum, ideoque in muneris gerendi sublevationem Dominum *Humbertum Barrois* socium adjutoremque nactum, historiæ hujus Autorem esse, pagina statim tertia indicat. Neque vero hoc nomine tantum Medianense monasterium istud, in Lotharingiæ Ducatu situm, inque Vosagi montis jugo exstructum, Belhommio nostro debet; sed & eo beneficio illi est obstrictum, quod vetustate jam collapsum & ruinam fere minatum illi, quem nunc habet, nitori splendorique restituit. Quem quidem non parum auget præstantissima bibliotheca, ejusdem studio collecta, quam non tantum selectis libris constantem, sed & nulli facile in Lotharingia cedentem, laudat. Quod ad præsentem historiam attinet, quatuor in partes illam divisit, quarum prima continet S. Hidulfi vitam triplicem ex antiquis codicibus depromtam, cum promisso commentario junctisque notis. Et has quidem vitas se olim quidem Sociis Bollandianis in Acta Sanctorum inserendam dedisse, idque studiose ab illis præstitum, Autor monet, operæ tamen pretium se putasse, recognitas auctasque emittere, cum & illud opus paucorum in manibus versetur, & princeps ac præcipua illa Medianen-

ſis hiſtoriæ pars ſit. Altera pars continet libellum de ſucceſſoribus S. Hidulfi in Voſago usque ad initia ſeculi XI, notis illuſtratum. Tertia comprehendit excerptam ex Johanne a Bayonio ſubſequentium Mediani monaſterii Abbatum continuationem, cum intermiſta rerum Lotharingicarum hiſtoria ab anno MX usque ad annum MCCXX, in quo deſinit, adhuc ineditus, Autor. Quarta denique pars exhibet poſteriorum ejusdem monaſterii Abbatum ſeriem, e domeſticis aliisque nonnullis monumentis & chartis depromptam, usque ad annum MCCXX. Toti huic operi præmittit doctam quandam diſſertationem de Sancti Hidulphi triplici biographia, deque illius nomine, genere, patria, ætate, Archiepiſcopatu, Monaſterio, & cultu. In patriam S. Hidulfi inquirens, num
p. 7. fuerit ſcilicet Noricus an Nervius, Noricum extitiſſe, opinatur.
9. Quantum vero ad ætatem Hidulfi attinet, maximam in ea determinanda difficultatem exſtare fatetur, quum non de annis quibusdam paucis, ſed de integro propemodum ſeculo ſcriptores inter lis ſit: aliis ad ſeptimum, ad octavum aliis geſta ejusdem referentibus. In hoc ſententiarum divortio, trivioque conſtitutus eam eligendam duxit, quæ ſeptimum ei ſeculum attribuit. Hancque ſuam ſententiam quinque argumentis confirmat. In quibus facile primum ac præcipuum, quod omnium conſenſu & magna ſemper inter B. Hidulfum Sanctumque Deodatum in Voſago commorantes amicitia interceſſerit, & ſeptimo Deodatum ſeculo vixiſſe, conſtet. Neve quis hic ſibi, epiſtola S. Lutgeri ad Rixfridum nixus, jure contradicat, in qua epiſtola legitur, Stephanum Papam, canonizationem neſcio cujus Sanctuli Hidulfo commiſiſſe, pro ſuppoſititia eam reputat epiſtolam, & contentam in ea canonizationem merum eſſe figmentum, credit, id quod Mabillonius aliique ſolide ſatis demonſtrarunt. De Otilia virgine, de qua Acta Sanctorum & alii Pontificiorum libri mirabilia complura narrant, varia curioſum ejusmodi rerum lectorem detinentia inſpergit: ejusq; baptiſmum attingens, Cointium, Annalium Franciæ Eccl. Autorem, rejicit, opinantem, baptizatam fuiſſe Otiliam cis Rhenum in Alſatia intra fines Diœceſis Argentinenſis. Repudiat quoque opinionem ejus, qua Anonymi cujusdam auctoritate ductus, aſſeruit, non Hidulfo, ſed B. Erardo baptiſmum ſuum Otiliam debere: dilutisque

quæ ejus argumentis,quibus probatum hoc ivit, minime ſancti hujus operis honore privandum eſſe Hidulfum, urget. Reliqua, quæ in hoc libro Autor perſequitur, vel ad inſtituta,antiquitates,jura & hodiernam formam hujus monaſterii, cujus imaginem ſub finem operis adjunxit, vel ad Abbatum, qui illi præfuere, & monachorum vitam moreſque ſpectant, lectu nec inutilia, nec injucunda.

PRÆLECTIONES PHARMACEVTICÆ: OR, A Courſe of Lectures in Pharmacy Chymical and Galenical.

hoc eſt,

CURSUS LECTIONUM PHARMACEVTICArum, tam Chymicarum, quam Galenicarum; Autore D. JOHANNE QUINCY, editus a P. SHAW, M.D.

Londini, apud E. Bell, J. Senex, W. Taylor, W. & J. Innys & J. Osborn, 1723, 4.

Alph. 1 pl. 6.

EDidit ante hos tres annos Clariſſimus *Quincy* conſilio & autoritate Collegii Regii Medicorum Londinenſis Diſpenſatorium in Actis Anni 1722 Menſ. Martio pag. 121 commendatum, in quo multorum annorum fructum, obſervationes & experimenta, quæ fecit, candide cum L. B. communicavit. In præſenti vero Tractatu myſterium Artis Pharmacevticæ pandit, & nefandas fraudes abuſusque,qui hinc inde obſervantur,detegit,cujus imprimendi curam in ſe ſuſcepit D. Shaw, qui in præfatione demonſtrat, cognitionem rerum pharmacevticarum neceſſario requiri ad Praxin Medicam feliciter exercendam & Artem evehendam. Ubi ſub Pharmaciæ nomine non ſolum comprehendit operationes manuales, quas pharmacopolæ in ſuis officinis tractant, ſed plenariam qualitatum cognitionem, quæ Simplicia continent, & in quibus ab aliis medicamentis pro præparationis diverſitate differunt, ut ſcilicet Medicus hiſce ſubſidiis adjutus appropriata remedia cauſæ morborum, materiæ morbificæ, omnibusque circumſtantiis opponere queat. Prælectiones ipſæ Pharmacevticæ Clariſſ. Quincy ſunt XVIII, in quarum I, facta materiæ medicæ re-

ſpectu ſuæ texturæ vel virtutis in medicamenta alterantia & evacuantia, illorumque in odorata & inodorata diviſione, de odoratis agitur, quæ iterum in dulcia, acriora & fœtida ſubdividuntur. In II inodorata examinantur, & in emollientia, agglutinantia, adſtringentia & abſorbentia diſtribuuntur; ſub evacuantium nomine complectitur Autor non ſolum emetica & purgantia, ſed & diuretica & ſudorifera, ſiquidem eadem medicamenta modo vomitum excitant, modo per ſedes operantur, modo urinam, modo ſudores movent, prout ſub præparatione plus minus dividuntur & ſubtiliſantur. Suntque vel ſalina, vel reſinoſa, vel de utroque principio participant. Inter ſalina in Lect. III mannam, ſal commune, ſal Glauberi, ſal catharcticum amarum, nitrum, vitriolum, tartarum, & ſal gemmæ; inter reſinoſa & mixta in IV jalappam, gummi guttæ, ſcammonium, aloen, colocynthidem, agaricum, & helleborum nigrum ſub examen vocat. In V ad talia pergit medicamenta, quæ pro præparationis diverſitate aliam atque aliam ſortiuntur efficaciam, inter quæ mercurium primum ſiſtit, qui per diviſionem & fixationem ſuorum globulorum varia ſuppeditat remedia; hinc in VI de antimonio, & cum quo ei quoad modum præparationis & efficaciam convenit, de ferro agit, deque illo notat, principia ejus ſive ſalina, ſive ſulphurea, ſive utraque, usque adeo inter ſe invicem eſſe mixta, ut antimonium crudum, etiamſi in copia propinetur, nullum edat ſenſibilem effectum, per præparationem vero illa a ſe invicem ſeparata ad diverſos uſus diſponantur. Poſtquam in Lect. VII ſal ammoniacum & ſuccinum analyſi ſubjecit, & quæ ex eis præparantur, deſcripſit, in VIII tria principia, in quæ Simplicia arte Spagyrica reſolvuntur, ſpiritum puta, oleum & ſal, explicat, atque in IX regulas generales, circa collectionem & conſervationem florum, ſeminum, radicum, corticum & gummatum obſervandas, ſuppeditat, eorumque ſigna bonitatis & ſuccedanea inculcat. Inde ad compoſitionem medicamentorum in genere in X ſe confert, docetque, quomodo ea mediante inſigniores effectus iis ſint comparandi, quales a ſingulis ſeorſim non erant expectandi; ubi ſequentes cautelas obſervandas injungit: ſcilicet 1) ut ſingula ingredientia ad eundem colliment finem, 2) ne nimia fiat ſimplicium

um farrago; 3) ut ſingula apta ſint, quæ talem, qualem intendimus, conſtituant formam; & 4) ut omnes compoſitiones viſui, odoratui & guſtui, quantum poſſibile, ſint gratæ; ſicque in ſpecie in Lect. XI de deſtillatis, in XII de Tincturis, Elyxiriis, Vinis medicatis, Acetis, Decoctis & Infuſis, in XIII de formis medicamentorum, quas ſaccharum vel mel *ingreditur, ut* Conſervis, Syrupis, Conditis, Confectionibus, Oxymelite, & Lohoch; in XIV de Pulveribus, Speciebus, Trochiſcis & Pilulis; in XV & XVI de Electuariis tam officinalibus quam extemporaneis, Bolis, Linctibus, Emulſionibus, Julepis & Potionibus; in XVII & XVIII de medicamentis topicis, Oleis, Unguentis, Linimentis, Emplaſtris, Ceratis, Embrocationibus, Lotionibus, Gargariſmatibus, & Collyriis agit. Atque in his omnibus Lectionibus ita ſe gerit Noſter, ut Simplicium analyſin tradat & quam ingredi poſſint, quamve reſpuant formam, quomodo præparanda, quæ ex officinarum catalogis expungenda, quæve retinenda ſint, qualem virtutem vel ſimplicia, vel compoſita poſſideant, fideliter inculcet. Speciminis loco de Lectione I paulo fuſius locuturi ſumus, ut L. B. de præſtantia hujus operis eo melius judicare queat.

Simplicia odorata ſunt vel dulcia, quæ ſuaveolentia & pleraque aromatica ſub ſe complectuntur, ut caryophylli aromatici, cinamomum, lavendula, roſmarinus; vel acriora manifeſta volatilitate prædita, ut piper, ſinapi, raphanus, arum, cochlearia; vel fœtida, ingratum ſpirantia odorem, ut valeriana, aſa fœtida, galbanum, & pleraque gummata, quorum ſingula reſpectu ſuæ texturæ manifeſtarumque qualitatum peculiari indigent enchireſi. Dulcia enim ob ſuam fragrantiam & volatilitatem ſpirituoſis liquoribus auſcultant, & deſtillationi ſubjacent, decoctionem vero non ferunt, nec in Syrupi, vel aliam formam, quæ aperto igne peragitur, converti poſſunt. Sub deſtillatione autem curandum, ut ingredientium quantitas talem ſervet proportionem cum liquore abſtrahendo, ut hic clarus & transparens maneat; cum enim præcipua horum ſimplicium vis in oleo conſiſtat æthereo, alembicum ſimul transcendente, aucta ingredientium quantitas nebuloſum & lacteum reddet liquorem; & quo magis rectificatum eſt menſtruum, eo plus olei capiet absque opacitatis metu, quam vero notam

tam non subterfugiet, si phlegmaticum extiterit. Ad compositas igitur aquas gustui gratas & cordiales destillandas species seliguntur, non solum fragrantes, sed & aridæ & friabiles, ex floribus, corticibus & radicibus, quæ enim ex seminibus, aromatis & gummatibus recipiuntur; ob nimiam, qua abundant, olei copiam obscuritatem largiuntur aquis. Hinc commodius ex simplicibus volatilibus magis, quam oleosis particulis fœtis destillantur aquæ, eo etiam ex capite commendandæ, quod Julepis vel Potionibus mistæ minorem stomacho creent aversionem. Si lacteum colorem contraxerint aquæ, nitori suo restitui possunt vel per admistionem aluminis aut similis rei, vel per filtrum. Quanquam autem primo modo asperæ & ponderosæ aluminis partes oleosas coagulent & præcipitent, aquarum tamen simul virtutem insigniter alterant; posteriorem vero laborem propter tædium lubenter effugiunt pharmacopolæ. Ex dulcium classe sunt quædam, ut balsamus Tolutanus, Styrax, Benzoe, quæ cum constent volatilibus partibus, crasso oleo vel sulphuri non involutis, mediante calore lento per destillationem siccam volatiles magis & fragrantes suas concedunt partes sub nomine Florum, qui vim medicamentosam in se continent, & usui extemporaneo commode inserviunt. Camphora peculiare quid obtinet, dum nec cum aliis facile misceri, nec odorem suum penetrantem occultare potest; optime igitur cum vitello ovi solvitur, & appropriatis vehiculis offertur. Acriora simplicia pungentes suas particulas maximam quidem partem per destillationem suppeditant, specifica tamen sua virtute, e. g. salina & diuretica, exuuntur, nisi vehiculi loco aliis efficacioribus medicamentis inservire debeant tales aquæ. Rectius itaque in fervidam aquam clausis vasis infunduntur, imprimis quæ stimulo nitroso pollent, ut folia & radices petroselini, folia pyrethri, semina lithospermi, millepedes & similia. Ex fœtidis plantis destillatæ aquæ pro vehiculo pariter adhiberi possunt, quo plus tamen specierum receperunt, & quo lacteum magis habent colorem, eo pluribus de virtutibus medicamentosis participant, siquidem transparens & gratus color in hujus generis aquis adeo anxie non expetitur. Destillatio interim omnium medicamentorum volatilium bene lutatis vasorum juncturis institui debet, ne particulæ

culæ maxime efficaces exhalent & pereant. Præter destillationem medicamenta odorata Tincturis atque Infusis virtutes suas concedere norunt. Quæ enim cordialia dicuntur, menstruo spirituoso vel vinoso extrahuntur, & resinosa cum rectificato spiritu in pellucidam transeunt Essentiam, hoc nihilo minus incommodi secum gerunt, quod tales Tincturæ, si cum vehiculo aquoso combinentur, lacteam reddant mixturam, aut, si diutius invicem conserventur, magna ipsarum pars vel fundum petat, vel instar nubis elevetur, pro specificæ gravitatis ratione, quæ est inter Tincturas & Vehiculum. Quæ vero sunt salinæ prosapiæ simplicia, mistionem cum aquosis sine alteratione bene ferunt. Circa menstrua in Tincturis his extrahendis enchireses pariter quædam sunt attendendæ, mediantibus quibus textura ingredientium melius dissolvitur & extractio promovetur. Sic in extrahendis lignis vel corticibus durioribus aut gummatibus tenacioribus v. g. helleboro, myrrha, &c. sal tartari adhibetur, quod firmiorem partium cohæsionem recludat, cujus ministerio non indigent, quæ laxiori gaudent compage, ut castoreum, crocus, hiera; imo absurdum esset, papaveris vel rosarum Tincturis extrahendis illud addere, utpote quod colorem earum rubicundum in viridem, visui ingratum, sit immutaturum. Sunt vero etiam ex hac classe, quæ in Tincturas non commode abeunt, quoniam vel parum aut nihil virtutum suarum communicant nisi rectificatissimo menstruo, quod tamen Medici intentioni reluctatur, ut mastiche, & olibanum; vel propter fœtorem & nauseam assumi ab ægris neutiquam possunt, ut opoponax & galbanum. Infusioni potissimum apta sunt talia Simplicia, quorum virtutes menstruo spirituoso non plenarie subjacent, sed in salina potius quam sulphurea substantia consistunt; ita tamen, ut, ubi stimulus est addendus, spiritusve restaurandi, menstruum spirituosum, ubi vero evacuatio per habitum vel vasa urinaria indicatur, acribus aqueus affundatur liquor; quemadmodum in apoplexia & comatosis affectibus radix serpentariæ Virginianæ, Zedoariæ, Valerianæ sylvestris, semina nasturtii, sinapi & piper in vehiculo spirituoso, in continuis vero & ardentibus febribus, ubi humores depauperati & ventriculus inflammatus est, in aquoso menstruo, paululum acidulato, infunduntur. Decoctio

nullum invenit locum, siquidem vis medicamentosa exhalat; cui vero volupe fuerit, decoctum lignorum parare, satius est, durioris substantiæ radices, cortices, ligna, in aqua calcis dilutiore aliquandiu infundere & dein cum reliquis speciebus igni apponere, quam seorsim per coctionem emollire, ita tamen, ut vasa bene cooperta serventur, donec decoctum fuerit refrigeratum. Sic enim hoc nullam partium jacturam patitur, & stomacho gratum, aptumque redditur, quod cum lacte misceri & sorberi queat, qui assumendi modus Medici intentioni velificatur. In Pulverem conteri hujus classis simplicia non possunt, nisi quæ siccæ friabilisque sunt texturæ; quanquam enim humidiora, oleosa, gummosa & balsamica post exsiccationem triturari possint, perdunt tamen per eandem omnem virtutem. Licet etiam recentia cum aliis in extemporaneis præscriptionibus miscere, & in Electuarii formam redigere. Pulveres quoque medicamentorum aromaticorum volatilium diu sine jactura virium in officinis asservari haud possunt, ut pulvis cinamonii, species diambræ & dianthos, nisi ad Electuariorum, Trochiscorum vel Pilularum formam reducantur. Secus se res habet cum floribus croci, & radicibus contrayervæ & serpentariæ, quæ ob texturam magis fixam diutius vires suas conservant. Electuariis commodius includuntur, modo mel, conservæ & Syrupi, quibus excipiuntur, debitam habeant consistentiam, nec fermentationi sint obnoxia. Trochisci pariter & Pilulæ commodæ harum specierum formæ sunt, modo excipientis quantitas non sit tanta, quæ ægris nauseam pariat, id quod de siccis, cordialibus & sudoriferis ægre, citius de gummatibus est expectandum. Hinc recte in officinis asservantur Trochisci hysterici, & de myrrha, ac Pilulæ gummosæ, cordiales vero & sudoriferæ exulant. Fœtida vero rite sub Pilularum larva absconduntur, quales sunt e baccis lauri, & Confectio Archigenis. Emulsiones etiam seu humores lactei parantur ex balsamicis, terebinthinatis & gummosis, cum vitello ovorum subactis, modo fœtida non fuerint.

OPSERVATIO LUNARIS ECLIPSIS HABITA ULISsipone in Palatio Regio die 1 Novembris 1724 a PP. JOHANNE BAPTISTA CARBONE, & DOMINICO CAPASSO Soc. Jesu.

Obser-

OBservavimus hasc Eclipsin Telescopiis, altero quidem Pedum Parisinorum 8, sed clarissimo, altero 10, sed minus claro: utroque tamen lunares maculæ perfectissime discernebantur. Ad temporis dimensionem usi sumus Horologio oscillatorio, vulgo *Pendula*, satis exacto, pluribus ante diebus in ipso observationis loco firmato, & quotidiano examine per meridianam lineam, ibidem a nobis jamdiu inventam, & pluries examinatam, ad medium Solis motum quam proxime reducto. Nocte vero ipsius Eclipsis ter illud ad trutinam revocavimus, ut ejus a vero tempore discordiam deprehenderemus. Primo in transitu *Fomabantis* per Meridianum, Hor. 8 M. 17 Sec. 18. Secundo in transitu *Rigel* seu *Pedis Lucidi Orionis* Hor. 2 M. 35 Sec. 21. Tertio in transitu *Sirii* Hor. 4 M. 4 Sec. 40. (Ascensiones rectæ deductæ sunt ex Tabulis Hirianis.) Invenimus autem Horologium tardius incedere secundis tantum 7, quæ jam addita sunt momento Observationis mox apponendæ.

A Solis occasu usque ad mediam noctem nubes ac pluviæ cœlum nobis identidem adimebant. Ventus tamen sub horam 1 illud nobis satis clarum restituit, eoque usi sumus ad horam prope tertiam.

Temp. Ver.			
Hor	′	″	
1	38	0	Penumbra incipit esse sensibilis.
1	41	0	fit spissior.
1	43	29	fit spissisima.
1	47	45	Umbra incipit.
1	49	25	Discus Lunæ apparet deficiens.
2	0	16	Umbra pertingit ad *Aristarchum*.
2	0	39	pertingit ad *Platonem*.
2	1	10	*Aristarchus* totus in Umbra.
2	6	22	*Archita*s
2	8	7	*Aristoteles*
2	0	29	*Pitheas*
2	11	28	*Galilæus*
2	13	22	Umbra ad litus Orientale *Maris Serenitatis*.
2	15	34	*Endymion* immergitur totus.

Temp. Ver. Hor.	′	″	
2	18	2	*Copernicus* incipit immergi.
2	20	7	totus in Umbra.
2	21	5	*Possidonius* incipit.
2	22	8	totus latet.
2	27	49	*Ricciolus* incipit.
2	31	56	Umbra pervenit ad *Grimaldum.*
2	34	37	Ad Litus Boreale *Maris Crisium.*
2	37	17	*Proclus* immergitur.
2	40	0	*Nubes supervenit, quæ Lunam omnino tegit, diuque videtur duratura.*
3	25	0	*Nubes discedit. Jam autem ex Umbra emerserunt Grimaldus Ricciolus Keplerus Galilæus.*
3	29	2	*Aristarchus* emergit.
3	30	30	*Copernicus* incipit emergere.
3	31	34	totus extra Umbram.
3	39	18	*Pitheas* emergit.
3	47	46	*Timocharis.*
3	54	57	*Archimedes.*
3	57	18	*Plato* incipit emergere.
3	58	59	emergit totaliter.
4	2	0	*Nubecula iterum Lunæ aspectum nobis adimit.*
4	6	0	*Jam Luna restituitur.*
4	8	15	*Aristotelis* totalis emersio.
			Nubeculis identidem Lunam occupantibus reliquarum macularum emersiones exacte observari nequeunt.
4	20	36	Finis Eclipsis, *tardius fortasse visus ob tenuem vaporem interpositum.*
4	26	0	Desinit Penumbra spissior.
4	28	0	Desinit Penumbra sensibilis.

Peculi-

Peculiari profecto cura, ac ea qua fieri potuit diligentia Eclipsin hanc observare conati sumus; non modo ut nostri muneris partes pro modulo nostro impleremus, quippe Mathesi, ac præcipue Astronomicis observationibus hic addicti, verum etiam, ut Serenissimi Regis ingenio plenius, ut par erat, indulgeremus. Valde enim ipse in hujusmodi observationibus delectatur, ad easque perfecte instituendas, copiosam nobis Instrumentorum supellectilem, munificentia vere Regia, suppeditavit. Neque vero aut iisdem observationibus interesse; aut Observatorem se nobis identidem adjungere dedignatur; illud unice semper sollicitus, ne, vel minimum, a rectitudine aberretur. Hoc igitur acti stimulo nec diligentiæ pepercimus, nec labori, quo tanti Principis ingenio hæc nostra observatio responderet. Accessit & alia qua dudum tenebamur cura, novis, ac clarioribus confirmandi argumentis hujusce Urbis Longitudinem, vel certe ejusdem cum præcipuis Europæ Meridianis differentiam; itemque explorandi, an aliorum Tabulæ Astronomicæ, ad hunc Meridianum reductæ per inventas hactenus differentias, perfecte cœlo congruerent? Ex quo enim Ulyssiponem pervenimus, ubi jam alterum egimus annum, nulla contigerat Lunæ Eclipsis supra nostrum Horizontem conspicua. Duæ vero Solares, altera die 8 Decembris anni 1722, altera 22 Maii labentis anni, oppositis undique nubibus, observari nullatenus potuere. Jam autem repetitis hoc biennio observationibus tum Immersionum, tum Emersionum intimi Jovis Satellitis, proxime deprehenderamus, saltem quoad minuta prima, differentiam inter hujusce Urbis, seu verius hujusce Regii Palatii, ac Regii Parisiensis Observatorii Meridianos: minuta nempe horaria 48. (Mox ubi receperimus observationes habitas in eodem Observatorio, deprehendere poterimus & secunda, quæ hic diligenter notavimus.) Hac igitur usi differentia præsentem Eclipsin supputavimus ex Tabulis Hirianis. Tum autem mihi, tum P. Dominico Capasso eadem quantitas, idemque pene temporis momentum pro Initio, Medio, ac Fine Eclipseos prodiit: mihi nempe Init. Hor. 1 m. 48 sec. 4, Medium, Hor. 3 m. 3 sec. 59, Finis, Hor. 4 m. 19 sec. 54; illi vero, Init. Hor. 1 m. 48 sec. 0, Med. Hor. 3 m. 3 sec. 58, Fin. Hor. 4 m. 19 sec. 56. Quantitas utrique

Digit. 6 min. 53. Sufficiens proinde argumentum erat, quod recte Tabulis uterque usus esset; atque illud unice expectandum, ut cœlum pariter supputationibus responderet. Quanquam ex nonnullis Ephemeridibus aliter futurum deducebatur. At revera quam proxime respondit (neglectis scilicet tantum secundis) ut ex ipsa patet observatione.

Fateor tamen, nec me multum fidere hujusmodi observationibus Lunarium Eclipsium, quod attinet ad secunda definienda. Adeo enim male terminata apparet terrestris Umbra, ut ejus, ac spissioris Penumbræ confinia illico discernere difficile admodum videatur. Hinc non abs re fore putaverim, nonnullas hic subtexere observationes Immersionum, atque Emersionum intimi Jovis Satellitis, ex iis, quæ præsertim hoc anno habuimus; nam multas præteriti anni in promptu non habeo. Duas tantum memini, & alibi etiam adnotata invenio, quibus scilicet usus est Cl. V. & Illustriss. Dns Franc. Blanchinus, ad determinandam differentiam inter Meridianos Ulyssiponensem ac Urbinensem. Has igitur tantum ex præterito anno subnectam.

Observationes Immersionum, ac Emersionum Intimi Jovis Satellitis, habitæ Ulyssipone in Palatio Regio, & in Collegio Divi Antonii Soc. JESU.

Regium Palatium, ac Collegium sunt in eodem omnino Meridiano. Omnes observationes habitæ sunt Telescopio palmor. rom. 30 Josephi Campani.

	H.	′	″
1723. *Emersiones.*			
Die 23 Julii	7	47	0
Die 7 Septembr.	8	21	48
1724. *Immersiones.*			
Die 8 Jun. *mane*	2	3	28
Die 15	3	56	27
Die 30	2	8	51
Emersiones.			
Die 2 Sept.	9	36	57
Die 9	11	34	26
Die 25	9	59	21
Die 4 Octob.	6	26	44
Die 18	10	21	20
Die 3 Novemb.	8	42	30

JOH. ADOLPHI CRONII, J. V. D. TRACTATUS de Jure Assecurationum.

Rostochii

Roſtochii & Parchimi, apud Georg. Ludov. Fritſch, 1725, 8.
Alph. 1.

NOn deſertam ab aliis provinciam occupavit conſultiſſimus Autor, Syndicus Civitatis Roſtochienſis, hanc de jure Aſſecurationum commentationem aggreſſus. Pacti enim aſſecurationis inter mercatores conſuetudo ac frequentia pridem hoc argumentum ab utilitate ſua JCtis ad calamos in eo exercendos commendavit. Jam olim *ſelecti Tractatus Juris varii, in materia Aſſecurationis & cautionis, diverſorum*, Venetiis 1571, Colon. 1569, poſtea Francof. 1586 prodiere. Nec ignoti ſunt *Benevent. Stracchæ*, & *Petr. Santernæ*, integri *de aſſecurationibus*, itemque *Alph. Villagut de uſuris circa contractus mutui, aſſecurationis, &c.* tractatus. Inter plures eminent *Reinoldi Kürike diatribe de aſſecuratione, juri marit. Hanſeatico inſerta, Henr. Cocceji, Barth. Leonh. Schwendendœrfferi, Wolfg. Textoris, Matth. Mayeri, de aſſecurationibus*, & *Jo. Werlhofii de inſtrumento Aſſecurationis, vulgo Polizza*, diſſertationes, nec non *Rutgeri Rulandi, circa negotium aſſecurationis quæſtionis difficillimæ deciſio ſingularis*, ſcripta Germanice & Hamburgi 1630 edita. Quemadmodum & ſcriptores *de Jure Mercaturæ*, ut *Jo. Marquardus* & *Franciſc. Stipmannus*, nec non *Schottelius, de ſingularibus quibusdam Germaniæ juribus*, ex inſtituto jus aſſecurationum, maxime ſecundum uſum hodiernum & conſuetudines Germaniæ, juſtô loco illuſtrarunt. Nemo tamen proinde actum agere Noſtrum exiſtimet. Non enim ſolum, quæ ab iſtis carptim dicta fuerunt, heic videas congeſta, ſed & luculento ordine diſpoſita, ita, ut plenam abſolutamque, ſed brevem ſimul & concinnam de iſthac juris parte commentationem libellus mole exiguus præſtet. Verum id imprimis laudem meretur, quod fori Mercatorii uſum Noſter præ oculis habuerit, caſusque permultos diligenti diſquiſitioni ſubjectos ubique inſperſerit. Sunt e jure communi translata, ſunt e ſingularibus juris mercatorii & maritimi plerarumque regionum & locorum ordinationibus ſtudioſe collecta, ſunt e probatiſſimis JCtis quoque adducta, quæ ad probandum, diſputandum, decidendum in hoc argumento facere poterant. Præmiſſis quibusdam *de neceſſitate ac utilitate mercaturæ, ejusque ſpeciebus juxta ac periculo, præſertim maritimæ, indeque inven-*

inventa assecuratione, methodo JCtis familiari ipsa tractatio adornatur. Cap. I Noster *Assecurationis Originem, Etymologiam, Homonymiam, & Synonymiam* investigat. Ubi de antiquitate hujus negotii dissensiones JCtorum in medio relinquit, idque solum definit, frequentiam pariter ac nomen assecurationis seculo demum XV inter Italos cœpisse, postea ad Hispanos, ab his ad Belgas, ac dehinc ad Germanos, Hamburgenses sc. & maritimas Hanseaticasque civitates ceteras migrasse. Inter Synonyma, præcipue vocabula apud varias Europæ gentes usitata notat, cum Assecuratio Lusitanis *Aposta*, Hispanis *Seguridado*, & *Seguros de Mercadores*, Italis *Sicurezza*, *Assicuranza*, Anglis *Quietnesse*, Gallis *Assurance*, Belgis *Versekering*, Germanis Versicherung dici consueverit. Cap. II *definitionem & divisiones* producit, electa ex diversis aliorum definitionibus illa: quod sit *conventio de periculo mercium alio transvehendarum suscipiendo;* quæ est *Benev. Stracchæ*. Deinde assecurationem dispescit in maritimam & terrestrem, in assecurationem rerum; navis sc. merciumve, & hominum, in generalem & particularem, in scriptam & non scriptam, activam & passivam, puram & conditionalem, gratuitam & non gratuitam. Cap. III *Causam Effic. & Impulsivam* lustrat. Cap. IV *Subjectum*, puta assecuratorem & assecuratum, eorumque personas intermedias, factores, institores, ministros, Notarios, proxenetas; quo loco disquiritur, quænam personæ secundum varia jura & statuta ab assecuratione contrahenda vel prohibeantur, vel impediantur. Cap. V *Assecurationis Objectum* expenditur, quale sunt omnia, quæ mercium numero veniunt & in mercaturam cadunt, quæ sigillatim considerantur, & ex vario jure, statutis, ordinationibus, & consuetudine regionum, vel mercatorum res ab assecuratione remotæ sollicite enumerantur, subjectis enucleatisque variis, ad meliorem declarationem, quæstionibus. Cap. VI *Formam assecurationis* exacte describit, quæ in susceptione periculi rerum alterius, & periculi quidem in itinere, sine assecurati culpa, contingentis, tum quoque in confectione Instrumenti assecuratorii, *Pollici f. Polizza*, consistit. Exhibetur ejus formula quædam plenior & accuratior, cujus deinde requisita a capite ad calcem explanantur, & quæstiones utilissimæ super iisdem obviæ disceptantur. C. VII *Finem assecuratio-*

rationis constituit proxime in securitate & indemnitate assecurati, tum & in amotione decoctionis & fallimentorum, in conservatione demum mercaturæ, necessario exercendæ. Cap. VIII *Effectus* expenduntur, obligationes ex conventione, assecurati & assecuratoris adversus se invicem, diversæ, tum ex obligatione veniens actio, quæ varias ex vario contrahendi modo formas induit, daturque assecuratori & heredibus adversus assecuratum & heredes, ad solutionem præmii promissi, ad ejus quod interest, doli, culpæve levis præstationem; assecurato ejusque heredibus adversus assecuratorem ejusque heredes, ad solutionem æstimationis mercium, existente casu sinistro, ut &, mora commissa, ad usuras centesimas, quandoque ad præstandam cautionem, item aliquando ad restitutionem præmii. Cap. IX explicantur *Contraria*, i. e. modi, quibus finitur, vel rescinditur, vel non tenet assecurationis obligatio. Afferuntur dolus, metus, error, simulatio, obscuritas instrumenti, læsio enormis, temporis lapsus, quippe in Belgio præscribitur actioni assecurati sesquianno, quod si vero ultra Europam & Barbariam accidit, triennio, si terra vel fluminibus iter factum, anno, & quidem a tempore existentis periculi, aut ubi de damno per jactum dato agatur, a tempore expositarum mercium. Cap. X ad assecurationis *Affinia* referuntur Bodmeria, fœnus nauticum, conventiones aleam continentes, Hispanorum in auctionibus usitata licitatoris assecuratio, & species quædam assecurationis in societate mercatorum irregulari obveniens. *Appendicis* loco Responsum JCtorum Vitembergensium super Instrumento quodam assecuratorio datum, duæque Instrumentorum Cognitionis, s. *Connossement*, & locatæ conductæ navis, vulgo, *Certe-Partey* formulæ subnectuntur.

Des Heil. Röm. Reichs vollständige Staats-Rechts-Lehre, anderer und dritter Theil rc.

hoc est,

JACOBI CAROLI SPENERI PLENIOR DOctrina Juris Publici Imperii Romano-Germanici. Tomus II & III.

Francof. & Lipsiæ, impensis Georgii Marci Knochii, 1724, 4.
Alph. 1 plag. 18.

Tomus III.

Ibidem, eodem anno. Alph. 2 plag. 11.

EQuidem videbitur multis Consultissimus Autor doctrinæ suæ Juris publici Libro II, quem duobus his voluminibus absolvit, omnino supersedere potuisse, dum in eo speciali tractatione singulorum jurium, quibus in Imperio nostro status publicus continetur, origines investigat. Poterat enim, communi cum aliis scriptoribus methodo, in singulis partibus originum, quæ in jure publico prætermitti nequeunt, indagationem suscipere. Sed ipse hujus consilii causas habere sibi visus est sat graves. Nam id sedulo cavendum existimavit, ne status antiquus Imperii cum hodierno subinde commisceretur, qualem ex ista tractandi consueta ratione confusionem facile intercedere, observavit. Deinde operæ pretium fore existimavit, si verum ac præcipuum historiæ Imperii Rom. German. usum hac industria, ceu luculentiori quodam specimine, sisteret. Imprimis vero origines illas inter principia Juris publici referendas esse, probe animadvertit, seque eapropter felicius ac inoffenso pede in libris sequentibus progressurum, credidit, ubi ad pleniorem originum expositionem a se factam provocare liceret. Quæ itaque Celeberrimus *Titius* olim, simili fere methodo, *de origine atque habitu antiquo Imperii Romano Germanici*, ac *de originibus Statuum Imperii secularium*, in *Specimine Juris Publ. lib. I* præmisit; item, quæ *Ill. Coccejus* de *Gentis Germanica & Imperii Rom. Germ.* deque *Electorum ac Statuum Imperii reliquorum*, ut & de *circulorum Imperii originibus* in *Juris publ. Prudentia* disseruit; ea Nostro partim minus sufficientia, partim ordine minus congruo disposita, partim, quod ad *Coccejana* attinet, lubricis quibusdam atque incertis principiis superstructa, visa sunt. Quamobrem tum ulterius progrediendum, tum solidius ac distinctius in originum expositione versandum duxit, eamque in rem *Origines Imperii Romano-German. in genere* Capite I, *Dignitatis Imperatoriæ, supremi in Imperio regiminis, electionis atque coronationis, juriumque Imperatoris* Cap. II, *Vicariatuum Imperii* Cap.

Cap. III, *Collegii Electoralis*, *atque competentium Archiofficiorum & jurium* Cap. IV, *Statuum Imperii Ecclesiasticorum & Secularium* Cap. V & Cap. VI, hactenus *Tomo II*, evolvit. Pergit deinde *Tomo III* ad *Origines Membrorum Imperii tam immediatorum, quam mediatorum & subditorum*, Cap. VII, *Unionis Statuum ac Membrorum, tum generalis, tum specialis, ex instituto circulorum*, Cap. VIII, porro, *unionis specialis e nexu feudali Statuum Imperii* Cap. IX, & *ex Juritdictione Imperii universali* Cap. X, *juris coimperandi in comitiis* Cap. XI, *defensionis Imperii communis* Cap. XII, *superioritatis territorialis singulorum Statuum Imperii* Cap. XIII, *juris sacrorum, tum a singulis statibus Imperii exercendi, tum a Papa occupati*, Cap. XIV. Denique Cap. XV *forma hodierna, defectus* & *ratio Status præsentis Imperii nostri* ab incunabulis suis repetuntur. In his omnibus non diffitemur, Nostrum, eclectici more, saniores aliorum doctrinas subinde secutum esse, sed iisdem permultum lucis, majoremque fidem, perpetua Historiæ Imperii ac documentorum veterum comparatione, plus etiam certitudinis argumentis solidioribus, atque conjecturis felicibus passim, plurimum denique perspicuitatis attulisse, servata ubique distinctione inter ipsius Reip. Germanicæ & Jurium Imperii publicorum statum antiquum & citeriorem, interque origines singulorum jurium remotiores & propiores. Quæ sane operam huic libro impensam præcipue commendare debent.

AMOENITATES LITTERARIÆ, QUIBUS variæ Observationes, Scripta item quædam anecdota & rariora Opuscula exhibentur.

Francofurti & Lipsiæ, apud Dan. Bartholomæi, 1725, 8.
Plag. 21.

JUcundissimas has amœnitates debemus V. C. *Jo. Georgio Schelhornio*, *Memmingensi*, qui jam dudum de re litteraria bene mereri cœpit. Partem tantummodo primam hac vice exhibuit, quam plures aliæ aliquando sequentur. In quibus si eodem delectu usurus est Cl. Autor, quod quidem præclara ejus industria cum laudabili judicii acumine conjuncta sperare jubet; nullum est dubium,

 quin

quin omne litterarum genus per has amœnitates incrementa ſit capturum. Lectoribus certe omnibus (modo non ſint ex famelico grege τῶν ἀμούσων, ἀναφροδίτων καὶ ἀπροσδιονύσων, quibus nihil pulchrum, nihil amœnum, niſi quod pani, quæ vox eorum, lucrando eſt) vel ipſa raritas rerum propoſitarum non poteſt non eſſe gratiſſima. Ita in præſenti collectione primo loco conſpicitur *Deſcriptio libri rariſſimi, ſub ipſis typographiæ inventæ initiis excuſi*, quales etiam in præſtantiſſimis multis bibliothecis fruſtra quæſiveris. Liber averſo folio incipit, adverſo deſinit; prima autem & ultima pagina glutine tegmini vel involucro affixa eſt. Continet compendioſam rationem potiſſima quatuor Evangeliorum argumenta memoriæ mandandi: hinc cuilibet textus folio e regione poſita pagina ſiſtit figuras tabulis ligneis inciſas, quæ, numero ubique capitum adnotato, textui reſpondent. In folio minori impreſſus triginta abſolvitur paginis, haud opiſthographis: ad deformitatem autem vitandam duæ ſemper paginæ puræ conglutinatæ ſunt. Litteræ tabulis inſculptæ ſunt: ut vel ex hoc appareat, in antiquiſſimorum codicum claſſem librum referendum eſſe, cum haud mobilibus nec ſejunctis typis impreſſus ſit. Character Gothicus eſt, majuſculus, ater, craſſus & informis. Litterarum figura atramento ſæpe deformata, & venter earum, vacuus alias & albus, obductus & repletus, ut ſcilicet inde agnoſcas artis typographicæ infantiam. Nec deſunt crebra ſcripturæ compendia. Ad lacunas quasdam paginarum explendas nunc ductus longius extenduntur, nunc aſteriſci, aut animalculorum quorundam figuræ adjiciuntur. Ad ſeriem chartarum deſignandam circa ultimi verſus extremitatem ſignaturæ, ut vocant, apponuntur, ita ut prima pagina *a*, ſecunda *b* & ſic porro oſtendant. Plura ipſæ *Amœnitates* narrabunt; cum & illa, quæ nos inde protulimus, jam ſatis evincant, ad venerandæ vetuſtatis monumenta typographica jure ſuo iſtum librum Mnemonicum referendum eſſe. Sequitur erudita *de vita, moribus & ſcriptis Marſilii Ficini* Commentatio, a Cl. Schelhornio ex ipſis potiſſimum Marſilii ſcriptis collecta. Ea & propterea eruditis accepta erit, quod Vita Ficini, a Dominico Mellino, ut memorat Alexander Natalis, deſcripta, rariſſime obvia eſt. Conſtat §§. 30, & a pag. 19 procedit usque ad pag. 118.

Tanta

Tanta autem cum cura, tantaque circumſpectione conſcripta eſt, quantam in re tali a viro prudenti exigere queas. Hinc Commentationi ſubjungitur ſtatim *Apologia* Cl. Schelhornii *pro Marſilio Ficino, Magiæ poſtulato*. Vere autem doctiſſimus Autor oſtendit, omnem hanc ſuſpicionem in Ficinum ex libris ejus *de Vita*, maxime omnium ex tertio, *de vita cælitus comparanda* derivatam eſſe, ſeſe autem nihil magiæ diabolicæ, multum autem ſuperſtitionis anilis in Marſilio deprehendere. Et ſane, cum Ficinus non Philoſophus modo Platonicus, ut vulgo accipiunt, ſed etiam peritus, ut erant tempora, Mathematicus fuerit: adhoc propter infirmiſſimam corporis valetudinem ſtrictam diætam obſervaret, omniaque ad ſanitatem, etiam minutiſſima, examinaret; neceſſe erat, ut primo a vulgo multum diſſentiret, dein ſingularia multa ſectaretur, poſtremo Magus declararetur. In quo nobis ſimilia cum Apulejo Platonico, cujus ſimillimus erat, fata tuliſſe videtur. *Quarto* loco leguntur *Leonardi Lauredani, Venetiarum Ducis, litteræ ad reip. Memmingenſis proceres*. Datæ ſunt die XVI Julii, Indictione XII, anno MDVIIII, & comprehendunt querelam Ducis Venetiarum de bello, quod illis Maximilianus I inferebat, quod vulgo *bellum Cameracenſe* dicitur, quod Cameraci inter Imperatorem, Julium II Pontif. Ferdinandum Catholicum & Ludovicum XII Galliarum Regem fœdus contra Venetos initum eſt. Multa de amore & veneratione Cæſaris & Imperii Romano-Germanici diſſerit, & Ludovici XII artes aliorumque malevolorum depingit, ſed tali Latinitate, quæ ſit putida paſſim & ridicula. Excipit *Jo. Chriſtophori Wagenſeilii, JCti quondam & Philologi Altorfini famigeratiſſimi, Diſſertatio adhuc inedita de Joanna Papiſſa*: & mox adduntur pag. 195 *Argumenta potiora, quæ a viris eruditis contra hiſtoriam de* Joanna Papiſſa *afferri ſolent*, quorum tamen autorem neſcit Cl. Autor, etſi bene noverit, ſeculo ſuperiori in Academia Altorfina conſcripta eſſe. *Septimo* loco *de ſecunda Novi Teſtamenti editione, per Eraſmum curata*, diſſerit Cl. Schelhornius. Intelligit illam, quæ ex officina Frobeniana Menſe Martio A. MDXIX prodiit, quam non modo cum cura recenſuit, ſed & multa, quæ ad hiſtoriam hujus editionis pertinent, in medium protulit. Jungitur *Octavo* lepidiſſima illa & graviſſima Epiſtola *de Magi-*

ſtris noſtris Lovanienſibus, quot & quales ſint, quibus debemus ma-giſtralem illam damnationem Lutherianam, quæ olim A. 1520 typis impreſſa eſt. *Nono* apparet *obſervatio de Epiſtolis Caroli Ludovici Electoris Palatini & Degenfeldiæ Baroniſſæ amatoriis*, quas Cl. Schelhornius pro fictitiis habet, eo quod, paucis leviter mutatis, deſumtæ ſunt ex Æneæ Sylvii libello, qui inſcribitur, *Euryali & Lucretiæ amores.* Huic proxima ſunt *Julii Caſ. Scaligeri Epiſtolia duo*, quæ inter Epiſtolas Scaligeri, Hanoviæ A. 1612 junctim editas, fruſtra quæruntur; edita tamen jam A. 1619 Lugduni Batavorum cura ac diligentia Joachimi Morſi; quam editionem doctisſimus Autor plane expreſſit. *Undecimo* loco habentur ſeptem Epiſtolæ ineditæ, una per Caſparem Bruſchium, reliquæ per Wolfgangum Rychardum conſcriptæ: quibus multa ad ſtatum Reformationis Eccleſiæ Ulmenſis pertinentia traduntur. Et dignum notatu, Rychardum illum epiſtolis ſuis ita plerumque ſubſcribere: *Vale ex Ulma, tertio Calend. Mart. Anno ab adventu ſpiritus Heliæ quinto*, item *ab ortu, manifeſtatione ſpiritus Heliæ*, numerantem ab initio Reformationis. Ultima inter has amœnitates, ſed & ipſa eſt amœna, Deſcriptio *vetuſtæ editionis Lactantii*, quæ A. MCCCCLXXI Venetiis prodiit. Ex optimo codice eam expresſam eſſe, variis exemplis oſtendit Cl. Autor; ſimul aliquot conjecturas V. C. C. A. Heumanni ex eadem confirmat. De eruditiſſimis Annotationibus, quas paſſim huic opuſculo adjectas reperies, ſingulatim dicere locus non permittit. Nos, qui non ſine voluptate inter has amœnitates verſati ſumus, doctiſſimo Schelhornio operam ſuam bene poſitam gratulamur: optantes, ut quam primum plures partes nobiſcum communicet, ac ut poſſit, faciles rariorum opuſculorum poſſeſſores inveniat.

DE SAXONUM ORIGINE CONJECTURÆ verosimillimæ; Autore M. CHRISTIANO HENRICO WEISSIO, Lycei Chemnitienſis Conrectore.

Chemnitii, apud Conradum Stœſſelium, 1724, 8.

Plag. 5.

SI quæ gens eſt, cujus de origine eruditi variis ſententiis inter ſe diſ-

diffident, mireque fluctuant, ea profecto est Saxonica. Deficientibus enim certis ac luculentis de Saxonum populo monumentis, tot ferme de ortu initiisque ejus sunt sententiæ, quot unquam in origine ejus gentis evolvenda fuere occupati. In his tamen omnibus opinionibus Clariss. Autori nostro adeo nulla arrisit, ut reliquis examinatis rejectisque, novam aliquam eamque veri similiorem indagandam putaverit. Eo vero abit Clariss. viri conjectura in hisce pagellis, non inconnte scriptis, proposita: non unum aut singularem populum fuisse Saxones, ut hodie ex. gr. sunt Prussi Polonive, sed potius concursum complexumque multarum gentium, ad maris Balthici oram imprimis habitantium, quæ aliæ post alias coiverint, inque unum tandem corpus concreverint. Proinde quoque Saxonum nomen non tam sanguinis ac nationis, quam certi vitæ generis, quod illi omnes, qui confluxere, populi tenuerunt, extitisse putat. Patriam eorum, unde in alias demum provincias excursiones fecerunt, Jutiam, in borealem & meridionalem olim divisam fuisse, opinatur. Plurium autem gentium congressui ortum debere Saxones, inde probare studet, quod a piratica, quam exercuere, Saxones primum innotuerint: plures vero ad Mare Balthicum populi maritimo huic latrocinio fuerint dediti. Nullam enim probabilem rationem exquiri posse, cur veterum scriptorum nemo Saxonici nominis faciat mentionem, antequam latrocinia ipsorum percrebuerint. Gravissimum huic rei argumentum præbere autumat vocem *Saxe*, quæ prisca Germanica lingua raptorem, prædonem, spoliatorem, piratam notaverit, qualem prima Saxonum turba sese gessit. Eoque minus de hac vocis significatione dubitandi locum relinqui, quod in hodierna Anglica, e veteri Saxonica prognata, lingua *Sack* rapere, prædas agere, exspoliare significet. Neque abire ab hac notione veterem illam Germanicam locutionem, in Agricolæ proverbiis Germanicis occurrentem, *eine Stadt Sackmann machen*, i. e. urbem militibus diripiendam concedere. Denique huc accedere, quod *sacire* ferreo Latinitatis seculo idem fuit, quod capere & diripere. Tandem quoque varia veterum testimonia pro sententia sua allegat: imprimis Ammiani Marcellini illud, quo Saxones diffusam & ferocientem variarum gentium plebem nominat. Quemadmodum

autem

autem Clariss. Autor noster a diripiendo Saxonum vocem unice arcessit, ita & vicinos finitimosque eis populos, bellandi hoc genus in laude ponentes, Saxonum, id est, prædonum nomen, sibi tribuisse censet. Refutat quoque Vir Clariss. eorum opinionem, qui Saxonum nomen a *Saks*, quo nomine certum genus cultrorum, quibus Saxones olim usi sunt, designabatur, derivant. Saxones quippe multo ante hoc nomine fuisse appellatos suspicatur, quam cultris eorum inditum hoc nomen sit. In fine schediasmatis hujus Clar. Autor duas objectiones, quæ sibi fieri possint, diluit. Altera nititur testimonio Bedæ, in Historia sua narrantis, Anglos in Jutia Vitarum inter & Saxonum provincias sedisse. Altera illa est, quod credibile non sit, Britannos Saxones, si ex latronibus piratisque collecti fuissent, in subsidium auxiliumque contra hostes vocaturos fuisse. Solutis his objectionibus, rariores quosdam libros, de origine Saxonum compositos, enumerat: in his *Roberti Sheringhami* librum de Anglorum gentis origine, qui anno 1670 Cantabrigiæ in 8 prodiit, & *Job. Andr. Angelini Bontempii* libellum qui Perusiæ 1697 editus in 12 sub titulo : *Historia dell' origine de Sassoni*. Imprimisque se dolere, Cl. Autor ait, sese hos libros nancisci non potuisse, ex quibus forsitan certiora cognoscere licuisset. Et sane negari nequit, multa in Sheringhami opusculo inveniri, quæ alibi frustra quæras. Minime tamen eundem cum *Nostro* facere, vel iste locus, quem ὡς ἐν παρόδῳ ex pag. 54 huc transferemus, declarat. *Errant*, inquit, *imprimis, qui Cimbros ita nuncupatos esse arbitrantur, quia prædones fuerint & per mare piraticam exercuerint : quia, quicquid sit de Cimbrorum prædationibus & rapinis, quas omnes olim gentes, quantum poterant, agitarunt, Germanica vox* Cimber, *non furi sed robusto militi & ad pugnam parato quadrat*. Quo pertinent & illa, quæ de Saxonum origine pag. 207 pronuntiat. *Mihi*, inquit, *eorum sententia maxime probatur, qui a saxis, i. e. incurvis & serratis ensibus, falcium & cultrorum æmulis, Saxonibus nomen deferunt*. Quod ad *Bontempii* librum attinet, non multam utique utilitatis Clar. Autori afferre potuisset : is enim quæ de Saxonum origine habet, & admodum pauca & sterilia sunt, & minime probata, siquidem parum apte Saxonum nomen a Germanici verbi *sitzen* imperfecto *saß* deducit. Neque jam

tam id agit ut Saxonicæ gentis originem explicet, quam ut Reges, qui ab antiquissimis temporibus illi præfuerunt, præcipuaque eorum facta ex Saxone, Cranzio, Albino aliisque scriptoribus collecta ordine enarret.

CARPENTARIANA, OU REMARQUES D' HIstoire, de Morale, de Critique, d' Erudition, & de Bons Mots de M. CHARPENTIER, de l'Academie Françoise.

hoc est,

CARPENTARIANA, SIVE OBSERVATIONES Historicæ, Morales, & Criticæ, nec non sales eruditi FRANC. CARPENTARII, Academici Gallici.

Parisiis, apud Nicol. le Breton Fil. 1724, 12.

Alph. 1.

DUo jam effluxerunt lustra, ex quo MSCtorum Carpentarii, quem A. 1702 diem obiisse supremum in Actis nostris A. 1718 p. 343 annotavimus, edendorum curam in Bocheronium devolutam, spemque factam esse accepimus, fore, ut ex illis Carpentariana primum prodirent, sive varia annotata, argute dicta, & carmina, vel ab ipso Carpentario, vel ab aliis composita, & in Musæo ipsius reperta. Hæc ipsa nunc demum prodeunt, &, quod in præfatione monetur, per incuriam typographi in singulis paginis totius operis minus recte *Carpenteriana* dicuntur, in Catalogum scriptorum in *ana* desinentium, a doctissimo Lilienthalio in selectis literariis p. 153 concinnatum, omnino referenda, quippe de quibus idem, quod de reliquis scriptis in *ana*, ferri potest judicium; videlicet, variis, quæ facile & sine reipublicæ literariæ detrimento ignorari possunt, immixta esse nonnulla lectu scituque dignissima. Nostrum est, ut ea, quæ nobis commemoratu præ reliquis digna videntur, cum erudito & curioso lectore communicemus.

Ad historiam civilem ea potissimum spectant, quæ p. 141 & p. 316 sqq. leguntur. Priore loco narratur, tres Francisci I filios, Franciscum, Henricum & Carolum, ab Helvetiis, ad lustricam

necessitudinem exoratis, dictos fuisse Sadrach, Mesach & Abednego: posteriore vero, qua de causa, & quo supplicii genere Christina Sueciæ Regina, quam androgynam fuisse nonnulli crediderint, Marchionem Monaldeschi, natione Italum, summum stabuli sui præfectum, Fonte Bellaqueo interfici jusserit.

Historia autem literaria plurimis in locis egregie illustratur, quandoquidem Carpentarius cum Costario jussu Mazarini catalogum eruditorum Gallorum confecit, quoad maximam partem huic operi insertum. Et merito laudanda est in eo, quæ in hac gente rarior est, sinceritas, quod eruditos, nulla sectæ vel Ecclesiæ, cui addicti fuerunt, ratione habita, dignis elogiis sit prosecutus. Ut singularia quædam, ad rem literariam spectantia excerpamus, non prætermittendum ducimus, quod p. 1 de Turcarum scriptoribus historicis commemoratur, latere scilicet quam plurimos in Bibliotheca Regia, quorum, si Leunclavii annales, non ita magni faciendos, exceperis, nullus in linguam aliquam Europæam sit translatus: summa etiam a Turcis laude celebrari historiam quandam Regum, versibus Persicis conscriptam a *Ferdous*, rustico quidem, sed ad Poesin nato, cujus carminis disticha singula Rex Persarum numo aureo compensasse dicitur. P. 4 asseritur, Balsacium ipsum, & non Ogerium, autorem esse Apologiæ, in qua se ipsum plus justo extulerit: p. 18, Franc. Eudesium, in pago *de Mezerai* natum, & propterea Mezeræum dictum, primum operis sui historici tomum minus bene, alterum non ita male, tertium vero peregregie conscripsisse, atque in hoc ultimo perficiendo commentariis *Puteani* usum esse: & quanquam opus hoc infinitis scateat erroribus, omnium tamen eorum, in quibus historia Francica descripta sit, esse præstantissimum: porro, Mezeræum hunc fuisse Secretarium Academiæ, parvum corpore, & infelici vultu (*un petit homme de mauvaise mine*): p. 20, Morinum, a Maresio proditum, duobus tantum suffragiis esse damnatum; & primum quidem fuisse adjunctum rei pecuniariæ (*Commis des Finances*), postea vero uni alterive a manibus fuisse, & serviisse calamo, in literarum figuris scite formandis versatissimum. P. 25 Claudium Quilletum, cujus Callipædia satis nota est, per aliquod tempus artem excoluisse Medicam, atque hoc titulo Romæ inserviisse

viisse Mareschallo d'Estrées, cui legato a secertis eum fuisse, perperam tradit Bælius. P. 29 Autorem libri, Italico sermone scripti, & in Gallicum translati, cui titulus : *Explorator Turcicus*, in quo historia Turcica superioris seculi describitur, esse Joannem Paulum Maranam, Mediolanensem, testatur: id quod ipsius autoris chirographo firmat, quod Carpentarius dari sibi postulavit, cum jussu Cancellarii librum hunc legisset, & loca quædam omitti oportere judicasset. P. 43, Menagium versioni epigrammatum Martialis Marollianæ inscribi curasse : *Epigrammes contre Martial.* P.53, Nicolaum Francum, Poetam Italum haud incelebrem, e patibulo suspensum esse jussu Pii V, non tam ideo, quod in Paulum IV aculeos emisisset, quam quod Papa odio ipsius flagraverit virulento, (*qui par une haine particuliere lui chercha querelle assez mal à propos.*) P. 76, Johannem Launojum sua ætate, post Arnoldum, omnium Gallorum doctissimum fuisse Theologum, historiæ ecclesiasticæ, recentioris imprimis, peritissimum, & pro candore suo veritates nonnullas, placitis Romano-Catholicorum adversas, libere professum esse ; plurimos quoque Sanctos de throno suo dejecisse, a Feramo sequentibus collaudatum versibus :

Tu quoque, Launoi, veri indagator & index,
Addita qui fastis numina falsa doces.

Eundem inter alia opuscula quamplurima, Parisiis obsidione cinctis, libellum edidisse de delectu ciborum in jejuniis, in eoque commonstrasse, carnem non tollere jejunium. P. 80, librum Helotii, cui titulus : *L'Ecole des filles*, in Belgio impressum, Parisiis publice combustum, & Autorem, qui fuga sibi consuluerat, in effigie esse suspensum. P. 82, Pelissonium, in linguis, Græca, Latina, Italica & Hispanica eruditissimum, qui præter alia historiam Academiæ Franciceæ, & Gallicam paraphrasin Libri I Institut. edidit, admodum deformem fuisse ; mulierculis tamen sese pergratum amatumque reddere potuisse, ut in illum quadraverint versus Ovidii :

Non formosus erat : sed erat facundus Ulysses
Et tamen æquoreas ussit amore Deas.

P. 127, Capellanum a nonnullis Academicis dictum fuisse *le Cheva-*

lier de l'ordre de l'Araignée, i. e. equitem ordinis telæ aranearum, ob forditiem, p. 277 & 471 quoque notatam: cui Carpentarius sequens epigramma, manu incognita fcriptum, offerri curavit, quod p. 455 legitur, & in quo ejus avaritiam & carmen *de la Pucelle* acriter perftrinxit:

Ille Tigellinus, tota notiffimus urbe,
Fraudibus infignis verfibus atque malis;
Frigidus Heroum cantor, quem Regia torvo
Nafcentem adfpexit lumine Calliope:
Dona Ducum, & famam qui captans arte fagaci,
Nomen & ingentes accumulavit opes:
Non potuit femper Nemefin vitare potentem,
Ultoresque Deos fenfit adeffe fibi.
Nunc exors fama, nunc pondus inutile terræ,
Edifcit fannas ludibriumque pati.
Et male quæfito dum fordidus incubat auro,
Et numerat nummos, Pontice; vivit inops.
Caufa malorum in promptu eft, illaudabile Carmen,
Atque malo pejor carmine avaritia.

P. 169 Racanus, ex illuftri familia *de Beüil* natus, primus Gallorum Poeta Lyricus fuiffe dicitur, ad linguam vero Latinam difcendam adeo ineptus, ut ne fuum *Confiteor* quidem edifcere potuerit. P. 175 Calvino, cujus verum nomen fuit *Cauvin*, A. 1564 (non 1594 uti per errorem typographi pofitum eft) demortuo, cum undecim morbis conflictandum fuiffe, relatum legimus, altero femper alterum excipiente, eaque de caufa adeo morofum fuiffe, ut nonnulli dixiffe perhibeantur: fe cum Beza, viro difertiffimo, in inferno effe malle, quam cum Calvino in paradifo. P. 215 Colletet, bonus quidem, fed non adeo dives Poeta, tres fuas ancillas, unam poft alteram, uxores duxiffe, &, cum a Cardinale Richelio pro fex verfibus aliquando fexcentas accepiffet libras, fequens fcripfiffe dicitur epigramma:

Armand, qui pour fix vers m'as donné fix cens livres,
Que ne puis-je à ce prix te vendre tous mes livres.

P. 284 lepida habetur historia, ex qua ea illustrari possunt, quæ in Actorum nostrorum Supplem. Tom. V p. 541 recensuimus. Cornelius senior carmen composuerat inscriptum: *l'Occasion perduë & recouvrée.* Hoc cum innotuisset, Cancellarius Seguierius Cornelium ad se accersit, & propter scandalum hoc carmine publice datum, quippe quo hominis dissoluti notam sibi ipsemet inussisset, graviter reprehensum, stato die secum peccata coram Confessionario expiare jussit. Cum itaque Cornelius, dicto audiens, coram P. Paulino, se versus impudicos scripsisse, confiteretur, ab hoc illi per modum pœnitentiæ impositum est, ut primum librum de imitatione Christi Gallico, eoque ligato sermone exponeret. Primo autem libro hoc ab omnibus magno cum plausu recepto & multoties recuso, Cornelius alterum quoque librum jussu ac precibus Reginæ transtulit; nec non tertium, cum iniqua valetudine aliquando esset tentatus. P. 303 Varillasium legimus viginti annos stylo eleganter formando impendisse, omnemque gnaviter navasse operam, ut duritiem sermonis, quæ in scholis contrahi solet, evitaret. P. 340 commemoratur, Scuderium, cum sorore sua in diversorio consultantem, quo mortis genere Princeps, quem nempe in fabula sua Romanensi, quam *Cyrus* inscripsit, sibi finxerat, e medio tollendus esset, a mercatoribus in proximo conclavi cubantibus proditum, captumque Lutetias esse deductum. P. 398 festivum exhibetur epitaphium, quod Scarroni posuit *Moisant de Brieux*, Consiliarius supremi tribunalis Metensis:

Voir les ris tout en pleurs, est une étrange chose,
Et qui surprend d'abord:
Mais qui ne surprend plus, quand on en sçait la cause.
Helas! leur Pere est mort.

Commeleti dum pag. 472 Carpentarius meminit, Astronomi pauperis & egeni, in Bibliotheca Regia sex Tomos in fol. se vidisse refert de infelicitate literatorum, eorundemque numerum facile augeri posse, arbitratur: ubi etiam caput, quod de eodem argumento ipsemet in libro de excellentia linguæ Gallicæ composuit, Huetio perplacuisse confirmat. Sed ne ea, quæ ad ipsum Carpentarium pertinent, prætermittamus, ex variis epigram-

matibus, in quibus Græcorum anthologiam passim imitatus est, illud tantum describere juvat, quod rogatu pictoris, qui faciem ipsius accurate expresserat, de semet ipso fecit, quodque pag. 287 legitur:

Le Rang, ou je suis parvenu,
N' est pas d'un fort grand revenu;
Un Doyen de l' Academie
Fait peu craindre son Tribunal:
Pour être estimé dans la vie
Il faut pouvoir faire du mal.

Sic etiam certiores nos esse jubet p. 159, versionem epigrammatis Græci, quod in Menagianis Conrartio tribuitur, Græcarum & Latinarum literarum experti, cum annexa epistola, a se esse compositam: p. 369, se multum operæ contulisse in itinerarium Nicolai du Loir, Parisiis An. 1654 impressum, & primum Tomum equitis Chardini, ac utrique præfixam dedicationem elaborasse: se maximam partem præfationis in Catullum a Cappello editum, itemque præfationem & epistolam Dictionario Academiæ Gallicæ præmissam, & dedicationem Athenarum Guilleti confecisse: p. 401, se anno ætatis XXII vitam Socratis edidisse, & totum transtulisse Xenophontem, cujus Cyropædiam non fabulosam, sed veram Historiam esse, contendit, P. 418, se etiam Autorem esse testatur libelli, cui titulus: *le Vojage du Valon tranquille*, & in illo quamplurimas personas, quin & suam quoque ipsius sub Amaxitis nomine, graphice depinxisse: p. 460, se quoque scripturum fuisse librum de pictura loquente, seu de quæstione, utrum picturis, res gestas repræsentantibus, subjicienda sit inscriptio, nec ne: p. 487, sibi denique ab Academia injunctum fuisse silentium, ne contra Fureterium ulterius scriberet, ad cujus invectivas in dialogo quodam jam acerbe satis responderat, quemque cum aranea comparaverat, proprio pendente filo. In antiquis scriptoribus sæpius desiderat judicium, notatque, quod naturam non intueantur nec sequantur; ex. gr. p. 143, quando Horatius *nitorem* dicit *urere*, cum oculis offundere caliginem, dicere debuisset: p. 7, quando Ovidius moribundum

dum *digitis morientibus fila lyræ retentasse* canit. &c. P. 59 Senecam dicit plus gratiæ conciliare aliorum scriptis, in quibus citatur, quam suis ipsius, eo quod stylus ipsius vinculis sit destitutus.

Ex reliquis observationibus annotare quoque liceat sequentes ad rem Theologicam maxime spectantes. P. 5 Bignonium, cujus stupendam memoriam p. 238 prædicat, dicenti, Romam esse sedem fidei, respondisse ait; hoc quidem verum esse, sed fidem illam similem esse hominibus, qui nunquam reperiantur domi. P. 210, religionem Romano-Catholicam multiplicando populo valde esse contrariam, hincque in solo Electoratu Saxonico majorem hominum inveniri copiam, quam in omnibus Imperatoris provinciis Germanicis. Pag. ead. literas MCCCCLX, qui annum indicant 1460, prædictionem continere papatus Leonis X, quem eo ipso anno Papam creatum esse dicit, & in hanc sententiam posse explicari: *Multi Cæci Cardinales Creaverunt Cæcum Leonem X.* Sed Papam Leonem X A. 1513, non 1460, electum esse, extra omnem dubitationem positum est; & literas illas ab Hutteno ita expositas esse, ex codice quodam manuscripto refert Cl. Burckhardus in eruditissimo de Ulrici Hutteni vita commentario, P. III p. 48. Hinc veram hujus expositionis originem facile nos divinare posse nobis videmur, videlicet Huttenum Romæ fuisse A. 1513, quo Leo X electus, & portam forte prætereuntem, An. 1460 procul dubio reparatam, ideoque numeris hunc annum indicantibus insignitam, literas hasce ita ex ingenio suo de Leone X ejusque electione esse interpretatum. Porro p. 352 refert, Legatum quendam, Constantinopoli venientem, Romæ Pontificem in oratione sua non solum Abelis, Noachi, Melchisedeci & Aaronis nominibus compellasse, sed etiam sequenti titulo, quem longe eminentissimum duxerit, usum esse: *Il Sultano della chiesa Catholica, è il Gran' Turco delli Christiani.* P. 245 S. Maturinum perhibet Patronum dici stultorum, & pro ipsa sumi stultitia, eo quod prima syllaba *Mat*, Italice *matto*, stultum significet. P. 340, Eliam, in cœlum sublatum, parabolice indicare, pietatem evolasse in cœlum; pallium vero relictum esse Monachis, ut personas honestorum hominum agentes, alios deciperent: qua occasione etiam observamus, Monachos sæpius (ut p.

18,

18, 28, 147, 280, 308) deridendos propinari; & primo quidem loco sequens habetur epigramma Carpentarii:

Frere Roch de son froc bridé
Exorcissoit un possedé;
Le diable à l'instant part du gite,
Redoutant moins en frere Roch
La puissance de l'eau benite,
Que la puanteur de son froc.

Pag. 240 Autor observat, ex quo doctrina Lutheri prædicata fit, Romano-Catholicos in inscriptionibus quoque sepulcralibus testatum fecisse, credere se purgatorium, a Lutheranis negatum. P. 325 Laurentii Raggi ridet simplicitatem, qui Episcopus primum factus Cataneæ in Sicilia, postea ob insignem stoliditatem ab Urbano VIII purpura donatus, & Auditor cameræ Apostolicæ fuit. Hic, cum aliquando contra causam, cui favebat, Codex testari diceretur, iratus præcepit, ut Codex, testaturus, se præsentem sisteret in judicio; acceptoque responso, inveniri illum posse in domo patroni hujus causæ, lictores misit, ut illum adducerent; qui Codicem sibi traditum attulerunt, librum illum damnatum esse opinantes. Quo facto Cardinalis hic fabula totius Romæ exstitit. Ex observationibus denique moralibus, passim inspersis, unicam duntaxat ex p. 293 sq. annotabimus, dignam sane, quæ diligentius perpendatur: velle scilicet nos quidem amari, sed facere ea, quæ nos non possint non exosos reddere: tyrannorum nos imitari mores, & velle suspici ut Evergetas: pro fratribus haberi velle ab iis, quos hostili animo prosequamur; unum amorem & benignitatem facile parere amicos.

NOVA LITERARIA.

Thesaurus Italiæ & Siciliæ *Grævio-Burmannianus* propediem integer prostabit, multo quidem pluribus, quam initio constitutum fuerat, Voluminibus; siquidem præter scripta in primo Operis Conspectu memorata, accessere insuper Libri octoginta duo, plerique vel rariores, vel hactenus inediti.

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno MDCCXXV.

Q. CURTII RUFI DE REBUS GESTIS ALEXANDRI M. Libri superstites, cum omnibus Supplementis, variantibus Lectionibus ac Notis perpetuis FR. MODII, V. ACIDALII, T. POPMÆ, J. FREINSHEMII, J. SCHEFFERI, C. CELLARII, N. HEINSII, selectis & excerptis PH. RUBENII, F. RUTGERSII, C. BARTHII, J. LOCCENII, M. RADERI, CL. SALMASII, J. FR. GRONOVII, M. TELLIERII, C. A. HEUMANNI, itemque J. PERIZONII Vindiciis & aliorum observationibus auctioribusque Indicibus. Curavit & digessit HENRICUS SNACKENBURG.

Delphis & Lugd. B. ap. A. Bemann, & Sam. Luchtmans, 1724, 4 maj. Alph. 6 plag. 2 Tabb. æn. 17.

Quid novi nova hæc Curtii editio apportet, index libri satis declarat. Blancardi certe, Schrevelii, & Pitisci rationes deseruisse Cl. Snackenburgium, primo patet intuitu: ac tot celeberrima nomina, quorum adnotationes promittuntur, magnifica omnia & exquisita sperare jubent. Nihilominus illi, qui usu didicerunt, quam sæpe quidam homines Salmasiorum & Gronoviorum hedera abutantur, hæsitabunt paullisper, cum libri molem, & tot virorum doctorum opera inter sese conferent. Nos vero, quibus cum illo genere hominum depugnare non vacat, simpliciter pronuntiamus, Curtium hunc multa habere, quibus antea impressos omnes vincat. Et quamvis provide in fronte scriptum sit: *curavit & digessit* H.

Snackenburg; quippe quo nil nisi curam & laborem in digerendis aliorum observationibus Vir doctus sibi vindicat; multa tamen insuper οἰκόθεν ab eodem allata esse testamur, quæ vero, ut ipse profitetur, per festinationem adscripta sunt. Nostrum est, singulatim quædam adferre: cum ut legentium cupiditati satisfaciamus, tum ut judicii cuique materiam suppeditemus. Externus nitor libri & prima faciei elegantia ad morem hodiernum atque ad modum, quo eruditi imprimis Batavi, dum variorum notas emittunt, aliquam gloriam adepti sunt, curatissime exacta sunt, ita, ut ne nummos quidem aliasque imagines, nec expeditionis Alexandri designationem desideres. Jam *variæ lectiones*, quas olim non sine tædio in Freinshemianis editionibus ad calcem rejectas quærere necesse erat, separatæ quidem ab adnotationibus, singulis tamen paginis subjectæ nunc visuntur: ea forma, qua interpretationes subjiciuntur ab illis, qui olim in usum Delphini veteres scriptores evomebant. Illæ tamen multum etiam auctæ sunt. Nam & ex præstantissimo, quantum conjectura assequitur, codice Florentino, ab N. Heinsio excerptæ lectiones discrepantes, & aliæ a Cl. Editore ex uno Leidensi & duobus Vossianis codd. descriptæ nunc immixtæ sunt, quæ sane haud parvum apud peritos libro pretium conciliabunt. Accedunt nunc primum editæ conjecturæ & notulæ Illustris N. Heinsii, quas oræ codicis sui, prout in mentem venerant, adscripserat: non elaboratæ illæ quidem & ab Autore ad editionem paratæ; acceptissimæ nihilo secius omnibus, qui norunt eximium illud ingenium, quique ab aliorum tumultuariis cogitationibus ad inquirendum & maturiora proferendum excitari amant. Aliquot vero ex his non sunt brevissimæ; maturas potius diceres, nisi omnia ad notam Heinsii eruditionem exigere velis, qualis illa est ad Lib. VI Cap. XI n. 3. Porro & Brunonis, & Freinshemii atque Cellarii Supplementa integra suis quæque locis inserta sunt: neque minus, quæ Freinshemius de ætate, nomine, editionibus Curtii, & aliis hujuscemodi disseruit, commentariis præmittuntur, quæ hic illic auxit Snackenburgius. Sed ne omnia Freinshemianæ editioni respondere putes, omissa sunt loca, ut vocant, parallela margini ab illo adscripta, & summaria in superiore parte paginarum denotata:

tata: quod institutum, olim adamatum, hodie obsolevit. Indices eosdem, qui in editione A. 1670 expressi sunt, non exhiberi, nemo gravabitur: cum ii, quos dedit Cl. Editor in Curtium, in Adnotationes & autorum illustratorum usui sint magis accommodati. Sequitur, ut de ipsis Adnotationibus pauca dicamus. Quæ primo loco indicantur Modii, Acidalii, Freinshemii & reliquorum integræ partim, partim selectæ tantum aut contractæ leguntur. Neque illud dissimulavit Cl. Editor, qui consulto consilio solemne illud: *cum integris adnotationibus*, in fronte non appingit, & in Præfatione abunde demonstrat, quod fuerit rationibus suis alienum, Freinshemii nominatim integrum Commentarium addere. Idque etiam exemplis cognoscere licet. Nam ubicunque Freinshemii adnotatio fuit laxior, ibi aut plane omissa est, ut illa ad Lib. IV Cap. XV n. 28, aut, abscissa aliqua parte, contracta, quod ex notis ad ejusdem Libri Cap. XIV n. 24, Cap. XV n. 24, Cap. XVI n. 26 & aliis infinitis est videre. Ex Cellarianis observationibus illæ tantummodo omissæ sunt, quæ totidem verbis apud Raderum, Freinshemium, aut alios legebantur: ne scilicet eadem crambe bis apponeretur. Quo consilio si, qui variorum notas ediderunt, semper usi essent, non ipsi profecto adscripsissent, quod ab aliis jam præceptum erat. Aliter tamen statuendum, si ex duplici citatione aliquod emolumentum speratur. Nam & ipse Snackenburgius ad Libr. III Cap. II n. 2 Rubenii Electa citat, quæ jam citaverat Raderus: nisi quod hic Prælectiones vocaverat, & periculum erat, ne quis diversum librum intelligeret. Quo etiam referres, quod hæc editio eandem fere Heumanni notam bis propinaverit: nempe ad Lib. IV Cap. XI n. 21 & ad Lib. XI Cap. X n. 7. De his, quorum selectas & excerptas notas suppeditat, multa dicenda forent. Id cuivis constat, esse in eis, qui numquam data opera totum Curtium illustraverint, sed saltem, dum aliis auctoribus emaculandis aut illustrandis incumbunt, unum alterumque ex illo locum attigerint. Quorum nominibus jure suo adjungi potuissent Burmannus, Davisius, Drackenborchius, Duckerus; si, quod aliis æquum videtur, editoribus etiam opportunum aut commodum esset. Satisfecit Cl. Editor officio suo, dum horum etiam nomina sedulo adnotavit, illisque,

quorum erant, observationes reddidit; & quidem non sine laude, quod docebit nota ad Libr. III Cap. II n. 7, item ad Libr. VII Cap. XI n. 16, ubi ita Snackenburgius: „Meliorum codicum au„toritate morem gerens Cl. P. Burmannus hic *enis is* legit, ad Val. „Flacc. L. II v. 462. Quod ne mireris hic annotatum, antequam „limatissimæ ejus in optimum Poetam curæ lucem publicam ad„spicerent; his deliciis frui, dum apparantur reliqua, pro sua, qua „nobis utitur, liberali humanitate, nobis largitur poeticæ venu„statis columen. Hæc ille. At dum undique conquirit, quæ Curtio suo prodessent, humani aliquid passus videtur, ubi ad Libr. IV Cap. VIII n. 6 Cl. Drackenborchio tribuit emendationem quandam Curtii, quam tamen Vir ille doctissimus ad Silii Libr. XIII v. 766 Dan. Heinsio adscripsit; ejusque esse, & Lugdunensis & Cantabrigiensis Crepundiorum Heinsianorum editio docebit. Insertæ sunt etiam suo quæque loco Vindiciæ Curtii a cavillationibus Clerici, olim a Cl. Perizonio conscriptæ. Verum cum is multas accusationes non attigerit, aut, ut inanes, præterierit; negotium sibi datum esse existimavit Cl. Snackenburg, ut iis etiam reponeret, quæ essent veritati consentanea. Ex multis hujusmodi observationibus unicam nominamus ad Libr. VIII Cap. X n. 8 prolatam, ubi bene & multis rem Curtii egit. Alibi paucis defungitur, uti ad Libr. III Cap. V n. 11; ad Libr. IV Cap. XVI n. 10, & alibi: quandoquidem inter criticæ artis peritos jam dudum constare noverat, quam non idoneus judex de Curtio fuerit Clericus. Restat, ut de emendationibus Cl. Heumanni, quæ nunc primum cum Curtio prodeunt, pauca moneamus. Desumtæ sunt maximam partem ex libello, cui *Parerga Critica* nomen fecit Heumannus: sed vix ullam suam conjecturam impune tulit. Modeste tamen, quod laudamus, refutatur a Cl. Snackenburgio, atque ita, ut plerumque lectores in hujus partes pertrahantur, qui operosiores conatus & alia quædam illius ferre non possunt. Miramur tamen, Editori nostro adeo ignota fuisse, quæ alibi Cl. Heumannus in Curtium meditatus est. Nimirum jam Anno 1719 communicavit cum eruditis *Specimen artis Criticæ, novæ editioni Q. Curtii Rufi præmissum*, quod legitur in horum Actorum Supplement. Tom. VII Sect. II pag. 54 sqq. quo viginti amplius loca Curtii

Curtii emendavit, & aut Modii aliorumque conjecturas confirmavit, aut quæ Heinsio & Snackenburgio in mentem venerunt, prævidit. Modio accedit Libr. III Cap. VI n. 11 legens: *oro quæsoque, omisso metu* cet. item Libr. IV Cap. XIV n. 10. Freinshemium & Acidalium tuetur Libr. V Cap. III n. 14; ac Libr. X Cap. VIII, n. 9; ut & Modium & Freinsh. ad Libr. VIII Cap. VIII n. 19. Heinsii conjecturam Libr. X Cap. IX n. 31 præcepit: ne de illis locis dicamus, quibus proxime ad ejusdem illustris Viri divinationes accedit. Denique cum Snackenburgio nervosior sensus videatur, si Libr. V Cap. I n. 7 legeris: *jam Susa, jam cetera ornamenta regni, caussam belli victorem occupaturum*; sciat, hanc etiam elegantiam ab Heumanno occupatam esse: etsi tam contra hanc, quam aliquot alias emendationes eruditus adolescens jam olim publice quædam admonuerit. Verum si hæc diligentiam Cl. Editoris effugerunt, festinationi ejus ut hoc, quidquid est, condonemus, æquum esse putamus. Hactenus ea potissimum enumeravimus, quæ variis Virorum doctorum curis Curtius debet: non tamen nihil prorsus Snackenburgius in medium protulit; quin potius de ejus etiam meritis dicendi copiam habemus. Nam præter illa, quæ supra illi tribuimus, & præterquam quod ipsum contextum aliquot locis emendatiorem reddidit (ut quando *Philotan, Euphraten*, aliosque Accusativos ad eandem formam excudi curavit; quando Libr. III Cap. V n. 8 *abrumpi* ex MSS. pro vulgato *abripi* rescripsit, quando septem voces, incuria aliorum omissas, Libr. VII Cap. I n. 26 restituit) igitur præterea etiam adnotationes suas subjecit, de quibus statim dicemus, si prius unum hoc professi erimus, summa cautione usum esse in emendando contextu; quod vel solo hoc exemplo, ex Libr. IV Cap. I n. 3 desumto, ubi pro vulgato *præripere*, & Modius & quatuor codd. manu exarati *præcipere* habent, verum & genuinum Curtio vocabulum, tanta auctoritate adductus, reponere non est ausus. Adnotationum duo maxime sunt genera: breves aliæ & adstrictæ; aliæ laxiores. Illarum tria exempla adnotabimus. Ad Libr. III Cap. II n. 5 ita notat: *Bipennis manifestum est id dici, quod ex utraque parte sit acutum. Nonius.* [Nonium jam citaverat Pitiscus.] Ad Libr. III Cap. VI n. 10 hæc habet: *Amiculo*] *Vestimen-*

tum feminarum commune cum viris; *videsis Ferrarium de re vestiaria L. III Cap. XIX.* [Pitiscus ad Libr. III Cap. III n. 10.] Ad VIII Cap. VI n. 4 scripsit: *Actos ab agasonibus*] *Agasones, equos agentes. Festus Pompejus* [eumdem & plures citat idem] Pitiscus] Hæ sunt tres notæ integræ. Longiorum notarum itidem duo genera facere possemus, & ad primum referre, quæ pag. 54, 56, 130, 137, 147, 204, 208, 265, 276, 583, 803, aliisque habentur; sed ne tædio simus, alterius tantum modo generis quædam exempla subjiciemus. Libr. III Cap. VI ineunte, non male conjicit, pro *Erat inter nobiles medicos*, ex Palatino primo, omissa postrema voce, legendum esse: *Erat inter nobiles*, usumque vocabuli *nobilis* firmat. Sic Libr. IV Cap. I n. 22 verba, uti scribuntur in Vossiano primo, *ablue corpus illuvie terrenisque sordibus squalidum*, docte illustrat. Plura talia pag. 174, 175, 176, item 668, 669, 720, 721 reperias. De verbo *contribuere* proba est observatio ad Libr. V Cap. III n. 16: & elegantiorem usum vocabuli *voces*, & particulæ *intra* adstruit ad Libr. VII Cap. I n. 25. Tellierius pessime Libr. VII Cap. XI n. 12 scripserat: *eademque servabitur proportio*, cum in MSS. aliisque impressis omnibus esset *portio*. Hanc vocem revocavit, idemque, quod ille voluit, significare docet. Libr. VIII Cap. II n. 6 recte tuetur ex MSS. *stato*, pro vulgari *statuto*: nec contemnenda sunt, quæ ad ej. libri Cap. IV n. 2 de *pristino die* observavit, & quæ ad Libr. IX Cap. IV n. 25 de absoluto positu particulæ *an*, ubi *incertum est* omittitur; & ad ej. Libri Cap. VIII n. 20 de *strenua morte*, quæ *subita* vocanda erat, disseruit. Ex quibus omnibus de opera Cl. Snakenburgii justum ferri poterit judicium. Subjungimus unam nostram conjecturam de loco Curtii, quem & Sebisius & Heinsius tentarunt; alii vero tanquam bene sanum transierunt. Is est Libr. X Cap. V n. 15, 16: atque levissima transpositione integritati suæ ita restituendus est: *Babylonii alius e muris, alius culmine sui quisque tecti prospectabant. nec quisquam lumina audebat accendere, quasi certiora visuri; & quia oculorum cessabat usus, fremitus vocesque auribus captabant.* Certiora videlicet ex tenebris, quam ex luce videntur; sed ubi oculorum usus cessat, aures adhibemus. Notio verbi *audebat* paullo exquisitior, & elegans compositio particulæ *nec* atque *&*, tum scribarum incuria omne verborum decus sustulerant. *DAVI-*

DAVIDIS MILLII DISSERTATIONES SElectæ, varia S. Literarum & Antiquitatis Orientalis capita exponentes & illustrantes.

Trajecti ad Rhenum, apud Jac. Brœdelet, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 9.

DEcem hic exhibentur Dissertationes, obscuriora aliquot Sacri codicis loca illustrantes egregie. Ac *prima* quidem contra Drusium, Lightfootum, & Relandum ostenditur, per *fluvium Ægypti*, qui *Genes. XV, 18* & *Josuæ XIII, 3* terminus possessionum Israeliticarum una cum Euphrate constituitur, omnino significari *Nilum*, simulque rationes laudatorum triumvirorum diluuntur ac refutantur. Cumque in Germania doctus quidam Vir per *Euphratem* istis locis memoratum intelligendum censeat fluvium *Eleutherum*, hujus quoque sententiam Cl. Autor satis lucide refellit. *Diss. II* vulgaris sententia de *vitulo aureo Exodi XXXII*, qua credunt, vitulum illum ab Israelitis formatum fuisse ad similitudinem *Apidis*, sacri Ægyptiorum bovis, impugnatur hoc argumento, quod non sit verisimile, Israelitas illud idolum coluisse, a cujus cultu ipsi in Ægypto abhorruerint, quodque viderint Mosis miraculis quasi prostratum esse a Numine potentiore. Statuit itaque, vitulum illum aureum fuisse figuram *Typhonis*, Ægyptiorum Cacodæmonis. *Nam*, inquit, *manifestum est, Israelitas vituli simulacro eum Deum exhibere voluisse, qui maximis calamitatibus Ægyptum affecerat, atque proinde infestissimum Ægyptiis Numen. Talis vero erat* Typhon, *terribilis ille Deorum atque incolarum Ægypti inimicus: unde & Israelitæ non sine ratione sibi collegisse videbantur, Deum, qui tot erga se singularis gratiæ, & in Ægyptios vehementis iræ argumenta ediderat, eundem cum Typhone fuisse.* Confirmat hanc suam sententiam consensu Philonis, & hoc argumento, quod Ægyptii Typhoni tribuerint omnes calamitates sibi immissas, itemque, quod Typhonis imago fuerit bos rufus, adeoque *aurei* coloris. Hoc etiam ex fonte derivat fabulam de ὀνολατρείᾳ Judæorum, docens, Typhonem, ab Israelitis in deserto adoratum, ab Ægyptiis vocitatum fuisse *asinum*.

Differt. III agit de nomine singulari, quo Rabbini afficiunt altare

altare templi Hierosolymitani, id appellantes *mediatorem*. Ostendit ipsis Rabbinorum verbis, quo sensu ii putent altare vere dici mediatorem inter Deum & homines. Illas Rabbinorum interpretationes etsi non putat abhorrere a vero, id tamen ab iis peccari indicat, quod non typicum, sed verum mediatorem in eo altari sibi invenisse videantur.

Diss. VI de *Gad* & *Meni*, *Jesa. LXV*, *11*, disputatur. Huetius per *Gad* intelligebat Lunam, per *Meni* Solem. Vice versa Vitringa *Gad* Solis esse nomen existimabat, *Meni* Lunæ. Noster Autor per *Gad* & *Meni* non duos Deos, sed unum Numen designari statuit, nempe *Lunam*. Cum enim Israelitæ dicantur mensam exstruxisse τῷ *Meni*, atque ethnicorum consuetudo fuerit, singulis Diis mensam cibis refertam simulque poculo onustam apponere, hinc liquere putat, unum idemque Numen a Jesaia describi. Id quo minus dubitetur, ostendit, aliis quoque locis sacri codicis in diversis commatibus eandem rem describi duobus nominibus. Ipsum nomen *Gad* Arabicum esse docet, & significare *benignitatem*, cujus nomine magna in laude apud veteres Lunam fuisse, manifestum facit. Eandem Deam *Atergatin* vocari contendit, atque hoc nomen significare *Deam Assyriæ*: quam esse Lunam, satis jam demonstratum esse ait ab aliis. Ceterum cum Venus veteribus eadem credita fuerit cum Luna, facile Cl. Autor concedit, nomine *Gad* etiam Venerem hoc loco intelligi. Nam & Venerem & Lunam olim creditam fuisse causam fœcunditatis & generationis. Imo cum Luna dominari crederetur in sublunaria, & felicitatis mater haberetur, ideoque nomine *Fortunæ* signaretur, Cl. Autor putat, etiam Fortunam signari nomine *Gad*. Atque hinc locum illum δυσνόητον *Genes. XXX*, *11* explicat, ubi Lea præ gaudio exclamat בְּגָד hoc est, *Feliciter*. Veniens hinc Cl. Autor ad alterum nomen *Meni*, ex linguarum consensu ostendit, eo significari *Lunam*, gaudens, multos doctissimos Viros jam ea esse in sententia. Denique ostendit, Lunæ cultum in oriente olim fuisse frequentissimum.

Diss. V de idolo אחד *Jesaiæ LXVI*, *17* differitur. Plerique id nominis exponunt per *unum*. Alii, qui senserunt, esse illud certi idoli nomen, inmui crediderunt *Adadum*, idolum Phœnicium.

At

At Noſter, de *Hecate*, inferorum regina, ſermonem hic eſſe, contendit, idque probat primo ex ipſo nomine, cujus & natales docte inveſtigat, deinde ex cultu huic idolo exhibito: qua occaſione verba Jeſaiæ explicat & ex antiquitate luculenter illuſtrat.

Diſſert. VI duo veteris Teſtamenti idola conſiderantur, *Baalzebub* & *Miphlezeth*. Cl. Autor vulgarem opinionem, qua Baalzebub fuiſſe creditur Deus muſcarum averruncus, rejicit, eoque nomine *Plutonem* deſcribi ſtatuit, qui præſes inferorum ac princeps dæmonum a priſcis fuit habitus, itemque *Dominus mortis*, per ſacrificia imploratus, ut vitam hominibus prorogaret. Atque hoc nomine eum adoratum fuiſſe Cl. Autor credit a Rege Achazo 2 *Reg. I.* Adducit etiam rationes aliquot, cur Deus ille dictus fuerit Baalſebub, inter alia docens, dæmones a Rabbinis vocari ſolere זְבוּבִים. Hinc de *Miphlezeth* agit, per eam intelligens *Hecaten*, inferorum Reginam, Plutonis conjugem, derivans ejus nomen a פָּלַץ, *tremuit, terruit*.

Diſſert. VII Cl. Autor, quodnam divinandi genus אוֹב in ſacro codice vocetur, diſquirit. Vulgo putant, *ventriloquos* ſive ἐγγαστριμύθους intelligi. At hujus ſententiæ fundamenta Noſter oſtendit eſſe minus firma. Ac Juriæus omiſſa hac ſententia novam excogitavit, ſtatuens, per אוב intelligi *vas aqua plenum*, in quo imagines defunctorum conſpectæ fuerint edita ſimul exili voce. Sed & hanc opinionem argumentis inniti imbecillibus, Cl. Autor docet, hactenus tamen verum vidiſſe Juriæum largitur, quod ad necromantiam retulit hoc divinationis genus. Putat igitur Noſter, per אוב Manes fuiſſe evocatos, ut reſponſa darent conſulentibus: idque probat primo inſpectione locorum ſacrorum de illa divinatione agentium, tum ex conſenſu aliquot Rabbinorum, denique ex vocis אוב ſignificatione Arabica. Ceterum per אובות capi jubet ipſos νεκρομάντεις, qui Manes eliciebant elicitosque conſulebant: quorum ſuperſtitioſas opiniones ac ritus exponit pluribus.

Diſſert. VIII Magorum Orientis nomina in ſacro codice obvia, חרטמים, חברים, & כמרים, exponuntur. Ac primos quidem, LXX Interpretes ac nonnullos Rabbinos ſecutus duces, Cl. Autor interpretatur *rerum latentium interpretes*. Per ſecundi or-

dinis Magos eos capit, qui constringere efficaciter & ligare posse credebantur, adeoque nocendi facultate privare, vel dæmones vel serpentes aliaque venenata animalia certis carminibus magicis. Per tertium genus intelligit *incensores* thuris, qui simul ex thuris suffitu divinabant.

Diss. IX legem *Deut. XXII, 5* contemplatur de commutatione vestium utriusque sexus prohibita. Hic primo Cl Autor aliorum de hac lege sententias recenset atque examinat, deinde suam exponit & confirmat. Scilicet multi & Rabbinorum & Christianorum ita istam legem interpretantur, ut mulieribus armorum usus interdictus sit. Alii putant, hac lege vetari idololatriam Zabæorum, qua mulieres Martem indutæ armis virilibus, viri Venerem vestibus muliebribus amicti, colebant. Utramque sententiam Cl. Autor refellit, ostenditque, singula legis illius verba erudite explicans, prohiberi hac lege promiscuum vestium utriusque sexus usum. Ad rationem hujus legis quod attinet, Cl. Autor ideo promiscuum vestium usum a Deo credit prohibitum esse, (1) ne ordo naturæ confundatur, sed distinctio servetur mares inter & feminas, (2) ne eo modo præbeatur occasio libidini, (3) ne Israelitæ ea se idololatria contaminarent, qua inter ethnicos viri muliebri, mulieres virili veste indutæ sacra faciebant. Qua occasione Cl. Autor etiam de illa ethnicorum sententia differit, qua Diis ii suis, e. g. Veneri, tribuebant sexum utrumque.

Differt. X, quæ longior ceteris a p. 301 usque ad p. 447 procedit, *de Mohammedismo ante Mohammedem* inscripta est. Ostendit enim hic Cl. Autor, Mohammedem, hominem minus doctum, neque adeo ad novam effingendam religionem idoneum, ethnicorum, Judæorum atque Christianorum compilasse scrinia veluti graculum quendam Æsopicum. Et ex Arabum quidem, inter quos natus & educatus erat, institutis, præter unius Dei cultum ac mortuorum resurrectionem, quas doctrinas præstantissimi Arabum jam dudum profitebantur, retinuit morem templum Meccanum frequentandi, faciem inter precandum ad Cabam convertendi, Meccam quotannis iter faciendi, ritum item lapillos in valle Mina conjiciendi. Imo Cl. Autor, Mohammedem etiam circumcisionis ritum, varias item lotiones & jejunia, abstinentiam

tiam a carne suilla, cultum diei Veneris, accepisse ab Arabibus, contendit, docens, vetustas illas fuisse Arabum ethnicorum religiones. Cumque illo tempore etiam Christiana religio radices egisset in Arabia, Nestorianorum maxime secta, factum hinc esse ostendit Cl. Autor, ut Mohammed non solum plurima e Novo Testamento insereret Alcorano suo, verum etiam e Tatianorum hæresi mutuam sumeret abstinentiam a vino. De Judæis Autor initio manifestum facit, ingentem eorum multitudinem tum temporis in Arabia vixisse, ipsumque Mohammedem Judæi cujusdam, cui nomen Abdalla Ebn Salam, opera usum fuisse ad novam suam exornandam religionem. Hinc singulatim recenset doctrinas, fabulas, ac ritus, quas e Judæorum fontibus hausit Mohammed, Rabbinorum loca cum Alcorano aliorumque Mohammedanorum libris diligentissime conferens. Nimis longum foret hæc omnia persequi. Sufficiat igitur indicasse, ex hac dissertatione luculenter apparere, Cl. Autorem cum in Rabbinorum, tum in Mohammedanorum scriptis esse versatissimum.

HISTOIRE DE L'ACADEMIE ROYALE des Sciences. A. 1721.

hoc est,

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ SCIENTIARUM A. 1721, cum Commentariis Mathematicis & Physicis ejusdem anni.

Parisiis, ex typographia Regia, 1723, 4.

Alph. 2 plag. 9 Tabb. æn. 17.

IN *Physica generali* inter petrefacta in Gallia reperta duo prorsus singularia producit in medium de *Jussieu*, granum scilicet arboris tristis, quæ nonnisi in insulis Canariis atque Indiis orientalibus efflorescit, in Itinerariis decantata, & maxillam piscis Sinensis. Probat *Fontenellius*, quod *Leibnitium* sensisse constat, historiam globi nostri terraquei deperditam aliquando ex istiusmodi fossilibus restitutum iri. D. 27 Febr. anni 1723 ab hora tertia pomeridiana usque ad quartam *Maraldus* quatuor parhelia obser-

obſervavit & phænomenon obſervationibus *Lycoſthenis*, *Hevelii* atque *Zahnii* conforme deprehendit. Ceterum probat *Hugenianum* de eodem ſyſtema. *De Mairan* ſuſpicatur, unum tantum eſſe parheliorum phænomenon; diverſitatem vero inde oriri, quod ex defectu materiæ refractivæ ſubinde tantum partes videantur. Idem *Maraldus* auroram borealem obſervavit aliquoties anno 1720 menſibus Februario, Martio, Novembri atque Decembri, & d. 17 Febr. anni 1721. Hoc phænomenon apparere arbitratur, ſi plures anni ſicci ſe mutuo conſequantur, inductione obſervationum confiſus. *De Reaumur* in geneſin ſilicis inquirit, quo ad excitandum ignem utimur. Cum ſilices inter lapides communes & in ſilicibus chryſtallos repererit, eandem omnium lapidum, quos in tria iſta genera partitur, originem eſſe cenſet; diverſitatem nonniſi ex accidente oriri. Diſtinctam *Succi lapidifici* notionem exhibet, quem conſiſtere ſtatuit in ſabulo quodam ſubtiliſſimo aquæ permixto. Si particulæ hæ exiguæ ſucceſſive deponantur, oriri chryſtallos. Sabulum illiusmodi poſſe formari ſolo aquæ in lapides irruentis attritu. Quodſi ſuccus lapidificus ſabulum atque arenam irretit, lapides naſcuntur communes; ſi vero lapides communes ſpongioſi ſuccum lapidificum attrahant, ſilices oriuntur. *De Mairan* perficit meditationes ſuas de cauſa generali frigoris hiberni & caloris æſtivi, quas in Commentariis anni 1719 propoſuit, dum accuratius determinare docet quantitatem luminis ab atmoſphæra intercepti pro diverſa Solis altitudine. Idem deſcribit varios ſilices, & repetitis ope hodometri obſervationibus didicit, paſſus in aſcenſu eſſe longiores, in deſcenſu breviores, cujus rei rationem ex ſitu crurum in aſcenſu & deſcenſu diverſo reddere conatur. D. 1 Junii ſeu ipſo die Pentecoſtes Sol inſtar Lunæ absque radiis viſus Pariſiis & in locis vicinis, aere licet ſereno. *De Mairan* obſervavit, colorem cœli fuiſſe obſcurum, qualis nocte ſerena obſervatur. Quidam mane Solem viderant obſcuratum, ita ut eclipſin pati ipſis videretur. Obſcuritas ejus diei ſimilis ipſi apparuit cum ea, quam d. 12 Maji A. 1706 in eclipſi Solis totali notavit. *Caſſinus* idem phænomenon in Picardia eodem tempore vidit, & de *Louville* autor eſt, quod etiam viſum fuerit Arvernis & Mediolani. Proſtat de hoc phæno-

nomeno dissertatio non inelegans physico-historica Cl. *Thümmigii*. In Insula *S. Michaelis*, quæ est Acorum una, cum terræ motus perciperetur, ad 28 circiter milliarium Gallicorum distantiam inter eam & *Terceram* apparuit torrens ignis, qui duobus novis scopulis ortum dedit. *Maraldus* quantitatem aquæ pluvialis A. 1720 reperit 17 digitorum & 2 linearum, & mense Septembri atq; d. 2 Jan. 1721 declinationem acus magneticæ 13 graduum versus occasum. *De Reaumur* de consiliis meditatur lignorum proventum augmentandi, cum etiam in Gallia metuant damna ex defectu.

In *Anatomicis* tunicam internam intestinorum tenuium examinat *Helvetius* una cum nervosa & carnosa. Internam negat esse villosam; affirmat esse papillosam. Villos nonnullis visos esse papillas dissectas. In tunica carnosa præter fibras circulares deprehendit etiam longitudinales, sed valde tenues: quæ ratio, cur vulgo non fuerint animadversæ. Circulares quæ dicuntur, integram perimetrum non absolvunt, nec in se redeunt ad spiram accedentes. Membranam nervosam non ex fibris nervosis, sed tendineis esse contextam, oblique se mutuo intersecantibus. *Winslovv* sistit puerum ex imaginatione matris absque oculis natum. Idem observationes aliquot circa mechanismum musculorum oculi, de iride & porositate tunicæ corneæ communicat.

In *Chymicis* alcali salis Armoniaci volatilius esse docet Lemery phlegmate sive aqua, immo spiritu vini. Salia autem volatilia alcali cum acido unita volatilitatis minorem gradum acquirere, ita ut volatilitati aquæ æqualis fiat, nec ipsa vi caloris nisi cum hoc elevari possint. Quodsi vero ab acido liberentur, eadem ante phlegma in forma sicca elevari. *Godofredus* junior salia plantarum essentialia sub examen revocat. Miram hic occurrere notat naturæ varietatem, cum sal essentiale non in integra planta, sed nunc in radice, nunc in cortice, nunc in floribus, nunc in fructibus reperiatur, immo ne in his quidem partibus integris, verum in aliis minoribus. Imprimis autem notatu dignum est, quod oleum essentiale, unde odor corporis pendet, perinde ac pinguedo in animalibus, vesiculis seu cellulis conclusum contineatur. Ut una operatione citra rectificationes iteratas sæpius idem obtineas, mixtum in spiritu vini menstruo minimum spatio macerari & deinde in balneo

Mariæ destillari jubet. Reperit etiam, quæ hac methodo præparantur, per annos complures minime alterari.

In *Botanicis* nova genera plantarum cum floribus compositis condit *Vaillant*, & aliud *Isnardus*, quod *Monosperma-Althæa* ab ipso appellatur.

In *Geometricis* problema Geometriæ practicæ seu stereometricum de investiganda capacitate navis solvere tentant *Varignonius* atque *de Mairan*. Cum figura navis geometrica non sit, ut soliditatem determinare posset *Varignonius*, navem ejus figuræ concipit, ut singulæ sectiones, sive horizontales, sive verticales, sint ellipses. *De Mairan* sub incudem revocat regulas usitatas & eam ceteris præfert, qua partis ab onere imposito submersæ duæ superficies horizontales in unam summam colligi jubentur, hujus dimidio ulterius per altitudinem partis immersæ multiplicato. Neque enim nisi partis immersæ ab onere imposito soliditas quæri solet. Consideratur autem ea in praxi communi instar pyramidis truncatæ, non attenta curvedine laterali, & ea æqualis sumitur prismati ejusdem altitudinis, cujus basis est medium arithmeticum inter bases pyramidis truncatæ : quod in rigore Geometrico non esse verum, notissimum est. Tandem tamen largitur, has aliasque difficultates non esse tanti momenti, ut praxis illa admodum commoda ideo sit rejicienda. Cum *Bouguierus* methodum *Varignonianam* & alteram a *Mairanio* probatam ad praxin transferret, illam $\frac{1}{71}$ hanc nonnisi $\frac{1}{104}$ a vero aberrare deprehendit.

In *Astronomicis* Venerem a Luna d. 31 Dec. A. 1720 eclipsatam observarunt *Cassinus* atque *Maraldus*. Eclipsis erat centralis & Lunæ ætas nonnisi duorum dierum. Venus emergens arcui lucido in medio insidebat, ut vulgus portentum judicaret. Contigit immersio h. 3 18′ 17″ & emersio h. 4 33′ 52″. Nullum sese prodidit atmosphæræ indicium. Cum eclipsis interdiu esset observanda, telescopium in Venerem directum ope machinæ parallacticæ a *Cassino* seniori ad observationes stellarum diurnas inventæ, quæ cum a *Cassino* juniore atque *Maraldo* fuerit perfecta, hic accurate describitur. Idem *Cassinus* theoriam parentis de motu librationis Lunæ uberius confirmat, quod is oriatur ex combinatione motus revolutionis circa Tellurem & motus vertiginis

circa

circa proprium axem, qui intervallo 27 dierum & 5 horarum absolvatur, eodem scilicet tempore, quo Luna ad nodos restituitur. *De Louville* mutabilitatem eclipticæ, quam in his Actis operose adstruxit, novis observationibus confirmat. Nimirum cum eam A. 1716 deprehendisset 23° 28′ 24″, in Solstitio æstivo anni 1721 eam 3 scrupulis secundis imminutam invenit. Ex ipsius enim hypothesi intervallo unius seculi non nisi unico minuto mutatur. Quanta cum circumspectione ac scrupulositate altitudines meridianas observarit, ut ne in scrupulis secundis a veritate aberraret, cum cura exponit. *Cassinus* d. 24 Jul. A. 1721 præsente Rege observavit eclipsin Solis, sed tempestate minus favente. Hor. 7 min. 22 eclipsis erat digiti dimidii; sed min. 32 integri. *Delisle* senior jussu Regis composuit mappam Geographicam de expeditione Cyri, ut ipsi usui esset in lectione *Xenophontis*, ubi ea describitur. Multas reperit difficultates in contextu *Xenophontis*, quas enucleat. Inter eas notatu dignum est, quod stadia *Xenophontis* fere dimidia modernorum deprehenderit: reperit enim gradum cœlestem fere 1100 stadiorum *Xenophontis*, cum moderna 600 eidem sufficiant. Idem annotationes exhibet in mappam geographicam maris *Caspii*, quam Russorum Monarcha ad Academiam Scientiarum misit.

In *Mechanicis*, mensuram virium vivarum *Leibnitianam* impugnat de *Louville*, quod *Wolfius* eandem in cursu Mathematico adoptaverit, ne ipsius autoritate vires novas acquirat. Notum vero est, eandem quoque adoptasse *Joannem Bernoullium*, *Hermannum* & *Polenum*, ac nuperrime in eadem castra transiisse quoque *Gravesandium*, cum antea sententiæ communi subscripsisset. Neque vero *Bernoullius*, *Wolffius*, ceterique ex præjudicio autoritatis mensuram *Leibnitianam* receperunt. Etenim *Bernoullius* propriam invenit demonstrationem, quam in Elementis Mechanicæ exhibuit *Wolffius*: integram de virium æstimatione dissertationem conscripsit *Hermannus* & mensuram *Leibnitianam* ab objectionibus liberavit. *Polenus* per experimenta in veritatem theorematis *Leibnitiani* inquisivit & *Wolffius* demonstrationem invenit in motu æquabili, antequam ederet Elementa Matheseos universæ, quam jam A. 1710 cum *Leibnitio*, illustri Comite de *Herberstein*, *Hasio*, Professore nunc Wittebergensi, aliisque communicavit,

cavit, ſed quoniam eam ex genuinis Dynamicæ principiis deduxerat, poſtea Elementis ſuis inſerere noluit, quod *Leibnitio* non commodum videretur, aliquam principiorum *Dynamicæ* partem ante in publicum proferri, quam ipſi ad *Dynamicam* condendam animum appellere liceret. Et ſane ex *Dynamicæ* principiis facillime reſpondetur ad argumentum, quo *de Louville* impugnavit theorema *Leibnitianum*. Reducit enim aſcenſum gravium, juxta notiſſimum *Gallilæi* theorema, ad motum æquabilem, & in motu æquabili ſumit, vires eſſe ut ſpatia eodem tempore percurſa. Enimvero per principia *Dynamica* aſſumtum nagatur. Licet enim vires ſint in aſcenſu gravium ut altitudines, ad quas gravia aſcendunt; in motu tamen æquabili ſunt ut celeritates ad ſpatia applicatæ, corpore exiſtente eodem. Alia enim eſt ratio virium, quæ ab effectu abſorbentur; alia virium purarum, ubi vires ab effectu non abſorbentur, ſed eædem perſiſtunt. In priori caſu demonſtrationem dederunt *Leibnitius* atque *Bernoullius*; in poſteriori eandem repererat *Wolffius*, qui impetus ſeu facta ex maſſa in celeritatem ad ſpatia eodem tempore deſcripta applicaverat, propterea quod effectus puri ſunt in ratione compoſita maſſarum & ſpatiorum, actiones autem in ratione compoſita effectuum & velocitatum. *Saulmon* in formulas generales motus corporum elaſticorum inquirit & inter alia poſtliminio revocat theorema *Carteſianum* de eadem motus quantitate in univerſo conſervata. Arbitratur enim, motum, qui in conflictu perditur quoad apparentiam, recipi a materia ſubtili elaſticitatis cauſa & in ea conſervari. Tractat etiam de theoria centri gravitatis communis duorum corporum in ſe mutuo impingentium. *De Reaumur* medelam deſcribit, quam rhedæ attulit, ut per vias ordinariis anguſtiores & in orbitis admodum profundis absque difficultate vehi poſſet.

Mortuus eſt hoc anno *Marcus Renatus de Voyer de Paulmy d'Argenſon*, natus *Venetiis*, d. 4 Novembr. A. 1652, patre *Renato de Voyer de Paulmy* Comite *d'Argenſon*, qui Legati munere fungebatur. Patrono uſus Comite de *Pontchartrain*, rationum adverſarum Cenſore generali, ad dignitatem Magiſtri libellorum ſupplicum evectus & elapſo triennio ſumma Reip. in urbe *Pariſiorum* adminiſtratio A. 1697 curæ ipſius demandata. Muneri tam arduo

arduo maxima cum laude præfuit & præclaras animi dotes abunde prodidit. Cum A.1709 & 1710 annonæ caritas exiſteret, plebs injuſta ira adverſus ipſum exarſit, etſi omni modo calamitati huic medelam afferre ſtuderet. Accidit itaque quodam die, ut in domo obſideretur, quam flammis feralibus tradere decreverat multitudo: at *Argenſonius* imperterritus, foribus apertis plebem male ſanam allocutus, turbas feliciter ſedavit. Meruit hoc facto, ut ad dignitatem Conſiliarii Status admitteretur. In incendiis ſemper primus adfuit &, quid fieri debeat, præcepit. Etſi publica urbis cura ipſi plurimum negotii faceſſeret, hoc tamen non obſtante Rex aliis quoque negotiis majoris momenti eum quam ſæpiſſime adhibuit. Quoniam ab ipſius imperio pendebant artifices & opifices, Academia, ſcientiarum, artium & opificiorum deſcriptionem molita, A.1716 eum in numerum Sociorum honorariorum recepit. Mox regni Adminiſtrator eum negotiis maximi momenti admovit & tandem initio anni 1718 ſigillorum cuſtodem conſtituit & ærario regio ſumma cum poteſtate præfecit. Cum quædam ipſius conſilia de ære alieno ſtatus diminuendo non probarentur & alia iisdem præferrentur, initio An. 1720 ærarium dimiſit & menſe Junio ejusdem anni conſultum duxit, ut etiam Sigilla ex cuſtodia ſua redderet, quamvis gratia Principis minime exciderit. Obiit d. 8 Maji A. 1721, duos relinquens filios, alterum ſucceſſorem in adminiſtranda re publica urbis, alterum vero Conſiliarium Status & Præfectum *Malbodenſem*, atque filiam unicam, nuptam *Colandio*, Mareſchallo campi & commendatori Ordinis S. *Ludovici*.

DANIELIS BERNOULLII, BASILEENSIS, JOH. Filii, Exercitationes quædam Mathematicæ.

Venetiis, apud Dominicum Loviſam, 1724, 4.
Plag. 12 Tab. æn. 1.

EXercitationes hæ enatæ ſunt occaſione controverſiæ, quæ Cl. Autori cum *Joanne Rizzetto* circa problema aliquod ad calculum probabilitatum de ludis pertinens, & cum Comite illuſtri *Jacobo Riccato* circa vim, qua aqua ex vaſe per foramen ejicitur, interceſſit. Controverſia intra privatos parietes agitata publici facta eſt

 juris

juris, ut obtrectationibus *Rizzettianis* & *Riccatianis* obex poneretur. Ut sterilitati occurreretur, variæ hinc inde meditationes Mathematicæ interseruntur. Controversia prior concernit casum simplicissimum ludi *Pharaon*, in quo calculando hallucinatos fuisse *Monmortium* in libro suo & *Joannem Bernoulli* in epistola eidem opposita, contendit *Rizzettus*. Ansam inde arripit Noster adjiciendi dissertationem de ludo *Pharaon*, ubi vitatis ambagibus *Monmortianis* sortem œconomi brevissimo calculo generaliter determinat & tabellam lucrorum œconomi in hoc ludo *Monmortiana* concinniorem & exactiorem condit. Occasione vero ejusdem controversiæ methodum tradit generalem inveniendæ summæ omnium serierum numerorum integrorum, differentias primas, secundas, tertias &c. constantes habentium, diversam ab ea, quæ legitur in Actis A. 1720 p. 27, & ubi generalius, quam par erat, enuntiatur, series omnes, modo certam progressionis legem servent, ad formulam aliquam generalem reduci posse. Universalitatem asserti instantia infringit Noster. Sit enim series 1. 3. 4. 7. 11. 18, 29 &c. in qua quilibet terminus duorum præcedentium summa. Se demonstratum habere affirmat, quod ea nunquam ad terminum generalem reduci queat. Quod controversiam alteram attinet, notari quidem meretur, Virum summum *Newtonum* in priori editione Principiorum vim, qua aqua per foramen ex vase ejicitur, fecisse æqualem pressioni cylindri aquei foramini ad perpendiculum insistentis; in posteriori autem cum *Hugenio* duplici pressioni istius cylindri æqualem statuisse. *Michelottus* in libro de separatione fluidorum priorem *Newtoni* sententiam stabilivit, at posteriorem defendit *Riccatus*, invito *Bernoullio*, qui cum *Michelotto* facit. Multa afferuntur, quibus hoc argumentum oppido illustratur.

Subjicit appendicis loco explanationem notationum suarum, quæ extant in Actis Supplement. Tom. VIII Sect. II, una cum solutione problematis Riccatiani ibidem p. 73 propositi, quam proxime integram in Supplementis exhibituri sumus. Subjungit secundæ appendicis loco problema aliquod Geometricum una cum controversiola ejusdem occasione orta. Problema Cl. Autori propositum ab amico tale est: *invenire methodum determinan-*

minandi infinita & omnia spatia seu lunulas inter duos arcus circulares se invicem secantes contentas quadrabiles. Ex ejus solutione porro deducit solutionem problematis alterius de lunulis circularibus a Cl. *Goldbachio* propositi.

RAYMUNDI DUELLII, VENDIBONENSIS, Regul. S. Augustin. Canon. & Bibliothec. Sand-Hyppolytensis, Excerptorum Genealogico-Historicorum Libri duo. Accedunt Appendices II.

Lipsiæ, apud Petr. Conr. Monath, 1725, f.
Alph. 4 pl. 23 cum figg. æri incis.

QUæ in *primo Miscellaneorum Tomo* expectari a nobis voluerat, excerpta e diplomatibus Sand-Hippolytensibus, ad Historiam medii ævi, remque Genealogicam imprimis facientia, ea nuper accurata nitidaque editione prodire jussit Plur. Rev. Duellius. Quamvis autem non unius incommodi evitandi causa, tum & alios, integra diplomata prodere dubitantes, ad simile institutum adducendi animo, hanc excerpendi methodum elegerit, sedulo tamen id operam dedit, ne quicquam memoria dignum, ac minime omnium consuetas juris formulas, in chartis antiquis occurrentes, prætermitteret. Cumque eam serio præ se ferat intentionem, ut ad sequendum alii hoc labore alliciantur, non solum in præfatione consilia cautionesque suggerit, quomodo in judicanda chartarum ætate, edendisque diplomatibus docte ac prudenter versandum sit, verum & specimina quædam scripturarum veterum a seculo VI ad Secul. XV usitatarum, partim a *Mabillonio* mutuata, partim e codicibus chartisque suis collecta, quatuor tabulis exhibet, itemque in ipso opere passim initia Diplomatum vetustiorum, notabili charactere exscripta, profert. Libro I dedit excerpta e tribus chartulariis Canoniæ regularis Sand-Hippolytensis, tresque idcirco ejus voluit esse partes. Chartularium primum, quod libri hujus Pars I refert, duobus membraneis voluminibus constat, olim separatis, quorum prius chartas LXVIII complexum, Sec. XIV exeunte scriptum, alterum XXI chartas continens, Sec. XIII senescente exaratum judicat, præterquam

 quod

quod in poſtica parte ultimæ paginæ manu Sec. XV literæ Georgii
Epiſcopi Pataviensis & Gerungi Præpoſiti Sand-Hippolytenſis
p. 29. adjectæ noſcantur. In parte hac I antiquiſſimum eſſe diploma *Henrici IV Imp.* A. 1058 datum, recentiſſimas vero Magiſtri Alberti &
Joannis Præpoſiti Sand-Hyppolyt. chartas annum 1370 præferen-
36. tes, obſervavimus. Alterum chartularium, ad quod excerpto-
rum Pars II ſpectat, membraneum, Sec. XIV a Joanne Præſule,
qui circa A. 1370 Eccleſiæ colleg. præeſſe cœperit, conſcriptum,
ex rubricis chartæ 28 & 33 probat. Extant hac parte chartæ CXXII
41. in quibus vetuſtate eminet *Ottocari R. Bohem.* diploma de A. 1270,
67 ſeqq. iterum vero chartæ quædam, nimirum a N. CX ſubſequentes, Sec.
XV & N. CXV ſeculo demum XVI acceſſerunt. Tertium Chartularium, in partem III redactum, ex authenticis transſcriptum
manu Sec. XVI nondum adulti, docet. Hujus voluminis chartæ
CLXXV, quarum nulla annum 1540 ætate ſua attingit, niſi quas
exiguo numero ſubſequa manus adjunxit, quemadmodum a chartis poſt A. 1500 conceptis Noſter in hoc opere omnino abſtinuit,
præter eas, quæ antiquiores confirmare viderentur. Eſt inde ce-
118. teris omnibus ætate prior charta Ottonis Comitis de Eberſtain, A.
87. 1248 ſignata, interq; illas manu priore deſcriptas, noviſſima charta
Wolfgangi Præpoſiti Sand-Andreani, quæ annum 1520 exprimit.
125. Sequitur *Necrologium Sand Hippolytenſe* Sec. XIV inchoatum, va-
166. riis poſthac ſcripturis ad finem Seculo XVI perductum, idque non
integrum, ſed ejus potius excerpta, ſubnexis XXX *chartis confœderationum*, opera adm. Rev. *Ildephonſi Hierſchii*, Canon. reg. Sand-Hippolyt. Noſtro voti laboriſque ſocii, producuntur. Qui jam
ſuccedit Liber II excerptorum, primo loco ſiſtit 500 ſigilla & bullas, Imperatorum, Pontificum, Ducum, Nobilium, Epiſcoporum,
Canonicorum, Univerſitatum, quæ e diplomatibus Sand-Hippolytenſibus propendent. Ea accurate in æs inciſa tabulis 41 ſecundum annorum ſeriem a Seculi XII anno 76 incipiendo, usque ad
A. 1497 diſponuntur. Equidem Germanicarum Antiquitatum
amatoribus ea res non poteſt non grata acceptaque eſſe, cum jam
præclara quondam *Celeb. Heineccii* opera inſignem ſigillorum veterum uſum in Antiquitatibus non minus, quam in re Diplomatica, Heraldica, Genealogica, & in ipſa Hiſtoria, demonſtratum dederit,

derit. Alteram libri II partem conficiunt diplomata CCXCIX, quæ in chartulariis desiderantur, ab A. 1160 usque ad A. 1500 prodita, initio facto a Bullis Ruperti & Wolfgeri Episcoporum Patavienfium, ob formam literarum, in lineis initialibus repræsentatam, conspicuis. p. 175. Lustrabimus nunc Appendices, quæ ipsi operi magnitudine sua parum cedunt. Prior *Joannis Hollandi* & *Jacobi Pütrichii Rhythmos* Sec. XV *de familiis Bojoariæ, quæ ludis Equestribus interfuere*, conscriptos producit e Bibliothecæ Sand-Andreanæ codice Sec. XVI exarato, scutaque familiarum gentilitia e lateribus versuum depicta referente, quæ in tabulis 5 junctim exhibentur. *Jo. Hollandus* Eckenfeldensis Bavarus, Præco, Imp. Sigismundi aulam secutus, rhythmos suos post ludos equestres Schaphusæ A. 1392 celebratos in honorem Nobilium Bojorum, monitu Casp. Schlickii Cancellarii Imperat. composuit. Eos primum, in *Stemmatographia Bojoarica*, Hundius edidit, tribus exemplaribus usus. Sed ab Hundii editione Duellianum exemplum, (olim a *Lazio* Biblioth. Cæs. Præfecto communicatum,) in permultis discrepat, ut in margine studiose ista annotari cernimus. *Jac. Pütrich*, Reichertshusanus, e Nobili Bojorum familia oriundus, epistolam suam, quam vocat, den Ehren-Brief, A. 1462 ad Mathildem Ludovici Palatini filiam, Ludovici Würtemb. primum, deinde Alberti VI Archi-Ducis Austriæ, conjugem, elaboravit. Etsi vero in elogio ejus iconi subscripto audiat: Ein Poet Teutsch nit unlieblich, hiulco tamen tristique adeo scribendi genere, verbisque horridis, insolentibus, & in rhythmos coactis utitur, ut instar omnium rudis istius seculi infelicium scriptorum esse queat, eoque unice, quod in familiis describendis planior sit, in lucem proferri meruerit. Appendix II *Syntagma Antiquitatum & Sigillorum incerti temporis, aut alienorum*, a Nostro inscribitur. Non contemnenda varii ævi monumenta in hac, sed citra temporum ordinem, figuris in ære delineatis conspicienda præbentur, observationibus partim illustrata, partim aliorum examini relicta. Nos extantiora recensebimus. Primo depingitur litera initialis Antiphonarii membranei, sub finem Sec. XV exarati, in qua Præpositi Sand-Hippolyt. quatuor ad genua Servatoris provoluti comparent, ipsi, ut & Servator, & Canonici 50 in eodem

libro depicti, mitellis rubris operti, adjectæque sunt imagini literæ LI, quibus existimat *liberos* Præpositos indicari, ut in sigillis Herzogenburgensis Monasterii simile quid animadvertit. Post monumentum sepulcrale vetus, præcipue tutelares Sand - Hippolytenses, S.S. Augustinum & Hippolytum exprimens, sigilla sex conspiciuntur, in quibus eminent sigillum Liberæ civitatis minus, & sig. *Leyserianum*, qua occasione hujus antiquæ Gentis Stemmatographia inseritur, duabus aliis, nempe *Lasbergiana*, & *Geyeriana*, nunc *Comitum de Geyersperg*, comitantibus. Sub N. 9 lapis vetustus est, prope Hippolytopolin effossus, in quo conspicuas columbas ad amici lapidem ponentis affectum, delphines vero ad statum liberti refert, inscriptionemque ita legit: *Marco* NAMMIO *Marci* LIB*erto* SVRION*i* ANN*orum* L. VLP*ius* SPERATVS AMICO FEC*it*. N. 10, Majoris formæ numisma *Malatestam Novellum* repræsentat, opus pictoris *Pisani* numismatum instauratoris. Sigilla iterum inserta tria excipit N. 13 monumentum vetus Rom. peculiari dissertatione a *Cl. Schvvartzio* aliquot abhinc annis illustratum, quod fœminæ infantem uberibus admoventis imaginem ostentat, inscriptione addita: T. CLAVDIVS. SVRVS, ET ULPIA. RESTITVTA. V. S. ET. CL. JVLIÆ. FIL. ANN. XX. H. S. EEC. N. 14-22 alia monumenta sine inscriptionibus sistuntur e parietibus Ecclesiæ parochialis Pechlariensis, diversas figuras exhibentia, quæ tamen nec omnia Romana credimus, & imprimis lapidem N. 19 sepulcralem duorum Ecclesiasticorum agnoscimus. N. 23 Icuncula muliebris ex alabastro confecta, minioque inducta, Nostro Parcarum una videtur, propter coli & fusi indicia, sed obscura satis. N. 24, 25, 26, Fundatores Ecclesiæ *Tirnstainensis*, cujus chartam fundationis *Miscell. T. I p. 156* evulgaverat, e pictura vetusta delineantur. N. 27, 28 extant insignia *Tirnstainiorum* & alia quatuor, ad familiam *Comitum de Riettenburg* spectantia. N. 29 lapis votivus Hippolytopoli etiamnum visendus, cum inscriptione: D. NEPTUNO. AQUARUM. POTENTI. *ob*. INDUCTUM. EI. (e) TRAGISA. FLVM*en*. MVR*is*. EIVS. A. V. P. L. L. M. Noster explicat: *Accolæ votum posuerunt libentissime merito*. N. 34 Epitaphium *Christophori Nimptschii* & 35 *Conradi Nimptschii* Equitis Rhodii, deque illustrissima hac gente tum alia quædam

dam

dam tum præcipue excerpta e Regio Feudorum tabulario Principatus Suidnicensis & Jauriensis suppeditantur. In remotioris antiquitatis reliquiis ut desinat, N. 36 ss. vascula fictilia tria in agro prope Hippolytopolin effossa, & numulum *Claudii Cæs.* in urnula repertum docte describit, subjicitque numum *Augusti* æreum cum trisulco Jovis fulmine, & nota restitutionis, item nummos *Consulares duos* argenteos, quorum alter *Romæ* & *A. Spurilii*, alter, Victoriatus, *L. Pisonis*, forte istius *Frugi Consulis*, nomina ostentant. Sequitur post numum *Anastasii* aureum, alius Macedoniæ primæ, *Dianæ* effigiem gerens, in cujus aversa facie clava Herculis cernitur, cum inscriptione: ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ, querna eam corona ambit, subjecto fulmine. De quo numo elegantissimo erudita *dissertatio Romani P. Dom. Cælestini l'Orefice, Benedictini & Reg. Sicil. Historiographi*, inseritur. Denique gemmæ duæ & numismata totidem aurea, unum *Romani & Constantii Impp.* alterum *Ottonis Archiep. Trevirensis*, ob oculos ponuntur. Corollarii loco accedunt Epitaphia quædam Ecclesiæ B. M. in Wüntzendorff, inter quæ lapis, quo *Elisabethæ, Conjugis Jo. Friderici D. Sax.* intestina obteguntur, item Epitaphia in Ecclesia Lostorffensi & in Ecclesia Capellen prope Hippolytopolin, ac in fine inscriptio Romana, quam viridarium Arcis Transmurensis, vulgo *Traisenmaur*, servat: IMP. CAESARI. DIVI. HADRIANI. FILI. DIVI. TRAIANI. PARTHICI. NEPOTI. DIVI. NERVÆ. PRONEPOTI. T. AELIO. HADRIANO. ANTONINO. AUG. PIO. PONTIFICI. MAXIMO. TRIBVNICIAE. POTESTATIS. COS. III. P. P. ALA I. AVGVSTA. THRACVM. OPTIMO. PRINCIPI. Nemo nobis vitio vertat, quod in recensendis Appendicibus longiores fuerimus, quippe ex iis Doctissimi Duellii singularis industria constare potest. Sed ne ipsis excerptorum libris eam parcius impensam quis credat, commendandæ sunt notæ & observationes perutiles doctæque chartis ubique fere subjectæ, quæ vel iis lucem afferant, vel usum earum edoceant, & historiam medii ævi haud raro illustrent, testes assiduæ variæque lectionis. Ita statim p. 4 ad *Diploma Rudolphi Habsp.* refellitur opinio de singulari ac proprio hujus consilio abstinendi a titulo Imperatoris, quia Romæ coronatus non esset: dein-

p. 312.
340 f.

deinde observatio *de Advocatiis Monasticis* inter regalia Imp. usque ad *Ottonis IV* tempora relatis, subnectitur. P. 24 in originem formulæ: *Apostolicæ sedis gratia*, Episcopis usitatæ, inquiritur. P. 51 annotatur, nobiles anno æt. vicesimo primo demum propriis sigillis uti consuevisse. P. 220 monetur, in chartis Sec. XIV exeuntis & Sec. XV incipientis frequentiores fusioresque cautionum formulas occurrere. P. 222 titulum: Erber, docetur, competiisse *Authentico*, seu *homini synodali*. Quæ speciminis quidem loco sufficiant: sed nec id sine præcipua commendatione indicandum est, excerpta hæc permultum adjumenti ad illustrandum Jus German. afferre, cum, quod initio laudavimus, solennes juris formulas & cautiones contractuum, aliorumque negotiorum, Noster diligentissime enotaverit. Optamus ceterum, ut egregia ista Nostri opera plures ad excutienda scrinia claustraque, in quibus antehac monumenta vetusta delituerunt, excitati, ejus in excerpendo industriam sequantur, & eliminatis vulgaribus, quæque præter majorem voluminum molem nihil præstare queant, exquisitiora, & quæ usum in Historia Germaniæ spondent, in publicum proferant.

THE SURVEY OF CORNWALL &c. BY RICHARD CAREW, of Antonie. &c,

hoc est,

RICHARDI CARÆI CONSPECTUS CORNwalliæ, & Epistola de præstantia Linguæ Anglicæ, nunc primum edita. Accessit ejusdem Vita, Autore H.C.

Londini, apud Sam. Schapman & reliqu. 1723, 4. Alph. 2.

CUm Conspectus hic *Richardi Caræi, de Antonie*, Scriptoris, qui Cornwalliam illustravit, hactenus fere unici & accuratissimi, jam tum A. 1602 Londini prodierit, eoque caro hactenus pretio venerit, operæ pretium putarunt Angli, ut opus utilissimum recuderent. Ne tamen solus compareret, præmisit vitam Autoris, qui in titulo primo sub H. C. in altero sub *Hugo C.* forte ex

ex ipſa Caræorum familia, latere voluit, & acceſſit ſub finem Epiſtola nunc primum e ſchedis Caræi edita. Nos Conſpectu ipſo, cui nihil acceſſit, & Vita, quæ tota fere ex Ant. Woodi Athenis Oxon. nuper auctius recuſis, transſcripta eſt, prætermiſſis, ex Epiſtola pauca decerpemus. Probat in illa Autor, linguam Anglicam ſignificantem, facilem, copioſam & ſuavem eſſe. Quoad primum præſtantiam oſtendit linguæ Anglicæ præ Græca & Latina in literis, vocibus & phraſibus: plures enim habere Anglos literas quam Græcos, ut C; plures & quam Latinos, ut K & Y, & plures quam utrosque, ut W. In vocabulis monoſyllaba Anglo-Saxonica commendat, & virilem ſonum in Interjectionibus, ut levis doloris *Ah!* & majoris *Oh!* commiſerationis *Alas!* complorationis *Alacke!* deteſtationis *Phy!* attentionis *Haa*, evocandi *Whowpe*, ſiſtendi *Waholovve*, quæ mire rebus apta putat. Compoſita, quibus aliæ linguæ ſubveniunt, ipſam naturam rei exprimere; nomina propria majoribus ob ſingularia, quæ patrarunt, facta, impoſita fuiſſe; raro autem a corporis defectu, quod ſolenne Romanis, quibus ita Naſonum, Labeonum, Frontonum, Dentonum nomina nata. In phraſibus proverbiorum præſtantiam extollit, ut cetera taceamus. Quoad alterum, facilitatem inde probat, quod voces in declinationibus & conjugationibus parum vel non inflectantur, & monoſyllaba facilius memoriæ mandentur. Quod vero Anglos ad alias linguas pronuntiandas aptiores putat aliis gentibus, in eo valde veremur, ne fallatur Autor. Quod tertio copiam attinet, eam haud difficulter ex eo probat, quod liberum ſemper Anglis fuerit, tum ab his, qui ſedes illic fixerunt, Saxonibus, Danis, Normannis, tum a transmarinis, cum quibus bella geſſere, ut Hiſpanis, vel apud quos iter fecere, ut Italis, vocabula mutuari, quibus accedunt tot in Anglia dialecti, ipſis etiam vocabulis diverſæ. Ita e. gr. τὸ *Apage!* viginti vicibus & amplius variari poſſe oſtendit. Denique & ſuavitatem e mixtura illa ipſa, qua Brittonum monoſyllaba cum poliſyllabis aliarum gentium apte permiſcentur, probat, atque ita mollitiei Italorum vocabulorum robur, additis conſonantibus, abruptis Gallorum verbis ſonum plenum conciliari, Germanorum conſonantes ingratas vocalibus emolliri &c. exiſtimat. Utque probet, veteres Græcos & Romanos pares in Anglia habuiſſe,

Platoni *Thomam Smith*, Ionibus *Thomam Morum*, Ciceroni *Aschamum*, Varroni *Chaucerum*, Demostheni *Jo. Cheecum*, Virgilio *Comitem de Surry*, Catullo *Shakespearium* & *Barlovium*, Ovidio *Danielem*, Lucano *Spencerum*, Martiali *Jo. Davisium*, omnes præstantissimos illius ævi scriptores Anglos, opponit; *Philippum* vero *Sidneyum*, cum quo vix vindecenni Caræus anno ætatis decimo quarto publice Oxonii magno plausu & ex tempore, quod ajunt, disputasse in vita præmissa traditur, miraculum sui ævi in prosa pariter & vorsa oratione vernacula appellat.

HISTOIRE DU CHRISTIANISME DES INDES.
id est,
HISTORIA CHRISTIANISMI INDORUM;
Autore M. V. LA CROZE, Bibliothecario & Antiquario Regis Prussiæ.

Hagæ Comit. ap. fratres Vaillant & N. Prevost, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 17 cum fig. & mappa Geogr.

RElígionis Christianæ, apud Indos Orientales quoque per XII Sæcula hactenus conservatæ, & indies magis magisque succrescentis, historiam dum Autor celeberrimus composuit, non sine ratione credidit, quod in præfatione indicat, in novo & eruditis etiam incognito se versari argumento, quum Antonii de Govea historia expeditionis Alexii de Menezes Lusitanice scripta, quanquam non in Hispanicam solum, sed & in Gallicam linguam translata sit, perpaucis in his regionibus innotuerit, & versio Gallica Monachi Belgæ, cui nomen fuit Joh. Bapt. de Glen, ecclesiæ Romano-Catholicæ præjudiciis sit repleta, immo Abbas Renaudotus in collectione liturgiarum nonnunquam a veritate aberraverit, hoc nomine passim in hoc opusculo notatus. Ecclesiæ quidem Malabaricæ historiam Londini A. 1694 ex Commentariis Antonii de Govea Lusitanicis Anglico sermone edidit Michael Geddesius, Cancellarius ecclesiæ Salesburiensis, qui etiam acta synodi Diamperensis integra in Anglicam linguam transtulit, & brevibus quidem, ast doctissimis annotationibus illustravit. Sed, ut taceamus, scriptum hoc Anglicanum vix uni vel alteri in his terris visum

visum esse, atque adeo nomen Christianorum, uti vocantur, S. Thomæ heic ignotum mansisse, silentio non præterundum est, Geddesii historiam, teste Autore nostro, cui copia illius demum facta, opere suo jam sub prælo sudante, cum expeditione Alexii de Menezes Archiepiscopi Goensis, A.1599 finita, desinere. E contrario Autor noster historiam, ab ovo, quod ajunt, inceptam, ad initium usque præsentis sæculi persequitur, & ex actis commemoratæ synodi in hoc opere, quod Gallico idiomate edere consultum ipsi visum fuit, tantum potiora capita recenset, eadem in alio quodam opere Latino melius exhiberi ratus, in quo plurimarum ecclesiarum orientalium fidelem exactamque historiam se contexturum promisit. Interim ex præsenti historia evidenter cognosci potest, ecclesiam Indorum, quæ per XII sæcula cum Romana, Constantinopolitana, Alexandrina & Antiochena nihil habuit commercii, dogmata Protestantium, ab ecclesiis adductis vel omnia vel ex parte rejecta, maximam partem credere & fovere, primatum Pontificis Romani omni nisu repudiare, transsubstantiationem pernegare, & sacramentum eucharistiæ tantum figuram corporis Christi esse, asserere, confirmationem extremamque unctionem & matrimonium e numero sacramentorum eximere, cultum denique imaginum pro idololatria habere, & purgatorium pro fabula; hinc etiam Antonius de Govea hæreticos recentiores, per quos Protestantes intelligit, errores suos ab Indis accepisse, sibi persuasum habuit, quo nihil insulsius dici scribique potuit. In præfatione etiam refert ex Coddesio Autor eruditissimus, Alexium de Menezes, ex India reducem, factum esse Archiepiscopum Bragensem, Proregem Lusitaniæ per biennium sub Philippo III, & Præsidem senatus supremi, res Lusitanicas Madriti, ubi mortuus est, dirigentis; inque Sanctorum numerum fuisse referendum, nisi rediisset in Hispaniam, ubi gloriam, quam absens jactata in fidelium in India conversione sibi conciliaverat, præsentia minuit. Sic etiam Franciscum Barretum, Lojolitam Lusitanum, A. 1645 Romæ sermone Italico relationem edidisse de statu Christianismi in Malabaria; sed præter Catalogum Prælatorum seu Episcoporum Christianorum S. Thomæ ad Franciscum Garciam usque nihil commemoratu dignum in ea haberi, nos certiores facit.

Tandem malorum, quæ nos premunt, maximum esse dicit Indifferentismum, & de nova conqueritur hæresi, reliquis, quæ hactenus disturbarunt ecclesiam, periculosiore, quæ monumenta veterum cum sacratum profana supprimat, maximo cum zelo prudenterque reprimenda & coercenda.

Ipsa historia in septem Libros divisa est, ex quibus primo, secundo, tertio & ultimo, ne nimis arida videretur historica relatio, elegantissimas lectuque dignissimas præmisit observationes. In *primo* statim Libro prolixa habetur Nestorianismi historia, dignissima sane, quæ attentius perlegatur, & sine partium studio ponderetur, ut eo melius constet, quinam sint Nestoriani dicendi; quomodo disciplina ecclesiastica post conversionem Constantini M. sit corrupta; quibus in causis Nestorius excusari queat, Cyrillus e contrario accusari: & inter alia Cosmam, Indicopleusten dictum, Nestorianum fuisse probatur, ex cujus testimonio, religionem Christianam apud Indos jam sexto sæculo stabilitam fuisse, luculenter apparet: tumque in Christianorum Indorum, Nestorianis addictorum, qui ab Apostolo Thoma principia religionis se accepisse credunt, & propterea Christiani S. Thomæ dicuntur, veram originem inquiritur, & status ecclesiæ describitur, *qualis* fuerit ante adventum Lusitanorum, una cum rebus gestis primorum Missionariorum, & ipsius Alexii de Menezes, usque ad iter hujus præsulis ad Christianorum regiones & ecclesias visitandas institutum. In Libro *secundo*, enarratis prius moribus & consuetudinibus Christianorum Indorum, ipsa Alexii de Menezes expeditio enarratur, & pluribus ostenditur, eum & vi & astutia usum esse, ad veteres Christianos, jugum Pontificis Romani respuentes, sedi Romanæ subjiciendos, atque dogmata Pontificiorum, ipsis antehac inaudita, & obtrudenda & stabilienda: quem in finem etiam omnes Christianorum libros, qui in ipsius & Jesuitarum manus inciderunt, vel corruptos, vel combustos esse, plus simplici vice cum detestatione refertur. In Libro *tertio*, præmissa iterum eleganti dissertatione de opinionibus & ritibus ecclesiasticis Indorum Christianorum, historia synodi Diamperæ A. 1599 coactæ, & quid in quavis sessione actum sit, recensetur; qua de re satis dictum putamus, si prudentem lectorem monuerimus, decreta hujus synodi

ab

ab ipſo Alexio de Menezes & Franciſco Roz S. J. qui poſtea primus Epiſcopus latinus Chriſtianorum S. Thomæ a Clemente VIII conſtitutus eſt, in Cranganor, priusquam Diamperam proficiſcerentur, compoſitá, & Chriſtianos S. Thomæ minis blanditiisque adactos eſſe, ut prælectis decretis auſcultarent, iisdemque externa profeſſione ſuffragarentur. In Libro *quarto* ea referuntur, quæ ſynodum Diamperenſem ſecuta ſunt, ad abitum usque Alexii ex India: & in Libro *quinto*, quæ poſtea facta ſunt, usque dum Batavi, expulſis Luſitanis, totam illam regionem ſub ſuam redegerunt poteſtatem, qui ad commoda & commercia ſua omnes ſenſus nervosque intendentes, Jeſuitis, quibus Chriſtiani S. Thomæ ſe rurſus oppoſuerant, omnis generis honorem, nullam vero Chriſtianorum rationem habuerunt. In Libro *ſexto* gentium, quas inter Chriſtiani vivunt, idololatria exponitur, quæ ab Ægyptiorum & Perſarum placitis originem traxit: & denique in libro *ſeptimo*, impedimenta felicioris ſucceſſus religionis Chriſtianæ apud Indos in medium proferuntur, videlicet, quod Indi doctrina Chriſtiana non ſatis inſtructi, nec ad ipſius Scripturæ S. lectionem perducti fuerint: quod miniſtri eccleſiæ non ex ipſis Indis electi: quod converſi ex paganiſmo & ſuis & Luſitanis exoſi ſuſpectique: quod denique ſpiritus violentiæ & perſecutionis religionem & nationem Luſitanorum Indis deteſtabilem reddiderit. Ea omnia ſublatum iri ſperat Autor noſter nova miſſione Danica, cujus inſtitutum & progreſſum usque ad obitum Ziegenbalgii & Grundleri, miſſionariorum Regis Daniæ ad colligendam ex Indis in Tranquebar eccleſiam, ex ipſorum relationibus ſtrictim percenſet, nulla, quod miramur, relationis Bövingii mentione injecta, in qua epiſtolis Collegarum ſuorum recte intelligendis & dijudicandis faculam accendit.

DESCRIZIONE DEL CELEBRE ARCO, ERETTO in Benevento à Marco Ulpio Trajano XIV Imperadore dal Senato e Popolo di Roma &c.

i. e.

DESCRIPTIO CELEBRIS ARCUS TRIUMphalis, M. Ulpio Trajano Imp. XIV Beneventi a Sena-

tu Populoque Romano anno Christi CXII erecti, cum compendio antiquæ recentisque ejus urbis historiæ, factorum item illustrium Trajani Cæsaris; Autore JOHANNE DE NICASTRO.

Beneventi, typis Archiepiscopalibus, 1723, 4.
Plag. 16.

EXiguæ quidem molis est hic liber, Sereniss. Principi *Michaeli Friderico de Comitibus de Althann* dedicatus, sed qui exquisita arte atque industria antiquissimum illud fereque maximum Romani luxus monumentum Divo Trajano Cæsari quondam exstructum depingit, simulque Beneventum oppidum, tanto urbis miraculo superbiens, famaque in primis celebre, describit. Illustris Autor, Patritius Beneventanus & Sipontinus, Legum Doctor, & Archidiaconus Ecclesiæ Metropolitanæ, aliis jam scriptis editis nomen sibi peperit, in quibus unum inscribitur ***Pinacotheca Beneventana***, continetque virorum qui doctrina ac virtutibus suis imprimis Beneventanam urbem decorarunt, vitas luculenter expositas; alterum Italico idiomate conscriptum sub titulo prodiit; *Gladius Salomonis*. In limine præsentis scripti Beneventani Arcus effigies ea qua nunc conspicitur, forma ante oculos ponitur, cum inscriptione:

IMPERATORI. CÆSARI. DIVI. NERVÆ. FILIO
NERVÆ. TRAJANO. OPTIMO. AUGUST.
GERMANICO. DACICO. PONTIF. MAX. TRIBUN.
POTEST. XVIII. IMP. VII. COS. VI. P.P.
FORTISSIMO. PRINCIPI. SENATUS P.Q.R.

In hac inscriptione multi verba illa *NERVÆ F. Nervæ Fratri* legenda putant. Contrarium autem docet Cl. Autor, abruptas in
p. 73. inscriptione voces ita explens: *Imperatori Cæsari Divi Nervæ Filio, Nervæ Trajano, Optimo Augusto, Germanico, Dacico, Pontifici Maximo, Tribunitiæ Potestatis Decimum Octavum, Imperatori Septimum, Consuli Sextum, Patriæ Patri, Fortissimo Principi, Senatus Populusque Romanus*. Ceterum Cl. Autor nobilissimum argumen-

mentum quinque capitibus absolvit. Cap. primo antiquam Beneventanæ urbis historiam exponit. Fuit olim Beneventum metropolis bellicosi Italiæ populi, qui Samnites vocatur; in coloniam postea Romanorum conversa. Fuit & Principum Longobardorum quondam sedes. Natales ejus originemque, quam nonnulli Diomedi Ætoliæ Regi, alii idque minus recte, ex Autoris sententia, Æneæ Sylvio deberi censent, in annum 432 ante Romam conditam, ante Christum natum 1184, Chronologi rejiciunt: qua occasione Cl. Autor doctissimi Fratris sui *Jornandis de Nicastro* Historiam Beneventi IV Tomis divisam, nondum editam, sed jam dudum ab erudito orbe sollicite expetitam, citat. Cap. II recentiorem Beneventi historiam æque docte persequitur, in quo quidem *Thomasii Mariæ Alfani*, Ordinis Prædicatorum inque S. Theologia Lectoris, mentionem injiciens, in animo illum habere ait, ad exemplum Emin. Cardinalis *de Aguirre*, Conciliorum in Hispania habitorum celeberrimi Collectoris, ea quæ in regno Neapolitano convocata sunt, Concilia collecta edere notisque suis illustrare. Inter cetera urbis memorabilia refertur a Nostro Beneventana Nux, circa quam certo tempore sagæ a longe dissitis locis noctu convenire & convivia celebrare dicuntur. Etsi vero neget Cl. Autor, vel olim id factum esse, vel hodienum fieri; cum Theologis tamen & JCtis Italiæ, Hispaniæ Germaniæque quam plurimis, rem extra dubium positam satisque probatam existimat, vere nonnunquam sagas, hirco vel aliis animalibus, vel arundini insidentes, de loco ad locum transferri. Palmarium, quo hoc confirmatum ivit, argumentum est, quia, quod bonis angelis δύνατον est, idem & malis denegari nequeat, cumque Augustini atque Gregorii auctoritatem opponant nonnulli, ostendit, secum potius facere istos Ecclesiæ Doctores, neque ex genuinis ipsorum scriptis opinionem hanc posse demonstrari, & cum in Canone *Episcopi* 26, ii, qui hujusmodi næniis anicularum fidem præbent, excommunicari videantur, non inveniri respondet hunc Canonem in Græcis Latinisque Concilii Ancyrani exemplaribus, aut, si inveniatur, non fuisse tamen universale illud Concilium sed provinciale, hoc est, particulare tantum. Cap. III pergit in enarranda recentiori Beneventani oppidi historia. Ubi inter alia eos refutat qui

p. 34.

qui aerem Beneventanum minus ſalubrem eſſe putant, ſalſeque
p. 40. Trajanum Boccalinum, hujus quondam urbis incolam, perſtringit, quod in animadverſionibus ſuis in Tacitum cives ſuos omnibus ſcelerum generibus deditiſſimos vocare non erubeſcat, quam meram eſſe calumniam, ex odio atque invidia profectam, affirmat. Sequitur Cap. IV, in quo patria, præclaraque facinora Marci Ulp. Trajani XIV Imperatoris exponuntur. Sunt nonnulli ſcriptores hiſtoriæ minus periti, qui Imperatorem Trajanum Tuderti in Italia natum, memoriæ produnt. Sed egregie illi falluntur, quum urbs Turditana in Bœtica Provincia illi natalis exſtiterit. Germanici ac Dacici cognomentum inde tulit, quod ingenti Germanos Dacosque prælio victos ad internecionem usque delevit. Præter ceteros honores, a Populo Senatuque Romano illi decretos, poſita ipſi fuit ſtatua in Trajano foro ad Quirinalis collis, qui Viminali adjacet, radices ſito, foro omnium celeberrimo, in quo & aliis ſummis in toga ſagoque Viris ſtatuæ olim ponebantur. Non debet autem hæc Trajani ſtatua cum Antoniniana, ut ſæpe fit, confundi. Victori a Parthis redeunti Parthici & Arabici titulus fuit a Romanis aſſignatus. Errant vero, Cl. Autore
60. obſervante, doctiſſimi Diarii Italici ſcriptores, qui Beneventanum arcum Trajano fuiſſe tum erectum ajunt, quum victoriam a Parthis reportaſſet. Aperte namque inſcriptio arcui adjuncta contradicit, in qua Trajano non Parthici ſed Dacici ac Germanici cognomen datur, unde conficitur, poſt victoriam in Dacos Germanosque hunc illi honorem fuiſſe habitum. Ceterum cum Trajani animam poſt aliquot ſæcula Gregorii Magni precibus ex inferno fuiſſe redemtam, plurimi Pontificiorum ſtolide affirment, Damaſceni & revelationum S. Brigittæ, ſpuriorum ſcriptorum, auctoritate fulti, falſiſſimum hoc eſſe, Cl. Autor judicat, quia probabile non ſit, tantum Eccleſiæ Doctorem pro Cæſare adeo impuro & in vitia effuſo ad Deum preces fudiſſe: non dubium enim eſſe, quin S. Gregorius, qui A. 604 adeoque quinto poſt Trajanum ſæculo vixit, qualem ſe in Chriſtianos geſſerit, habuerit exploratum; ut plurima, quæ inde conſequuntur, abſurda & fundamento fidei repugnantia ſilentio prætereamus. Capite tandem V usque ad finem Triumphalis arcus Trajani, dictus *Porta Aurea*, quæ moles

moles omnia reliqua monumenta Romanorum longe superat, ample enarratur, simulque inscriptio supra memorata quoad omnia verba erudite explicatur.

STATO DELLA S. CHIESA PAPALE LATERanense nell Anno 1723.

h. e.

STATUS ECCLESIÆ PAPALIS LATERAnensis Anno MDCCXXIII.

Romæ, in typographia S. Michaelis a Ripa grande, 1723, 4. Alph. 1 plag. 3 fig. æn. 6.

CUm jam pridem optarint Eruditi, ut Templi Romani Lateranensis toto orbe celebrati monumenta, inscriptiones, ornatusque splendidissimus, a Panvinio, Mellinio, Severanio, Rasponio, Ciampino, aliisque Viris celeberrimis, in describendo hocce templo occupatis, prætermissa, accuratius exponerentur, opportune nunc prodit liber hic, Illustriss. Principi ac Cardinali *Benedicto Pamphilio*, Ecclesiæ Lateranensis Episcopo, inscriptus. Continet ille duo opuscula, quæ etsi non uno tempore neque ab iisdem autoribus confecta sint, ambo tamen isto consilio sunt scripta, ut rarissima quæque, in Lateranensi Templo hodie conspicienda, Lectoribus exhibeant. Prior tractatus Abbatem *Alexandrum Baldeschium*, posterior vero *Johannem Mariam Crescimbenium*, Præsulem Ecclesiæ S. Mariæ in Cosmedin sacræ, variis jam præclaris ingenii fructibus inclutum, Autorem agnoscit. In ipso statim frontispicio insigne Pontificis, clavibus triplicique corona conspicuum, videtur, appositis his verbis: *Sacro sancta Lateranensis Ecclesia, omnium Urbis & orbis Ecclesiarum mater & caput.* Prius opusculum, a Baldeschii ingenio profectum, primariam Templi navem, ut vocant, describit. Inter alia monumenta positum hic vides Pontifici Martino V sepulchrum ex ære conflatum, cum inscriptione:

MARTINUS PAPA V.

SEDIT ANN. XIII. MENS. III. DIES XII.

OBIIT A. MCCCCXXXI. DIE XX. FEBRUARII
TEMPORUM SUORUM FELICITAS.

Non procul ab eo ſepulchro aliud quoddam conſpicitur, Hannibali Albano erectum. In ſuperiori portæ primariæ parte hæc legitur inſcriptio:

INNOCENTIUS X.
PONT. MAX.
LATERANENSEM BASILICAM
CONSTANTINI MAGNI IMPERATORIS
RELIGIONE AC MUNIFICENTIA EXTRUCTAM
SUMMORUMQUE PONTIFICUM PIETATE
SAEPIUS INSTAURATAM
VETUSTATE IAM FATISCENTEM
NOVA MOLITIONE AD VETEREM
EX PARTE ADHUC STANTEM CONFORMATA
ORNATU SPLENDIDIORE RESTITUIT
ANNO JUBILAEI VI.
PONT. VI.

Eodem hoc tempore in honorem Innocentii cuſa moneta eſt, cujus figuram pag. 9 Clar. Autor expreſſit, uno in latere imaginem nomenque Pontificis, altero Baſilicam exhibens, adſcriptis his verbis DECOR DOMUS DOMINI. Frontiſpicio navis hæc inſcripta: SUPER FUNDAMENTUM APOSTOLORUM ET PROPHETARUM. Quibus verbis ornata & moneta, quam Clemens XI pictoribus olim duodecim, quorum præclara in pingendis tabulis Baſilicæ ornandæ deſtinatis fuerat opera, donavit. Tacemus imagines & ornamenta alia, quæ Pontificis hujus munificentia huic Templo illata ſunt: neque operæ eſſe pretium ducimus, carmen, alioquin elegantiſſimum, in Clementis honorem a celebri Poeta quodam compoſitum, Breveſque ac Epiſtolas, a Clemente XI ædificationis Templi occaſione ſcriptas, fuſius commemorare. Sed potius ad poſterius Clariſſ. Creſcimbenii opuſculum converſi, rariora ex eo deli-

delibabimus. Capite I varias templi appellationes, quibus nunc Constantinianum, nunc aureum, nunc Johannis Baptistæ, nunc Salvatoris dicitur, recenset, tantam ei dignitatem atque præcellentiam assignans, ut cum alias semper olim, tum hodie quoque primatus ac magisterium in reliquas omnes Ecclesias illi tribuatur. Cumque Regius in ea thronus positus sit, vel ideo dignam esse judicat, quæ Dei Regia dicatur. Primum porro hoc esse templum putat, quod Imperator Constantinus, sacro baptismatis fonte ablutus, extruxerit; &, quanquam sæpe a fundamentis disjectum ac restauratum, eadem tamen ad hunc usque diem materia eademque forma constare, qua Constantinus olim Imperator eam donaverit, minime dubitat. Versus Leoninos:

Dogmate Papali datur ac simul Imperiali,
Quod sim cunctarum mater caput Ecclesiarum.
Hinc Salvatoris cœlestia regna Datoris
Nomine sanxerunt, cum cuncta peracta fuerunt;
Sic sumus ex toto conversi supplice voto
Nostra quod hæc Ædes tibi Christe sit inclyta sedes.

qui in limine porticus reperiuntur, quosque nonnulli, eo quo hanc Ecclesiam Silvester consecravit, tempore confectos fuisse conjiciunt, Noster censet a recentiori quodam Poeta profectos esse. In Porticu alio ad latus conspicuo extat inscriptio statuæ, Henrici IV Galliæ Regis memoriæ possitæ:

RAULO V. PONTIFICE MAX. SEDENTE
ENRICO IV. FRANCORUM ET NAVARRORUM
REGI CHRISTIANISSIMO
PIETATE ALTERI CLODOVEO
VARIETATE PRAELIORUM CAROLO MAGNO
AMPLIFICANDAE STUDIO RELIGIONIS
SANCTO LUDOVICO GENERIS PROPAGATORI
STATUAM HANC AENEAM
SACRO SANCTAE LATERANENSIS BASILICAE
CAPITULUM ET CANONICI

GRATI ANIMI MONUMENTUM
COLLOCANDAM CURARUNT
CAROLO DE NEUVILLE D. D'HALENCOURT
REGIO ORATORE ANNO MDCVIII.

Missis inscriptionibus Pauli Millinii, Julii Aquavivæ, Dominici Maximi, Cæsaris Rasponii, Antonii Cardinalis Portugall. Sylvestri II, Ant. Sanctorii, Hier. Casanatæ aliorumque; unam Alexandri III hic addere non dubitamus:

ALEXANDRO III. PONT. MAX.
NOBILI BANDINELLA GENTE SENIS NATO
QUI DIFFICILLIMIS TEMPORIBUS EXIMIA

PIETATE SUMMA PRUDENTIA
AC DOCTRINA ECCLESIÆ PRÆFUIT ANNIS
XXII
INVICTA FORTITUDINE ATQUE CONSTANTIA
APOSTOLICÆ SEDIS JURA
AUCTORITATEM DIGNITATEMQUE RETINUIT
ET POST IMMENSOS LABORES
AC SOLLICITUDINES PACE PARTA
OECUMENICUM LATERANENSE CONCILIUM
CELEBRVIT
SANCTISSIMAS DE ELIGENDO
SUMMO PONTIFICE
DEQUE VI ET AMBITU COERCENDO LEGES TULIT
THOMAM CANTUARIENSEM ANTISTITEM
BERNHARDUM CLARAE VALLIS ABBATEM
QUOS VIVENTES AMICISSIMOS HABUIT
ODOARDUM ANGLIAE
CANUTUM DANIAE REGES SANCTORUM
NUMERO ADSCRIPSIT

PLU-

MENSIS MARTII A.M.DCCXXV.
PLURIMISQUE ALIIS MAXIMIS REBUS GESTIS
VITAE DEMUM ET GLORIAE CURSUM CONFECIT
ANNO SAL. MCLXXXI. KAL. SEPT.
ALEXANDER VII. PONT. MAX.
NOMINIS ET MUNERIS
IN ECCLESIA SUCCESSOR
PONTIFICI TANTO
CIVI SUO PIOS CINERES VENERATUS POSUIT.

De altari Pontificis Cap. VII agens Autor, notat, quod inter tot incendia, totque ruinas, Basilicam evertentes, divina providentia salvum ac intactum semper perstiterit. Nimirum idem illud altare ligneum superesse urget, in quo Princeps Apostolorum Petrus ejusque successores ad Sylvestrum usque rem sacram peregere: nec cuiquam, nisi Pontifici, ad illud accedere permissum. Habet hæc ara antiquissimas rarissimasque reliquias: in his Petri Paulique Apostolorum crania: quæ quidam S. Laurentii ecclesiæ, *sancta sanctorum* dictæ, plerique vero Basilicæ Lateranensi illata fuisse a Sylvestro, affirmant, quamvis certum interim Noster putet, sancta Apostolorum capita ab Urbano V in oratorio S. Laurentii A. 1367 inventa inque Basilicam Pontificiam translata esse, id quod publico instrumento, quod exhibet, demonstrat. Non potuit hoc tamen Illustriss. Isabellam Galliæ Regis sororem adducere, ut hæc p. 98.
Apostolorum capita genuina esse crederet: quin potius suum, quod a Græcis dono acceperat, Pauli caput verum ac germanum putavit. Colligitur id manifesto ex epistola Clementis IV, quam ad eam dedit, quam, cum nuspiam alibi legatur, tuis B. L. oculis subjicimus:

"Dilectæ Filiæ in Christo, Nobili Mulieri, Isabellæ, charis" 112.
"simi in Christo Filii nostri, illustris Regis Francorum, Germanæ."
"Scias, Filia, Apostolorum capita Romæ indubitanter haberi,"
"quæ fel. rec. Gregorius Papa IX, Prædecessor noster, de Sanctis"
"Sanctorum suis manibus extrahens, Romano Populo patenter ex-"

„hibuit, & in locum suum restituit, cum debita reverentia, præsen-„tibus & scientibus universis. Quodsi forsitan Caput B. Pauli Apo-„stoli apud te esse putas, depone conscientiam, ne fallaris, ne po-„nas scandalum Matri tuæ Romanæ Ecclesiæ, quæ deceptionem „hujusmodi non posset æquanimiter tolerare. Si vero Græci ali-„quo tempore se illud habere dixerint, ne mireris: nam odio Lati-„nos habentes facile tibi formaverunt mendacium, qui de fide „mentiri catholica, quod est majus, minime dubitarunt. Bene igi-„tur facies, si quid habes, dilecto Filio nostro, Simoni Tituli S. Cæ-„ciliæ Presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis Legato, nomine no-„stro reddideris, nobis perinde mittendum: ne, si ad alias manus de-„venerit, possit inde cum erroris periculo scandalum suscitari. Da-„tum Viterbii XIV Kal. Maj. Anno IV.„

Ceterum in eodem templo Petro & Paulo Apostolis statuæ dimidiæ ex argento purissimo conflatæ, gemmisque innumeris distinctæ, ab Urbano V Pont. positæ, in quibus, dubium, quo casu, Paulus dextram, sinistram Petrus occupat, appenso etiam Pauli pectori nummo argenteo, cum inscriptione:

Cedit Apostolicus Princeps tibi Paule, vocaris
Nam dextræ natus, vas, tuba clara Deo.

Sed de his Cl. Autor prolixius egit in Historia S. Mariæ in Cosmedin & S. Johannis ad Portam Latinam. Exponuntur inde indulgentiæ, quas Pontifex iis, qui Basilicam Lateranensem frequentant, justoque tempore istas reliquias venerantur, indulget. Sed progredimur ad porticum Leoninam, a Leone I sic appellatam. In qua primo occurrit Fulvii Ursini sepulchrum elegantissima, sed prolixiori, quam ut hic repeti possit, inscriptione. Sepultus hic quoque Paulus V Pontifex M. cujus monumento hæc sunt addita:

PAULO V PONTIFICI MAXIMO
ECCLESIASTICAE LIBERTATIS VINDICI
VIRTUTIS REMUNERATORI
OB REDEMTUM A SPOLIORUM ONERE
CLERUM ROMANUM
GRATI ANIMI MONUMENTUM

LATE-

MENSIS MARTII A. MDCCXXV
LATERANENSIS SACRO SANCTAE
BASILICAE
CANONICI POSUERE.

Nec negligenda in eadem Porticu Laurentii Vellæ Inscriptio sepulcralis:

LAURENTIO VALLAE HARUM AEDIUM
SACRARUM CANONICO
ALPHONSI REGIS
ET PONTIFICIS MAXIMI SECRETARIO
APOSTOLICOQUE SCRIPTORI
QUI SUA AETATE OMNES
ELOQUENTIA SUPERAVIT
CATARINA MATER FILIO
PIENTISSIMO POSUIT
VIXIT ANNOS L.
OBIIT ANNO DCCCCLXV.
AUGUSTI CALENDIS.

Cap. XII & XIII Clar. Autor primum & secundum imaginum ordinem, quæ in ea Ecclesiæ parte, quæ *Tribuna* Italis vocatur, reperiuntur, explicat: earumque figuras tabula quadam adjecta depingit. Spectabatur olim in hac templi regione Pontificis Cathedra sex gradibus innixa, quorum uni insidebant Leo, Draco, & Basiliscus, quo quidem alludebatur ad vaticinium illud Propheticum: *super aspidem & basiliscum ambulabis & conculcabis leonem & draconem:* infra vero scripti erant hi versus:

Hæc est Papalis sedes & Pontificalis,
Præsidet & Christi de jure Vicarius isti,
Et quia jure datur, sedes Romana vocatur,
Nec debet vere nisi solus Papa sedere,
Et quia sublimis, alii subduntur in imis.

Denique Cap. XIV tertium picturarum ordinem enumerat; simulque omni studio id agit, ut supra memoratam Salvatoris imaginem non artificis manu elaboratam esse, sed subito per miraculum populo congregato apparuisse, demonstret. Quamvis scriptores,

ptores, ad quos provocat, vel anonymi, vel inventu sint rarissimi. Pancirolus vero in libro, quem *Tesori nascosti* h. e. thesauri absconditi vocat, in longe alia, quam ceteri dicunt, Ecclesiæ parte imaginem conspectam, ait. Cap. XV probere conatur, eandem imaginem esse, quæ hodie picta cernitur, cum ea, quæ olim apparuit. Cap. XVI de veneratione imaginis disserit, ejus æquitatem inde in ceteris probans, quod Regina Sueciæ, Christina, summo illam cultu affecerit.

JO. ZACHARIÆ HILLIGERI, CHEMNIC. Ord. Phil. in Ac. Witteb. Ass. Institutiones Logicæ Eclecticæ, ex veterum & recentiorum Scriptorum monumentis studiose collectæ & brevibus Thesibus ac perspicuis Ecthesibus instructæ, in usum lectionum Academicarum, cum gemino Indice.

Wittebergæ, apud Ge. Marc. Knochium, 1725, 8.

Plag. $17\frac{1}{2}$.

CL. libri hujus Autor, qui in Academia Wittebergensi Philosophiam per septennium docuit, initio quidem cum Cl. Ridigeri tum Celeb. Buddei vestigiis institisse se profitetur; ast successu temporis observans, hunc præsertim, *variis præjudicatis, novis & non satis limatis opinionibus sæpenumero teneri, quæ facile in juvenum animis insidere possunt;* ipse animum ad novum Logicæ Eclecticæ systema scribendum applicuit. Præmisit operi *Protheoriam generalem* de Philosophia generatim agentem, in qua definire Philosophiam ipsi placuit per *habitum, Intellectum cognitione veri, Voluntatem actione boni, atq; totum hominem utilissimis in vita artibus, ductu rectæ rationis, informantem atque perficientem, in singularem ejus felicitatem.* Post definitionis hujus explicationem, in Ecthesi subjunctam, sequitur divisio Philosophiæ nova, in *Instrumentalem & Directivam:* ad *Instrumentalem* pertinere asserit (1) Grammaticam, (2) Mathesin abstractam, (3) Logicam exotericam, (4) Historiam compendiariam, (5) Ethicam præliminarem, (6) Rhetoricam Progymnasmaticam atq; (7) Ontologiam. *Directiva* ab

Auto-

Autore, more antiquioribus familiari, in Theoreticam, Practicam & Effectivam dispescitur, in quarum speciebus enumerandis multa occurrunt singularia, nobis brevitati studentibus non attingenda. In *Protheoria Speciali*, præter succinctam Logicæ historiam, inde a Zenone Eleate ad sua usque tempora deductam, ejus exhibet definitionem, docens, Logicam esse *doctrinam Luminis naturæ, qua intellectus operationes speciatim tradit, earundem vitiis medetur, virtutes vicissim amplificat, atque adeo cogitationes convenienter formare, ab aliis formatas solide eruere, & proprias nervose cum aliis communicare ostendit.* Sequitur Logicæ ipsius Pars I, Autori *Rationalis* dicta, ut secundæ, quæ *Sermonalis* audit, contradistinguatur. Medicorum methodus cum se probaverit ipsi, Capite I Sectionis primæ *Physiologiam* sive naturam intellectus in genere tradit, receptam de tribus mentis operationibus doctrinam proponit, & sequ. Cap. II, III & IV uberius explicat, ubi varia tum in Peripateticorum tum recentiorum Logicorum scriptis obvia, satis prolixe partim adducta videas, partim etiam ex mente Autoris refutata. Doctrinam syllogisticam non probat tantum, sed quatuor etiam figuras ejus admittit, licet exempla nulla regulis suis interponere consultum duxerit. Cap. V de intellectus puri actibus agit, ac tres numerat, *Judicium, Ingenium* & *Memoriam*; impuri totidem addit, *imaginationem* nimirum, *phantasiam* & *memoriam sensualem*; in quibus explicandis Malebranchii fere sententiam secutus est. Sect. II *Nosologiam* Logicam proponit, & Cap. I de intellectus humani vitiis in genere agit, quæ cum a protoplastorum lapsu derivet, per rationem non nisi a posteriori cognosci ea posse, docet. Addit tamen & alias vitiorum intellectus causas, nempe constitutionem corporis, educationem, imitationem & conversationem cum aliis. Capita II, III & IV in exponendis singularum mentis operationum vitiis occupantur, quarum primæ Ignorantiam, mentis angustiam, Obscuritatem Confusionem & Errorem, secundæ Præjudicia, Dubitationem, & Fictionem, tertiæ tandem Sophismata, cum quoad materiam tum quoad formam talia, tribuit. Sequuntur Caput V vitia intellectus in actibus specialibus, puri nempe æque ac impuri, e. g. Enthusiasmus & Fanaticismus, quorum multæ species recensentur. Se-

ctione III *Hygienen* tractat Autor noster, ubi Cap. I de intellectus virtutibus in genere agit, & contra eos disputat, qui veram eruditionem sine pietate esse non posse, contendunt. In sequentibus Capitibus speciatim virtutes trium mentis operationum aggreditur; primæ claram, distinctam & adæquatam rerum cognitionem; secundæ judiciorum veritatem & cognitionis evidentiam; tertiæ convenientiam Syllogismorum in materia & forma &c. tribuens. Intellectus puri virtutem Cap. V facit abstractionem; Imaginationis convenientiam idearum cum objectis adæquatam, & quæ sunt reliqua. Sectio IV *Therapeveticam* proponit Logicam, ubi Capite I, emendationem non a voluntate, sed ab intellectu incipiendam esse, inculcat. Cap. II, III & IV ea, qua cœpit, methodo singulis mentis operationibus sua præscribit remedia, actus speciales etiam ut a vitiis sibi familiaribus liberari possint, Cap. V docet, & sic Parti I Logicæ suæ finem facit.

Pars secunda *Sermonalis* Autori dicta, dimidio brevior est priori, agitque Sect. I *de Interpretatione*, cujus Cap. I naturam & indolem, Cap. II vitia, Cap. III virtutes & Cap. IV remedia exponit. Sectio II circa *disputandi artificium* versatur, & methodo semel recepta Cap. I de Disputationis natura & indole, Cap. II de disputantium vitiis, Cap. III de eorundem virtutibus, Cap. IV de Disputantium remediis, regulas non contemnendas & tironibus necessarias tradit. Laudanda est in Autore, quæ ubique in eo observatur, sentiendi libertas, qua in nullius magistri verba jurans, quicquid rectum, quicquid verum sibi videtur, defendit, & secus sentientes modeste refellit. Unde Logica hæc eclectica Academicis Lectionibus & ab aliis fundamenti loco substerni poterit, dummodo eadem, quam Autor secutus est, philosophandi libertate in eadem explicanda versari voluerint.

MEMOIRES CHRONOLOGIQUES ET Dogmatiques &c.

i. e.

COMMENTARII CHRONOLOGICI ET DOGmatici ad inserviendum Historiæ Ecclesiasticæ ab An. 1600 usque

usque ad A. 1716, una cum Observationibus & Disquisitionibus criticis.

Volumina IV.

A. MDCCXXIII, 12 maj.

Alph. 6 pl. 13.

UT de præsenti opere, cujus & Autor nobis, & locus impressionis ignoratur, quantum satis est, constare possit, principio summatim monendum est, Commentarios hos nequaquam ad laudatissimum Tillemontii exemplum compositos, sed undique ex recenti rerum ecclesiasticarum memoria conflatos, & ita fere instructos esse, ut, memoratis ad singulos annos potioribus factis, plus propemodum subinde disputationi & affectui, quam fidei historiæ datum videatur. Liceat nobis illud quoque adjicere, quod ex prima operis lectione perspeximus, Autorem nempe, qui nimiis in præfatione laudibus extollitur, & Gallum esse, atque in Galliarum regno degere, & ecclesiæ Romano-Catholicæ, in eaque Lojolitarum Ordini addictissimum esse. Quæ quidem Lectorem nostrum non nescire, haud parum refert. Sed agedum, perlustremus singula volumina, & quædam saltim inde afferamus. Pleraque enim omnia jam satis nota sunt. *Tomus I* ab A. 1600 usque ad 1626 procedit. Autor noster ad A. 1604 copiose nec sine propensissimi animi significatione de Edicto, quo hoc tempore Socii Jesu in Galliam restituti sunt, exponit, neque diffiteri potest, id vel maxime invito supremo Senatu regio factum esse, cum & Præses illius Harlæus, & Advocatus generalis Servinus Societati isti plane adversarentur. A. 1605 obitum memorat Clementis VIII, & Leonis XI, cujus utriusque P. R. prioris maxime, laudes decantat. Quid Paulus V cum Venetis de Immunitate ecclesiastica, & cum Jacobo I M. Brit. Rege de Catholicis juramento non obstringendis egerit, prolixe enarrat: neque ipse tamen omnia isto in Pontifice probare videtur. Subjungit postea amplissimam historiam certaminis inter Dominicanos & Jesuitas de prædeterminatione & præmotione physica agitati, itemque Congregationum de Auxiliis, sed ita, ut aperte ordini faveat suo,

p. 18-30.
39 ff.
46-59
71-102.

dissentientes invidia variisque suspicionibus oneret. Jus illud re-
104 sq. gium in Galliis, quod *Regale* vocant, describit, & fatetur, anti-
quissimum quidem illud esse, sed olim non perinde ac nunc am-
106. plificatum. De Thuano, ejusque Historia, ab officio Inquisitionis
Romanæ damnata, agit, & quamvis autorem, ejusque mores,
stylum ac eruditionem sic satis laudet, indignissime tamen fert,
Thuanum Calvinistis amicum & tantum non Indifferentistam
156. fuisse. Censuram Sorbonæ in Mornæi Mysterium iniquitatis
(quem Autor noster *librum miserabilem* vocat) commemorat, ea-
p. 178. 188. que occasione ipsum Mornæum naso adunco excipit. Ad A. 1612
247. docet, quomodo in concilio provinciali Edmundi Richerii liber
de potestate ecclesiastica & politica condemnatus fuerit, neq; ipsi
Richerio parcit, de cujus morte, quæ Morisotus in Epistolis refert,
refellit. Scripserat ille nimirum, Richerium, a P. Josepho S. J. ad
prandium invitatum, cum comparuisset, a quatuor sicariis, pugi-
onibus pectori ejus admotis, coactum fuisse retractationi, quam
literis consignatam ipsi offerebant, subscribere, eumque ingenti
terrore perculsum biduo post A. 1633 exspirasse. At Noster, Ri-
cherium anno integro & sex mensibus post factam retracta-
tionem & quidem jam A. 1631 d. 29 Novemb. decessisse, asserit.
242. A. 1617 effunditur Autor in historiam controversiæ de imma-
culata Conceptione B. M. V. & placet ei sententia, quæ pla-
cet ecclesiæ, ejusque parti potiori, ridetque simul Quesnellium,
262-282. & qui cum eo faciunt. Ad A. 1618 de auspicio Synodi Dordra-
cenæ commentatur, jactatque, quantum inde commodi & præ-
sidii pro ecclesia Romana ejusque auctoritate colligi possit. Mit-
timus plura alia.

Tomus II ab A. 1627 usque ad 1665 pertingit. Sub initium sta-
14 sq. tim occasione decreti cujusdam Carentonensis contra Luthera-
31 sq. nos æque ac Calvinianos more suo disputat. De celeberrimo
Mathematico, Galilæo, ejusque altera condemnatione Romæ fa-
cta disserit, sed ita, ut mitiorem fere in partem inclinet. P. Schei-
87--122. nerum autem Galilæi delatorem fuisse, negat. Ad A. 1638 pluribus
verbis de Abbate de S. Cyrano, & fatis ejus exponit, & ex rariore
149. libro ejus: *Question Royale &c.* excerpta quædam inserit. Ad
A. 1642 incipit Autor Jansenianas controversias enarrare, qua-
rum

rum plenus inde omnis fere liber est. Imaginem quoque exhi- p. 288 sq.
bet Innocentii X P. R. & de abjuratione Lutheranismi exponit, 291 sq.
a Christina, Sueciæ Regina, facta, quam gloriosam vocat conversionem: neque tamen audet affirmare, Christinam cum hac religionis mutatione mores quoque emendasse vitamque. Pascalii Li- 309.
teras Provinciales ita recenset, ut, quod facile suspiceris, abjectissime de iis pronuntiet, qua occasione Probabilismum quoque defendit & emollit.

Tomus III complectitur historiam ab A. 1666 usque ad 1694.
Ad A. 1666 adducit Autor decretum Alexandri VII de attritione, 24.
simulque de hac ipsa doctrina disputat. De eodem, quem dixi- 33.
mus, Pontifice fusius agit, ejusque ingenium moresque describit. 38 sq.
Suppressionem Novi Testamenti Montibus editi copiose commemorat, nec sine affectu, qualem ab hujusmodi scriptore exspectes.
Docet, quomodo de libro Kempisiano de Imitatione Jesu Christi 103.
variis scriptis disceptatum fuerit, ipso quidem Autore rem fere
in medio relinquente, & de dubia MSS. fide conquerente. Com- 113.
mentationem illam: *Avis salutaires de la B. V. Marie a ses devots indiscrets &c.* memorat, & more suo librum vocat miserabilem. Quesnellianas controversias primo quidem ob novam Opp. 122 sq.
Leonis M. editionem, deinde ob Meditationes in N. T. acerbissime excitatas referre incipit, sed non sine fuco. Michaelem de Mo- 320.
linos describit, ejusque historiam breviter persequitur. Innocentii 331.
XI P. R. imaginem exhibet. Decretum memorat Alexandri VIII 336.
contra errorem de peccato philosophico, quem ipsum tamen haud parum mitigare conatur. Reliqua maximam partem ad
Jansenium pertinent, & Arnaldum, nisi quod & de Dupinii Bi- 381.
bliotheca nova Scriptorum Ecclesiasticorum nonnulla commonet, & incertum, qua fide, testatur, Dupinium non ipsum verum Bibliothecæ illius autorem esse, sed nomen tantum suum operi alieno commodasse.

Tomus denique *IV* res in Ecclesia gestas exhibet ab A. 1695 usque ad finem A. 1715. Hunc enim annum, quo Ludovicus XIV
excessit, operis sui terminum statuit. De Guyonia hic iterum, il- 25. 33.
liusque Testamento, agit. In Bailletum invehitur, eumque plane 35.
contemnit. De Actis Sanctorum, ab Inquisitione Hispanica da- 41.

p. 106. mnatis, &, quid eam in rem disputatum sit, exponit. Noallium
118 - 142. notat, qui Quesnellii N. T. probarat. Fenelonii, ob editum de Re-
143. gulis Sanctorum librum, fata commemorat. De Missione Indica
sic disputat, ut Socios suos ubique defendat. Consultationis Theo-
logi Helmstadiensis, A. 1707 in favorem ecclesiæ Romano-Ca-
tholicæ promulgatæ meminit, quam perperam putat a non-
nullis, ipsoque Picteto, in dubium vocari, cum res ipsa negari
148. non possit. De Constitutione *Unigenitus*, ab Episcopis Gallicanis
Parisiis recepta, agit, ac reliqua quoque, quæ de Constitutione
& Bulla Clementis XI in Galliis acta sunt, subinde porro, sed more
suo, explicat. Tandem in elogio Ludovici XIV desinit, quem
cum Constantino M. comparare haud veretur. Ceterum mone-
T. III. mus, Autorem passim P. Bælium sugillare, de quo non dubitat affir-
p. 377. mare, eum reditum in Gallias ad professionem religionis R. Ca-
tholicæ certis propositis conditionibus molitum esse, sed tulisse
repulsam. Eundem neque Protestantem, neque Christianum
omnino fuisse, existimat.

NOVA LITTERARIA.

IN Anglia nuper studium Artis Heraldicæ ingens incrementum cepit. Prodiit enim anno superiori *Johannis Guillim* opus Heraldicum, sexta editione, triplo quidem prioribus auctiore, & innumeris fere insignibus aliisque figuris & iconibus, imprimis Principum virorum, elegantissimis adornata, qua quid contineatur, vel titulus satis prolixus docebit. Est vero hic: *A Display of Heraldry, by* JOHN GUILLIM, *Pursuivant at Arms. The sixth Edition, improved with large Additions of many hundred Coats of Arms, under their respective Bearings, with good Authorities from the Ashmolean Library, by Sir* George Mackenzie *&c. with his Tract of Precedency, containing all his Rules, Observations, Arguments, and chief Instances. To which is added a Treatise of Honour military and civil, according to the Laws and Customs of England, by Capt.* John Logan, *illustrated with the Arms, Crests, Supporters and Motto's of the Royal Family, and Nobilty: the Arms of the Sees of the English Bishops, and several of the Gentry, together*

ther with the proper Habits of the different Degrees of the Nobility of England and the Emblems of the chief Orders of Knighthood in Europe, all fairly engraven on Copper Plates. Also an exact List of the Baronets, from their first Creation to this present Time, and most of their Arms blazoned: with an Account of the Customs, Government and Privileges of the City of London, the other Cities of England, and Shire-Towns of each County and their Arms. Likewise a Supplement of scarce Tracts relating to the Office of Arms, taken from avthentik Copies: and a Dictionary explaining the several Terms used by Heralds, in English, Latin and French. London 1724, f. Hoc opus dum Angli pararent, prodiit in Scotia: *A System of Heraldry Speculative and Practical: with the true Art of Blazon, according to the most approved Heralds in Europe; illustrated with suitable Examples of Armorial Figures, and Archievements of the most considerable Sirnames and Families in Scotland &c. together with historicel and genealogical Memorials relative thereto. By ALEXANDER NISBET, Gent. Edinburgh. 1722, f.* In hunc censum venire etiam poterit, vel eo nomine quod præmissa habet subscriptorum insignia 75, æri accurate incisa, opus elegantissimum, duobus Tomis absolvendum, quorum primus hoc titulo nuper prodiit: *Westmonasterium, or the History and Antiquities of the Abbey-Church of S. Peters Westminster, containing an Account of its antient and modern Building, Endowments, Chappels, Altars, Reliquies, Customs, Priviledges, Forms of Governement &c. with the Copies of ancient Saxon Charters &c. and other Writings relating to it; together with a particular History of the Lives of the Abbats, collected from ancient MSS. of that Convent and Historians, and the Lives of the Deans of this Time; and also a Survey of the Church and Cloysters, taken in the Year 1723, with the Monuments there, which, with several Prospects of the Church, and other remarkable Things, are curiously engraven by the best Hands. In 2 Vol. By Mr. JOHN DART. To which is added Westminster Abbey, a Poem, by the same Author. Vol. I. London, fol.* Opus est plane regium, figuris nitidissimis, si primum hunc tantum Tomum spectes, LXXIV illustratum, quæ non modo Anti-

Antiquariis, Historicis, Haraldicis, verum & Architectis & Pictoribus insignem usum præbere valeant. Qua occasione non possumus prætermittere, Cl. *Johannem le Neve* jam tum An. 1718 edere cœpisse librum non inelegantem, sub titulo: *Monumenta Anglicana, being Inscriptions on the Monuments of several eminent Persons, deduced into a Series of Time, by way of Annals*, cujus quinque hactenus Volumina, si Supplementa computes, Virorum illustrium inde ab An. 1600 ad 1718 passim in Anglia demortuorum Inscriptiones sepulcrales complexa, in forma octava prodierunt, e quibus non modo Historia civilis, sed & Literaria Anglorum ingens capere incrementum poterit. Nec incommode ceteris hic jungere possumus librum nitidissimum variisque antiquitatis monumentis, sigillis, insignibus, tabulis genealogicis conspicuum, qui sub titulo: *Registrum Honoris de Richmond, exhibens terrarum & villarum, quæ quondam fuerunt Edwini Comitis infra Richmundshire Descriptionem: ex libro* Domesday *in Thesauria Domini Regis: nec non varias Extentas, Feoda Comitis, Feoda Militum, Relevia, Fines & Wardas, Inquisitiones, Compotos, Clamea, chartasque ad Richmondiæ Comitatum spectantes; omnia juxta exemplar antiquum in Bibliotheca Cottoniana asservatum exarata. Adjiciuntur in Appendice Chartæ aliæ, Observationes plurimæ, Genealogiæ & Indices ad opus illustrandum necessarii. Londini A. 1722 fol.* seu potius superiori demum anno editum, in quo id, quod ad impressionem attinet, singulare, quod ea, quæ ex Codice illo Cottoniano deprompta sunt, pariter hic, ut ibi, minio ubique distinguuntur & exornantur.

Mediolani prodiere Celeb. *Muratorii* Scriptorum rerum Italicarum Tomus V & VI, quos proximo M. Aprili excipiet Septimus. Ibidem prelo paratum est censuramque exspectat opus pereruditum, cui titulus erit: Lælii Palmæ, *JCti, Commentarii de Imperii Romani & Regni Italici cum Germania conjunctione, ex Historiarum monumentis deducti, & antiquis tabulis, partim nunquam antea, partim nunc accuratius editis, illustrati.* Fol.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno MDCCXXV.

EDMUNDI MARTENE ET URSINI DURANDI, Presbyterorum & Monachorum Benedictinorum e Congregatione S. Mauri, veterum Scriptorum & Monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium amplissima Collectio.

Tomus I, II & III.

Parisiis, apud Montalant, 1724, fol.
Alph. 29.

NOn adeo effœta est res literaria, ut non adhuc egregia multa commodo eruditorum e tenebris in lucem proferri possint. Testantur id imprimis hoc exemplo Viri eruditissimi, *Edmundus Martene* & *Ursinus Durandus*, qui post editam, cujus in Act. A. 1718 p. 481 rationem habuimus, Anecdotorum Collectionem hanc novam Collectionem novem Tomis adornare satagunt. Congesserunt eam in itinere suo literario, quod suasu Illustrissimi Domini de Daguessau, Franciæ Cancellarii, quod Andreæ Chesnii collectionem non rariorem tantum esse, verum & maxima sui parte augeri aptiorique ordine disponi posse observassent, adornandæ iterum historiæ Francicæ causa susceperunt. Igitur non Belgium tantum & Ardennam, verum etiam, quæ his propiores sunt, Germaniæ partes perlustrarunt, & ex cartariis, Prumiensi, Trevirensi S. Maximini, Epternacensi S. Wilbrordi, Valciodurensi, Stabulensi & aliis, quicquid ad rerum olim memorabiliter gestarum conservandam memoriam pertineret, descripserunt. Reversis in Galliam, cum nova appareret rerum facies, neque de historiæ Francicæ editione amplius cogitandum

esset, mutato consilio minora saltem monumenta colligere, & reipublicæ literariæ consignare, visum est operæ pretium.

Distribuerunt collectionem suam in quatuor classes, quarum prima tota est diplomatica & epistolaris, secunda historica, tertia & quarta moralis & dogmatica. Prima classis, quæ jam tum lucem adspexit, tres Tomos habet. Tomus primus miscellanea diplomatum & epistolarum virorum illustrium supra mille & trecenta complectitur. Videas in iis innumera manifesta, quæ antea tam in historia politica quam ecclesiastica spissis tegebantur tenebris. Ut ab historia Franciæ, imprimis politica, rem ordiamur, multa ex his supplementa accedere possunt Commentario Mabillonii de antiquis regum Francorum palatiis, quem libro IV de re diplomatica edidit, qui propter summam Viri accurationem in iis quæ occupaverat, eruditorum omnium calculum meruit. Simili ratione emendari & augeri ex his egregie possunt, quæ Mabillonius de Regum Franciæ Notariis scripta reliquit; quod utrumque exemplis comprobatum daremus, nisi in his sufficere viderentur generalia materiarum πιττάκια. Dabimus potius id historiæ patriæ nostræ, ut in ea Priapum illum Deorum omnium salacissimum a Slavis cultum, ex his literis doceamus. Narrant rem Adelgorius Archiepiscopus Magdeburgensis & ceteri in synodo Saxonica A. 1110 cum eo congregati Episcopi in literis, quas ad Episcopos Saxoniæ, Franciæ, Lotharingiæ dederunt, p. 625, & quibus Concilium, pro tuenda religione & ad reprimendos infideles Slavos, qui facta irruptione in terras Albim fluvium adjacentes Christianos inauditis cruciatibus afficiebant, coactum profitentur. *Phanatici autem illorum quotiens comessationibus vacare libet, feriis indictis, capita inquiunt vult noster Pripegala. Hujusmodi fieri oportet sacrificia. Pripegala, ut ajunt, Priapus est, & Beelphegor impudicus. Tunc decollatis ante prophanationis suæ aras Christianis & horrendis vocibus ululantes, agamus, inquiunt, dies lætitiæ, victus est Christus, vicit Pripegala victoriosissimus.* Ceterum negandum non est, imprimis ætati Regum Franciæ tertiæ stirpis insignia ornamenta accedere posse e diplomatibus, & epistolis hic editis. Unum enim Philippi Augusti, quo usi sunt Nostri, Cartarium ea fere exhibet, quæ annis amplius

cen-

centum gesta sunt in regno Franciæ bella, pacis tractatus, integras fere provincias armis aut fœderibus comparatas, fœdera ipsa, matrimonia, testamenta, aliaque multa, quæ omisere scriptores, vel levissime tractavere. Ut ab observationibus politicis ad ecclesiasticas transeamus, multorum hic Conciliorum memoria superest, quorum aut nulla, aut parum accurata, neque satis integra historia in vulgatis omnibus Conciliorum editionibus occurrit. Sic A. 888 celebrata fuit Moguntiæ Synodus tempore Arnulphi Imperatoris, cujus quidem canones protulere doctissimi Editores, at de numero & nomine Episcoporum illam celebrantium altum apud eos silentium. Verum ex diplomate Friderici Coloniensis Archiepiscopi pro Corbejæ novæ monasterio p. 661 discimus, Præsules tantum novendecim cum vicesimo Williberto, Archiepiscopo Coloniensi, huic Concilio interfuisse, quorum omnia nomina profert solenne decretum, quo sua Corbejensi & Herivordensi Monasteriis privilegia asseruntur. Adsunt deinde nonnulla, quæ juvando studio Juris Canonici & historiæ Pontificum utilia esse possunt. Huc pertinent Nicolai I Papæ epistola ad Episcopos Germaniæ, p. 149, de parricidis & fratricidis pœnitentibus, & de consanguinitatis gradibus matrimonium dirimentibus, & Urbani II epistola ad Salzburgensem aliosque de electione sua, quæ A. 1088 III Id. Martii contigit, & quæ eo magis notabilis est, quod de creatione Urbani, quæ per schisma sine requisitione consensus Imperatoris Henrici IV facta est, multa continet, quæ aut leguntur nusquam, aut plane aliter referuntur, quare magno se earum videndarum desiderio ferri olim professus est Baronius. Porro historiæ etiam Episcoporum multum lucis ex monumentorum horum collatione accedere potest, cum haud pauci in medium proferantur antea ignoti, aliorum vero patria, natalis & res gestæ detegantur: quod exemplis ecclesiarum, Trevirensis, Metensis, Moguntinæ, Paderbornensis, Argentinæ, Halberstadensis, Coloniensis, Leodiensis & aliarum ostendere, si vacaret, proclive esset. Denique historia etiam monasteriorum & Sanctorum, imprimis S. Bernardi, & S. Nicolai, notarii ejus, mire inde illustrantur. Exhibentur inter hæc quædam, quæ ab aliis haud genuina aut mutilata edita erant, sincera & integra, quo pertinet testamen-

tum S. Irminæ, p. 9, quod Christophorus Browerus deflexis in puriorem latinitatem verbis ediderat. Injiciunt Collectores ejus occasione mentionem in præfatione p. 72 epistolæ Episcoporum in Concilio Papiensi congregatorum de electione Victoris Antipapæ, a Goldasto editæ, sed truncatæ maxima ex parte, inprimis vero eo in loco, ubi *Romana ecclesia mater & caput omnium ecclesiarum* dicitur, quæ Collectores Goldastum partis studio omisisse censent, forte immerito, cum in exemplar mutilum incidisse potuerit. Proinde illiberale & ab indole studii literarii, quod mores emollire deberet, alienum est, quod fidem Goldasti ac Protestantium accusant. Quid enim dicetis, o boni, de Abbate illo vestro monasterii Farfensis, quem in Chronico a Mabillonio edito, Musei Italici T. I parte posteriore p. 58, legimus, diploma protulisse, pro causa sua asserenda, quod statim falsitatis convictum sit. Quam foret incivile, si quis vos imitari, & hoc argumento uti ad concitandam omnibus religiosis invidiam vellet.

In Tomo II comparent *primo* vetera monumenta Imperialis Monasterii Stabulensis in Arduenna. Hujus primi Abbates, quod dignum notatu, fuerunt simul Episcopi, & utroque nomine mactantur in antiquissimis hujus collectionis epistolis. Possis ex his monumentis multum augere Abbatum Stabulensium catalogum, quem olim Mabillonius texuit: narratur enim in iis, quicquid in Stabulensi monasterio contigit memorabile annis sexcentis, quo pertinent primordia ejus, progressus & excidia, Abbatum mores & conditiones variæ, frequentes regularis disciplinæ defectiones, ejus reparationes, singulæ denique rerum mutationes. *Secundo* Wibaldi, Abbatis Stabulensis & Corbejensis, Epistolæ, quæ eventus rerum insigniores XII ferme sæculi attingunt, Eugenii Papæ III adventum in Gallias, procuratas ab ipso expeditiones, alteram in Orientem adversus infideles, alteram in Slavos in Germania, celebrata ab eodem Pontifice concilia duo, unum Treviris, alterum Remis. His accedit Conradi fœdus cum Emanuele Constantinopolitano Imperatore adversus Rogerium Siciliæ Regem, Filii ejus Henrici Romanorum Regis victoriæ in Welphum, Friderici I creatio, primordia ejus Imperii, plurimarum denique rerum cum ecclesiasticarum tum civilium, sed Colonienfium

ensium maxime, Moguntinarum, Leodiensium, Bremensium, imo & Polonicarum continuata series. *Tertio* registrum Epistolarum Alexandri Papæ III & aliorum Pontificum, quibus historia cum ecclesiastica, tum civilis, præsertim Francica, & Ludovici VII Francorum Regis fratrisq; ejus Henrici Remensis Archiepiscopi atque insigniorum quorundam Principum acta illustrantur: sedes etiam episcopales, res monasticæ, ecclesiastica disciplina & ritus sacri sæpe enarrantur. *Quarto* Epistolæ variorum ad S. Hildegardem cum ejusdem ad eos responsis. Hæ epistolæ pleræque itidem historicæ sunt, & modo de schismate ab Alexandro III adversus Victorem IV suscitato, modo de instauratione disciplinæ regularis in collapsis Monasteriis agunt. *Quinto* Friderici II Imperatoris Epistolæ variæ, quas olim collegit Petrus de Vineis ejus Cancellarius. Repetierunt Collectores hic editionem, quam Mabillonius e codice manuscripto Christinæ Reginæ Sueciæ, collato cum editionibus impressis, evulgavit. Sequuntur Summaria privilegiorum ecclesiæ Romanæ, quæ Innocentius papa IV in concilio Lugdunensi in Gallia, cum Fridericum II throno suo exturbare constituisset, quadraginta Prælatorum sigillis obsignata, diversis in locis asservari jusserat. Summaria hæc tantum hodie supersunt, quæ ex bibliotheca Cardinalis Ottoboni, qui postea fuit Alexander Papa VIII, eruit Mabillonius. *Sexto* Epistolæ Pontificum, Clementis IV, Gregorii X, Nicolai III & Nicolai IV, selectæ, quas partim ex codicibus Italicis describi curavit Mabillonius, partim Collectores nostri ex Colbertinis acceperunt. *Septimo* Epistolæ selectæ Joh. de Monsterolio, Præpositi Insulensis ac Caroli VI Franciæ Regis Secretarii, quibus hæc Regis tempora illustrantur. *Octavo* denique excerpta ex Sixti IV Papæ registro anni 1474, quibus quæ tum in Europa gesta sunt, elucescunt.

Tomus tertius exhibet primo Ambrosii, Sacræ Eremi Camaldulensis Prioris ac totius ordinis Præpositi generalis, Epistolarum libros XX. Agunt de vita ejus amplissime Collectores in præfatione huic Tomo præmissa, ejusque inter cetera ad Concilium Basileense legationem illustrant. Epistolas has ex quatuor codicibus Italiæ collegit Mabillonius. Testes sunt eæ luculentissimæ, quibus artibus e tenebris barbariei instauratæ sint literæ,

cum eo tempore ſcriptæ ſint, quo bonarum artium ſtudiis excellentium ingeniorum ferax extitit Italia, cum quorum plerisque literarum commercium interceſſit Ambroſio noſtro. *Secundo* Epiſtolæ ſelectæ Alberti Sarthianenſis, ordinis Minorum Vicarii generalis. *Tertio* Petri Delphini, Camaldulenſis ordinis, Epiſtolæ. *Quarto* Ægidii Viterbienſis, Thomæ Volſæi Cardinalis Eboracenſis, & Alfonſi Ciacconii Epiſtolæ, quibus de momentis plerumq; criticis & philoſophicis, interdum etiam negotiis civilibus inter ſe verba miſcent. Ceterum integer Tomus hic, epiſtolas virorum Sæculi XV clariſſimorum continens, totus eſt Mabillonii, qui eas olim ſummo ſtudio in Italia collegerat. Dederunt operam Collectores, ut, quod in monumentis his obſcurum videretur, annotationibus ſuis planum facerent, qui & commodis lectorum diligenti præfatione in limine uniuscujusvis Tomi & indice in calce proſpexere. Monuerunt etiam, ſi qua ab aliis diplomata antea edita noviſſent. Multa autem præterea exſtant in Collectionibus in Germania editis, prout vel ſolum Spicilegium Eccleſiaſticum Cl. *Lunigii* conferentibus patebit.

Sächſiſche Merckwürdigkeiten.

id eſt,

MEMORABILIA SAXONICA, SEU HISTOria Saxoniæ Antiqua, Media & Nova.

Lipſiæ, apud Maurit. Georg. Weidmann, 1724, 4.
Alph. 6 pl. 9.

CUm dudum in votis habuerint hiſtoriarum cupidi, ut hiſtoria Saxonica more hodierno paullo ſolertius perpolita & probis teſtibus firmata in publicum prodiret, cujus rei ſpem vanam nonnulli augurabantur, haud infelici nuper ſucceſſu negotium hoc ſuſcepit Anonymus operis hujus Autor, qui eo imprimis animum intendit, ut Corpus hiſtoriæ Saxonicæ, quantum potis erat, abſolutum, nec tamen mole ſua nimis laborans, ex Autoribus & monumentis optimis, quorum copioſum ſatis numerum recenſet in Præfatione, compilaret, fontes ubi-

ubique adderet, & ſubjunctis annotationibus, ab erroribus præſertim Chronologicis atque Genealogicis hiſtoriam ſedulo purgaret. Ut cognoſcamus ex ungue leonem, ſingularia quædam breviter decerpemus. Ptolemæus primus Saxonum mentionem p. 2.
fecit. Anglorum, qui ab Angulo mundi, vel Polo, vel hamo i. e. 54.
Angel, ſunt nuncupati, jam meminit *Tacitus Germ. c.* 40. Plures
e Saxonibus, Britanniæ Dominis, prodierunt familiæ illuſtres, 57.
inter quas memorantur *Flaminii* ſeu *Flemmingi*, quorum e poſteris unus ex Anglia redux medio ævo terras gentis ſuæ in Pomerania ſitas ſibi vindicavit. Genealogia Witekindea multis 134 ſq.
dubiis obvoluta; unde nec Imperatores Saxonicos, niſi forſan ex 152.
Giſela, Witekindi filia, derivandos, nec ſat tuto Saxoniæ nunc 254.
feliciſſime imperantis origines inde deducendas cenſet Noſter, Eccardi ſententiam, a nobis A. 1722 M. Mart. p. 98 propoſitam,
ſecutus. *Otto M.* Saxoniam Transalbinam tantum jure hæreditario 184.
conceſſit Hermanno Billingo, reliqua terra ſibi retenta, donec extinctis Ottonum poſteris omnis Saxonia ad Billingianos devolveretur. *Albertus Degener*, patre adhuc vivo, Kunegundem du-
xit in matrimonium. *Fridericus Admorſus*, a Brandeburgicis 318.
captus, Pliſnenſium virtute liberatus eſt, quandoquidem illi 344.
antequam hi promiſſi fidem feciſſent, inconſulto Fridericum in viciniam Altenburgi adduxerant, unde violatæ fidei reus, ob
conditiones haud ſervatas, fruſtra incuſatur. Dicemannus, ut ab 354.
inſidiis Præſulum Miſnicorum ſibi caveret, clam monitus, ſuo
damno id neglexit. Ex *Friderici Sapientis* diplomate probatur, 426.
Vicariatum Saxonicum a Mareſchallatu ortum, & A.B. fuiſſe longe
antiquiorem. Idem A. 1507 non Vicarii, ſed Locumtenentis 436.
Imperii vices geſſit; ejusque curæ debetur, quod, abolito idiomate
Latino, Germanica lingua primum in Cancellaria introduce- 441.
retur; etſi primus inter Principes Saxoniæ literis operam navare 442.
dignatus ſit. *Jo. Friderico* Electori, artis militaris minus gnaro, 473.
culpa melioris fortunæ prope Ingolſtadium neglectæ tribui- 488. 769.
tur; idem non invitus, ut quidam ſibi finxerunt, ſed conventis 478.
prius cum Imperatore pactis, libertatem obtinuit. Strauchius ruricola, qui vadum Cæſareanis Albim tranſeuntibus monſtraverat, binos equos, 100 coronatos, & uſumfructum prædii Bor-

p. 528. schizensis ad dies vitæ præmium tulit. Nullum, qui *Jo. Casimiro* divortium suasit, felici fato defunctum, ex *Nic. Rebhahnii hist. Isenac. Eccles. MSCta* notatur. Carmen Heroicum rarissimum
664. *Jo. Wimpinæ de vita Alberti Animosi, Lipsiæ 1497* excusum, typis denuo vulgandum commendat Autor, id quod præstabit Cl. Menckenius noster in Collectione Scriptorum rerum Saxon. Misnic.
789. &c. quam proxime typis subjiciet. Carolum V Imperatorem & Ferdinandum Regem Rom. diu hæsitantes, tandem ad pacem Religionis pangendam eo consilio permovit *Augustus* Elector, quod alia ratione haud obtineri posse auxilia contra Turcas, doceret; num
825. vero lapidem Philosophorum invenerit idem Augustus, quod ex
875. ipsius literis probare satagunt, nostrum non est dijudicare. Annam Conjugem, vel quod nimis videretur imperiosa, vel quod dissidiis Religionis se immisceret, paullo ante obitum Augusti gratia fere excidisse, uti nonnulli existimant, alii rectius negarunt. Morte
875. *Christiani II* audita, Rudolfus II Imperator adeo perculsus fertur, ut toto corpore perhorresceret: eundem vero Electorem, a calumniis quorundam vindicatum, sobria placidaque morte obiisse,
1085. demonstrat Autor. Josephus Imp. Jus expectativæ in Frisiam Orientalem concessit Regi nostro Potentissimo, Electori Saxoniæ, quod Carolus VI Imp. confirmavit. Ceterum lubet & dubia
178. quædam, quæ nobis obvenerunt, paucis subjicere. Ottonem M. Imperatorem in Fioniam penetrasse, & Ottonium de suo nomine ibi condidisse, ut Noster quidem arbitratur, alii non levibus addu-
186. cti argumentis negant. Eundem Episcopis jura secularia primum concessisse, haud omnes sibi persuadebunt. Libelli: *Sachsen Lau-*
223. *enburgischer Stammfall,* autorem Christ. Frid. Franckensteinium nostratem haud fuisse, certo compertum habemus, quippe qui Imman. Webero, Prof. Giessensi, meliori jure ab aliis tribui-
338. tur. Albertum Austriacum sua manu peremisse Adolfum Imperatorem, apud Scriptores coævos vix invenias. *Jo. Fridericum II,*
519. Saxoniæ Ducem, Gotha capta, non Dresdam, sed Misenam fuisse deductum, plerique tradunt. Principem Juniorem Hilpershusa-
651. num non Josephum Mariam, sed Josephum Annam nominari,
701 sq. relatum accepimus. Quæ de Henrico Pio I Freidigerus inique, nec sine calumniæ suspicione effutivit, a *Frid. Strunzio* in Oratione

tione Vitebergæ A. 1714 habita, ibidemque typis expressa, satis confutata sunt. Ceterum nihil magnopere in Historia desideramus, nisi quod optandum fuisset, ut Autori summa controversiarum & transactionum illustrium capita repetere, & in rebus dubiis sententiam suam expromere libuisset.

ANASTASII DE VITIS PONTIFICUM A Petro Apostolo ad S. Silvestrum, cum notis Variorum. Sub Auspiciis Sanctissimi Domini nostri INNOCENTII XIII Pontificis Opt. Max.

Tomus II.

Romæ, ex typogr. Vaticana, apud Jo. Mar. Salvioni, 1723, f.
Alph. 6 Tabb. æn. 6.

ANastasius, Bibliothecarius quondam Vaticanæ, quantum de æde Romana meruerit libro *de vitis Pontificum*, inter cætera argumenta satis luculenter indicat editio splendidissima, quæ annis proxime elapsis, auspiciis Clementis XI & Innocentii XIII, P.P.M.M. a V.C. Francisco Blanchino, Veronensi, Prælato domestico Innocentii XIII, nuper adornata est. Tomum priorem, quo Anastasii imprimis contextus continebatur, annus 1718 nobis præstitit; ejusque rationem habuimus in Act. A. 1719 p. 425. Nunc diligentiam nostram desiderat Tomus secundus, quem Innocentio XIII P.M. gratitudinis lege nuncupavit Joannes Maria Salvioni, Typographus Vaticanus. Continentur eo primo Francisci Blanchini prolegomena, quæ, si separatim compingantur, justi voluminis molem efficere possunt; secundo variorum in Anastasium notæ. Sequemur editionis ordinem, & inde de prologomenis primum dispiciemus. Exhibetur iis *primo* Catalogus Pontificum Romanorum antiquissimus, sub Liberio Papa, sæculo quarto collectus, tanquam basis & fundamentum historiæ Pontificalis. Ediderat eum olim Cuspinianus in *Fastis* & Ægidius Bucherius *Commentario in Canonem Paschalem Victorii* p. 269 sequ. qui & alia eademque brevissima opuscula de *depositione Episcoporum & Martyrum* adjecit, quæ typis itidem

 repe-

repetierunt editores. Hunc Catalogum erudito Commentario illustrat laudatus Blanchinus. *Secundo Catalogi* tres Episcoporum Romanæ urbis, quos olim edidit Schelstratenius in *Appendice ad Opus Chronologicum*, cum duobus aliis e Mabillonii *Analectis* descriptis. Quibus omnibus notas suas adjecit Blanchinus. *Tertio* Emanuelis a Schelstraten, Belgæ & Canonici primum Antwerpiensis deinde bibliothecæ Vaticanæ Præfecti primarii, dissertatio de antiqui Romanorum Pontificum Catalogis, ex quibus Liber Pontificalis concinnatus fuit, & de Libri Pontificalis autore & præstantia, cum Blanchini appendice, quo inter ceteras observationes rei diplomaticæ amatoribus specimen donationis Caroli M. ex Farnesiano codice, eodem fere sæculo scripto, offertur. *Quarto* ejusdem Blanchini dissertatio de antiquis Romanorum Pontificum catalogis, eorumq; comparatione & delectu instituendo, ex genuinis documentis Romanæ ecclesiæ, ad usum Historiæ & Chronologiæ. Scilicet cum nondum omnia a Cl. Schelstratenio in hoc argumento adeo exhausta Blanchinus existimaret, quin suæ diligentiæ multa adhuc relicta essent, inquirendum sibi sumsit in historiam & chronologiam Paparum, qui patriarchalibus in Basilicis urbis, Lateranensi, Vaticana & S. Pauli in Ostiensi depicti antiquitus visebantur. *Quinto* opuscula tria chronologica, ex archivo Farvensi ab eodem Blanchino nunc primum edita. Primum, ex codice membranaceo circa finem XI sæculi scripto deprommptum, complectitur epochas Imperatorum, a Julio Cæsare ad Henricum III, insertis etiam Regibus Gothis & Longobardis, qui Italiæ imperarunt, nec non Principibus ejusdem gentis Longobardicæ, tam ante quam post Desiderium Regem. Alterum opusculum sistit Catalogum Pontificum a S. Petro ad Benedictum III, ex regesto Gregorii Monachi Casinensis, perductum ex anno Chr. 661 ad A. 1140. Ex eodem regesto desumtum est tertium opusculum, Chronicon scilicet a Gregorio Casinensi, monacho Farvensi, collectum ex diplomatibus Pontificum Romanorum, Imperatorum, Regum Longobardorum, Ducum, Comitum aliisque publicis tabulis ibi asservatis, ex anno 660 ad annum 1098, in quo apparet series Pontificum Romanorum, Imperatorum, Regum, Ducum, nec non ejusdem cœnobii Abbatum, per singulos annos Æræ Chri-

Christi distinctos, cum notis Indictionum. *Sexto* Descriptio regionum Urbis. Hanc ideo adjecit Blanchinus, quod difficile est in lectione Anastasiana versari sine aliqua notitia ædium sacrarum, cœmeteriorum, viarum aliorumque urbis Romanæ ornamentorum, quæ longa ætas destruxit atque diruit. Est autem illud opusculum recensio præcipuorum locorum memorabilium dextra lævaque occurrentium, tum intra muros urbis Romæ, tum in suburbanis, juxta ductum viarum. Reperit illud celebris veterum codicum vindex Mabillonius in bibliotheca Monasterii Einsidlensis in Helvetia, idque retulit inter Analecta veteris antiquitatis T. IV p. 506; ex quo descripsit Editor, suamque ei appendicem adjecit. *Septimo* enumeratio topographica cœmeteriorum martyrum prope Urbem, desumta ex historia Malmesburiensi circa finem Sæculi undecimi. *Octavo* denique Chronologia Pontificia, Cæsarea & Consularis, a Julio Cæsare ad S. Silvestrem Papam, disposita per Franciscum Blanchinum secundum annos Romanorum civiles, comparatos Æræ Christi communi & periodo Julianæ Scaligeri. Adjecit huic chronologiæ Blanchinus lapides duos, illustrandæ temporum seriei; unum Latinum, alterum Græcum. Latinus, in litore Antiati ante annos aliquot inventus, exhibet fragmentum Kalendarii Juliani complectens semestre posterius anni a Kalendis Juliis ad Kalendas Januarias, quo multa illustriora gesta Cæsaris & Augusti ad certos dies referuntur, in quibus & dies victoriæ Pharsalicæ V Idus Augusti, olim ignotus. Lapis Græcus exhibet Epistolam Tyriorum, apud Puteolos degentium, quam ex schedis Pighii haud satis accurate olim ediderat Gruterus, cum in editione ejus, ea quoque quam Batavi recudi fecere, obliteratum sit Æræ Tyriorum monumentum.

Pergimus ad Partem secundam hujus Tomi secundi, qua notas & observationes variorum ad Anastasium contineri, supra annotavimus. Præmittuntur iis in singulis Pontificibus verba Anastasii, ex priori editione repetita, singulisque versibus in margine nomina apponuntur eorum, quorum notæ deinde ordine nominum Alphabetico subjiciuntur. Harum quædam alias editæ sunt; aliæ nunc primum in lucem prodeunt. Quæ nunc primum eduntur, signo stellæ notabimus. Sunt vero Autorum sequen-

 tium:

tium: 1 Emanuelis a Schelstraten (quem supra laudavimus) ex Tomo I Antiquitatis Ecclesiæ; 2 Antonii Dadini Altaserræ, Galli, Professoris Juris in universitate Tolosana; 3 Severini Binii, Ecclesiæ metropolitanæ Coloniensis Canonici, & Philippi Labbei, Soc. Jesu Theologi, selectæ ex editionibus, quas fecerunt, Conciliorum; 4 Francisci Bencii, Præfecti bibliothecæ in Collegio Urbano de propaganda fide; * 5 Francisci Blanchini, cujus fere industria, ut supra monuimus, cetera omnia evaluerunt; * 6 Alphonsi Ciacconii selectæ ex vitis, quas reliquit, summorum Pontificum & Cardinalium; 7 Francisci Pagii excerptæ ex tribus ejus Tomis gestorum Pontificum Romanorum; 8 Joannis Claudii Somierii, Doctoris Theologi, Sereniss. Lotharingiæ Duci a consiliis sanctioribus, selectæ ex Historia dogmatica S. Sedis, Gallico idiomate ab Autore editæ, Latine redditæ, eidemque Romæ agenti in hac versione recognitæ & probatæ. Inter has variorum observationes quin judicio, accuratione & eruditione præcipuæ sint ex Francisci Blanchini, nemini dubium esse debet; quare diu nobis deliberandum non erit, an ex alio magis quam ex ipso specimina nostra delibanda sint. Censemus vero, recte nos initium ducere posse a vexata illa chronologia annorum Petri, in qua adstruenda mire desudavit Vir Clarissimus. Igitur ex ipsius calculo CHRISTUS DOMINUS NOSTER, cum duobus Geminis Romæ Coss. anno bissextili Æræ communis 28 V Kal. Aprilis resurrexisset a mortuis, paulo post in apparitione apud Capernaum Petro Pontificis maximi munus seu ecclesiæ universalis regimen & Episcopatum, ante promissum, contulit verbis, *pasce oves meas*, Joh. XXI, primusque proinde annus Petri Pontificis completur circa finem mensis Aprilis anni sequentis Æræ communis 29. Refertur vero postremum Pascha ante martyrium a Petro celebratum in catalogo Liberii, Pontificis ævo, id est, sæculo quarto contexto, ad consules Nervam & Vestinum, qui consules signant annum vulgaris Æræ Christi 65, iisdemque Coss. tertio Kal. Julii, Petrus Romæ pro evangelio cruci affixus est: ex quibus consequitur, Petro tribuendos esse Episcopatus annos 37 & menses duos circiter, quot etiam S. Hieronymus enumerat in lib. de Script. ecclesiasticis. Ex his annis 37 duodecim in Oriente impendit illius

lius tractus ecclesiis ordinandis, antequam Romam veniret, conjectura ducta ex Euseb. Hist. Eccl. L. V C. 18, ubi Apollonius, secundi sæculi Scriptor Ecclesiasticus, tanquam ex veteri traditione refert, Dominum Apostolis suis præcepisse, ne intra XII annos Hierosolymis sive, quod idem videtur Blanchino, Syriæ, cui Hierosolymæ suberant, excederent ad Episcopatus alibi constituendos. His ita præmissis, anno quinto Constitutionem sedis Antiochenæ a B. Petro factam tribuit Blanchinus, idque auctoritate S. Gregorii & Clementis Alexandrini, qui Petrum Antiochiæ septem annis, antequam Romam digrederetur, sedisse affirmant. Quæ si ita essent, commode in catalogis veteribus B. Petro tribuerentur anni 25 acti in sede Romana, cum hic numerus supersit, si a 37 demantur 12. Retulimus hæc bona fide, eorumque dijudicationem iis relinquimus, quibus cum Friderico Spanhemio & Jacobo Basnagio de Petri Romam adventu, ejusque sedis annis alia plane stat sententia. Progredimur ad observationes Ecclesiæ antiquarias. Narrat Anastasius in vita S. Lini, successoris B. Petri, Linum ex præcepto B. Petri constituisse, *ut mulier velato capite in ecclesiam introiret*. Observat Blanchinus, quod Paulus Corinthi per literas præceperit, hoc Petrum Romæ sancivisse, idque primo honestatis causa, præcavendis paganorum contra Christianos calumniis, ac si ad Thyestæas cœnas, & scelerata convivia convenirent, deinde etiam compescendæ impudentiæ muliebri ac superbiæ, ne scilicet se quoque sacerdotii novæ legis participes arbitrarentur. Scilicet, cum Diaconissarum ministerio uterentur fideles imprimis in circumtegendis feminis, ad baptismi fontem accessuris, & adolescentularum cura, quibus etiam in repetitionibus eorum aderant, quæ a Catechistis audivissent, periculum fuisse, ne sibi quoque sacerdotii, solis viris concessi, dignitatem arrogarent. Esse hujus audaciæ exemplum in literis S. Firmiliani ad S. Cyprianum: *Inter cetera*, inquit, *quibus plurimos deceperat, hoc etiam frequenter ausa est, ut invocatione non contemptibili sanctificare se panem & eucharistiam facere simularet, & sacrificium Domini sine sacramento solitæ precationis offerret. Baptizavit quoque multos, usitata & legitima verba interrogationis usurpans, ut nihil discrepare ab Evangelica regula videretur*

Ad vitam Alexandri, anno Christi 121 sub Adriano Pontificatum Romanum gerentis, qua Anastasius, *hic constituit* ait *aquam aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum:* ideo salis admixtionem benedictioni junctam arbitratur Blanchinus, quod in veteri fœdere nulla oblatio fieret nisi adjecto sale, quod præceperit Dominus Levitici II, 13: Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies: nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo: in omni oblatione tua offeres sal. Nimirum, Pontificem, ut doceret preces vim a Dominica passione, cujus oblationis veteris typus fuerint, percipere, congruum duxisse, sal aquæ miscere in memoriam mortis DOMINI, quare hanc aspersionem memoriam dedicationis Christi appellet Tertullianus. Invocari vero a sacerdote Redemptoris nostri præsidium contra spiritus malignos, felicitati nostræ invidentes, & insidias parantes, ad impetus rebellium in nos spirituum virtute Christi frangendos, & coercendos. Transimus, quæ de anachoreismo p. 96, jejunio quadragesimali p. 97, clero in gradus distributo p. 107, de tonsura clericorum p. 114, de celebratione Paschatis die Dominica p. 121, de ordinatione sacerdotum & officio Subdiaconorum in portandis ante sacerdotes ecclesiam petentes patinis vitreis p. 170 sequ. de translatione prima corporum Petri & Pauli p. 205, de missis supra sepulcris martyrum celebratis p. 238, de sepultura martyrum p. 243, animadversione digna dicuntur, & unicum adhuc locum de baptismo Constantini delibamus. Est in Anastasio in vita Silvestri: *Hic in exilio fuit in montem Soractem persecutione Constantini concussus, & postmodum rediens cum gloria baptizavit Constantinum Augustum.* Annotat Blanchinus hæc verba, quanquam Nicomediæ demum ab Eusebio, ejus civitatis Episcopo, baptizatum Constantinum affirmet Eusebius, cujus sententiam inter innumeros alios Pagius in Critica, contra Baronium sentiens, præfert Anastasio, stabiliri posse per verba Malalæ, qui sæculo V vixit & historiam suam produxit ad A. C. 474 libri XIII Chronographiæ. Is initio post enumeratum crucis visionem, & victoriam sub ejusdem auspiciis reportatam a Magno Constantino, memorat *Principis victoris ingressum in urbem Romam & legem editam, ut Christianorum ecclesiæ ubique aperirentur.* Tum vero per-

pergit: *ubi jejunasset & rudimentis Christianæ religionis imbutus fuisset*: „*Baptizatus est ipse, cum Matre Helena a Silvestro Episcopo Romano: Baptizati etiam sunt propinqui ejus omnes & amici; Romanorumque insuper aliorum multitudo ingens.*„ *sic itaque Imperator Constantinus Christianus factus est.* Nec refragari Malalæ Eusebium, qui de Ecclesiæ sacramento, a baptismi lavacro diverso, licet appelletur perfectio baptismi, nempe *confirmatione*, loquatur; quare Romæ a Silvestro baptizatus Constantinus, Nicomediæ demum confirmatus esse intelligendus sit; quod Historiæ ecclesiasticæ studiosis ulterius examinandum relinquimus.

THE DOCTRINES CONTROVERTED
between Papists and Protestants.

h. e.

DOCTRINÆ PONTIFICIOS INTER AC PROtestantes controversæ, sigillatim distincteque propositæ, quarum illæ refutantur, cum Introductione enarrante initia & progressum Papatus, ejusque decrementum circa tempora Reformationis. In fine libri solide respondetur cavillationibus Romanæ Ecclesiæ contra Protestantium religionem & Doctores.

Londini, apud Jac. Roberts, 1724, 8.
Alph. 1 plag. 10.

ET nomen suum, quo insignitur, & quod sustinet, munus Cl. Autor plane reticuit; nisi quod in Præfatione eundem se esse ait, qui haud ita pridem Articulos fidei, quibus pura continetur Ecclesiæ doctrina, dederit explanatos. Fatendum autem est, gravissimos Romani cœtus errores ea eruditione, puritate, ingenio, & judicii acrimonia plerosque detegi ac refutari in hoc libro, ut summo cum fructu ab iis, qui contra hos Ecclesiæ nostræ inimicos in aciem descendere cupiunt, legi possit. Dicimus plerosque. Quod enim ad articulum de transsubstantiatione attinet, cum iis, qui Calvini sententiam de sacramento Cœnæ ac speciatim de humanæ Christi naturæ in illa præsentia sequuntur, Clar.

Clar. Autor facit, in eaque infirmanda non Pontificios tantummodo aggreditur, sed & ipsos Lutheranos tecte impugnat. „Si „ad finem seculi, inquit pag. 185, Christus demum rediturus in „mundum est, assequi cogitatione non possumus, Christum quo„ad corpus in sacra Cœna præsentem esse. Pag. 197 sacramentum hoc relationem tantum habere ad Christum, nullaque alia re panem & vinum, in eo apposita, reliquis cibis præferenda esse, quam quod sanctitatis aliquid habeant, in peculiarem usum consecrata: & p. 200, ex his, inquit, manifestum est, panem vinumque significare ac repræsentare tantum Christum. In his locis a nobis adductis uti satis sectam suam prodit Cl. Autor, ita eandem spirant, quæ p. 189 legis, ubi certo credere nos debere asserit, nullam revelationem a Deo esse, quæ sensibus rite se habentibus repugnet; & pag. eadem: omnes, inquit, ratione præditi homines sensualem apprehensionem pro optimo certissimoque veritatis divinæ indice immo fundamento fidei Christianæ habent. Ut plura alia loca brevitatis gratia omittamus. In reliquis articulis, iis scilicet, in quibus communis nobis cum Reformatis Pontificios contra causa est, satis candide versatur. In præfatione ad lectorem Protestantium improbat consuetudinem, qua omnia a Pontificiis e Patrum scriptis adversus doctrinam nostram allata testimonia enervare, ac si vel maxime secus explicari non possint, alium tamen in sensum deflectere laborent. Melius esse contra existimat, falsis heterodoxorum Patrum testimoniis recta recte docentium opponere. In opere ipso hunc ordinem observat, ut, antequam ad articulos ipsos disciplinæ Pontificiæ accedat, in Introductione præmissa originem, progressum & incrementa Papatus, ut & ejusdem decrementa, tum in reliquis orbis terrarum partibus, tam speciatim in Regno Britannico ostendat, simulque varias incrementorum ad decrementorum causas penitius investiget.
p. 40. Historiam reformationis, per Henricum VIII laudabili conatu susceptæ, persequitur, quo tempore tantus monasteriorum numerus fuit, ut non nisi ingens quoddam mona-
47. sterium tota Britannia videretur. Locum Apocalyps. XVII, 13-16 ad Henricum Regem applicat, publico scripto primum vindicantem Romanam ecclesiam, postea vero eam gravissime impetentem

tentem. Clarendonii Comitis Historiam rebellionis ac civilium p. 76.
bellorum, quam alii optimæ notæ opus censent, propterea carpit,
quod princeps historici officium, singulorum nempe factorum
causam atque originem evolvere, sæpius neglexerit, eosque viros,
quos minime decebat, in crimen vocaverit. Librum εἰκὼν βασι- 75.
λική, Carolo I Angliæ Regi abjudicatum, Doctori Gaudenio assi- 129.
gnat. Introductione absoluta ipsas religionis Pontificiæ doctri-
nas aggreditur: qua in re ea methodi via incedit, ut *primo*, eas
revera sententias Romanæ Ecclesiæ esse, ex ipsorum publice rece-
ptis libris demonstret, *secundo* eas labefactet ac destruat, anti-
thesi simul Protestantium asserta, *tertio* objectionibus atque argu-
mentis secus sentientium solide respondeat, *quarto* denique uni-
cuique articulo monita nonnulla moralia aut dogmatica, ex
dictis fluentia, annectat. Capite I Papæ Primatum impugnat: 129.
quod dum facit, non, ut fieri vulgo solet, eo ex capite adversus
Pontificiæ sedis vindices pugnat, ut nunquam Romæ fuisse Pe-
trum evincat, quod fidei historiæ ecclesiasticæ repugnare putat,
sed hac Petri Romæ præsentia concessa, nullam ab eo ad successo-
res potestatem unquam fuisse transmissam traditamque confir-
mat. Neque appellationes olim ab aliis ecclesiis ad cœtum Ro-
manum factas Pontificis sedem stabilire posse, ex eo probat, quod
hæc provocatio ad Pontificem Romanum non tanquam ad supe- 154.
riorem Judicem, sed tanquam ad Arbitrum sit facta. Cap. II fal- 156.
sam illam de infallibilitate Papæ opinionem explodit, quam etsi
nonnulli Romanorum non soli Papæ sed Conciliis simul ac Ponti-
fici vindicent, non tamen re vera ita sentiunt, sed cum in ipsa
praxi de infallibilitate quæritur, vel in Pontifice vel in Conciliis
eam statuunt. Cap. III articulum de Transsubstantiatione impu- 183.
gnat, non tamen eo, quo debebat, modo, quippe, dum Charybdim
vitare studet, in Scyllam incidens. Deductionem illam ad ab-
surdum, qua ex transsubstantiatione Pontificia sequi dicitur (quod
tamen impium ac blasphemum sit) ipsum Christi corpus vel a
muribus arrodi, vel a canibus devorari, nullam refutandi vim
continere, Cl. Autor ea ex ratione censet, quod in diebus carnis 191.
Salvatoris nostri corpus flagellatum sputisque ignominiose ob-
tectum sit, & sanguis ejus profusus atque ab impiis impurisque

X nebu-

nebulonum pedibus conculcatus sit; cum tamen majoris multo
impietatis scelerisque hoc sit, quam a canibus sanguinem Christi
p. 209. *lambi. Ad objectionem Lutheranorum contra periculosam Re-
formatorum de non præsentia Christi in sacra Cœna sententiam,
qua multa alia in corpore Christi accidisse ajunt, quæ, licet exter-
nis sensibus percepta non fuerint, minime tamen neganda sint, e.
g. tertio die ex sepulchro saxi mole obstructo incolume eva-
sisse, clausasque fores penetrasse, respondet Cl. Autor, sine omni
miraculo ac sensuum deceptione hæc facta esse, quum non nisi de-
voluto ab angelo saxo, & sepulchri janua aperta, Christus surre-
xisse dicendus sit: verba autem illa Joh. XX, 19, quibus Salva-
tor, obstructis foribus, in medium congregatorum discipulorum
pervasisse narratur, ita interpretatur, ut dicat, non significari hoc
loco penetrationem miraculosam corporis Christi per clausas &
obseratas fores, sed indicari tantum, eo tempore, quo mos fuerat
apud Judæos januas claudere, Christum ad discipulos suos, remoto
212. pessulo, venisse. Lutheranos etiam ridet, putantes, ob arctissimam
218. divinæ & humanæ naturæ copulationem, corpus Christi omni-
235. præsens esse. Cap. IV Sacrificium Missæ, Cap. V communio-
nem sub una specie tantum, Cap. VI purgatorium & *satisfa-*
271. ctionem, Cap. VII indulgentias, Cap. VIII confessionem auri-
282. cularem, Cap. IX preces pro mortuis fusas, Cap. X extremam
296. 299. unctionem, Cap. XI merita & opera supererogationis, Cap. XII
318. sacra ignota lingua peracta, Cap. XIII cœlibatum Clericorum,
352. Cap. XIV idololatriam Romanæ Eccles. & divinum creaturarum
397. cultum sub examen vocat. Cap. XV objectiones Pontificiorum
de novitate Protestantium religionis diluit, sic ut planum faciat,
omnibus seculis extitisse viros, Rom. Eccles. nævos indicantes ac
veritatem tuentes. Notandum autem est, in testibus adducendis
minus dextre egisse Cl. Autorem, dum eos qui pro Evange-
lica veritate testimonium præbuerunt, ad partes Reformato-
400. rum pertrahit. Sic Bertramum Gallum, qui seculi *IX* testis est,
418. veram Christi in S. Cœna præsentiam impugnasse, falso tradit.
434. Cap. XVI secundæ Pontif. objectioni de non consentientibus in-
441. ter se Protestantibus, Cap. XVII tertiæ de non probata a Pro-
testantibus successione respondet. Cap. XVIII probat, Rom. Eccl.
cum

eum sociis suis esse Antichristum, præsertim ex Apocal. I, it. ex p. 474.
II Cap. secundæ Epist. ad Thessalonic. refutans Grotium, Hammondum, aliosque, Pontificem hic indicari diffitentes. Destructio- 478.
nem Antichristi probabiliter, si a prima Antichristi epocha in Annum C. 470 cadente supputemus, circa ann. 1730, si vero a secunda, quæ ab anno 606 incipit, instituatur supputatio, circa annum 1866 futuram conjicit. Cap. XX Mahumedem esse orientalem Antichristum, vel potius utrosque Papam & Mahumedem unum magnum Antichristum conficere, demonstrat, parallelismo inter eos instituto.

GOTTFRIDI KOHLREIFFII, THEOL. LIcent. & Philosoph. M. ad Æd. Cathedr. Raceb. Pastoris Præpos. & Consistorial. Chronologia Sacra, a mundo condito usque ad ipsius interitum, nova, facili & jucunda, ex interioribus fontium recessibus eruta, & majori ex parte apodictica, nullo hiatu, ex scriptis humanis redintegrando, laborans, præcipuorum tamen antiquitatis monumentorum consensu stipata, integritatis atque eminentiæ divinæ, qua S.S. ubique sibi constat ac sufficit, testis ac vindex, plurimorumque locorum Biblicorum, pro difficillimis adhuc habitorum, interpres.

Hamburgi, sumtu Theod. Christ. Felgineri, 1724, 8.

Alph. 1 plag. 10.

CUm maxima existat Chronologiæ S. difficultas, imprimisque laboraverint hactenus eruditi, ut in emendandis Scripturæ locis, quæ corrupta censebant, ingenium experirentur, id sibi datum putavit Max. Rev. Autor, ut Codicis S. integritate vindicata & accentuationis imprimis, de qua justum opus molitur, præsidiis adhibitis, accuratius, quam adhuc a plerisque factum est, universam Chronologiæ rationem explicet, ea fere methodo, qua conscriptas vidimus in Actis nostris A. 1723 p. 270 & Suppl. T. VIII p. 402 Dissertationes de Regno Medo-Persarum & de

 tempo-

tempore Estheris, quas adeo Nostro nunc vindicare non dubitamus. In præfatione, qua præcipuos Chronologiæ S. scriptores enumerat, Theod. van Thuynen eo imprimis laudem commemiisse censet, quod non, ut reliqui fere Calviniani solent, tam multa S. Scripturæ loca mendis male affecta, arbitretur, & contra Vignolium notat, quod locum primarium 1 Reg. VI, 1 depravatum falso suspicetur. Dolet vero, e nostris Theologis præter Strauchium & Calovium paucos, neque ita eosdem omnes aggressos esse Chronologiam S. ut Scripturæ testimoniis potissimum uterentur, & falsæ Ecclesiæ doctores expediendis evolvendisq; rerum Chronologicarum dubiis ideo ineptos esse, censet, quoniam his S. Scripturæ codex obsignatus sit. Qua occasione locum Dan. XII, 10 pro sententia sua adducit, eoque nixus, vel jam adesse, vel proxime instare tempus existimat, quo Deus majori fideles luce in hac quoque scientia donaturus sit. Inter scriptores, Sacri Codicis integritati vim inferentes, Whistonum, Anglum, refert, in libro imprimis, cui titulus: *an Essay towards restoring the true text of the old Testament*: h. e. Conamen restituendi verum V. T. textum; qui cum una cum multis aliis similis notæ scriptoribus ad nodos Chronologicos subinde tanquam ad sacram anchoram confugiat: hoc ipso se adductum Noster ait ad hunc laborem suscipiendum. Novam vero hanc Chronologiam vocat, quod plane aliam, quam vulgo fit, rationem in ea secutus sit, & quamvis non neglexerit scripta Chronol. alia, exoticis imprimis linguis consignata, minime tamen ea ideo adhibuerit, ut Scripturam ad ea accommodet, sed ut illius summa præstantia eo lucidius enitescat. Partitus est librum in duas Partes, quarum priori continetur Canon Chronologicus, algebraica quadam ratione, sed unicuique plana atque aperta, demonstratus, & in decem periodos divisus. Prima a condito mundo usque ad diluvium; altera hinc usque ad exitum Abrahami in terram Canaan; tertia ad exitum Israelitarum in eandem; quarta ad ædificationem templi Salomonis; quinta ad captivitatem Babylonicam; sexta ad Hierosolymam restitutam; septima ad natalem Christi; octava ad excidium Hierosolymæ; nona ad ortum Antichristum; decima ad finem mundi pertingit. Pars posterior uberiorem continet Canonis Chronici explicationem,

nem, demonſtrationem, confirmationem atque illuſtrationem. Cap. I de conſtituta ſtatim cum mundo condito temporis menſura ipſiusque mundi conditi tempore agit; ubi de creatione mun- p. 118.
di ex phyſicis varia erudita in medium profert, de tempore vero, 121.
quo hæc mundi ſpectabilis machina a Deo conſtituta eſt, agens, iis accedit, qui aſſerunt, mundum cum æquinoctio, quod nobis autumnale dicitur, ſive cum ingreſſu luminis in cardinale cœli punctum, libræ poſtea aſſignatum, conditum eſſe. Cap. II de neceſſaria cautione circa annos completos & non completos adhibenda Lectorem inſtruit, eoque conſilio certas quasdam regulas præſcribit. Prima hæc eſt: *Ubicunque vocabulum anni vel nudum,* 126.
vel cum præfixo ב in ſtatu regiminis, attamen ſine ה demonſtrativo ſequentis genitivi ponitur, ſequens numerus ad annum præteritum,
ſecus autem ad annum præſentem pertinet. Improbat hic obiter 132.
ſententiam eorum, qui cum Celeb. Buddeo diluvium anno Noachi ſexcenteſimo ineunte incepiſſe ſtatuunt: felicius enim omnes difficultates poſſe tolli, ſi poſt illum annum exactum ingruiſſe di-
catur. Infirmo quoque fundamento Copernicanum æque ac 116.
alia ſyſtemata niti, demonſtrare conatur: ampliusque id ſe probaturum pollicetur peculiari ſcripto, quod Coſmotheorum Biblicum inſcribet, non ſolum obſervationibus ſacris, ſed & experi-
mentis phyſicis ornatum. Alteram de annis completis ac incom- 134.
pletis regulam hanc communicat: *In quacunque hiſtoriæ S. parte vel ſemel annus non completus completis aperte adnumeratur, aut non completos non annumerari, vel ex unico certo conſtat indicio, in eo id conſtanter fieri putandum eſt.* Cap. III de numeris agit Chronologicis ſeptuaginta Interpretum, ubi principio monet, ſeptuaginta viralem verſionem non Ptolemæi Ægyptiorum Regis juſſu, ſed ab invidis Judæis ſuſceptam eſſe. Expedire quidem, verſionem iſtam extare, & pro magno Dei beneficio habendum, quod miſeris gentilibus verbum hac verſione innoteſcere voluerit; nec tamen abuti hoc beneficio quenquam debere ad obliterandum majus illud, quo fontes Hebræos ab omni, vel in unica literula, etiam in numeris, a corruptione usque ad præſentem diem tutata ſit divina bonitas. Cap. IV de numeris Chronologicis
Joſephi diſſerit Cl. Autor, ubi inter alia obſervat, Joſephum, ubi 153.
 nume-

numeris Biblicis utitur, nonnisi etiamnum in Bibliis nostris He-
braicis extantes agnovisse, proindeque, quoties septuaginta Inter-
pretibus accedere videtur, in mendo jacere; ceterum certum es-
p. 155. se, multis Josephum praejudiciis laborasse, speique in Christum ex-
sortem plane extitisse. Cap. V accedit ad regnum Terrae Sinear,
quod vulgo dicitur Babylonicum, omnium primum. Varia hic scitu
166. digna de turri Babylonica inspergit. Nec sine animadversione
praetermittendum judicat, quod homines dispergendi, ad relin-
quendam nominis sui famam, urbis turrisq; structuram suscepisse
nonnullis dicantur. Accentum enim Atnach finem, quem sibi pro-
posuerint, a mediis nimis manifesto distinguere, & prohibere, quo
minus comparatio nominis ad finem referri possit, in mediis po-
tius censenda. Cap. VI progreditur ad regnum Terrae Uz, postea ab
Edomo nomen adeptae, deque aetate Jobi, Melchisedeci & Abra-
187. hami agit. De auctoritate libri Job loquens, ultimum hoc anti-
quitatis monumentum ab ipso Jobo conscriptum tuetur, quaeque
de Arabismis in hoc libro occurrentibus Philologi, & in his Kro-
mayerus, sentiunt, probari posse, negat. Cap. VII de Dynastiis Ae-
gyptiorum, Cap. VIII de Chronologia Assyriorum, Cap. IX de
237. Sinensium Chronologia commentatur. In hoc capite ceu rem ad-
mirandam notat, Christianos cum Sinensibus, ex diversis licet
principiis, eidem anno mundi, scil. 4541, Salvatoris nostri mor-
238. tem assignare: eosque refutat, qui eclipsi Sinicae cum tenebris
die mortis Christi coortis nihil commune fuisse dicunt. Mini-
me quoque tolerandam opinionem Origenis ac Isaaci Peyrerii
ducit, qui deliquium Solis tempore mortis Christi eclipsin tan-
tummodo particularem fuisse, nec alibi extra horizontem Hiero-
solymitanum videri potuisse, idemque vel ex vaporibus aerisque
obnubilatione vel alia tempestate natum, putant. Cap. X Assyrio-
rum regnum exhibet, deque Nimrodi origine varia immiscet.
250. Sardanapalum quoque, Ninivitarum Regem, concionibus Jonae ad
354. poenitentiam perductum esse, temporis ratione habita, haud im-
probabile putat. Ceterum Canoni Ptolemaei non ubique fidem ha-
bendam judicat. Cap. XI agit de Israelitarum commoratione in
Aegypto, & exitu ex Aegypto in terram Canaan; statimque ini-
tio locum illum Exod. XII, 37, 40, 41, ab obscurationibus Chrono-
logo-

logorum liberat, tropum, quem fingunt, ſcil. nomine filiorum Iſraelis hic comprehendi Abrahamum, Iſaacum & Jacobum, repudians. Probe etiam obſervandum urget, duplicem genealogiarum rationem in populo Dei fuiſſe, alias nempe ſolum genus deſcribentes, alias vero præter genus & temporis notitiæ inſervientes. Cap. XII de tempore ab introitu in terram Canaan usque ad ædificationem templi Salomonæi diſſerit. Cap. XIII locum 1. Reg. VI, 1, omnium difficillimum, ad quem tanquam ad lapidem offenſionis per tot ſeculorum decurſum Chronologi impegerint, ita explicat, ut ad multa alia loca feliciter evolvenda viam ſimul ſibi pariat, duplicem nempe epocham in eo deſignari docens, alteram minorem, ubi diſerte indicatur, annos numerari ab exitu ex Ægypto, alteram majorem, qua non exprimitur, unde anni derivandi ſint, quemadmodum & hodie raro annis Chriſti, unde deducantur, adjicimus. Cap. XIV, de Chronologia Regum Iſraelis & Judæ, ad dilucidandam Regum hiſtoriam, quinque aphoriſmos proponit: ſimulque voce בשנה conſtanter annum poſt illum, qui numeratur, ſignificari, notat. Cap. XV de annis agit a primo Cyri usque ad primum Artaxerxis I, ex Scriptura reſtituendis. Hic ex eo, quod Cambyſes in Esd. IV, 6 Ahasverus nominetur, evincit, Ahasverum maritum Eſtheris non alium eſſe, quam Cambyſen. Tum e clauſula epiſtolæ Ahasveri, quam pro Judæis ad omnes regni ſui provincias miſit, quamque Noſter neutiquam pro ſuppoſititia habendam putat, ex illis item, quæ apud Herodotum de ignominia idolis eorumque templis a Cambyſe illata leguntur, apparere putat, Cambyſen ab Eſthere ad agnitionem veri numinis adductum eſſe. Cap. XVI ſermo inſtituitur de annorum hebdomadibus usque ad Chriſtum numerandis, Dan. IX, 24. Cap. XVII de anno nati Chriſti ſententiam ſuam exponit. Cumque in ſuperioribus a priori ex prædictis Danielis Propheticis demonſtraſſet, annum poſt trigeſimum primum Artaxerxis primi quadringenteſimum trigeſimum quartum, qui in canone Ptolemæi numeratus ut trigeſimus poſt pugnam Actiacam, eſſe annum nativitatis Chriſti: nunc a poſteriori hunc annum verum eſſe nati Chriſti, ex Evangeliſtarum teſtimoniis, cum monumentis profanis, imprimis Joſepho, collatis, reddit perſpicuum. Præterea Chri-

Margin references: p. 286 (at "genealogia-"); 360 (at "Hic ex"); 365 (at "Tum e clauſula"); 395 (at "Præterea").

p. 396. Chriſtum natum anno 35 Regis Herodis pro certo ponit, & eorum ſententiam probat, qui ſtatuunt, in Epocha Chriſti vulgari figenda nullum errorem commiſſum. Hinc ipſum adeo diem natalem
399. Chriſti pateſcere indicat. Si enim Herodes initio menſis Niſan deceſſit, nihil magis probabile eſſe, quam Chriſtum ipſo Paſchatis die, quo & ſe aliquando Deo in morte ſacrificaturus erat, ob-
401. latum eſſe Domino. Ex eo porro, quod Chriſtus anno poſt pugnam Actiacam trigeſimo vergente natus eſt, concludit, annum ſequentem non poſſe non eſſe primum annum Julianum poſt Chriſtum natum, incidentem ſecundum calculum Scripturæ S.
427. in annum mundi 4510. Cap. XVIII pergit ad annos Miniſterii & Mortis Chriſti, docens, ante annum vigeſimum Tiberii paſſum eſſe Chriſtum, cumque annus Chriſti vigeſimus nonus ſit decimus ſextus Tiberii, reſtare pro annis Miniſterii annos Tiberii decimum ſextum, decimum octavum & decimum nonum. Hinc quoque ſequi putat, eclipſin Solis extraordinariam, quam in commentarios ſuos retulit Phlegon Trallianus, Hadriani Cæſaris libertus, vel ſi mavis ipſe Hadrianus, eandem fuiſſe cum ea, quæ in
409. Chriſti morte accidit. Idem probat de terræ motu tempore mortis Chriſti, quem non ſolum in Bithynia, ſed per univerſum orbem obſervatum fuiſſe, docet. Diem, quo crucifixus Salvator eſt, primam Paſchatis Judaici feriam fuiſſe, evincit, nec audiendos putat, qui eum non una cum Judæis agnum paſchalem comediſſe tradant. Cap. XIX de annis bis mille & trecentis, Danielis VIII, 14, & demum Cap. XX de imperio urbis Romæ, ortu Antichriſti, & ultimis temporibus, ex Dan. XI & Matth. XXIV accurate agit. Acceſſere poſtremo appendicis loco 1 Dynaſtiæ Ægyptiacæ Manethonis, maxime ſecundum Julium Africanum; 2 Reges Thebani ex Eratoſthene; 3 Canon Claudii Ptolemæi. Tandem Cl. Autor Supplementa elegantiſſimis obſervationibus partim Chronologicis partim Exegeticis referta attexuit.

FRIDERICI GENTZKENII, POLIT. ET PHYS. Prof. Ord. Syſtema Philoſophiæ, in uſum Juventutis Academiæ Cimbricæ adornatum.

Kiliæ,

Kiliæ, literis J. C. Reutheri, 1722, 4 & 8.
Alph. 6 pl. 18.

CEleberrimi *Buddei* exemplo, qui in uſum ſtudioſæ juventutis, quam privatis ſcholis quondam erudiebat in omnibus Philoſophiæ partibus, concinnatas ex optimis Philoſophis *Inſtitutiones Philoſophiæ eclecticæ* edidit, etiam Celeb. Gentzkenius totum Philoſophiæ Syſtema theſibus, quam fieri potuit, breviſſimis ac pauciſſimis complexus eſt, quas explicaret & illuſtraret ſuis auditoribus. Separatim jam ante plerasque hujus Syſtematis partes ediderat: at nunc recognitas ſingulas ac locupletatas in unum volumen conjungendas duxit. Exhibentur autem hic libri duodecim: 1 Diſſertatio de natura & indole Philoſophiæ in genere, 2 Hiſtoria Philoſophiæ, 3 Metaphyſica, 4 Logica, 5 Theologia naturalis, 6 Phyſica, 7 Pneumatologia, 8 Juris divini naturalis prudentia, 9 Ethica, 10 Pathologia, 11 Politica, cui adjungitur Diſſertatio de matrimonio clandeſtino, Gallis dicto *le mariage de conſcience*, 12 Juris divini poſitivi prudentia. Non exigent a nobis Lectores noſtri, ut pluribus recenſeamus ſingulas hujus Syſtematis partes: cum tamen de ſingulis nonnulla videantur commemoranda, breviter noſtro fungemur officio. *Diſſertatione* itaque *procemiali* generatim exponitur natura *ſapientiæ*, *prudentiæ*, & *virtutis*, ac ſimul omnes ſub Philoſophiæ ambitu comprehenſæ doctrinæ juſta methodo ſuccincte exponuntur, atque ex ſolidis fundamentis demonſtrantur. In *Hiſtoria Philoſophiæ*, quæ anno ſuperiori Hamburgi, paſſim aucta, imprimis Vita G. G. Leibnitii (quem virum appellat ultra hominum ſortem doctum) ſigillatim recuſa eſt Hamburgi in forma octava, Philoſophorum celebrium omnis ævi vitæ, eorumque hypotheſes notabiliores, ac ſectarum fata, compendioſe deſcribuntur, ducibus ſcriptoribus accuratiſſimis. Ac pertexta quidem hæc hiſtoriæ tela eſt ad hanc noſtram ætatem, ne omiſſo quidem Illuſtri *Chriſtiano Thomaſio*, quem *ſtrenuum* vocat *libertatis philoſophicæ in Germania vindicem*: ut fatendum nobis ſit, melius & concinnius Compendium Hiſtoriæ Philoſophicæ vix exſtare. In *Metaphyſica*, ſequeſtra-

tis inutilibus, generaliores ideæ, solidum fundamentum habentes, commodis terminis exprimuntur, ac universales inde fluentes veritates breviter exhibentur & perspicue. Hic *p. 17* rejicit Scholasticam divisionem ubietatis in *repletivam, definitivam*, & *circumscriptivam. P. 43 substantiam* definit *ens extensum & per se subsistens.* In *Logica* Cl. Autor p. 18.--34 singulari industria agit de *probabilitate*, ejus criterio, gradibus, & speciebus, scilicet probabilitate physica, practica, historica, & hermenevtica. Ac sub finem hujus libelli exhibetur singularis Dissertatiuncula de usu doctrinæ de probabilitate. In *Theologia naturali*, præmissa existentiæ divinæ demonstratione, oppositisque erroribus, atheismo, Spinozismo, ac superstitione, confutatis, non solum secundum insitæ rationis lumen Dei perfectiones ex solidis fundamentis adstruuntur, sed & jus Dei eidemque respondentia hominum officia exponuntur, atque ita cognitio Dei cum modo eum colendi conjungitur. Quod hic *p. 20 sqq.* exhibetur *de superstitione* Caput, lectu dignissimum est. *P. 29* Deo tribuitur *extensio immensa*, hujusque doctrinæ indicatur fundamentum. *P. 76 sqq.* exhibet Cl. Autor criteria religionis vere divinæ, eaque ad Christianam nostram religionem applicat. In *Physica* præcipuæ Physicorum hypotheses, pro demonstrandis rerum naturalium phænomenis constitutæ, succincte exponuntur, & quidem plerumque duce Cl. Rudigeri nostri *Physica divina.* In *Pneumatologia* Cl. Autor, præmissa historia doctrinæ de spiritibus, non solum generatim sistit naturam & proprietates spiritus creati, verum etiam speciatim contemplatur naturas plasticas, item animas brutorum, mentem denique humanam, omnesque huc pertinentes controversias exponit pariter ac resolvit. In *Juris naturalis prudentia* fundamentum omnis justi cum Pufendorfio ponit *socialitatem*, & ex hac deducit omnia erga nosmet ipsos & alios homines officia, omissis officiis Deo debitis, supra quippe jam pertractatis in Theologia naturali. In *Ethica*, quam Cl. Autor definit *doctrinam honesti & decori*, interspersis præcipuorum Philosophorum diversis sententiis, hoc tandem ponit *honesti* fundamentum: *Quicquid amor rationalis ad beatitudinem obtinendam agendum aut omittendum esse judicat, id est honestum, & contrarium est turpe.*

Hic

Hic etiam *p. 46--60* exhibet *artem characteristicam*, probabiliora dogmata ſtabiliens contra communia præjudicia, idque ſtimulatus dubiis a Longolio receptæ doctrinæ objectis. *Decori* fundamentalem propoſitionem hanc facit ſuam : *Quicquid in genere actionum externarum & indifferentium approbationem aliorum & exiſtimationem nobis conciliat, illud eſt decorum: quicquid vero aliorum faſtidio, illuſioni & contemtui nos obnoxios reddit, illud eſt indecorum.* In *Pathologia*, ſive Tractatu Ethico-Phyſico de affectibus humanis, omnes affectus tum generatim, tum ſpeciatim conſiderantur, eorumque natura, proprietates, diverſæ ſpecies, objecta peculiaria, phyſici characteres, ſingularia phænomena, naturales & morales uſus, varii abuſus, horumque moralia remedia exhibentur. In *Politica* ſive Philoſophia civili, præmiſſa ſimplicium ſocietatum conſideratione, exponitur modus, quo civitas ſecundum regulas juſtitiæ & prudentiæ ſit conſtituenda & adminiſtranda, ita, ut omnia ſummi imperii jura debito ordine & nexu ſiſtantur. Denique in *Juris divini poſitivi prudentia* Cl. Autor leges divinas poſitivas univerſales juſta ſerie exhibet, controverſias ibi occurrentes enucleans ac perſpicue ſolvens. Differit igitur de non comedendo fructu arboris boni & mali, de vitando ſanguinis eſu, de muneribus non accipiendis, de ſpicilegio intermittendo, de ſolvendis decimis, de mercede operariis reddenda, de pignore non ſumendo, de retorſione verbali, de citatione in vallem Joſaphat, de polygamia, de ſubjectione uxoris, de inceſtu, de divortio, de concubitu cum uxore menſtruata, de poteſtate judiciali, de poteſtate punitiva, de jure belli gerendi, de veſtibus non commutandis, de mendicis non tolerandis, de jure & obligatione docentium, itemque auditorum, de jure & obligatione totius eccleſiæ, de ſolo Deo adorando, de votis ſancte reddendis, de Deo non tentando, de confeſſione nominis divini, de Deo ſub imagine rei creatæ non colendo, de Sabbatho ſanctificando, de honeſto divino poſitivo, de decoro Chriſtiano. Facile apparet ex hac σκιαγραφίᾳ, auditores Cl. Autoris egregie, ſi modo ipſi ſibi non deſint, in ſapientia philoſophica proficere, dignaque eſt ejus & induſtria & ἀκρίβεια, quam in ſeligendis bonoque ordine digerendis optimorum Philoſophorum doctrinis hic oſtendit, ut

omnibus Philosophiæ studiosis de meliore nota commendetur hoc Systema vere eclecticum.

VOYAGE DE SYRIE ET DU MONT LIBAN.
i. e.
RELATIO ITINERIS IN SYRIAM ET AD montem Libanum suscepti, Autore DE LA ROQUE.
Tomi II.

Amstelodami, apud Hermannum Uytwerf, 1723, 12 maj.
Alph. 1 pl. 1½. cum fig. æn.

AUtor, edito antea in *Arabiam felicem* & *Palæstinam* itinere clarus, nunc exhibet descriptionem itineris in ipsum *Libanum* montem suscepti, de quo incerta & fabulosa fere hactenus tradita fuisse, in præfatione queritur. Nos potiora Lectori repræsentabimus. Initium *Libani* montis facit supra Tripolim urbem, terminum ejus Damascum; *Antilibani* initium infra Sidonem, terminum montes Arabiæ vel Trachonitidis. Ambitus utriusque horum montium centum leucarum longitudo ab occidente in orientem ad 40 leucas. Media inter eos vallis *Cœlesyria* dicta. Quæ de reliqua figura ejus, rectius fortassis ex *Macindrelli* mappa noscenda, dicit, cum iis, quæ sequantur, vix concilianda. *Canubui*, a Græco Cœnobium deductum, est Monasterium & sedes Patriarchæ Maronitarum, qui Papæ permissu se etiam Antiochenum Patriarcham vocat, & nomen Petri, ex quo die ad hanc dignitatem eligitur, sumit. Situm est non procul ab editissima parte montis supra Tripolin. Non longe ab eo abest vicus *Bsciarray*, Episcopum Maronitam habens, in cujus vicinia sub ipso editissimi jugi supercilio cedri eminent numero viginti majores, silvulam constituentes, mixtis quippe inter majores parvis atque etiam minutulis. Figura cedrorum & fructuum, quos majores ferunt, ab Autore depicta exhibetur. Unicas has esse reliquias magnæ olim copiæ harum arborum, constat, nec tota ea regione vel in vicina Asia similes occurrere. Singulare est, quod rami earum æstate diffunduntur amplissimæ coronæ instar, hyeme contrahuntur & in conum quasi acuminatum coguntur: alias enim ferendo

rendo oneri nivis allapsæ pares non forent. Parvo inde itinere versus meridiem est *Eden*, Archiepiscopo Maronita gaudens, quo loco in planitiem pulcherrimam despicitur; unde orientalibus persuasum, hunc fuisse locum Paradisi terrestris. Regionis hujus montanæ, a Maronitis habitatæ, plures sunt portiones partim a vicinis urbibus litoralibus *Botry* (*Patron*) Byblo (*Gebel*) &c. dictæ, partim aliis nominibus insignitæ, veluti *Giobbet Bsciarray*, a vico modo memorato (qui pridem munitus) dicta; maxime australis portio & prope Berythum, qua confines sunt Drusi, *Kesroan* (*Castrevent* Europæis) appellatur, habens *Antoura* vicum, ubi Jesuitarum missionariorum domicilium. A Berytho usque ad Tyrum habitant *Drusi*, quorum regio, in mediterraneis usque ad Damascum excurrens, *Antilibanum* maxima ex parte complectitur. Divisa & ipsa in varias partes, quarum quæ vocatur *Chouf* prope Sidonem ab Emiro sive primario Drusorum Principe, reliquis minoribus imperante, habitata, sedes ipsa *Dairal Gamar* appellatur. In *Wadettein*, alia hujus regionis parte & ad Damascum usque excurrente, fontes Jordani conspiciuntur. Hæc de regionis montanæ Libanotidis & Antilibanotidis descriptione. Multus vero etiam est Autor in describendis memorabilibus urbis *Balbec* sive *Heliopoleos*. Sita est scilicet eadem in valle inter Libanum & Antilibanum spatiosissima. Stupendæ vero magnificentiæ rudera ex antiquitate ibidem sunt conspicua: inter quæ eminet palatium & templum. Hoc quidem fere integrum extat, cujus imaginem exhibet Autor, exemplar Architecturæ Romanæ exquisitissimæ. Peristylon vel Peripteron columnis Corinthiacis 52 ped. altis cingitur numero 46, quarum 16 frontem anteriorem & posteriorem, reliquæ latera ornant. Porticus omnis sculptura plane admiranda ubique ornatus. In templo ipso navis visitur cum specie quadam chori: ubique vero nidi statuis & imaginibus locandis destinati. Palatium, cui temporis injuria non æque pepercit, figura deprehenditur oblonga parallelogramma, fossa profunda cinctum. In angulis eminent turres quadratæ prægrandes. Prostylon ejus ornatum est columnis Doricis. Intus & superato primo vestibulo, eoque subdiali, objicit se spectandum ædificium hexagonum, aditum faciens ad alterum subdiale vel

atrium, porticu utrinque ornatum, latum 8, longum 66 hexapodis, quod claudebatur ædificio postremo, cujus vero solum restant columnæ 9 prægrandes & fere colosseæ. Inferiora fornicatis cameris stupendæ artis constant. Muri omnium horum operum lapidibus insanæ magnitudinis, quorum aliqui 60 pedum latitudinem, 18 profunditatem habent, compacti sunt. Lapidicina, ex qua depromta hæc saxa, prope ipsum oppidum Balbec etiamnum visitur. Est & aliud templum rotundum minus, totum fere ex marmore, quod jam cultui Christianorum Græcorum cedit, cumque S. Barbaram ibi conditam putent, nomen inde templo imposuerunt. Quod ad antiquitatem horum operum, notat Autor, Judæos credere, hæc omnia Salomoni deberi, quod commentum ipsa inspectione confutatur. Nec minus falsam esse opinionem eorum, qui eandem hanc urbem pro *Tadmor* vel *Palmyra* habent, ostendit Autor e descriptione Arabiæ Sultani Abulfedæ, in Gallicum sermonem a se translata. Errat quoque Plinius, qui prope Heliopolim *Orontis* fluvii fontes locat: ex inspectione enim Autor probat, ortum ejus non esse in valle inter Libanum & Antilibanum, sed extra Libanum loco 4 leucis a summo jugo Libani Canubino distante, probe urbem *Giranije*. Unde idem fluvius, recta fere versus septentrionem delatus, Emesamque (*Chems*) & Apameam (*Hama*) præterfluens, post modicum diverticulum in mare infra Antiochiam devolvitur. Ceterum extant plures nummi Heliopolenses, unde dignitas urbis sub Imperatoribus Romanis (sub Severo quippe coloniæ Romanæ jura adeptæ) colligitur. An vero Elagabalus, quem Sacerdotium Solis in hac urbe exercuisse constat, autor sit templi supra descripti, dubium videtur Autori, quod imperium ejus vix 5 annis duraverit; quod tamen argumentum parum ponderis habere videtur. Varia dein fata habuit urbs, quæ modo in Saracenorum, itemque Tamerlanis, modo in Christianorum Principum potestatem venit. Numerus habitantium hoc tempore 6 vel 7 millium æstimatur. De fluviis ex Libano defluentibus dum differit Autor, *Eleutherum* falso haberi credit pro *Kasmiech*, qui recipit *Letain* & proxime supra Tyrum in mare defluit. Potius, ad ductum Strabonis, quærit eum inter Orthosium (*Tortosam*) & *Tripolin*, ubi occurrit fluvius, Magnus sive *Kebir* dictus, impri-

primis cum Josephus Eleutheri ostia Sidone borealiora faciat, *Kasemiech* vero longe sit australior eadem. De *Chrysorrhœa* fluvio, qui nunc *Barradi* vel *Barrada* dicitur, observat, ipsum in septentrionali parte non longe a Damasco ortum, ferri in meridiem, & prope illam urbem, in alveos & ramos perquam multos divisum, delitias & temperiem universo illi campo conciliare, nec longe inde iterum in unum alveum cogi, tandemque bidui itinere austrum versus decurrentem, perdi in lacu aliquo grandiori, & nullatenus in mare exire. *Amana* & *Pharphar*, II Reg. V memoratus, non esse nisi ramos hujus fluvii, nequaquam vero partem Orontis, ex hoc ipso intelligitur. Hæc e primo Tomo, duas partes operis complexo. Altero Tomo, quæ a tertia parte initium ducit, cum Autor descriptionem nationum, quæ Libanum incolunt, *Maronitarum*, *Drusorum*, *Turcomannorum* vel Amedensium se daturum promisisset, sui oblitus, Maronitarum tantum res atque origines fuse describit. In his observat, quosdam ex Latinis, seductos ab *Eutychio* Patriarcha Alexandrino, qui annales ad annum usque Christi 947 lingua Arabica scripsit, in ea opinione fuisse, atque eam scriptis quoque propugnasse, Maronitas dici a *Marone* quodam, Monacho hæreseos Monotheliticæ erroribus infecto. Sed ipsos Maronitas & inter eos *Faustum Naironium* contendere, se nomen ferre a *S. Marone* Anachoreta, circa initium seculi V celebri, cujus vitam descripsit Theodoritus. Primum ait monasterium a sequacibus & discipulis ejus circiter octingenta structum fuisse *Apameæ*; hosque omnes orthodoxos, ab hæreticis potius aliis tota regione sparsis Maronitarum nomine invidiæ causa vocatos, variisque persecutionibus vexatos. Cum *Jacobus*, Monophysitarum autor, in iisdem regionibus errores suos spargeret circa annum 584, contra eum veritatem editis scriptis defendisse *Joannem*, ab hoc monasterio, quod regebat, & ob virtutes, quibus elucebat, *Maronem secundum* dictum; qui falso a recentioribus pro Monothelita habeatur. Cum sub imperio *Constantini Pogonati* Syriam invasissent Saraceni, Maronitas Libani incolas, capite & duce sibi lecto, eis se opposuisse; quod tamen ipse Constantinus minime probaverit, ex eoque tempore ab inimicis *Mardaitas*, quod rebelles sonat, vocatos fuisse.

Cum

Cum autem pacis etiam temporibus incurſiones in Saracenos continuarent, conventum inter Saracenos & Imperatorem, ut is Maronitas e Libano deduceret, quorum adeo duodecim millia ad fines *Armeniæ* & *Ciliciæ* rejecta. Inter eos qui in Libano remanſerunt, circa exitum ſeculi XII turbæ dicuntur motæ per *Thomam* quendam Archiepiſcopum *Kfartab* Monothelitam; quarum finis, ut circa annum 1182, interpoſitione Antiocheni Patriarchæ Aymerici, illi qui Thomam ſecuti fuerant, ad priorem, hoc eſt, Romanam fidem reducerentur: ex quibus geſtis male intellectis natam eſſe volunt fabulam, a *Guilielmo Tyrio* relatam, de tota gente tunc demum ad orthodoxam fidem & eccleſiam reducta, aſſerit Apologeta Maronitarum ſupra laudatus. Ceterum cum objicitur, in libris Maronitarum deprehendi errores Jacobiticos, reſpondet, illos eſſe interpolatos; de qua re quidem difficilius jam eſt judicium, poſtquam Patriarchæ, Maronitarum zelo inconſiderato inducti, pleroſque libros, ex quibus doctrina eorum cognoſci poſſet, ſive pravos, ſive bonos, igni tradiderunt. Tandem ut appareat, non omni eruditionis laude deſtitui Maronitarum gentem, catalogus doctorum numero fere 28, inter quos *Gabriel Sionita, Abrahamus Ecchellenſis* &c. exhibetur. Subjungitur tertiæ huic parti vita *Domini de Chaſtevil*, Aquenſis ex Provincia, qui in Libanum montem ſecedens, Eremitam auſteritate ſumma egerat, nuncque etiam ab incolis fere ut Sanctus colitur; nec non Hiſtoria principis Maronitæ *Juriés*, qui primo coactus ad Muhammedanam religionem ſe contulerat, poſt Chriſtianam iterum cum Muhammediſmi deteſtatione publice profeſſus, eaque propter crudeli ſupplicio, palo nempe per viſcera adacto, a Baſſa Seydenſi peremtus memoratur. Junguntur literæ & diplomata, quibus *Haſſum Caſen*, Princeps ex Maronitis, quo ſede ſua pulſo, Sultanus alium ex Druſis Principem regionis ejusdem fecerat, in tutelam Gallicam a Ludovico XIV recipitur, & Conſul nationis Gallicæ Baruthi conſtituitur.

THE FEMALE PHYSICIAN.

i. e.

VALE-

VALETUDINARIUM MULIERUM; AUTO-re JOHANNE MAUDRAY, M.D.

Londini, apud Jacobum Holland, 1724. 8.

Alph. 1 plag. 4.

AGit in hoc Tractatu Clariss. Autor de Morbis, quibus tam virgines, quam in matrimonio viventes, ut & viduæ, sunt subjectæ, artemque obstetricandi exponit, & opus dividit in octo sectiones, in varia rerum capita distributas. In *Sectione I*, postquam de Deo, Natura, Homine, Anima, & Corpore humano pauca præfatus fuerat, Fœtus formationen, animationem, maturationem, & nutritionem ante oculos ponit; pergit hinc in *Sect. II* ad virginum morbos, inter quos potissimum Chlorosin & Appetitum venereum sub examen vocat, atque de virginitate, coitu, vi imaginationis & similitudine fœtus sermonem facit. In *Sect. III* in Conceptionem ejusque signa inquirit, regimen gravidis præscribit, earum Symptomata allegat, ac partus theoriam tradit. In *Sect. VI* Artem obstetricandi explanat, partesque in fœminis generationi inservientes delineat. In *Sect. V* causas curamque partus difficilis, tam naturalis, quam præternaturalis insinuat. In *Sect. VI* regimen ordinat & Valetudinarium pandit Puerperarum, quæque circa lactationis & ablactationis tempus infantum, horumque morbos præcipuos observanda sint, docet. In *Sect. VII* de Conceptionibus præternaturalibus & Sterilitate tractat, & in *Sect. VIII* Viduarum Symptomata, in specie Passionem hystericam & suffocationem uteri exponit. In hisce omnibus quæcunque Autor a Scriptoribus fide dignis & in Arte celebribus clare descripta invenit, aut proprium studium laboriosum, profundæ & crebræ meditationes, & Praxis locupletissima suppeditarunt, fideliter communicat, & ubi de morbo quodam disserendum est, non solum naturam ejus clare ante oculos ponit, sed & in causas inquirit, signa diagnostica & symptomata investigat, prognosin addit, hisq; therapiam tam præservatoriam quam curatoriam subjungit; de Arte vero obstetricandi ubi agit, ita se gerit, ut summam ejus utilitatem & necessitatem non solum insinuet,

 sed

ſed & cautelas & enchireſes, in ſingulis caſibus obſervandas, ſummo ſtudio inculcet. Pauca cum L. B. communicabimus.

Anima, juxta Autoris ſententiam, tanquam divina ſubſtantia, mediante corpore quodam æthereo ceu vehiculo cœleſti, Deo, tanquam centro mundi, ita jubente, primum in cor infunditur, unde calido innato, ſpiritibus & humoribus immiſcetur, per morbos vero calido extincto, ſpiritibusque cum humoribus diſſolutis, ad cor, & tandem ex eo ad vehiculum ſuum originale revertitur, vel cruciatibus infernalibus vel æternæ beatitudini deſtinanda. Infunditur autem eadem 70 aut ad ſummum 100 die a conceptione, prout formatio fœtus citius vel tardius abſolvitur. Succedit vero hæc ſequenti modo: ſubſtantia ſcilicet ſpirituoſa ſeminis virilis & fœminini, in utero bene conformato concurrens, ope generativæ & activæ ſuæ virtutis producit intervallo 7 dierum genituram, tres bullulas includentem, tribus ſpermaticis viſceribus dicatas, quarum prima puriſſimam ſeminis partem, ſpiritibus vitalibus turgidam, pro corde, ſecunda craſſiorem & pinguiorem, ſpiritibus naturalibus fœtam, pro hepate, & tertia frigidam & crudam, ſpiritibus animalibus refertam, pro cerebro continet. Eadem ſubſtantia ſpirituoſa quatuor facultatibus *diſtinctis* eſt prædita, quarum prima, animativa ſeu vivificans dicta, ſeptem dictis diebus circumſcribitur, intra quos tempus ſpumificationis, lactationis ſeu coagulationis abſolvitur. Secunda ſeu ſeparativa, conſtituendis partibus organicis deſtinata, ſequentibus 8 vel 10 diebus, aut 15 vel 17 die a conceptione perficitur, hocque tempus delineationis ſeu ramificationis, & genitura embryo vocatur. Tertia collocat partes materiales juxta naturæ leges in ſuum ordinem, figuram, & ſitum per ſequentes 12 vel 15 dies, aut 27 vel 32 die a conceptione, quod tempus carnificationis appellatur, & tunc embryo recipit nomen fœtus. Quarta ſeu formatrix facultas, ſingulis membris debitam magnitudinem, figuram, & formam naturalem impertit per ſequentes 8 vel 18 dies, aut 35 vel 50 die a conceptione, quod tempus coarticulatæ formationis eſt, & tum fœtus infans vocatur. Quodſi igitur infans perfecte formatus fuerit 35 die, animatur die 70 & naſcetur 210 die, ſeu circa finem ſeptimi menſis; ſi 40 die animatur, 80 die, & partus cadet in octa-

octavum mensem; si 45 die, animatio 90 die, & partus nono mense continget; si 50 die, animatio 100 die, partus decimo mense succedet. Animatio enim duplex semper requirit spatium respectu formationis ad conceptionem, & triplex partus ad tempus animationis. Non habet itaque homo determinatum nascendi tempus, sed a septimestri ad undecimestrem legitimus & naturaralis est partus. Causa vero præcocis vel serotinæ formationis, animationis & partus dependet vel a conditione seminis, vel a facultatis formatricis diversa activitate, vel a temperamento uteri, vel a matris habitu & vivendi modo, maturationem, perfectionem & robur infantis diversimode moderante, vel denique a siderum, potissimum planetarum, influxu, cui ubique multum acceptum est referendum. Quemadmodum autem conceptio prima atque principalis actio & functio peculiaris est uteri, qui miscet debito modo & fovet semina tam maris quam fœminæ, ita eidem debetur numerosæ prolis conceptio, cujus culpa vel in ipso utero latet, vel immissioni seminis est tribuenda. Sive enim uterus justo ampliorem nactus sit cavitatem, sive nimis avide attrahat semen virile, contingere possunt tot conceptiones, quot venarum orificia adsunt, & singula vasa distinctam materiæ spermaticæ portionem attrahere, ac conceptionis primordium efficere possunt, etiamsi hæc non semper ultimam acquirat perfectionem. Ita quando semen virile per vices & intervalla in arvum muliebre immittitur, uterus attrahens illud totidem conceptionibus ansam præbet. Artem obstetricandi quod attinet, quemadmodum hæc in se excellens & ingeniosa est, ita potissimum ab utilitate & necessitate maxime commendatur, quatenus 1) fertilem uterum distinguit a sterili, illumque corroborat, & hunc corrigit; 2) discernit imprægnatum uterum a vacuo, & conceptionem veram a falsa; 3) docet regimen uteri imprægnati, ut scilicet avertantur symptomata, pro diverso gestationis tempore metuenda, morbique acuti, ac ut infans roboretur, & abortus præcaveatur; 4) manifestat solo tactu gravidæ conditionem, non solum per totum gestationis tempus, sed potissimum antequam conatus parturiendi irruant, & quando iidem augmentum capiunt; 5) sub primo insultu laborum naturalem a præternatu-

 rali,

rali, facilem a difficili discernit partum; 6) detegit unam alteramque, tam generalem quam particularem, partus difficilis causam; 7) suppeditat modum corrigendi & removendi causam non per instrumenta crudelia, sed solo judicio & manuum auxilio, mulieremque ab onere suo liberandi; 8) demonstrat rationem fœtum non solum mortuum & monstra, sed & falsas conceptiones, superfœtationes, molas &c. extrahendi; 9) præscribit regimen tractandi tam puerperam, quam infantem recens natum, noxasque ab utrisque avertendi modum. Sub illorum enim nomine, qui artem obstetricandi exercent, non vulgares solum comprehendit obstetrices Autor Clarissimus, sed & viros, quos extraordinarios vocat obstetricantes. Quemadmodum autem in illis requirit, ut ne sint nimis juvenili nec provecta nimis ætate, non infirmæ, aut valetudinariæ, non nimis corpulentæ aut lacertosæ, non mancæ vel mutilæ, nec rigidos vel incurvatos habeant digitos, manus, vel brachia, non sint gravidæ, nec stupidæ, ignaræ, imprudentes, sed mediæ ætatis fœminæ, vegeti habitus, tenuium manuum, digitorum longorum, tactu excellentes, graves, considerataæ, sagaces, prudentes, vigilantes, diligentes, expertæ, piæ, bonæ famæ, misericordes, urbanæ, lenes, fideles, taciturnæ, notitiam habeant exactam partium tam externarum, quam internarum generationi dicatarum, & adjacentium, illarumque functionum, pelvis, & ossium, quibus concluduntur, noscant tangere gravidam, & vertere, dolores spurios a veris distinguere, & extrahere secundinam, & quicquid præter naturam in utero continetur, methodum cognoscat, qua quævis parturiens sit tractanda, infans convertendus, pedibusque extrahendus, quid cum puerpera pariter ac infante recens nato sit agendum: ita ab extraordinariis obstetricantibus seu viris postulat, ut præter jam dicta requisita noscant, quomodo noxæ vel incommoda tempore gestationis, partus & puerperii tam a matre quam infante sint vel avertenda vel curanda. Atque in his omnibus solide instruit Clarissimus Maudray obstetricantes. Enchireses vero, in singulis casibus observandæ, ex ipso tractatu elegantissimo commodius haurientur.

AN

AN ACCOUNT OF THE NEW METHOD OF Extinguishing Fires &c.

h. e.

NOVA METHODUS EXTINGUENDI INcendia ope explosionis & suffocationis; Autore AMBROSIO GODFREY, Chymico.

Londini, apud Autorem, 1724, 8.

Constat 7 semiplagulis.

NOnus nunc annus agitur, ex quo Zacharias Greyl, civis Augustanus, novam invenit publicoque tentamine in patria sua comprobavit machinam, ad restinguenda celeriter incendia, ope explosionis, accommodatam. Idem anno sequente, 1717, jussu augustissimi Imperatoris, Ministroque gravissimo inspectante, inventionis suæ specimen, Viennæ, cum applausu edidit. Sed cum artificium studiose celaret, præmium scilicet non mediocre expectans, vel a principibus personis, vel a satis magno numero privatorum, quibus A. 1720 schedula publice impressa significavit, cum quot commoditates ex nova sua machina essent expectandæ, tum quibus legibus, quo pretio, qua silentii sponsione, inventionem cum ipsis communicare statuisset, factum est, ut prius morte abriperetur, quam obtinere scopum suum posset. Mortuo Autore hæredes rem non neglexerunt, missusque est, qui Dresdæ, An. 1722, coram ipso Rege nostro potentissimo, magna spectatorum copia confluente, denuo virtutem machinæ comprobavit, impetratoque non contemnendo præmio, artificium detexit. Idem paullo post in Galliam profectus, cum Lutetiæ Parisiorum, tum alibi, rem suam non egit infeliciter, Ressoniumque excitavit, ut novam imitari methodum atque amplificare, non mediocri studio, nec infeliciter contenderet. Quanquam fatendum profecto est, machinam Greylianam haudquaquam eam apud plerosque nostrates invenisse approbationem (rei an hominum vitio, incertum) quam mereri videbatur, neque etiamnum in frequenti usu esse. Sed ad ipsum artificium veniamus, quod est hujusmodi. Dolium quoddam ligneum, XXX, vel etiam plures

aquæ cantharos capiens, paratur, in cujus medio firmatur vasculum, ex laminis ferreis constructum ac pulvere pyrio impletum, ad quod a summitate dolii tubus pertinet, materiam continens, concipiendo facile atque ad receptaculum pulveris propagando igni accommodatam. Usus hic est, ut in conclave incendio correptum machina inseratur; qua, ab incluso accensoque per tubum commemoratum pulvere, celeriter ac vehementer displosa, aqueisque particulis quaquaversum cum impetu dispersis, continuo extingui flammam necesse est. Ita & temporis, & sumtuum, non mediocre compendium facere, & omnia mox in promtu habere licet, quibus paucorum hominum opera delere ingens incendium valeas. Et quanquam in ædificiis jamjam corruentibus, aliisque in locis, undique, ac superne imprimis, nimium apertis, machinam Greylianam vix ullius esse usus fatendum est, ignem tamen in conclavi quovis vehementissime sævientem, ac per fores fenestrasque apertas magna vi erumpentem, ope hujus machinæ celeriter penitusque extingui posse, non uno tentamine comprobatum est. Hæc præmittere visum fuit, priusquam de methodo doctissimi Autoris Angli, qui nunc sub manibus est, exponeremus. Is cum jam antea diu multumque cogitasset de inveniendis perficiendisque machinis, violentiæ incendiorum rite opponendis, neque ullis postea sumtibus pepercisset, ad addiscenda tentamina, Lutetiæ potissimum instituta, atque ad explorandam machinam Germanicam, de qua audiverat, postremo voti sui compos omni studio in id incubuit, ut inventionem laudatam, quam vehementer statim approbavit, a defectibus quibusdam liberaret, commodioremque exhiberet. Et nimiam quidem amplitudinem gravitatemque machinæ Germanicæ imprimis corrigendam ratus, scilicet ut commodius tractari faciliusque inseri in loca quævis angustiora atque altiora posset, arte chemica, quam diu strenueque exercet, ita præparavit aquam, & certa quadam materia igni inimica (ut ipse loquitur) imprægnavit, ut jam multo minor ejus quantitas requiratur, ad effectus non modo non minores, sed etiam majores præstandos: eademque opera simul illud obtinuit, ut aqua a corruptione conservetur, quod ad diuturnitatem machinæ non exigui esse momenti facile intelligitur. Ceterum

terum quod ſuis machinis, in iis etiam conclavibus, quorum feneſtræ ac januæ apertæ ſint, itemque in pluribus conclavibus ſimul ardentibus, extingui flammas poſſe memorat, ea quidem re nihilo eſſe inferiorem Greylianam machinam cenſemus. Diviſus eſt totus libellus, quo methodum ſuam exponit Autor, in quinque capita. Primum agit de nova methodo in genere ac de tentaminibus duobus publice factis. Alterum deſcriptionem & uſum machinæ complectitur, a Greyliana parum differentis: nam & doliolo ligneo utitur Autor, diligenter oblito ac communito, ne penetrare atque effluere liquor poſſit, & receptaculum pulveris ſphæricum, oblongum, e metallo conſtructum, in medio ponit firmatque, & aquam, non tamen illam ſimplicem ac puram, circumfundit, & tubum denique adhibet incendiarium, operculo inſtructum, quod, ubi uſus eſt, facile removere licet. Ceterum machinarum ſuarum tria facit genera; quorum unum, majoribus oecis atque atriis deſtinatum, quinque circiter liquoris menſuras, quas Angli *Gallons* nominant, alterum pro modicis conclavibus tres, tertium duas, pro minimis complectitur: quibus duo minora genera addit, in ſcalis, incendio correptis, aliisque locis anguſtioribus, maxime vero in caminis (unde etiam ***machinæ caminorum*** dicuntur) uſurpanda; quæ a ſuperioribus non modo amplitudine differunt, ſed & eo, quod receptaculum pulveris non in centro, ſed in fundo habent, quippe ſurſum, non quaquaverſus, explodenda, ob eamque rem ope perticæ, cui affiguntur, ſublimia tenenda, tubulo incendiario deorſum ſpectante. Jam circa uſum hæc potiſſimum obſervanda ſunt: ut inſerta machina in conclave ardens, materiaque in tubulo incendiario inflammata, mox tergum vertas ac recedas paullulum, deinde, exploſione facta, ſecure ingrediaris, & reliqua forte ignis ſemina linteis ſcopisve madefactis deleas; ut, ſi in coronide ſpatioſiſſimi conclavis ardentes quidam carbones reliqui ſint, eos in ſubſidium vocata machina camini, extinguas; ut, ſi in una tantum & propiori parte conclavis, nimium in longitudinem patentis, ignem exploſa machina extinxerit, cum alia machina ad partem remotiorem continuo accedas, indeque ſimiliter flammam arceas; ut, ſi plura conclavia ejusdem contignationis ardeant, in ſingulis ſingulas machinas accommo-

commodati generis explodi cures; ut denique, si plures contignationes flamma occupaverit, inferioribus locis prius succurras, ac postea per scalas, machinis caminorum adhibitis, ad superiora tibi viam pares. In tertio capite præcipuæ commoditates novæ methodi exponuntur. In quarto ac quinto machina consimilis, quam æmulator quidam Povey, cum tentaminibus Autoris nostri interfuisset, ac fragmenta displosarum machinarum studiose collegisset, perperam imitari, vocabuloque *Machinæ vigilis* insignitam Londini publice vendere ausus est, examinatur atque reprehenditur. In præfatione opusculo præmissa cum alias machinas contra incendiorum vim adhuc paratas, maximeque Germanorum *serpentes aquarios*, (*Schlangen-Spritzen*) seu siphones longos, e corio confectos, ideoque flexiles & expedite dirigendos, laudat Autor noster, & cur tamen non sufficiant, ostendit, tum quid ipse præstiterit, & qua ratione ad novam suam methodum pervenerit, ingenue satis profitetur.

NOUVELLES DECOUVERTES SUR LA GUERRE, dans une Dissertation sur Polybe; par le Sieur DE FOLARD, Chevalier de l'ordre militaire de S. Louis, & Mestre de Camp d'Infanterie.

i. e.

NOVÆ MEDITATIONES DE RE MILITARI, Dissertatione in Polybium expositæ; Autore Dn. DE FOLARD, Equite ordinis militaris S. Ludovici, & Præfecto castrorum peditum. Editio secunda, ab Autore revisa.

Bruxellis, apud Franciscum Foppens, 1724, 8.

Plag. 19.

ERuditis militibus jure meritoque annumerandus est Autor hujus operis, non tam equestri dignitate & muneris splendore, quam artis Martisque studiis florentissimus, majoremque sibi insuper celebritatem majore, quod molitur, opere conciliaturus. In pace enim, qua fruimur, dulcissima studia belli literarum ductu exor-

exornare, quin immo ad majorem perfectionem perducere, & simul antiqua literarum monumenta ea, quam XXXVI expeditionibus sibi comparavit, rei militaris peritia illustrare dum est aggressus, prolixum in Polybium conscripsit Commentarium militarem, quem subscriptionum, quas vocant, ope in lucem publicam edere voluit. Sed sinistris nonnullorum judiciis spem, quam conceperat, præcidentibus, post primam instituti sui ideam, typis jam antea descriptam, tres in hoc opere exhibet dissertationes, ex majori suo Commentario desumtas, ut, quid in illo præstitum sit, ex his speciminibus periti in arte militari perspicere, & ex ungue leonem cognoscere possint. Prima enim complectitur prolegomena Commentarii in Polybium; altera, quæ doctrinam de columna tradit, initium est majoris illius operis; & tertia de instruenda acie, primo Commentarii Tomo coronidis loco est annexa.

Ex præfatione tantum observamus, Autorem firmiter sibi persuasum habere, sententiæ suæ, quam ipsemet paradoxam novamque nominat, nihil posse objici, quam quod nova sit & singularis: veritatem quidem nudam, a nudo, i. e. fortunæ ornamentis haud fulgente propositam, perpaucos nancisci sectatores: ad doctrinam tamen suam de columna facile applicari posse, quæ Cartesius in principiis artium & scientiarum inquirendis requirat. Ut vero harum rerum curiosis salivam moveamus, ipsarum dissertationum argumentum paucis indicabimus. *Prima* decem constat capitibus, in quorum primo Autor causam exponit, qua commotus, laborem satis arduum & difficilem susceperit; nullum scilicet de re militari accurate pleneque scripsisse; si Vegetium & Montecuculium exceperis, reliquos omnes parvi esse habendos; Machiavellum & de Lostelneau plagiariis esse accensendos, illum Vegetium, hunc Germanum quendam, cujus nomen non exprimit, in linguas suas vernaculas fere tantum transtulisse &c. In secundo capite militiam usu tantummodo addisci diserte negat, eandemque scientiam speculativam magis quam experimentalem esse, pluribus contendit. Militiam itaque in formam artis redacturus, vel potius de militia commentaturus, Polybium se prætulisse Cæsari, Cap. III fatetur, cum ille Magister ac Consiliarius militum

 tum

tum rectius dici possit, quam quidem Homerus, hoc titulo a nonnemine insignitus. Cap. IV argumentum & utilitatem Commentarii sui in Polybium plenius describit, & lectorem certiorem esse jubet, omnia, quæ ad militiam veterum spectant, nova & facili ratione in illo explicari, plurimumque lucis accendi antiquis autoribus recte intelligendis, in primis Tacticam, sive artem instruendi aciem, præscribi omni numero absolutam. In Cap. V ad Tacticam Græcorum & Romanorum digreditur, & Græcorum non tantum simpliciorem, sed & perfectiorem fuisse asserit. Cap. VI Romanorum aciem prolixius depingit, & Lipsium, quem ceteri sequuntur, ignorantiæ rei militaris accusat, novamque exhibet delineationem. Cap. VII ea persequitur, quæ in Commentario suo inveniantur, cujus historiam Cap. VIII ita enarrat: se animi gratia sæpius legisse Polybium, & observationes suas ad marginem adnotasse; ex illis se peculiarem tractatum de militia componere voluisse, ejusque sciagraphiam A. 1709 ab ipso Delphino & Duce Burgundiæ probatam fuisse; postea se castra Caroli XII Regis Sueciæ secutum, MSCta sua secum sumsisse in Sueciam, ea vero omnia perdidisse naufragio ad oram Jutiæ, cum ex Suecia reverti voluisset in patriam; telam ergo novi operis denuo incipere, cum nimis molestum visum sit, ad Polybium tantum illustrandum applicuisse animum; versione autem *Rierii* Gallica minus fideli, & Casauboni Latina plurimis in locis perobscura existente, quod hic imprimis veterum militiam, atque adeo ipsum Polybium non satis intellexerit, Benedictinos S. Germani se adiisse, & Thuillerium, Græcas literas optime callentem, textum primum verbotenus transtulisse, & tunc sententia Autoris nostri cognita, novam versionem adornasse: atque hoc pacto omnes se superasse difficultates, & re ipsa expertum esse, rei militaris peritiam ignorantiæ linguæ sæpius subvenisse. In Cap. IX novas sententias suas recenset, ex ipso Commentario hauriendas, & contra Lipsium atque P. Danielem, cujus Historiam rei militaris Francicæ meritis alibi prosequemur laudibus, fossas castrenses (*tranchées*) veteribus jam in usu fuisse probat, laudatque Ablancurtium, qui in Gallica versione Cæsaris verba *intra vineas* transtulit *dans la tranchée*: ubi p. 76 sqq. specimen novæ versionis Polybii Gallicæ

licæ, suarumque observationum inserit. Cap. X institutum suum denuo vindicat, multiplicem usum ex Commentariis suis in milites non solum, sed & in omnes antiquitatum cultores redundaturum asserit, tandemque concludit, opus suum, ad prælum jam paratum, quod in suo genere unicum sit, & totum belli ambitum exhauriat, præ multis aliis dignissimum esse, quod regio sumtu splendide & magnifice imprimatur. Et quis invideret illi hanc felicitatem, si institutum, quod sibi hactenus minus prospere cessisse queritur, felicioribus auspiciis frueretur, & regiam munificenta m obstetricantem adipisceretur?

Sed properandum nobis est ad reliquas duas dissertationes paucis perlustrandas; quarum prior inscribitur *Traité de la colonne*, i. e. tractatus de columna; in cujus Cap. I ostenditur, artem bellicam nondum ad summam perfectionem esse perductam; Cap. II, quid per columnam intelligatur, nempe exercitus peditum in forma quadrangulari oblonga dispositus, & quænam sint ejus partes; Cap. III, quomodo diversa Veterum aciem instruendi ratio huic invento ansam dederit, & quid de turma quadrata (*bataillon quarré*) statuendum; Cap. IV, quid de forma triangulari seu cuneo veterum; Cap. V, quibus argumentis; Cap. VI, quibus exemplis probari possit, formam illam quadratam oblongam reliquis esse præferendam; Cap. VIII, quomodo eadem formari, & in illa prælium committi debeat; & Cap. IX, sarissam (*la pique*) inter arma peditum, veluti summe necessariam, omnino retinendam fuisse, cujus usum & defectus indicat, novamque speciem delineat commendatque. In ultima dissertatione disquiritur, num aciem instituendi ratio, qua pedites in medio, & equites ab utroque latere ponuntur, tam bene fundata sit, quam antiqua est, & universalis. Et in hujus dissertationis parte prima Autor de ordinibus & armis veterum & recentiorum suam exponit sententiam; in parte altera equites & pedites in acie oportere intermixtos esse, demonstrare conatur; & in tertia ordinem, quem tutissimum, & perfectissimum, & regulis belli quam maxime conformem esse judicat, describit, atq; exemplis & rationibus confirmat. In fine hujus dissertationis se quoque Commentarium in Cæsarem, prout in Polybium, adornare testatur: sed utrumque a regia liberalitate suppetias exspectare.

JOSEPHI JUVENCII, E SOC. J. RATIO Discendi & Docendi.

Parisiis, apud Fratres Barbou, 1725, 8.
Pl. 32 dimid.

AEtatis puerilis institutione famam sibi quam maxime comparare studuit a prima sua origine Societas Jesuitarum, nec omnem non movit lapidem, ut studia, quæ docentibus non minus, quam discentibus plurimum laboris pariunt, quoquo modo facilitentur. Quem in finem libello de studiorum ratione in discentium gratiam edito, & jam multoties recuso, nuper in congregatione generali XIV decreto X sancitum fuit, *ut præter regulas, quibus Magistri literarum humaniorum diriguntur ad docendum, haberent instructionem ac methodum recte discendi, ad quam privata sua studia exigerent, etiam tunc, cum aliis edocendis dant operam.* Huic decreto satisfacturus Autor, qui duobus Orationum Tomis, ex quibus eas in Actis nostris 1703 p. 321 laudavimus, quæ tum temporis editæ fuerunt; nec non Horatio, Terentio, Juvenali, Martiali & Ovidii Metamorphosibus notis illustratis; & dissertatione de Diis & Heroibus Poeticis, modo huic, modo illi autori ex commemoratis appendicis loco annexa, Rhetorices denique Candidato & Institutionibus Poeticis inclaruit; præsentem elucubravit methodum pro docentibus, ut ex ejus Parte priore, quæ rationem discendi tradit, ipsi Professores & Magistri discerent, quam in studiorum cursu viam tenere ac sequi possent; ex posteriore vero, quæ docendi rationem præscribit, juventutis recte docendæ ducendæque prudentiam sibi redderent cognitam perspectamque.

In *priori* Partis, quæ tribus absolvitur Capitibus, Capite *primo*, & ejus quinque articulis agitur de *linguarum*, Græcæ, Latinæ & vernaculæ, cognitione; de autoribus Græcis Latinisque; nec non de stilo ejusque vitiis & virtutibus. *Alterum* Caput circa ipsas versatur *scientias*, & quatuor articulis Rhetoricam, Poeticam, Historiam, Chronologiam, Geographiam & Philologiam seu polymathiam, ad quam Artem Heraldicam, Symbolicam, Epigraphicam, Diplomaticam, peritiam numismatum, & id genus

alias

alias artes, in primis rationem ænigmatum recte conficiendorum refert, ſtrictim perſequitur. *Tertium* varia doctrinæ parandæ *adminicula* ſubminiſtrat, atque articulo primo notas & excerpta diſponit; ſecundo ordinem in ſtudiis ſervare jubet; & tertio frequentiora ſtudentium errata notat, dum vel ſegniter, vel præter modum in laborem incumbunt, memoriam non excolunt, libros ſine delectu evolvunt, optimos in quovis genere negligunt, levioribus contenti &c. Si de hac diſcendi ratione verum fateri licet, diſcentibus quidem eadem commode inſervire poſſe videtur, quanquam & diſcentes in ludis literariis plura adhuc diſcere debeant, in hac methodo prorſus omiſſa: docentibus vero vel nullam vel exiguam admodum præſtabit operam, cum levia tantum & vulgaria ſint pleraque, quæ in illa proponuntur, nobisque vix ac ne vix quidem perſuaderi patiamur, in Jeſuitarum ſcholis tales conſtitui Magiſtros & Profeſſores, qui ea, quæ hic exhibetur, linguarum, ſcientiarum, auctorumque notitia ipſi adhuc ſint imbuendi. Quid? quod Magiſtri etiam in arte critica, antiquitatum ſtudio, hiſtoria literaria, maxime Philoſophica, & in rerum divinarum humanarumque cognitione prope verſati, &, Hebræas ut taceamus literas, Matheſeos non prorſus expertes eſſe debeant, cum illas qui ignorat ſcientias, Autores claſſicos Græcos Latinosve, ipſemet plene percipere nequeat, tantum abeſt, ut aliis rite interpretetur: ſed eas diſcendi rationem fruſtra in hac methodo quæſiveris.

Poſterior Pars, ſeu ratio docendi, totidem conſtat Capitibus, & C. I *pietate*; Cap. II *eruditione* diſcipulos imbuere docet; Cap. III præcipua quædam bene docendi *præſidia* commonſtrat. Et hæc quidem Pars multa continet, quæ monitu ſunt neceſſaria, & apprime ſalutaria. In primo enim Capite bene recteque monetur, præceptorem ipſum pium eſſe oportere, piosque cum diſcipulis habere ſermones, & variis artibus eorum fovere pietatem. Quod præceptor etiam B. Virginem ita adorare jubeatur: *tu cæli Regina Auguſtiſſima, quæ teneram hanc pubem, iſtos filiolos a Chriſto primogenito tuo tibi datos habes, monſtra te eſſe matrem*; quod jubeatur ſacrificium, ſi ſacerdos fuerit, pro diſcipulis identidem offerre Numini; Sanctos, ut D. Joſephum, S. Nicolaum, S. Catharinam Alexandrinam, S. Caſſianum Martyrem, D. Pelagium &c. vocare

subsidio; curare etiam, ut pueri de sacrificio missæ magnifice sentiant, & ii, qui maxime omnium idonei videantur, in sodalitia B. Virginis adsciscantur, &c. talia a Societatis Jesuitarum Magistro præcipi, mirum videri debet nemini. Non possumus tamen, quin serio probemus monitum, scriptores, quamvis ethnicos & profanos, ita explicandos esse, ut quodammodo fiant Christi præcones. In Capite secundo Autor duplicem primum studiorum stimulum, laudem & vituperium, commendat; tum, quomodo studia discipulorum privata dirigenda & Academia in illis erigenda ostendit; porro publicas exercitationes, & imprimis modum explicandæ prælectionis prolixius describit, cujus quinque vel sex constituit partes seu regulas, quas exemplis nonnullis illustrat; & deinceps de scholarum regimine, de pædagogis, de libris prælegendis, & de schola rhetorum domestica disserit. In ultimo Capite docet, qua ratione autoritas Magistro possit conciliari, & discipulorum modestia atque attentio excitari, tandemque concludit, tentari quidem solere & infringi docentium laborem negligentia, studiis ab instituto alienis, nimia cum discipulis familiaritate, agendi cum iisdem ratione non satis æquabili, tædio etiam ac defatigatione; sed his frequentioribus docentium vitiis obviam iri optime, si quis muneris sui dignitatem, summasque utilitates animo sæpius verset suo, sique meminerit, quicunque laborum exitus demum futurus sit, præmium non successui, sed labori, non fructui, sed studio conatibusque responsurum.

NOVA LITTERARIA.

CUm Lugduni Batavorum Janssonii van der Aa novam *T. Lucretii Cari* de rerum Natura Libr. VI editionem Cl. Viri, *Sigeberti Havercampi*, cura in forma quarta typis subjecerint nuper, & conspectum operis, intra paucissimos menses prodituri, & leges ac conditiones subscripturis propositas prodiderint, inde præcipua hic repetere lubet. Quod adeo ad ipsum opus attinet, præfigentur Præfationes &c. Edit. primarum, Doctorumque, quorum Notæ & Commentarii in hoc Opere continentur; Testimonia de Poeta &c. Textus ipse ad probatiores maximeque genuinas ex im-

impreſſis vel MSS. Codd. plus XXV & præcipue duobus antiquiſſimis Lugd. Bat. quondam Voſſianis, emendatus exhibebitur. Interpretatio Thomæ Creech loco debito ſubjicietur. Variæ Lectiones ex ingenti illo Codd. numero, ſed litteris A. B. C. notat. itidem ſeparatim ſubjicientur; intermiſſis conjecturis Iſaaci Voſſii, ſive Var. Lect. quas idem ex aliis quam ſuis MSS. hauſerat. Sequentur dein ſuo ordine & loco Notæ plane integræ *Dionyſii Lambini*, *Oberti Giſanii*, *Tanaqu. Fabri* & ſelectæ *Jo. Bapt. Pii* aliorumque, ſed ita, ut ad maximam Lectoris commoditatem, longo Editoris & juvenili quondam labore, ubique Libri & verſus exprimantur locorum, qui ex Poetis &c. paſſim in iisdem adducuntur. Hiſce Notis illæ *Thomæ Creechii* integræ inſerentur, ubi non de verbo ad verbum ex Fabro aut Lambino, ſæpius iisdem laudatis quoque, ſunt deſcriptæ, ne videlicet chartæ diſpendio bis idem legeretur. Accedent nunc primum doctiſſimi Viri, *Abrahami Preigeri*, Notæ, ut & ipſius Cl. Hevercampi, itemque *Iſaaci Voſſii* quædam, quas oræ Codicis ſui adſcripſerat Hadrianus Beverlandus. Opuſculum deinde, a Viris doctis maximis laudibus commendatum, Ob. Giſanii in T. Lucretium Index, ſeu potius Conlectanea, in quibus vocabula priſca ac dictiones elegantiores commemorantur, &, adductis aliorum Scriptorum teſtimoniis, ſæpe explicantur. Sciat vero Eruditionis ſtudioſus, voces in hoc opere (quod a Giſanio ad paginas Poetæ, non numeratis verſibus, erat confectum) ſuis verſibus fuiſſe aſſignatas; atque libros, capita, verſus Hiſtoricorum & Poetarum, quorum teſtimonia adducuntur, ipſis verbis paſſim in legentium uſum fructumque maximum eſſe appoſitos. Agmen claudent Indices numeroſi, luculenti & copioſiſſimi Auctorum, qui citantur, explicantur, emendantur; rerum & verborum, quæ notabiliora in omnium Interpretum Commentariis occurrunt; omnium quoque verborum, quæ apud Poetam exſtant. Et ne ornatus deſit, ſingulis libris apponentur Tabulæ æneæ ab optimis Chalcographis ſculptæ.

Leges, quas ſibi aliisque dederunt Typographi, hæ ſunt: 1 Novem Alphabetis integris Opus hoc conſtabit, atque chartæ nitore & characterum novitate, ſive recenti uſu præſtans, duobus com-

comprehendetur voluminibus, præfixis loco suo artificiosissimis (ut diximus) picturis. 2 Exemplaria non plura inprimentur quam octingenta & viginti, quæ vix dimidia pars est istius numeri, quo definiri passim modus editionis similis solet Autoris. Eo ipso autem pretium libri in dies auctum iri omnes sciunt; pro rei autem fide in singulis exemplaribus addito chirographo suo appingent Typographi, quotum sit id ipsum; quo facto per omne seculum promissi fides implebitur. 3 Fidem suam iidem interponunt, Opus hoc unquam iterum, typis suis excusum, exiturum; neque sese jus suum cuiquam librariorum unquam vendituros, tradituros, aut relicturos. Quo ipso itidem Dominis semper eodem imo majore pretio possessio libri permanebit. 4 Ante finem mensis Julii anni hujus 1725, & forsitan prius, integrum Opus erit absolutum. 5 Si forte contingat, ut numerus Subscribentium superet numerum Exemplarium 820, uti diximus, qui priores nomina dederunt, jure vincent, neque reliquis exemplar concedi poterit, quum numerus porro augeri nequeat. 6 Merces, quæ librariis a subscriptoribus repræsentabitur, pro tantis in operosam hanc Editionem impensis, jam ante, neque alieno ære, factis, æquissima est, videlicet: Ubi quis nomen suum dabit, pro ejus formæ, quæ adjicitur (neq; enim alia forma vel majori vel minori impressa sunt exemplaria) solvet 6 Flor. ubi integrum Opus seu II Volumina accipiet, 7 Flor. Atque ita totum Opus 13 Florenis dabitur Subscriptoribus, singulis foliis octo chalcis, sive uno stufro æstimatis, & reliquo summæ pro picturis insumendo. 7 Si tamen contigerit, ut ex exiguo hoc numero quædam restent exemplaria, quæ Subscriptores suos non invenerint, illa nulli hominum nisi annumeratis sexdecim florenis posthac ullo modo addicentur. 8 Ipsa Supscriptio exordium sumet primo die Febr. 1725, neque prorogabitur in Holl. atque hisce terris ultra 15 mensis Maji, in Anglia vero, Germania &c. ad finem usque dicti mensis, propter loci distantiam, extendetur. 9 Subscriptiones denique in se suscipient præcipui typographi in Belgio, Germania, Helvetia, Anglia & Gallia.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno MDCCXXV.

M. TULLII CICERONIS OPERA, QUÆ SUPERSUNT omnia, cum ASCONIO & SCHOLIASTE veteri; ac notis integris P. VICTORII, J. CAMERARII, F. URSINI, & selectis Manutii, D. Lambini, J. Guilielmii, J. Gruteri, J. Fr. & Jac. Gronoviorum, J. G. Grævii & aliorum quam plurimorum, qui aliquam Ciceronis operum partem Animadversionibus illustraverunt. ISAACUS VERBURGIUS collegit, disposuit, recensuit, variantes lectiones ubique apposuit, paginas Aldinæ editionis, quas Nizolius & alii sunt secuti, una cum Alexandri Scot Sectionibus, Apparatui Latinæ locutionis respondentibus, ad utentis commodum ubique diligenter notavit. Cum Indicibus accuratissimis insigniter auctis.

Amstelodami, apud Rod. & Gerh. Wetstenios, 1724, fol. 4. & 8.
In fol. Voll. II. Alph. 22 pl. 21. In 4. maj. Voll. IV. Alph. 16 pl. 1.
In 8 min. Voll. XI. Alph. 22 plag. 12.

FAcile est, edere atque illustrare autores veteres, qui tribus, ut ille ait, chartis constant: difficilius, qui magna & ampla opera posteris reliquerunt, a quibus vel ipsa mole bene cupientes deterrentur. Verum tamen facile etiam est, amplissima Volumina renovare & animadversionibus exornare. Nam, ut non dicamus, sæpissime tales conatus plus ostentationis, quam operis habere, ex tot scriptis unius autoris levi & gratissima opera ingenium ejusdem & linguam certissime nosse

 licet;

licet; cum contra in brevioribus Scriptis hoc maxime negotium facessat editoribus, quod ex paucis adeo paginis genium autoris non satis cognoscere, & sic vera a falsis, si emendare nituntur, non ita certo distinguere queant. Hoc tali commodo quantum usus sit in edendis Tullii Ciceronis Operibus omnibus *Cl. Verburgius*, nemini obscurum erit, qui laborem ejus inspexerit. Non potuit igitur non molestissime illi accidere, quicquid in Tullium contulit: eo magis, quoniam, præter libri molem, cum permagno numero interpretum conflictandum illi fuit, ex quibus fere omnibus notas excerptas Ciceroni suo adjecit. Quo facto promeritus est, ut nomen ejus a Cicerone illustretur, ut Ciceronis libris præmitteret imaginem faciei suæ: cum ingenium ex ipsius notis quilibet lectorum deprehendere queat. Res monet, ut perspicue magis & distinctius de hoc nostro Cicerone loquamur. Mittimus tralatitia, & quæ jam in vulgus nota sunt: tribus simul formis librum impressum esse, ita, ut eædem in omnibus literæ, eædem adnotationes servatæ sint; nisi quod in forma prima & octuplici variæ lectiones in ora positæ sint, quæ in forma quater plicata inter contextum & adnotationes ponuntur: & quod in hac paginæ Aldinæ editionis in margine quidem, minoribus tamen numeris notatæ sint, quæ in illis majoribus h. e. Romanis numeris notantur. Neque illud majoris momenti est, quod in prima & secunda forma libris, præter ornamenta in fronte ponenda, adjiciantur duæ tabulæ æneæ, altera, quæ Verburgii faciem, altera, quæ Ciceronis vultum, ut est in editione Gronovii, repræsentet: quarum prima in forma octuplici desideratur. In reliquis omnibus, modo chartam non respexeris, plane consentiunt, ita, ut etiam typorum errata serventur. Sic ad Orat. pro Cluent. cap. XIX nota 59, post verba contextus in omnibus formis omittitur uncinulus: item ad Orat. de Harusp. Resp. cap. VIII nota 19 scribitur *incomparabilis viri*, pro *incomparabilis vir*: nec non ad Orat. pro M. Marcello c. III nota 25 post vocem *Barthii* omittitur distinctio, quam provide apposuerat Jac. Gronovius, ne lector festinans *Barthii pater* conjungeret, sibique persuaderet, Barthium non fuisse in his literis no-

novum hominem: porro in Libr. III ad Attic. epist. XV not. 50 in Verburgii, quod mireris, observatione omnes formæ habent *victores videremus*, pro *viveremus*; sicuti in nota 88 in Libr. IX ad Attic. epist. X βλέτων legitur, pro βλέπων, ut alia omittamus. Quædam tamen hujusmodi errata suæ quæque formæ propria sunt, quod, si primam consulueris, videbis Lib. I in Verrem cap. VII nota (b) in Asconio, III Verr. cap. XXV nota 63 & aliis. Ad Opus ipsum ut adgrediamur, post Præfationes Victorii & Camerarii, quorum, ut & F. Ursini, notæ integræ exhibentur, ponitur Vita Ciceronis, a Fr. Fabricio conscripta, notulis quibusdam Jac. Gronovii stipata; eamque excipit libellus, ut Editor vocat, rarissimus Schotti, qui inscribitur: *Cicero a calumniis vindicatus*. Sequuntur Autoris, qui aliis Cornificius nomine est, Libri Rhetoricorum ad Herennium, ab imperitis Ciceroni aliquando adscripti, quibus præter ea, quæ ad alias partes adjecta sunt, *Longolii* paucas, plures *Hieronymi Capiduri* adnotationes subdidit. Iste Capidurus plerumque exempla afferre solet, ut doctrinam autoris illustret, eaque vel ex Cicerone, vel ex aliis scriptoribus desumta. Sic ubi Cornificius, vel quicunque alius, docet, quod ab auditorum persona benevolentia captetur, ex Oratione Darii apud Curt. V cap. 8 verba adscripsit. Ad libros de Inventione accesserunt pauca ex notis *Nascimbænii*; ad Dialogos autem de Oratore selecta ex Commentario *Jac. Ludov. Strebæi* & ex notis *Zachariæ Pearce*. Ille quidem obscura quæque optime explicat, quod vel ex sola observatione ad libr. III de Oratore cap. XXXIII de JCtis transverso foro ambulantibus discas; hunc vero Pearcium castigare etiam ausus est Cl. Editor ad libr. I de Orat. cap. XI, ubi tamen, quid dicere sibi visus sit, nos haud assequimur: propius tamen nosces doctissimum Pearcium ex observatione ad libr. I de Orat. cap. LI, & ad libr. II cap. V. Librum de claris Oratoribus, qui dicitur *Brutus*, ornant doctissimæ animadversiones *Seb. Corradi*, & *Jo. Rivii*; ille magis Historica, hic vero Grammatica sectatur; uterque legentibus satisfacit. In Oratorem ad Brutum pauciores dedit notas: unam Strebæi, unam Manutii, unam Godofredi, unam Gronovii; reliquæ sunt

 Came-

Camerarii, Victorii, Urſini, Lambini, Gruteri ac Verburgii & hæ quidem non adeo magnæ operæ. Reliqua Oratoria opuſcula etiam paucis tantummodo illuſtrantur. In Orationibus ſecutus eſt maxime Celeb. Græviun, addidit tamen quædam etiam ex Gronoviano penu. Præterea accedunt ad Orat. pro S. Roſcio Amerino *Jo. Saxonii* notæ, quæ quales ſint, vide ad cap. XXVI nota 72, ubi oſtendit, quod falſo quidam putaverint, luſtrationem expiationemque tantummodo aqua fluviatili, non etiam marina, fieri ſolitam, cum contrarium ex Cicerone & Euripide demonſtret. Obſervationes ad Libr. V in Verrem ineditis *Petri Nannii*, de quibus vide Cl. Editorem ad dictæ orationis cap. VII nota 13, augentur. Oratio pro A. Cæcina acceſſiones habet *Pellitarii*, qui ad cap. II ſcilicet docet, quid ſit *religio*, *obſtringere religione*, *exſolvere & diſſolvere religionem*; ut & *Tislini*, qui ad cap. X quædam de Phormione, alia alibi, annotat. Illuſtrioribus acceſſionibus ſplendent Epiſtolæ ad Familiares ſcriptæ, ineditis obſervationibus *J. Fr. Gronovii*, & quæ cum illis de eruditione certant, *Gisb. Cuperi*. Gronovianarum exemplum habe unam illam ad libr. I epiſt. 9 not. 19: *magna mercede* i. e. gravi „damno. Sic in Orat. pro domo: *data merces eſt erroris mei* „*magna Pontifices*. Livius VIII cap. 39: *expiandum id bellum* „*magna mercede tuendumque eſſe*. Silius Libr. VII: *imbelles* „*magna mercede piabunt Erroris rabiem*.„ Hæc Gronovius. Cuperianarum illam damus not. 53 ad eandem epiſtolam, ubi „Cicero meminit *aliptarum*. De re, ſcribit Cuperus, vide „Arnob. Libr. I adv. gent. & ibi Elmenhorſt. adde prima Scaligerana pag. 17 in voce *Balineorum*, nec non Meurſium libr. I Critici Arnobiani. Perſius Sat. IV:

„ - - *uncta vixiſſe patella*
„*Semper & aſſiduo curata cuticula Sole &c.*

„Ubi vetus Scholiaſtes: *curata cuticula*, *ſcilicet a chromatariis* „&c. adde omnino Caſaubonum ad dictum Perſii locum & „Franc. Francum Confut. Animadv. Antonii Cercoetii pag. 182. „Atque hinc explicandus Terent. Adelph. A. IV Sc. II v. 4.„ Hæc Cuperus. Et quantum quidem ex variis documentis diſcere licet, habuit Ampliſſ. Cuperus illas Gronovii ineditas notas in manibus, & ſuas

& ſuas illis adjecit: ſæpe enim ſeſe hæ ad illas referunt, niſi forte iſta relatio a Cl. Editore eſt profecta. Vide modo ad libr. I epiſt. 2 not. 24 & 38; & ad libr. III epiſt. 6 not. 39. Ejuſdem J. Fr. Gronovii ineditæ notæ acceſſerunt etiam interpretibus Epiſtolarum ad Atticum. En tibi unam. Ad libr. VI epiſt. 8 princip. not. 47 ita ſcribit Gronovius: *cum inſtituiſſem ſcribere calamumque,, ſumſiſſem*) Sic *calamariam thecam* Sueton. Claud. 35 & Martial.,, XIV, 9; veteres enim non pennis, ſed calamis, ſive arundinibus,, ſcribebant. Perſius III, 11, Auſon. Epiſt. 15.,, Ita Gronovius. Verum, nobis tacentibus, quilibet ſentit, multa in his Gronovianis, quæ primum vulgavit Verburgius, ineſſe, quæ nunquam vulgari voluerit optimus Gronovius. Et quanquam plurima nomine ejus haud ſint prorſus indigna, indicia tamen certiſſima produnt, ex ſcholis privatis aut publicis Viri doctiſſimi eſſe deſumta: in quibus tironibus quædam exponere licet, quæ vix ſatis apte in tali editione Ciceronis leguntur. Et ſi tironum commoda ſpectare voluiſſent curatores hujus editionis, infinitum numerum notarum hoc more his aliisque libris addere debuiſſent. Reliqui Epiſtolarum libri, nempe ad Q. Fratrem & ad Brutum, a *Malaſpinæ*, *P. Manutii* & *Hotomanni* curis aliquam lucem acceperunt; a pluribus autem libellus Nepotis de vita Attici. Sequuntur Academicæ Quæſtiones, eæque *Turnebi*, *P. Manutii* & *P. Fabri* ſelectis notis ſuperbiunt. Libri de Finibus bonorum & malorum *Mureti* ſaltem diligentiæ aliquid debent in hac editione; nihil vero Thomæ Bentlejo, cujus notas tum ob alias cauſas, tum ne volumen hoc nimis pingueſceret, neglexit Editor. Quæ aliæ illæ cauſæ ſint, nemo ignorabit, cui genus adnotationum Thomæ Bentleji haud eſt ignotum. In Tuſculanis quæſtionibus, libris de natura Deorum, de divinatione & de fato largior & utilior eſt Verburgius noſter, quia *Daviſii*, *Walckeri* & *Boubierii* laboribus uti frui, ex eorumque limatiſſimis obſervationibus multas in hanc ſuam editionem transferre potuit. Integras Virorum doctorum notas non dedit, (ſed utinam dediſſet! quod nec adeo alienum, nec importunum rationibus Cl. Editoris fuiſſet, & eximiam libro opinionem conciliaſſet) ſed utiliſſimas excerpſit. Neque tamen excerptæ illæ plenæ adferuntur; ſæpe tantum dimidiatas apponit, quod, ſi

 cupis,

cupis, cognosce ex nota prima Davisii ad libr. I de nat. Deorum. Præterea primis tantum editionibus usus est Verburgius; cum tamen Celeb. Davisius secundis curis multa emendaverit, multa mutaverit, addiderit aut omiserit. Sic notam ad libr. I cap. 1 extr. Tusc. Quæst. correxit secunda editione Davisius; eam, quæ est ad libr. I cap. 12 de *Cascis*, immutavit, nec non emendationem libr. II cap. 4 de *vita & vitiis*, omisit plane, quæ ad lib. I cap. 4 de formula *id disputo*, & ad cap. 8 de *calce*, & ad Libr. V cap. 7 de *Perse*, ubi Xerxes notatur, attulit. Et talia longe plura sunt, & editiones illæ prima & secunda adeo differunt, ut fere aliæ videantur. Amplissimi Bouhierii notæ in libros de natura Deorum Gallica lingua scriptæ sunt ab autore, sed Cl. Verburgius utilissimas latine vertit: quod nemo non odorabitur, cum legerit e.g. observationem in libr. I c. 10, ubi ita habet ex Bouhierio: „Locus „corruptus, nec sine ope alicujus MSti restituendus. Proponam „tamen conjecturam meam, qua legendum censeo: *Qui, si dii „possunt esse sine sensu? & mentem cur aquæ adjunxit, si ipsa mens „constare potest, vacans corpore.* Potest etiam ut Cicero scripserit, „*sine sensu & motu.* Secundum Stobæum enim Eclog. Phys. lib. I „c. 16 Thales inter alia statuebat, primam causam esse sine motu: „*τὸ πρῶτον αἴτιον ἀκίνητον.* Unde pulcherrimus emergeret sen„sus; verum metuo, ne mutatio sit nimis magna, idque tanto „magis, quia necessaria non est.„ De Legibus libros comitantur notæ *Turnebi & Schefferi*: quas, quoniam dudum in manibus eruditorum fuere, modusque autorum scribendi in vulgus notus est, exemplis hic ostendere non fuit necesse. Multo minus opus est, ut circa libros de Officiis & qui his vulgo adjunguntur, diu hæreamus. Satis est dixisse, Grævium hic maxime expressum esse, accessisse tamen laudati J. Fr. Gronovii ineditas. Libello Q. Ciceronis de petitione Cos. *Palermi* notæ subjectæ lectorem statim advertunt: ut, quæ Fragmentis Operum Ciceronis substratæ sunt, *Patricii & Sigonii.*

De his omnibus lector quædam necessario admonendus est. Primum quidem, quando in indice *Camerarii* integræ notæ promittuntur, ut Scholia intelligat in omnem Ciceronem scripta, non alias curas, quod & Verburgius jam admonuit. Sed & ex

scholiis

ſcholiis illis quædam omittuntur, quando jam ab aliis iisdem verbis prolata ſunt: quod ſimul de *P. Victorii* caſtigationibus tenendum eſt, ut monſtrabit Verburgius ad Brutum cap. V nota 11, & ad Orator. cap. VI nota 4. Deinde, quod Cl. Editor nimis ſecure exemplaria, Gronovii maxime & Grævii editiones, ſecutus ſit. Sic Grævius alicubi, aut, ni fallimur, ad Orat. pro Q. Ligario citat editionem *Aſiens.* errore typorum manifeſto; at Noſter ſine inquiſitione retinuit errorem, cum tamen facile *Aſcens.* h. e. *Aſcenſianam* editionem reſcribere potuiſſet. Item ad IV Catilinar. cap. IV ſcribit nota 9 ἀνακολουθίαν cum Grævio ſuo, quem ἀνακολουθίαν voluiſſe exhibere, manifeſtum eſt. De vitiis in Gruterianis notis relictis, illis etiam, quæ damnaverat Præfatione Gronovius, e. g. ad libr. II de Invent. cap. 38 nota 78, nihil ipſi imputabimus. At ſimplicioribus non bene conſultum videtur, quando ex Gronoviana in hanc editionem parum circumſpecte transfertur illud e. g. ad I Verrin. cap. I lit. (x) Scholiaſtæ veteri inſertum: *hunc locum citavit pater.* Intelligit Gronovius & prudentes patrem Gronovium: at forte imperiti in Verburgii editione cogitabunt de patre Verburgii, requirentque ejus editionem Senecæ. Pariter in libr. II ad Herenn. cap. 3. nota 9 media ponitur, ductu Gronovii, *Idem.* Nempe in Gronovii editione proxime præcedit *Gruteri* nomen, quem hoc *Idem* denotat; at in hac editione ſequitur poſt nomen *Capiduri*, cujus tamen nota non eſt, quæ vocabulo *Idem* clauditur. Idem erratum deprehendes libr. IV cap. LV nota 15. Denique *ſelectas* Grævii aliorumque adnotationes promiſerat. Nobis vero id nullus ſelectus eſſe videtur, quando eadem res ter, quater, aut pluries inculcatur. Jam vero Grævius vel quinquies hac editione inculcabit obſervationem de *tempeſtivo convivio*, quam hodie ne diſcipuli quidem Amſtelædamenſes magnopere deſiderabunt: & tamen Cl. Verburgius ab animo ſuo impetrare potuit, ut & ipſe inde conſtrueret notam ad Or. pro Archia cap. VI. Eodem vitio bis, ter, quater & amplius de verbo *jacere*, quando negligi notat; de *cupidus* & *cupiditate*, ubi nimis acre partium ſtudium notat; de *gratia*, quod & bona ſit, & mala; de *non modo*, pro *non modo non* obſervationes diverſis locis hæ notæ ſelectæ ſuggerunt. Quæ levicula

tamen

tamen nihil dignitati hujus editionis, neque variis illis adnotationibus detrahunt: cum ab reliquis commodis facile occultentur. Hæc hactenus. Sed, ne *Verburgii* nostri prorsus obliviscamur, de ejus domestica quasi & propria opera pauca dicenda sunt. Primum non modo variantes lectiones, quas alii jam notaverant, diligenter adscripsit, sed & ipse novas attulit: inter quas eminent excerptæ ex codice Regio Luparensi, qui annorum circiter 800 ætatem ferre dicitur. Deinde ex Face Artium Gruteriana, Brouckhusio aliisque, maxime ex Spanhemii Dissertationibus loca, quibus Cicero emendatur, aut illustratur, sedulo collegit, nomenque suum apposuit. Et hæc melior atque major pars est ejus adnotationum. Sæpe tamen etiam per se aliquid audet. Nimirum in libr. I ad Herenn. cap. 12 necessarium judicavit adnotare, quis fuerit *L. Saturninus*. Bene ad libr. I de Invent. cap. 45 exponit mentem Tullii. Ad Brutum cap. 15 in vulgato Ennii versu conjicit legendum: *Flos delibratus populi*, pro *delibatus*. Ad Orat. pro Sex. Rosc. Amerino cap. 20 nota 60 verosimili illi visum, si legatur: *ut etiam Kappas omnes oderitis*, vel *Kappa omnia*, pro vulgato: *ut etiam eas omnes oderitis*. Ad libr. I in Verrem cap. 20 nota 61 rationes reddit, cur reposuerit, *sub dio vidimus*, pro aliorum *sub divo*; veluti non cogitaverit de *me dius fidius*, aut quod veteres promiscue *dium* & *divum* pro *deo* dixerint. Orationis pro domo cap. 5 verba, *propter varietatem venditorum* bene interpretatur. Ad omnes quatuordecim Orationes Philippicas ne unam quidem adnotationem contulit, quam ipse dignatus esset nomine suo: sicuti & aliæ sunt, immo & libri aut libelli, ubi nihil memorabile nobis fuit obvium. At in Epistolis ad Familiares disertus est Noster, & mox ad Epist. 2 lib. I auctoritate Gronoviana docet, *Enim* recte ab initio poni: ad libr. III epist. 5 nota 31, ubi ceteri interpretes silent, exponit verba, *ex publica permutatione*. Ad libr. I epist. 8 nota 1 testatur, se monstrum vocabuli *Emplatorio* amplius non ferre potuisse, atque ex conjectura Ursini *M. Platorio* reposuisse: quasi vero non pridem in tribus Cellarianis edd. aliisque ita lectum sit. Similiter libr. III epist. 10 verbum *cooptari* restituit: cum & illud in iisdem editionibus jam olim lectum fuerit. Sed forte has editiones

tiones pædagogi tantum consulunt, non illi, qui omnia Tullii scripta legunt. Ad libr. V epist. 13 nota 79 invehitur in Gebhardum, tueturque Ursinum, ut illo altero & meliorem & doctiorem, fassus, hunc excursum esse extra suam consuetudinem. Nos, etsi alienum & hoc sit, neque nos illi liti immisceamus, rem narrabimus, ut eam ex schedis Illustris Spanhemii cognovimus, quæ multum causam Gebhardi juvabit. Habebat ille Fulv. Ursinus aliquando codicem manu exaratum, quem nunc servat Vaticana, eum pro optimo & qui sexcentorum annorum ætatem excederet omnibus venditabat: cum repente alius quidam ei ostendit ab eodem librario, qui codicem scripserat, alicubi appositum indicium ætatis, numeros nempe 1207. Sed ex aliis etiam monumentis Ursini, qui non hospites sunt in his literis, didicerunt, non optimis eum libris esse usum: quod fortasse Gebhardi suspicionem excitavit. Hæc obiter. Epistola 6 lib. VII nota 46 in verbis poetæ pro *manibus gypsatissimis*, mavult *malis gypsatissimis*, aut denique, *membris Absyrti sparsit*. Ad libr. IX epist. 13 not. 59 Burmanni notas (quod & bis terve alibi factum est, cum nobis ne nunc quidem eas videre contigerit, hæ tamen notæ Ciceronianæ superiori jam anno absolutæ sint. Usus est forte Cl. Verburgius eo beneficio, quo Cl. Snackenburchius: de quo alibi diximus) Burmanni itaque notas in Ovidium citat, ubi vocabulum *levidense* vix Latinum putat, & supponit in Cicerone *levi penso*. Sed Nostro ea conjectura non placet, reponitque *vile ac densum*. In omnes Epistolas ad Atticum vix decem adnotationes Verburgianas videbis, & a libro IV usque ad X plane mutus est. Quid enim Verburgio cum Epistolis ad Atticum? Tamen in libr. III epist. 15 nota 50 adscripsit: illud *victores*,, *viveremus* videtur mihi non multum abesse a proverbiali locu-,, tione.,, Scilicet quia Plautus eadem dictione usus est. Bonum factum! proverbium est, ut apud Ausonium, *cui vivit adultera conjux*; apud Plautum, *versuti vivitis*; apud Catullum, *insulsa & molesta vivis*; apud Terentium, *deserti vivimus*; apud Sallustium, *obedientes vivamus*; apud Livium, *obnoxium vivere*; denique apud Ciceronem ipsum, *beatissimi viveremus*, ex quibus exemplis quædam ostendere potuisset Cl. Editori Gronovius ad

Liv. III cap. 50. Sed ſatis diu hoc ſaxum volvimus, dum lectoribus noſtris in omnem partem ſatisfacere laboramus. Paucis dicamus. Bibliopolæ optimi utiliſſimam reip. litterariæ operam præſtiterunt, cum elegantem & nitidam Tullii editionem procurarunt. Nec minus utilis fuit Cl. Verburgius, dum moleſtiſſimum laborem, commodi publici cauſa, exhauſit. Si quæ ſint, quæ non omnibus arrideant, quæque paullo melius potuiſſent conſtitui, ea omnia infinitis illis moleſtiis condonanda ſunt. In tanto hujus ſæculi pruritu, in tanta multitudine notarum & commentariorum non Scaligeros modo, Heinſios, Gronovios, ſed etiam Veenhuſios & Schrevelios eſſe, ferendum eſt.

THESAURUS ANTIQVITATUM ET HIſtoriarum Italiæ; cum Præfat. PETRI BURMANNI. Tomi IX Pars VI, VII & VIII, quæ priorum Tomorum Supplementi vicem præſtantes, præteritos & poſtea demum acceptos Scriptores ſecundum ordinem regionum Italiæ diſpoſitos continent.

Lugduni Bat. excudit Petrus van der Aa, 1723, f. maj. Alph. 14 Tabb. æn. 43.

ETſi abſolutum fere putavimus ſplendidiſſimum hunc Italiæ Theſaurum, cum Tomi IX Partes V recenſeremus in Actis A. 1723 M. Jun. p. 247 ſqq. nec ipſe forte Editor ſolertiſſimus de eo augendo cogitaret, plures tamen ex Italis, Viri celeberrimi, id ſibi datum putarunt, ut libellos quosdam rariſſimos, adhuc prætermiſſos, & in his ineditos aliquos, conquirerent, & liberaliter cum Noſtro communicarent. Itaque hic, ne Tomos augeret, novas tamen Tomo IX Partes, ſextam, ſeptimam & octavam, priorum Tomorum Supplementum præſtantes, addere non dubitavit; de quibus nunc paucis pro more noſtro agemus. Exſtant vero

Parte VI: Philiberti Pingonii Auguſtæ Taurinorum Chronica & Antiquitatum Inſcriptiones, olim Taurini 1577 fol. edita, in quibus præter gentis urbisque origines, nimis forte longe, nec ſatis certis teſtibus, arceſſitas, annales nobis dedit ſuccinctos,

ctos, ad ipsum annum impressionis continuatos, quibus inscriptiones urbis & Principum ac familiarum Taurinensium catalogos subjecit. *Petri Josredi* Nicæa civitas sacris monumentis illustrata, ubi, præter Antiquitatum notitiam, Niciensis urbis, Diœcesis, Comitatus, Sanctorum & pietate illustrium, qui ibi sunt nati, mortui aut tumulati, gesta describuntur; Episcoporum Cemelio-Niciensium, nec non Abbatum Monasterii S. Pontii successiones aliaque recensentur; liber Aug. Taurin. 1658 fol. impressus, hactenus rarissimus. Fides ejus in vetustis Cl. Burmanno magis probata, quam Pingonii, quod vero Longus in Bibl. Hist. Franciæ dictionem ejus & elegantiam Latini sermonis commendat, in eo ipsi minime suffragatur. *Benedicti Accolti* Aretini, nati 1415 & Florentiæ mortui 1466, de præstantia virorum sui ævi Dialogus non inelegans, de quo uberius dictum in Actis A. 1690 p. 510. *Petri Azarii* Chronicon gestorum in Lombardia, A. 1362 scriptum & antehac ineditum, quod Cl. *Apostolo Zeno* debetur, res varias notatu dignas, Autoris imprimis tempore gestas, complexum, majoreque fide quam styli elegantia exaratum. *Andreæ Bilii* Historiæ, seu Commentarii rerum Mediolan. Libri IX, quibus res ab A. 1404 ad Annum circiter 1432, quo Sigismundus Imp. in Italiam venit, traduntur, cujus libri Codices, quamvis parum castigatos, eidem Viro Cl. debet Editor. *Georgii Flori* de bello Italico & rebus Gallorum præclare gestis Libri VI, ab *Hugone Picardeto* primum Paris. 1613, 4 editi, quibus continentur, quæ Carolus VIII usque ad Neapolin captam gessit in Italia, tum Julii II Pont. expeditio in Bononienses, ope Gallorum peracta, & Ludovici Regis Gall. bellum Genuense. *Petri Pauli Boscha* de origine & statu Bibliothecæ Ambrosianæ Libri V, antea Mediolani 1670, 4 editi, quos ichnographia Bibliothecæ & icone Federici Borromæi Card. exornavit Noster, qui addidit quoque librum non minori raritate commendabilem, nempe *Christophori Giardæ* Bibliothecæ Alexandrinæ Icones Symbol. A. 1628, 4 editas, & disciplinarum liberalium figuris non inelegantibus denuo nunc exornatas.

Parte VII: Dominici Macanei Lacus Verbani Chorographia, liber elegans, primum Mediolani 1490, iterumque ibi-

dem 1699, 4, cum pereruditis *Stazii Trugi Catalauni de Ameno* notis & præfatione ad Cl. *Muratorium* (cui plus intra paucos annos debere Italiam, quam integro ante hoc Seculo aliis, jure meritoque censet Burmannus) ipsius maxime opera editus. *Francisci Bellafini* de origine & temporibus h. e. fatis urbis Bergomi, ut & *M. Ant. Michaelis* agri & urbis Bergomatis Descriptio, quod utrumque opus Venetiis 1532 prodiit. *Vincentii Coronelli* rerum ac temporum Bergomensis Ecclesiæ Synopsis, quæ Coloniæ 1696, 8 prodiit. *Bartholomæi Farinæ* de Bergomi origine & fatis Commentarius, quem ex Actis potissimum urbis conflasse videri voluit, in originibus Berosum potius secutus, Patavii 1702 Italico sermone vulgatus, & Latine versus ab *Abrah. Preigero. Ant. Cornazzani* de vita & gestis Bartholomæi Colei, qui Bergomum maxime belli gloria illustravit, Commentariorum Libri VI, quos Noster e Codice MS. a *Josepho Maria Sandi* liberaliter communicato, expressit. *Heliæ Capreoli* Chronica de rebus Brixianorum, cujus operis Libri XII, ad annum 1500 pertingentes, Brixiæ, fol. incertum, quo anno, multis abbreviationibus deformes prodiere, tam rari quidem, ut nuper in venditione Bibliothecæ cujusdam amplius centum & triginta florenis constiterint. Quamvis vero Autor Guelfis nimis addictus fuerit, multa tamen notatu digna refert, ab aliis prætermissa, ut dignum adeo censuerit Noster, cujus non modo Libros XII multo luculentius recuderet, verum & adderet Libros XIII & XIV, ab Autore ad A. 1510 productos, quos e Codice chartaceo Bibliothecæ Ottobonianæ descriptos & cum alio Codice Brixiensi optimæ notæ collatos, perhumaniter communicavit Vir Cl. *Apostolus Zeno. Alexandri Squadroni* Fasciculus laudum Regii Lepidi, quo non oppidi modo, sed & Academiæ ibi constitutæ Historia & Viri illustres breviter enarrantur; cui libello, ex editione, Regii 1619, 4 procurata, hactenus raro obvia, repetito, accessere nunc ejusdem oppidi descriptio & monumenta, e *Laur. Schraderi* Monumentis Italiæ excerpta. *Torelli Saraynæ* de civitatis Veronæ origine &c. Libri VI, quorum ultimus agit de interpretatione literarum antiquarum, Veronæ antehac impressi 1540, fol. nunc cum notulis Jos. Scaligeri, quas suo exemplo adscripserat,

pserat, recusi. Qui autor etsi gravis sit & eruditus, quo non sine laude usus Panvinius in Antiqu. hujus urbis, non satis tamen ab Annianis fabulis temperare sibi potuit. *Ejusdem* Historiarum ac gestorum Veronensium, temporibus populi & dominorum Scaligerorum, Libri III, Italico sermone editi primum Veronæ 1542, 4, nunc Latine redditi; quibus accessit demum ob argumenti affinitatem *Jos. Justi Scaligeri* Epistola de vetustate & splendore gentis Scaligeræ excerpta ex ejus Epistolis, quarum exemplo cum notulas nonnullas alleverint *Dionysius Vossius* & *Paulus Colomesius*, has quoque Lectori invidere noluit Editor.

Parte VIII: *Andreæ Chiocci* de Collegii Veronensis illustribus Medicis & Philosophis Commentariorum Libri III, Veronæ 1623 publicati, quibus ea, quæ Panvinius Antiqu. Veron. libro VI de claris Veronensibus attulerat, supplentur. *Pauli Cigalini* de C. Plinii secundi vera Patria, ejusdemque fide & autoritate Prælectiones duæ, Comi 1605, 4, iisque oppositi *Palycarpi Palermi* de vera C. Plinii secundi Patria Libri III, Veronæ 1608, 4 editi; quorum ille Comensibus, hic Veronensibus, magno uterque eruditionis apparatu, Plinium vindicat. *Jo. Nicolai Doglioni* Diss. de origine & antiquitate civitatis Belluni, ejusque variis fatis, quam ex Italico idiomate, quo prodierat Veronæ 1588, vertit *Sigeb. Havercampus*, brevem quidem nec ineruditam tamen. *Laurentii Marucini* Bassanum sive Diss. de urbis antiquitate & Viris illustribus, ab eodem Interprete ex Italica editione, Venetiis 1577 procurata, Latine versa; cujus quidem autoris fides in vetustis admodum vacillat. *Hieronymi Baruffaldi* de Poetis Ferrariensibus Diss. Ferrariæ 1698, & *Josephi Lanzoni* de Iatrophysicis Ferrariensibus Diss. Bononiæ edita, quarum posterior quidem, brevi trium dierum spatio effusa, nihil fere præter Catalogum continet. *Cæsaris Brixii* Urbis Cæsenæ Descriptio brevis, quam Italice olim proditam 1598, & nunc Latine a *Francisco Maria Faccino*, Cæsenate, versam, Illustrissimus Comes *Hercules Franciscus Dandinus*, cum notis doctis & prolixis, sub *Elcbrei Dinundæ* ficto nomine (quo forte ipsum Dandinum designari dixeris) Typographo nostro transmiserat. *Fr. Bernardini Manzonii* Cæsenæ Chronologia, olim edita

Pisis 1643, 4, nunc ab *Hectore Bucci* aucta iis, quæ post Autoris mortem sunt consecuta. Cum vero Partem II, ad quam ipse Autor subinde provocat, summa industria investigare non potuerit Editor, eam nunquam prodiisse putat; si tamen prodierit & obtineri possit, spem ejus deinceps edendi Lectori facit: unde facile conjicias, ne hac quidem Parte integrum Thesaurum Italiæ absolvi. *Georgii Marchesii* Forolivii Compendium Historicum, nuper A. 1722 ab autore jussu Senatus Foroliviensis eo consilio editum, ne hujus urbis memoria, contra Petrum Mariam Kavinam vindicata, in Collectione hac amplissima desideraretur. *Alphonsi Ciccarelli* de Clitumno, Umbriæ flumine, opusculum, Patavii 1563, 8 vulgatum; cujus quidem autorem ob falsi crimen, detruncata prius manu, laqueo suffocatum interiisse A. 1580, Cl. Burmannus docet. *Gabrielis Naudæi* Tabularii majoris Templi Reatini Instauratio, Romæ excusa 1640, 4, quo libro, quæ in singulis armariis contineantur antiquitatis monumenta, accurate exposuit. *Naldi Naldii* Vita Iannoctii Manetti, Senatoris Florentini, in omni literarum genere doctissimi, cujus Codicem MS. A. 1500 exaratum, Nostro benigne communicavit Cl. *Zeno*. *Martini Manfredi* Monumentorum Historicorum urbis Lucæ Libri V ab origine urbis ad A. 1661, quos adhuc ineditos, ex Italico idiomate, quo scripti erant, in Latinum converti curavit Editor. *Gauges de Gozze*, Pisauriensis, Diss. de inscriptione Columnæ Rostratæ, olim in Foro Romano eruta, quæ C. Duillio Consuli, ob victoriam, quam primus de classe Carthaginiensi reportavit, aliaque egregie ab eo gesta, posita. Hanc Roma 1695 ad Peirescium transmissam, ex Italico Latine vertit *Abrah. Preigerus*. *Francisci Mariæ de Aste* de Memorabilibus Hydruntinæ Ecclesiæ Epitome, Beneventi 1700 edita.

His ita breviter commemoratis, nihil addimus, præter ultima Celeb. *Burmanni* verba, quæ e præfatione tribus hisce voluminibus præmissa huc transscribere lubet. *Nos*, inquit, *longa horum opusculorum, licet maxima eorum pars magnam nobis voluptatem attulerit, lectione fessi, hic summam recensendo huic Italiæ Thesauro manum imponimus & omnes rogatos summo opere volumus, ut incredibilem Editoris industriam & studium ornan-*

ornandi literas non laudare modo, sed etiam adjuvare velint; certi enim esse possunt, tot non tantum raritate, sed & ingenio & eruditione insignes Scriptores a nullo ante hunc in unum conjectos fuisse corpus, & tam exigua, si ad eorum pretium, quo singuli vendi solent, exigatur, pecunia posse parari, ut aliquot millium nummorum, in hoc solo libro comparando, compendium fieri possit.

JOANNIS FRIDERICI SCHANNAT Vindemiæ Literariæ, h. e. Veterum Monumentorum, ad Germaniam sacram præcipue spectantium, Collectio II.

Fuldæ & Lipsiæ, apud Maur. Georg. Weidmannum, 1724, f. Alph. 1 pl. 21.

NIhil præstantia sua concedit priori collectioni, quam superiori Anno M. Febr. p. 51 perlustravimus, hæc altera, novum specimen singularis industriæ Cl. ***Schannati***, quæ & ***Traditiones Fuldenses*** nuper Orbi erudito dedit, proxime a nobis commendandas, atque ita Historiæ Fuldensis Ecclesiæ, majoris operis futuri, initium fecit pulcherrimum. Exhibentur vero in hoc volumine: I Traditiones veteris Cœnobii S. Petri Erfordiæ. II Excerpta ex Necrologio ejusdem Cœnobii. III Anonymi Chronicon Wirtembergense, cujus autor Monachus quidam circa medium Seculi XVI videtur fuisse, opusculum vero hoc inscripsit Wernhero Comiti de Zimbra, Ferdinandi I ArchiD. Austriæ supremo Aulæ Præfecto, ut brevis MSti Codicis Epigraphe docet. IV Anonymus de origine & Abbatibus Cœnobii Combergensis. Cum Cl. ***Raim. Duellius*** libro II Miscellan. ejusdem Monasterii historiam inseruerit, existimat Noster, ad tam speciosum titulum explendum permulta adhuc posse desiderari, imo nec ea, quæ a Duellio, nec quæ a se in præsenti allata, aut imposterum ex Archivo illius, nunc Equestris, Ecclesiæ proferenda sint, sufficere. V Necrologium Monasterii S. Michaelis Bambergæ, Antiquitatibus hujus Cœnobii, in prima collectione exhibitis, merito accensendum, quod seculum

lum XII non excedit. VI *Burchardi de Hallis* Chronicon Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Winpinensis. VII *Dietheri de Helmestat* continuatio ejusdem Chronici. Quemadmodum hic autor diligens est in consignandis rebus sui temporis, ita inter alia illud prorsus singulare refert de Alberto Austriaco, eum, rejecto Adolfo Nassovio, in Alzeja oppido a Gerardo II Archi-Episcopo Moguntino & fautoribus suis non super scutum, ut mos antiquus Germanorum ferebat, sed *super dolium, levatum & in Regem sublimatum esse*. VIII Necrologium ejusdem Ecclesiæ Collegiatæ, ex veteri codice membraneo erutum. IX Anonymi vita B. Lamberti, Monasterii Novi-Operis juxta Halas Saxonicas primi Præpositi. Conscripsit eam ejusdem Monasterii canonicus regularis, S. Lamberto fere coævus, multaque lectu digna commemorat, maxime de veteri Walhusanorum Comitum prosapia, ex qua Lambertus originem duxerat. X Translatio reliquiarum S. Alexandri Martyris ad idem Novi-operis Monasterium, pariter ac præcedens opusculum ex MS. Cod. Bibliothecæ Moguntinæ deprompta. XI *Joannis Tylich*, Monasterii S. Mauritii Ord. Can. reg. extra muros Nuemburgenses Præpositi, Chronicon Misnense, ex autographo lituris frequentibus respersο descriptum. Autor sub finem Sec. XIV ac initium sequentis vixit; incipit vero a Witekindo Magno, atque in Friderico Bellicoso non multo post fundationem Academiæ Lipsiensis, qua de nonnulla refert, definit. XII Anonymi series Chronologica Episcoporum Virdunensium, cui locum non minus in Germania Sacra, si tale opus sperare liceret, quam in Gallia sacra, jure dandum, Noster judicat. XIII Sequuntur Diplomata & Epistolæ variæ Principum atque illustrium Virorum. Quandoquidem in his multa memoratu dignissima continentur, operæ pretium faciemus, potiora quædam indicando. N. VII
p. 113. extat Friderici I Regis præceptum solemne confirmatorium, Arnoldo II Archiepiscopo Coloniensi concessum, pro recuperandis prædiis ad mensam Archiepiscopalem spectantibus, perperam in feudum concessis A. 1153, ex authentico prolatum; in quo non solum Conventus Regalis in Burgo Tremonio a Friderico I A. 1152 celebratus, quem nemo scriptorum alius memoravit,

ravit, annotari meretur, ſed & permulta, quæ ad probanda Ec-
cleſiæ Colonienſis feuda, & ad refellendas *Wernheri Thumermut*
adverſus eadem objectiones facere poſſint, Noſtro ſeſe obtule-
runt. N. IIX Ejusdem Regis diploma alterum eſt, quo Wal-
thero Præpoſito Colonienſi ſuisque ſucceſſoribus Advocatiam
villæ Worunch confirmat A. 1153, & N. IX Ejusdem Imp. diplo- p. 116.
ma tertium, quo anteriorum Regum ac Imperatorum privilegia
Eccleſiæ Herbipolenſi conceſſa confirmat, aliaque ſuperaddit, A.
1168. Hoc tanto magis nunc ex authentico proferendum duxit
Noſter, quod ipſum a *Lunigio* noſtro in Spicilegio Eccl. II & a
Leuckfeldio in Append. III ad Antiqu. Pœldenſes inconcinniter &
mendoſe, ut ait, editum animadvertiſſet. Duo vero potiſſimum
hoc diploma complectitur, unum, quod Epiſcopo Herbipo-
lenſi Ducatus Franciæ Orientalis confirmatur, alterum, quod
inhibetur, ne quis alius per totum *hunc Epiſcopatum & Duca-
tum & Cometias, infra terminos Epiſcopatus & Ducatus ſitas,
judiciariam poteſtatem exerceat, niſi ſolus Wirzeburgenſis Epi-
ſcopus, ut Dux.* Sequens N. X Friderici I diploma, quo Capi- 118.
tulum Majoris Eccleſiæ Herbipolenſis hortatur, ut Reinhardo
Electo ſuo media pro ſuſcipienda expeditione Italica admini-
ſtret, ad expeditionem in Italiam ſpectat, ab hoc Imp. A. 1172
in comitiis Wormatienſibus impetratam, biennio poſt ſuſceptam,
ob conſilia, quæ inter Pontificem atque Italos agitari de Imperio
Romano in Manuelem Græcorum Imp. transferendo, Fridericus
aut a malevolis acceperat, aut ipſe in odium Alexandri III Pontif.
fortaſſis confinxerat. N. XXX Caroli IV Imp. Epiſtola ad Joan- 130.
nem VI Palæologum Imp. Conſtantinop. qua eum de ſolemni
coronatione ſua Romæ peracta certiorem facit, eique adverſus
inimicos ſuos opem pollicetur A. 1355, ex cod. MS. Fuldenſi, &
N. XXXI ejusdem Imp. Præceptum, quo Rudolfo Saxoniæ Duci
dignitatem Electoralem, Ducatui Saxonico adnexam, una cum
omnibus juribus & privilegiis hereditarie confirmat, circa annum
1356, ex eodem codice ſubjicitur. Maxime vero attendendæ ſunt
ſubſequentes Caroli IV Conſtitutiones & diplomata, quæ ſatis
manifeſta indicia præbent iſtius curæ atque vigilantiæ, qua ipſe
jura ſua præcipue in Regno Arelatenſi & partibus Italiæ aſſertum

ivit, uti probant N. XXXV Præceptum, quo monetas in Delphi-
p. 135. natus & Sabaudiæ ditionibus non aliter, quam ſub modo & forma præſcriptis cudi vetat, A. 1363; N. XXXVII charta abſolutionis, ſuper quibusdam exceſſibus a Ludovico Marchione Montisferrati commiſſis, circa A. 1369. N. XXXVIII Edictum, quo Barnabovem Mediolanenſis civitatis vicarium, officio & dignitate exuit circa eundem annum. N. XL ad Urbanum V Pont. max. Epiſtola, qua huic poteſtatem concedit intromittendi ſe in bona univerſa rebellium Barnabovis & Galeacii fratrum, eaque inter alios titulo vicariatus diſtribuendi ad tempus, A. 1369. Huc &
141 ſeqq. faciunt N. XLI formula juramenti eidem Imp. Carolo IV præſtandi, præſcripta Florentinis, & N. XLII juramentum ſolemne, Lucanorum Imperatori præſtitum: N. XLIII Præceptum ejusdem Imp. quo Lucanis tanquam peculiari & fideliſſimo S. R. Imperii populo, jus cudendæ monetæ concedit: quæ ſingula ad annum 1369 referenda, atque ex laudato codice Fuldenſi depromta ſunt. Nec prætereunda, quæ occurrunt porro N. XLV, L, LI &
144. LII. Quippe primo loco extat Caroli IV Præceptum, quo Amadeum Sabaudiæ Comitem ab officio vicariatus Imperii revocat A. 1373, altero loco, Sigismundi Hungariæ Regis Diploma, quo
150 ſeqq. Johanni Duci Gorlizenſi fratri ſuo Marchiam Brandeburgenſem confirmat A. 1392, tertio eſt Joannis Moguntini & Friderici Colonienſis Archiepiſcoporum Epiſtola encyclica ad univerſum Clerum & Ordines Regni Hungariæ ſuper electione Jodoci, Marchionis Moraviæ, in Regem Romanorum, A. 1410. Hac epiſtola cum forma atque ratio in iſta electione ſervata, quæque occaſionem dedit proverbio: *Zu Frangkfurd binderm Chor, haben geweelt ainen Kunig, ein Chind, und ein Thor,* minus ingenue recenſeantur, Anonymus quidam *refutationem contentorum in præcedenti epiſtola* conſcripſit, quam ex codice MS. Moguntino, unde & ipſam epiſtolam acceperat, Noſter extremo loco producit.

TABULARUM LITERARUMQVE VETERUM, usque huc nondum editarum, Spicilegium, idque pri-

primum. Accedit Dodecas ejusdem generis epistolarum. GEORG. CHRISTIANUS JOANNIS publici juris fecit.

Francof. ad Mœnum, apud Jo. Maximil. a Sande, 1724, 8. Alph. 1 pl. 21.

POstquam subinde in Actis utilissimam Clarissimorum hac ætate Virorum contentionem de monumentis chartisque varii generis ab æterno squalore, quo sepulta antehac jacuerunt, in dias luminis auras proferendis, hactenus celebravimus, eorumque collectiones diversas recensuimus, nobis diutius silendus haud est doctissimus & industria *Rerum Moguntiacarum Operi* navata jam insignis Vir, *Cl. Joannis.* Complura sane olim parum cognita, &, quæ in lucem revocarentur, dignissima in primo hoc spicilegio profert, eoque sequentium spicilegiorum mox videndorum nobis desiderium injicit. Et cœpit quidem a *Chartulario Coloniensi*, id quod XXII tabulas, ad Archiepiscopatus Agrippinensis res juraque nonnulla haud postrema spectantes, complectitur. Cumque priores ex illis duæ controversiam inter Præpositos Bonnensem ac Xantensem cum Præposito D. Geronis Coloniensi super προεδρίᾳ olim agitatam concernant, hac occasione *Catalogum Præpositorum D. Cassii Bonnensium* subjecit. Sed præcipuæ sunt in hoc chartulario Imperatorum, *Wilhelmi, Adolfi, Alberti I, Henrici VII, Fridrici Austriaci Anti-Cæsaris, Caroli IV, & Wenceslai* chartæ, quibus partim de Advocatione Essendiensis Ecclesiæ Coloniensi commissa, partim de Comitatu Tremoniensi, eidem oppignorato, partim de Comitatibus liberis, vulgo *Freygrafschafften*, vel *Still-Gerichte* dictis, juribusque aliis Archiepiscopatui indultis, aut confirmatis, agitur. Descripsit has ex apographis A. 1471 jussu Archiepiscopi Ruperti recognitis. *Diplomatarium Disibodenbergense*, quod succedit, LX absolvitur literis, originem fortunamque veteris cœnobii, quod vulgo *Disenberg*, i. e. *Montis D. Disibodi* dictum fuit, exponentibus, quarum nonnullæ ex codice diplomatico Moguntino desumtæ. Præfixit autem historiam hujus cœnobii novis & commodis observationibus adornatam, ruderaque ejusdem in æs delineata inseruit.

ruit. Duplicem deinde fecit *Appendicem*, ita, ut prior sit *de S. Disibodo e Mabillonii Actis Sanctorum Ordinis Benedictini*, altera *cœnobii Abbates* recenseat. Hæc excipit *Chartularium Ædis collegialis Asschaffenburgensis ad D. Petri & Alexandri martyris*, ab Ottone, Sueviæ & Bavariæ Duce, Ottonis I Imp. nepote sub medium sec. X fundatæ. Sistit illud VIII chartas, quarum priores V Ottonis II Imp. sunt, & fundationem, census ac donationes isti Ædi factas, tres reliquæ certas ordinationes respiciunt. Quæ jam sequuntur, *duo diplomataria*, constant pluribus chartis, perillustrium olim duarum gentium, *Eppensteinensis & Breubergensis*, conditionem, statum, controversias, jura, pactiones, alia, revelantibus. Erutæ sunt e cod. MSto A. 1426 a *Wernhero de Rodenbach Primissario*, ut vocatur, *Hofheimensi* ex autographis ipsis confecto, quem Ludov. de Chanxe, Eminent. Elect. Mogunt. Consiliarius & Judicii Moguntini Aulici Assessor, cum Nostro communicavit. Utriusque familiæ *stemmate gentilitio* hi potissimum ob oculos ponuntur, qui ex iis Dynastæ in chartis occurrunt. Floruit autem *Eppensteiniorum* familia maxime jam Seculo XI & Ecclesiæ Moguntinæ quinque Archiepiscopos, *Sigefridos I, II & III, Wernherum, & Gerardum II*, dedit. Possessiones tenuit in Wetteravia contiguis ad Rhenum Mœnumque finibus amplissimas, in iisque castrum *Eppenstein*, duobus a Moguntia milliaribus situm, unde nomen gentilitium. Postquam ultra V secula stetisset, A. 1535 expiravit. Non minor fuit altera gens, *Breubergiorum*, matrimoniis cum *Waldecciis & Wertheimensibus Comitibus*, cum *Dynastis Falckensteiniis*, *Winspergiis*, *Eppensteiniis*, *Trympergiis* connexa. Nomen itidem a castro gentilitio *Breuberg*, seu *Bruberg*, in *silva Ottonia* sito, indepta est, in qua silva, *dem Oden-s. Ostenwald*, bona inprimis habuit, partim ab Imperio, partim ab Episcopo Argentoratensi, partim a Fuldensi Abbate feudo accepta. Ex ea *Gerlacus* militaribus obsequiis *Adolfo Imp.* præstitis eminuit, cujus filius *Eberhardus* per Wetteraviam præfectus provincialis a *Cæs. Ludovico IV* multis beneficiis ornatus est, & in hoc ipso nomen gentis defecit, bonaque Breubergensia ad Comitum Wertheimensium itemque ad Trympergensium & Eppensteiniorum gentem per filias

filias delata ſunt. Tandem *Diplomatarium Miſcellum* varii generis chartas XXXVI variorumque res varias exhibet, nec eæ minus hiſtoriæ Germaniæ tam civili, quam eccleſiaſticæ, Geographiæ, reique Genealogicæ, tum & juri Germanico uſui eſſe queunt. Eas partim autographa, partim exempla fide digna ſuppeditarunt. Ut nonnullas indicemus, *prima & ſecunda* ſunt *Ludovici Pii Imp.* quarum illa commutationem quorundam bonorum inter *Gebehardum Comitem & Riculſum Presbyterum* factam confirmat; hæc in fidelem quendam *Adalbertum* bona certa donatione confert. VII eſt *Friderici II Imp.* declarantis, oppidum *Selingenſtadt* non eſſe Imperiale, ſed ab Eccleſia Moguntina jure hereditario feudaliter Imperatorem illud poſſidere. X Bulla *Urbani IV Pont.* qua Monaſterii *Gerodenſis* in Eichsfeldia ſiti ſtatum fortunamque confirmat, ac novis privilegiis auget. XVI *Gerhardi II* Archiepiſc. Moguntini privilegium civitati Moguntinæ indultum, a Judæis Moguntiæ habitantibus exigendi collectas. XXII *Ludovici IV Imp.* charta, qua villæ *Sobernheim* jus civitatis impertit, *ad inſtar oppidi regalis Franckenvort.* XXXIV *Reinharti* Epiſcopi Wormatienſis literæ de avita *Ruperti Palatini* abutroque parente nobilitate. Ceterum Noſter ſingulis diplomatum faſciculis a ſe edendis deſtinavit *epiſtolarum ineditarum* certum numerum adjicere, maxime talium, quæ ad hiſtoriam literariam illuſtrandam, vel emendandam facere videantur, quales & hic *duodecim* annectit, beneficio Ampliſſimorum Virorum *Conr. Zach. ab Uffenbach*, *Dni de Gudenus*, & *Jo. Jac. Hottingeri*, tum & ex *Archivo Bipontino* acceptas. Sunt ergo *I Jobi Vener* (qui U. J. D. Nobilis Alſatus & in aula Imp. Ruperti Protonotarius fuit) ad Præpoſitum Cœnobii Lunenſis, ſuper lata a Patribus Concilii Piſani ſententia. 2 *Maximiliani I Imp.* quibus vetus Neptuni monumentum, quod Ettlingæ in ponte fluminis Albæ impoſito ſub turri erat, ſibi concedi deſiderat. 3 *Sebaſtiani Hofmeiſteri*, Helveti, quibus *Lutheri* expetit amicitiam. 4 *Jo. Latomi*, quibus *Joanni Sapido* (*Witz*) id temporis viduo, uxorem quærit. 5 *Laurentii Cardin. Campegii*, quibus *Fridericum Nauſeam* (*Gravv*) Senatui reip. Francofurtenſis ad Mœnum commendat. 6 *Othonis Packii* ad *Martin. Lutherum*, de fœdere illo

commentitio. 7 *Urbani Regii* ad eundem, de familiaritate, quæ sibi cum *Melanchthone* ceterisque sit, suavissima, deque *Philippi Landgravii* circa doctrinam de S. Cœna animo. 8 *Francisci I* Gall. Reg. literæ fidei *Guil. Bellajo*, ad *Rupertum Palatinum* delegato, datæ. 9 *Casp. Glaseri* epistola, qua *Conrado Pellicano* veterem amicitiam in memoriam revocat, ac simul rerum suarum statum perscribit. 10 literæ *Michaelis, Episc. Merseburgensis*, quibus *Philippum Arbogastum* Ordini Theologorum in Academia Moguntina commendat. 11 *Emanuelis Tremellii* ad *Wolfgangum Ducem Bipontinum*, quibus promissum salarii augmentum petit. 12 Ejusdem, ad Consiliarios Bipontinos. Singulis literis attextæ sunt observationes doctæ, & quibus varia Biographorum loca supplentur, aut corriguntur; quorundam, quorum istæ literæ sunt, integræ vitæ, ut *Casp. Glaseri*, *Badensis*, qui Præceptor *Ducis Wolfgangi Palatini* fuit, hic primum descriptæ leguntur. Gratissimum vero historiæ literariæ cupidis faciet Cl. Joannes, si quidem pari instituto ejusmodi epistolas antehac ignotas evulgare, singulariaque de Eruditis ex penu suo literario addere & in posterum velit. Quod reliquum est, commendari haud parum meretur jucunda pariter utilisque lectoribus opera, quam Noster impendit, tum, præmittendis cuivis chartæ summulis, ex quibus statim contenta liceat pernoscere, tum & concinnandis quatuor *indicibus*, quorum *primus* autorum, in præfationibus, quas diplomatis præmisit, atque observationibus, quas epistolis subjunxit, illustratorum, vel notatorum; *alter* locorum, qui mediorum temporum Geographiæ apprime inservit; *tertius* personarum, quæ in chartis occurrunt, in certas distinctus classes; *quartus* demum est rerum præcipue memorabilium.

D. SIMONIS FRIDERICI HAHNII, HISTOriar. in Acad. Julia Prof. P. O. Collectio monumentorum veterum & recentium, ineditorum, ad Codicum fidem restitutorum, selectiorum & rariorum.

Tomus I.

Brunsuigæ,

Brunſuigæ, ex officina Frid. Wilh. Meyeri 1724, 8, Alph. 3.

EGregium quoque & plauſu dignum eſt, quod Vir Celeberrimus conſilium cepit, novam diplomatum, ſigillorum, literarum, chronicorum aliorumque inſignium ſcriptorum antiquitates, Geographiam, Hiſtoriam omnem ac nobiliores juris partes illuſtrantium collectionem inſtituendi, ac per intervalla continuandi. Jubet nos in ea non ſolum antea nunquam impreſſa, verum & olim edita, quæ tamen raritate ineditis parum cedant, nunc ad manuſcriptorum Codicum fidem diligenter emendata, reſtituta, aut certe reviſa expectare. Videamus, quæ primo hoc volumine proferantur. Primum locum occupavit *Ægidii Romani, Bituricenſis Archi-Epiſcopi, libellus de re militari veterum, ad mores præſertim medii ævi*, 23 capitibus conſtans, dignus profecto, qui in lucem revocaretur, ob antiquitates majorum noſtrorum bellicas, quas haud mediocriter illuſtrat. Autor, Ægidius, ex illuſtriſſ. Colomnenſi gente Romana, fuit diſcipulus Thomæ Aquinatis, Auguſtinianus eremita, ac ordinis ejus prior generalis, Aquitaniæ primas & ſeptuageſimus quintus inter Archi-Epiſcopos Bituricenſes. Scripſit autem majus opus, *de regimine Principum*, rogatu Philippi Pulchri, Francorum Regis, aut forſitan adhuc Principis Regii, quem Ægidius inſtituendum nactus fuerat. Ejus operis, quod, *Caveo* teſte, *Romæ 1482*, & *Venetiis 1598* prodiit, tertiam partem liber hic militaris conſtituit, quem ex codice membranaceo eleganti, olim *Obrechtanæ* bibliothecæ cimelio, tanto confidentius produxit Noſter, poſtquam in bibliothecis inſtructiſſimis binas iſtas editiones fruſtra requiri ſenſiſſet. P. 69 ſequuntur XXIV *Diplomata & inſtrumenta donationum* varia, (inter quæ duo Henrici III Imp.) cum ſubſcriptionibus ſuis & ſigillis in ære delineatis. Equidem non diſſimulat Editor, extare jam nonnulla horum diplomatum in doctiſſimi *P. Schannati Vindemiarum literariarum collectione I*, in *Reinhardsbornenſi chartario*: ſed cum & ſigilla ibi omiſſa, & quaſdam tabulas vel mutilas, vel vitioſas eſſe, viderit, eas hic integritati ſuæ reſtitutas dare voluit. Excipit hæc, p. 116, *ſemicenturia bullarum rariorum atque monumentorum, ad illuſtrandam*

dam

p. 117. *dam Pontificum Romanorum historiam facientium.* Eminent in illis *Gregorii VII* epistola, Rudolphum Anti-Cæsarem & asseclas ejus universim exhortantis ad constantiam, deque auxilio & favore suo securos esse jubentis; *Adriani IV* invectiva in *Imp. Fri-*
122.
148. *dricum I*; *Innocentii IV* epistola ad *Imp. Fridricum II*, qua eum increpat ob invasionem in patrimonium Petri præsumtam, cum excommunicationis minis: sed & reliquæ hujus Pontificis epi-
160 seqq. stolæ, velut quibus *Brixienses* & *Bononienses* hortatur ad Par-
172. mensium & Placentinorum defensionem, *Mediolanenses* super morte *Anti-Cæsaris*, *Henrici Rasponis*, consolatur, ad historiam illorum temporum conferri merentur. His, p. 197, alia succedit *semicenturia chartarum, literarumque selectiorum a Regibus, Principibus & Viris illustribus aliis, inde a Sec. XI usque ad XV, perscriptarum.* Multa hic iterum singularia & conservatione
203. digna occurrunt, ut: *Henrici V* Imp. querela de *Alberto Mo-*
208. *guntino*; *Ottonis IV* querelæ ad *Innocentium III Pontif.* super
225. seculari potestate, quam is sibi arrogaret; literæ *Fridrici II*,
228. quibus ad quendam Imperii principem super filio suo *Henrico*
232. conqueritur; ejusdem Imp. admonitoriæ ad filium, *Conradum*; literæ, quibus Prælati quidam Ecclesiæ Rom. & Imperii Principes Pontificem inducere tentant ad pacem inter Ecclesiam &
247 ff. Imp. reconciliandam; epistolæ *Henrici Rasponis* ad *Mediola-*
275. *nenses*, & *Wilhelmi Comitis Hollandiæ* ad eosdem; *Ruperti Imp.* charta confirmationis, super emtione arcis *Steinbergiæ*, prope *Goslariam* sitæ, vernaculo idiomate concepta, vel hoc nomine memorabilis, quod in ea bis *lapidei montis*, illustrium *Steinbergiorum* arcis gentilitiæ, fit mentio, cujus ruinas antiquissimas esse, nec ejus volam, aut vestigium in monumentis vetustis ac literis sibi obvenisse, *Celeb. Heineccius*, *Antiqu. Goslariensium lib. I p. 93* affirmavit. Post hæc comparet, p. 279, *Thomæ Capuani*, *Rom. Ecclesiæ Tit. S. Sabinæ presbyteri Cardinalis, Dictator, multas Pontificum bullas & epistolas alias, cum publico, tum privato nomine scriptas, continens.* Dictatoris & dictaminis voces, medio ævo notissimæ, institutiones epistolicas, vel manuductionem ad stilum, vel ipsum literarum commercium significarunt. Inde Sec. XIII tres potissimum *dictatoriæ*

artis

artis notitia claruerunt viri, *Gaufridus Bononiensis*, *Petrus de Vineis*, & hic ipse *Thomas Capuanus*, qui cum A. 1230 pacis inter Fridericum II & Gregorium IX conciliator fuisset, novennio post vita excessit. *Dictator* hic e vetusto bibliothecæ Academ. codice membraneo editus, inter ludicra & inepta satis multa, memorabilia non pauca refert, cumprimis Pontificum epistolas ad imitandum propositas, sed quæ nunc meliores quidem usus præstare debent. P. 385 vetustus & Sec. XII jam vergente compositus *Archi-Episcoporum Coloniensium Syllabus* comparet, ex quo *Levoldum a Northof*, equitem Marcanum, qui medio fere Seculo XV eorundem Archi-Episcoporum Catalogum confecit, antiquiora hausisse, Noster existimat. Post *Guteti de Mixigia, Mediolanensis Notarii, & sociorum, carmina & literas quasdam, in honorem Alphonsi Sap. Legion. & Castil. Regis, electi Imp. Romani, in Richardum Alphonsi æmulum mordacissime scripta*, p. 394 exhibita, sequitur *Jo. Fistenportii, Moguntini, ordinis sepulchri Dominici, continuatio Chronici ab Hermanno Januensi scripti*, ab *A. 1352* ad *A. 1421*, brevis ac simpliciter satis scripta, ex codice chartaceo bibliothecæ Juliæ, quo *Hermanni Januensis flores temporum* simul continentur, depromta. P. 397. P. 406 occurrit nobis *Historia amorum Surioli & Lucretiæ*, sive *narratio arcana illorum, quæ Casp. Schlickio, Senensis nobilissimi civis uxorem deperdite amanti, in dicta civitate acciderunt, ab Ænea Sylvio, tum quidem Friderici III Imp. Secretario, perscripta, singularia quædam continens, ad exprimendos Sigismundi Imp. Schlickii & ipsius Sylvii characteres, atque illustrandam istorum temporum historiam apprime facientia.* Cum amores istos antehac Latino & Gallico sermone tantum prodiisse, nec, sub larva *Surioli* quis lateat, observatum esse, animadverterit Noster, versionem Germanicam, si non ipsius Sylvii ætate, certe non multo post, confectam, ejus exemplum nitide scriptum beneficio *Cl. Polycarpi Leyseri* nactus, evulgandam duxit. P. 479 *Jac. Unresti, Theologi & Sacerdotis Carinthiaci, Chronicon Carinthiacum*, & p. 537 *ejusdem Annales Austriaci*, ex uno volumine, quod *Christophori Forstneri* olim fuit, produntur, hisque annalibus res gestas *Friderici III Imp.* ab initio regiminis usque ad extremum vitæ annum candide, aperte,

ſine ullo amoris odiique reſpectu & luculenter exhiberi, Noſter judicat. P. 803 comparet *chronicon Waldeccenſe*, idque recentius, quippe ad annum 1663 pertingens, cujus autor videtur fuiſſe *Daniel Praſſerus*, Illuſtr. Comitum Waldecci Conſiliarius. Denique p. 875 *Joachimi Rusdorffii epiſtolæ arcanæ 37*, ad *Ludov. Camerarium*, *Palatinum*, Latinæ, cum quibusdam aliis Gallicis, agmen claudunt, easque Noſter opinatus eſt novam hiſtoriæ belli tricennalis lucem afferre, collectioni vero *Rusdorfianarum epiſtolarum A. 1701 Francofurti ad Mœnum*, collectoribus *Miegio* & *Nebelio*, (ſub titulo: *Varia pietatis & eruditionis virorum ſuperioribus duobus ſeculis celebrium monumenta*,) editæ ſupplementum præbere non contemnendum, ac e codice, qui ad ipſum *Camerarium* olim pertinuerit, hic ſuppeditari, fidem ſuam interponit. Ex his ergo, quæ a nobis adducta ſunt, conſtare jam poteſt, quali cum delectu non modo atque cura præſens collectio adornata ſit, verum & quam inſigni fructui eadem eſſe queat, præſertim in *Hiſtoria Imperii noſtri Romano-Germanici*, ad quam præclare cœptam & communi applauſu continuatam *Introductionem* ut Vir Celeberrimus brevi ad finem feliciter perducat, publico nomine precamur.

JO. CHRISTOPHORI WOLFII, PAST. Catharin. Anecdota Sacra & Profana.

Tomus IV.

Hamburgi, apud Th. Chr. Felginerum, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 2.

QUartum hoc eſt Anecdotorum Volumen, quod ſummæ Rev. Autoris induſtriæ debemus. Primo loco heic exſtat Continuatio excerptorum ex Catena MS. egregia in Actus Apoſtolicos & Epiſtolas Catholicas, quorum Pars in volumine III ſuperiori exhibetur. In his ſunt duo Athanaſii fragmenta, ex ſermonibus ejus adverſus Novatianos, adhuc ἀνέκδοτα, & quæ Cl. *Montfauconii* induſtriam fugerunt. Succedit collatio Synodici Magni Beveregiani, cum tribus Codd. MSS. quod ad Tom.

I a *Gvilb. Lloydio*, Præſule quondam Anglicano, olim inſtituta, & inde deſcripta. Eam excipiunt *Claudii Salmaſii* emendationes, manu ipſius ad *Chriſtoph. Juſtelli* Codicem Eccleſiæ Africanæ olim conſignatæ. Proximæ ſunt Virorum eruditorum animadverſiones & emendationes ad *Heſychii* Gloſſarium pertinentes. Illæ debentur *Q. Septimio Florenti Chriſtiano*, & *Eduardo Bernardo*, quas Noſter ex Codicibus manu ipſorum notatis deſcripſit; tum vero *Jo. Vito Pergero*, cujus caſtigationes quippe copioſiores hic tantum quod ad literam A exhibentur, impoſterum forte continuandæ. Agmen claudit *Plutarchi* Chæronenſis Opuſculum ὑπὲρ εὐγενείας ſive *pro Nobilitate*, μεῖζον, & adhuc non editum. Hujus copiam nactus eſt Noſter a *Jo. Grammio*, Profeſſore hodie Hafnienſi meritiſſimo, qui membranas ſuas, recentiore manu deſcriptas, facilis communicavit. Contextui Græco addita eſt latina interpretatio Arnoldi *Ferroni*, Burdegalenſis, Lugduni olim apud *Seb. Gryphium* A. 1656, & ſine Græco edita, & adeo rara, ut præſtantiſſimorum in hoc genere Scriptorum induſtriæ ſe ſubduxerit. In his edendis ita verſatus eſt Rev. Editor, ut in notis hinc inde Codicem MS. a librarii vitiis vindicaret, verſionem ſubinde emendaret, loca veterum Scriptorum, Plutarchi more, copioſe allata, & in MS. temere omiſſa, beneficio Latinæ verſionis, ex monimentis, quæ exſtant, reſtitueret, ac denique argumentis ipſis illuſtrandis incumberet. *Ferroni* interpretatio cum lectionibus textus Græci, etiam ubi male habet, ut plurimum conſentit, & a fine quoque, non ſecus ac ille, deficit; interim tamen nonnunquam plenior eſt codice exarato. Plutarchi hoc eſſe opuſculum in præfatione idoneis argumentis evincitur. Certe Plutarchum de hoc argumento commentatum eſſe, *Lamprias* in indice Scriptorum ejus n. 192 autor eſt, ubi tamen inſcriptio habet περὶ εὐγενείας, quæ rectius & tractationi convenientius cum illa noſtri Codicis ὑπὲρ εὐγενείας permutatur. Eam vero commentationem, qualis nunc editur, vere a Plutarcho profectam eſſe, duo fragmenta, quæ a Stobæo in Florilegio ſub ejus nomine afferuntur, & cum Cod. MS. prorſus conſentiunt, dubitare nos non patiuntur. Præterea & ſtilum & multiplicis lectionis copiam, ingeniumque & doctrinam Plu-

 tarchi

tarchi non minus ex hoc opuſculo quam ex ceteris ejus ſcriptis prudens lector perſpiciet: quemadmodum & paſſim ad diſputationes ſuas contra Stoicos provocat. *Pompejum Caimum*, Medicum Patavinum, in libello ſuo de Nobilitate locum ex iſto Plutarchi afferre, qui in MS Græco non exſtet, in præfatione monet Noſter, & hinc ſuſpicatur, *Caimum* pleniori forte exemplari uſum eſſe. Sed poſtea idem intellexit, Caimum ipſam Ferroni verſionem, in qua iſte locus legitur, tantum adhibuiſſe. Opuſculum ipſum nonnulla ex libris veterum deperditis loca non contemnenda & interdum longiora affert, quæ harum rerum ſtudioſis & intelligentibus placebunt. Ita p. 249 locus exſtat *Lycophronis Sophiſtæ* contra nobilitatem, *Ariſtodemi* cujusdam contra eandem objecta p. 214 ſqq. *Chryſippi* varia, quorum Index mentionem facit. In notis luculentis Editoris complura exſtant, quæ varia antiquitatis momenta, Scriptores veteres, & Græcam linguam ita illuſtrant, ut continuationem laboris hujus, quæ promittitur, avide exſpectemus.

POGGII BRACCIOLINI FLORENTINI Hiſtoriæ de varietate fortunæ Libri quatuor, ex MS. codice bibliothecæ Ottobonianæ nunc primum editi, & notis illuſtrati a DOMINICO GEORGIO. Accedunt ejusdem Poggii Epiſtolæ LVII, quæ nunquam antea prodierunt. Omnia a JOANNE OLIVA, Rhodigino, vulgata.

Lutetiæ Pariſiorum, typis Ant. Urb. Couſtelier, 1723, 4. Alph. 1 pl. 18.

EDitioni hujus Operis, nondum antea typis exſcripti, occaſionem dederunt *Nova literaria*, A. 1720 una cum hiſce *Actis eruditorum* Lipſiæ noſtræ edita p. 84 ſqq. Cum enim ibi Collega noſter perinduſtrius, Cl. Heumannus, codicem hujus Operis MS. quem Gottingenſis civitatis Archiater, Cl. Barnſtorfius, poſſidet, haud indiligenter deſcripſiſſet, indeque hauſtam ejus rei mentionem Romani legerent in *Bibliotheca Germanica*, quæ per aliquot annos

annos Gallico sermone edi consuevit; statim Leonardus Adamus, qui alium ejusdem Operis codicem MS. Romæ latere in Ottoboniana bibliotheca sciebat, in animum induxit, editione ejus typographica sibi devincire literarum cultores. Is vero cum paulo post susceptum hoc consilium vita excessisset, provinciam hanc adiit doctissimus Vir, Dominicus Georgius, Eminentiss. Card. *Imperialis* Bibliothecarius, ac simul annotationes in Poggium conscripsit singulari industria. Quibus confectis edendi operam commisit Cl. Olivæ, qui ex urbe mundi olim domina Lutetiam delatus, splendida ac nitida hac editione, quam inscripsit Serenissimo Principi, Cardinali ROHANIO, beavit orbem literatum. Hæc, quæ diximus, ipse nos docet Oliva in Præfatione, quam Præfatio Cl. Georgii excipit, præclara nonnulla proferentis historiam librorum Poggii illustrantia, ac præterea docentis, quartum præsentis Operis librum separatim jam olim editum fuisse circa annum 1492 sub titulo *Indiæ recognitæ.* Idem Georgius altera Præfatione, quarto isti libro præfixa, docet, eundem Poggii librum quartum jam dudum conversum fuisse in Lusitanicam linguam, pariterque lingua Italica donatum exstare in primo Tomo *Itinerum* a Joanne Baptista Ramusio quondam emissorum. Ceterum ut paucis exponamus argumenta Poggiani hujus Operis, Nicolao V Papæ dicati, libro is *primo* Romanæ urbis imperiique occasum terso dicendi genere deplorat, atque hac occasione reliquias Romanæ magnificentiæ perdiligenter describit. Hic igitur antiquitatis curiosi maxima cum voluptate cognoscent prisca monumenta, Poggii ævo adhuc Romæ residua. Deinde de natura *fortunæ* Philosophorum sententias recitat & expendit Poggius. Hinc de Tamerlane quædam narrat, addens, se cum quibusdam de eo locutum esse, qui in Principis illius castris versati fuerint. *Secundo libro* exempla producit multorum sua ætate a fortuna afflictorum usque ad obitum Martini V Papæ. Describit hic miserabilem exitum Richardi II Angliæ Regis; tristem fortunam regni Galliæ sub Carolo VI; casus acerbos Regi Cypri & Neapolitanis Regibus importatos; Balthasaris Cossæ, qui sub nomine Joannis XXIII Papa fuit, infortunatissima fata; multorum denique Italiæ Principum historiam,

p. 124.

riam, qui illo ævo lubricitatem fortunæ experti sunt. Non est dubium, jucunda lectu hæc omnia fore historiæ studiosis, cum sui sæculi historiam illustret Poggius, & ea persequatur copiose, quæ se vivo ac veluti in conspectu suo acciderunt. Similis est *liber tertius*, quo narrat exempla inconstantis fortunæ ea, quæ sub Eugenio IV Papa vidit Italia. Hic ipsius Eugenii historiam fuse describit, vix ullius Pontificatum tantam provinciis Romanæ Ecclesiæ vastitatem & calamitatem attulisse, diserte scribens. Qua occasione etiam brevem exhibet & elegantem historiam Concilii Florentini. *Quarto* denique *libro* describitur Nicolai cujusdam Veneti *Iter Indicum*, ac pleraque eo tempore nova atque inaudita narrantur, quæ ex ipsius Nicolai ore exceperat noster Poggius. Ad Notas quod attinet, a Cl. Georgio his libris subjectas, primus liber egregie illustratur annotationibus antiquariis. Sequentium duorum historias uberiori luce perfundit idem, subinde etiam errores Poggii aliorumque corrigit historicos. Nec *quartus* liber prorsus caret annotatiunculis Georgianis. Ceterum cum Romæ quinquaginta septem Epistolæ Poggii, nondum illæ quidem editæ, deprehenderentur, Cl. Editor, qui simul testatur, Florentiæ ducentas circiter alias asservari, pariter ineditas, hac occasione eas protrahendas duxit in publicum. Fateri autem cogimur, secutum esse Editorem codicem admodum mendosum. Ipse quidem nonnulla correxit: at plura reliquit inemendata. E. g. *Epist. I lin.* 6 scribendum erat *legerunt*; lin. 14 *at, cum*; lin. 16 *scribo*; lin. 32 *ut-monstret*; lin. 37 *Atque hæc*. Ut ex his epistolis excerpamus potiora, *Epist.* 13 & 14 scribit Poggius, se Dialogum composuisse *contra avaritiam*, sed non audere eum publicare, ne quis eum in se scriptum putet, qui possit proscribere. De eodem Dialogo differit *Epist.* 20. Epist. 30 dicit, quosdam Livii libros ineditos alicubi servari. Ceterum cum Laurentius Valla, quocum lis intercessit Poggio, quædam loca harum epistolarum in *Antidoto* suo vellicet, quasi minus Latine scripta, Cl. Editor loca Vallæ in margine indicavit. Quæ nunc subjicimus, cum Editori Poggiani Operis, tum ceteris Poggii studiosis haud ingrata fore, confidimus.

C. A. H.

C.A.H. Emendationes libri primi *de varietate fortunæ* e codice MS. Barnſtorſiano.

Collatione facta Barnſtorſiani codicis cum Ottoboniano, alterum alterius opem ſubinde poſcere deprehendi. Multa enim rectius ſcripta exſtant in Ottoboniano: multa viciſſim in Barnſtorſiano. Non credo opus eſſe, ut loca Barnſtorſiani mendoſa hic recitem. Illud gratum ſpero futurum lectoribus, ſi hoc loco exhibeam vitioſa Ottoboniani loca, quæ e meo codice oportet emendari. Scribendum igitur p. 2 lin. 19 *plurium varios atque* pro *plures variosque*; lin. 27 *utplurimum* pro *plurimum*; p. 3 lin. 13 *vidimus, varie eorum* pro *vidimus eorum*; p. 4 lin. 4 *cenſeo a te aſpernandam* pro *cenſeo aſpernandam*; p. 6 lin. 9 *ſuam* pro *ſui*; p. 7 lin. 15 *aſſeveret* pro *aſſereret*; p. 8 lin. 6 *ſculptum* pro *ſcriptum*; lin. 7 *atque admodum* pro *atque adeo*; lin. 15 *& M. Lepidum M. F. coſ.* pro *& M. F. cos*; p. 9 lin. 16 *legenda* pro *legendas*; lin. 23 *incuria* pro *injuria*. Sic & p. 25 *fortunæ negligentia*; p. 17 lin. 13 *populo* pro *populis*; lin. 16 *ab ſtultitia* pro *ob ſtultitiam*; p. 26 lin. 10 *æſtimatam* pro *exiſtimatam*; p. 28 lin. 24 *Nam* pro *hanc*; p. 29 lin. 4 *vendito* pro *vendit*; lin. 15 *imperatoriis* pro *imperatoris*; lin. 27 *faciat, cognoſce* pro *faceret, cognoſco*; lin. 30 *fors* pro *fors*; p. 30 lin. 18 *tutiſſimum eſt* pro *tutiſſimum*; p. 32 lin. 16 *eoque magis* pro *eaque magis*; p. 33 lin. 6 *regatur* pro *agatur*; lin. 9 *Stultis - adulatur - trahit* pro *ſtultis - eam adulari-traheret*; lin. 26 *trudit* pro *tradit*; lin. 36 *bello* pro *belle*; p. 35 lin. 5 *ac virtuti* pro *aut virtuti*; p. 36 lin. 2 *tanta his fide* pro *tantaque his fides*; lin. 9 *cum illis prioribus* pro *illis prioribus*; p. 38 lin. 9 *ſubegit* pro *ſubjecit*; lin. 11 *nihil denique* pro *nihilque*; lin. 29 *e faſtigio* pro *a faſtigio*; p. 39 lin. 21 *an & externa* pro *an externa*. Subjicio unius atque alterius loci, utroque in codice depravati, emendationem, quam probatum iri cordatioribus, vix dubito. Igitur p. 3 lin. 6 legendum *tuis me cohortationibus*; p. 25 lin. 16 *ſit*, & lin. 26 *altricem*; p. 36 lin. 16 *evexit*. P. 27 lin. 17 alter codex habet *culpam ſui*, alter *culpam ſua*. Mihi totus locus ſic videtur ſcribendus: *confictum putem, ſua vitia fortunæ tribuentium*. P. 28 lin. 28 Ottobonianus exhibet: *Utrumque ſperavit*; meus codex: *Utrumque ſuperavit*. Legendum contendo ſic: *Utramque* (ſcilicet

cet & Galliam & patriam suam,) *superavit.* P. 30 lin. 12 Barnstorfianus liber habet *a cesa*, Ottobonianus *a Cæsare.* Neutra lectio vera. Emendando huic loco acumen meum non suffecit. Relinquo igitur eum aliis corrigendum. Libet jam subjungere eas scripturæ diversitates, quæ non sunt magni momenti, hoc est, ubi utraque scriptura potest ferri, ita tamen, ut mei codicis lectio plerumque videatur sincerior. Priori igitur loco Ottoboniani libri, posteriore Barnstorfiani scripturam exhibeo. En ista loca: P. 1 lin. 8 *cujus beneficio. beneficio cujus.* P. 2 lin. 14 *impertiuntur. impartiunt.* Lin. ult. *detrahentium. detractantium.* P. 3 lin. 11 *esse majestatem. majestatem esse.* P. 5 lin. 5 *sæpe. sæpius.* P. 9 lin. 21 *Hæc sola. Hæc sola igitur.* P. 11 lin. 7 *Antonini. Divi Antonii.* Lin. 8 *plures. plurimæ.* P. 12 lin. 16 *consumtam. consumtum.* P. 13 lin. 12 *monet. movet.* P. 14 lin. 3 *exstructa. exstructas.* P. 15 lin. 10 *servitutis. servitii.* P. 16 lin. 5 *superscriptio. suprascriptio.* P. 17 lin. 4 *conspicitur. concipitur.* P. 18 lin. 1 *occupata. occupatur.* Lin. 12 *etiam ipsa. & ipsa.* Lin. 15 *a quodam præfecto urbis. a præfecto urbis.* P. 19 lin. 13 *marmoreæ speciosa. marmore specioso.* P. 20 lin. 2 *secundo. a secundo.* Lin. 16 *Hoc videbitur. Videbitur.* P. 21 lin. 4 *æneam solam. unam solam æneam.* Lin. 12 *tot tantarumque. tot tantarum.* Lin. 24 *vineis. vineisque.* P. 23 lin. 10 *haud decem. haud ultra decem.* Lin. 23 *Nomentana. Nomentanam.* Lin. 24 *quarta etiam. quarta.* P. 24 lin. 17 *argumentis. multis argumentis.* Lin. 27 *privatorum. privatorum ædificiorum.* P. 25 lin. 21 *& philosophis. philosophis.* P. 32 lin. 5 *quotve. quasque.* Lin. 9 *viam dat & præcepta. viam: dat præcepta.* P. 36 lin. 7 *imperaret, imperitaret.* Duo supersunt, quæ moneantur, haud indigna. Scilicet p. 20 *obelisci* vocabulo adjunguntur nonnisi fœminini generis nomina in meo codice: rectius in Ottoboniano masculina. Denique p. 6 lin. 20 pro *Luciano* meus codex habet *Luianio.* Quid si legeremus *Libanio?* Expendendum hoc permitto Clarissimis editoribus, Georgio atque Olivæ. Ego vero criticam libri primi perlustrationem hic finio, ceterorum trium librorum variantes scripturas atque emendationes inserturus *Poeciles* meæ Tomo secundo.

CHRI-

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI Pœcile, ſive Epiſtolæ miſcellaneæ.

Tomi I Liber IV.

Halæ, in officina Rengeriana, 1725, 8.

Plag. 11.

E*Piſtola prima* primus *Theophili Antiocheni*, nuper a Celeb. Wolfio editi, liber non ſolum pluribus locis emendatur, ſed etiam a falſi nominis emendationibus defenditur. *Secunda* feliciſſimus literariorum ſtudiorum ſtatus noſtri ævi prædicatur, ſubjuncta eodem de argumento *Oratione*, qua docetur, inde a tempore Lutheri ad noſtram usque ætatem in Germania *argenteum* fluxiſſe literarum ſæculum, noſtro autem ævo plane *aureum* decurrere cœpiſſe: quæ aurea literariorum ſtudiorum ætas quamdiu duratura ſit, conjectura adjicitur. Facit hac occaſione Cl. Autor ſuum illud Ovidii:

Priſca juvent alios: ego, me nunc denique natum,
Gratulor.

Tertia eclogam *Virgilii* decimam partim emendat, partim obſcurioribus locis illuſtrat, addito ſuo de commentatoribus in illam judicio. Ac profecto multa hic occurrunt, quæ ceteri interpretes non viderunt, cum tamen clariſſimam lucem inferant Poetæ verbis. Nec dubitamus, gratum fore humanitatis ſtudioſis, ſi Cl. Autor pari diligentia reliquas pertractet Virgilii eclogas. *Quarta* Theologis exhibet novam interpretationem nominis *Coheleth*, allatis ſimul cauſis, cur ceterorum explicationes non poſſint admitti pro veris. Primo igitur exiſtimat, *Coheleth* eſſe nomen ſubſtantivum fœminini generis, & *concionem* ſive *cœtum* ſignare. Deinde ſubeſſe docet ellipſin τȣ̃ אִישׁ, frequentiſſimam illam apud Hebræos: ut adeo Salomo dicatur אִישׁ קֹהֶלֶת, hoc eſt, *concionator*, recteque id nomen reddiderit Græcus interpres ἐκκλησιαςὴν, Latinus *eccleſiaſten*. *Quinto* loco exhibentur *Electa epiſtolica*, hoc eſt, Excerpta ſingularis doctrinæ plena ex Epiſtolis ἀνεκδότοις Velſeri, Jungermanni, Tobiæ Adami, Bersmanni, Ducæi, Gruteri, Putſchii, Georgii Remi, Rittershuſii, Savilii, Scaligeri, Schegkii, Andreæ Schotti, Seberi, Si-

 beri,

beri, Sylburgii, Weizii, Henrici Wottonii, Zinzerlingii. Gratissimæ omnino eruditis futuræ sunt hæ epulæ. Multa enim hic occurrunt, quæ summa cum voluptate ii maxime legent, qui historiam colunt literariam. Ceterum hæc Excerpta epistolica Cl. Autor accepisse se gratus profitetur a Francofurtensi illo Peirescio, *Uffenbachio*. *Sextum* locum tenet Dissertatio *de doliari habitatione Diogenis Cynici*, a Jac. Hasæo, Viro clarissimo & lugentibus omnibus bonis reip. literariæ non ita pridem erepto, composita. Is scilicet vetustam de Diogenis dolio narrationem contra Cl. Autorem nostrum, qui eam in *Actis* suis *Philosophorum* in fabularum censum rejecerat, defendendam hic suscepit, omnesque ingenii solertissimi nervos intendit, ut tot scriptoribus sua constaret fides. Ac ipse Cl. Heumannus fatetur, causæ huic non potuisse contingere patronum doctiorem. Ceterum cum sententiam suam judicaret non eversam esse oppositis a Cl. Hasæo rationibus, responsionem hic suam exponit: qua primo urget eorum scriptorum silentium, qui, si vera esset ista narratio, & scivissent eam, & tot oblatis occasionibus nequaquam reticuissent. Deinde ex loco quodam Senecæ eruit inveteratæ fabulæ originem. Cumque Hasæus persuadere studuerit, olim in Græcia usitatissimum fuisse, ut pauperes habitarent in doliis, Noster singula ejus argumenta expendit ac refellit. *Octava* dissertatio, *de fulminibus politicis* inscripta, considerat heroas illos, qui improviso in vicinos facto impetu tam latam edidere stragem, ut ubique victores omnia summo terrore impleverint. Talibus *fulminis* appellationem olim inditam fuisse, postquam exempo Scipionis, Cæsaris, Hannibalis, Bajazethis, Ptolemæi Ceranni demonstravit, alios hujus generis Principes commemorat, Alexandrum M. Attilam, Tamerlanem, Scanderbegum, Gustavum Adolphum, aliosque. A politicis his fulminibus ad ecclesiastica descendens, hæc in salutaria & pestifera dividit, prioris generis exemplum exhibens Lutherum, posterioris Muhamedum. Ultimo loco literaria producit fulmina, hoc est, summos viros, qui summis viribus barbariem sui sæculi adorti ea usi sunt felicitate, ut philosophiæ omnibusque bonis literis suus redditus sit vigor, suus honos. Laudat hic Erasmum, Huttenum, Pufendor-

fendorfium, atque florentem adhuc Thomasium. Hinc de fulminibus his politicis, ecclesiasticis & literariis philosophicam subjicit meditationem, tanquam Specimen aliquod tractationis historiarum pragmaticæ. *Nona* Dissertatio Tacitum illustrat, apud Germanos scribentem *viros pariter ac fœminas ignorasse literarum secreta.* Noster verba hæc de amatoriis quidem capit literis, sed simul omnem literarum usum Germanis a Tacito denegari contendit, hanc verborum ejus exhibens paraphrasin: *Noli putare, Germanos Romanorum more epistolis uti amoris internuntiis. Imo vero tantum abest, ut hoc modo amorem inter se concilient & alant, ut non fœminæ solum, quæ quidem & Romæ pertenuem literis operam dant, sed etiam viri literas exarare amatorias, clandestinoque uti epistolarum commercio, prorsus nesciant. Decima* eademque ultima hujus libri dissertatio *Paulum Apostolum* exhibet *insaniæ reum, Actor. XXVI, 24.* Primo igitur multis exemplis ostendit, sapientissimos homines omni ævo accusatos fuisse τῆς μανίας. Deinde verba Festi, Paulo dicentis: *Insanis, Paule*, molliorem in sensum interpretatur, ut is tantummodo imbecillitatem mentis & inopiam judicii Apostolo objecerit. Affert eam in rem parallelum locum ex *Actor. XII, 15*, ubi, qui, ancillam ineptire & aniliter errare, dicere volebant, ita eam compellant: Μαίνῃ, quod Germani nostri hunc redderent in modum: Du bist ein Narre, du bist nicht klug.

Schauplatz der Wasser-Künste.

hoc est,

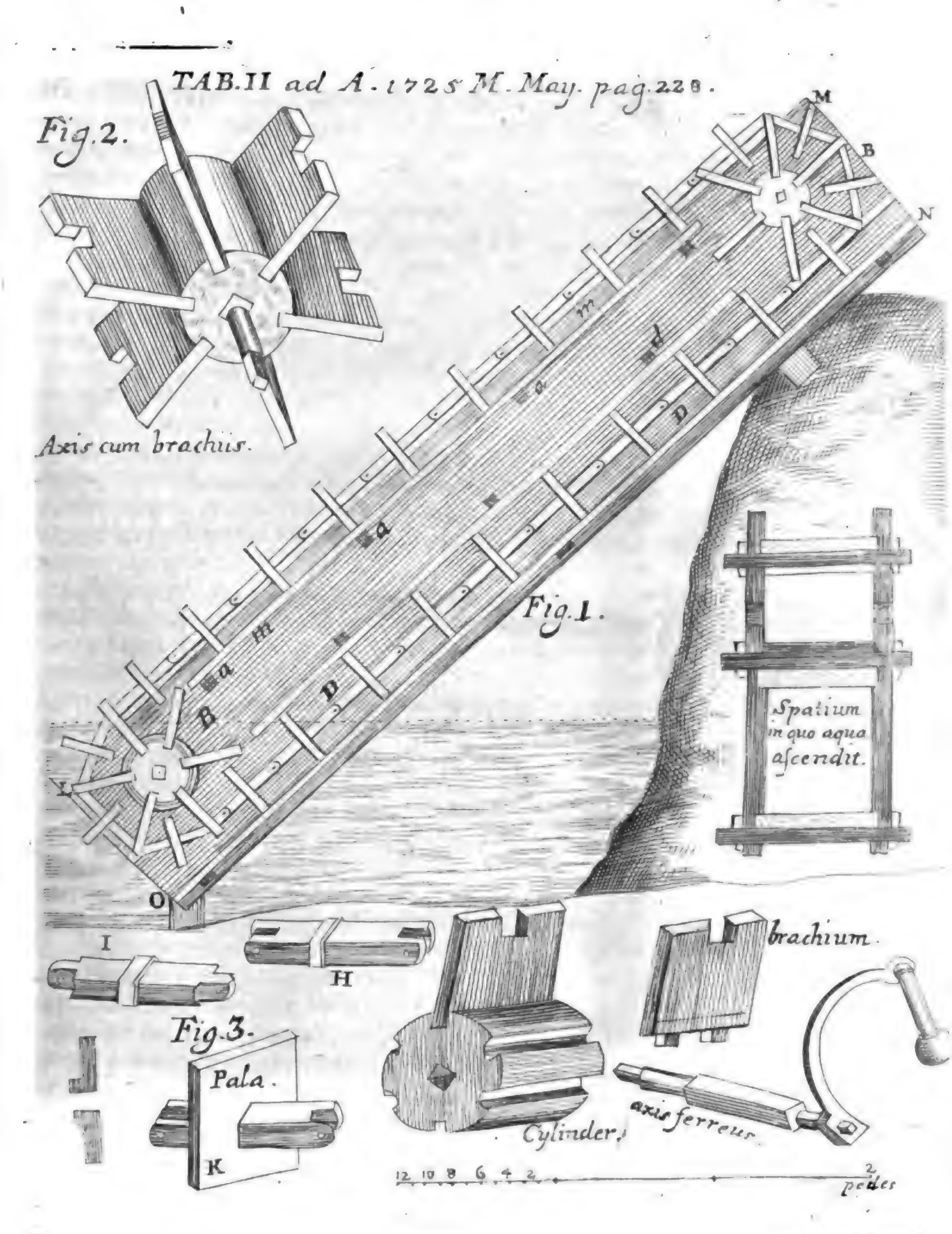
THEATRUM MACHINARUM HYDRAULIcarum, Autore JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico, Regi Borussiæ a Consiliis Commerciorum, diversarum Societatum Scientiarum Sodali.

Tomus I.

Lipsiæ, sumtibus Autoris, 1724, fol. Alph. 2 Tabb. æn. 53.

 Primo

PRimo hoc machinarum hydraulicarum Tomo describit Cl. Autor omnes machinas & apparatum reliquum omnem aquarum elevandarum. Orditur ab instrumento simplicissimo, sipho-
c. 1. ne, cujus varia genera recenset variumque usum commonstrat. Eminet hic sipho Würtenbergicus *Reiselii*, de quo alibi dictum in his Actis. In ejus vertice antliam attractoriam applicare docet
2. Cl. *Leupoldus*, ut aqua inde altius elevetur. Siphonem excipiunt varia instrumenta, quorum ope homines aquam ad mediocrem altitudinem elevant. Sequuntur machinæ illis agnatæ, hominum vi agitandæ, quæ multiplex præsertim vectis applicatio peperit, & quædam magis compositæ aquarum vi movendæ junguntur.
3. Plurimum dein industriæ collocat in describendis variis rotarum speciebus, quibus aquæ ad diversas altitudines elevantur, ubi inter alia *rotæ Bremensis* descriptionem *Sturmianam* reperies, additis nonnullis in eam animadversionibus, & data occasione de Opere Gallico, quod Lugduni Gallorum A. 1719 in 4 sub titulo: *Recueil d'Ouvrages curieuses de Mathematique & de Mechanique, ou Description du Cabinet de Mr. Grolliere de Serviere* prodiit, monet, etsi ingens machinarum multitudo in eo describatur, paucas tamen in earum numero esse, quæ aliquid singulare habeant & usui esse possint. Miratur itaque *Leupoldus*, cur Galli & Diariorum compilatores tantopere illud deprædicarint.
4. Progreditur a rotis ad cochleam *Archimedis*, cujus non modo descriptionem ex *Vitruvio*, sed propriam quoque & Batavorum constructionem docet, inquirens una in diversos modos eam commode movendi, & illorum lapsum corrigens, qui eadem ad
5. condendum perpetuum mobile uti voluerunt. Vidit *Berolini* illius loco aliam adhiberi machinam, quæ cum nullibi adhuc descripta extet, placet ejus sectionem orthographicam una cum partium quarundam delineatione scenographica hic exhibere.
Tab. II. LMNO repræsentat unum ex asseribus lateribus, ex quibus
Fig. 1. tubus secundum longitudinem LM adapertus constat, qui ma-
2. chinam sustentat. In BB sunt axes palis ligneis instructi, quas
3. Fig. 2 monstrat. DD est tubus, intra quem tabulæ K decenti ratione, ut in H & I videre est, inter se connexæ ascendunt aquam elevantes. Denique mm est planum, in quo tabulæ istæ rursus descen-

TAB. II ad A. 1725 M. May. pag. 228.
Fig. 2.
Axis cum brachiis.
Fig. 1.
M
B
N
O
L
Spatium
in quo aqua
ascendit.
I
H
brachium.
Fig. 3.
Pala.
K
Cylinder.
axis ferreus
12 10 8 6 4 2
2
pedes

descendunt. Tubus apertus seu arca tignis transversis a & d firmatur. Huic machinæ Cl. Autor sociam jungit aliam, quæ a Batavis usitata constat rota vi venti circumacta & palis suis aquam ad semidiametri altitudinem propellens. Sequuntur variæ spe- c. 6. 7.
cies machinarum, aquam ope sitularum catenis vel funibus inter se connexarum elevantium: quæ Autori nostro parum probantur, etsi medelam afferre tentet incommodis, quibus vulgo premuntur. Etsi tollenones sint machina admodum vulgaris; atta- 8.
men non utilitate modo sua sese commendant, verum etiam varia applicatio amplam differendi materiam Nostro præbet. De 9.
rosariis paucis agit Autor, quæ mediantibus globis coriaceis catena inter se connexis intra tubum ligneum aquam elevant, propterea quod affrictus ingens machinæ hoc genus parum commendat. Majorem vero operam impendit variis antliarum speciebus 10. 11.
describendis, quarum non modo major est usus in praxi hy- 12.
draulica, sed circa quarum constructionem plurima quoque notanda veniunt, si earum perfectio curæ cordique fuerit. De- 13.
scribit præterea aliquot species suctoris & pressoris rotatilis, qualem a *Papino* inventum exhibuimus in Actis A. 1689. Huic jun- 14.
git machinam aliam, quæ aquam forcipum quodam genere ele- 15.
vat. Ex Transactionibus Anglicanis A. 1722 transcribit descriptionem novæ cujusdam antliæ, in qua argentum vivum emboli vicem subit, inventæ a *Josua Haskin*, sed post mortem ejus cum publico communicatæ a *Desagulierio*. Ceterum ostendit, machinam hanc, etsi ingeniosam, in nostris metallifodinis nullius esse utilitatis, in quibus aquæ magna copia ultra altitudinem 78 pedum elevanda, ut communiter adhibeantur cylindri, quorum diameter 12 digitorum. Sane calculo subducto monstrat, in solum argentum vivum faciendos esse sumtus 4500 imperialium, ut antlia *Haskiana* uni cylindro substitui possit. Denique colopho- 16.
nis loco inventa quædam hydraulica & mechanica commemorat, quæ publico pretio redimenda obtulerunt schedis vel manuscriptis, vel typis descriptis, Anonymus quidam, *Joannes Michael Backius*, *Nicolaus Molwizius*, *Fridericus Gerockius*, *Joannes Jacobus Brückmannus* & *Joannes Henricus Weberus*. Enimvero magnifica illa promissa vel manifestam absurditatem involvunt,

monſtrante *Leupoldo*, vel lucri cupidini proportionantur, ſi non omni effectu deſtituitur inventum.

INSTITUTIONES PHILOSOPHIÆ WOLFIanæ, in uſus Academicos adornatæ, opera LUDOVICI PHILIPPI THUMMIGII, Profeſſoris Philoſophiæ ordinarii, Reg. Soc. Scient. Bor. Sodalis.

Tomus prior.

Francofurti & Lipſiæ, in Officina libraria Rengeriana, 1725, 8.
Alph. 1 plag. 11 Fig. æn. 71.

SIſtimus hic Tomum priorem Inſtitutionum *Philoſophiæ Wolfianæ*, quas ad prelum parari a Cl. *Thümmigio* in Actis anni ſuperioris p. 409 monuimus. Complectitur is philoſophiam theoreticam univerſam, quam in Meditationibus Logicis, Metaphyſicis, Phyſicis & tribus Experimentorum tomis propoſuit Philoſophus. Nimirum primo loco comparet *Logica*, ſeu philoſophia rationalis; ſecundo *Ontologia*, ſeu philoſophia prima, Metaphyſicæ pars prima; tertio *Coſmologia generalis*, Metaphyſicæ pars ſecunda; quarto *Pſychologia*, Metaphyſicæ pars tertia, in *empiricam* & *rationalem* diviſa; quinto *Theologia naturalis*, Metaphyſicæ pars quarta; ſexto *Philoſophia experimentalis* & tandem ultimo *Phyſica* ſeu philoſophia naturalis. *Logicam* dividit in duas partes, theoreticam atque practicam. In *theoretica* tres mentis operationes, notio cum uſu vocum, judicium & ratiocinatio ita explanantur, ut appareat, *Logicam artificialem* non eſſe niſi diſtinctam *naturalis* explicationem. In practica monſtratur uſus Logicæ in inveniendo tum notiones, tum propoſitiones, tum demonſtrationes mathematicis ſimiles extra Matheſin; in veritate inventa dijudicanda; in libris dijudicandis & legendis; in convincendo denique, refutando & diſputando. In *Ontologia* præmiſſis principiis contradictionis & rationis ſufficientis, inde notiones generales diſtincte evolvuntur, quæ obſcuratæ potius, quam explicatæ fuerunt a ſcholaſticis,

cis, maximam quoque partem prorſus neglectæ, & inprimis de ente compoſito & ſimplici ex profeſſo traduuntur, quæ in phyſica & pſychologia uſum ampliſſimum habent, proprietatibus utriusque ex ipſis compoſiti atque ſimplici notionibus deductis. In *Coſmologia generali* primum exhibetur definitio mundi in genere & plures inde concluſiones de mundo materiali deducuntur, prædicata inprimis tranſcendentalia demonſtrantur. Explicatur deinde, in quonam eſſentia & natura corporum conſiſtat & quæ hinc pendeant affectiones. Demonſtrantur ex rationibus metaphyſicis leges motus, quas tanquam axiomata ſumunt Mathematici regulas conflictus corporum demonſtraturi, advocatis in ſubſidium, quando opus fuerit, experientiæ principiis. Cum enim non ſint abſolute neceſſariæ, ex ſolis notionibus prorſus a priori deduci nequeunt. Traditur differentia inter naturale & ſupernaturale, quod miraculum appellari ſuevit. Inquiritur in elementa rerum materialium eorumque diverſas a prædicatis corporum proprietates. Tandem de perfectione & ordine univerſi curſuque naturæ inſtituitur tractatio. In *Pſychologia empirica* traduntur ea, quæ de anima hominis a poſteriori innoteſcunt, & quæ tanquam principia demonſtrandi a priori praxes logicas atque ethicas uſurpantur a Philoſopho. Sect. 1 de animæ exiſtentia diſquiritur & imprimis docetur, qua evidentia eadem nitatur. Sect. 2 de facultate cognoſcitiva agitur, quæ in partem inferiorem atque ſuperiorem diſpeſcitur. Ad partem inferiorem refertur ſenſus, imaginatio, facultas fingendi, memoria, oblivio, reminiſcentia, ad ſuperiorem attentio, intellectus, ejus profunditas atque acumen, facultas abſtrahendi, judicandi, ratiocinandi, ars inveniendi, ratio. Sect. 3 expenditur facultas appetitiva, ejusque tum pars inferior, appetitus ſenſitivus & averſatio ſenſitiva, (ubi etiam voluptatis atque doloris & diſplicentiæ habetur ratio) indeque oriundus affectus ſeu paſſio animi diverſi generis, atque ſtatus ſervitutis; tum pars ejusdem ſuperior, appetitus rationalis ſeu voluntas & averſatio rationalis ſeu noluntas, atque libertas. Denique Sect. 4 commercium inter mentem & corpus ſtatuminatur. In *Pſychologia rationali* Sect. 1 de eſſentia & natura animæ agitur, & inde Sect. 2 a priori redditur ratio

cum

cum eorum, quæ de facultatis cognoscitivæ parte inferiori a posteriori observantur, tum illorum, quæ de ejusdem parte superiori in empirica docentur. Similiter Sect. 3 ex eodem fonte derivantur rationes cum eorum, quæ de facultatis appetitivæ parte inferiori in empirica traduntur, tum illorum, quæ in eadem de ejusdem parte superiori annotantur. Sequitur Sect. 4 explicatio commercii inter mentem & corpus tum secundum systema influxus physici, tum secundum Systema adsistentiæ seu causarum occasionalium, tum denique secundum Systema harmoniæ præstabilitæ. Prudenti autem consilio Cl. Autor hanc doctrinam a reliqua tractatione separavit, ut liquido appareat, tractationem de anima, quam Cl. *Wolfius* sive a posteriori, sive a priori instituit, esse a systemate harmoniæ præstabilitæ independentem, cum adversarii contendant, universam ipsius philosophiam esse in pravum sensum detorquendam, propterea, quod affirmaverit, systema harmoniæ præstabilitæ solum commercium inter mentem & corpus rationali modo explicare & esse notionibus, quas de corpore & anima habemus, ordinique naturæ conforme. Denique Sect. 5 de immortalitate animæ, de spiritu in genere & unione spiritus nostri cum corpore atque animabus brutorum totidem distinctis capitibus tractatur. Notatu vero dignum est, quod in solo systemate harmoniæ præstabilitæ *unio naturalis* non sit vox, cui nulla respondet idea, seu sine mente sonus, quoniam in eo anima non est indifferens ad unionem cum quolibet corpore, ut in ceteris systematibus, sed per naturam suam & naturam corporis ad unionem cum hoc præcise corpore destinatur. In *Theologia naturali* agitur de existentia Dei & attributis cum eadem connexis, de intellectu divino & attributis inde pendentibus, de voluntate atque attributis ad eam relatis, de attributis, quæ per antecedentia demonstrantur, atque de operibus divinis. In *Philosophia experimentali* reperiuntur Sect. 1 experimenta hydrostatica de æquilibrio fluidorum, de pressione fluidorum, de gravidatione corporum in fluido & motu hinc pendente; Sect. 2 experimenta aerometrica ope antliæ pneumaticæ potissimum instituenda de proprietatibus aeris, ejusque effectibus variis; Sect. 3 experimenta & observationes meteorologicæ ope barometri,

metri, thermometri, monometri & hygrometri, nec non æolipilæ & hyetometrorum capienda; Sect. 4 experimenta circa qualitates ſenſiles, veluti calorem, frigus, ignem &c. Sect. 5 experimenta optica de lumine, coloribus, vitris opticis, ſpeculis, microſcopiis cum obſervationibus microſcopicis. Sect. 6 experimenta phyſica miſcellanea de magnete, de ſono, de corporum poris, de animalibus in vacuo; Sect. 7 experimenta ſtatica de æquilibrio, mechanica de regulis motus, hydraulica de motu fluidorum cum a gravitate, tum a vi aeris pendente. Denique in *Phyſica* parte prima de corporibus eorumque affectionibus in genere agitur, nimirum de proprietatibus corporum generalibus, de differentia eorundem a materia cohærente conſtante profecta, de differentia a materia variabili & interlabente manante. Parte ſecunda occurrit contemplatio mundi univerſi, ubi de corporibus mundi totalibus in genere, tum de Sole, Luna & planetis, ſtellis fixis atque planetis in ſpecie demonſtrantur, quæ certa obſervationum fide nituntur, mundanique Syſtematis redditur ratio. Parte tertia conſiderantur Telluris corpora partialia. Præmiſſa telluris contemplatione generali agitur de aere, vento, tempeſtatibus fixis atque vagis, de meteoris aqueis, nebula, nubibus, rore, pruina, pluvia & grandine; de emphaticis, iride, halonibus, parheliis & paraſelenis phænomenisque agnatis, de fulgure ac tonitru aliisque meteoris ignitis, aurora inprimis boreali, de aqua, de terra & foſſilibus. Parte quarta de plantis ſeu vegetabilibus exponitur ſtructura plantarum, & per eam declaratur earundem vegetatio, vita, mors & generatio. Parte ultima, quæ eſt de œconomia animali, explanatur nutritio, ſenſatio, motus, generatio, vita & mors animalium atque hominum. Concinna brevitate complexus eſt Cl. Autor, quæ in operibus ſuis prolixius expoſuit Philoſophus, ita ut definitiones & theſes *Wolfianas* retinuerit, ſubinde tamen nova ratione inter ſe connectere ſtuduerit, ut & in compendio cohærerent, quæ in ipſo opere juſta inter ſe connexione unum veluti corpus conſtituunt. Cum opera Philoſophi ſingula in his Actis uberius recenſuerimus, inutile foret, ipſorum dogmatum inire rationem. Sufficit igitur ex præfatione recenſuiſſe rationes, quæ Cl. *Thümmigium* per-

 move-

moverunt, ut institutiones sermone Latino conderet. Consulere nimirum studuit juventutis Academicæ utilitati, quibus sese Philosophia *Wolfiana* commendat accuratis terminorum definitionibus, exquisitissimis experientiarum evolutionibus, limatissima in judicando acie, felicissima in inveniendo sagacitate ac genuino in demonstrando rigore, propterea quod volumina Philosophi majoris sint molis, quam ut ad lectiones Academicas intra definitas temporum periodos absolvendas debita accuratione adhiberi queant, stylo præterea puro conscripta, ipsis terminis technicis apud Latinos autores sæpius barbariem præ se ferentibus ad genium linguæ vernaculæ compositis, ut subinde ad verba hæreant atque difficultates nectant tanta linguæ teutonicæ capacitate minime instructi. Accedit, quod in plerisque Academiis Latino idiomate utantur docentes. Ceperat id consilii, cum a Potentissimo Borussiæ Rege Professio Philosophiæ ordinaria in Academia Halensi ipsi fuisset collata. Sed cum deinde Philosopho, ut Noster ait, insidias struerent adversarii ad fortunas ejus funditus subvertendas, novas hinc sibi rationes enatas esse fatetur Cl. *Thümmigius*, cur consilio exequendo omnem applicaret operam. Nimirum cum periculosissimas fingerent theses, quas Philosopho maxime invito ac omni modo easdem detestanti sub causæ Dei titulo obtruderent, ipsimet gloriantes, istis allatis Systema ejus in contradictionum chaos degenerare, quod alias pulcherrimo consensu omnium sese commendet; ad retundendos immaness clamores ad exteros quoque disseminatos, quibus *Wolfiana* scripta evolvere non datur, non alio remedio opus esse arbitratur, quam ut theses *Wolfianæ* justo ordine inter se connexæ æqua lancis trutina expendantur. Atque id in frontispicio libri indicat cygnus ab anatibus strepentibus conspurcatus, sed suis se undis abluens. In Tomo posteriori, quem nunc prelo parat, continebitur Philosophia practica, quam *VVolfius* in Meditationibus Moralibus & Politicis proposuit. Rogat autem Cl. *Thümmigius* Lectorem, ut in perlegendis iis, quæ perpetua connexione inter se cohærent, & ab omni superfluo verborum ornatu libera sunt, animum lento gradu progredi & ad quælibet verba suo ponderanda sensu subsistere jubeat, ne sibi exemplo adver-
fariorum

ſariorum *Wolfii* fingat, quæ ab ejus mente multis diſtant paraſangis, præſertim ſi eo animo ad lectionem accedat, ut dogmata periculoſa quærat.

GE. FRIDERICI RICHTERI DE NATALIbus Fulminum Tractatus Phyſicus.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchii B. filium, 1725, 8.
Conſtat 8 plag. & tabula ænea.

ERudita diſquiſitione digna novaque & oppido curioſa eſt ſententia, quam hoc libello ornare & propugnare inſtituit Cl. Autor, Collega noſter ſolertiſſimus, idemque rerum phyſicarum & mathematicarum ſcientiſſimus. Erat una omnium, nec Phyſicorum modo conſenſu, ſed generis humani experientia propemodum quotidiana comprobata opinio, e nubibus generari tonitrua & fulmina, deſuper jactari tela fulminea. Hæc in præſenti libello non ut minus firma laceſſitur, ſed omnino convellitur & penitus evertitur, oſtenditurque, prope terram, in aere inferiori, atque adeo in ipſis locis fulguratis, pleraque oriri fulmina, ita ſcilicet, ut e terra emiſſæ exhalationes ſulphureæ, nitroſæ, aluminatæ, hinc inde collectæ atque opportune mixtæ, eodem fere exemplo inflammentur, ut aurum fulminans, ut phosphorus Hombergianus, ut multa alia chemicorum arte præparata. Omnem Tractationem tribus partibus abſolvit Autor, quarum una ſententiam & argumenta illuſtris Maffeji, Marchionis Itali, qui primus illud dogma defendit, exponit, illuſtrat ac confirmat; altera ſuggerit rationes quasdam novas; tertia objectiones & difficultates ſolvit. Et Maffejus quidem in Epiſtola ad V. Cl. Ant. Valliſnerium, operibus, quæ titulo, *Rime e Proſe del Sig. Scip. Maffei* Venetiis 1719 prodierunt, inſerta, provocat ad proprios ſenſus & luculentiſſimam experientiam. Nam cum aliquando per Etruriam iter faciens in caſtellum Lunenſis agri diverteret, quod *Fordinuovo* appellatur, coorta paulo ante tempeſtate pluvia & ſatis turbulenta; tum vero nova ipſi res planeque improviſa accidit. In ipſo nempe conclavi, ubi cum aliis conſederat, pavimentum verſus, ante oculos Maffeji repente naſcitur

 flam-

flammula vividissima, e cœruleo subalbicans: quæ cum exiguo temporis momento constitisset, motu saltim intestino agitata, tum, velut tenui exerta lingua, paullo propius ad considentes hospites accedit, iterumque aliquantisper insistit atque ampliatur, eodem plane modo, uti ab incenso pulveris pyrii cumulo ad alium cumulum modice distantem, intercedente serie quadam pulveris consimilis, celeriter propagari ignem observamus. Inde supra humeros Maffeji extento radio, in sublime fertur; calcis quædam fragmenta e fornice decidunt; fit strepitus in superiori contignatione; & puncto temporis fragor & tonitru exauditur. Non absimile spectaculum exorti extra nubes in aere inferiori fulminis, aliquot annis post, obtigit eruditissimo Abbati Lionio, eundemque, cum strenue incredulus esse & obfirmate placitis Maffeji resistere in animum induxisset, mox dare manus veritati, & fidem propriis habere oculis coegit. Neque vero mirandum est, rarissime fieri ejus generis observationes. Nam & singularis requiritur loci commoditas, & impavidus animus, & conversus accurate atque opportune illuc ubi fulmen nascitur, obtutus. Quæ vero conspiciunt homines ignobiliores & incuriosi, ab ipsis ut inutilia negliguntur, ab aliis rejiciuntur ut minus tuta fide nixa, denique in literas non relata cum autoribus suis pereunt. Interim neque experientias ad Maffejanam & Lionianam accedentes, neque ipsum nomen terrenorum fulminum, res esse antehac plane inauditas, infra Autor noster evincit. Nunc ut cetera Maffeji argumenta paucis attingamus, urgentur potissimum illa: Loca terresta aliis alia magis esse obnoxia fulminibus; de fulmine fere nihil videre, qui locum fulguratum circumstant; motu flexuoso atque errante incitari, resilireque identidem & satis incomposite replicari fulmina; postremo, plerosque fulminum effectus multo promtius commodiusque e nova hypothesi, quam e doctrina Cartesii aut Gassendi explicari. Atque hæc de prima libelli parte. Sequitur altera, in qua statim ab initio id agit Autor, ut tria potissimum esse loca doceat, ubi nasci fulmen possit; infra terram, juxtim, & supra. De fulminibus tonitruisque subterraneis testantur terræ motus, testantur halitus fulminantes in fodinis quibusdam obvii, testantur denique famosi

famosi montium ardores. De singulis hic exempla, testimonia & rationes afferuntur: quo facto ita pergit Autor: *Quemadmodum autem in ipsis specubus subterraneis interdum colliguntur atque succenduntur fulmina, ita fieri nullo modo posse videtur, ut halitus nitrosi, aluminati, ac sulphurei, ubi e tellure fuerint emisi, non aliquando prius maturati inflammentur, quam ascendere in aerem superiorem queant, præsertim si ædibus, arbustis, itemque aliis locis ac rebus, ubi sæpe multum materiæ cognatæ offendunt, ita vel inhæserint vel obhæserint, ut non nimis promta sit ipsorum dissipatio: hinc fulmen quod Maffejus vidit; hinc illud quod Lionio est oblatum; hinc reliqua fere omnia, quæ res quasque in superficie telluris sitas adurunt, discutiunt, & late strages edunt.* Adduntur ex Actis Philosophicis Anglicanis, ex Scheuchzero, aliisque autoribus, observationes nonnullæ, quæ profecto haud mediocriter convenire cum Maffejana observatione ac sententia videntur. Quanquam vero cum infra tum prope terram nasci interdum fulmina solent, tamen longe maximam seminum fulmineorum partem e terræ vinculis liberatam, magis magisque evehi, atque in altiori demum aere cum magno sed innoxio tumultu conflagrare non dubitat Autor; in eo diversus ab autore novæ sententiæ, Maffejo, qui universorum pæne fulminum origines in vicinia telluris & longe infra nubes collocat, illud tertium genus fulminum in meris fulguribus numerans. Quod vero non modo refellit Noster, sed & fulminum id genus fines ac terminos ita aliquatenus definiri posse censet, ut illam aeris regionem, ubi frequentissime suspendi nubes, præsertim altiores, consueverunt, raro vel attingere vel superare pronuntientur. Jam si naturam nubium consideramus, quæ nihil aliud sunt, quam sublimiores quædam nebulæ, quid iis ad procreandam dejiciendamque flammam ineptius? Si ipsam flammam cogitamus, quid magis incomprehensibile, quam rem adeo fluxam evanidamque posse sic vibrari atque dirigi, ut per liberum aerem trajecta tum collecta maneat, tum vehementiam impetus conservet? Si ad fulmina sereno puroque cœlo facta respicimus, quorum complura exempla adducit Autor, quid minus ambiguum, quam nubes ad fulmen pro-

creandum haudquaquam esse necessarias? Si denique ad intervallum illud temporis attendimus, quod fulgur inter ac tonitru plerumque intercedit, ex quo etiam satis accurate computare licet, quam longe a nobis absit fulminis origo, quid est cur de origine proxima dubitemus, ubi intervallum illud nullum est, ubi uno atque eodem momento aures oculosque ingens fragor & flamma occupat? Et quanquam Maffejanum dogma nullum habet inter Philosophos superiores, quantum quidem constat, propugnatorem ac patronum, complures tamen eo pervenerunt, ut parum ab ipsa veritate abesse videantur. Favent sane Autori nostro (ut ipse interpretatur) qui cum Gassendo *fulmen fulmineumve ignem non advenire e nubibus in terram, illamque ferire, ut vulgo omnes opinantur, sed ibi erumpere* existimant, *ubi effectus ipsi violentissimi eduntur*: favent qui series vaporum fulmineorum a loco fulminis natali ad res quasque fulguratas pertinentes statuunt; sed ut conficti a Gassendo glomeres merito repudiantur, sic alterorum illud unum displicet, quod series suas ad nubes usque extendendas putant. Favent Peraltius, Mariottus, Fabri, quorum hypotheses circa fulminis ac tonitru generationem non præcise nubium præsentiam deposcere, recte annotavit Sturmius: favent qui cum Jo. Clerico, *incensionem fulminis nihil indigere opis nubium*, diserte atque ingenue profitentur: favet celeberrimus Newtonus: favent multi alii. In partes etiam vocat Noster mythologiam veterum, qui Vulcanum de femore Junonis idcirco natum finxerunt, *quoniam fulminum de imo aere nascentium imago est*, quique non uni Jovi, sed & aliis Diis, partim cœlestibus, partim terrestribus atque inferis, manubias seu jactus fulminum asseruerunt: provocat ad celebrata Plinio & Senecæ fulmina *infera*, *terrena* atque *atterranea*, quæ partim *e terra erumpere*, partim *in incluso fieri*, partim *ex proxima & turbidiore natura venire pronunciant*: provocat denique ad gemmam antiquam Caussei, cujus Schema in opere magnifico Antiquitatis explicatæ expressit Montfauconius, ubi Ceres sive Terra spectanda proponitur, cum fulmine in manu & duabus spicis ante pedes. Sed his caussa brevitatis omissis, ad tertiam libri partem progredimur, ubi expenduntur rationes illæ, quæ inprimis obstare novæ sententiæ vi-

videbantur. Quid enim? nonne ipsis oculis nubes fulminibus gravidas observamus? nonne eas supra horizontem assurgere, nonne sensim appropinquare, nonne scindi identidem & flammas evibrare cernimus? qui fit, ut eo graviora & propinquiora sentiantur fulmina, quo magis ad verticem nostrum accedunt nubes illæ crassæ & squalidæ? & quid tandem in causa est, cur de serena cœli parte aut raro, aut nunquam detonet? His illa reponit Noster: Nubes luridas & opacas cerni, fulminibus gravidas fingi ab imaginatione nostra. Cum fulgur & lumen a nubibus fortissime repercussum, aut aeris a fulminea flamma veluti discissi coruscantes rimas, & signatas igne lineas videmus, continuo colligimus, e nubibus vibrari flammam: sed idem plane effici potest a fulmine in aere paullo humiliore generato. Denique quod nexu satis arcto inter se vincta & velut colligata utplurimum sunt fulmina & nubes, id ea re fieri ait Autor, quoniam fulmine effervescit, concutitur atque attenuatur aer, ut immixtas sibi aqueas particulas sustentare amplius nequeat; quocirca non a nubibus fulmina, sed nubes potius a fulminibus introduci dicendum esse contendit. Affert deinde ac dissolvit alias nonnullas objectiones, docetque, quam parum fidendum sit vulgaribus fulminum historiis, ubi distincte relatum legitur, quo loco sese insinuaverit fulmen in ædificia vel res alias destructas, item qua progressum via, & qua porta mox elapsum fuerit; perinde ac si commode & pedetentim permeanti conclavia fulmini comites in itinere adfuissent observatores curiosi. Postremo veterem sententiam cum novo dogmate aliquatenus conciliare commoda quadam interpretatione conatur. Appendicis loco subjiciuntur literæ & observationes quædam huc spectantes ipsius Maffeji, Lionii, Pagliarini, aliorumque, in Latinum sermonem conversæ & variis annotationibus illustratæ, ne quidquam desiderent lectores, quod lucem huic argumento fœnerari posse videatur.

NOVA LITTERARIA.

V. C. Gottlieb Cortius haud ita pridem Lucanum, locis permultis emendatum, vulgata lectione singulis paginis adnotata, typis tradidit. Cum enim cognovisset, alibi locorum viros eruditos novam ejus Poetæ editionem minari, suam vero, quam variis

riis & bonam partem ineditis doctorum virorum observationibus, ut & vetere Scholiaste nondum vulgato augendam cum maxime adornat, vix proximo anno absolvi posse videret: rationibus suis optime consultum esse putavit, si hujusmodi minorem editionem primo quoque tempore in publicum emitteret. Ita nempe nemini quid surripuisse dici poterit, si quis post ipsum in easdem emendationes inciderit: & apparebit, quid cuique tribuendum sit. Intra unum alterumve mensem prelo liberabitur; quam major illa editio proximo, ut spes est, anno sequetur.

Petropoli in Russia Reverendissimus P. Gabriel Buzinski, Pultaviensis, quondam Kyov. postea Moscoviensis Gymnasii Præfectus, modo Russiacæ S. Synodi Consiliarius, Scholarum atque typographiarum in Russia Protector, & primicerius in Russia Monasterii, quod *Troiza S.* S. Triados & S. Sergii vocant, Archimandrita, &c qui ante aliquot annos Sam. L. B. de Pufendorf Introductionem in Hist. Univ. in linguam Ruthenam vertit, atque bis Petropoli in fol. & in 8 typis excudi curavit, 1719; Theatrum Historicum M. Wilhelmi Stratemanni Frf. & Lipf. in 8 impressum, universam Historiam Eccl. & profanam exhibens, e Latina in linguam Slavonicam verti jussit, eaque translatione emendata, *typis* monasterii S. Alexandri Nevensis prope Petropolin 1724 in fol. cum fig. mandari, addita epistola Dedicatoria ad Augustissimas Majestates M. Russiæ, & præfatione ad Lectorem. In Dedicatione laudatur imprimis Petrus Magnus, Imperator Russiacus, sub cujus auspiciis Russia e tenebris ad lucem scientiarum pervenit, atque Seren. Imperatrix, Catarina Alexievna, mater patriæ, uti norma & exemplar virtutum. In Præfatione vero ostendit utilitatem hujus libri & scopum Versionis, simulque agit de computatione annorum ceterarum gentium inæquali ac diversa a computatione Græca, utpote quæ varia discrimina & difficultates in computatione temporum Chronologis peperit. Hortatur quoque, ut & Protestantium libri (a quorum lectione quondam prohibiti & coerciti fuerant Russi) evolvantur, manibusque terantur. Expectamus brevi versionem Ruthenam Puff. de off. hom. & civis, in qua idem Archimandrita desudat, ut ad captum lectorum Ruthenorum, imprimis studiosæ juventutis in Academia, sumtibus munificentissimi Imp. brevi fundanda, quam fieri potest clarius explicetur.

✻)(o)(✻

No. VI.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii Anno MDCCXXV.

A. DE LA MOTRAYE'S TRAVELS.

i. e.

AUBRII DE LA MOTRAYE ITINERA PER Europam, Asiam & partem Africæ. Volumina II.

Londini, ſumtibus Autoris, 1723, fol.
Alphab. 10 plag. 8 Tabb. æn. 48.

AVide fuit exſpectatus hic liber, & Regum etiam atque Principum ſtudiis, ut ex ſubſcriptorum indice præfixo patet, promotus; utrum vero exſpectationi ſatisfecerit, nec ne, haud difficulter dijudicabit Lector. Tantum abeſt certe, ut a rebus nemini adhuc viſis, a periculis fabuloſa virtute propulſatis, a præſtigiis, & quæ ſunt alia peregrinationum meteora, ornatum Commentariis ſuis quæſiverit Cl. Autor, ut ea etiam videatur inſuper habuiſſe, ſine quibus nec placere diu, nec vivere libri poſſunt; ſelectum ſcilicet argumentorum, penitiorem rerum cognitionem, errores cavendi curam. Ita nec illi, qui vana mirantur, ſibi ſcripta putabunt hæc itinera, & ſolidi amatoribus haud probabitur, pleraque vulgaria, multa aliena, manca quamplurima, prout forte in Commentarios temere prius relata fuerant, nunc ad molem faciendam in duo Volumina fuiſſe coacervata. Tot & tam elaboratæ Romæ pariter ac reliquarum Italiæ urbium deſcriptiones extant, tam trita ſunt imprimis, quæ ad religionem & ceremonias ſacras Romanenſium pertinent, ut cum talia primo ſtatim loco evolventibus occurrant, in ipſa guſtatione faſtidii periculum ſit lectoribus. Infiniti ſunt, qui Conſtantinopolin, Ægæi maris inſulas, Natoliæ Syriæque memora-

morabilia, Turcarumque & Græcorum inter Turcas mores & instituta exposuerunt, ut eadem nunc repetens Autor operam ludere videatur. Nonnullos male habebit, cum se primum ex Italia ad Palæstinæ & Africæ littora, hinc per Ulyssiponem in Trapæ monasterium rapi, dein, vix libata Galliæ aula, in Angliam, ex Anglia in Orientem transportari, inde subito Barcinonem vehi, rursusque Italiæ reddi, paulo post ad Turcas relabi, lustrata porro Tartaria, Germaniæ parte & Hollandia visis, Turcis tertium restitui, illisque demum valere jussis, ab adito extremo Europæ Septentrione ad Angliam denuo contemplandam revocari videbunt. Verum id quidem excusaveris, si dicas, diaria esse, quæ scripserit Autor, vel annales, quod genus, præter temporis seriem, ad alium ordinem haud sit exigendum. Quis autem vel in annalibus diariisque paulo concinnius scriptis ferat inter itinera Turcica nuncios de Regis Hispaniæ morte, Suecorum ad Narvam victoria, Hochstetensi prælio? quasi ab Hellesponti littoribus resonando facta ejusmodi aut veritatem firmiorem aut novam saltem speciem asciscerent. Quisquis tamen hæc non aversatur, delectetur ille *Tomi I capite 7*, cujus titulus Ludovici XIV gesta pollicetur, neque putet, illa plane ab hoc libro esse aliena. Fac etiam non esse. Sed specta narrationem ipsam. Ante ovum a sterilitate matris eam orditur, mira circumstantiarum implicatione. Cur enim expositionem votorum, pro fœcunditate Reginæ conceptorum, dividit Richelii & Mazarinii ad gubernacula imperii constitutio? Porro cum ex ejusmodi principio copiosam Ludovici Regis historiam merito expectet Lector, facili artificio descriptis hic ex opere satis noto 137 nummis historicis, spem suam an videbit impletam? an delusam Verum sunt adhuc alia episodia, in quibus magis sibi placet Noster, & veremur, ne sibi soli. Dum enim de rerum Anglicarum agitationibus, quas ipse vidit, loquitur, non facta solum, sed &, quod nemo requirat, scripta diversarum partium & colloquia operose recenset, & aliquando, tanquam spiritu raptus, Duci Aurelianensi Dissertatione de Whigismo & Torrismo parentat, & Elogii vice Galli cujusdam pro Duce Apologiam annectit, inter calidæ potum effusam, ferventem ipsam, Anglosque potissimum adurentem, quos tamen intercedens ipse quasi affusa fri-

T. II c. 4. & 16.

p. 247.

fri-

frigida, periculo liberat Autor. Imprimis inexpectatum accidit, p. 135-145.
Satyram Swiftii, *a Tale of a Tub* inscriptam, prolixius excerpi, &
Collinii nihil cum reliquis commune habentem *Discursum de fundamentis & rationibus religionis Christianæ*, addito etiam præconio ingeniosi & eruditi libri, commendari. Sed & inficeta quædam de religione colloquia mallemus omissa. Scitum enim profecto Turcas & Mythologiæ gnaros & Critico acumine est audire de Textus Ebræi interpolatione querentes, & Anti-Christianismum crepantes, & Apocalypsin cum Alcorano conferentes. Adsunt & quædam negligentius nec sine errore prolata. Eo pertinet, cum scribit, ultra trecentos annos effluxisse, ex quo viris sacris cœlibatus a Pontifice sit injunctus; exemplum Evangelii Marci Venetiis asservatum pro Græco venditari; a Præsule Cameracensi Fenelonio librum sub titulo, *la pratique de Devotion*, scriptum, eundemque Romæ damnatum; πανιερωτάτȣ titulum, Sacerdotibus Græcis (vel potius sec. Goarum Metropolitis) tribui solitum, ætatis & prudentiæ maturitatem indicare; Roscoporedoum Regis Bosphorani nomen esse, eum sub Constantino natu minimo regnasse, æram urbis conditæ in nummis Bosphoranis signatam fuisse, notas AKX numerum 1079 referre. Si evolvat Lector observationes ejus Historico-Geographicas in reditu ex Turcia per Germaniæ partem factas, deprehendet quædam supine errata, ut, Pragæ S. Nicepovicenum coli; arcem ejus urbis (*Citadelle*) inter Germaniæ munitissimas referendam; Dresdam Metropolin esse superioris Saxoniæ & præter propugnacula, quibus undique cingitur, pariter arce muniri; Sueciæ Regem post pacem Travedalensem cum Rege Poloniæ factam, ad eum Dresdæ visendum venisse; Lipsiensi circulo Ducatum Halensem & comitatum Wettinensem comprehendi; Halam arce munita defendi; specus Baumannianæ meatus nil nisi Catacumbas vel *Casatombas*, ut Noster appellat, esse. Porro, unde Monachorum ordo S. Johannis regulæ astrictus eruetur? Quo autore Servium Tullium Romæ Consulem fuisse rescivit, quem omnes adhuc Regem crediderunt? Sunt tamen etiam, quæ legentem juvent, & gratiam libro concilient. Talis est historia prægrandis adamantis Medicæi, quam non meminimus alibi reperisse. Talis narratio Itali

Marginal references: 426. — T. I p. 81. — 235. — T. I p. 4. — 67. — 257. — T. II p. 40. — T. II. 176. — 177. — 178. — 179. — 205. — 278. — T. I 54.

cujusdam Monachi de fraudibus Græcorum ignem cœlestem stato
p. 79. tempore in sepulchro Christi excipientium, ubi in mentem venit illud Juvenalis: *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?*
Talis observatio de *Secretis Petri Apostoli*, libro, quem plerique
92. Coptorum ne nomine quidem tenus norunt; pauci, qui aliquid se scire videri volebant, Nostro dixerunt, archetypum extare apud Abyssinos, ectypum apud Patriarcham Alexandrinum, unde corruit autoritas *Pratcoli*, in Elencho hæreticorum asserentis, Coptos eum librum in Ecclesiis suis legere. Tale indicium fornicum
187. subterraneorum ad aquas servandas Constantinopoli summa magnificentia structorum, qui Sponii, Wheeleri, aliorumque scrutinia fugerunt. Neque injucunda sunt, quæ ad recentiorem Historiam illustrandam passim afferuntur. Ita solennis introitus legati Poloni, post pacem Carolovicensem Byzantium missi, de-
205. scribitur, propterea notabilis, quod sexcenti ejus comites evaginatis gladiis & illis plerique loricis induti processerint, quibus ad Viennam Turcas exuerant. Quod Comes Oettingensis, ab Im-
ib. peratore ad Sultanum missus, veste talari usus sit, ea ratio redditur, quod ita controversia de gladio in conspectu Sultani portando facillime vitaretur, cum gladium iste habitus fere prohibeat. Multa passim de Comite Tœckelio occurrunt, quem sæpe in loco
265. exilii sui ad Nicomediam convenit Autor. Id vero præcipuum, quod falso vulgatum fuerit, eum ad Romanensium partes transiisse. Professus est enim ipse paulo ante mortem, se quidem ejus rei spem aliquam sub certis conditionibus fecisse Jesuitis, eam vero nunquam implevisse, testatumque id scripto sua suorumque
238 seqq. manibus signato reliquit. Insignis ista rerum inter Turcas mutatio, qua A. 1703, Mustapha remoto, Achmetus adhuc superstes imperio fuit admotus, copiose narratur, ut &, quæ Fe-
238 seqq. riolio legato Gallico acciderunt, qui, cum satis pro dignitate munus suum per aliquot annos obiisset, denique ob animi, ut ajebant, intemperiem a suis vinctus & in Galliam remissus est.
T. II p. 120. Ad Chotimias (*Chotzim*) a Turcis A. 1713 non aliam ob causam exercitus admotus dicitur, quam quod putarent, Cameneciam sibi vel a Stanislai fautoribus, qui id promiserant, vel ab Augusto Rege, per hanc armorum ostentationem territo, traditum iri.
Præ-

Præter hæc vero notabilia sparsa hinc inde, tria potissimum sunt argumenta selectiora, unde dignitatem opus hoc habere potest. *Primum* est plena de gestis & fatis Regis Sueciæ, postquam ad Turcas An. 1709 confugisset, narratio, quæ hoc magis videtur fide digna, quod integro triennio apud legatum Holsaticum, Fabricium, interioris admissionis fuit Noster, ab illo Regi commendatus, pro quo & itinera quædam ob causas sat graves suscepit. Imo in Norvagiam secutus est Regem, ab eo per Görtzii gratiam, incertum, quid impetraturus; quæ spes Regis morte subita decollasse videtur. Memorabilia sunt *secundo* & *tertio* loco itinera ad Tartaros circa mare nigrum, paludem Mæotidem & mare Caspium sitos, & in extremam Lapponiam suscepta, quas terras inhospitas summa cum patientia permeasse Nostrum apparet. *Suecica* lectores eo fortius alliciunt, quod singularis plane exempli Rex iste fuit, seu fata spectes, seu mentis indolem. Confirmatur hic, quod sæpe fando accepimus, eum T. I p. 291. Curtii lectionem amasse præ aliis,& Alexandrum sibi non imitandum modo, sed superandum etiam animi magnitudine & expeditionum difficultate, proposuisse. Quid mirum igitur, si heroem, quem in oculis ipse gestabat, a Boilavio naso suspensum ferre non T. II p. 344. poterat, atque proin Satyram hujus Poetæ, qua mordacissime læditur Alexandri memoria,dilacerabat? Neque censendus est Carolus in superando Alexandro frustra laborasse. Cum enim hunc secundæ res cito corrumperent, & vacationes a militia ad comessandum & pergræcandum inducerent, ille contra in otio quoque nunquam quievit, nunquam voluptatibus indulsit, & tam constanter sobrietatem servavit, ut post discessum ab Holmia neque delicatiorum ciborum appetens fuerit unquam, neque sitim alio, quam aquæ potu restinxerit, donec Warnitzæ a Turcis ferro T. II p. 207 ignique oppugnatus, aqua deficiente, primum post tot annos vinum.& id quidem pileo, ignarus, quis liquor esset, hauriens, biberet. Atqui non naturali stupore velut coactus ita vivebat, nam & genuisse dicitur Holmiæ antequam bello implicaretur, & po- T. II p. 343. stea quoque jocis delectabatur, suos hilarius potantes absque tædio spectabat,amoribus illorum ad se delatis arridebat,quæ omnia p. 46. absque insito quodam voluptatum sensu esse non possunt. Verum

 pru-

prudens & firmo proposito ad continentiam temperantiamque se formaverat, ut omnem a se mollitiei speciem amoliretur. Quantus in turbatis adversa fortuna rebus futurus fuerit Alexander, non liquet. De Carolo certe constat, quod nunquam agitaverit majora, quam cum castris exutus, opibus, exercitu, provinciis privatus, ad Turcas ejectus, animum propemodum solum superstitem haberet. Istud autem non admirabile modo, sed ultra fidem futurum esset, nisi tot αὐτόπταις, inter quos & Cl. Autor numerandus, confirmaretur, quod, cum ab aliquot millibus Turcarum & Tartarorum urgeretur, cum manipulo suorum, e domo non munita, oppugnatores diu propulsaverit, ardentis domus ruinas impavidus viderit, non nisi numero oppressus in hostium manus venerit, victores alto supercilio despexerit, captivus de aliorum Regum fortunis evertendis cogitaverit, obdurandoque pervicerit, ut ab illis, quos manifeste lacessiverat, melius tandem haberetur. Neque hæc sui haud compos egerat. Nam,
p. 111. cum quidam, id Turcis persuasum esse referrent, respondit: *se malle pro insano ab iis haberi, quam pro meticuloso.* Non vacat, nec est hujus loci, singula commemorare, quæ nota, dicta & acta sunt inter Turcas a Rege Sueciæ toto quinquennio, aut quæ de consiliis ejus atque vivendi ratione tempore Norvagicarum expeditionum usque ad mortem, cui nimio periculorum contemtu occurrebat, annotavit Cl. Autor. Legi merentur omnia, ipsis Litteris Magnatum inter Turcas Tartarosve aliisque documentis confirmata.

T. II p. 21-85 *Tartaricum* iter Tomi secundi capite II continetur, quo Akermanenses, Ozakovianos, Crimæos, Nogajenses, Circassos peragravit, quæque de populis hisce scripsit, oculis ipse usurpavit, majorem ita gratiam a lectoribus initurum se sperans, quam si aliorum vestigia fuisset secutus, qui vel ex solis incolarum, hominum ignarissimorum, narrationibus, vel, opinione ducti de barbara crudelitate harum gentium, e suo cerebro falsa pro veris produnt. De *Akermania* & *Ozakoviensi* tractu parum dicit, sive quod cursim hæc transiverit, sive quod deserta sint omnia. Cultior est *Crimæa*, quanquam longe absit ab eo, quod nos cultum di-
22. cimus. Precopiæ namque domus palis & arborum ramis luto fimo-

que

que tectis constant; munimenta vero vix sunt arcendo hosti imperitissimo rei militaris idonea. Ejus urbis Dominus est secundus ex Chami filiis, cui reditus præbent Salinæ quædam prope sitæ, & qui in urbe cauponariam exercent, quemadmodum & reliqui hujus Principis filii suis titulis singuli sunt insignes, propriisque dignitatibus prædit. Bacasiræ, (*Bacchiserai*) quæ sedes Principis est, in palatio aquam fontanam offendit Autor, qua meliorem p. 24.
bibisse non meminerat, dictumque est, eam septem vel octo drachmis leviorem aliis omnibus in Tartaria Turcarumque ditionibus inventam. Neque aquas solum excellentes gignit Chersonesus Taurica, sed vina etiam producit, quæ bonitate Burgundico & Campanico nihil cedunt. Habent Tartari nobiles suos, inter 25.
quos quatuor præ aliis eminent familiæ, quarum primæ permissum est connubia jungere cum principali. Omnes autem nobili genere prognati jus habent suffragiorum in comitiis. Arces & castella per Crimæam a Turcis tenentur, neque in loca ejusmodi 22.
quicquam imperii est Chamo. De vocabulis linguæ Tartaricæ affi- 32.
nibus nostræ, quæ vel a Saxonibus, eo aliquando deportatis, vel a Gothis, earum regionum pristinis dominis, deducenda suspicatus est *Busbequius legat. Turc. Ep. 4*, ita censet Noster, per bella Germanos complures in Tartarorum servitutem redactos, ibi matrimonia iniviffe liberosque genuisse, horum vero progeniem postea linguas parentum & incolarum miscuisse. *Nogajenses* Tartari ad paludem Mæotidem, non confundendi cum synonymis circa 41. 51.
Astracanum, Nomadum more viventes & aspectu fœdi, hospitales tamen sunt, excipiunt pro facultatibus suis peregrinantes liberaliter, & qui sunt inter eos inhumanissimi, (quales sunt montani,) nunquam tamen eos vel furto vel alio quocunque modo lædunt, sed salvos transire patiuntur, iniquum putantes, idem in eos statuere, qui se fidei ipsorum credunt, quod in vicinos statuunt, quos assiduis incursionibus vexant, & homines rapientes & eorum facultates. Imo inter se quoque furta exercent, equo- 52.
rum maxime, quæ non nisi restitutione ablati puniuntur, cum cædes contra sint capitales. De *Circassis* idem prædicat, quod an- 25 seqq.
te Nostrum alii, affabiles esse peregrinis & elegantis formæ, religione in mediterraneis mere gentiles, in extremis vel Persiæ vel Russi-

Russiæ atque Georgiæ finitimos, multa ex illorum cultu adoptasse, p. 69. filias suas exteris vendere. Ea vero occasione quædam de *Calmuccis* differit, quos ad maris Caspii septentrionale & orientale latus habitantes, fixa domicilia non habere, neminique parere testatur, nisi quod a Russis per dona & prædæ spem in expeditio- 73. num militarium societatem trahi se patiantur. Alicubi in Circassia inter varias urbis eversæ ruinas lapidem invenit Noster literatum, cujus characteres ejusdem ætatis esse putat cum characteribus foliorum a Russis ante aliquot annos versus mare Caspium inventorum. Unde circa ætatem conjectura ipsi nata sit, nescimus. Hoc autem lapidem delineatum cum Specimine MStorum a Russis repertorum, in his Actis M. Jul. An. 1722 exhibito, conferentibus nobis patuit, scripturas esse prorsus diversas. Illud etiam hic non est prætereundum, chartam Geographicam maris Caspii ab Au- 68. tore exhiberi, litera C insignitam, de qua prodit, eam ad observationes Mathematicorum, a Russorum Imperatore ad id missorum, esse exactam, & a Medico Imperatoris, Areskino, cum Thalassiarcho Anglorum Norrisio communicatam. Ast deprehendimus, ei nec cum *Homanniana*, nec cum illa convenire, quam Gallorum celebris Geographus *de l' Isle* edidit, plura etiam loca in terris ad Orientem maris sitis harum utraque indicari, cum interim constet, utrique Geographo ad illas imprimendas materiam e Russia suppeditatem. Noster ipse, cum Caspii maris litora non lustraverit, mavult illius chartæ fidem præstare, qua sub lit. B mare nigrum exhibet. Eam delineatam dicit a Germano quodam, qui jussu Imperatoris Russici, cum commeatu Legati Batavi, litora maris illius & munimenta prope illud Turcica primum nemine turbante, quod plerique illum Magicam exercere, ex insolentia instrumentorum crederent, sit dimensus, denique vero, cum securus omnium absque literis legati exiisset, in depingenda Jegnikala deprehensus & clam in carcere necatus fuerit.

Quomodo inter *Lappos* versatus sit Cl. Autor, Tomi II ca- T. II c. 12. pite XII narratur. Altius in istam regionem penetravit, quam vel Episcopus a Carolo XI ad eam indagandam missus, vel quisquam p. 289. alius peregrinatorum; usque in illos montes scilicet, qui sum- 309.

mam

mam Norvagiam a Suecica Lapponia dividunt, & in quos Lappones mediterranei æstatis tempore se suaque omnia & rangiferorum greges, omnis caloris impatientissimos, transferunt; unde septentrionalem Oceanum prospicere potuit. Fructum e tam difficili peregrinatione per invias, steriles, gelu horridas regiones, hunc tulit maximum, quod non viderit, quæ alii fabulosa de Lapponibus prodiderunt. Quæ extitit huc usque luculentissima descriptio Lapponiæ a *Schefferò* edita, eruditione plena, hoc vitio, quod Autor non visa sed audita tantum scribit, manifeste laborat. Inde sunt enim tot incerta, tot contraria, cum inter ea, quæ diversis Autoribus acceperat, seligere optima non valeret Historicus, neque satis discernere, quæ, cui Lapponum speciei, sint tribuenda. Patet enim, alios in multis mores esse illis, qui Finlandiæ Sueciæque propiores vivunt, quam qui versus Norvagiam sunt remoti. Noster hos homines habitu corporis plerumque bono, sæpe etiam satis formoso, statura vero mediocrem excedente & membris apte compositis ex illorum numero vidit multos. Tantum abest, ut, non dicimus pro pygmæis, ista enim fabula dudum explosa est, sed pro hominibus *inconcinni corporis & tanquam in nodum contorti* haberi debeant, quod *Is. Vossius* ad Melæ III, 8, magnis autoribus, oculis scilicet suis, credi cupit. Truculentos facit *Schefferus*, dolosos, pigros, impudicos. Noster humanos expertus est, officiosos, hospitales, bonæ fidei. Ubique enim in tuguria receptus, pastus & potus, in via ductus fuit & reductus. De industria dubitari nequit, si cogites, eos vestes sibi, naviculas, trahas, arcus & quicquid est utensilium manibus suis parare, ab aliis instrumentis, præterquam securi & cultro acuto, haud instructos. Unicum cædis a Lappone, & illo quidem ebrio, commissæ exemplum extare, furta vero & rapinas plane ignorari huic genti, a fide dignis accepit Autor. Quæ verisimilia videri possunt, cum & sibi ipsi contrarius *Schefferus* c. 13 scribat: *vitia graviora, furta, rapinas, cædes, adulteria & id genus apud Lappones fere esse ignota*; c. 8 autem virtutum christianarum exercitium inter eos summopere commendet. Fatendum tamen est, Autorem nostrum de illorum religione, prout ad revelatam exacta esse deberet, non

p. 297.

302.

331.

323.

Ii nimis

p. 298 sqq. nimis magnifice sentire. Persuasus enim est, omnem Dei cultum ab
302 sq. 329. iis collocari in accurata & liberali solutione eorum, quæ sacerdoti
331 sq. debentur; de ipsis autem religionis fundamentis eos parum esse edoctos, licet Sacramentorum exteriores actus ipsis non sint incogniti. Culpam in defectum scholarum & pastores negligentes & ineptos conjicit, cui addere posses difficultatem instituendi gentem, quæ vastis terrarum tractibus per familias dispersa, sedes præterea pro anni tempestatibus mutat. Tuguriorum structuram apud Lappones explicat quidem Autor, sed nihil de mysterioso isto postico habet, per quod, sec. *Schefferum* c. 16, soli viri a venatione reduces prædam referunt, & quo mulieribus accedere nefas. Diu est, quod in Magicis excellere putantur Lappones, neque adhuc omnium animis excessit ista opinio. Ipsi certe credunt, esse Magos inter se, qui tympanorum tam celebratorum ope futura prædicere, oculis fascinare & nihil non noxii
314. secretis artibus efficere queant. Noster, cum cupidus esset eam rem indagandi, deduci se passus est ad senem præstigiatorem, qui, cum ante largo vini adusti haustu se proluisset, (inde scilicet Enthusiasmus,) e tympano suo nil, nisi futilia, prædixit, ad quæstiones vero propositas respondere noluit. Alia experimenta scientiæ apud hunc populum occultæ non cepit Mottrajus, neque, curiose licet quærendo, ab illis quid expiscari potuit. Ceterum optaremus, alia quædam a Cl. Autore tacta legere, qui magis sollicitus de observandis accurate, quæ se essent oblatura, quam de constituendis ante, quæ vellet quærere, fuisse videtur. Talia sunt, de lingua Lapponum, de divisione regionis, inter eos autoritate regia olim jam facta, de superstitionis & paganismi reliquiis & similibus. Expediret imprimis, si locorum situm, quos in Tartaria & Lapponia attigit, secundum longitudinum & latitudinum gradus designasset. Chartæ enim, quas exhibet, non satisfaciunt. Duo verba de *Appendicibus* itinerum horum, epistolas & dissertationes quasdam continentibus de argumentis in opere ipso tractatis, dicenda restant. In Appendice T. I notanda sunt imprimis, Comitis *Tœckelii* confessio de religione usque ad mortem servata, p. 406, Turcarum Imperatoris adversus Jesuitas mandatum, p. 409, Jesuitarum Apologia querelis Armeniorum

oppo-

opposita, p. 401, literæ quædam inter Regem Sueciæ, Mullerum, ejus Cancellarium, & Sultanum atque Supremum Vezirium mutuæ, p. 415 sqq. In illa, quæ *Tomo II* annectitur, legi meretur *Poniatovii* Epistola de Turcarum & Russorum ad Hierasum (*Pruth*) congressu, p. 6, Comitis *Wellingii* literæ, de voluntate Anglorum erga Suecos, p. 16, 17, 25, Tartarorum Chami & Regis Sueciæ literæ mutuæ, cum ille hujus e Turcarum ditionibus discessum urgeret, p. 23 sqq. *Fabricii*, Legati Holsatici, relationes de vi Regi Sueciæ a Turcis illata, p. 26 sqq.

Denique non pigebit hic legere versus, tanquam tabulam votivam ab Autore in templo Yukacervensi, post absolutum iter Lapponicum, suspensos, quibus complexus est omnes suas peregrinationes: T. II p. 323.

Me genitrix tenuit bis denis amplius annis,
Gallia, *me* Italica, Africa *terra*, Britannica *regna*,
Amba Asiæ, Melite *sterili vicina* Cosyræ,
Utraque me Germania, Græcia *magna minorque*,
Urbes Tarraco, Barcinon, Herculeæque *Columnæ*,
Euxina & Mæotica, Caspia, Baltica *nec non*
Littora viderunt; vidit Polus arcticus *ipse*,
Ac mihi inocciduum ostendit Lapponia *Solem*,
Proque cibo ac potu carnem & lac Rangiferinum
Præbuit, ut quondam præbere solebat equinum
Tartaria.

LA RELIGION CHRETIENNE PAR les Faits &c.

h. e.

RELIGIO CHRISTIANA PROBATA EX FActis, cum Dissertatione Historico-Critica de methodo præcipuorum Autorum, qui pro Christianismo, vel contra eum, scripserunt; Autore Abbate HOUTTEVILLE.

Parisiis, apud Gregorium Dupuis, 1722, 4.
Alph. 3 pl. 17.

ETsi liber iste sero ad manus nostras pervenit, tamen recensionem ejus, cum propter argumenti dignitatem, tum propter industriam Autoris in eo tractando adhibitam, hic non omittendam putavimus. In præmissa dissertatione, non est, quod vel siccum aliquem indicem, vel integram bibliothecam omnium eorum, qui religionem Christianam scriptis quibusdam asseruerunt, aut impugnarunt, expectes. Nam Autori tantum notitia methodi, pro diversitate temporum diversæ, qua hujus generis scriptores, inde ab initio Christianismi usque ad nostram ætatem usi sunt, suppeditare propositum fuit. Ad hanc vero vel unum atque alterum ex præcipuis singularum ætatum autoribus, exempli causa nominare ac dijudicare sufficiebat. Dividuntur illi in tres periodos, quarum prima in confinio tertii & quarti seculi desinit, altera a temporibus Imperatoris Constantini M. usque ad seculum XV, quo bonæ literæ reflorescere cœperunt, tertia inde usque ad nostram ætatem decurrit. Ad periodum primam, post *Petrum* & *Paulum* Apostolos, ut præcipuos contra
p. XVII. Simonem Magum, (cujus volatum casumque Romanum quasi verum recenseri, miramur) Hymenæum, Philetum aliosque Pseudapostolos, religionis Christianæ assertores referuntur *Aristides*, *Quadratus*, *Justinus Martyr*, *Tatianus*, *Theophilus Antiochenus*, *Hermias*, *Tertullianus*, *Clemens Alexandrinus*, *Origenes*, cum adversario ejus *Celso*, *Minutius Felix*, *Arnobius* & *Lactantius*. Sicut autem horum argumenta, quibus religionis Christianæ veritatem, antiquitatem & innocentiam contra adversariorum obtrectationes vindicant pariter ac superstitionis Paganæ vanitatem demonstrant, merito commendat; ita neque nævos illorum tacet. Plerosque omnes de animæ humanæ natura minus recte sensisse, eique compositionem ex corpore subtiliori, effigiem humanam, & præexistentiam, licet non
LXIX seq. æternitatem, cum Platone, attribuisse, observat. Nonnullos præterea, nominatim Papiam, Irenæum, Justinum, Tertullianum & Lactantium, chiliasmum docuisse, quem quidem Noster ut subtiliorem & in bonis duntaxat spiritualibus quæsitum, a crassiori Cerinthi, Marcionis, Nepotis aliorumque hæreticorum chiliasmo, in corporis voluptate posito, distinguit, atque ex Plato-

Platonis Phædro & libro X de republica deducit. Sed, si dicendum, quod res est, utrique corporis æque ac animi delitias in regno suo millenario promiserunt, atque adeo re ipsa non multum differunt. Annon præterea opinionis istius origo ex placitis Judaicis verisimilius, quam ex Platonicis arcessatur, doctissimo Autori amplius cogitandum relinquimus. Denique Justinus Martyr, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Lactantius & alii ex suppositis sæpe monumentis, ac præcipue ex oraculis Sibyllinis, veritatem religionis Christianæ infeliciter probatum iverunt, paganis propterea contemtim Sibyllistæ dicti. Hujusmodi nævos evitarunt *Periodi secundæ* scriptores Christianorum apologetici, prioribus sine controversia doctiores & cultiores, inter quos primo loco commendatur, simulque Arianismi suspicione liberatur *Eusebius Cæsareensis*, præcipuus religionis Christianæ adversus paganos æque ac Judæos vindex. Illos enim in libro contra Hieroclem scripto, & in Præparatione Evangelica, hos in Demonstratione Evangelica confutavit. Eum deinceps insecuti sunt *Cyrillus Alexandrinus*, libris adversus Imp. Julianum Apostatam insignis, & *S. Augustinus*, qui in Civitate Dei, civitati mundi, h. e. paganismo opposita, præter cetera Theologiam paganorum philosophicam, in eaque potissimum Theurgiam Platonicam, a Platonicis junioribus, ut Plotino, Porphyrio, reliquis celebratam, & historiæ evangelicæ de miraculis Christi oppositam, confutavit. Idem Præsul Hipponensis doctrinam morum pariter ac fidei Christianæ in meliorem ordinem redegit, & non minus contra Pelagianos, Manichæos aliosque hæreticos, quam contra Paganos vindicavit. Sed post eum, in Ecclesia præsertim Occidentali, magna talium Doctorum penuria extitit, & in cultioris religionis locum ignorantiæ & vitiorum barbaries successit, cui inanis Scholasticorum, Aristotelis potius, quam Scripturæ S. autoritate nitentium, subtilitas medelam non attulit. Interea tamen a vulgo Scholasticorum S. Thomam Noster excipiendum putat, cui doctrina Christiana clariorem & distinctiorem methodum acceptam referat, quæ ad illam non modo addiscendam, sed etiam fovendam, & adversus errorum labem conservandam plurimum valet. Ex ista medii ævi barbarie,

p. LXXV.

LXXX.

in qua orientalis Ecclesia hodieque hæret, Occidentalis seculo XV
p. CXLV ss. paulatim eluctari cœpit. Hinc ab eo *periodi tertiæ* initium ducitur, qua quidem religio Christiana non amplius contra Paganorum idololatriam, sed adversus Judæorum calumnias, Socinianorum ratiocinationes, & Spinozæ ejusque similium Scepticorum inpietatem vindicanda fuit. Ac Judæis quidem jam seculo XIII *Raimundus Martini* Pugionem fidei opposuit, ex quo libro *Porchettus Salvaticus* totum fere opus suum, sub titulo Victoriæ adversus Judæos editum, depromsit. Sed uterque plus zeli, quam roboris habet. Majus operæ pretium fecit *Hieronymus de Sancta Fide*, cujus refutatio Talmudis sic satis solida est, licet, pro ratione illorum temporum, omni ornatu destituatur, adeo, ut sine tædio legi vix possit. Seculo autem XVI illi, qui religionem emendare aggressi sunt, complurium virorum doctorum industriam excitarunt, & bonas literas magis magisque instaurandi occasionem dederunt. Post harum igitur παλιγγενεσίαν multo limatius, ac tantum non profuso eruditionis apparatu, hoc argumentum tractavit *Phil. Mornæus*, in libro de Veritate religionis Christianæ, quem communi orbis literati applausu non immerito exceptum esse, Houttevillius profitetur, quamvis eum in refutanda idololatria, tunc pridem abolita, & in cumulandis Philosophorum ac Poetarum paganorum testimoniis, de peccato originis, de S. Trinitate, & similibus dogmatibus Christianorum propriis, operam supervacuam posuisse arbitretur. Majori delectu, licet minori eruditionis ostentatione hoc argumentum persecutus est *Joh. Lud. Vives*, in quo id unum desideratur, quod jugum opinionum quarundam Philosophicarum, tunc adhuc regnantium, nondum excusserit, quo posteriora demum tempora Cartesius, præcipuus artis recte cogitandi magister, liberavit. Secundum hanc artem primus veritatem religionis Christianæ accuratius asseruit *Hugo Grotius*, qui tamen luculentam vaticiniorum quorundam expositionem, in libello de veritate religionis Christianæ a se datam, ipse postea in annotationibus suis ad Scripturam S. pervertit. Magnum *Pascalii* ingenium, in asserenda religionis Christianæ veritate occupatum, infirmitas corporis, & mors ipsa tandem, quo minus destinata perficeret, impedivit.

divit. Interea conatuum ejus præſtantia vel ex ſpecimine poſthumo meditationum de religione apparet. Seculo XVI & XVII religionem Chriſtianam Anti-Trinitarii & Athei potiſſimum impugnarunt. Illorum, ac præcipue Socinianorum, objectiones *Andr. Keslerus*, *Abrahamus Calovius* & *Adamus Scherzerus*, viri in Theologia Scholaſtica haud obiter verſati, & poſt eos alii diverſis ſectis addicti profligarunt. Contra hos, & nominatim contra *Bened. Spinozam*, *Lamii*, *Fenelonii*, *Turneminii*, *Jaqueloti* & aliorum libri pro Dei exiſtentia & attributis ſcripti commendantur. A *Petro Dan. Huetio*, in Mythologia Pagana hiſtoriæ ſacræ veſtigia, & in utriusque ſimilitudine quadam neſcio quod Chriſtianæ religionis præſidium quærente, Autor noſter diſſenſum ſuum non diſſimulat, & in ejusdem quæſtionibus Alvetanis vix quicquam præter Librum II probat. Inter noviſſimos hujus generis ſcriptores *Abbadio* palmam tribuit, ut qui primus omnes cum infidelibus controverſias uno opere complexus ſit. Nam in ejus libro I Atheos, in libro II Deiſtas & Naturaliſtas, in libro III Socinianos refutat, quamvis in ultimo hoc induſtria ejus relanguiſſe videatur. Denique cum noſtra memoria *Petrus Balius* veritates quasdam religionis Chriſtianæ non modo ſupra rationem poſitas eſſe, ſed etiam cum ea pugnare, contenderet, difficultates ab eo motas, præter ceteros, *Leibnizius* ſolvit, diſtinctione veritatum Geometricarum, quæ æternæ & abſolute neceſſariæ ſunt, a veritatibus phyſicis ſive ſecundum communes tantum naturæ leges neceſſariis. Scilicet hæ quidem interdum, nunquam vero illæ veritatibus Theologicis adverſantur. His omnibus, diverſarum licet partium, ſcriptoribus debitam laudem Noſter ingenue tribuit, & poſt eos, in præſenti opere ſe id tantum egiſſe profitetur, ut omnia in meliorem ordinem redigeret, nonnulla novis argumentis fulciret, & adverſus infidelium objectiones clarius vindicaret. Et ſane, cum inter Romanenſes, viæ autoritatis potius, quam viæ examinis adſuetos, rari admodum ſint, qui veritatem religionis Chriſtianæ demonſtrare ſtuduerunt, & vel ipſe index eorum Houttevillianus, hucdum recenſitus, prodat, quod optimi quique hujus generis ſcriptores extra eorum communionem fuerint; non immerito, cum

in

in hac parte fidei suæ sociis, qui adhuc talibus scriptis innotuerunt, palmam præripuisse, dixeris.

In *libri I cap. I-IV* probationis per facta naturam, autoritatem & characteres exponit, cujusmodi sunt, ut factum aliquid non sit ἀδύνατον, sive contradictorium, ut a testibus pluribus fide dignis, & extra fraudis suspicionem positis, confirmetur, ut sit publicum & magni momenti, ut cum antecedentibus & consequentibus apte cohæreat, ut ab ejusdem autoritatis & fidei testibus non infirmetur, & ut per omnia Secula sine variatione relatum ad nos perveniat. Singulos hosce characteres in facta, Apostolorum & Evangelistarum monumentis celebrata, & in ipsa miracula Christi & Apostolorum convenire, singulis *capitibus V-XI* seorsim demonstratur. Inter testes de factis religionis Christianæ minime suspectos, *capite X* ipsi adversarii ejus, Judæi ac Pagani, adducuntur, ex Judæis nominatim Josephus, cujus notissimum de Christo testimonium contra Blondelli & Fabri objectiones copiose vindicatur, & Talmudistæ, qui non tantum ab ipso Jesu Nazareno, sed etiam, nomine ejus, ab aliis miracula patrata fuisse, agnoscunt: ex Paganis, præter Porphyrium, Celsum, Julianum & reliquos, qui Jesum partim virum bonum & immortalitate dignum judicarunt, partim etiam miracula ejus agnoverunt, ipsi Imperatores, Tiberius, Hadrianus, & Alexander Severus, qui templa & aras ei destinarunt. In *capite XI*, quod narratio de factis Evangelicis intemerata ad nos pervenerit, demonstratur, & adversus objectiones, potissimum ex locis, quæ in codicibus quibusdam sacri Codicis desiderantur, ut Marci XVI, 1, 12, de Christi resurrectione & apparitionibus, Joh. VIII, 3 seqq. de adultera, 1 Joh. V, 7, de tribus testibus divinis, vindicatur. Præterea etiam ad objectiones ab autore Anonymo libelli de libertate cogitandi, ex chronico Victoris Tununensis, in quo, *Imperatore Anastasio jubente, sancta evangelia, tanquam ab idiotis composita, emendata esse* dicuntur, respondetur, & verba hæc de corruptela quadam particulari, quam sub Imperatore Anastasio Macedonius, Patriarcha CPtanus, in Nestorianismum propensus, & propterea expulsus, sacro Codici intulerit, intelligenda esse, Liberati Diaconi testimonio probat.

Liber

Liber II Veteris Teſtamenti de Meſſia vaticinia in Jeſu Nazareno impleta eſſe probat, ſpeciatim *caput II*, poſt nonnulla de prophetiæ natura, in *capite I* præmiſſa, docet, quod Jeſus Chriſtus eo tempore, loco, & modo venerit, quo Meſſias, ſecundum Prophetas, venire debuit. *Capite III & IV* præcipua illa de tempore hujus adventus oracula, Gen. XLIX, 8 & Dan. IX, 24 explicantur & vindicantur. In poſteriori Autor eorum ſequitur hypotheſin, qui LXX hebdomadas ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani incipiunt. *Capite VI & VII*, quod Jeſus Chriſtus prophetam, qualis Meſſias ſecundum Deut. XVIII, Dan. VII & VIII eſſe debuit, cum vaticinando, tum docendo ſe præſtiterit, demonſtrat, ubi quidem Noſter, dum Chriſtum novum legislatorem facit, qui amorem Dei perfectiorem & alia melius, quam Moſes, docuerit, ſectæ ſuæ placitis pluſculum indulgere videtur. Quam evidenter vero iis, quæ Chriſtus de excidio templi & urbis Hieroſolymitanæ, de ſignis illud præceſſuris, de paſſionis & mortis ſuæ ratione, de Eccleſia Chriſtiana adverſus portas inferorum prævalitura &c. prædixit, eventus reſponderit, non tantum ex hiſtoria ſacra, ſed etiam Scriptorum Romanorum & Judaicorum teſtimoniis accurate oſtendit. Inter vaticinia de Meſſia non poſtremum locum tenet illud de vocatione gentium, ſive quod gentes in toto terrarum orbe, idololatria hucdum quaſi faſcinatæ, per eum ad verum Deum convertendæ ſint, ſec. Eſ. XI, 9, 10, XXXI, 7, Jer. XVI, 19, Hoſ. I, 10, II, 24, Hagg. II, 7, Zach. IX, Malach. I, 10 &c. Hoc vero tam mirabiliter impletum eſſe, ut doctrina Chriſtiana jam Sec. I poſt C. N. toto terrarum orbe perſonarit, & ſubſequentibus deinceps ſeculis majores ſubinde, intra & extra fines Imperii Romani, progreſſus fecerit, in *capite VI* ex inſtituto demonſtratur. *Caput VIII*, quod Jeſus Chriſtus mortuus ſit, ſicut Meſſias, ſecundum vaticinia Prophetarum, mori debuit, & *caput IX*, quod iisdem convenienter in vitam redierit, oſtendit, & imprimis veritatem reſurrectionis Chriſti contra Spinozæ & aliorum objectiones luculenter vindicat. *Liber III* duodecim Deiſtarum objectiones adverſus facta evangelica, & religionis chriſtianæ veritatem diſſolvit, quas cum reſponſionibus ſuis apud Autorem ipſum integras legi, quam hic recenſeri, ſatius judicamus.

ADAMI FRIDERICI GLAFEY COMMENtatio Historica de vera quondam Ministerialium Indole, qua Ministeriales Palatini, præsertim vero Milites Imperii aut Statuum Nobiles, qui nomine olim Ministerialium potissimum veniebant, pristino nitori, dignitati, juribus, generis integritati, eminentiæ singulari, & immunitatibus restituuntur &c.

Francof. & Lipſ. apud Chriſtoph. Riegel, 1724, 4. Alphab. 2 Pl. 12.

CUm ſint varii, cum in aliis doctrinis, tum maxime in iis, quæ ad Jus Imperii noſtri publicum pertinent, diſſenſus & perpetuæ fere Virorum Doctorum contentiones, de Ordinis etiam Equeſtris, maxime immediati originibus, Juribus, & ſtatu JCtorum non una eſt opinio, aliis ad perturbanda eorum jura, proturbandamque dignitatem cuniculos varios agentibus, aliis maſcule eorum vetuſtum decus & ex vetuſtis fontibus pulcre profluentes prærogativas aſſerentibus. Poſteriorum caſtra ſequitur Conſultiſſimus *Glafeyus*, quod duo hujus ſuæ Commentationis hiſtoricæ Libri abunde probant, in quibus ſe ita geſſit, ut in priore equidem ex genuinis antiquitatum Germanicarum monumentis veram Miniſterialium indolem exponat, in poſteriore cum delecto ſibi adverſario, Illuſtri Joachimo Georgio de Plönnies, olim Illuſtriſſimo Comiti Naſſovio a conſiliis ſecretioribus & dirigenda cancellaria, jam vero Imperialis Cameræ Aſſeſſore graviſſimo, qui, ſingulari diſſertatione de Miniſterialibus Marpurgi habita, litem de ſervili indole Miniſterialium ſuam fecit, manus conſerat. Nos, a quorum inſtituto quam maxime abhorret, litem hanc etiam facere noſtram, ſepoſito illo poſteriore libro, lectorique docto & harum concertationum appetenti commendato, ex priore, quæ ſit Conſultiſſimi Autoris de Miniſterialibus ſententia, pro virili & candide dicemus. Initium facit Conſultiſſimus Glafeyus a Miniſterialibus Palatinis, & C. 1 Sect. 1 Miniſteriales Palatii Regii exponit. Fuere Cancellarii,
p. 6. Buticularii, Stabularii, Seneſchalli, Dapiferi, Camerarii & ſimiles

ſimiles Regibus Franciæ ; idem mos ab Imperatoribus Germa- p. 8.
nicis fuit ſervatus, unde Electorum Archi-Officia, ita quidem 9.
ut iidem Imperatores in ſingulis etiam provinciis Marſchallo-
rum, Camerariorum, Dapiferorum & Pincernarum officia ordi-
naverint, & inſignioribus familiis curam, quæ ad ejusmodi mi-
niſteria pertinet, commendaverint. Hoc exemplum Regum &
Imperatorum imitati ſunt Principes & Status Imperii, Sect. 2,
& ſibi etiam ſuos delegerunt Miniſteriales, ***Dienſtmanne***, ***Dienſt-*** 11.
herren, Officiales ſimpliciter dictos, quotiens a miniſterialibus
militibus diſtinguendi erant, miniſteriales nempe provinciæ, 17.
probe iterum ſecernendi a miniſterialibus Principum aulicis &
quotidianis, quorum provinciæ miniſterialium ordo adeo fuit 25.
honoratiſſimus. Nunquam non in diplomatibus ante milites,
equites & ipſos principum officiales collocantur, integritate ge- 27.
neris ut ſplenderent candidati, erat neceſſe, Duces aliquando &
comites inter miniſteriales occurrunt, nobilis viri, Domini, ***der***
Dienſt-Herren, ***Herrn Herrn*** titulos iidem miniſteriales uſurpa- 28.
runt, ad partes reipublicæ regundas admiſſi ſunt, Pares Curiæ 34.
habuere judices, nec eſt, ut ex reſtricta matrimonia ineundi po- 41.
teſtate quicquam ſiniſtri omineris; tantum abeſt, ut inde nobi- 42.
litati eorum & ingenuitati quicquam derogetur, ut potius inde
conſtet, quam arcto fidei vinculo Principibus ſuis fuerint juncti,
& quaſi innexi, ut matrimoniorum miniſterialium cura ad ipſam
rempublicam & principis inſpectionem pertinuerit. Ab his di-
verſum genus Miniſterialium Militum Imperii Cap. 2 explicatur,
& Sect. quidem I eos ſub Imperatoribus Francorum apud Anſe- 49.
giſum ſe reperiſſe contendit Conſultiſſimus Autor, ſane ſub Im- 54.
peratoribus Germanicis ante Interregnum paſſim in vetuſtis char-
tis occurrere, Sect. 2 demonſtrat, nobilitatem generis ex variis 59.
diplomatibus iisdem aſſerit Sect. 3, immo immediate Regi atque
Imperatori ſubfuiſſe & paruiſſe, Sect. 4 oſtendit, inter Judices & 65.
teſtes in tribunalibus Imperii admiſſos, Sect. 5 tradit, Sectione 67.
denique 6 hos Imperii miniſteriales quartum geſſiſſe clypeum, 72.
Comitibusque & Baronibus Imperii dignitate fuiſſe pares, evin-
cit. Exiſtimat nempe Conſultiſſimus Glaſeyus, Speculatorem
Saxonem ſuos ſeptem clypeos ex doctrina Longobardica de Capi-

taneis, Valvassoribus, & Valvasinis effinxisse, & Capitaneis qua-
druplicem clypeum tribuisse, Imperatoris, Principum Ecclesia-
sticorum, Secularium, Comitum denique & Baronum. Ita
& rationes instituisse Suevum, addidisseque his quatuor clypeis,
der Hochfreyen oder Hochmænner, clypeum quintum *der Mittel-
freyen*, mediatam nobilitatem, & sextum ministerialium armi-
gerorum. Jam vero Celeberrimum Gundlingium dudum do-
cuisse, Capitaneum esse Vasallum, qui feudum habet a capite, hoc
est, immediatum, non posse adeo ministeriales milites Imperii
quinto aut sexto clypeo comprehendi, quod Sect. 4 jam sit osten-
sum, eos immediate Imperatori subfuisse, ad priores adeo cly-
peos pertinere, & saltim ad quartum, qui Comitum est & Baro-
p. 85. num. Horum Ministerialium Officia Sectione 7 indagat, quæ
89. bellica asserit, ita ut ad vexillum vocati se sistere debuerint, Sect.
8 discrimen, quo a militibus simplicibus & Vasallis Imperii
95. distinguuntur, indicat, Sect. 9 jus eorum suffragia ferendi in
100 Comitiis Imperii adstruit, proprios homines possidere potuisse
Sect. 10 confirmat, quæ denique utilitates ex hac doctrina ad
104. Equestrem Imperii ordinem redundent, Sect. 11 innuit, quibus
ut Ministerialibus Imperii militibus Jus suffragii in Comitiis,
parem cum Comitibus dignitatem, antiquissimas & propria au-
ctoritate contra Duces non usurpatas origines tribuit. Sed nunc
& de Ministerialibus militibus Principum & Statuum Imperii
agendum erat, quos & a liberis hominibus, ab omni nempe nexu
sive ministeriali sive feudali immunibus, ab ipsis vasallis, ab ar-
migeris denique distinguendos esse docet Consultissimus Autor.
128. Capitis III principio & Sect. 1 per milites nobiles, nobilitatis
puta non primæ, sed secundæ, Principibus aut Statibus Imperii
136. pro feudis vel salariis militari opera deservientes definit. Fuisse
ejusmodi ministeriales omnino milites, Sectionis illius 1 mem-
144. bro 1 adstruitur, fuisse nobiles & ingenuos, quæ veluti controver-
siæ arx est, longa argumentorum & auctoritatum serie membr. 2
194. evincitur, eosdem, milites antea Imperii, novo nexu ministeriali
Principum finitimorum suscepto, non statim in subjectionem
216. novorum dominorum transiisse, membro 3 disputatur, eosdem
fuisse coimperantes provinciarum Germaniæ, variis rationibus
& ex-

& exemplis fulcitur membro 4, quibus omnibus membro 5 ob-
fervationes de iisdem miscellaneæ adduntur, & membro ultimo, p. 223.
quando desierint, inquiritur, placetque, fublata poft Maximilia- 235.
num Cæfarem neceffitate fervitia militaria in perfona præftandi,
in quo inprimis minifterialium effentia & forma collocanda vi-
detur, eosdem a JCtis cum Vafallis fuiffe confufos.
Capite IV de Minifterialibus Armigeris differitur, quos & 243.
famulos, fervos, *Knechte*, *Knapen*, *Wappenträger*, *Wappen-
knapen*) clientes, militares appellatos effe, Sect. 1 oftenditur. Ho-
rum officium fuit bellicum, Sect. 2, nobilium nempe juvenum, 259.
honore militare nondum præditorum, fed tale decus, non fa-
mulitio reliquis militibus præftando, ut nonnulli volunt, fed 277.
fortibus factis merentium. Qui nobilitatem generis ejusmodi ar-
migeris denegant, contrarii probationes in Sect. 3 offendunt. Sic 283.
a comitibus quoque dabantur & accipiebantur fidejuffores, arbitri
erant in litibus Statuum, tutores Principum & Dominorum fuo-
rum, focii & fœderati majorum Statuum. Non licuit matrimo- 287.
nium inire armigero, nifi miles prius factus effet, ut fera fit ju-
venibus venus, nec iftis illecebris virtus juvenilis exftingueretur.
tur. Ad ordinis injuriam, non nifi injuria, hoc referri poterit.
Ad fextum clypeum armigeros pertinuiffe mediatos, fupra anno- 291.
tatum eft. Fuiffe autem nobilitatis amittendæ varios modos, ex 293.
hiftoriarum monumentis liquet, quæ peculiari capite V collegit
doctiffimus Autor, uti & plebejos homines feu rufticos minifte-
rialium nomine aliquando venire, idem capite VI indicat.

*PETRI ANTONII MICHELOTTI, TRI-
dentini, ad Illuftrem ac Celeberrimum Virum, B E R N A R-
DUM FONTENELLIUM, Regiæ Scientiarum Academiæ
Parifienfis a Secretis epiftola, in qua aer pulmones influens
cogatne, an folvat fanguinem, eorum canales perme-
antem, inquiritur.*

Lutetiæ Parifiorum, typis Petri Johannis Marietti, 1724, 4.
Plag. $7\frac{1}{2}$

POstquam Clarissimus Helvetius, filius, pulmonum structuram singulari solertia rimatus, varia vidit nova, hactenus non observata, quæ Anno superiori Mense Januario pag. 14 recensuimus, ulterius in sanguinis pulmones transfluentis mutationes ab aere illatas inquisivit, suamque opinionem in schediasmate quodam Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, quæ Parisiis floret, Anno 1718 pag. 222 inseri voluit. Tres videlicet in scholis Medicis circa respirationis usum hactenus viguerunt sententiæ; siquidem Hippocrates, Galenus, Avicenna, Cartesius, Swammerdammius & Franciscus de le Boe Sylvius sanguinem in ductibus pulmonum ab aere perfrigerari atque condensari crediderunt; Malpighius pulmonum agitationem mistioni & coactioni particularum sanguinis opitulari existimavit; ac denique cruorem ab aere relaxari, solvi, atterique putarunt Borellus, Bellinus, Pitcairnius, Gulielminus, Boerhaavius atque Keilius. Helvetius priores secutus sanguinem in vena cava, in dextro cordis ventriculo & in arteria pulmonali rarefactum in venæ pulmonalis propaginibus ab aere revera inspissari, variis rationibus & experimentis probare conatus est. Quæ postquam Clariss. Michelottus accuratius examinavit, plures subesse causas, quo minus in Helvetii sententiam descendere queat, convictus, eas in Epistola hac significavit. Potiora nunc hujus argumenta, illiusque ad hæc responsionem cum L. B. communicabimus, relictis reliquis, ne nimis prolixi esse videamur.

Statuit scilicet Helvetius, sanguinem ideo in venis pulmonalibus coccineum induere colorem, quod illius particulæ antea exolutæ, ab aere in cellulas pulmonales inter inspirandum irruente ad se invicem propius accedere cogantur, & ita quidem, ut sanguis inde spissior reddatur. Pro stabilienda hac sententia tribus potissimum utitur argumentis, quorum primum est, quod non modo sanguis, sed & reliqui corporis nostri humores, sive intra sive extra canales, ab aere, nulla re interjecta, nunquam attingantur, quin condensentur. Provocat enim ad sanguinem ex vena arteriave incisa aut in hæmorrhagiis profluentem, qui coagulatus conspicitur; ad liquores, quos ulcera fundunt, qui in aere, potissimum frigidiori, inspissantur; & ad experimentum in

in cane sufflatu aeris in venam jugularem occiso factum, cujus pulmones maxime rutilantes, sanguineque turgidi, cruor vero tam in venis quam arteriis per eos dispersis coagulatus & coccinei coloris fuerunt. Alterum argumentum in eo consistit, quod cruor nullo non tempore rutilantem eum, quem in vena pulmonali & arteriis conspicimus, colorem adipiscatur, quando fit densior. Experientia siquidem constare dicit, eam cruoris, vasculo excepti & coagulati, partem, quæ fundo adhæret, divisioni minus resistere, nec coccineo micare colore, inversam vero & aeri aperto per duos tresve horæ quadrantes objectam rubicundiorem & spissiorem fieri; imo sanguinis per angustam aperturam exilientis aut angustiore vase collecti summam superficiem firmioris quidem esse consistentiæ ac purpurascere, reliqua vero supposita strata & molliora & coloris rubri obscurioris evadere; contrarium vero observari, si cruor ex eodem homine, ex eadem vena & per idem foramen exiens vase valde lato ac ferme plano excipiatur, vel si idem sanguis per minimum filo subtilissimo egrediens orificium in vasculum decidat satis angustum; cruoris etenim utraque ratione excepti inferiora strata colorem & densitatem fere eandem atque superiora habere. Ex quibus infert, cum istiusmodi coloris & firmitatis sanguinei crassamenti differentiæ a nulla alia re, quam a debiliori aut fortiori aeris actione provenire possint, sanguinem revera purpureo nitere colore, cum ab aere coagulatur. Tertium argumentum exinde desumit, quod sanguis venæ pulmonalis & arteriarum a sanguine arteriæ pulmonalis & venarum nulla alia re quam spissitudine & densitate differat, siquidem aer particulas uniendo sanguini venoso arteriosi colorem aliasque affectiones impertiat. Observasse scilicet se scribit, sanguinis ex arteriis detracti, vaseque nonnihil profundo excepti coagulum, minus de sua altitudine ac diametro amittere, quam venosi crassamentum, hocque majori seri quantitati quam arteriosi coagulum innatare, ac parte summa, aera spectante, firmius rubicundiusque, ima laxius atque coloris rubei ad atrum vergentis existere: secus ac sanguinis arteriosi coagulum, quod suprema & infima sua superficie æque firmum rutilansque illi visum fuit. Hæc cruoris discrimina fere omnia satis super-

ſuperque oſtendere autumat, particulas ſanguinis in arteriis confertiores eſſe quam in venis. Vim autem ineſſe aeri, ſanguinis ex vena aliqua proſilientis particulas congregandi, eique cunctas quibus arterioſus gaudet, qualitates impertiendi, ſequenti probat experimento. Si ſanguis ex arteria profluens vaſe aliquo excipiatur, & in conſimile vas ſanguis ex vena ejusdem hominis per exiguum foraminulum lente aut guttatim depluat, tum iſtiuſmodi cruor omnes fere arterioſi affectiones aſſequetur, quoniam particulæ aeris in ſingulas cruoris maſſulas penetrant. Ad hæc ſequenti modo reſpondet Clariſſ. Michelottus; primum gratis aſſumitur, liquores corporis noſtri a contactu aeris ſpiſſiores reddi, ſiquidem ſemen humanum ſubtilius inde fluidiusque fit. Deinde negatur, propter condenſationem ſanguinem in colore exaltari, & qui in vena pulmonali, & arteriis vehitur, compactiorem eſſe ſanguine in venis & arteria pulmonali incluſo, huncque colore rubeo haudquaquam ſplendentem, aeris ope ad condenſationem redactum æque ac illum purpuraſcere. Quod autem a condenſatione rutilus ſanguinis color non oriatur, cruor demonſtrat in quibusdam morbis craſſeſcens, qui vel flaveſcit, vel albicante cuticula eſt obductus: nec ſtante hac hypotheſi inferiora hujusmodi coaguli ſtrata nigreſcerent, quæ uſque adeo firma & indurata quandoque conſpiciuntur, ut cultro difficulter diſcindi queant. Et cum ſanguinis ruborem determinatæ magnitudinis ſphærulæ ſeu globuli, certo numero peculiarique ratione invicem coeuntes, præſtent, aer exaltat hunc colorem, dum ſanguinis particulas vi ſeſe dilatandi ociſſime agitat, & ne plura plano-ovalia corpuſcula, primæ compoſitionis globulos compingentia, ad colorem rubrum ſaturum producendum uniantur, prohibet. Quo poſito evidens Autori videtur, aerem in pulmones irrumpentem non cogendo, ſed continue renitendo & coagitando ſanguinis maſſulas, ut is rutileſcat, efficere. Quandoquidem igitur haud abſolute verum eſt, cruorem nullo non tempore rutilantem colorem adipiſci, quin eodem temporis momento fiat denſior; non recte ex colore coccineo ſanguinis, in vena pulmonali & arteriis contenti, Helvetius deduxiſſe videtur, ſanguinem arterioſum venoſo ſanguine denſiorem exiſtere, nihilque inter

hunc

hunc & illum præter densitatem interesse. Neque ex eo, quod missus sanguis calicibus exceptus, aerique libero expositus coagulatur, & superficietenus colore micat purpureo, recte infert, a condensatione ab aere facta hoc phœnomenon dependere. Nam ante omnia discrimen faciendum est inter coagulationem & condensationem; dein sanguinis vasculo excepti crassamentum spissum firmumque evadit, non aeris prementis aut condensantis virtute, sed motus cessatione, qua fit, ut sanguinei crassamenti partes, fibræ nimirum & globuli, serosis particulis ponderosiores, deorsum ferantur, sese mutuo petant, ac inter se implicentur: superficies vero rubet, quia majori globulorum coccineorum, fibris sanguinis graviorum, parte deorsum subsidente, ille solummodo sphærularum rubearum, peculiari modo sibi aptatarum, numerus summis fibrarum sanguinearum areolis irretitur, qui requiritur, ad lucis purpureos radios repellendos. Nec inferiora sanguinei coaguli strata semper mollia aut laxa deprehenduntur. Quod sanguis concretus, si invertatur aerique exponatur, colorem rubeum splendentem acquirat, propterea fit, quoniam globuli sanguinis antea subsidentes & acervatim superimpositi primum aeris actione nonnihil agitantur, inde quoad majorem partem pro ratione gravitatis iterum deorsum ruunt, quapropter paucioribus globulis in inversa crassaminis sanguinei fibrosa parte restantibus, villosisque fibris se mutuo apprehendentibus, illa ipsa inversa superficies & rubescit, & solidiorem compagem nanciscitur. Sanguinis autem aut parva venæ apertura egressi, aut angustiore vase collecti summa superficies rutilescentis apparet coloris, & difficilius scinditur, reliquis interim stratis nigricantibus, cultroque minus renitentibus, secus ac evenit in sanguinis vel in vas latum ac ferme planum injecti vel per angustissimum foraminulum educti coagulo, cujus inferiora strata colorem & consistentiam fere eandem atque superiora habent, idque ex variis causis. Nam in vase latissimo peneque plano sanguinis adhuc calentis & quoquoversus diffluere nitentis globuli valde minorem quam in vase profundo & multum angusto ad dilabendum offendunt resistentiam: quamobrem sanguineis sphærulis multo confertiori copia in hujus quam illius fundo con-

Ll grega-

gregatis, consequens est, quod coloris & compagis differentia non admodum sit notabilis. Porro in vase latiore aereæ particulæ sanguinis globulos, ad strata supremæ coaguli superficiei supposita pertingentes, & facilius penetrare & fortius disgregare valent, quam in vase angusto altiori. Ob eandem rationem non multum admodum interest inter colorem & firmitudinem supremæ & infimæ partis crassamenti in sanguine per minimum foramen prosiliente, inque angustum decidente vasculum; siquidem subtilissimi sanguinei fili globuli, præterquam quod effluendo a se invicem separantur, facilius ab aere permeantur, validiusque exagitantur, quam globuli fili crassioris, quod obscuro est colore. Quæ autem Helvetius subjicit ad demonstrandum, sanguinem arteriosum venoso densiorem existere, pro majori potius gravitate ac densitate partium, coagulum venosi cruoris constituentium, pugnare videntur: si enim coagulum sanguinis arteriosi revera summa ac ima sui parte æque rubet atque durescit, minus de sua amittit altitudine, minusque in sero subsidet, quam coagulum sanguinis venosi, necessario sequitur, hoc illo ponderosius, imo vero, posita utrobique voluminis æqualitate, etiam densius existere. At vero sanguinis ex arteriis educti concretam massam æque semper fulgere suprema ac infima sui superficie, nulla re intermedia tangente, admodum dubium est. Quod ad colorem rubrum splendidissimum sanguinis arteriosi attinet, is non coagulationi globulorum sanguineorum, ut Helvetius vult, sed continuæ eorundem jactationi, ab alternis sinistri ventriculi cordis & arteriarum pulsibus, nec non ab aere sese expandere conante factæ, in acceptum est referendus, quemadmodum etiam sanguis venosus in vasis vitreis aliquando pene nigricans fortissima jactatione in purpureum colorem exaltatur. Mutatio coloris, quando sanguis venosus per exiguum foraminulum in vas aliquod lente & guttatim depluit, ex eo evenit, quod guttulæ sanguineæ, præterquam quod aliæ post alias separatim cadendo ab aere jactantur, vi lapsus ad fundum vasis allisæ in minores globulos disjiciuntur, atque hoc pacto ad colorem arteriosi sanguinis recipiendum excitantur. Sed ex iis quoque liquet, pulmones canis vehementi inflatione aeris in venam jugularem necati, sanguine rutilescente coagulatoque plenos appa-

paruisse, propterea quod discruciati canis pulmones primum mirum in modum una cum incluso cruore fuerint concussi, inde vehementissime distensi, ab ejusmodi autem vasorum pulmonalium jactatione, ne plures coccinei globuli ad præstandum colorem fuscum accumularentur, fuit cautum: hinc continua flatus in venam jugularem vi ad dextrum usque cordis ventriculum & ad ipsosmet pulmones, motus pressionis communicatione propagata, cruoris globuli per aquearum sphærularum & fibrarum sanguinis perexigua interstitia huc illuc dispersi, validissime in ductus pulmonales ad eos in continua dissensione detinendos, ipsique cruori urgendo ineptos reddendos adigebantur, atque idcirco nimia arteriolarum venularumque pulmonalium compressione, motu lationis sublato, ibidem subsistendo in ipsarummet sanguinearum fibrarum areolis æquali numero & positu, ad coagulationem & coccineam rubedinem progignendam irretiebantur.

HISTOIRE DE L'ACADEMIE ROYALE DES Sciences. A. 1722.

hoc est,

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ SCIENTIARUM A. 1722, cum Commentariis Mathematicis & Physicis ejusdem anni.

Parisiis, ex typographia Regia, 1724, 4.
Alph. 2 plag. 19 Tabb. æn. 18.

IN *Physica genera i Jussieu* cornua *Ammonis* (quæ sunt lapidum figuratorum species) cum nautilis comparat, atque ostendit, illa non esse nisi nautilos petrefactos. Plures nautilorum sunt species; plures etiam *Cornuum Ammonis*; trium similitudinem evolvit *Jussieu*. Nautili sunt in numero testaceorum in mari Indiæ obviorum. Quamobrem cum cornua *Ammonis* magno numero in Gallia, Anglia, Helvetia & Germania reperiantur, *Fontenellius* inde concludit, quod olim mare Indiæ obtexerit totam Europam. *De Reaumur* describit machinam *Greylianam*, qua incendium in conclavi subortum subito restinguitur, & experimentum Parisiis factum, cui ipsemet interfuit. Ejus mentionem jam fecimus in Actis A. 1724 p. 408 & hoc Anno p. 181 ex conjectura *Thümmigiana* atque ex descriptione præsenti apparet, *Thümmigium* in

conjectando non fuisse infelicem. *Deslandes* mira narrat de inundatione arenosa in Britannia minori, quæ Galliæ provincia est. Etenim non procul a littoribus maris ab anno 1666 terra ad distantiam quatuor milliarium Gallicorum obtecta fuit sabulo, ita ut incolæ, quorum nunc ædes sepultæ sunt, nonnisi turrium fastigiis & fumariis hinc inde eminentibus, loca habitata relinquere fuerint coacti. Progreditur quotannis inundatio, & hodie nonnisi dimidii milliaris intervallo distat ab oppido *S. Pauli*, successu temporis tandem evacuando. Arenam valde subtilem magna copia & ingenti celeritate secum vehit Solanus & arctapeliotes ex vado, ubi arena accumulata ultra superficiem maris eminet. Idem *Deslandes* autor est, aquam dulcem, postquam putredine corrupta fuit, mortuis vermibus, iterum fieri bonam. Dum altera vice corrumpitur, alia in eadem generari insecta; immo adhuc alia, ubi tertia corruptio accidit. Fieri autem posse, ut trium mensium intervallo aqua ter, immo quater corrumpatur. Impediri corruptionem & insectorum generationem, si dolia halitu sulphuris accensi inficiantur, vel aquæ spiritus vitrioli exigua quantitas affundatur. Ceterum ut aqua marina salubris fiat, eam non a sale, sed amaritudine purgandam esse censet. *De Mairan* meminit novæ ceræ speciei, quæ ex granis cujusdam arboris in India excoquitur. In terræ motu, de quo dictum Mense Martio p. 109, & qui contigit noctu inter 7 & 8 Decembris A. 1720, nova insula prodiit, quæ in distantia 7 vel 8 milliarium Gallicorum conspicitur; sed Mense Martio A. 1722 jam insigniter imminuta fuit. *De Malezieu* singulare prorsus vidit phænomenon trium Solium in eodem circulo verticali positorum & sese mutuo contingentium d. 24 Octobris A. 1722. Unus occidit post alterum, cumque tertius solus restaret, instar veri luminosus apparuit. Antequam occiderent, omnis terra circumjecta quasi ardere visa. *Maraldus* A. 1721 deprehendit quantitatem aquæ pluvialis 12 dig. $7\frac{1}{3}$ lin. Idem d. 16 Octobr. A. 1721 & d. 4 Jan. 1722 observavit declinationem acus magneticæ 13° versus occidentem, ita ut intra biennium stationaria visa fuerit.

In *Anatomicis* novam morbi speciem describit *Petitus* sub nomine *carnificationis ossium*, quam pluribus observationibus confirmat. Ossa scilicet duritiem amittunt, fibris eorundem carneis

neis propemodum aſſimilatis. Notatu vero dignum eſt, quod oſſa ſæpius abierint in carnem, immutata prorſus cartilaginum ſubſtantia. *Morandus* obſervationes nonnullas de oculorum ſuffuſione communicat. *Littre* caſum ſingularem recenſet, ubi uterus & difficultas reſpirandi eandem habuere cauſam. Vulgi opinione conſtat, ſoleas a carabis gigni. *Deslandes* cum inſignem caraborum multitudinem in labro ligneo aqua marina pleno aſſervaret; tredecim diebus elapſis octo vel decem ſoleas exiguas deprehendit. Repetito ſæpius experimento, idem ſemper fuit eventus. Re tandem accuratius examinata, vidit ovula ſolearum inter pedes caraborum magno numero obvia, in quibus ope microſcopii embryonem diſtinguere licuit: ut adeo carabi excludant ovula ſolearum. *Godofredus* commemorat menſtrui ſanguinis anno ætatis 40 ob fœtum tubarium defectum, qui tandem in maſſam irregularem excrevit & anno decimo quinto mortem intulit matri. *Freſier*, Architectus militaris Regius in inſula S. *Dominici*, refert, natum ibidem fuiſſe vitulum, cui ſquamæ pilorum loco fuerint. Fertur eſſe effectus imaginationis vaccæ gravidæ metuentis ſibi a crocodilo vaccis infeſto. Denique *Lemery* autor eſt, virum Religioſum ſtato tempore per octo jam annos vomitus pati, materia excreta urinæ ſimili. A vomitu ingentem ſentire dicitur in renibus dolorem. Ceterum A. 1722 *Helvetius* edidit *Ideam generalem œconomiæ animalis & obſervationes de variolis*, cujus argumentum *Fontenellius* recenſet. In ſolis Commentariis extant duo ſchediaſmata *Petiti*, Chirurgi, alterum de luxatione cruris; alterum de ruptura tendinis, cui *chordæ Achillis* eſt nomen. Ibidem quoque reperies obſervationes *Morandi* de hydatidibus & obſervationes miſcellaneas *Winslovii*. Explicat hic ex principiis anatomicis, qui fieri potuerit, ut præſtigiator per nares clavos adigeret & vas aqua plenum fune mediante inde ſuſpenſum teneret. Deſcribit ſtructuram cranii ſingularem & alia ad oſteologiam ſpectantia. *Morandus* vero in cadavere militis reperit ſaccos membranoſos pluribus viſceribus infimi ventris annexos & hydatidibus innumeris plenos.

In *Chymicis* vegetationes artificiales expendit *Petitus*, Medicus, eas præſertim, quæ nihil metallici continent, ſed tantum ex ma-

teriis ſalinis, ſulphureis ac terreis fiunt. Uſus eſt potiſſimum nitro depurato, cryſtallo minerali, ſale Armoniaco, ſale marino, ſale de duobus ſeu ſale ex capite mortuo aquæ fortis ex nitro & vitriolo paratæ extracto, & menſtruis, aqua communi, vino, aqua calcis, variis ſpiritibus, ſubinde cum oleo Tartari per deliquium commixtis. *Godofredus* de impoſturis Alchymiſtarum diſſerit, & *Fontenellius* omnem philoſophiam hermeticam rejicit, negans, unquam metallum imperfectum, nedum aurum arte fuiſſe productum, vel radicaliter ſolutum. Prodiit A. 1722 liber, quem *de Reaumur* conſcripſit, ſub titulo Artis convertendi ferrum cuſum in chalybem & artis emolliendi ferrum fuſum, cujus argumentum prolixe recenſet *Fontenellius*. Liber utiliſſimus, cum opera ex ferro longe minori ſumtu parare doceat, quam vulgo fieri ſolet.

In *Botanicis* Florem terræ ſeu cœli, quem *Magnolius* & *Tournefortius* primi inter plantas retulerunt, deſcribit *de Reaumur*. *Godofredus* ſibi videbatur reperiſſe radices, ſed *de Reaumur* perſuaſus eſt, nullas dari. Hiſtoriam naturalem *Vagnillæ* exhibet *Juſſieu*, quam obtinuit a *Partietio* Conſule Gallo Gadibus in Hiſpania. Affertur enim ad nos ex America ab Hiſpanis, qui nomen indiderunt fructui. *Vaillantius* in condendis novis plantarum generibus pergit & ſtricturas quasdam in methodum *Tournefortii* edit.

In *Algebraicis* comparet integer Tractatus, quem *de Lagny* modeſto titulo de Progreſſionibus arithmeticis omnium graduum in infinitum inſcribit, cum in eodem agat de reſolutione æquationum determinatarum omnium graduum, quem adeo iſti in Hiſtoria ſubſtituit *Fontenellius*. Sumit autem *de Lagny* vocem progreſſionis arithmeticæ in latiori ſignificatu, ita ut per eam denotetur numerorum ſeries, quorum differentiæ vel primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ, vel quartæ, vel quintæ &c. in infinitum ſunt æquales. Et ex harum ſerierum indole deducit methodum ſuam extrahendi radicem ex æquationibus determinatis cujuſcunque gradus. Promittit autem, ſe calculum integralem ſeu ſummatorium harum ſerierum alio tempore daturum & ad Geometriam appli-

applicaturum. Promittit etiam methodi suæ applicationem ad æquationes intricatissimas & compendia operationum.

In *Geometricis* ultimum schediasma recensetur, quod *Varignonius* exhibuit Academiæ Scientiarum & in quo respondet Religioso cuidam Italo ante annos complures ipsum aggresso, quod cum recentioribus Geometris curvas instar polygonorum infinitorum laterum consideraret. *Saurinus* difficultatem examinat, quam olim *Parentius* contra isochronismum cycloidis movit & nuper *de Louville* renovavit. Nimirum 1 per principia Geometriæ recentioris arcus infinite parvus est chordæ æqualis & tempus mobilis per utramque viam æquale, & 2 arcus infinite parvus curvæ & circuli osculatoris sunt æquales & consequenter idem quoque tempus descensus per utrumque. 3 Secundum Galilæi systema tempus per diametrum circuli osculatoris dimidiæ cycloidis est duplum temporis per diametrum circuli generatoris, & 4 tempus per chordam infinite parvam, qua terminatur semicirculus, est æquale tempori per diametrum circuli. Denique 5 secundum *Hugenium* tempus per ultimum arcum infinite parvum cycloidis est ad tempus per diametrum circuli generatoris ut semiperipheria circuli ad diametrum, h. e. fere ut 3 ad 2. Ex harum propositionum collatione difficultatem deduxere *Parent* & *de Louville:* inferunt enim ex 4 propositionibus prioribus, tempus per arcum infinite parvum cycloidis esse duplum temporis per diametrum circuli generatoris, quod per propositionem *Hugenianam* est ad hoc ut 3 ad 2. *Saurinus* admittit errorem aliquem, sed qui nec a principiis pendet, unde *Galilæus* deduxit Chordarum circuli isochronismum, nec ab iis principiis, quorum ope *Hugenius* detexit arcuum Cycloidis isochronismum. Ostendit nimirum, etsi in Geometria recentiori arcus infinite parvi cycloidis & circuli osculatoris sibi mutuo substitui possint, perinde ac arcus infinite parvus circuli osculatoris ac ipsius chorda, tempus tamen per arcum infinite parvum & ejus chordam non esse idem. Etenim identitas arcus & chordæ infinite parvorum pendet inde, quod non differant nisi quantitate infinite parva secundi gradus, quæ respectu primi evanescit: quoniam vero vis verticalis, qua utrumque spatium per-

percurritur, est quantitas infinite parva secundi gradus, ejus respectu differentia spatiorum secundi gradus non evanescit, ut adeo temporibus inæqualibus percurrantur. Notandum vero, quod non chorda, sed arcus minori tempore percurratur: id quod probare aggressus est *de Louville*, cum paradoxum videri possit ad curvam celerrimi descensus non attendentibus.

In *Astronomicis* parallaxin Martis methodo *Cassiniana* scrutatus est *Maraldus*, cum mense Augusto A. 1719 in oppositione cum Sole esset terræ proximus, non procul a Perihelio distans. Reperit autem parallaxin Martis 27 scrupulorum secundorum, unde sequitur parallaxis Solis horizontalis 10 secundorum, qualem *Cassinus* reperit A. 1672 & A. 1704, ubi eadem propemodum fuit Martis positio respectu terræ. Investigavit quoque in commoda positione Veneris parallaxin, cujus a parallaxi Solis differentiam reperit eadem methodo 33 scrupulorum secundorum, quanta ex parallaxi Martis ante determinata per famosam regulam *Kepleri* resultat. Quoniam hodie multi spe præmii amplissimi obtinendi ducti arduum in re nautica problema de determinanda maris longitudine solvere tentant, qui nec satis intelligunt, quid quæratur, principiorum Geometriæ & Astronomiæ prorsus ignari, *Cassinus* operæ pretium duxit de hoc problemate commentari. Argumentum scripti recenset *Fontenellius*. *De Malezieu* egregium observavit Stampis Tabularum Solarium *Cassini* cum cœlo consensum. Elevationem æquatoris in urbe ista reperit 41° 34′ 30″ & A. 1720 d. 21 Junii declinationem Eclypticæ maximam 23° 28′ 42″. *Cassinus* quædam monet de observationibus astronomicis, quas R. P. Feüillée, Mathematicus Regius, ad Academiam Regiam Scientiarum misit. Cum A. 1720 d. 5 Martii Venus a Luna occultaretur, per limbum illuminatum h. 11 18′ 25″ eclipsari cœpta, ante occultationem tota super disco Lunæ apparuit, miro refractionis effectu. Eidem causæ tribuendum, quod subinde, vere præsertim & autumno, matutino & vespertino tempore, montes *Corsicæ* insulæ in tractu Genevensi videantur, qui alio tempore quasi undis submersi disparent. Insulæ hujus situm geographicum determinat *Maraldus*. Idem d. 28 Jun. 1722 observavit eclipsin lunarem. Penumbra attigit limbum Lunæ orientalem 12 h. 1′ 5″; ini-

initium eclipſaos h. 12. 15′ erat adhuc dubium, ſed h. 12. 16′. 20″ certum. Hor. 13. 22′ immerſio totalis erat dubia; at hor. 13. 24′. 20″ certa. Color erat ruber in obſcuratione totali: pars ſeptentrionalis paullo obſcurior erat meridionali. Hor. 14. 25′. 48″ emerſio erat dubia; at h. 14. 27′. 38″ initium emerſionis certum. Hor. 15. 36′. 45″ accidit finis totius eclipſeos. Duratio abſcurationis totalis ſeu mora Lunæ in umbra fuit 1 h. 3′. 18″; integræ vero eclipſeos 3 h. 20′. 25″. *Caſſinus* initium notavit h. 12. 16′. 37″, immerſionem totalem 13. h 23′. 46″, emerſionis initium h. 14. 27′. 20″, finem h. 15. 35′. 41″. Iidem d. 8 Decembr. A. 1722, præſente Rege, Verſaliis obſervarunt eclipſin Solis. Initium accidit h. 1. 42′. 58″, maxima obſcuratio h. 2. 51′. 30″, quæ erat dig. 6. 12′. Hor. 3. 44′. 30″ quantitas decreſcentis erat 2 dig. 44′. Mox cœlum nubibus tectum.

In *Mechanicis* de corporum reflexione tractat de *Mairan.* Prima parte diſſertationis ſuæ agit de reflexione corporum in planum immotum impingentium. Quodſi corpus latere deſtituatur, nullam fore reflexionem, ſed motum expirare debere, ſi directe impingat; mobile autem juxta planum, in quod impingit, progredi debet, ſi oblique impingat. Quodſi vero corpus fuerit elaſticum, tum demum locum eſſe reflexioni, cum in impactu comprimatur & mox iterum figuræ priſtinæ reſtituatur. Si elaſticum oblique impingit, tum motum obliquum more recepto reſolvit in duos ſimplices, quorum alter eſt verticalis, alter vero horizontalis. Horizontalem, cui planum ſeſe minime opponit, invariatum agnoſcit; verticalem vero mutari pro ratione impactus. Anguli incidentiæ & reflexionis æqualitatem pendere a duobus principiis, vi nempe horizontali conſtante & inalterabili, atque vi verticali per conflictum deſtructa & integra rurſus reſtituta. Quodſi iſta reſtitutio patiatur diminutionem vel augmentationem, rationem quoque anguli reflexionis ad angulum incidentiæ variari, atque adeo in natura rerum ob cauſas phyſicas vix unquam perfectam dari æqualitatem anguli incidentiæ & reflexionis. Differentiam omnem poſſibilem formulis algebraicis comprehendit *de Mairan.* Probat autem *Newtoni* placita, quod reflexio luminis a ſpeculo non fiat a particulis ſpeculi, ſed a particulis atmoſphæræ ipſum ambientis, quæ eſt eadem cum materia poros mi-

minimos replente. *Bon*, horologiopæus, ostendit Academiæ Scientiarum pendulum a se inventum, quod indicat tempus verum, diversum ab eo, quod A. 1717 dedit *de la Hire*. Utitur ea fini curva in se redeunte, quæ juxta tabulam æquationis horologii construitur, quotannis in Ephemeride jussu Academiæ Scientiarum edita sub titulo: *la Connoissance des temps* extantem.

Mortui sunt hoc anno *Cupletus*, *Meryus* & *Varignonius*. Eorum primus *Claudius Antonius Couplet* natus est Parisiis d. 20 Aprilis 1642, patre *Antonio Couplet*, cive Parisiensi. Patre sic volente, Jurisprudentiæ studio sese tradidit & in numerum Advocatorum receptus fuit. Sed mox hujus vitæ generis pertæsus, opera *Buboti*, Cosmographi & Architecti militaris regii, in Mathesi profecit, cujus agnatam cum 24 annos natus A. 1665 in uxorem duxisset, ejusdem commendatione in Academiam Scientiarum A. 1666 fundatam receptus est, habitationem commodam in Observatorio regio cum custodia machinarum nactus. A. 1670 Professionem Matheseos in equili majori regio a *Buboto* meruit, cumque illo tempore stupendi aquæductus fierent jussu Regis, in arte libellandi, quæ novam prorsus formam induebat, multum profecit. Maximum, quod perfecit, opus fuit, quod in Burgundiæ oppidum *Coulanges la vineuse*, fontibus destitutum, aquam ex fontibus scaturientem deduxerit A. 1705. Cum ex lacubus haurirent aquam, quibus exsiccatis, ejus tanta erat penuria, ut eam ex fonte, integro milliari Gallico ab oppido distante, arcessere tenerentur, maximo in incendiis dispendio, ad quæ restinguenda vinum flammæ ferali aliquando affundere coacti, & irrito prorsus successu aquæ in vicinia sæpissime fuissent quæsitæ; *Cupletus*, principiis suis confisus, quod intra viscera terræ ubivis sint venæ aquam versus declive deducentes, in solo sabuloso dissipandam, in glareoso & alio aquas sistente colligendam, aquas repertas in oppidum felicissime deduxit, tanto incolarum gaudio, ut ad ejus adventum campanas fortissime pulsarent, maxima earum ob agitationem nimiam sede sua divulsa, & hymnum S. *Ambrosii* cantarent. Cupletus aliorum magis commodo, quam propriæ utilitati serviens, rationem aquarum inventarum candide exponebat, hanc inscriptionem meritus:

Non

Non erat ante fluens populis sitientibus unda,
Ast dedit æternas arte Cupletus aquas.

Anno ætatis 79 apoplexia ipsi infesta & mox altera vice repetita paralysin in lingua & œsophago causata est. Morbo biennali enervatus A. 1722 d. 25 Julii ætatis 81 vitam cum morte commutavit. Fuit Academiæ Scientiarum Thesaurarius, in qua functione ipsi successit filius.

Joannes Mery natus est Vatani in Biturigum Provincia d. 6 Jan. A. 1645, patre *Joanne Mery*, Chirurgo. Cum ex studio literarum parum voluptatis perciperet, ad Chirurgiam animum applicuit & anno ætatis 18 Parisios venit, ut in nosocomio proficeret, ubi exercitiis diurnis minime contentus, clanculum cadavera noctu in lectum suum deportavit, ut ex eorum sectione proficeret. A. 1681, cum *Lamius*, Medicinæ Doctor, secundam editionem libri de anima sensitiva meditaretur, ab eo rogatus, auris descriptionem apposuit, mox Chirurgi Reginæ spartam nactus. A. 1683 *de Louvois* ipsum Chirurgum Superiorem militum invalidorum constituit, & anno sequente mittebatur a Rege Galliarum in Lusitaniam, Rege Lusitanorum Chirurgum petente, qui conjugi ægrotæ succurreret: sed antequam is advolaret, expiraverat Regina. Nullis vero precibus se adduci passus, ut vel in Lusitania, vel in Hispania sedem suam figeret, in patriam mox rediit, ubi A. 1684 in Academiam Scientiarum receptus. A. 1692 jussu Regis in Angliam abiit; sed quænam fuerit itineris causa, nec conjux, nec liberi rescivere. A. 1700 Chirurgus primarius nosocomii factus, observationes exactas curæ cordique habebat, neglectis systematibus; parum enim curabat, cur hæc ita sint, non aliter. Musæum habuit Anatomicum instructissimum. Fulget in eo sceleton, ubi nervorum omnium ductus a primo fonte, usque ad extremitates comparent. Parum loquebatur de iis, quæ noverat, nec precibus exterorum adduci poterat, ut Anatomiam traderet. Varia ipsius schediasmata leguntur in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, de aere in pulmonibus, de iride oculi, de choroide, de nova nervi optici structura, de generatione animalis absque coitu, & inprimis de circulatione sanguinis in fœtu, seu de usu foraminis ovalis, in quo universam Anatomicorum cohortem

ſibi contradicentem inſuper habuit. De hoc argumento A. 1700 peculiarem edidit Tractatum, cui ſubjunxit animadverſiones in novam artem ſecandi lapides. Quemadmodum difficillimus erat in admittendis placitis alienis, ita pertinaciter inhærebat ſuis & in diſputando non ſibi temperabat a fervore. Dicitur vidiſſe valvulam *Euſtachii* & glandulas *Cuperi* ante *Euſtachium* & *Cuperum*: enimvero, judice *Fontenellio*, inventa relinquenda ſunt iis, qui in publica poſſeſſione exiſtunt. Obiit d. 3 Novembr. A. 1722, ætatis 77, relictis liberis ſex. Per omnem vitam uſus eſt amico fideliſſimo *Varignonio*, & ultimos vitæ annos totos in exercitiis pietatis conſumſit.

Petrus Varignonius natus eſt Cadomi in Normannia A. 1654, patre Architecto, cui fortuna erat valde mediocris. Artem ruditer delineandi horologia Solaria a parente hauſerat, & ſtudio Theologico conſecratus, cum apud Jeſuitas Cadomenſes Philoſophiæ operam daret, forte fortuna in bibliopolio incidit in *Euclidem* & ejus lectionem antepoſuit Philoſophiæ ſcholaſticæ, æterna incertitudine, perplexitate Sophiſtica & inutili, immo affectata ſubinde obſcuritate laboranti. Geometriæ ſtudio ad *Carteſii* opera deducebatur, unde ipſi multum luminis affundebatur, improbantibus parentibus ſtudium, quod in iis evolvendis poneret, qui facile videbant, non eſſe libros ordinarios, quos tractarent commilitones. Ad Theologiam cum pedem promoviſſet, vetera ſtudia non deponebat, ſed ſæpiſſime in claſſibus Philoſophorum opponentis vice fungebatur. Commendabant opponentem argumentorum firmitas & vocis elatæ claritas. Firmam ea de cauſa amicitiam contraxit cum Abbate *S. Petri*, qui tunc in eodem collegio Philoſophiæ operam navabat, & qui ipſum contubernalem ſibi adſciſcebat, addito 300 librarum ſtipendio annuo. Uterque Pariſios venit A. 1686. Abbas potiſſimum ad mores hominum & principia regnandi, *Varignonius* vero ad Matheſin cogitationem omnem convertebat. Ipſorum ſodalitio frequentiſſime fruebatur *Fontenellius* conterraneus. *Varignonius*, cum conſtitutione corporis eſſet robuſta, continuis laboribus tempus conſumebat, ita, ut lucubrationibus intentus ſæpe miratus fuerit, jam alteram a nocte media elapſam eſſe horam. A. 1687 in publicum emiſit Ide-

Ideam novæ Mechanicæ, dedicatam Academiæ Scientiarum, de qua olim diximus in his Actis, cum applausu a Mathematicis excepta: & mox A. 1688 Geometræ locum in Academia Scientiarum & Professoris Matheseos in Collegio *Mazariniano* obtinuit. A. 1690 prodiere ipsius Conjecturæ novæ de gravitate, & Commentariis Academiæ Regiæ inserta sunt, quæ de motu analytice meditatus. Quæ enim de hoc argumento hactenus meditati fuerant alii, *Varignonius* formulis admodum generalibus complexus est, calculo *Leibnitiano* felicissime usus, quem plurimum excoluit. In Geometriæ historia valde versatus erat. Studiorum intemperantia morbum pertinacissimum sibi consciverat, ita ut sex mensium spatio vita periclitaretur & tribus annis integris languorem perennem perciperet. In symptomate febrili subinde sibi visus est ambulare in media sylva, ubi omnia arborum folia calculis algebraicis obsita. Illo tempore *Wallisii* spatia plusquam infinita refellere studuerat, quod scriptum ipso inscio in Commentariis evulgari curavit *Carré*. Omnibus exemplaribus Ideæ novæ Mechanicæ distractis, de amplo opere Mechanico edendo cogitabat; sed tempus eidem perficiendo non suppetebat, cujus non exiguam partem frustrabat commercium literarium cum eruditis, & quod plurimi cum exteri, tum indigenæ eum quotidie accederent. Pacis quamvis esset studiosissimus, Religiosus tamen Italus impugnabat principia, quibus more modernorum Geometrarum usus fuerat in tangentibus & angulo contactus curvarum determinandis. Et ex ejus responsione, quæ scriptorum ultimum est, quod Academiæ Scientiarum obtulit, relationem contexuit *Fontenellius* in Historia anni 1722. Duobus ultimis vitæ annis difficultate respirandi laboravit, & cum d. 22 Decembris A. 1722 lectionibus in Collegio *Mazariniano* vacasset, nocte sequente subita morte extinctus. Non vidit *Fontenellius* quenquam, qui conscientiæ suæ magis rationem habuerit, quam *Varignonius*, seu exactius satisfacere studuerit judicio mentis interno. MScripta legavit *Varignonius* amico suo *Fontenellio*, qui Mechanicæ editionem & commercium literarium una cum relatione de ceteris publice promittit.

Notandum denique, sub finem Commentariorum comparere

Scriptum a Societate Regia, quæ Montepessulano floret, ad Parisiensem missa, in quo *Senesius* continuat praxes Geometricas de soliditate fornicum determinanda, quarum pars prior subjuncta est Commentariis A. 1719.

Ausführliche Anleitung zu der gantzen Civil-Bau-Kunst rc.

i. e.

INSTITUTIONES COPIOSÆ TOTIUS ARchitecturæ Civilis, quibus, præter Descriptionem vitæ, V Ordinum, præcipuorumque ædificiorum J. BAROZZI DE VIGNOLA, nec non MICH. ANGELI, quicquid ad Architecturam civilem pertinet, luculenter explicatur atque illustratur; antea Gallice collectæ atque editæ ab A. C. DAVILERIO, ac deinde in linguam Germanicam translatæ, multisque Annotationibus & schematismis auctæ a L. CHRIST. STURMIO; nunc cum nova & pleniore editione Gallica collatæ, correctæ, atque accurato Indice instructæ.

Augustæ Vindelicorum, apud hæredes Jerem. Wolffii, 1725, 4.
Alphab. 2 plag. 8 & Tabb. æn. 150.

QUanta sit apud Architectos J. Barozzi de Vignola autoritas, neminem præterire potest harum rerum vel mediocriter peritum. Complures quidem extant editiones præclarissimi ejus libelli, sed palmam sine dubio meretur illa, quam Gallice adornavit luculentissimoque Commentario illustravit A. C. Davilerius. Prodiit ea primum Parisiis 1691, sub titulo, *Cours d' Architecture*, ac deinde iterum Amstelodami 1694: quo anno etiam in Actis nostris recensita & collaudata est. Transtulit hoc opus Davilerii in linguam Germanicam atque Amstelodami edidit B. Leonh. Christ. Sturmius, Vir haud dubie de Architectura meritissimus, atque hoc nomine a nobis sæpius commemoratus; idemque novas quasdam annotationes delineationesque adjecit, ac præfationem præmisit, in qua potissimum de libris ad addiscendam Architecturam pertinentibus, deque ipsius clarissimi Editoris

ris in hac arte progressibus, exponitur. Nunc cum & exemplaria hujus Editionis omnino distracta sint, ut haberi amplius vix queant, & nova haud ita pridem editio Gallica prodierit, compluribus capitibus, ad constructiones podiorum, caminorum, scalarum, contabulationum, spectantibus aucta, operæ sane pretium fecerunt hæredes B. Jerem. Wolffii, Augustani, quod Versionem Germanicam Sturmianam, cum Gallica modo commemorata diligentissime collatam, denuo recudi eleganter, correcte, & cum pleniore Indice, curarunt.

DE OPTIMIS STUDIIS ORATIONES X JACOBI FACCIOLATI, S. Theologiæ Doctoris, & in Seminario Patavino Stud. Præfecti. Accedunt Laudatio Funebris, Commentariolum de Latina lingua, & Exercitationes aliæ.

Patavii, apud Jo. Manfré, 1723, 8.
Alphab. 1 plag. 3.

QUam varie se diffundat Celeb. *Facciolati* ingenium, quanta & eidem insit vis in dicendo, si non aliunde constaret, quamvis vel nobis testibus satis constare potest, hæc certe Orationes abunde docerent: in quibus recensendis otium nobis ipsi quodammodo fecimus, qui aliquas earum separatim editas jam antea recensuimus. Et primæ quidem, quæ *ad Grammaticam* inscribitur, brevem jam pridem mentionem fecimus in Actis A. 1714 M. Dec. p. 563: illud nunc addimus, Autorem, incertas admodum esse Grammaticorum regulas, passim contendere, quod inter multa Emanuelis Alvari, qui de sola nominum, verborum ac participiorum constructione quingentas ferme regulas composuit, exemplo docet, qui verbum, *AMO*, Activum pronuntiat: at Facciolatus ipsi Ausonium opponit, qui ad Neutra hoc verbum refert: *Ut apud Deum fieri amat*; cumque ille asserat, nullum alium casum poscere hoc verbum, quam Accusativum, Noster cum Genitivo jungit: *Nolo Thaidem amare tanti*; atque ita multis ipsius regulas perstringit. Imprimis vero risui & ludibrio exponit ipsas Grammaticorum inter se contentiones, quibus illi in-

incertam rerum suarum fidem luculenter satis produnt; ut cum de Pronominum causa, numero ac natura longe aliter Varro, aliter Probus, aliter Priscianus, aliter Donatus, aliter ipse Quintilianus sentiant; Valla castiget Priscianum, quod ficum morbum quartæ Declinationis fecerit; in hunc item invehatur Petrus Ramus, quod ficum fructum masculo genere extulerit; Impersonalia dicat Alvarus, *decet*, *pœnitet*, *pluit* & similia; nulla dari Impersonalia, testetur Deos hominesque Scioppius. Hinc illa esse puerilia fere tantorum virorum jurgia & contumelias; litterarum porcum Varronem dici a Palæmone; Priscianum græcum hominem Latinæ linguæ fucum illivisse, credere Alvarum; Vallæ elegantias a Ramirezio de Prado inelegantes appellari; Donatum, Probum, Servium, Charisium monstra Latii vocari a Scioppio; imo & hunc miserabilem Litteratorem ab Hornio, virum desultoriæ levitatis a Labbeo, canem Grammaticum a Lambecio. Denique & ipsum Orationis genus, cui assuescere solent Grammatici, egregie carpit, & Terentium Varronem ex antiquis, Julium Cæs. Scaligerum e recentioribus in theatrum producit. De altera *ad Humanitatem* non est ut nunc repetamus, quæ in Actis A. 1715 M. Jun. p. 279 dicta sunt. Sequitur *ad Rhetoricam* Oratio tertia, in qua de cura verborum, quæ præcipua debet esse Rhetori, verba facit, eos imprimis adortus, qui præcipuas eloquentiæ partes volunt, invenire ac disponere, eloqui vero postremam, ceu minimi laboris, nulliusque fere dignitatis. Hos tum ipso Eloquentiæ nomine, quod ab eloquendo dictum, tum & aliorum testimoniis refutat; ut Ciceronis in Orator. Cap. 14 dicentis, *inventionem ac dispositionem prudentis hominis esse, Eloquentiam Oratoris;* nec non M. Fabii, qui lib. 8 in procem. *elocutionis rationem partem operis difficillimam* vocat; imo ipsius etiam Cæsaris, qui, *sumendam a verborum delectu eloquentiæ originem*, contendit. Nimirum inventionem ac dispositionem ad Dialecticam pertinere, solam eloquentiam ad Rhetoricam, nec illos Græciæ Oratores celeberrimos, ut Pisistratum, Solonem, & Clisthenem, ceterosque omnes, qui Athenis ante Periclem & Thucydidem dixerunt, Oratorum nomen mereri, quod invenire ac disponere probe quidem sciverint, suaviter vero ac eleganter eloqui

qui plane ignoraverint. Nec mitiorem ſperandam Ciceroni fortunam fuiſſe, ſi, quæ ſingulares, exquiſitæ, imo plane divinæ ſunt ipſius ſententiæ, hiulca quadam & inquinatiſſima aut Apuleji, aut Tertulliani, aut Marcellini dictione involutæ fuiſſent. Jam vero, quod ſua illis conſtet præſtantia ac dignitas, verborum ſuavitatem efficere. Nihil vero ſecundum Iſocratem, uti Plutarchus in vita ejus refert, eſſe aliud artem Oratoriam, quam facere de parvis magna, de magnis parva, ad quod efficiendum neceſſe ſit, ut omnium figurarum artes probe calleamus, iisque tum extendere res, tum contrahere ſciamus. In Orat. IV *ad Philoſophiam* ſolam adoleſcentibus hiſtoriam Philoſophicam commendat, ſubtiliorem vero omnem cogitandi rationem diſſuadet, propterea, quod ingeniorum debilitas altiorem doctrinarum indagationem ferre nequeat, nec tantum ipſis ſit judicii, quantum ad dignoſcendum verum requiritur, multo vero facilius ſit, variorum referre hac & de illa re ſententias, quam ſuam ceteris addere, aut certi cujusdam Philoſophi opinionibus inhærere, ad quas penitus intelligendas in omnem ipſius doctrinam variasque quæſtiones alias ſubtili quodam acumine ſit excurrendum. Delabi enim in varios præjudiciorum errores adoleſcentem, qui prima ſtatim ætate, deficiente plane judicio, Philoſophiam affectet, doctrinamque aliquam magis juvenili quodam impetu, quam certi verique conſcientia arripiat. Expectandam potius maturam ætatem eſſe, judiciique vires præſtolandas; tum demum, quid optimum, quidque rectum ſit, judicandum. Nec ipſum inanem eſſe, qui ex hiſtoriæ Philoſophicæ notitia depromatur, fructum, cum in interpretatione autorum, inprimis Poetarum, non parum illa afferat utilitatis, & horum nonnulli Stoici, Epicurei nonnulli, plures Socratici, imo & Peripatetici ac Pythagorei quidam inveniantur, quos ſi quis inſpexerit ignarus hiſtoriæ Philoſophicæ, illum hæſitaturum, nec, quid ſibi velit autor, intellecturum. Hinc illam eſſe Criticorum ignorantiam, Homero infauſta multa minitantium, quod ineptæ fabulæ autorem illum crederent, rerum pulcherrimarum, quas ex vetuſta Ægyptiorum ac Phœnicum diſciplina collectas fabulis illis incluſit, ignari æſtimatores. Oratione VIII *ad Theologiam* id agit, ut Theologum neminem dici poſſe doceat,

nisi qui pius ipse supremi Numinis cultor sit, quique ad modum Socraticorum, qui ita omnino vivebant, quemadmodum docebant, magis suo exemplo, quam doctrina ad virtutem & Dei reverentiam alios concitet. Qui enim intentius de sapientia & eruditione, quam de vitæ innocentia curent, ac in eo multum laudis quærant, ut vel novi sectarum autores quondam audire possint, vel dubitent de eo, quod tot seculis suo constitit valore, hos nomine Theologorum indignos credi, & quam infelici produxerant ingenio, in alios etiam pestem derivare. Sexta Oratio *ad S. Scripturam* veterum linguarum studia illis commendat, qui subtiliori, quam plebs solet, judicio circa Scripturæ S. indagationem versantur. Esse enim omnino quædam, asserit, S. Scripturæ loca, in quibus forte non suffecerit, illam, quam dicimus Vulgatam, Bibliorum versionem cognovisse, sed quæ ex fontibus explicari necesse sit. Lexica nonnulli opponunt, quibus nimium temporis videtur impendendum esse linguarum exercitio; ex iis enim omnia, quæ cognitu difficiliora sint, depromi facile posse, existimant. At his, regerit *Facciolatus*, memoriæ magis, quam ingenio & judicio consuli. Inter exempla varia maxime urget vocem סֶלָה Psalmo LII, frustra de ea consuli Lexicorum oracula ratus, cum parum referat invenisse in iis variorum de illa sententias, quod e. g. Junius & Tremellius Adverbium, Paulus Burgensis & alii vocem ἐγκλιτικὴν, Matthæus Polus Exclamationis signum, Calovius & Olearius pausæ significationem, Buxtorfius musicam notam faciat. Horum vero omnium quis rectius statuat, tacere Lexica, nec sine solerti linguarum studio cognosci. Adducit inde loca multa alia controversa, ut de verbo הַיֵּמִם Genes. XXXVI, de קָרַן Exodi XXXIV, de לַמֹּלֶךְ Levitici XX, de הַכֻּשִׁית Numer XII, in quibus explicandis judicium Criticum requirit. Hinc extollit illud Concilii Viennensis, trecentorum Episcoporum ipsiusque Pontificis præsentia venerabilis, decretum, a Gregorio XIII, nec non Paulo V confirmatum, quo non minus Hebraicis, quam Chaldaicis, Arabicis, Græcisque etiam litteris suus in quavis Romana provincia locus concessus est. Oratione VII *ad Juris prudentiam* imprimis docet, omnes gentes Romanis legibus operam dare, sed suis vivere debere. Duabus ergo partibus omne ora-

orationis caput absolvit; altera, nullum esse jus ad cognoscendum Romano præstantius, altera, patrias leges hoc jure temperari oportere, ostendit. Ideo vero illud ceteris præfert, quod egregie Legislator id, quod honestum, bonum, ac decorum ex naturæ principiis est, observaverit, nihilque bonum aut malum lege sanxerit, quod non animus noster sponte sua & cogente nullo arripiat, seu detestetur. Opponit hisce leges aliarum gentium, quibus id, non dicam concessum, imo jussum erat, quod natura ipsa horrore quodam detestatur. Ita Massagetis nec inhonestum nec detestabile visum fuit, uxores habere promiscuas, incertamque sobolem educare: Filias in matrimonium ducere, non indecorum Persis fuit, nec sorores, Atheniensibus: esculentorum furta Spartani probarunt, otium & ignaviam Sybaritæ. Hinc Cicero libro de Orator. c. 44: *Jus civile* inquit *Romanorum multis præclaris artibus excultum, ceterarum gentium inconditum fuisse, ac perridiculum, ne Lycurgi quidem libris, aut Draconis, aut Solonis exceptis.* Orationi VIII *ad historiam* titulum fecit: *Qualecunque historiæ genus ad omnes pertinet, criticum ad paucos.* Nimirum homines ostendit ab ipsis incunabilis rerum novarum insatiabili quadam cupiditate trahi, cum, ipsos infantulos vix ita crepundiis suis delectari, appareat, quam fictis illis nutricularum narratiunculis. Illam crescere cum annis, semperque animis insidere, donec cum vita omnis, quo agitamur, ardor exspiret. Inde ad cunctas disciplinas digreditur, nullamque perhibet sine historiæ studio solide posse excoli; non Poesin, quæ facta imitari fingendo solet, non Eloquentiam, quæ rerum vetustarum exemplis tum ad ornandum tum ad probandum interdum utitur, non Juris prudentiam, quæ sine Romani Imperii totiusque antiquitatis notitia explicari ac intelligi nequit, non Civilem scientiam, quæ multiplici rerum publicarum historia constat, & ex ea maxime conflata est. Neque etiam in ipsa Philosophia morum doctrinam quidpiam esse aliud, quam historiam, aut cum historia ita conjunctam, ut, si careat exemplis, scholastica sit, jejuna ac supervacanea. At maxime illa opus habere Theologum, quem probe nosse oporteat omnes Mosaicas narrationes, acta Pontificum & Conciliorum, priscorum Patrum res gestas, vitasque Apostolorum & Martyrum.

rum. Criticum vero historiæ studium neque opus esse ab omnibus excoli, neque sine magno labore multisque subsidiis posse acquiri. Ut enim obscurissimam antiquitatem excutiat quis, probet, castiget, excipiat, condemnet, pleraque genera rerum, linguarum, studiorum investigasse ipsum oportere, plurima legisse, vidisse, audiisse, ac percepisse ex omni vetusta recentique doctrina. *Ad Ethicam* pergit Oratione IX, in qua solis Poetis moralem institutionem vindicat, nec jure competere Philosophis existimat, ex eo potissimum, quod malit mens humana sub jucunda imagine molliter flecti, quam severis præceptis ad virtutem obstringi. Quæ ultima est Oratio *ad Mathematicam*, minime nos morabitur, cum de ea abunde dictum sit in Actis A. 1722. M. Oct. p. 5.9 Neque est, ut quicquam dicamus de Oratione XI in funere Georgii Card. Cornelii, IV Id. Aug. 1722 mortui, habita, quæ ceteris accessit, cujus Viri vitæ compendium descripsimus in Actis ejusdem Anni & Mensis p. 512, aut de vita Phil. a Turre, quam integram dedimus in Actis A. 1717 M. Aug. p 381. Prodierat & jam olim cum Oratione ad Grammat. alibi memorata, Commentariolus de ortu, interitu & instauratione linguæ Latinæ, quem hic diligentius elucubratum recudit Cl. *Facciolatus*, qui & postremo Epistolas de vocibus, *Nepos*, *Artopta*, *Locus* & *Nota*, quam ultimam vocem pro adnotatione aut explicatione temere ab ipsis Criticis usurpari observat, Exercitationes item, quas vocat, Literarias, ex more atque instituto Seminarii Patavini, cui præest, recitatas, & alia quædam, quæ mira dictionis elegantia placent, subjunxit.

EXEMPLIS ILLUSTRATA ANALECTA styli, quæ ex ore Divi CONRADI SAMUELIS SCHURZFLEISCHII, Polyhistoris incomparabilis, Vitembergæ quondam calamo excepta, nunc vero in usum studiosæ Juventutis sunt exhibita a M. JO. CHRISTIANO KNAUTH, Strebl. Misn. tertio docentium Lycei Dresd. ad Divum divæ Crucis Collega.

Dresdæ, sumtibus Editoris, literis Crusianis, 1725, 8. Alph. 1.

Non

NOn tam de Manibus B. Autoris, qui, si hæc de stylo Analecta, quæ privatis scholis communicaverat, prodire olim in lucem voluisset, longe magis haud dubie exasciata dedisset, quam de studiosa Juventute mereri voluit Cl. Editor, qui illa, hactenus non semel calamo a nostris descripta, publici tandem juris fecit. Dedit in iis præcepta Celeb. Autor tum generatim de stylo, tum speciatim de diversis ejus generibus, de periodis ac mensura pedum orationis prosæ, de particulis recte componendis, de inveniendis argumentis, de iis, quæ pertinent ad Oratorem Civilem in deligendis Autoribus Classicis, de Charactere historico, qua occasione conciones quasdam Livii earumque imitationes proponit, de scribendis Epistolis, ut & de Epistolæ partibus, subjunctis Ciceronis nonnullis, ut & suis & amicorum Epistolis, quibus accedunt postremo carmina quædam in laudem Editoris scripta. His interspersæ sunt p. 58 Particulæ quædam ex Cicerone, Cornelio Nep. & Vellejo Paterculo collectæ, ut & p. 312 selectiora loquendi genera, quæ in Lexicis vix invenias. Nos, ut ceteris recensendis supersedeamus, quædam tantum acutissimi Autoris de eruditis judicia, quæ larga manu adspersit, enotabimus. Christoph. Longolius, hortatu Petri Bembi, exquisitissime imitatus est p. 3.
Ciceronem, ita ut fuerint, (in quibus Majoragius,) qui eum ob nimium imitationis Ciceronianæ studium reprehenderint, quamvis multo æquius de eo judicaverit Muretus, elegantis ingenii & judicii vir. In genere sublimi Ciceronis Orationes pro lege Manilia & pro Muræna, in tenui ejus Topica & Epistolæ quædam ad 21.
familiares, in mediocri Philosophica & uterque Orator aliaque 24.
commendantur. Demosthenes apud Græcos primus numerum 31.
excoluit, quem secutus ipse Cicero. Ejusdem Ciceronis, quem identidem in exemplum proponit, liber ad Trebatium JCtum 76.
scriptus, dignus dicitur, qui ab omnibus, præcipue a Jureconsultis & civilis prudentiæ studiosis legatur, quod in eo & exempla ex jure civili petita sint, & rationes egregiæ ad illud institutum pertinentes, inveniantur. In Batavis magnam laudem adeptus est 121.
M. Zuerius Boxhornius, quod stylum historicum perapte ad numerum oratorium composuerit, & summa vicinarum regionum ingenia recte ac liberaliter ad civile dicendi genus finxerit. Hu- 123.

go Grotius, priusquam imitari cœpit Tacitum, Julium Cæsarem legit diligenter, atque inde sermonis Latini rationem regulamque sumpsit. In exprimenda J. Cæsaris elegantissima simplicitate
p. 128. æstimanda fuit opera Joh. Sleidani, cui in documentis rerum Jacobus Sturmius navavit insigne studium; in cultu sermonis Johannis Sturmii consuetudo ei profuit, multaque laude ejus ornatum ornavit. Ubertatem Livii multa cum elegantia & gravitate
236. imitatus est M. Ant. Sabellicus, historiæ Venetæ conditor egregius, copioseque laudandus. Inter epistolas variorum, de quibus accurate censet, meminit etiam Epistolarum obscurorum virorum, quæ cum ad ignorantiam tum ad mores Monachorum reprehendendos comparatæ, Erasmo tunc ex tumore, qui ei in facie natus erat, laboranti medicinam attulerunt. Nam cum ei a Jacobo Ammiano allatæ fuissent, atque iis risum tenere legendo non posset, raptus tumor est, atque sine ope Medicorum Erasmus convaluit.

M. CHRIST. HENRICI WEISII, LYCEI Chemnitiensis Con-Rectoris, Libri quinque de stylo Romano.

Chemnitii, apud Conradum Stœsselium, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 13.

DE stylo Romano, sive Latini sermonis, cujus rite formandi studium post religionis veræ, morumque honestorum præcepta, & Græcorum Latinorumque autorum interpretationem, præcipuam merito in scholis postulat industriam, jam bene multi operibus in lucem editis præceperunt. Quicquid vero ab aliis bene monitum invenit Autor clarissimus, cujus Dissertationem de Saxonum origine jam in Actis hujus anni pag. 76 recensuimus, id omne pro muneris, quo cum laude fungitur, ratione, discipulis collegium styli petentibus ut inserviret, non solum in unum collegit, sed etiam concinno ordine, & puro, perspicuo, elegantique dicendi genere enarravit. Videlicet in libro I per VIII capita ea persequitur omnia, quæ ad stylum universim spectatum referri possunt, utpote vocis styli significationem, stylique Ro-

Romani excellentiam, excolendi necessitatem, excultique utilitatem, autorum classicorum lectionem & imitationem, styli exercitia & colloquia Latina. In reliquis vero Libris ad specialiora progreditur momenta, & in Libro II de puritate XV capitibus: in III de perspicuitate V capitibus: in IV de dignitate, qua voce decentiam moralem, sive veritatis, prudentiæ, honestatis, & decori studium intelligit, IX capitibus: & in V de elegantia styli, Grammatica, Rhetorica & Logica, nec non de numero Oratorio, suavitate soni, & elegantia verborum ex rebus, quas notant, XI capitibus, docte non minus quam eleganter disputat. Stylo itaque Romano usurum primo respicere jubet linguam, qua scribitur, ut sit pura; tum hominem, ad quem scribitur, ut illa, quæ afferuntur, citra difficultatem intelligere possit; porro suam ipsius dignitatem, ut fidem atque gratiam sibi conciliet; & ultimo loco modum, quo scribitur, ut oratio non solum pura sit, sed etiam venusta & elegans. Nos elegantissimum hunc libellum omnibus styli elegantioris cultoribus de meliore commendare non dubitamus, quippe in quo invenient, quod in stylo & emendando & excolendo lectu observatuque dignissimum.

NOVA LITTERARIA.

Est Holmiæ Vir quidam eruditus, qui Subscriptionis lege vulgare in forma folii constituit opus insigni studio elucubratum, cujus hunc titulum typis impressum vidimus: *Regni Sueciæ Historia Pragmatica, quam vulgo Jus Publicum vocant, inde ab initio Regni ad hoc tempus e traditionibus historicis, legibus non scriptis & scriptis, antiquis & recentioribus, provincialibus & communibus, tum pactis & conventis publicis, decretis comitialibus, & statutis atque edictis regiis, &c. per rerum temporumque periodicas mutationes ingenue ac fideliter deducta, ubi etiam incidenter errores Autoris Anonymi Anecdotorum Sueciæ aliorumque deteguntur & refutantur. Holmiæ, typis Joh. Laur. Horrn, Reg. Antiq. Archiv. Typogr.* Ex Schemate operis, quod titulo accessit, patet, post generalem status Regni Sueciæ notitiam, initia nempe, mutationes & divisiones, formamque regiminis & jus Regium succedendi, Leges hic considerandas esse tum primarias, quæ Regem ipsum, Or-

Ordines, Nobiles scilicet in corpore, classibus & familiis, Clericos, Civitates, rusticos, Senatum porro, Collegia & Magistratus, etiam Academicos, obligant, tum secundarias, forenses, permissivas seu privilegia, consuetudinarias; denique oeconomiam omnem expendendam, reditus nimirum, bancam publicam, rem metallicam, agriculturam &c. & quae ad mercatores, artifices, advenas spectant.

In Belgio Typographi quidam Hagenses & Amstelodamenses Illustrissimi *Aloisii Ferdinandi* Comitis *Marsili* Opus Danubiale, cujus jam pridem singulari Prodromo, A. 1700 in fol. maj. edito, nunc minori forma recuso, & a nobis in Actis A. 1701 p. 84 recensito, spem fecerat, typis mandare forma regia ac subscribentibus vendere decreverunt. Continebit Opus, Leopoldi Imp. jussu & impensis susceptum, Icones fere 400, a peritissimis Italiae Magistris, ad hoc missis, ad vivum delineatas, cum justa expositione, qua Geographia, Antiquitates & imprimis Historia naturalis Hungariae egregie illustrantur. Exemplaria non ultra 625 imprimentur, siquidem Bibliopolae, si numerus excedens reperiatur, sibi ipsis statuunt mulctam 10000 florenorum: nec de nova editione metuendum, cum Tabulae omnes, exceptis Geographicis, Bononiam, absoluta impressione, remittendae, ibique inaurandae & parietibus, ad perpetuam tanti operis memoriam, affigendae sint. Constabit vero sex Tomis, quorum duo primi mensibus tribus post subscriptionis terminum, qui ad Calendas Septembris hujus anni, nec ultra, protrahetur, duo a datis prioribus sex mensium intervallo, reliqui post ultimam distributionem pari sex mensium spatio, tradentur. Totius operis pretium erit 150 flor. Batav. quorum 30 in ipso subscriptionis momento, 40 prima, totidem secunda, totidemque ultima Tomorum traditione solventur. Ceterum quisque Tomus frontibus ad materiam pertinentibus, viticulis, & plurimis ornamentis, ab excellentissimis Italiae caelatoribus incisis, decorabitur. Apochas, propriis Bibliopolarum, qui editionem moliuntur, manibus signatas, tradent, & pecuniam ad se recipient, inter ceteros Hagae Com. *David Martini*, Germanus, nunc ibi degens, & praecipui quique Germaniae, Galliae, Angliae, Italiae, Helvetiae, & Belgii Typographi.

* * *

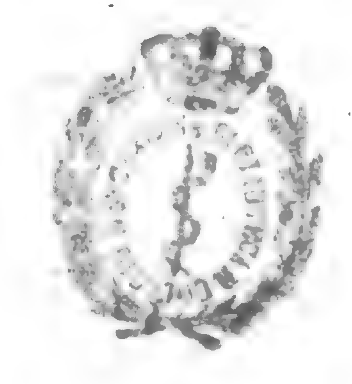
ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Julii Anno MDCCXXV.

THESAURUS ANTIQUITATUM ET HIstoriarum Siciliæ, Sardiniæ, Corsicæ & adjacentium, digeri cœptus cura & studio JO. GE. GRÆVII, cum Præfectionibus PETRI BURMANNI.

Volum. VI, VII, VIII, IX & X.

Lugduni Batav. excudit Petrus vander Aa, 1723, fol. maj. Alph. 18½ Tabb. æn. 259.

CUm nobis, vix aliquot præstantissimi hujus Thesauri Voluminum recensione defunctis, continuo nova veniant perlustranda, veniam facile impetrabimus, quod majori, quam optarent aliqui, brevitate in iis recensendis utimur, quo aliis etiam libris optimæ notæ, qui quotidie prodeunt, locus relinquatur. Quinque iterum sistimus Volumina, quibus novam Præfationem præmisit Cl. *Burmannus*, in qua spicilegium quodammodo facit eorum, quæ in Præfationibus, singulis scriptis a Typographo vel Interpretibus præmissis, fuere neglecta & omissa.

Volumina VI, VII & VIII *Huberti Goltzii*, *Philippi Parutæ* ac *Leonardi Augustini* Sicilia Numismatica, ut & *Georgii Gualtheri* Tabulæ antiquæ Siciliæ occupant, quos scriptores in unum coegit Vir Cl. *Sigebertus Havercampius*, & Commentariis satis laboriosis illustravit, ita ut, quantum res litterariæ ferunt, teste Burmanno, in hoc opere totius Siciliæ & civitatum singularum, per omnia secula, monumenta unum in conspectum dederit. Etenim post *Goltzium*, cui uni, judice Havercampio, omnis Græ-

cia plus quam omnibus ſimul ſumtis debet Antiquariis, *Paruta* nummorum patriæ ſuæ longe majorem ediderat Theſaurum ſub tit. *Della Sicilia deſcritta con Medaglie. Parte I. Palermo 1612 f.* qui ſolos nummorum ectypos, indicatis tantum muſeis, ubi extarent, & cælaturæ dignitate notata, exhibuit, explicatione omni in ſecundam Partem, quæ nusquam tamen prodiit, rejecta; quem ſecutus *Auguſtinus*, coemtis tabulis æneis, additisque quingentis fere nummis, Romæ 1649, fol. recudit opus, nullis pariter additis notis, & omiſſa ipſa Parutæ præfatione & dedicatione, nummisque duobus ad hanc ſpectantibus. Denique *Marcus Majerus*, ſpe lucri, denuo recudit opus Lugduni in Gallia 1698, fol. non modo his quæ Auguſtinus neglexerat, verum & Parutæ indigitatione, quam ille provide retinuerat, omiſſa, ſimul tamen, ne Commentarius deſideraretur, pauca quædam, quæ *Inveges*, *Carrera* & *Mirabella* de quarundum urbium Siciliæ nummis obſervaverant, aliaque e Golzio, turbato ſubinde ordine, & nullo delectu, ut erat literarum fere expers, addidit. Cujus editionis exemplaria aliquot una cum tabellis (utimur verbis Cl. Havercampii) cum ſimiles Majero homines aliquot nacti eſſent, ſcirentque, ipſius Parutæ opus magno deſiderio ab eruditis flagitari, continuatis Auctionibus publicis intruſis ſemper aliquot exemplaribus, iisque divenditis accenſo pretio, aliis dein ſuppeditatis ex Tabellis iisdem denuo prelo ſubjectis, additaque pro more hædera *rariſſimi libri*, fecerunt, ut fucata illa editio ubique germanam Parutæ ſuffocaret prolem. Non poſſumus, quin de M. Majero hoc loco moneamus, eundem prelo paratos reliquiſſe nummos Neapolitanos & Calabros, quos in præfatione Siciliæ Parutæ promiſerat, eosdemque ante paucos annos prodiiſſe cum ejusdem brevi expoſitione, ſub titulo: *Il Regno di Napoli e di Calabria, deſcritto con Medaglie, arrichito d'una deſcrittione compendioſa di quel famoſo Regno; ed illuſtrato d'una ſuccinta Dichiaratione intorno alle ſue Medaglie, cavata da i piu celebri ed approvati ſcrittori ſi antichi come moderni, da* Marco Maier. *In Lione 1717, f.* quem librum adjungere ſolent Bibliopolæ alteri, anno proxime antecedente Romæ (forte pariter Lugduni) hoc titulo edito: *Monete del Regno di Napoli da Roggiero primo Re ſino all Auguſtiſſimo*

ſtiſſimo Regnante Carlo VI Imperadore, e III Re Catolico, raccolte, e ſpiegate da D. Ceſare Antonio Vergara, *Dottore dell' una e l'altra Legge. In Roma 1716, f.* quod opus præmiſſis Franc. Bianchini & Jo. Vignolæ cenſuris imprimis commendatur. Uterque liber, etſi exiguæ molis, figuris tamen haud paucis decoratus, & vix ultra centum, ut fertur, exemplis excuſus, ſatis magno pretio venditur. Sed his obiter annotatis, ad *Parutam* revertimur, in quo reſtituendo & Commentariis illuſtrando non fruſtra laboravit *Havercampius*. Præterquam enim quod, ſervato Parutæ civitatum ordine, ſingularum nummis Goltzianam deſcriptionem, cum notulis Parutæ, (Auguſtinianas, ſerius impetrata Auguſtini editione, præfationi ſeorſim adjecit,) tum & Majeri excerptis præmiſit; ipſe nummos Parutæ paſſim plusquam quingentis, accurate æri inciſis, a ſe detectis, immo & gemmis nonnullis auxit, & Introductionem in illos ac Commentarium ſatis prolixum ac eruditum ſuppeditavit; quibus denique ſubjecit Inſcriptiones veteres & novas Georgii Gualtheri, Panormi olim 1624 & Meſſanæ 1625, 4 editas, ſed hic, prout Parutæ ordo poſtulabat, diſcerptas ac translocatas. Eſſet hic locus longe ampliſſimus e Commentariis Cl. Havercampii, quas urbes hactenus ignotas invenerit, quos Clarorum Virorum vultus commonſtraverit, quas vel Græcorum vel Romanorum Colonias inveſtigaverit, quid novi in ſymbolis urbium, paſſim in nummis conſpicuis, detexerit, quæque ejus generis alia, ſpeciminis loco exhibere, niſi copia nos deterreret. De Gualthero, Germano, Auguſta quippe oriundo, obſervat Cl. Burmannus, eum circa veram lapidum lectionem perpetuo hæſitantem, nimium conjecturis in duplici editione indulgere, ut non multum ipſi fidere liceat; dolet tamen, eum denuo in Siciliam adnavigantem, forte ut ſecundas labori ſuo curas impenderet, in conflictu Melitenſium & Biſertenſium triremium ictu bombardæ a Barbaris exploſæ occubuiſſe, & ſimul ſcripta ejus, quibus Italiam illuſtrare meditabatur (nam in Præfatione ſe ad XX millia titulorum collegiſſe ſcribit) periiſſe.

Sequuntur Volumine IX *Joſephi Bonfilii & Conſtantii*, Equitis Meſſanenſis, Meſſanæ Deſcriptio, Libris VIII, Ven. 1606, 4 edita,

 & *Pla-*

& *Placidi Reyna* Notitia Messanæ, cujus pars I Messanæ 1658, pars II ib. 1668, fol. prodiit Italice: utramque Vir Cl. *Jo. Laur. Mosheim*, S. Liter. in Academia Helmstad. hodie Prof. ex Italico Latine vertit, & notis pereruditis illustravit, observans simul, eo majorem hunc præ illo fidem mereri, quo magis ab Annianis fabulis remotus sit, addensque posteriori Catalogum Codicum Græcorum, qui MSpti reperiuntur in Archimandritatu S. Salvatoris Messanæ. Succedit Ætnæ montis Topographia & ejus incendiorum Historia admodum accurata, autore *Antonio Philotheo de Homodeis*, qui ter A. 1533, 1540 & 1545 Ætnam longe feliciori, quam Plinius Vesuvium, successu adscendisse fertur; olim a Nic. Oddo Ven. 1591, 4 edita. Tum *Petri Carreræ* Descriptio Ætnæ, Catanæ 1634, 4 vulgata, ut & *Alexandri Burgos*, in Patavina Universitate hodie Professoris, Terræ motus Siculi, qui contigit 1693, Descriptio: quod utrumque opusculum ex Italico vertit *Havercampius*.

Volumine X comparent: *Petri Carreræ* Monumentorum historicorum Urbis Catanæ Libri IV, ex inscriptionibus, nummis &c. collecti, & Catanæ 1639, fol. Italico idiomate editi, hactenus rarissimi, quos una cum *Diodori Siculi* Epistolis, quas spurias esse, facile cum Burmanno credimus, & *Carreræ* ad easdem annotationibus, Latine nunc vertit *Abrah. Preigerus*; ejusdem *Carreræ* Disquisitio de vero significatu numismatum quorundam Messanensium, seu Mamertinorum, Catanensium &c. sive Refutatio & Censura Mariani Perelli, a Cl. *Havercampio* Latinitate donata; denique *Jo. Baptistæ de Grossis* Catanense Decachordum, sive novissima S. Ecclesiæ Catanensis Notitia, qua tum Ecclesiæ, tum Secularis Politiæ Status universus signatur, cujus Tomus I Catanæ 1642, II ib. 1647, fol. prodiit. Hujus libri, non indocti, Autor melius famæ suæ consuluisset, si, ut sæpius ad Diplomata & MSpta provocat, ita Cluverium quoque & alios, per quos profecerat, nominare dignatus esset.

Dum hæc typis imprimuntur, nuntiatur nobis a perindustrio Typographo Lugdunensi *Petro vander Aa*, prodiisse jam quinque ultima Thesauri Siciliæ Volumina, nempe XI, XII, XIII, XIV & XV, eoque absolutum XLV Voluminibus nunc esse opus

opus integrum. Qua de re non possumus non publice gratulari Viro solertissimo, eo quidem impensius, quod neminem meminerimus, Opus tam voluminosum, tantis curis & impensis, tantillo temporis spatio, (vix enim ultra biennium sub prelo sudavit,) in lucem edidisse. Ceterum cum primum ad nos pervenerint Volumina illa, quæ propediem exspectamus, in iis recensendis officio nostro, prout consuevimus hactenus, defuncturos nos pollicemur.

DOMINICI GEORGII DE ANTIQUIS Italiæ metropolibus Exercitatio historica.

Romæ, apud Georgium Plachum, 1724. 4.
Alphab. 1 plag. 4½.

AUtor hujus Exercitationis clarissimus, Bibliothecæ antehac Cardinalis Ottoboni, iam Iosephi Renati Cardinalis Imperialis Præfectus, in præmissa Dedicatione, *Innocentio XIII* P.R. inscripta, omni diligentia se collegisse hic scribit, quicquid de clarissimarum in Italia urbium præstantia, ab Augustæi Imperii exordiis ad ejus occasum, in literarum monumentis invenire potuerit, ut eas veluti ab interitu vindicaret. In Præfatione ad lectorem veteris Historiæ & Geographiæ utilitatem dum commendat, ad Philippi Cluverii Germaniam antiquam provocat, eundemque immenso prope ac improbo labore veterem regionum & urbium Italicarum situm, collectis ex Græcis Latinisque scriptoribus, quæ in rem hanc congeri poterant, testimoniis ita illustrasse fatetur, ut nihil excellentius, nihil laudabilius expeti possit. Ex Geographiæ itaque studio multum lucis omnibus afferri disciplinis cum ipsi persuasum esset, hac potissimum de causa ad hanc exercitationem conscribendam se impulsum esse testatur. Attamen non dissimulat, a Scipionis Masseji se deflectere sententia, qui in historica Disquisitione de antiqua urbis Veronæ dignitate, Italico sermone anno 1719, 8 typis descripta, in Italia, Romano imperio vigente, nullam urbem præter Romam metropoleos jure donatam esse, tueri conatur. Huic tota, quod ex ipsa lectione evidenter apparet, opposita est hæc Dissertatio, quæ viginti & duobus

constat capitibus. Postquam enim Cl. Autor in capite I de vocis Metropoleos, a Solino primum in Latium invectæ, significatione, & de urbe *prima*, quid apud Græcos significet, nonnulla attulit, statim capite II Maffejum aggreditur, &, quæ hic de Cenomanis eorumque in Italia urbe principe, ac de Venetorum finibus vulgavit, sigillatim expendit. Nempe Livius l. 5 c. 34, 35 Gallorum in Italiam transitum describens, manum Cenomanorum consedisse tradit, ubi nunc Brixia & Verona urbes sunt: Ptolemæus & Justinus Veronam quoque Cenomanis adscribunt: & Catullus in carmine 68 Brixiam matrem Veronæ dicit. Maffejus ergo Veronæ dignitatem propugnaturus, omnes intendit nervos, ut locum Livii corruptum, & pro *Verona* reponendam esse *Cremonam*; Ptolemæum & Justinum hallucinatos; distichon vero Catulli, in quo de Brixia & Verona loquitur, spurium, & a Brixiano quopiam, ut Brixiam supra Veronam extolleret, Catullo suppositum esse, evincat. Livium vero non de Cremona, sed Verona locutum esse, Autor noster pluribus confirmat, & locum Livii, ab imperitis librariis miserrime turbatum, in Vaticanis codicibus MSCtis optimæ notæ ita se habere scribit p. 17: *Alia subinde manus Germanorum & Citonio duce, vestigia priorum secuta, eodem saltu favente Belloveso cum transscendissent Alpes, ubi nunc BRIXIA & VERONA urbes sunt, locos tenuere. Libui considunt post hos Salivi, qui prope antiquam gentem, Lenos, Ligures, incolentes circa Ticinum amnem.* Porro Ptolemæum & Justinum vindicat, atque Cenomanos non modo ad Veronam, sed ad fines Patavinorum protensos esse; apud Iustinum quoque verbum *condere* frequenter *instaurare* & *amplificare* significare, probat. Catulli versum, in quo Brixiam Veronæ matrem dici, ægerrime tulit Maffejus, non solum a Catullo profectum esse, codicum MSCtorum fide confirmat; sed etiam verba Catulli: *Brixia Veronæ mater amata meæ*, ita exponenda esse docet cum Scioppio: *Brixia mater*, i. e. Metropolis tuæ gentis, quam Livius lib. 32 cap. 30 Cenomanorum caput appellat, *quæ amaris a mea Verona.* Quando autem Scaliger in eodem versu Catulli pro *meæ* substituit *tuæ*, quia Janua Brixiana Catullum Veronensem alloquitur, receptam Autor noster tuetur lectionem, cum omnes codices

codices eam exhibeant, & per Januam designari censet ancillam seu mulierem lenoniam, Veronensem quidem, ast Brixiæ morantem, quæ propterea Veronam *meam* dicat. Pari ratione in capitibus sequentibus adversus Maffejum disputat, & quidem capite III & IV, de Metropolibus Italiæ ante Augusti tempora, nec non de divisione Italiæ, ab Augusto, Hadriano & Diocletiano instituta, & pag. 55 Correctores iam ante Aureliani tempora Italiæ præfuisse, ostendit: capite V de sede Rectoris provinciæ, & de Metropol. Orientalibus agit: & capite VI de divisione Italiæ per Constantinum stabilita. Ubi p. 70 sqq. Italiam in XVII provincias divisam esse, & octo quidem ex his a Consularibus, septem a Præsidibus, & reliquas duas a Correctoribus rectas; decem vero Vicario urbis Romæ, & reliquas septem Ital. Vicario subjectas fuisse, tradit. Sic secundum ordinem ab Autore in tabula exhibitum Vicarius Romæ sub se habuit Consulares quatuor, Campaniæ, Thusciæ & Umbriæ, Piceni Suburbicarii, atque Siciliæ: Correctores duos Apuliæ & Calabriæ, Bruttii & Lucaniæ: Præsides quatuor, Samnii, Sardiniæ, Corsicæ & Valeriæ. Vicarius Italiæ autem sub se habuit Consulares quatuor, Venetiæ & Istriæ, Æmiliæ, Liguriæ, Flaminiæ, denique Piceni annonarii; ac Præsides tres Alpum Cottiarum, Rhætiæ primæ, & secundæ. Singularum provinciarum fines & Metropoles Autor sollicite indicat, & Consulares ac Correctores, quos invenire potuit, ex veteribus monumentis enumerat in capite *septimo* & sequentibus usque ad cap. XIX. In capite *vigesimo* reliquas celebriores Romani Imperii divisiones, inter ipsos Augustos factas, prosequitur, ut perspici possit, quibus Italia obvenerit, atque ad limites & provincias post eversum Romanum Imperium designandas, descriptionem Italiæ, quam Anonymus Ravennas, qui septimo sæculo floruit, in libris Geographiæ edidit, tum aliam, quam Paulus Diaconus, Warnefridi filius, confecit, atque aliam porro, quam Otto Frisingensis, & ex eo Guntherus Poeta sæculo duodecimo vulgarunt, inserit illustratque. Capite XXI Maffejum, Italiæ fines prætergressum, in Hispanias & Gallias prosequitur, & in his Imperatorum ævo Metropoles fuisse, luculenter demonstrat. Denique in capite XXII coronidis loco subjungit, neminem de Romana

ecclesia

ecclesia bene mereri, qui in Italia Metropoles expungat, ac hoc novo veluti invento acerrimas lites, a Gothofredo & Salmasio excitatas, de suburbicariis provinciis, componere cupiat. Romanam enim ecclesiam in Episcopis & Metropolitanis constituendis Imperii Romani politiam & civilem provinciarum ordinem non servasse, Aquilejensis, Mediolanensis & Ravennatensis Metropolitarum exemplis evincit. Sic in hac dissertatione eruditissima, id quod titulus quoque pollicetur, veterum testimoniis ostenditur, urbes provinciarum matres in Italia potissimum, atque alibi passim, fuisse; variæ itidem limitum & regionum Italiæ divisiones describuntur; Correctorum, Consularium atque Præsidum series exponuntur; Geographorum autoritas defenditur, & plurium scriptorum loca illustrantur; inter alia etiam lapis, qui apud Gruterum p. 1098. n. 1 mendis corruptus est, ex archetypo Mutinensi p. 134 restituitur.

JOANNIS FRIDERICI SCHANNAT CORpus Traditionum Fuldensium, sive Donationum in Ecclesiam Fuldensem collatarum, ab anno 744 ad finem usque Seculi XIII.

Lipsiæ, apud Maurit. Georg. Weidmann, 1724, fol.

Alph. 4 pl. 21, cum Mappa Geogr. & figuris passim insertis.

AUtori Rev. Hist. justam Fuldens. paranti, ne tardius aliquando publicæ expectationi faceret satis, Traditiones has, velut Prodromum, præmittere visum est, quas a *Jo. Pistorio* 1607 jam vulgatas, nunc emendatiores reddit & quadruplo auctiores, nactus quippe inter alia vetustissimum hujusmodi Traditionum Codicem, Seculo IX, ut e specimine æri inciso patet, exaratum. Dolet vero in Præfatione, octo reliquos Codd. medio Seculi XII in sacrario Fuldensi adhuc superstites, teste *Ebirbardo Monacho in summariis Traditionum Veterum*, sub finem harum Donationum p. 280 subjunctis, periisse, monetque, in Traditionibus istis, sub *Regni* nomine, diplomatibus subscripto, designari annos Regni & Imperii, cum alius numerandi calculus apud Scriptores Fuldenses olim non obtinuerit. In hoc corpore, Chronologico ordine

dine digesto, continentur omnes & singulæ, quæ exstant, Imperatorum, Regum, Principum, aliorumque piæ donationes, in Ecclesiam Fuldensem ab anno fundationis 744 usque ad finem Seculi XIII collatæ, & ad fidem autographorum, Rotulorum veterum, Chartariorum, aliorumque optimæ notæ MSC. Codicum typis impressæ. Hinc ingens ille diversi generis prædiorum numerus, quibus olim Ecclesia Fuldensis præ reliquis cumulata fuit, patescet, quæ si in unum collecta hodienum veteri jure starent omnia, ad integrum fere Regnum constituendum sufficerent, utpote cujus fines per Hassiam, Thuringiam, Bavariam, Sueviam, Alsatiam, Frisiam utramque ac Westphaliam longe lateque diffunduntur, id quod magis firmant plures ex Ordine Equestri, Comites, Principes, Regesque, clientelari nexu adstricti, & prædiis illis tuendis strenue invigilantes. Idem testantur insignes Ecclesiæ Collegiatæ & Præposituræ, Sacrarum Virginum & Monachorum cœnobia, in circuitu Ecclesiæ Fuldensis quondam constructa, ac pleno jure eidem subjecta, ejusdemque munificentia dotata. Ex hoc thesauro diplomatum lubet nunc quædam notatu digniora producere. Quod cum *Baronio*, ex Monacho *Isone*, initium Regni Pipini referendum sit ad annum Christi 754, id luculenter confirmant hæ Traditiones, in quibus Regis hujus anno II & III Bonifacius *Martyr & Sanctus* appellatur, utpote A. 755 occisus, quod certe minime convenit cum Epocha anni 751, quam cum pluribus statuit *Mabillonius de re diplom. L. 2 c. 26*, licet dubius postmodum in *Annalibus Benedict. T. 2 p. 205*, annos Pipini Regis diversimode numeratos fuisse, fateri cogatur. Idem Pipinus inusitato more in *Charta Rantulfi* vocatur *Imperator*, quo nomine aliquando etiam Carolum M. antequam Imperiali dignitate ornaretur, vocatum fuisse, notavit *Mabillon. l. c.* sicuti quoque post annum 800 Imperatorium axioma Carolo haud semper tributum, animadvertimus. In Pipini R. diplomate *N. 27* notanda subscriptio Cancellarii, e regione subscriptionis Regiæ posita, sigillo intermedio, quod effigiem hispidi capitis, ceræ cavo impressam, exhibet. Baddilo Cancellarii, & Hitherius sub Pipino Notarii saltem officio functus, frustra contradicente *Mabillonio de re dipl. L. 2 c. 12*, præter morem

pag. 2. sq.
p. 4.
p. 19. 43.
p. 76. sq.
p. 15.

rem in ſubſcribendo, invocatione Dei utuntur. Ex avtographo
p. 27. donationis *Hamalumburc* a Carolo M. factæ Autor animadvertit,
Rudolfum Monachum Fuldenſem in vita Rabani, apud *Browver. antiqu. Fuld. p. 237*, errore ſeductum, *villam Hamalunburc*, nunc oppidum, *ſuper fluvio Sala ex largitate R. Pipini partibus S. Bonifacii collatam*, exiſtimaſſe; unde merito dolet, imperitum quendam, Hamelenſem civitatem Saxoniæ hic indigitari, erronee perſuaſum, hoc elegans & optime conſervatum Caroli M. diploma, quoad vocem *Hamalumburc*, ultima ſyllaba deleta, cor-
29. 55. 63. rupiſſe. Ex Traditionibus *Burgratæ* aliisque evidenter conſtat, ſanctimoniales quondam proprietatibus ſuis uſas, easdemque jure ſuo per donationem in alios transferre potuiſſe. Ex Tradit-
40.47.50.53. onibus *Bernacharis* & pluribus ſqq. patet, Clericorum & Mona-
57. ſq. chorum Fuld. in propria cauſa teſtimonium fuiſſe admiſſum.
43. Contra Trithemium Noſter ex Traditione *Waluramni* & *Waltratæ* evincit, hoſce Parentes fuiſſe Rabani, ex Abbate Fuldenſi Archi-Epiſcopi Moguntini, patriumque ipſi ſolum contigiſſe Moguntiam urbem; *Gundrammum* vero eſſe ejusdem ex Fratre
82. nepotem. Feſtucæ ſeu Stipulæ abjectionem etiam in uſu fuiſſe apud Virgines, quæ ſe per ſolenne votum divino mancipabant obſequio, ex Traditione *Bleonſuvindæ* diſcimus. In *Gundrammi*
87. *charta* mentio fit Conventus Regalis Moguntiæ A. 804 habiti,
107. qui a nullo hactenus ſcriptore fuit proditus. *Concambitio Ratgarii Abb. & Richolfi Archi-Epiſc. Moguntini* probat, teſtem eidem adhibitum Haiſtulfum, non fuiſſe Monachum Ordinis S. Benedicti, ut recentiores quidam contendunt, ſed potius Eccleſiæ Moguntinæ Canonicum, A. 813 Richolfo ſucceſſorem datum. Ci-
108. ca *diploma Caroli M.*, quo *Bennithi donatio* A. 812 firmatur, aliam fortaſſe chartam innotuiſſe *Browvero Antiqu. Fuld. p. 217*, notatur; ex qua obſervandum, Bennithi hæreditatem habuiſſe ſoli culti tantum, ut duas in longum, totidem in latum, at in circuitu ſex leucas circa Viſurgin ambiret, *conf. Mabillon. l. c. L. 6 p. 512.* Porro
126. Cel. Autor *diploma Ludovici Pii de an. 817* producit: dubius equidem hæſerat, ad quem annum Regni Ludoviciani, penitus quippe omiſſum, illud referret, ſiquidem Indictio X, hic ſubnotata, in annum ejus Regni IV & XIX, incidit, donec in ipſo Fuldenſi

mona-

monasterio inter neglectas chartas deprehenderet vetustum librum Musices majoris formæ, cui pro tegulis erat insigne hoc diploma autographum, magna quidem sui parte mutilum, sed recognitum ad *vicem Elisacar*, qui primus Ludovici Cancellarius, A. 817, cui convenit hæc indictio X, missus est ad compescendos Marcæ Hispanicæ motus. Ceterum Noster refert, parem venerandis antiquitatibus sortem, crasso illo ignorantiæ ævo, pluribus in locis obtigisse, siquidem Trithemius, in Hersfeldensi Abbatia canes venaticos cum diplomatibus hinc inde discurrere videns, gravissime indoluerit. *Lotharii Imp. confirmationem donationis Salzungæ* ex autographo ob oculos ponit Autor, cujus apographum mendosum *Rasslerus* inseruerat *appendici Vindiciarum diplomatis Lindaviensis*; sigillum vero Lotharii, quod æri incisum exhibet, summopere differt ab illo, quod exhibet *Mabillon. de re dipl. L. 5 Tab. 30.* Annos Ludovici Germ. passim ab obitu Ludovici Pii, ejus parentis, in diplomatibus numerari, hic patescit; excipienda tamen sunt tria autographa *p. 190 sq.* allata, ubi alia calculi ratio est ineunda, non quidem ab anno 833, uti post longam disquisitionem haud absque ratione statuerat *Mabillonius*, sed potius ab A. 834, cum huic Epochæ annus & indictio in hisce chartis conveniant. Autographum inde Ludovici III ad annum 880 comparet, unde constat, eodem modo, quo Carolus Crassus annos incarnationis primus apposuit in diplomatibus Imperialibus, illud jam præstitisse Ludovicum in Regiis; ibidem Arnulfi Notarii subscriptio deprehenditur e regione subscriptionis Regiæ posita; denique subjicitur sigillum ære expressum, vultum bellicosi hujus Principis, ad lævam præter morem conversum, exhibens, in quo Parentem suum Ludovicum Germ. imitatus est. Sigilla quoque Regum ac Imperatorum, Arnulphi p. 216, Ludovici Infantis p. 224, quod *Mabillonius* minus genuinum exhibuisse videtur, Conradi I p. 227, Henrici I p. 231, Ottonis II p. 242, Henrici p. 248, Conradi II p. 245, (quæ duo posteriora loco debito ... inserta) Henrici III p. 251, Henrici IV p. 321, Pont. Clementis II p. 252, Abbatum Fuldensium Erlolfi p. 260, Erchanbal... p. 328, Civitatum in Geysa p. 352, Fuldensis p. 350, Vachensis 414, Salzungen p. 417, Hamelburg p. 424, Gentis Steinoviæ

p. 183.
TAB. III. Fig. 1.
p. 210.
Fig. 2.
Fig. 3.

TAB. III. Fig. 4. p. 374. p. 379, exsculpta heic comparent. Pariter æri incisus occurrit lapis sepulcralis Simonis de Slitese, in quo & Gœrziorum scutum gentilitium comparet, Fuldæ conspicuus, quem Browerus p. 174 descripsit, sed non exhibuit. Præterea deprehendimus, Con-
229. radum I. R. interdum semet nuncupasse *Romanorum & Franco-*
234. *rum Regem*, Henricum I vero *Regem & Advocatum Romanorum*
241. *Augustum.* Ottonis II Imp. *confirmatio commutationis A. 973 inter Adalbertum ArchiEp. Magdeb. & Werinharium Abb. Fuldens.* multo correctius, quam in *Leuckfeldi antiqu. Alsted. p. 236*, ex au-
244. tographo heic producitur. Tabulas informes de donatione Thacolfi Comitis de Boemia, quarum forsan *confirmatio ab Henrico II Imp. an. 1212 facta* heic sistitur, dubium unde expiscatas, protulit *Brower. Ant. Fuld. p. 257.* Datæ sunt illæ A. 801 Indict. 9. At in veteri Necrologio Fuld. autographo hæc habentur ad annum 873: *Thacolf Comes obiit Kal. Septembr.* quæ notæ chronicæ
248. Broweri tabulas erroris arguere videntur. Ejusdem Imperatoris diploma, ex *Browero l. c. p. 252* depromtum, datum est *VI Julii, Indict. VII.* Ista indictio quidem demonstrat annum 1024, quo Henricus II adhuc in vivis fuit, verum dies VI Julii, ex Autoris mente, admitti nequit, cum Grunæ *pridie Idus Julii* obierit, aut certe, ut habent quædam Necrologia, *III Idus Julii* ejusdem anni. Ast humani aliquid heic passus videtur Noster: si enim, ipso fatente, Henricus 14 vel 13 die Julii fatis est functus, aliquot sane diebus VI diem Julii vivendo superavit. *Mabillonius*, nullum se
255 & 57. deprehendisse Abbatiale aut Monasteriale sigillum ante Seculum XII, testatur *L. 2 de re dipl. c. 15:* enimvero illorum usum jam ineunte Seculo XI obtinuisse, Noster sigillis Egberti Abb. Fuld., ut & alio Monasterii Fuld. S. Bonifacii imaginem præferente, hanc in rem exhibitis, demonstrat: imo jam ante ista tempora hujusmodi sigilla ab Ecclesia Fuldensi esse adhibita, semet ostensurum, & in historia Fuldensi, imposterum edenda, plures nodos soluturum aliquando, promittit; quod ut pro singulari, qua pollet, dexteritate feliciter absolvat, publico nomine vovemus.
278. Denique memoratu dignum est diploma Henrici VII Imp., quo omnes Judæos, in ditione Fuld. commorantes, huic Ecclesiæ cum
279. omni jure & oneribus subjicit, & alterum *Ludovici Bav.*, quo mon-

montem Rotenberg eidem concedit. Accedit postremo his Traditionibus *Cl. Schannat Patrimonium S. Bonifacii, seu Buchonia vetus, una cum suis confiniis, ex Traditionibus Fuldensibus eruta, aliisque monumentis aucta & illustrata, a temporibus Pipini Regis ad initium Seculi XIV*, cui præmissa est mappa Geographica. Saltus iste *Buchonia* a *fagis* nomen sortitus, fuit solitudo Franciæ Orientalis vastissima, Thuringiæ, Hassiæ ac Wetteraviæ finibus potissimum circumscripta, horrida quondam silvis & montium jugis, donec S. Bonifacius, adjutore Sturmio Abbate, prima ibi jaceret Monasterii Fuldensis fundamenta, auspiciis Carolomanni Regis Francorum, ex quo tempore universus ille tractus cultior est redditus. Dividebatur Buchonia vetus in *octo Pagos seu Gau*, a voce Germ. *Aue* læta pascua denotantes, quorum nomina *Grapfeld Orientalis & Occidentalis*, *Tullifeld*, *Salagewe*, *Sinnagewe*, *Ascfeld*, *Weringewe*, *Baringe*. Juri dicundo præerant initio Comites; hinc prima enituit beneficio Regum & Imperatorum tributa Abbatibus Fuldensibus per Buchoniam autoritas, qui, Comitibus Provincialibus majores, *Advocatis* suis *Provincialibus*, qui & ipsi passim Comites erant, & *Missis* seu *Nunciis S. Bonifacii*, e Fratrum gremio desumtis, officium hoc demandabant. A Saxonibus quondam, Francis & Slavis Buchonia videtur habitata. Nobiles a plebejis haud sollicite secreti, donec sub initium Seculi XI a prædiis plerumque cognominati, & familiis nomina, hactenus incerta, propria esse inciperent. Reliqui dividebantur in *Liberos*, ingenuos nempe vel manumissos, *Villicos*, seu Villis præfectos, & *Colonos* ac *Litos* sive *Liddones*, mediæ fere conditionis homines, denique *Servos* seu *Pueros*, qui in varias *Stipendiariorum*, *Biduanorum & Triduanorum*, *Quotidianorum*, *Tributariorum*, *Novalium*, *Censualium*, *Mancipiorum* classes distribuebantur. His subnectuntur Henrici VII & Caroli IV Impp. diplomata contra *Pfalburgeros*, quibus provisum, ut Ecclesia Fuldensis servos fugitivos undecunque vindicare posset. Hinc VIII Pagorum supra memoratorum delineatio, topographia & confinia, ex monumentis fide dignis eruta, immixtis subinde diplomatibus rarioribus, huc inservientibus, ob oculos ponuntur, quæ Geographiæ medii ævi & Genealogiæ vetustæ Nobilitatis insignem

[Margin notes: p. 317. — Cap. I. p. 319. — C. II. p. 326. — C. 3. p. 329. — 322. — C. IV-XVII.]

gnem lucem affundere, & his delitiis inescatos satiare poterunt, si easdem in succum & sanguinem vertere visum fuerit. Cete-
p. 353. 361. rum ex diplomatibus hisce non prætereunda ducimus Jura Impe-
386.395.414. ratorum antiqua in civitatibus condendis, muniendis, dirutis
414. 433. mœnibus restaurandis, tribuendis nundinis solennibus annuis &
351.409.426 hebdomadalibus, Alberti Thuringiæ Landgravii donationes ca-
419. stri Wildek, retento saltem conductu & venatione, A. 1301, Ju-
404. ris Patronatus in Sunnebum A. 1306, Pacem inter Fridericum,
411. Balthasarem & Wilhelmum, Landgravios Thuringiæ & Misniæ Marchiones, ac Henricum Abbatem A. 1362 conclusam, oppi-
415. gnorationem arcis, urbis & præfecturæ Fach ab Ecclesia Fuldensi A. 1611 pro summa 12000 fl. domui Hassiacæ salvo jure reluitionis, in casum masculæ prolis extinctæ, perpetuo factam, deni-
439. que compositionem concordiæ A. 805 inter Ecclesias Fuldensem ac Herbipolitanam procuratam.

JOANNIS ALBERTI OBSERVATIONES Philologicæ in sacros Novi Fœderis Libros.

Lugduni Bat. apud Jo. Arn. Langarak, 1725, 8. maj.

Alph. 3 plag. 4.

TAnta in his observationibus copia eruditarum lectionum ubique occurrit, ut totus propemodum liber, si omnia sectari vellemus, quæ hic pulchre eruuntur ac illustrantur e profanis scriptoribus, describendus esset. Lectoribus igitur, ut sitim suam ipsi ex fontibus sedent, integrum hoc relinquentes, pauca potius, ubi hærere iidem ac dubitare, in quam partem descendendum videatur, poterant, attingemus, pauca etiam, ubi ea alias quærenda sint, adjicienda. Matth. III, 11 *καὶ πυρί p. 15. Ego vero)* Tertullianum hic laudavit D. Olearius, Obs. ad Matth. p. 91. Cap. III, 16. *ὡσεὶ περιστεράν. p. 17.)* Hammondus contra omnes fere etiam recentiores & quasi primus allegatur, qui *τὸ ὡσεὶ* retulerit ad motum columbæ. Pridem autem Socinum ita sensisse, notum est. Addit Noster, clara fuisse verba Lucæ, si dixisset, *σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερᾶς*, non autem *ὡσεὶ περιστεράν*. Et hoc e Sim. Episcopio sumptum. Nam & Hammondus ab illo multa est

mutua-

mutuatus. Modum autem apparitionis & descensus a modo καταβάσεως difficulter distinguas. Nam si per se verum est, Sp. S. sub ipsa columbæ forma apparuisse, lis est finita, & recte ab Hammondo dissensit D. Olearius *d. l. p.* 101. De columba Fabiani Episcopi agit Eusebius *H. E.* 6, 29. C. IV, 5 παραλαμβάνει. *p.* 22 *recte monuit*) & ante illum iterum D. Olearius *p.* 106, ceu dictum est *Suppl. T. VIII Sect.* 12 *p.* 521. C. V, 6 οἱ πεινῶντες *nondum videre licuit*.) Monstratum hoc fuit ab eodem in exemplo Pauli, 1 Cor. IV, 10, 11, 12, 13, ubi in Apostolo concurrunt, quæ prædicta erant omnia. Et pro ἕνεκεν ἐμοῦ, est hic, διὰ χριστόν. Hoc sensu, beati, qui flagrantissime desiderant justitiam, ac propter illam etiam famem & sitim libenter tolerant, ex mente Clementis Alexandrini. Nam etiam hi videntur persecutionem pati propter justitiam, quia lugent propter eandem, famemque ac sitim in persecutione sustinent, *1 Petr. III*, 14. De ellipsi τοῦ διὰ dubius esse haud potuit Clemens, quando apud Demosthenem & Xenophontem præsto sunt exempla. C. VI, 11 τὸν ἐπιούσιον.) Panem *peculii* nostri, vel *peculiarem*, vertit doctissimus Autor *p.* 47. Peculium autem non est οὐσία simpliciter, sed οὐσία δούλου, ut tamen dominus eam adhuc possidere credatur; quia servus civiliter non possidet. Et contra paterfamilias non habet peculium; filius autem familias, etiam liberam peculii administrationem habens, plenam ubique non habet. *Bona nostra* sane vocantur οὐσία per omnia *Luc. XV*, 12, 13, perinde ut apud JCtos Græcos, ταῦτα πάντα τῇ οὐσίᾳ προσέζευκται. *Hæc omnia* bonis *sunt comprehensa*. Ælianus similiter, X, 17 & XIV, 32. Hunc ergo panem, ceu præcipuam οὐσίας nostræ partem & ad sustentationem quotidie necessariam, ἐπιούσιον dignum erat appellari. C. XII, 20 εἰς νῖκος τὴν κρίσιν *p.* 90.) Victoriam ait posse considerari ceu judicem, ad quem causa defertur. Apud Plutarchum autem dicitur quidem, ἐκβαλεῖν τὴν κρίσιν εἰς ἄλλον ἄρχοντα, non vero εἰς νῖκος· Et apud Matthæum neque ἄρχων extat, neque κριτής. Accessit ergo Noster ad sententiam D. Olearii *p.* 390, etiam ubi illum non nominat. Is vero Jacobo Capello satisfecit præterea *f.* 57, 58, 515. C. XVI, 18 καὶ πύλαι ᾅδου *p.* 110.) Comparatur ᾅδης magnæ civitati; iterum verbis, uti puto, D. Olearii *p.* 452. C. XVI, 28 ἐρχόμενον. *p.* 111.)

Vertit

Vertit Noſter, ***abeuntem in regnum ſuum***, per aſcenſionem ſcilicet. Dudum id placuit Bezæ. Sed æque commode intelligas de adventu ad excidium Judæorum & vindictam: quod contigit viventibus adhuc quibusdam, qui tunc adſtabant. Marc. IX, 1, Luc. VIII, 27. Et neq; Matth. XIV, 12. XVIII, 31, XIX, 1, Marc. VI, 29, Luc. II, 44, Joh. VI, 17, Act. XXVIII, 14, *abeundi* ſignificatio nobis injungitur. De profanis autem hic parum ſumus ſolliciti. C. XX, 23, *οὐκ ἔστιν ἐμόν. p. 118.*) Fortiſſimum hinc fluit argumentum, eum qui ſedet ad dextram Patris, eſſe Deum, & ſoli Chriſto ſeſſionem hanc paratam eſſe a Patre. Apoſtolis enim non promittitur ſeſſio in throno majeſtatis Chriſti, ſed ſeſſio ſuper 12 thronos, ad formam judicii tribuum Iſrael. *Matth. IX, 28, Luc. XXII, 30.* C. XXVI, 24 *ὑπάγει p. 152.*) Chriſtum hic, & *Marc. XIV, 21, Luc. XXII, 22* de morte inſtante loqui, inde patet, quod proditor Judas jam imminebat. Quia vero mors illa ſublimior erat & ſimul reditus ad Patrem, eo modo utique occurrere iſtud vocabulum *ὑπάγω* apud profanos non potuit. Apud Theognidem v. 917 vitam aliquis degit mentem oblectans, quamdiu bona ſua dilapidat: nunc autem miſere mendicat. Qui ſenſus huc plane non pertinet. Nam verba illa, ***prout de filio hominis ſcriptum eſt***, monſtrant implementum inſtans omnium prophetiarum. Add. Marc. XIV, 41, 42. In ſenſu autem contrario hanc vocem occurrere *Matth. XIII, 44*, de inventore theſauri in agro, qui præ gaudio, quod habet ſuper eo, ***ὑπάγει, abit***, & omnia vendit, ut agrum illum mercetur, ac ſimiliter *XX, 4. 7, XXVII, 65, Joh. XI, 44, XV, 16*, nemo miretur. Marc. III, 21 *κρατῆσαι αὐτὸν ἐξέστη. p. 165.*) Vertit Noſter, ***ad prehendendum aut vi tenendum, ob impotentiam animi***. At enim unicus in his libris eſt locus, *Act. VIII, 11*, ubi *ἐξίστημι*, junctum ***ταῖς μαγίαις***, deliquium tale, quod comprehenſionem hominis poſtulet, indicat. Nam *2 Cor. V, 13* alienum eſſe, nemo non videt. Vires autem Chriſto per inediam & continuas turbæ ipſi incumbentis moleſtias tandem viſas deficere, ita, ut propinqui exeundum ſibi ad eum exiſtimarent, non repugnat. Sic Saulus ***λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν***, ***Act. IX, 19***. Neque etiam *τὸ κρατῆσαι* ubique manus violentæ injectionem involvit. De claudo illo, quem Apoſtoli ſanaverant, quique ab eo tempore non diſceſſit a Petro & Johanne, ſed adhæſit illis, dicitur, ***κρατοῦν-***

τος

τος τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην. *Act. III, 11.* De eo, qui capiti ecclesiæ, Christo, non inhæret, similiter, οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, *Coloss. II, 19.* Tene omni cura studioque, quæ habes, ne amittantur, κράτει, ὃ ἔχεις. *Apoc. III, 11.* Ovem etiam, incidentem in foveam, apprehendimus, ut erigamus. *Matth. XII, 11.* Summo ergo jure Georg. Wolfg. Wedelius *Decad. 1 Exerc.* 4 hunc Marci locum neque de delirio, neque de furore, sed solum de prætensa ab adstantibus & putata animi passione intelligendum existimavit. (v. *Act. Er. 1705 p. 233*) multumque abiit a Sam. Basnagio, quem vide in *Act. 1706 p. 76.* Marc. VI, 5 καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ *p. 168.*) Noster, *id est*, *noluit* ibi miraculum ullum edere. Atqui Heinsius & Saubertus, quos laudat ipse, Hebraismum hic, tantopere alias nostro invisum, agnoverunt, οὐ δύναται, pro οὐ θέλει, Hesychius etiam, qui scriptores sacros Christianos ipse legerat, ignarus phraseos istius esse non potuit. Et Homerum, *Iliad. I v. 352*, populariter non potuit non intelligere Anna Daceria, Tom. 2 p. 98: *Agamemnon avec tous ces retranchements ne peut encore repousser l'homicide Hector. Tant que j'ay combattu à la teste des Grécs, jamais ce terrible Hector n'a osé tenter le combat loin de ses murailles; à peine osoit il sortir des portes Scées. -- Presentement donc que j'ay resolu, de ne plus combattre contre le divin Hector* &c. Hic τὸ δύναται, ἐθέλεσκε, οὐκ ἐθέλω, constanter accepit significatione communi Daceria. Heliodorus itidem *Lib. I:* οὔτε ἐδυνάμην, οὔτε ἐβουλόμην, *nec poteram, nec volebam:* citante Nostro ipso *p. 188.* Obiter versio Theophrasti, *vice sua*, emendanda est, judicio Casauboni p. 124 & Duporti p. 447. Marc. XI, 13 οὐ γὰρ ἦν καιρὸς *p. 171.*) Non convenit, *inquit*, cum Christi sapientia, si plane non erat tempestas ficuum. Quia vero tempestas ficuum, respectu hujus saltem arboris, instabat, & folia præcocem fructum promittere videbantur, potuisse Christum ad hanc ficum accedere; sed frustra accessisse, neque fructum invenisse. Ita vero claudicat hæc argumentatio de sapientia ejusdem. Dicendum videbitur igitur, Christum vidisse procul hunc ficum habentem folia, ac venisse, εἰ ἄρα εὑρήσει τὶ ἐν αὐτῇ, sed inde non sequi, eum per sapientiam suam ignorasse, quod nihil nisi folia inventurus esset. Sciebat enim, quod Marcus addit, οὐκ εἶναι καιρὸν σύκων. Sed

ſciebat etiam jam tunc, quid facturus eſſet, *Joh. VI, 6*, & quale ſpecimen ſeveriſſimi judicii ſui ante mortem nunc inſtantem edere adhuc vellet adverſus Judæos contemptores viſitationis ſuæ, neque fructus ullos ferentes poſt tot exhibita beneficia miraculoſa. Eodem ſpectant verba, Matth. XXI; 41, 43, & integrum c. 23. Ait igitur ficui, *ne poſthac ex te in æternum quisquam fructum edat:* & arefacta eſt continuo poſt iſtam execrationem. Omnipotentia ergo illius teſtabatur de omniſcientia ejusdem antecedente. Marc. XII, 4. *p. 174.*) ἄλλον δȢλον. Alterum hunc ſervum, *inquit*, ſaxis fuſtibusque percuſſerunt. Stante hac expoſitione gradatio trium Evangeliſtarum ita collocabitur. Primum ſervum ἔδειραν, loris v. g. cæſum remiſerunt vacuum; apud Matth. Marc. Lucam. Alterum non cæſum tantum, ſed & aliis contumeliis onuſtum remiſerunt inanem; apud Marcum, & imprimis Lucam. Tertium vulneribus per ſaxa fuſtesque in caput inflictis, ejecerunt; juxta eosdem. Quartum occiderunt; juxta Matthæum & Marcum: multisque aliis fecerunt ſimiliter. Luc. II, 14 δόξα ἐν ὑψίςοις Θεῷ *p. 185.*) Conſentit Noſter cum Cl. Moshemio, *Obſ. Lib. 1 c. 2 p. 105*, in hymno hoc duo eſſe membra, laudes Dei, & rationem illarum. Iſtas Deo decerni tam in terra quam in cœlo, & duas haſce partes non eſſe ſeparandas. Punctum tamen non figit cum Moshemio poſt ἐπὶ γῆς, ſed poſt εἰρήνη. Hoc ſenſu: gloria Deo in excelſis, & pax (i. e. laus Deo & benedictio) in terra: reſpiciens ſimul ad *Luc. XIX, 38* εἰρήνη ἐν Ȣρανῷ. Rationem exhibere verba poſtrema, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ſive plenius, ὅτι εὐδοκεῖ κύριος ἐν λαῷ αὐτȢ, *Pſ. CXLIX*, 4. Patet hic per ſe, homines in terra a laudibus Dei non excludi, etiam ubi non nominarentur diſerte. Et εἰρήνη ἐν Ȣρανῷ apud Lucam, eadem eſt pax hominum apud Deum per Chriſtum, quæ hic vocatur pax hominum in terra. Angeli igitur Deo decernunt laudes, quod Filium miſerit, & hominibus gratulantur pacem illam cœleſtem tunc partam, διὰ εὐδοκίαν ἐν ἀνθρώποις, ſive cum Joach. Camerario, εὐδοκίᾳ, caſu tertio, *p. 154*. Sic enim exprimitur iterum τὸ ὅτι, Pſ. CXLIX. 4. Certe in libris novi fœderis homines benedicentes Deo non uſurpant τὴν εἰρήνην; nam ipſe ſolus dat pacem, *Act. X, 36. Rom. V. 1. Philip. IV, 7.* Luc. II, 19 Μαριὰμ συμβάλλȢσα, *p. 187.*) Συμβάλλειν

λεῖν hic ſignificare videtur Noſtro, conjicere ex variis ſignis ac ſymbolis, vel indiciis aliquid colligere. Frequens id ſane profanis: ſacris his autem ſcriptoribus non omnino. Alia enim omnia deprehenduntur Luc. XIV, 31, Act. IV, 15, XVII, 18, XIIX, 27. Habebat Maria jam tunc evidentia teſtimonia divina, quæ ſuperant omnem conjecturam, neque locum relinquunt incertitudini, cui per nova ſigna & indicia demum ſuccurrendum fuiſſet. Sic Paulus ejusque comites, viſo per noctem viro illo Macedone, non conjiciebant demum, ſed plane convincebantur ſtatim, quod Dominus eos in Macedoniam vocaſſet, *Act. XVI, 10.* Et Saulus, κηρύσσων τὸν Χριςὸν, μᾶλλον ἐνεδυναμῦτο, συμβιβάζων, *fortiſſime conſtringens & convincens Judæos*, Actor. IX, 22, ſicut corporis membra compinguntur intime, nec amplius fluctuant. *Eph. IV, 14, 16, Coloſſ. II, 2 & 19.* Deſeri ergo Piſcator veſter hic non debuit, quod Maria, trutinans quaſi teſtimonia divina inter ſe, & cum hac nova narratione paſtorum, confirmata ſit in fide. Joh. I, 3 ὐδὲ ἕν, ὁ γέγονεν. *p. 206.*) Utique nova haud eſt diſtinctio, quæ Adriano Valeſio placuiſſe hic dicitur: ceu poſt Bezam oſtendit Jo. Crojus Obſerv. Sacr. c. 25 toto, recentius etiam Dan. Whitby, in *addendis* laudatus. Joh. I, 18 ἐξηγήσατο. *p. 208.*) Eruditam expoſitionem Henrici Valeſii legis in edit. Lugd. Bat. 1682 *p. 202,* tum vero *p. 277.* Joh. IX, 23 ὅτι ἡλικίαν ἔχει. *p. 215.*) Illuſtrat hanc phraſin verbis Ariſtophanis de tantillo juvene, qui ætatem non habeat *tecum* dormiendi. Meliora affert Dodwellus de ἡλικίᾳ Irenæi ex Nazianzeno, oſtenditque, jura Romanorum circa numerum annorum obſervaſſe etiam Judæos, ejusque rei veſtigia in hoc ipſo Johannis loco deprehendit, *Diſſ. 3. ad Irenæum §. 8 p. 235.* Joh. XVII, 3 τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. *p. 216.*) Ait Noſter, τὸν ἀληθινὸν opponi fictitio, quomodo Ælianus eqvum verum picto opponit, *Lib. 2 c. 3.* Sane neque iſte Æliani locus, neque etiam Clementis Alexandrini, *protrept. f. 25 Ed. Heinſ.* ad convincendos Socinianos, ceu contendit Noſter, ſufficiet. Nam Clemens diſputat ibi tantum adverſus craſſiora idola Gentilium ex materia mortua artificis manu formata, iisque opponit μόνον ὄντως Θεόν. In qua analyſi Sociniani nondum acquieſcent, ſed urgebunt præterea excluſivam prædicati. Et invenient libro ſexto Stromat.

f. 486, tum vero etiam Libro ſeptimo f. 504 non pauca. Τελειωτάτη δὴ καὶ ἁγιωτάτη καὶ κυριωτάτη ἡ υἱοῦ φύσις, ἡ τῷ μόνῳ παντοκράτορι προσεχεστάτη. αὕτη ἡ μεγίστη ὑπεροχὴ, ἡ τὰ πάντα διατάσσεται κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πατρός. De reliquis agemus alias. Monendi autem adhuc Lectores, Heſychium totum jam pridem limam doctiſſimi Alberti fuiſſe expertum, ejusque rei nunc demum tot eum edidiſſe hic exempla, ut plane novam hujus Grammatici editionem vel omnino paratam, vel affectam certe habere ille videatur. Sæpiſſime enim, ubi nominat Heſychium, textum illius etiam, ſed ὡς ἐν παρόδῳ ubique, emendat.

TRAITE' THEOLOGIQUE &c.
hoc eſt,

DE AUTORITATE ET INFALLIBILITATE Paparum liber, Autore R. P. Domno MATTHÆO PETITDIDIER, Abbate Ordinis S. Benedicti.

Luxemburgi, apud Andream Chevalier, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 5½.

NUnquam magis erraſſe Romanum Pontificem, quam cum ſemet ipſe profeſſus eſt erroris expertem & infallibilem, cum ſtatuat etiam Catholicorum Theologorum pars haud ignobilis, ex præſenti libello cognoſcere libet, quibus argumentis doctiſſimus Autor fidem facere conetur ſuæ ſententiæ. Atque hoc eo jucundius fuerit, quod ipſe fatetur, ſe quondam, gravitate Cleri Gallicani A. 1682 congregati conſenſuque Theologorum Academiæ Pariſienſis permotum, adverſariam tenuiſſe ſententiam. Scilicet, ne noſtram notitiam fugiat Autoris conſilium, ipſe in Præfatione nos docet, ſe ideo infallibilitatem Papæ omnibus Romanæ Eccleſiæ addictis perſuadendam ſuſcepiſſe, quod breviſſima hæc via ſit ſopiendi ortas in Gallia de Conſtitutione *Unigenitus* controverſias. *Primo* igitur *Capite* præjudiciorum tela in eos emittit, qui negant infallibilitatem Papæ. Initio conſiderari jubet, hanc ſententiam natam demum eſſe ſæculo decimo quinto, cum antea ne unus quidem in tota Eccleſia ſtatuerit, Papam

pam definientem aliquid ad Fidem pertinens errori obnoxium esse. Atque hujus rei testes producit ipsum Gersonium atque Majorem. Deinde urget, ante Constantiense Concilium omnes Theologos, etiam Parisienses, omnes Canonistas, omnes Episcopos statuisse infallibilitatem Papæ. Tertio contendit, cum schismatici Græci infallibile Papæ judicium non agnoscerent, omnes Latinæ Ecclesiæ doctores illam infallibilitatem Papæ defendisse, & quidem consensu perfectissimo. Quarto ostendit, inde ab ortu Ecclesiæ usque ad hodierna tempora universas sententias, quibus Papa aliquid in Fide definiit, receptas ab omnibus fuisse sine ulla contradictione vel dubitatione. Quinto denique magni momenti esse ait, quod ea sententia, quæ Papam subjicit Concilio, nec infallibilitatem ei tribuit, falsissima habeatur in toto orbe Christiano, una excepta Gallia. Hisce præmissis, *Cap. II* infallibilitatem Papæ probatum it e sacro codice, & quidem e tribus illis dictis: *Tu es Petrus*, &c. *Oravi pro te*, &c. *Pasce oves meas*. Eadem hæc dicta paucis vindicare studet contra Gallicorum quorundam Theologorum exceptiones. *Cap. III* producit sententiam primitivæ Ecclesiæ de autoritate Papæ in definiendis articulis Fidei. Ostendit igitur, in electione Matthiæ Apostoli valuisse sententiam Petri; eundem die Pentecostes solum allocutum fuisse Judæos, solum sanasse claudos templo assidentes, solum patrasse miracula, solum gubernasse Ecclesiam Judaicam, solum jussum fuisse Evangelium tradere ethnicis, solum denique in Concilio Hierosolymitano pronuntiasse sententiam definitoriam. Hinc sequi putat Autor, Petrum habitum fuisse pro capite Ecclesiæ. Addit, eodem primo sæculo Papam Clementem sopiisse turbas Corinthi obortas; secundo sæculo Victorem suo exemplo ostendisse, Papam habere jus definiendi & dissentientes excommunicandi; tertio sæculo Cornelium Papam asseruisse autoritatem suam contra Novatianos, itemque Stephanum in doctrina de rebaptizandis hæreticis, aliisque in casibus. *Cap. IV* docet, idem fecisse Papas sæculi IV & V, maxime Innocentium I, & ejus successores, eosque regnum sibi in universam Ecclesiam arrogasse clarissimis verbis. *Cap. V* exhibet sententiam Græcorum Ecclesiæ

Patrum quinque priorum ſæculorum, Irenæi, Origenis, Baſilii, Cyrilli Hieroſolymitani, Gregorii Nazianzeni, Chryſoſtomi, aliorumque. Ubi tamen doctiſſimo Autori noſtro ſufficit, ſi modo quis Petrum vocavit *principem Apoſtolorum*. Eodem modo *Cap. VI* exhibentur teſtimonia Patrum Latinorum, qui per quinque illa ſæcula vixerunt. Ubi tamen permultum negotii ei faceſſit S. Cyprianus, qui Epiſcopo Romano fortiter contradixit, itemque S. Auguſtinus, qui aliquot locis Cypriano videtur ſuffragari & autoritatem Papæ imminuere. *Cap. VII* profert ipſorum Paparum de ſuis privilegiis teſtimonia, quæ quidem non minus valere judicat, quam Principum teſtimonia de ſuis juribus. *Cap. VIII* recitat ſententiam Conciliorum de autoritate Papæ, initio facto a Concilio Sardicenſi. Simul demonſtrat, quomodo ſe geſſerint Papæ erga Concilia, quantumque ſibi ſumſerint autoritatis. *Cap. IX* adducit ſententias ſcriptorum eccleſiaſticorum, poſt quintum ſæculum usque ad ſchiſma Græcorum viventium, de autoritate & infallibilitate Papæ. *Cap. X* diſcutit controverſiam, quæ Latinis interceſſit cum Græca Eccleſia de Papæ autoritate. Hic prius oſtendit, Græcos agnoſcere quidem primatum Papæ, eumque habere pro capite Eccleſiæ, at negare imperium Papæ abſolutum & infallibilitatem. Deinde docet, utrumque olim Papæ contra Græcos aſſertum atq; vindicatum fuiſſe a Theologis Galliæ. *Cap. XI* Latinorum Theologorum exhibet ſententiam de Papæ infallibili judicio, inde a nono ſæculo usque ad tempora Scholaſticorum, & *Cap. XII* de hac re Scholaſticorum exponit ſententiam usque ad Concilium Conſtantienſe. Hic fortaſſe optaverint pii lectores, ut Autor oſtendiſſet, ſententias horum Theologorum fuiſſe liberas, nec aut ſpe præmii aut metu pœnæ graviſſimæ expreſſas. Nam nec Launojum credimus tam fortiter oppugnaturum fuiſſe infallibilitatem Papæ, ſi capiti ipſius imminuiſſet gladius imperii Papalis. Quinimo veremur etiam quodammodo, ne ipſe Autor ſententiam ſuam ſit mutaturus, & ad priſtinam reverſurus, niſi quantocyus Roma juſtum ipſi præmium hujus patrocinii decreverit. *Cap. XIII* oſtendit, (1) omnes ſuperioribus in Capitibus adductos infallibilitatem Papæ probaſſe ex tribus illis dictis Chriſti, quæ ſupra jam adduximus: *Tu es Pe-*

trus

trus, &c. (2) Launojum, infallibilitatis oppugnatorem acerrimum, reticuisse magnam partem eorum testimoniorum, quæ Noster attulerit de suprema potestate Papæ; (3) si hodie haberetur Concilium ad decidendam istam de infallibilitate Papæ controversiam, omnino victurum esse & triumphaturum Papam multitudine sententiarum, cum præter Gallorum Theologos nonnullos totus orbis Christianus statuat infallibilitatem Papæ. Sed vix credimus, Papam huic periculo expositurum esse suam infallibilitatem, probe scilicet recordantem, vix multis artibus impediri potuisse in Concilio Tridentino, quo minus Papæ eriperetur infallibilitatis privilegium. *Cap. XIV* examini suo subjicit Autor decisionem a Clero Gallicano factam A. 1682. Dicit, eam esse novitatis ream, cum antea Galliæ Clerus in contraria fuerit sententia. Atque hac occasione rursus pluribus docet, ad supprimendas hæreses & stabilienda dogmata recepta non esse certiorem viam, quam monarchiam Papæ infallibilitatis privilegio ornati. *Cap. XV* respondet ad objectiones contra infallibilitatem Papæ proferri solitas. Liceat vero nobis hæc prætervehi, ne nimium longa videatur hujus libri recensio. *Cap. XVI* eodemque ultimo probat, Concilia generalia suam autoritatem habere a confirmatione Paparum. Id vero cum non probare aggrediatur de omnibus Conciliis generalibus, sed tantum de secundo, quinto, & septimo, non videtur titulo hujus Capitis fecisse satis. Nos arbitramur, toto hoc labore supersedere potuisse doctissimum Autorem, modo docuisset, Christum, vel Petrum, vel Paulum dixisse, Episcopum Romanum esse debere Regem Ecclesiæ, ejusque sententiam probari oportere a toto orbe Christiano. At ipse suo probavit silentio, altum ea de re esse in sacro codice silentium. Non igitur mirabitur, si cordatiores ipsius sententiam vel ob id ipsum erroris suspectam habeant, quod ea tam longa & artificiosa probatione egeat, cum non possit dubitari, si infallibilitas Episcopi Romani esset articulus fidei, eam Christum & Apostolos fuisse disciplinæ suæ alumnis bona fide tradituros.

ΘΥΡΕ-

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ *HELVETICUS, SIVE Itinera per Helvetiæ Alpinas regiones facta annis 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1709, 1710, 1711, a JOH. JAC. SCHEUCHZERO, Tigurino, Med. & Math. Professore.*

Lugduni Bat. apud Petrum vander Aa, 1723, 4.
Alph. 3 pl. 14 Tabb. æn. maj. & med. 130.

QUanta ſit Celeb. Autoris in indaganda Patriæ Hiſtoria naturali curioſitas, præter tot ejus alia ſcripta, hæc imprimis Itinera ſingulis annis inde ab A. 1702 ad 1711 (ſi unicum annum 1708 excipias) in varias Helvetiæ partes, ſuperatis omnibus moleſtiis, ſuſcepta & eleganti cultu typis prodita docere abunde poſſunt. Ex his priora tria Londini 1708 prodiere, a nobis Anno ſequenti M. Februario p. 77 recenſita, quibus cum, præter tabulas aliquot æneas, nihil magnopere notatu dignum nunc acceſſerit, non eſt, ut de his denuo agamus. Acceſſere vero *ſplendidiſſimæ* huic editioni Itinera quinque, quæ nunc paucis percenſere operæ
p. 186. pretium fuerit. In Itinere quarto A. 1705 ſuſcepto memoratu dignum obſervatur, quod dives rupicaprarum eſt mons *Kammerſtock*, quæ tamen ægagropilis deſtituuntur, quas ubertim gignunt Limmerenſes capræ; cujus rei cauſam allegat hanc Autor, quod in certis alpibus, iis ſpeciatim, quæ Soli ſunt expoſitæ, creſcant plantæ, quarum radices fibroſæ, vix in ſtomacho digeſtioni obnoxiæ ſunt, aromaticæ tamen, & ægagropilis generandis aptæ, non item in aliis, quæ a Sole raro illuſtrantur. Elatus in altiſſimum Europæ *Gottbardi montis* jugum, ad cryſtalli proprium
p. 233. ac natalem locum Noſter conſiſtit, ad naturam ejus explicandam, ut ſpecimen ſimul exhibeat operis integri mineralogici. Ipſius vero ſententia, cryſtallus eſt gemma mollior, ut gemma quævis cryſtallus durior eſt, & ſicut reliquæ gignuntur gemmæ, quando materia rigida in fluido natans ſubſidit, & in maſſam cogitur duram, quæ formæ & indoli reſpondet materiæ, ex qua coacta eſt, ita etiam fieri putat cryſtalli formationem & concretionem, eorum rejecta ſententia, qui Plinium interpretati, cryſtal-

cryſtallum glaciem eſſe credunt; quanquam non adeo abſurdum videri poteſt, ex materia, quæ glaciem conſtituit, maxime rigida, aqua exacta, cryſtallum cogi gelu vehementia, ut quaſi glacies ſicca dici mereatur. Fluviorum, Urſæ, Ticini atque Rhodani, nota ſunt nomina, quæ ſcaturigines ſuas Gotthardo uni omnes monti debent, a Scheuchzero diligentius inveſtigatas & æri eleganter & accurate inciſas. Iter *quintum* adiit anno M DCC VI. Integra in eo exſtat draconum & draconitarum hiſtoria, ubi plurima videas naturæ prodigia, pleraque etiam ipſi Cl. Autori ſuſpecta, qui horum nihil ipſe offendens, fidem dictis non temere adhibendam, ſuo exemplo docet, cum ita comparata ſint, ut attonitorum magis affectum prodant, quam veriſimile quid ſiſtant. Cum de periodicis fontibus paſſim Autor tradat, imprimis miratur Engſtlanum fontem temporarium, qui periodum habet duplicem, annuam alteram, alteram diurnam; tribus enim menſibus fluit, a medio Maji ad Auguſti medium, neque flumine ruit continuo, ſed interrupto ſæpius, mane tamen & veſperi exundat, tanta ſæpe vi, ut molam agat; aqua, pecori jucunda, imprimis eſt frigida, limpida; ſi quid immundum mergitur, ſubſiſtit, cujus phænomeni rationem doctiſſimi Johan. Jac. Hermanni, tunc Baſileenſis Mathematici, verbis hanc reddit, quod ciſternam ſubterraneam, in quam nives liquatæ confluunt, natura aliquo veluti ſiphone intus muniverit, cujus crus intra receptaculum brevius exiſtat; id vero extra idem longius, per quod aqua, ciſterna repleta, defluat, & per fontem erumpat, qua exhauſta fluxus ſiſtantur per tempus, quo iterum confluat, ut vices abſolvat ſuas. Ipſi Autori rem intueri non licuit, nec falſa veris admixta eſſe, diſſimulat. In itinere *ſexto*, quod anno M DCC VII confectum eſt, thermæ fabariæ occurrunt, quibus ad depellendam dextri lateris hemicraniam, ipſe peregrinator Medicus uſus eſt, & monentur quædam ad eas pertinentia p. 433. Inde Rheni fluminis origo exhibetur, in varios flexus ope magnetis inquiritur, & delineatus in ære integer proponitur p. 436. In Itinere *ſeptimo* anni M DCC IX montium glacialium Grindelianorum teter adſpectus ſiſtitur. Et quoniam non ſemel thermarum in Helvetia ſcaturientium mentio facta fuit, thermarum origo generatim retegitur. Res eo redit,

Margin notes: p. 265. (beside "ſicca dici mereatur…"); 405. (beside "quod ciſternam…"); 482. (beside "glacialium Grindelianorum…"); 486. (beside "facta fuit…")

redit, quod Autor postulet, thermas, si non omnes, saltim nobiliores ad præaltorum montium radices infimas, vel voragines, collocari, ubi terra inter eminentes partes, subtracto laqueari intermedio, subsedit, ita ut exiguæ remanserint, vel nullæ cavitates, omniaque interstitia exacte fuerint a collapsa utrinque terra oppleta, per quorum angustias aqua pressa ab æstu subterraneo igne coacto, evadere nusquam potest; unde calorem contrahit. Et cum ad fontem Rhodani ventum est, ejus delineatio facta est, p. 487. Nec antiquæ eruditæ tabulæ neglectæ sunt Viro docto, sed quæ Seduni, Martiniaci, Agauni & alibi conspectæ sunt inscriptiones veteres, p. 488 seqq. descriptæ repetuntur & explicantur. Itinere *octavo*, M DCC X inito, id imprimis Autori propositum est, ut Toggici Comitatus situm delineet, & experimenta barometrica pro inquirenda varii aeris elasticitate diversa, quod ab Illustr. Bignonio, & Cl. Maraldo ante factum fuit, instituens, naturæ hujus patriæ terræ partis arcana exponat. Cespes bituminosus ad ripam Tigurini lacus fossus describitur p. 526, & in Ufnaugiæ insula mortuus dicitur Huldricus Huttenus anno 1523, cujus epitaphium legitur p. 528, ubi & imago æri incisa; Raperswilensium civitatis forma ad eandem paginam exhibetur, & brevis fortunæ enarratio; hinc plenior sequitur Glaronensis Cantonis & alpium ejus descriptio; quæ vero p. 546 de S. Galli Fani bibliothecis adducuntur, pauca sunt. Inde Toggii hac nostra ætate celebris accurata historia sequitur p. 551, in quo Comitatu pagus est Wildenhaus, Huldrico Zwinglio cive nobilis, p. 555, & quanquam montosa hæc regio est, & rupibus horrida, inferior tamen pars agro serendo, & superior pascendo pecori est idonea, ut adeo incolæ sibi sufficiant. Et cum bellum hic exarserit inter Cantones Tigurinum & Bernensem ab altera parte, & altera Sancti Galli Abbatem, pacis instrumentum, quod anno M DCC VIII Badæ conditum est, integrum legitur p. 563. *Nonum* iter anno M DCC XI suscepit indefessus patriæ & scientiæ studio Scheuchzerus, quo Bernæ civitatis historia fere absolvitur. Quotquot sunt itinerum horum periodi, tot esse industriæ Autoris & doctrinæ testimonia, cuilibet emunctæ naris lectori ita se prodet, ut nullo nostro præconio indigeat: id modo præter allata repe-
tendum

tendum, summa cura actum esse, ut Mercurii in barometro motu locorum & montium dignoscantur altitudines, aerisque vices variæ. Botanices studiosis plures alpinæ plantæ sese offerent, singulis quippe itineribus subjuncta earum recensione, quæ vel hactenus ignotæ sunt, vel minus accurate depictæ. Ad finem autem itinerum adjecta sunt Acarnania, sive plenior recensus eorum, quæ Acarnan, qui Joh. Jac. Scheuchzerus est, vel typis edidit, vel asfecta servat, quæ historiæ naturalis bibliothecæ insignem partem poterunt conficere; ex quo vero licebit cognoscere, evitare non potuisse Virum doctum, patriæ rerum amore captum, quin, quæ uno loco prodiderat, etiam in alium transferre cogeretur.

JACOBI JURINI, REGIÆ SCIENTIARUM Londinensi Societati a secretis, Dissertationis de motu aquarum fluentium contra nonnullas PETRI ANTONII MICHELOTTI animadversiones Defensio. Accedit ejusdem MICHELOTTI ad Illustriss. Virum ANTONIUM DE COMITIBUS, Patritium Venetum, Epistola, in qua illi ipsi Jurinianæ Defensioni respondetur.

Venetiis, typis Pinellorum Fratrum, 1724, 4.
Plag. 5.

CL. *Michelottus* in Dissertatione de Separatione fluidorum in corpore animali, de qua diximus in Actis A. 1721 p. 493, defenderat theorema *Bernoullianum* de velocitate aquæ per foramen effluentis, cujus demonstratio publici juris facta est a Cl. *Hermanno* in Actis A. 1716 p. 131. Contraria & cum tradidisset Cl. *Jurinus*, placita *Newtoniana* probans, in Dissertatione de motu aquarum fluentium, quæ legitur in Transactionibus Anglicanis Num. 355, eadem refellenda esse existimaverat. *Jurinus* itaque Dissertationis suæ adversus *Michelottum* edidit in iisdem Transactionibus defensionem, quam cum sua ad eandem responsione Venetiis recudi curavit *Michelottus*. Ad duo autem capita omnis defensio redit. Primo nimirum monet *Jurinus*, mentem suam a *Michelotto* non fuisse perspectam. Etenim se non tractare de

 celeri-

celeritate aquæ per foramen vasis effluentis, quam determinat theorema *Bernoullianum*, sed de motu totius aquæ seu cataractæ aqueæ, quæ intra vas versus foramen descendit & mox effluxura est: quem hactenus nemo adhuc Mathematicorum determinarit. Esse autem hos motus omnino diversos, cum prior sit in ratione composita ex ratione quantitatis aquæ dato quovis tempore effluentis ex foramine & ratione velocitatis, quacum effluit, posterior autem in ratione summæ omnium factorum ex singulis aquæ particulis cataractam constituentibus ductis in velocitates earundem respectivas. Deinde secundo fundamentum demonstrationis *Bernoullianæ* rejicit, quod ponit guttulam liquoris infimam & foramini vasis immediate incumbentem premi vel animari a gravitate quadam acceleratrice, quæ se habet ad gravitatem naturalem, ut altitudo aquæ vel liquoris totius foramini vasis incumbentis ad altitudinem guttulæ, seu ut pondus absolutum columnæ aquæ foramini insistentis ad pondus absolutum guttulæ. Putat enim, aquam foramini proximam, nonnisi eodem clauso sustinere hanc pressionem, minime autem aperto: in casu nimirum posteriori eam non urgeri nisi gravitate sua naturali, cum non amplius columna aquea incumbens in descensu ab ista impediatur. Evidens hoc esse existimat, si omnis aqua columnam illam ambiens congelari ponatur & columna aquea per politissimam glaciem sine omni resistentia labi concipiatur. Ad hæc Cl. *Michelottus* respondet: *Jurinum* si non ex industria, casu minimum tangere demonstrationem *Bernoullianam*, cum in Dissertatione sua disertis verbis redarguat illos, qui motum aquæ per foramen pressione columnæ incumbentis generari contendunt. Immo citat tum ipsius, tum *Newtoni*, verba, quem sequitur, in quibus diserta velocitatis aquæ per foramen effluentis fit mentio. Sed missis istis, quæ levioris sunt momenti, in fundamento præsertim demonstrationis *Bernoullianæ* vindicando & stabiliendo operam suam collocat. Monstrat itaque, perperam *Jurinum*, duos casus diversos confundentem, ponere, quod aqua omnis in vase glacietur columna foramini ad perpendiculum incumbente excepta, propterea quod guttulæ motus generetur a pressione laterali aquæ verticali prorsus æquali & descensui columnæ
verti-

verticalis resistente. Demonstrat igitur assumtum *Bernoullianum* hoc modo: "Sit, inquit, ABCD vas aqua ad summum usque" orificium repletum, cujus in fundo BC sit foramen O, quod" primo obturatum pono: ei certe insistit gutta aquæ proxima," quam licet considerare tanquam columellam solidam OE, cujus" basis superior E urgetur quidem a pondere totius columnæ" superincumbentis EF, sed ejus quoque latera, uti ex Hydro-" statices legibus & natura fluiditatis constat, comprimuntur a" laterum columnis, quales sunt EH, EG, quæ continenter partes" superiores ab inferioribus separare nituntur. Concipiamus" nunc, obturamento remoto reserari subito foramen O: scis, quid" eveniet? Incipiet columella OE primo instanti descendere sola" vi suæ naturalis gravitatis, quam conaretur quidem sequi" columna incumbens EF, nisi hanc descendere conantem prohi-" berent columnæ æque & contra ponderantes EH, EG. Quam-" obrem aqueæ columellæ OE tanquam solidæ spectatæ a superin-" cumbente columna EF divulsio exoriri debet, ac propterea" minimo facto hiatu Ee, laterum columnæ EH, EG eodem" temporis momento apices infimos cuneorum ad instar in inter-" stitiolum Ee defigunt. Jam vero ex æqualitate virium, quæ, uti" ex Mechanicis patet, utrinque partibus a cuneo divellendis in-" feruntur, sequitur, tanta vi massam totius columnæ eF sursum" impelli, quanta columella OE deorsum impingitur: vis prior" sustinet columnam eF in æquilibrio, atque ob id est æqualis" ejus ponderi $= M.g$ (intelligo per M columnæ eF massam &" per g gravitatem naturalem, qua corpora gravia accelerantur" in motibus suis) vis altera, qua columella OE deorsum propel-" litur, est $m.G$: intelligo hic pariter per m columellæ OE mas-" sulam, & per G gravitatem novam acceleratricem ex ista cunei" pressione oriundam, qua quantitas materiæ, quam columella" OE obtinet, animari debet. Quoniam igitur istæ duæ vires" sunt æquales inter se, utpote ab eadem cunei actione profectæ," erit $M.g = m.G$ ac proinde $g : G = m : M$. Est vero m ad M ut" altitudo columellæ OE ad altitudinem columnæ eF, hoc est" (ob infinite parvam OE vel Oe) ad totam aquæ altitudinem" OF. Quare patet veritas ejus, quod in sua *Jo. Bernoullius* de-"

TAB. III. Fig. 6.

 mon-

„monſtratione aſſeruit: guttulam nimirum infimam foramini „inſiſtentem in deſcenſu ſuo animari a gravitate acceleratrice, „quæ ſe habet ad gravitatem naturalem reciproce ut tota aquæ „altitudo OF ad altitudinem minimam columellæ OE.

DEMONSTRATIO CONSTRUCTIONIS EDITÆ in Actis Lipſ. 1724 M. Jul. pro deſcribenda Trajectoria reciproca, quæ inter omnes algebraicas poſſibiles ſit ſimpliciſſima; Autore JOH. BERNOULLI.

CONſtructionem, de qua hic agitur, anagrammati involutam dedi exeunte anno 1722 in litteris privatis Anonymo Anglo eam a me exigenti. Anagramma ipſum brevi poſt comparuit in Actis Lipſ. 1723 M. Febr. ejusdemque Evolutio in iisdem Actis 1724 M. Jul. ubi Demonſtrationem Conſtructionis in peculiari Schediaſmate me communicaturum promiſi; animus nunc eſt datam liberare fidem.

TAB. III. Fig. 5. Sit in hac adjecta Figura ſuper recta AL, Parabola cubicalis ſecunda ſemirectangula ABQ, cujus nempe abſciſſarum AO, AF, AL &c. quadrata ſint ut cubi applicatarum OM, FB, LC &c. cum abſciſſis angulos ſemirectos conſtituentium. Ducta per verticem Parabolæ A recta AT perpendiculari ad applicatas: vocetur parameter 27a; ſumaturque in AT pars AE = 2a; per punctum E tranſiens applicata FB prolongetur ad P, ita ut BP ſit = BE: per B & P agantur RS & PQ parallelæ ipſi AT, quarum PQ occurrat Parabolæ in Q. Dico Parabolam hanc circa RS converſam, ut in ſitum priori contrarium veniat, ſe ipſam intra parallelas AT, PQ ultro citroque motam ad angulos rectos ſecare.

Demonſtr. Accepta qualibet AG majori quam AE, quæ vocetur $(a+x)^3 : \frac{1}{2}aa$, aliaque AH minori quam AE, quæ dicatur $(a-x)^3 : \frac{1}{2}aa$, erunt ex Natura hujus Parabolæ (ob AL = AG$\sqrt{2}$, & AO = AH$\sqrt{2}$) $LC^3 = 2\,AG^2 \times 27a = AG^2 \times 54a$, & $OM^3 = 2\,AH^2 \times 27a = AH^2 \times 54a$; adeoque LC = $\left(\frac{(a+x)^6}{\frac{1}{4}a^4} \times 54a\right)^{\frac{1}{3}} = \left(\frac{(a+x)^6}{a^3} + 216\right)^{\frac{1}{3}} = \frac{(a+x)^2}{a} \times 6 =$

6aa+

$\frac{6aa+12ax+6xx}{a}$, & ob eandem rationem OM $=\frac{6aa-12ax+6xx}{a}$. subductis GL & HO quæ sunt æquales ipsis AG & AH, remanebunt GC $=\frac{4a^3+6aax-2x^3}{aa}$ & HM $=\frac{4a^3-6aax+2x^3}{aa}$; Si jam porro subtrahatur EB, quæ est $=4a$, ex GC, item HM ex EB, restabunt (ductis CD & MN parallelis ipsi AT) BD & BN quarum utraque æqualis erit $\frac{6aax-2x^3}{aa}$; adeoque ipsæ BD & BN inter se æquales. Dematur nunc AE seu $2a$ ex AG seu $\frac{2a^3+6aax+6axx+2x^3}{aa}$, ut & AH seu $\frac{2a^3-6aax+6axx-2x^3}{aa}$ ex AE seu $2a$, ut habeantur EG vel DC $=\frac{6aax+6axx+2x^3}{aa}$, & EH vel NM $=\frac{6aax-6axx+2x^3}{aa}$. Differentientur nunc BD vel BN, necnon EG & EH, ut prodeant Dd vel Nn, hoc est, Cb vel Me $=\frac{6aadx-6xxdx}{aa}$, atque bc $=\frac{6aadx+12axdx+6xxdx}{aa}$ & em $=\frac{6aadx-12axdx+6xxdx}{aa}$. Est autem $\frac{6aadx-6xxdx}{aa}$ medium proportionale inter $\frac{6aadx+12axdx+6xxdx}{aa}$ & $\frac{6aadx-12axdx+6xxdx}{aa}$, nam liquet esse $aa+2ax+xx.\ aa-xx :: a+x.\ a-x$, sicut etiam $aa-xx.\ aa-2ax+xx :: a+x.\ a-x$. Hinc Cb x Me seu □Cb = bc x em, id quod est proprietas requisita pro trajectoriis reciprocis, ceu docui in Actis 1722 p. 398 §. 3. Ex quo sequitur, Parabolam cubicalem secundam semirectangulam ABQ eandemque circa RS transpositam in situm inversum atque intra parallelas AT, PQ hinc inde motam semet ipsam ad angulos rectos constanter secare. Q. E. D.

Coroll. 1. Sumtis tam BD quam BN $=4a=$ BE; abeuntibus nimirum DC in PQ, & NM in EA: erit in puncto A angulus M mo

me rectus, ideoque ejus complementum Ccb evanescit in puncto Q; hoc est, ultima applicatarum DC quæ est PQ tangit curvam in puncto Q. Id quod ex eo quoque patet, quia si BD $\left(\frac{6aax-2x^3}{aa}\right)$ ponatur = *Maximo*, prodit $x = a$, quo valore substituto, habetur $\frac{6aax-2x^3}{aa} = 4a = BE = BP$.

Coroll.. 2. Si jam pariter in expressione ipsius EG vel DC quæ est $\frac{6aax+6axx+2x^3}{aa}$ scribatur a pro x, habebitur ET vel PQ $= 14a$, ipsaque EH vel NM $\left(\frac{6aax-6axx+2x^3}{aa}\right)$ abit in ipsam Ea $= 2a$. Unde tota basis AT $= 16a$, maximaque curvæ altitudo TQ $=$ EP $= 8a$, ita ut AT sit dupla ipsius TQ.

Scholium. Geometris notum est, Parabolam cubicalem secundam constare duobus ramis seu cruribus se invicem tangentibus in vertice qui proin est *punctum reversionis.* Hinc nostra ABQ quæ est semirectangula, habebit alterum ramum AX sesquirectangulum, cujus scilicet applicatæ YX cum abscissis AY angulum constituunt obtusum AYX sesquirecto æqualem. Notetur autem, nonnisi arcum ABQ ex duobus contiguis BA, BQ conflatum in strictissimo problematis sensu satisfacere quæsito, utpote qui solus in situ inverso se ipsum ad angulos rectos decussat; continuata enim parabola versus V, attendenti patebit neque arcum QV, neque ramum AX ea proprietate gaudere, ut uterque se ipsum in situ inverso orthogonaliter trajiciat, sed id tantum evenire, ut alter alterum, hoc est, arcus AX inversus arcum QV, vel QV inversus ipsum AX in recto secet angulo. Ob hanc rationem dixi, Parabolam cubicalem semirectangulam tantum respondere conditioni præscriptæ, excluso ramo altero AX sesquirectangulo, immo quoque excluso arcu QV ultra Q quantumvis protenso. Quod si jam applicatæ singulæ LC, FB, OM &c. inflectantur circa puncta G, E, H, &c. ita tamen ut omnes inter se maneant parallelæ, puncta C, B, M, &c. erunt ad aliam parabolam cubiculem secundam ABQ semper quidem acutangulam quia

quia angulus ALG ad basin trianguli isosceles AGL necessario est acutus. Inserviet vero tunc parabola ABQ pro quolibet intersectionis angulo obliquo, quippe qui constanter æqualis erit inflexionis angulo AGL ad arbitrium facto vel obtuso vel acuto; sicuti demonstravi in Actis 1722 p. 405.

Analysis ad Constructionem præcedentem ducens.

Dedi in Actis memoratis 1722 tres generalissimos solvendi modos, quibus inveniuntur Trajectoriæ reciprocæ infinitorum generum cum algebraicæ tum transcendentes, atque hæ sive per quadraturas sive per rectificationes curvarum algebraicarum construendæ. Duo priores illorum modorum dextre adhibiti subministrant inventionem simplicissimæ quam construxi ac demonstravi algebraicæ Trajectoriæ reciprocæ; id qua arte obtineatur per ambos illos modos, nunc quidem docebo.

Modus I. Ad primum quod attinet, consistit ille in condendis formulis, quarum quædam exempla concinnavi p. 398 & 399, quarumque naturam & fabricam ibidem exposui; positis nimirum x & y pro coordinatis curvæ quæsitæ, assumtisque ipsius x duabus quibuscunque functionibus A & B, ejus indolis ut mutatis signis potestatum imparium ipsius x, functiones ipsæ in se invicem convertantur, hoc est, ut A mutetur in B atque B in A, ostendi æquationem $dy = \frac{A}{B} dx$ determinare aliquam ex curvis optatis. Cum vero difficile sit, ut ibidem jam monui p. 400, eas ex ejusmodi functionibus A&B eligere, quæ inde emergentem formulam $\frac{A}{B} dx$ reddant integrabilem, manifestum est curvam hac ratione determinatam plerumque, si non semper, evadere transcendentem. Quamobrem lubet hic indicare, quo pacto fieri possit, ut assumta tertia quadam functione G, æquatio oriatur integrabilis, exhibens proin curvam algebraicam.

Sit itaque G functio ipsius x, sed talis, ut contineat tantum potestates pares ejusdem; dico, si pro elementis coordinatarum sumantur G dx & $\frac{A \times G}{B} - dx$, fore curvam quæ hinc nascitur,

 etiam-

etiamnum ex desideratis unam, quod sic paucis demonstro: Quia enim mutato x affirmativo in negativum & vicissim mutabitur $\frac{A}{B}$ in $\frac{B}{A}$, ipsum vero G non mutabitur, quoniam non nisi dimensiones pares continet ex assumtione; unde captis (vid. Fig. I p. 397) utrinque in partes oppositas abscissis OL & OM $= \int G\,dx$, applicata LB $= \int \frac{A x G}{B} dx$; erit altera applicata MD $= \int \frac{B x G}{A} dx$. Est autem $\frac{A x G}{B} dx \times \frac{B x G}{A} dx = G x G\,dx^2$, hoc est, $cB \times nd = \square Ll$. Curva igitur ADBC, per ea quæ a me demonstrata sunt p. 398 §§. 2 & 3 satisfacit problemati. Q. E. D.

Hinc ut curva ADBC fiat algebraica, nihil aliud faciendum, quam ut assumatur G talis, quæ producat integrabiles tam $G dx$ quam $\frac{A x G}{B} dx$; id quod assumta fractione $\frac{A}{B}$ rationali infinitis modis exequi licet. En hunc facillimum: Pone $G = A x B$, habebit utique G conditionem suppositam, si nempe A & B suas habuerint, quemadmodum attendenti sponte liquet; prodibit inde $G dx = A x B x dx$, & $\frac{A x G}{B} dx = A x A x dx$, utrumque sane integrabile ob A & B functiones rationales & integras. Quare si abscissa OL fiat æqualis $\int A x B x\,dx$, & applicata LB $= \int A x A x\,dx$, resultabit curva ABC algebraica quæsito respondens. Nota, per x & $-x$ intelligi quamlibet partem indeterminatam ab O versus H, eandemque ab O versus G capiendam, ex qua formentur functiones A & B, atque ex his coordinatæ OL, LB vel OM, MD.

His ita præmissis, si investigare jam lubeat, quænam ex omnibus istis algebraicis sit simplicissima & cujus sit naturæ vel quam habeat æquationem coordinatis convenientem: eligatur ex formulis, quarum fabricam in Actis loco præmemorato docuimus, ea, quæ omnium est simplicissima, vel qua simplicior dari non potest; hæc autem, ceu patet, est ipsissima illa, quæ pag. 398 primum locum occupat $dy = \frac{a-x}{a+y} dx$, aut quod perinde

est

est $dy = \frac{a+x}{a-x} dx$; ubi igitur $A = a+x$, & $B = a-x$; adeoque G seu $A \times B = aa - xx$: unde $OL = \int A \times B \times dx = aax - \frac{1}{3}x^3$, & $LB = \int A \times A \times dx = aax + axx + \frac{1}{3}x^3 + c^3$; adjicio constantem c^3, ut moris est in integrationibus, ad denotandam primam applicatam puncto O respondentem. Si vero magis arrideat, ut curva ABC transeat per O, negligi debet c^3, & sic accommodabitur ad figuram præsentem huic schediasmati adjectam, in qua punctum B initium est abscissarum; abscissæ ipsæ hinc inde æquales BD & BN, applicatæ DC & NM. Habebimus itaque curvam ABC algebraicam, cujus hæc est indoles, ut sumtis abscissis in utramque partem BD & $BN = aax - \frac{1}{3}x^3$, applicata DC sit $= aax + axx + \frac{1}{3}x^3$, altera per consequens $NM = aax - axx + \frac{1}{3}x^3$. Multiplicemus has quantitates per constantem $\frac{6}{aa}$, ut coordinatarum valores unius sint dimensionis, quo facto prodibit $BD = BN = \frac{6aax - 2x^3}{aa}$, $DC = \frac{6aax + 6axx + 2x^3}{aa}$, & $NM = \frac{6aax - 6axx + 2x^3}{aa}$. Verum supra in Constructione demonstravimus, hanc proprietatem competere Parabolæ cubiculi secundæ: atque ita hæc Parabola analytice deducta est ex formularum in Actis a nobis expositarum simplicissima, quod qua ratione fiat, ostendere hoc loco volebamus.

Modus II. Propero ad alteram Methodum ibidem p. 403 explicatam, ubi docui modum describendi trajectorias reciprocas transcendentes & algebraicas per rectificationes curvarum GEH (vid. Fig. IV in eadem pagina) arcus hinc inde similes & æquales ES, EM habentium. Ostendere nunc animus est, etiam per hanc methodum maxime generalem perveniri ad nostram parabolam cubicalem secundam, tanquam omnium trajectoriarum reciprocarum simplicissimam. Hunc in finem quæro ex omnibus curvis habentibus ab utroque axis EO latere ramos ESH, EMG similes & æquales eam, quæ primo sit algebraica & rectificabilis, secundo quæ sit, quoad fieri potest, infimi

 ordinis

ordinis vel dimensionis respectu æquationis inter coordinatas, ac tandem tertio cujus arcus ES, EM cum abscissis correspondentibus relationem habeant infima possibili æquatione expressam.

Ut tria ista requisita obtineam, concipio in præfata Fig. IV ductam esse applicatam SL perpendicularem ad axem EO; atque inter abscissam EL, quam voco z, & applicatam SL, quam voco t, haberi hanc æquationem $t = \frac{1}{2-2n} a^n z^{1-n} - \frac{1}{2+2n} a^{-n} z^{1+n}$ (ubi per n intelligo quemcunque numerum fractum unitate minorem cujus numerator sit impar & denominator par) dico, curvam hanc algebraicam constare ramis utrinque similibus & æqualibus, quod examinanti facile patet, ejus arcus esse rectificabiles, eosque habere ad abscissas relationem non magis compositam quam ipsæ applicatæ ad abscissas habent; erit enim ES vel EM $= \frac{1}{2-2n} a^n z^{1-n} + \frac{1}{2+2n} a^{-n} z^{1+n}$, quæ expressio ab ea qua applicata SL exprimitur non differt nisi signo quo afficitur secundus terminus. Ex omnibus igitur curvis ESH, hac æquatione determinatis, illa quæ simplicissima est respectu æquationis inter coordinatas, erit etiam simplicissima respectu relationis inter abscissas & arcus. Videndum adeoque est, quid pro n sumendum sit, ut prodeat æquatio inter t & z infimæ possibilis dimensionis; inferior autem dari non potest quam tertia, alias sectio conica foret rectificabilis. Velis ergo tertiam: Pone $n = \frac{1}{2}$, atque obtinebis $t = a^{\frac{1}{2}} z^{\frac{1}{2}} - \frac{1}{3} a^{-\frac{1}{2}} z^{\frac{3}{2}}$ seu $t = \sqrt{az} - \frac{1}{3}\sqrt{\frac{z^3}{a}}$, quæ reducta dat $9att = z^3 - 6azz + 9aaz$ pro curva tertii ordinis ESH, cujus arcus $ES = \sqrt{az} + \frac{1}{3}\sqrt{\frac{z^3}{a}}$.

Ex hac ut eruas naturam Trajectoriæ reciprocæ AEC: ex puncto B demitte in axem EO perpendiculum BT; habebis abscissam $ET = EL + LT = EL + SB = EL + ES = z + \sqrt{az} + \frac{1}{3}\sqrt{\frac{z^3}{a}}$, & applicatam $BT = SL = t = \sqrt{az} - \frac{1}{3}\sqrt{\frac{z^3}{a}}$. Assume nunc quamlibet

libet indeterminatam x atque fac, quod liberum est, $z = \frac{xx}{a}$; orientur coordinatæ per x expressæ, scilicet abscissa ET $= \frac{xx}{a} + x + \frac{x^3}{3aa}$, & applicata BT $= x - \frac{x^3}{3aa}$; quibus in ordinem reductis, utriusque simul sextuplum sumendo, fit ET $= \frac{6aax + 6axx + 2x^3}{aa}$ & BT $= \frac{6aax - 2x^3}{aa}$. Liquet ergo nunc iterum ex Constructione supra data & demonstrata, Trajectoriam simplicissimam algebraicam per secundam nostram methodum adinventam esse Parabolam Cubicalem secundam; nullo hic alio existente discrimine, quam quod coordinatæ permutentur, dum quas ibi vocavimus abscissas, hic applicatarum nomine veniunt ac vice versa.

Atque sic omni ex parte satisfactum jam puto Anonymo Anglo, quando non tantum exhibui, sed & demonstravi, quod a me tum exhibendum tum demonstrandum postulaverat. Vices nunc redditurus, permittente id talionis lege, quæro ab eo, ut det aliam Trajectoriam reciprocam algebraicam, quæ sit inter omnes quas invenire potest in ordine simplicitatis secunda, utque exhibeat æquationem inter coordinatas naturam curvæ quæsitæ exprimentem.

Subjicimus hoc loco errata quædam typographica, quæ in Observat. Bernoullianas Anno superiore irrepserunt: pag. 298 l. ult. pro *se* leg. *ita se*; p. 361 l. 9 pro $+px$ scrib. $-px$; p. 365 l. 25 pro $\int dx \int dx \int px$ scribatur $\int dx \int dx \int pdx$; p. 366 l. 1 deleatur signum +.

DE SUBLINGUALIBUS SALIVÆ DUCTIbus Anonymi Epistola ad Actorum Eruditorum, quæ Lipsiæ publicantur, Autores.

TAbula III, quam vos adjunxistis Actis Eruditorum Mens. Julii Anni superioris MDCCXXIV ostensa mihi est ante aliquot hebdomadas a Juvenibus quibusdam nostratibus, Anato-

miæ Studiosis, ut ex ipsa novos, ut ipsi dicebant, Glandularum Sublingualium Rivos cognoscerem. Quos cum in ea Tabula inspexissem, respondi, eosdem mihi videri, quos Celeberrimus Patavin. Anatomicus Primarius Jo. Bapt. Morgagnus jampridem in ultima Animadversione Adversariorum Anatom. VI descripserit, ubi nimirum docuit, *multoties complura utrinque vascula*, & hæc *ab exterioribus Sublingualium Glandularum lateribus* exeuntia, & *non magno a Glandulis intervallo Peculiari quodque osculo hiantia* tum se *conspexisse*, tum *amicis præsertim Venetis ostendisse*, & *sæpius tenuiores setas* in ea oscula *immisisse*. Addidi: nullo alio Magistro, quam his ipsis, quæ memoriter retuleram, Morgagni verbis, rivos in illa tabula pictos, a me jampridem in lingua humana quæsitos, & satis superque esse conspectos. Verum Juvenes iidem, ut, quod mihi dixerant, tuerentur, Actorum nominati M. Julii pag. 292 & 293 confestim monstrarunt, ex quibus cognovi, a Tabulæ istius Autore totam illam Morgagni Animadversionem in aliam omnino partem trahi. Ego autem, quamvis mihi viderer posse, imo debere ita omnia Cl. Morgagni verba explicare, ut primæ illi, atque obviæ interpretationi, qua ego ipsa semper acceperam, non repugnarent; tamen, ut inutiles verborum controversias effugerem, tunc silui, præsertim cum viderem, aliam multo faciliorem, eandemque certissimam esse viam, hanc veritatem indagandi, quam miror alios non esse secutos. Scilicet ad Amicos, quos in Italia habeo, literas dedi, ut non jam ex ipso Morgagno, sed ex altero Anatomico Patavino, præsertim vero etiam ex aliquo eorum *Venetorum*, quibus a Morgagno olim, ut supra dictum est, sui ductus Sublinguales demonstrati sunt, quærerent, non modo quomodo ipsi Morgagni verba interpretarentur, verum etiam, idque præcipue, quænam revera solitus sit Morgagnus vascula Sublingualium Glandularum ostendere. Itaque intra breve tempus accepi duo Testimonia Celeberrimorum Virorum, quorum ut autographa apud me asservo, ita exempla fideliter exscripta, eodem, quo ad meas manus venerunt, ordine subjungo, ut non tantum mihi, sed etiam omnibus inservire possint, qui in Historia Anatomica verum amant & scire cupiunt. Æquitatis enim ves[illegible]

fore

fore, non dubito, hæc in vestris Actis edere eadem fide & candore, quo alienam interpretationem edidistis, ut ex utroque hoc, quod subdo, tam gravi, tam certo, tam claro, non opinationum, aut argumentorum, sed factorum, atque autopsiæ Testimonio, sublatis cunctis verborum & interpretationum tricis, planissime intelligere omnes queant, quis interpretando a vero aberraverit, &, quod caput est, quis primus Veros Sublinguales Ductus non jam supposuerit, sed demonstraverit. Valete.

Testimonium primum.

Cum ineunte Anno MDCCVII Venetiis esset Illustrissimus D. Joan. Baptista Morgagnus, nunc in Patavino Gymnasio Primarius Anatomes Professor Celeberrimus, ac Præses, jam tum in ædibus Cl. Joannis Antonii Benevoli, repetitis ostensionibus, in ipsa inferiore linguæ humanæ facie plures utrinque ductus, tenuioribus immissis setis, luculentissime demonstravit ex intima Sublingualium Glandularum substantia vere prodeuntes. Quos ductus paulo post & in publico Theatro nos quoque ostendimus, conjecta in singulos tenui seta, & ut rem certissimam ab illo usque tempore nostri in Anatome Alumni cognovere. Neque suspicati unquam sumus, alios quam illos ipsos ductus descriptos esse a Præclarissimo Morgagno Adverf. Anatom. VI postrema Animadversione verbis illis: *multoties complura utrinque vascula &c.* D. Venetiis XVII Kal. Aprilis MDCCXXV.

JOANNES DOMINICUS SANTORINI,
Magistratus Excellentissimi Salutis Venetiarum
Proto-Medicus, & Publicus Anatom. Professor.

Testimonium secundum.

Ab Illustrissimo & Sapientissimo Viro D. Joanne Baptista Morgagno, nostræ hujus Inclytæ Academiæ Anatomico Primario, & Præside, nunquam alia demonstrari vidi Sublingualium hominis Glandularum vasa excretoria, quam quæ a lateribus ipsarum externis, id est, non ab illis, quibus eæ Glandulæ sese mutuo spectant, sed ab illis, quibus spectant gingivas, in contiguam linguæ inferiorem faciem exeunt, & recta versus gingivas,

vas, ſed per eandem linguæ faciem tendunt ita, ut in eadem linguæ facie, non magno emenſo ſpatio, ſingula in oſculum deſinant, tenuiorem ſetam admittens. Nec mihi unquam, aut aliis, quod ſciam, apud nos venit in mentem aliter accipere verba illa ejusdem Celeberrimi Autoris, quæ in fine VI Adverſariorum leguntur: *multoties complura utrinque &c.* D. Patavii X Kal. Aprilis MDCCXXV.

JOANNES BAPTISTA VULPIUS,
in Patavina Univerſitate Ordinarius
Profeſſor Publicus Anatomiæ.

Reſpondet apud nos alius Anonymus:

Neque conſultori Italo adſtipulor, neque ad hac de re conſultos accedo, qui eosdem ſe reperiſſe ductus, quos *Steno* & *Verbeyenius*, & poſt hos doctiſſimus *Morgagnus* viderat, confidenter aſſerunt, de noſtri Autoris novis non ſolliciti. Sed quisquis eſt ille aliquot verborum Cl. Morgagni interpres, qui tam diverſa non diſcernit, vereor, ne cum quadratis rotunda confundat: injurios autem nos in æquitatem tuam, Lector, fore credimus, ſi pluribus clarum facere contendimus, quod non ignorare te, debebamus confidere: de veris certe ſublingualibus ductibus, recens in Germania a ſe inventis, te Autor plenius docet in Exercitatione, qua inventionis laudem meruit; ſicut alii induſtriæ & in agendo dexteritatis teſtimonio non fraudandi erunt. Ductus autem ſuos ad latus verſus gingivas excurrentes, ab aliis hactenus non viſos, non admitti ante, quam clarius deſcripſerint, conſpiciendosque exhibuerint, eorum Autores non inique ferent.

DISSERTATIONES MEDICÆ ET CHIRURGICÆ, habitæ in Amphitheatro Collegii Regalis Medicorum Londinenſium a GUALTHERO HARRIS, M.D. in eodem Collegio Præſide nato & Chyrurgiæ Profeſſore.

Londini, impenſis Guilielmi & Joannis Innys, 1725, 8.
Plag. 17.

Non

NOn ignotum eſt nomen Clariſſimi Harris erudito orbi; ſiquidem ante hos triginta ſex annos Libro de Morbis Acutis Infantum, a nobis anno 1690 M. Junio p. 296 recenſito, ſingularem in ſcholis Medicis indeptus eſt famam. Diſſertationes nunc idem intra decennium habitas publici juris facit, certa ſub ſpe, fore, ut obſervationes Practicæ per eas paſſim diſpertitæ, & ſpeculationum commentis plurimum immunes, lucem aliquam afferant rebus quibusdam Medicis & Chirurgicis, caligine quadam obſcuratis, aut in devia ducentibus ſalutem ægris reddere percupientes. Ex ſingulis pauca delibabimus. In *Diſſ. I* quæ *de Febribus Continuis & Intermittentibus* agit, in Continuarum Cura emeticum neceſſarium judicatur, quoties horrori aut rigori vomitus aut vomituritio ſuccedit, magisque tutum, durante æſtatis fervore, quam in gelida hyeme; venæſectio autem illa damnatur, quæ nimis ſero, in febris ſtatu, aut progreſſu, cum vires dejiciuntur, inſtituitur; reliqua autem remedia pro diverſis morbi temporibus varianda eſſe, monetur, ita ut in principio ad inflammationem compeſcendam refrigerantia & diluentia, quæ ſine calefactione viſciditatem lymphæ attenuant & liquefaciunt, facileque ex paſſulis, hordeo, melle aut ſimilibus in aqua, vel lacte coctis parantur, ac teſtacea ad calorem febrilem contemperandum; in vigore & ſtatu cardiaca, ut vinum tepefactum, ſive Luſitanicum, ſive Hiſpanicum; in declinatione laxans ex foliis ſennæ in uſum ſint vocanda. Intermittentium ſedes unica conſtituitur ventriculus, in quibus curandis annotat Autor, ſingulis aut alternis corticis Peruviani doſibus tres, vel quatuor guttas olei ſulphuris per campanam, aut aliquot drachmas ſucci limonum cum tantillo laudani liquidi, vel ſyrupi de meconio immiſceri debere pro viris, pro tenerioribus vero, & præſertim fœminis infuſionem frigidam corticis ſufficere. Loco hujus febrifugi ipſemet pulveris e chelis cancrorum ſimplicis ſemidrachmam, aut ſcrupulos duos duabus horis ante paroxyſmum in cochleari aquæ lactis alexiteriæ, aut menthæ, vel ſeri lactis cum fructu propinat, alteramque ejusdem pulveris doſin hora una poſt priorem repetit, externe vero linteum duplicatum calefactum, & in ſpiritu vini madefactum, vel mithridatium cum oleo nucis moſchatæ

expresso ventriculi regioni adhibet, atque ut æger tempore paroxysmi ab omni cerevisia abstineat, pro siti vero fallenda potu ex vini albi & aquæ unciis quatuor in lactis vaccini libris duabus incoctis utatur, suadet. In *Differt. II*, ubi *de Variolis & Morbillis* differit, rejicit cardiaca, regimen calidum, cerevisiæ tenuis, vel pomacei, ut & emeticorum benedictorum usum; sin vomitorium indicetur, lenissimum illud, venamque secari permittit. Ubi narcotica non conveniunt, castoreum adhiberi posse putat. Circa finem morbi tuto ad cardiaca refugium capi posse docet, vesicatoria vero exulare jubet, nisi subjectum sit obesum & succulentum. Gummi tragacanthæ in linctu vel decocto pectorali soluti, pulveribus testaceis admixti, & copiosius sumti in Morbillis Epidemicis efficaciam summam deprædicat. Pro *variolis, ne deteriores fiant, præcavendis*, non quidem damnat in *Differt. III* Inoculationem eorum, illam tamen pro magis tuta venditat, si absque usu scalpelli, vel phlebotomi, & sine præparationibus supervacaneis cuticula brachii radatur, vel pungatur acicula, ad eliciendam guttam sanguinis, & statim loco vulnerato linteum rasum tantillo puris imbutum imponatur; suasor vero est, ut in primo morbi principio Medicus peritus accersatur, antequam per errores domesticorum res ægri in eum perductæ sint statum, ex quo eluctari ei vix conceditur. In *Differt. IV aliquot usus Medici aquæ* delineantur. Quemadmodum aquæ potui Patriarcharum longævitas inter alia debetur; ita etiamnum magna hic se commendat utilitate, modo delicatulis magis arrideret. Præ cæteris fluminum aquæ reliquis salubriores deprædicantur, & quo major fuerit fluvius, eo magis salutarem aquam vehere dicitur. Ex Thamesis certe aqua optima coquitur cerevisia, ac potest hæc ad Indias usque sine labe transvehi. Nihil magis a calculo præservare perhibetur ac haustus aquæ salubris unus aut alter horis matutinis jejune, imo ante somni tempus propinatus, cui in hydrophobis hydromel substitui potest; imo aqua frigida mane pota calorem sub decubitu nocturno contractum oblinit æstumque computationum vespertinarum compescit. Ipse Autor, licet jam senescens, talem aquæ haustum matutinum non sine fructu in usum ducit, post quem duo frusta

plumbi,

plumbi, utrumque ſex vel ſeptem librarum ponderis, manibus attollit; quod quidem exercitium non modo partes vitales præ aliis corroborare, ſed & functionibus tam naturalibus, quam vitalibus rite obeundis, ſanitatique conſervandæ admodum conducere credit. Aquæ frigidæ potum in febribus incolis climatis borealis disſvadet, quia ſudores, ſi qui adſunt, reprimit, tuſſim & peripnevmoniam notham auget, naturis teneris & ventriculo debili macilentoque habitui, ut & frigidis ac phlegmaticis temperamentis plane noxius exiſtit. Si tamen in febribus acutis, ejus uſum ſuis concivibus ſuadere auderet, id conſilii daret non in ſtatu earum dubio, ſed in principio aut primo circiter febricitandi die, & quo tempore ſudores calorem contemperantibus facile eliciuntur, certus, dum hi tam cito & copioſe profunduntur, ac ſatis diu fluere permittuntur, febrem quamprimum profligatum atque extinctum iri. Verum cum *Vinum* longe nobilius ſit ipſa aqua, *de ejus uſibus Medicis & Chirurgicis* quædam in *Diſſert. V* præfari inſtituit. Vocat hoc ſummum medicamentum corpori roborando, & animo exhilarando, potiſſimum vero ventriculo languenti, faſtidioſo, cruditatibus ſcatenti & illuvie humorum perperam oblinito, deſtinatum; meliusque emaciatis conducere lacte aſinino exiſtimat. Quoad uſum Chirurgicum, focu adhibitum, aut infuſum partem affectam refrigerare, caloremque ejus reſtinguere, quantumcunque etiam intra ſumtum corpus ſoleat calefacere; hinc maximæ efficaciæ eſſe in vulneribus, ulceribus, abſceſſibus, inflammationibus, eryſipelate & ambuſtis putat. In *Diſſert. VI de Venæſectione in genere* agit, quam facillimam quidem, ſed in quibusdam ſubjectis difficillimam eſſe operationem adſtruit, hinc a Chirurgo requirit, ut ſit ſumma oculorum acie inſtructus, ambidexter, manumque habeat firmam & inſtrumenta acutiſſima; vult etiam, ut phlebotomum in venam intruſum retrahens, ſcindat venam verſus ſuperiora, hocque pacto orificium reddat amplius. Quantitatem vero ſanguinis detrahendi juxta magnitudinem morbi, ægrique vires naturales æſtimare, ac juxta regiones, & cibi potusque uſitati rationem determinare jubet. *Quomodo* autem *venæſectio in ſuo climate & morbis ſuorum civium ſit adminiſtranda* in *Diſſert. VII* docet. In *Diſſert. VIII*, in

qua *Varices & Anevrismata* examinat, dilatationi venæ ansam præbere putat valvulam, supra locum dilatatam positam, & vel a copia vel crassitie sanguinis læsam; adeoque curationem partim ad venam dilatatam, partim ad valvulam tumidam dirigendam esse monet. Quemadmodum autem eos reprehendit, qui adstringentia applicant, quæ tamen sanguinem jam dum spissum magis incrassant, & ad nobiliora viscera repellunt, ita discutientia potius commendat, inter quæ myrrha primatum ducit, & ex hoc capite Emplastrum diasulphuris Rulandi admodum convenit; atque refert Autor, se femoris varicem sola tinctura myrrhæ feliciter curavisse. Tumorem duriusculum valvulæ dissipat per emplastrum de minio vel diachylum cum gummis. Horridam vero istam carnificinam, seu temerarias exsectiones tum venæ tum arteriæ in varicibus & anevrismatibus culpat. In *Differt. XI*, ubi *de Oedemate & Scirrho* agit, tumores pedum oedematosos, neglectis aliquando omnibus topicis, missisque evacuationibus usitatis, solis corroborantibus, videlicet croco martis aperitivo cum cortice Peruviano sustulit. Pro scirrho dissipando utitur mercurio dulci, sub noctem debitis intervallis & aliquando catharctico ex senna, helleboro nigro, & hermodactylis insequente aurora sumendo. Conjungit etiam his diuturnum usum sarsæparillæ cum modico Guajaco: externe post emollientia spiritum vini pro fotu & emplastrum diachylum applicat. Ad curandum *cancrum* in *Differt. X* laudat decoctum corticis ulmi & foliorum saniculæ, cujus efficaciam in incipiente labii inferioris carcinomate expertus est; item terebinthinam splenio vel tæniolæ illitam; corrosiva vero & excisionem cancri oris, labiorum, & linguæ periculosam pronunciat. Atram bilem pro antecedente agnoscit causa, flatus vero exinde exortos pro proxima & immediata. Cancrosam mulieris mammam curavit pulvere ligni sancti, radicis sarsæparillæ, & santali citrini, parte interim a frigore defensa. Nec dubitat, fotum spiritus vini egregie conducturum, post quem pars læsa tenui plumbi lamina tegatur. Si quod emplastrum applicandum foret, illud de minio admoveatur. Sequitur *Differtatio XI de Gangræna & Sphacelo.* Cum frequentissima gangrænæ causa sit inflammatio, mirum videtur,

videtur, quomodo calor partis intensus morbum frigidissimum generare & membrum omni sensu privare queat: respondet Autor Clarissimus, magnum incendium omnia in cineres redigere, formas rerum immutare, & nisi tempestive exstinguatur, nativum statum furibunde abolere, sicut gravis combustio externa nonnunquam gangrænam post se trahit. Certum etiam esse, inflammationem efficere tensionem, hancque sævos dolores excitare, cum summa animi inquietudine: Exinde dolorem opprimere vires, quibus deletis, vitam partis prægravatæ & cruciatibus exhaustæ sensim perire; calorem etiam intensum tumefacere partem, humoribus superfluis replere, omnem transspirationem prohibere, ut febris exurens illorum exitum e poris totius corporis intercludit; quin & incendio suo ingenti temperiem partis nativam subvertere, ac spiritus eam vivificantes pessundare, suffocare, & interimere. Ad omnes inflammationes maturius compescendas nihil utilius aut efficacius pronuntiat solutione unius unciæ nitri, in libris duabus vel tribus aquæ communis, addendo Coccinellæ granis duodecim, & sacchari unciis tribus, si de illa bibat æger uncias quinque vel sex tertia aut quarta quaque hora. Si inflammatio in gangrænam mutari incipiat, ut pars in vinum rubrum calefactum immergatur, eoque foveatur, ulceri vero rasura lintei spiritu terebinthinæ ebria applicetur, jubet. *Dissert. XII Herniarum* examini dicata est, ubi hernias umbilici mediocres sine usu fasciarum tolli putat, solummodo gestando super regionem umbilicalem laminam plumbi flexilem, emplastro quodam adhæsivo firmandam. In *Dissertatione XIII errores quorundam Chirurgorum* tangit, & nimiam reprehendit audaciam seu temeritatem eorundem, quod sine necessitate urant, secent, lanient ad molestiam quandam diuturnam evitandam, seu lucrum quoddam corradendum: taxat quoque incongruum turundarum usum, ac modum exscindendi strumas, scrophulas, excrescentias inveteratas, scirrhos & lupias. In *Dissert. ult. de medicamentis*, Simplicia equidem olim utramque in Medicina absolvisse paginam, ac etiamnum sua non debere defraudari laude, fatetur, monet tamen simul, necessitatem quandoque imperare, ut composita simul adhibeantur, quorum compositio, quo simplicior fuerit, eo melior judicanda sit.

FRANCISCI VVOKENII, P. P. ELEMENTA *Philosophiæ Principalis Theoreticæ æque ac Practicæ, ex obligationibus intellectus & voluntatis deducta.*

Lipsiæ, sumptibus Wolffgangi Deer, 1725, 8. Alph. 1.

Vidit Clar. Autor, varia hoc tempore in Philosophia asseri, quæ vel solido destituuntur fundamento, vel periculo non carent. Cogitavit igitur, anne ex principio quodam firmo ac adæquato tota Pilosophia queat deduci, ita quidem, ut mens, imperfectionibus hodie non carens, ad hanc regulam omnia vaticinia & actus exigens, lapsus evitare posset. Deprehendit regulam talem eamque infallibilem in obligatione, qua Deus hominis intellectum pariter ac voluntatem sibi obligavit. Utramque mentis facultatem nec frustra, nec in sibi contrarium finem creator universi condidisse judicandus est. Si vero voluit, ut intellectus res ita dijudicet, ut sunt & ut Deus eas vult cognosci; voluntas etiam ea amet, quæ Deus: necesse est, Deum homini certa κριτήρια indidisse, ut finem intentum possit assequi. Quid autem verum, quid bonum censeri debeat, ex attributis Dei, naturaliter cognitis, & relatione judiciorum nostrorum ad Dei attributa, constare judicat, ut, si judicium aliquod cum attributo quodam Dei pugnet, pro falso aut injusto haberi debeat, contra si ex attributis Dei fluat, aut cum illis amice conspiret, verum & bonum dici mereatur. Et quia in præsenti statu hominis intellectus & voluntas pristinæ perfectionis non exiguam fecerunt jacturam, non possunt plura in Philosophia doceri, quam quæ hodie intellectus novit, qui tamen plurium adhuc in Moralibus habet notitiam, quam quæ voluntas præstare valet, cujus infirmitate obligatio divinitus indita non tollitur. His fundamenti loco præsuppositis, exhibet Autor Metaphysicam, quæ non, more quorundam, meros terminos continet, sed & omnium disciplinarum Philos. Principia. Hanc excipit Pnevmatica, in qua Deum variis (etiam Cel. Wolffii) demonstrationibus existere probat, ejusque attributa demonstrat; Trinitatem vero rationi ignotam esse asserit; animæ immaterialitatem, immor-

immortalitatem, facultates, originem mali aliaque pertractat. In Physica multum passim tribuit Cel. Wolffio, in aliis tamen ab ipso abit. Juris Nat. Principium ipsi est amor Dei, ad quem homo naturaliter est obligatus, ex quo omnia officia deducit. In Ethica varias producit virtutes ab aliis non agnitas. In Politica demum omnium statuum prudentiam succinctis regulis docet, & quæ alii in Scholastica & Oeconomica, tanquam peculiaribus disciplinis, tractant, suis locis Politicæ inserit.

NOVA LITTERARIA.

CUm elegantem Scriptorum rerum Silesiacarum Collectionem proximo anno edere constituerit Illustris *Sommerus*, lubet operis titulum, nuper ad nos transmissum, cum Lectore communicare; est verò hic: *Silesiacarum rerum Scriptores aliquot adhuc inediti: accedunt Codex Silesiæ diplomaticus & diplomatarium Bohemo-Silesiacum: quibus, ut Historia ab origine gentis usque ad Imperium Augustissimi ac Invictissimi CAROLI VI Rom. Imp. Germaniæ, Hispaniæ, Hungariæ, Bohemiæ &c. Regis Potentissimi illustretur & confirmetur, præmittuntur Præfationes duæ speciales, quarum prior Historiæ Silesiacæ diplomaticæ specimen, altera Historiam Genealogicam Ducum Silesiæ sistit. Confecit opus, non Silesiæ modo sed & vicinarum gentium res adornans, FRID. WILHELM. SOMMER, Sereniss. Ducis Würtembergici-Olsnensis Consiliar. Reipubl. Patriæ Vratislaviensis Senator*, Lipsiæ 1726, fol.

D. JO. BURCHARDUS MENCKENIUS, Consil. Aul. & P. P. Consilium de vulgando *Corpore Scriptorum rerum Saxonicarum, Misnicarum, Thuringicar. & Varisciæ*, tum editorum tum ineditorum, quodammodo mutavit; jamque in eo est, ut sub hoc titulo eos tantum, qui vel unquam prodiere, vel certe Latine nondum exstant, duobus justis in ol. Voluminibus in lucem prodat, eoque decenter rogat Viros eruditos, t, si quid præter opera mox memoranda servent, quo Collectio hæc rnari possit, id cum Editore, quem non ingratum experientur, communicare haud dedignentur. Continebuntur vero I Scriptores Latini nonum editi aut curatius & multis cum augmentis recusi: 1 *Chronicon Vete-Cellense*, 2 *Calendarium Pegaviense & Catalogus Abbatum Pegaviens. Chronicon Montis Sereni e Cod. MSS. revisum cum Supplementis ineditis, Pauli Langii Chronicon Numburgense*, 5 *Petri Albini Chronicon Leisnic. Abrah. Thammii Chronicon Coldicense*, 7 *Hier. Heidenreich Delitium in isnia*, 8 *Enochi Widemanni Chronicon Curiæ*, 9 *Erphordianus Antiitatum Variloquus*, 10 *Chronica vetera Erfurdensia*, 11 *Viti Ludov. Seckendorff Thuringia*, 12 *Georgii Spalatini Vitæ aliquot Saxoniæ ectorum & Ducum*, 13 *Wilh. Ernesti Tentzelii Vita Friderici Admorsi, Jo. Garzonis res Saxonicæ, cum notis ined. Wilh. Ernesti Tentzelii*,

15 Ge-

15 *Georgii Arnoldi Vita Mauritii Electoris Saxon.* 16 *Sam. Reyberi Monumenta Landgr. Thuring. & March. Misn. cum notis ined. Wilh. Ern. Tentzelii.* 17 *Benjam. Leuberi Familiæ illustres Circuli Saxoniæ Superioris,* 18 *Abelii Sammarthani Elogium Familiæ Schombergianæ, cum notis Jo. Conr. Knauth.* II Scripta vernacula inedita: 19 *Anon. von der Meysner Ursprung,* 20 *An. Chronike der Marggrafen von Meyssen,* 21 *Die alte Döringsche Chronike, ex Archivo Weissenfels.* Accedent his III libri quidam parum obvii, e vernacula nunc primum in gratiam exterorum Latine versi: 22 *Georgii Spalatini Chronica & Origines Electorum & Ducum Saxoniæ,* 23 *Rein. Reineccius de Misnensium Origine,* 24 *Petri Albini Chronicon Misniæ.*

Prodiit superiore anno Hagæ Comitum apud Rutgerum Christoph. Alberts opus augustissimum ac vere regium, *Novum Italiæ Theatrum, sive accurata descriptio ipsius urbium, palatiorum, sacrarum ædium &c.* IV Tomis in folio maximo distributum, quorum *Primus* Longobardiam, scilicet Rempubl. Genuensem, Montem Ferratum, Ducatus Mediolani, Mirandulæ, Parmæ, Mutinæ & Mantuæ, Principatum Tridentinum, Resp. Venetam & Lucensem, & Magnum Etruriæ Ducatum, *Secundus* Statum Ecclef. Campaniam nempe Romanam, Provinciam Patrimonii, D. Castrensem, Sabinam, Umbriam, Urbevetanum & Perusinum agros, Marchiam Anconitanam, D. Urbinatem, Romandiolam, Bononiensem & Ferrariensem agros, ut & Avenionem urbem, *Tertius* Regnorum Neapolis & Siciliæ, cum insulis Melitæ, Sardiniæ & Corsicæ, *Quartus* denique Romam antiquam & novam, nimirum amphitheatra, theatra, circos, arcus, templa, pyramides, sepulcra, obeliscos, ædes sacras, palatia, aliaque ædificia exhibet. Etsi vero Nob. Editor celebratissimum *Joannis Blaeau* Theatrum urbium Italiæ, cujus pleraque exempla cum tabulis ipsis infelici incendio perierant, potissimum restituere & disjectas passim tabulas colligere constituerit, multum tamen superavit laborem illum, additis non minus Chartis Geographicis nitidissimis, quam ceterarum tabularum numero e delineationibus Roma transmissis accuratissimis insigniter aucto. Cum itaque hoc opere omnibus satisfecerit Nob. Alberts, nunc in ejus complementum, pari quidem forma & ornatu, lingua tum Latina, tum Gallica, tum Belgica, recudere parat *Novum Theatrum Pedemontii & Sabaudiæ,* Tomis quatuor, quorum duo priores Pedemontium, reliqui duo Sabaudiam complectentur. Cujus libri cum omnes tabulæ paratæ sint, quæ, longe melius quam Blaeavianæ illæ conservatæ, descriptione, usque ad A. 1715 producta, illustrabuntur, fidem facit Editor, se opus integrum intra sex menses a tempore finitæ subscriptionis, quod in Mensis Aprilis finem incidit, absoluturum, statuta ultro sibi ipsi, ni præstiterit, mille florenorum multa. Pretium libri in charta maxima est 60, in mediocri vero 50 florenorum.

No. VIII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Augusti Anno MDCCXXV.

PIERRES ANTIQUES GRAVEES SUR LESQUELLES les Graveurs ont mis leurs noms &c.

h. e.

PHILIPPI DE STOSCH, POTENTISS. POLON. Regis & Saxon. Electoris Consiliarii, Gemmæ antiquæ cælatæ, Scalptorum nominibus insignitæ, ad ipsas gemmas aut earum ectypos delineatæ, & æri incisæ per BERNARDUM PICART. Gallice reddidit H.P. de LIMIERS, Bonon. Scient. Acad. Socius.

Amstelodami, apud Bern. Picart, 1724, fol.
Alph. 1 plag. 7 fig. æn. 70.

QUamvis libri oppido multi in hac ejusmodi partuum fœcundissima ætate quotidie ex omnibus fere orbis literati partibus ad nos afferantur, ut nemini dubium videri poterit, qui hos, quos condimus, Eruditorum Annales levi brachio excusserit, iidemque diversissimi argumenti, clarissimorum Autorum, multiplicis elegantiæ, eximii nitoris; non facile tamen manibus trivisse meminimus opus, cui hoc omnibus fere numeris absolutum ulla ratione concedat, nisi mole ac vastitate, quam qui in hoc gemmeo libro desideraverit, næ in opulentissimi hominis familia adamantum unionumque eosdem, qui solent esse granorum pomorumque, acervos ille requiret, sed frustra & magna cum insania. Certant in his Gemmis Stoschianis & in ornando opere veluti contendunt Autoris in hoc maxime studiorum genere celebritas, argumenti singularitas, de quo librum posse confici, ne quidem doctissimis, Fabro, Sponio, Augustino in

mentem venit, doctrina antiquitatis recondita, & in eo, quod vulgo etiam hominum auro eſt carius, in gemmis magnifice ſervata, figurarum æri artifici Picarti manu inciſarum elegantia maxima, & in accurate exprimenda antiquitate diligentia & induſtria ſumma, characterum etiam decus, chartæ pulchritudo; verbo, ad erudiendum delectandumque antiquitatis cultorem conſpirant omnia amice in libro, ob hanc rem merito Maximo Principi CAROLO VI Cæſari Auguſto, Orbis Pacificatori, Artium Reſtauratori dedicato. Ad Romani Imperatoris ſacratiſſimum pulvinar Ampliſſimus Autor Gemmas ſuas cælatas detulit, aſt ex longe plurimis, quæ exſtant, eas tantummodo, in quibus ſcalptoris ſupereſt nomen, a ſe ipſo viſas tractatasque & doctis explicationibus illuſtratas, quibus etiam erudita diſſertatione de inſigni veterum artificum nomina ſua ad poſteros propagandi ſtudio præfatus eſt.

Feſtivum eſt exemplum Soſtratis Cnidii Architecti apud Lucianum, qui Turrim juſſu Regis Ptolemæi in Pharo Inſula exſtruens, nomen ſuum ſaxis inſculpſit, his calce illitis, cui Regis nomen ſuperinſcripſit, gnarus ſatis ejus rei, quæ accidit, fore nempe, ut literis illis cum calce prolapſis, a poſteritate literæ ſaxeæ legantur, *Σωκράτης Δεξιφάνους Κνίδιος θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλοϊζομένων.* Ita Plinius narrat, Sauronem & Batrachum nomina, quæ inſcribere operibus ſuis vetabantur, effficta lacerta atque rana ſervare ſtuduiſſe. Sed & hodienum leguntur Artificum nomina, in Eccleſia Principe Ferrarienſi *C. Poſtumii C. F. Pollionis*, Architecti, Romæ in Hortis Ludoviſianis *Μενελάου*, in Palatio Vaticano, in Herculis ſigno vel Trunco *Ἀπολλωνίου Νέστορος*, in Hercule Farneſiano *Γλύκωνος Ἀθηναίου*, in Gladiatore Burgheſiano *Ἀγασίου Δοσιθέου*, in Æſculapio Veroſpiorum *Aſſalecti* M. F. in Montaltiano Herma *Εὐβούλου Πραξιτέλους*, in Protome (Buſtum Itali appellant) apud Cardinalem Alexandrum Albanum *Ζήνου Ἀλεξάνδρου*, in alia Protome apud eundem *Ζήνου* B. in Anaglypho marmoreo apud eundem *Καλλιμάχου*, in Apotheoſi Homeri *Ἀρχελάου Ἀπολλωνίου Πριηνέως*, in Vaſi Cajetano Bacchi natale exhibente *Σαλπίωνος Ἀθηναίου*, ab ipſo Stoſchio noſtro oculis uſurpata atque obſervata. Paucis certe aut

nemini

nemini forte idem fuit animus atque amor in discipulum tantus, quantus Phidiæ erga Agoracritum, cujus ille nomini plura suorum operum donasse a veteribus memoratur. De pictoribus dicere non licet, quod excellentissima eorum monumenta temporum injuria non perennaverint. Eo autem felicius ævo rerum edaci restiterunt ii artifices, qui gemmis exsculpendis dederunt operam, parvæque moli sed duraturæ in seros posteros materiæ sua nomina commendarunt. Reperit diuturno & sagaci studio Amplissimus Stoschius nomina Artificum XLIX, opera in universum LXX hoc ordine exhibita: I *Admonis* Hercules bibax, II *Æpoliani* M. Aur. Antonius Imp. III *Aetionis* Priamus, IV *Agathemeri* Socrates, V *Agathopi* caput ignotum, VI *Alexandri* Amor Leonem domans, VII *Allionis* duo: Musa & Apollo, VIII *Anterotis* Hercules Buphagus, IX *Apollodoti* Minerva salutifera, X *Apollonidis* Taurus procumbens, XI *Apollonii* Diana montana, XII *Aspasii* duo: Minerva salutifera & Jupiter, XIII *Auli* quinque: Eques Græcus, Quadriga, Diana, Æsculapius & Ptolemæus Philopator, XIV *Axeochi* Faunus bacchans, XVI *Cecæ* Gladiator Rudiarius, XVII *Carpi* Bacchus cum Ariadne, XVIII *Cneji* Hercules Juvenis, XIX *Coini* Adonis, XX *Dioscoridis* septem: Augusti duo, Mæcenas, Mercurius, Diomedes Palladio potitus, Perseus, Hercul. Cerberum vinciens, XXI *Epityncbani* Germ. Cæsar, Gemmæ fragmentum a Strozziis centum aureis Hispanicis redemtum, XXII *Evodi* Julia Aug. D. Titi Aug. F. XXIII *Eutychis Ægeæi, Dioscoridis* Fil. Minerva, XXIV *Felicis Calpurnii Severi* Diomedes cum Ulysse, XXV *Heji* Diana venatrix, XXVI *Hellenis* Harpocrates, XXVII *Hylli* tria: caput Philosophi, Cleopatra, Taurus Dionysiacus, XXVIII *Lucii* Victoria in Biga, XXIX *Myconis* Caput Senile, XXX *Myrtonis* Leda, XXXI *Nicomachi* Faunus, XXXII *Onesæ* duo: Musa & Hercules Olivarius, XXXIII *Pamphili* duo: Achilles Citharœdus, XXXIV *Pergami* Bacchans, XXXV *Pharnacis* Equus Marinus, XXXVI *Philemonis* duo: Theseus, & Fauni caput, XXXVII *Plotarchi* Amor Leonem domans, XXXVIII *Polycleti* Diomedes Palladio potitus, XXXIX *Pyrgotelis* duo: Alexander M. Macedo & Phocion, XL *Quintilli* Neptunus, XLI *Scylacis* duo: Satyri caput & Hercules Musarum, XLII *Seleuci* Silenus, XLIII *Solonis*

 quatuor:

quatuor: Diomedes Palladio potitus, Mæcenas, Medusa, Cupido, XLIV *Sosoclis* Medusa, XLV *Sostrati* Amor Leænas domans, XLVI *Sotrati* Meleager cum Atalanta, XLVII *Teucri* Hercules cum Jole, XLVIII *Thamyridis* Sphynx, XLIX *Tryphonis* Nuptiæ Cupidinis & Psyches.

Ingens est numerus, si singularitatem rei spectes, exiguus autem, si cum omni gemmarum ex antiquitate superstitum multitudine conferas, uno in loco nec visus, nec videndus unquam, nisi in hac nova veluti Dactyliotheca, quam artifici diligentissimi *Picarti* manui & longinquis *Dn. de Stosch* peregrinationibus debemus. Scilicet præter octo fere, quæ ex ipsius Stoschii Archetypis vel Ectypis depromta sunt, & nonnullas a Fulvii Ursini Imaginibus repetitas, acceptas referimus Gemmas literatas XII Thesauro Strozziano, VII M. Ducis Hetruriæ, V Abbatis Petri Andreæ Andreini Florentini, IV Ottoboniano, III Farnesiano, II Senatoris Cerretani Florentiæ, totidem Ludovico-Boncompagniano, singulas Vitelleschi-Veraspiano, Barberiniano, Com. Caimi Mediolan. Marchionis de Maximis, Salviati-Columnensi, Hieronymi Odami Eqv. Ticpoli Sen. Veneti, III Regis Galliarum, II Seviniano, unam S. Dionysii in Galliis, II Vicecomitis de Morpeth, II Arundelliano, unam Ducis Devoniæ, II Marckiano Harlemi, singulas denique, sed præstantissimas, Caroli VI Imp. Regis Borussiæ, Electoris Moguntini, & Baronis de Albrecht Vindobonæ, ita ut & Italia, & Gallia, & Anglia, & Batavi, & Germania nostra, nec hæc absque laude, in hunc censum venerint. Imagines a Picarto elaboratæ sunt satis splendidæ atque magnificæ, vera gemmæ mensura ubique addita, tanta vero cura cælatæ, ut quo diutius eas inspicias, eo plus nitoris, elegantiæ, artis detegas. Si quid in gemmis ex antiquitate adest obscuritatis, tollunt id illustrationes utraque lingua Latina & Gallica adjectæ, bonorum Autorum locis ubique apte suffultæ, & breves, sed quæ hac ipsa docta brevitate summis iniis mirifice placebunt.

DELLE SCUOLE SACRE LIBRI DUE POSTUMI, DEL Conte Palatino, DOMENICO AULISIO, Giureconsulto, Lettor

Lettor primario Vespertino del Diritto civile nella Real Università Neapolitana, Reggio Maestro d'Architettura Polemica, Iatro-Fisico, Cronologo, Poeta &c. publicati dal suo Erede e Nipote NICOLO FERRARA-AULISIO.

h. e.

SCHOLARUM SACRARUM LIBRI DUO POSTHUMI, Comitis Palatini, DOMINICI AULISII, Jureconsulti, Lectoris primarii vespertini Juris civilis in Universitate Neapolitana, Magistri Regii Architecturæ Polemicæ, Medico-Physici, Chronologi, Poetæ &c. publicati ab Hærede ac Nepote ipsius, NICOLAO FERRARA AULISIO.

Tomi II.

Neapoli, apud Franciscum Ricciardum, 1723, 4.
Alph. 2 plag. 4 fig. æn. 5.

NOn deesse memoria hac nostra in Italia Viros, qui in sacrarum antiquitatum ac litteraturæ Orientalis studio ornando egregiam ponant operam, vel ex hoc Consultiss. *Dominici Aulisii*, Neapolitani, A. 1649 d. 14 Jan. nati & A. 1717 d. 29 Jan. demortui, opere satis cognoscitur. In eo enim originem ac progressum disciplinæ sacræ, imprimis scholarum, cum in Hebræa tum Christiana in Græcia gente, adeo solide expositum, tot selectas in antiquitatibus Judaicis observationes, tot errores in Chronologia reliquisque scientiarum partibus retectos, tot denique loca Sacræ Scripturæ illustrata invenies, ut & de avo suo post ejus mortem & de litteraria Republica optime meritus videatur Clariss. Vir, *Nicolaus Ferrara Aulisius*, quod luce dignissimum scriptum minime passus est interire. Fuit is Vir variæ eruditionis, ut de eo dici possit illud Livii: *Huic versatile ingenium sic pariter ad omnia fuit, ut natum ad id unum diceres, quodcunque ageret*. Certe quantus Vir in Historia, Theologia, Medicina, Mathesi, Jure &c. fuerit, tot libri ejus loquuntur, quos in vita ipsius, Vitis Arcadum a Clariss. Crescimbenio inserta & hic repetita, enumeratos videmus. Sed ut ad posthumum hoc opus con-

vertamur, prætermissa dedicatione ad Cajetanum Argentium, ut & præfatione Blasii Troisii, in quibus nihil occurrit magnopere memorandum, distinguitur liber ipse duobus Tomis, quorum alter scholas sacras & Theologiam Judæorum, alter Græcorum persequitur. Illi præmissa est introductio brevis, in qua inter alia probat, sacræ tantum scientiæ olim incubuisse Judæos, eosdemque Scholis publicis (privatas enim concedit) in quibus humaniores litteras docerentur, fuisse destitutos, nimisque conjecturis indulgere censet, qui in oppidis Theman, vel Abela, aut denique in tribu Naphtali Academias studiorum causa excitatas olim fuisse suspicentur. Sigillatim deinde Cap. I inquirit, an mentio fiat Academiæ in sacra Scriptura, ac sententiam Cornelii a Lapide ex Jeremiæ XLIX, 7. probare conantis, in urbe Theman Academiam floruisse, negat esse probabilem. Alios inde aliis in locis Academias sibi fingentes rejicit, & inter alia, quid per קרית־ספר intelligi debeat, indicat: scil. civitatem libri, quam hæ voces Hebrææ significant, sine dubio denotare archivum plurimorum illic populorum. Leideckerum quoque erroris accusat, quod Gymnasium auctoritate Antiochi Epiphanis a Judæis Hierosolymis constructum, de quo 1 Macc. I, 15, alterumque illud a Jasone Pontifice summo constitutum, 2 Macc. IV, 2, Scholas Academicas fuisse, opinetur, quum in textu diserte palæstræ seu ludi corporibus exercendis apti vocentur. Cap. II de Synagoga agitur,
p. 10. ubi dum Præsules Synagogarum exponuntur, & inter alia nomina memoratur שליח צבור, h. e. *ἀπόστολος ἐκκλησίας*, cavendum monet, ne hi Ecclesiæ Apostoli confundantur cum Apostolis Patriarcharum apud ipsos Judæos, qui non nisi Senatores fuerint, cum Præside suo Synedrium componentes. Casaubonum lapsum haud levem commisisse ait Exercitat. XIV, cap. quod Echmalotarchos, h. e. Principes captivitatis Babylonicæ, capita Academiæ in Jabne & Tiberiade, & Patriarchas, de quibus modo diximus, inter se commisceat. Contra Celeberr. Lightfootum quoque, qui in Horis Hebraicis in Matthæi Cap. IV, de Synagogis speciatim tractans, Principes Synagogæ seu *ἀρχισυναγώγους* causas civiles dijudicasse, censet, Noster ex Act. Ap. XVIII, 8, 17 manifesto apparere probat, ea tantum quæ ad ri-

spe-

ſpectarent, eosdem curaſſe. Cap. III deſcribit cultum publicum precationesque Judæorum, agens inſimul de locis precibus deſtinatis. Hic, Helleniſtæ quinam fuerint, explicat, maximamque inimicitiam eos inter ac Judæos, qui nulla alia lingua quam Hebraica divinum cultum celebrari debere contendebant, interceſſiſſe, oſtendit. Leviſſimas vero conjecturas vocat, quibus adducti Baſnagius & Salmaſius Helleniſtas Proſelytosque pro iisdem habuerint: & vel unicum ἑλληνιςὴς vocabulum ſententiæ huic refutandæ ſufficere, putat, quod imitatores Græcorum non ſectatores ſignificet. Cap. IV verſatur in exponenda ſchola investigationum ſive τῶν ζητητῶν, ubi diſputationibus legumque ſubtilitatibus evolvendis navatam operam fuiſſe tradit, & contra Caſaubonum Exercit. XIV c. 7 docet, מדרשים hoc eſt, lectiones in Synagogis uſitatas diverſas fuiſſe ab אגדות. Cap. V pergit ad oratoria Hebræorum in Ægypto & ad Patriarchas apud Cananæos, & opinionem, ſub Moſis ductu & antea jam in Ægypto oratoria in uſu eſſe cœpiſſe, probat 1) ex Exodi II, 23 & IV, 29, 2) ex antiquis Hebræorum ritibus. Atque his adeo oratoriis debere Judæos putat, quod per 215 annorum decurſum (quot annos duravit commoratio in Ægypto) vivam Dei notitiam verumque cultum ſervaverint. In iisdem cenſet primum librum Moſis conſignatum eſſe. Cap. VI, de Tentorio legis ſub Moſe, maxime diverſum id fuiſſe dicit a tabernaculo fœderis in monte Sina collocato. In hoc tentorium Jethronem a ſocero ſuo introductum, adverſus Jac. Salianum adſtruit, ſentientem, in hiſtoria Moſis poſtpoſitionem (ut vocat) hic occurrere, eaque quæ de introductione Jethronis in tabernaculum narrantur, ad Sinaiticum tentorium eſſe referenda. Cap. VII de oratorio ſeu Synagoga Moſis agit, ubi ſiſtit effigiem tabernaculi fœderis Sinaitici, ut & templi ab Appione Heliopoli in Ægypto extructi, utriusque ædificii ſtructuram ac ſimilitudinem mathematice deſcribens. Cap. VIII Scholas ſacras Joſuæ ac Pinehæ; Cap. IX Scholas ſacras Davidis & Salomonis in monte Sionis ac Moriæ; Cap. X Scholas ſacras Prophetarum conſiderat. In hoc varia nomina, quibus anni Sabbathici appellati olim ſint, in medium afferens, mirari ſe ait, a nemine doctorum hactenus obſervatum, lectionem legis publi-

p. 17.
p. 33.

publicam annos Sabbathicos quondam designasse: quam quidem rem variis circa Synagogam explicandam erroribus Chronologorum ansam atque occasionem dedisse scribit. Cap. XI persequitur lectionem legis publicam, annis sabbathicis, deque variis signis ac characteribus, quibus Autores ad denotandos annos sabbathicos utuntur, commentatus, perpaucos rem acu tetigisse censet. Optimum vero minimeque fallacem characterem lectionem legis publicam constituere, putat, cum extra dubium positum sit, ipso anno sabbathico Esdram populo legem prælegisse. Neque adeo incidisse lectionem Esdræ in annum ante Christum natum 454, ut putat Usserius, vel in A. 444, ut vult Salianus, cum neuter horum fuerit sabbathicus. Cap. XII, de innovationibus in Synagoga factis temporibus Esdræ sub Synagoga magna כנסה הגלה seu synedrio, confutat Mosen Ægyptiacum aliosque Rabbinos duo illa verba sæpe conjunctim posita in sacris literis המצוה & התורה ita interpretantes, ut per מצוה legem oralem,
p. 66. per תרה legem in literas relatam intelligant: ex ipso quippe texto clarissime patere, utramque scriptam esse. Dum inquirit, quare idololatræ & athei plerumque paganorum nomine veniant, quod inde factum vulgo putant, quoniam a piis olim Imperatoribus a Christianis sacris alieni ex urbibus in pagos circumjacentes relegati sint, Noster eam potius rationem affert, quod nullibi fere in pagis scholæ ecclesiæque constitutæ, hincque in pagis viventes ad atheismum & idololatriam maxime proclives pronique fuerint. Cap. XIII Salvatorem nostrum non nisi Synagogas Galileæ, & diebus Sabbathi tantum, introivisse, docendi causa, & Cap. XIV, eundem Hierosolymis in schola τῶν ζητήτων cum Rabbinis disputasse, probat, notatque Lightfootum, qui Christum in synedrio Judæorum disputasse contendit; quandoquidem illud non disputationibus sed causis forensibus dirimendis inservierit; tum Jo. Braunium, in tractatu de vestitu sacerdotum Hebræorum huic Servatoris certamini Synagogam templi ceu palæstram assignantem, in qua quidem non disputatum esse, sed preces institutas, legemque Mosis prælectam, demonstrat; tum denique Melch. Leydeckerum, qui in lib. de Rep. Hebr. Lib. IX c. 1, in atrio templi disputatum fuisse, existimat, cum nullibi

relatum

relatum legatur a Judæis, in planitie clauſtri ſub dio ejus generis certamen fuiſſe inſtitutum. Cap. XV, in quo evincit, diebus Salvatoris noſtri in ſcholis τῶν ζητήτων æque de lege ſcripta ac non ſcripta eſſe tractatum, de *Carraimis* ſeu קרראים h. e. ſcripturalibus, ea ſcilicet Judæorum ſecta, quæ literam Moſis unice ſectabatur, omnesque traditiones repudiabat; deque eorum adverſariis *Rabbanimis*, qui traditionibus inhærebant, varia memoratu digna refert. Cap. XVI & ſeq. de ſcribis populi, ſub Moſe, ac templi denique commentatus, multisque curioſe de ſtilis Judæorum e metallo factis, ut & membranis Hebraica lingua מגלה a convolvendo dictis, in medium prolatis, ſcholas ſacras Judæorum in Galilæa, Palæſtina, Babylonia accurata induſtria delineat. Cap. XXIII de antiquis Ebræorum literis ediſſerens, eos ridet, qui hodiernas quoque Ebræas literas rerum, quas exprimunt, ſimilitudinem referre ajunt; nam etſi de pluribus id concedat, in multis tamen putat nullam fere annotari, ut in ד, ו, צ, י, ע, & ר, quarum prima portæ, altera uncino, tertia olivæ, quarta manui, quinta oculo, ſexta capiti, parum reſpondeat: unde concludit, multo aliam a priſca faciem hodierna Hebræorum elementa induiſſe, idque pluribus porro rationibus contra Stephanum Morinum defendit. Cap. XXIV de punctis, vocalibus & accentibus Hebræorum mentem ſuam explicans, neutiquam eos ferendos exiſtimat, qui cum Joh. Buxtorffio ſibi perſuadeant, ab Eſdra profectas eſſe vocales: nec poſſe illas Maſoretarum inventioni attribui, quod Petrus Cunæus & Iſaacus Voſſius crediderunt, ex eo confirmat, quod in Origene, S. Hieronymo, totque Bibliis Hebraicis, poſt Maſoretas editis, nullum earum veſtigium compareat, ut alias ejus rationes prætermittamus. Tempore Talmudiſtarum nondum vocales textui adjectas fuiſſe, docet, & quamvis in Talmude commemorentur טעמי תורה, h. e. accentus legis, nihil tamen inde probari, cum doctrina vocalium apud Judæos per traditiones fuerit perpetuo conſervata, majoresque natu juniores, quo vocalis quæque loco ponenda ſit, ſumma diligentia docuerint. Quin extra dubium ponit, vocales æque atque accentus, clauſis Academiis, a Rabbinis Babyloniis fuiſſe per manus quaſi traditas: hosque verentes, ne ſcholis defi-

p. 82. 134. 135. 136.

cientibus, doctrina hæc plane intercideret, feculo tandem undecimo congressos, punctorum & vocalium doctrinam, ab antiqua licet multum diversam, regulis descripsisse. Cap. XXV, seqq. de antiquis Ebræorum Poetis, eorum Poesi, generibus carminum, cantilenis, næniis, multa erudite sciteque tradit. Hic inter alia contra Talmudistas probat, Psalmum XCII non ab
p. 139. Adamo primo sabbatho, sed potius a Davide compositum. De
143 sq. poetis Idumæis disserens, quo tempore, qua lingua, quo autore Hiobi liber consignatus sit, ostendit, monstratque satis solide, eum non unum autorem habuisse. Tandem Cap. XXXV Chronologiam sacrarum apud Ebræos scholarum, Principumque Synedrii attexit. Hinc ex Judæa in Græciam pergens Autor, Tomo altero Græcorum scholas sacras ac Theologiæ rationem recenset. In introductione præfixa veterum Ecclesiæ Patrum Theologiam laudat, nec obscure indicat, multo illam majoris usus esse hodierna Theologia scholastica, injecta obiter etiam mentione litis inter Desid. Erasmum & Latomum olim agitatæ, & adhuc a non nullis continuatæ, quæ qua ratione componi possit, explicat. Cap. I agit de primis Christianorum scholis sacris, & de catechetica institutione Alexandriæ facta: ostenditque, qua quæque Ecclesia Orientalis laude præcipue fuerit æstimabilis, & p. 8 interpretatur ῥῆσιν illam Nicephorianam lib. V cap. 11 ἡ τῶν ἐν ἕξει ἀκρόασις, hoc est auditorium eorum, quæ sunt longi usus. Cap. II demonstrat, in Alexandria Theologiam primum natales suos invenisse. Cap. III docet, Alexandriæ scholam Theologicam in templo fuisse; in publicis vero scholis propterea Theologiam non regnasse, quod Præsul earum fuerit gentilis ac idolorum cultor. Cap. V de scholis Christianorum Nisibiensibus agit, docetque, in Nisibiensi oppido Theologiam primum in artis formam redactam esse. Observat hic Cl. Autor, in verbis, quæ adducit, Cassiodori: „*Nisus cum beatissimo Agapeto urbis Romæ, ut sicut apud Alexandriam multo tempore traditur institutum, etiam in Nisibi* „*civitate Syrorum Hebræis sedulo fertur exponi &c.* pro *Hebræis*, *Græcis* legendum esse, non quidem natione sed lingua talibus. Neque minus annotat, methodum illam secundum artis regulas res Theologicas proponendi, Nisibi introductam, secutum esse

atque

atque etiam promovisse ac exornasse circa A. C. 730 Jo. Damascenum in *quatuor libris fidei orthodoxa:* eodemque tempore Theologiam partim Homiletice, hoc est, ad rudiorum captum accommodate, partim Exegetice, h. e. profundius ac subtilius paulo fuisse traditam. Eodem hoc capite de Ephremo Syro, alias Diacono dicto, nonnulla affert. Sunt qui Græcæ linguæ ignarum fuisse opinantur. Noster vero contrarium tuetur, 1) quod in ea urbe vixit, quæ ad sua tempora Imperio Græco paruit, 2) quod eo tempore æque communis fuit in Oriente Græca lingua, ac in Occidente Latina, 3) quod modo Irenæum, modo vitam S. Antonii ab Athanasio scriptam, in operibus suis citat. Neque opponi posse Sozomeni autoritatem lib. III cap. 16 de eo scribentis: ἑλληνικῆς παιδείας ἄμοιρος: aliorsum enim hæc spectare, nec hoc sibi velle, quod imperitus fuerit Græcæ linguæ, aliud quippe esse γλῶσσαν aliud παιδείαν, cumque eo loco de carminibus agat, id tantummodo indicare velle, quod artem Græcos versus pangendi nesciverit. Cap. VI de Scholis sacris in Occidente agit: ubi bene monet, institutionem Theologiæ a lectione & interpretatione sacri codicis incipiendam esse. Inter alia annotat, seculo demum VIII in Anglia monachos in cathedralibus Ecclesiis tempore Ælfridi Regis cœpisse in monasteriis Theologiam docere: inde Alcuinum Parisiis, & Rabanum Maurum Fuldæ Scholam Theologicam instituisse. Quo loco Wilhelmum Cave notat, quod in Scholæ Fuldensis doctoribus enumerandis ordine præpostero procedat. Cap. VII seq. de catechumenis, ritibusque ad eos spectantibus disserit. Cap. XIV demonstrat, in Theologia quæstiones, qua ratione hoc vel illud fiat, vel factum sit, locum non habere. Cap. XVI probat, quod πειθανάγκη in conciliorum sessionibus locum non habeat. Cap. XXI seqq. agit de Scholis & Doctoribus Alexandrinis, eorumque serie. Cap. XXXIII Chronologiam Scholarum sacrarum Christianarum pandit.

p. 29.

p. 33.

JO. CHRISTOPHORI WOLFII, PAST. AD D. Cathar. Hamburg. Curæ Philologicæ & Criticæ in IV SS. Evangelia & Actus Apostolicos.

Hamburgi, apud Jo. Christoph. Kisnerum, 1725, 4. Alph. 8.

S. Rev. Autor eam hic operam præstitit, quam eruditi a multis annis partim optarunt, partim promiserunt, quamque præsens sæculi literarii conditio exposcit. Nemini non compertum est, & superiori & nostra imprimis memoria viros quosque præstantissimos industriam suam eo convertisse, ut Philologiæ & artis Criticæ beneficio novum inprimis Instrumentum illustrarent, & nunc contextum integritati suæ vindicare, nunc obscuriora novis quibusdam interpretationibus in lucem collocare, nunc res ipsas & argumenta ex profanis literis & omni antiquitate tum sacra tum profana explicare conarentur. Atque hoc illi quidem fecerunt interdum in voluminosis operibus, qualia sunt Scaligeri, Casauboni, Salmasii, Bocharti, Gatackeri, aliorumque, interdum vero in singularibus *Observationum*, *Annotationum*, *Variarum lectionum* &c. libellis. Utriusque generis tanta exstat copia, ut pauci forte sint, quibus ea omnia videre, nedum evolvere & in sacrum usum convertere licuerit. Quo factum est, ut multa dextre observata, sed alieno loco posita, inter derelicta fere haberentur, nec ad eorum notitiam pervenirent, quorum hæc in interpretando S. Codice scire intererat. Optimo itaque consilio Rev. Autor eam sibi operam imposuit, ut ex conquisitis & in proprium locum relatis Virorum doctorum observationibus Philologicis & Criticis apparatum hunc construeret, *facili* & *jucundo labore* a quovis sacrarum literarum interprete adhibendum, insertis frequenter iis, quæ vel ingenium vel lectio ipsi aliunde suggesserat. In hoc dum esset, quatuor potissimum capita expedienda sibi sumsit. Primum de integritate contextus Græci solicitus fuit, quem subinde ex MSS. in quibus novæ & a recepta diversæ lectiones exstabant, tum vero ex ingenio a Viris doctis sollicitari viderat. Inter hos constat *Millium* nostra memoria primas fere partes tenuisse, qui immensam variantium lectionum molem Prolegomenis suis & notis Criticis auxerat, eo inprimis fine, ut quid de potioribus varietatibus habendum esset, constaret. Idem vero frequenter adduci se passus est, ut receptam lectionem loco mover-

movendam, & cum alia permutandam judicaret, si vel unus vel plures manu exarati Codices imo & interdum ingenii subtilitas præsidium afferre viderentur. Hujus itaque cogitata post Cl. *Dan. Whitbium* sub examen vocavit Noster, nec eos omisit, quibus vestigiis ejus presse insistere, vel nova de suo, exemplo quasi ejus incitatis, addere visum fuit. Hic labor tam feliciter ipsi cessit, ut in Præfatione profiteatur, experientia se edoctum, quod *Whitbius* in titulo *Examinis* sui *Variantium Lectionum Millii* ex vero affirmarit, *lectionum harum fundamenta incerta plane esse, & ad lectionem textus hodierni convellendam protinus inidonea;* tum vero, *lectiones variantes, quæ sint alicujus momenti, aut sensum textus mutent, paucissimas esse, atque in iis omnibus lectionem textus defendi posse.* Deinde Græcæ dictionis rationem Summe Reverendus Autor curate habuit, ut de genuina ejus ratione & efficacia judicium formari posset. Constat enim, aliis stylum Nov. Test. a Græcia profana ita abire visum esse, ut nusquam non de *Hebraismis* cogitarent; alios vero ab admittendis Hebraismis ita fuisse alienos, ut phrases ejus singulas probatorum Græciæ scriptorum exemplis muniri posse censerent. Utriusque partis cura id effecit, ut nonnunquam sensus dictionis genuinus amitteretur, vel saltem efficaciæ ejus non parum decederet. Noster itaque, media incedens via, nec Græcismo nimis indulsit, nec Hebraismos penitus aversatus est, atque adeo singulis in locis, ubi dissensus eruditorum disputandi faciebat copiam, sententiam suam tum Scriptorum sacrorum V.T. & Judæorum aliorum, tum externorum Græcorum idoneis locis confirmavit. Quemadmodum vero *Hebraismos* inter *Barbarismos & Solœcismos* numerandos esse, recte negat; ita neutrum horum in N.T. exstare, productis, ubi dari nonnullis videbantur, probatorum Scriptorum exemplis, ostendit. Hac occasione Scriptores, qui de stylo N. T. exposuerunt, cujusmodi sunt *Vorstius*, *Gatakerus*, *Stolbergius* &c. in succum & sanguinem convertuntur, eorumque sententia de locis dubiis nunc confirmatur, nunc convellitur. Eadem opera subinde profanorum Scriptorum loca afferuntur, quibus cum sacris vel dictionis, vel sententiarum ratione affinitas quædam intercedit. In quo negotio

cum post alios *Picinellus* in Luminibus Reflexis diligenter occupatus fuerit, ab aliis hactenus fere neglectus, illius mentionem suis locis frequenter faciendam esse censuit.

Præter hæc Cl. Autor diversas interpretum de locis difficilioribus sententias in libris, quos diximus, dispersas diligenter congessit, & legentium conspectui exhibuit, ita quidem, ut nunc ipsa Scriptorum verba, si libri rariores essent, vel sententia eorum paucioribus repræsentari non posset, referat, nunc vero, idque frequentius, dicta eorum in summam conferat. Sententias vero has non tumultuaria opera & sine ordine enarrat, sed ita instruit, ut, quoad fieri potuit, ordine quodam secum invicem connectantur, Lectorique eas inter se comparandi opera facilior reddatur.

Ipsa præterea recensio ita instituta est, ut quæ *quarta* ipsi cura fuit, vel brevis epicrisis inspergatur, vel longius, si argumentorum pondus jubebat, examen instituatur. Hoc vero faciendum sibi ideo putavit, ut incauti sibi a ψευδερμηνείαις variis, quæ vel novitate vel ingenio tantum se commendant, & quibus nostra ætas laborat, cavere possent. Ubi tamen simul sibi temperavit, ne interpretationes idoneas & solidis rerum argumentis superstructas ideo tantum rejiceret, quod novæ essent, cum persuasum sibi habuerit, nostræ quoque ætatis hominibus in tanta literarum luce in mentem aliquid venire potuisse, quod pristina sæcula latuerit. Diversas has sententias non ex Commentatoribus perpetuis in N. T. qualibus *Polus* ad Synopsin Criticorum adornandam usus est, sed ex illis scriptis, quæ ante subindicavimus, repetiit. Ut vero scire Lector posset, quibus præcipue Scriptoribus usus sit Noster, præfationi subjicitur Index eorum alphabeticus, commemoratis annis & locis, quibus lucem adspexerint.

Ex his de habitu totius Operis in universum judicari potest. Patet scilicet, operam hanc illi, qua *Matthæus Polus* in Synopsi Criticorum olim perfunctus est, ita affinem esse, ut pro continuatione ejus recte habeatur. Apparet vero etiam, varia momenta *Curas* has ab illis *Poli* ita distinguere, ut multis se prærogativis com-

commendent. Neque enim Noſter ullo eorum interpretum, quos Polus conſuluit, data opera utendum cenſuit, neque, quod jam monuimus, Commentarios plenos & perpetuos, quippe quos facili negotio per ſe quisque evolvere poteſt, in circulos ſuos admiſit, ſed eos tantum, qui ſingularia N. T. loca hinc inde, variis locis, varioque inſtituto explicanda ſibi ſumſerunt. Præterea vero rationem tantum eorum habuit, quæ ex Philologico, Antiquario & Critico campo decerpi poterant, rarius in ea excurrens, quæ ad doctrinas ſacras ſtabiliendas pertinent. Denique nullam interpretationem, quæ ſtylo vindice opus habebat, ſine interpoſito judicio prætermiſit. In eo vero formando eam æquitatem & modeſtiam adhibuit, ut diſſentientes ipſi cenſuram ægre ferre non poſſint. Inprimis ſedulam quoque operam dedit, ut, quæ a recentioribus nonnullis in B. *Lutheri* verſionem inclementius & prave dicta ſunt, amoliretur. Clavim itaque habes, Lector, qua armaria præſtantiſſimorum Philologorum, quos N. T. interpretatio exercuit, hactenus fere occluſa, aperiantur; ſimul vero ſubſidium idoneum, quo ſi utaris, facile tibi caveris ab iis, quæ immaturo ſed fiduciæ pleno judicio nonnulli pronunciare auſi ſunt. Itaque optandum omnino eſt, ut *Curæ* hæ etiam in reliquos N. T. libros, ceu Rev. Autor pollicetur, quamprimum in lucem atque adeo communem uſum proferantur.

NIC. ALARDI, PASTORIS STEINBECCENSIS in Holſatia, Bibliotheca Harmonico-Biblica.

Hamburgi, apud Joh. Chriſtoph. Kisnerum, 1725, 8. Plag. 12.

TRactatus hic, quem Rev. Autor ſingulari cura perpolivit, in quinque abit Sectiones. Earum I de Antilogiis Biblicis eneratim commentatur, ita ut de earum natura, origine & ufis, tum inventoribus, variisque eorum conſiliis, hinc remeis ſpuriis & genuinis, quibus ad eas amoliendas diverſi, pro is ſinguli inſtitutis, uſi ſunt, denique vero de neceſſitate utilite & jucunditate ſtudii harmonici conſtare poſſit. Sect. II Scripto-

Scriptores Harmonicos, qui ad integrum Sacrum Codicem curas suas retulerunt, recenset, inter quos ordine literarum Anonymi, Judæi, Patres & Scriptores Ecclesiastici, Pontificii, Reformati, Lutherani & Sociniani comparent. Sect. III exhibet conciliatores, qui libros V. T. seorsim a contradictionibus apparentibus liberare conati sunt, post hos vero illos, qui libris N.T. eandem operam impenderunt. Sect. IV enumerantur illi, qui certa quædam & singularia argumenta vel in utroque Fœdere, vel in alterutro tantum obvia ab ἐναντιοφανείαις immunia fecerunt. Atque hic primo loco p. 125 sqq. comparent, qui de *allegatione dictorum V. T.* in Novo & de *Parallelismis* commentati sunt, deinde vero, p. 130 sq. qui de Genealogia, de historia passionis, mortis, sepulturæ, resurrectionis & ascensionis sanctissimi Salvatoris nostri &c. a dubiis quibusdam objectis vindicanda laborarunt. Succedit denique Sectio V, indicem Dissertationum, Epistolarum &c. promens, quibus par aliquod dictorum Biblicorum ab adspersa Antilogiarum labe vindicatur. Singulæ fere classes Scriptores repræsentant literarum ordine collocatos: in calce vero accedit Index alphabeticus universalis Scriptorum Harmonicorum, qui in tota tractatione occurrunt, ut appareat, quo quisque loco inveniri possit. Constat omnino, jam olim Viros doctos in recensione hujusmodi Scriptorum, nunc data opera, nunc obiter & in specialibus quibusdam argumentis versatos fuisse. Sed ea tamen Viro doctissimo gloria propria est, quod non solum Indicem plenissimum & absolutum in hoc doctrinæ genere dederit, sed etiam varios sustulerit eorum errores, qui in eodem negotio ante ipsum occupati fuerunt. Ita nominatim non uno in loco Cl. *Jac. le Long* Bibliothecam sacram novissimæ editionis Paris. in folii forma curatæ sub eruditum examen vocat, & in subjectis notis varia ad rem suam facientia affert. Rev. Autori consilium est, B. *Michaelis Waltheri* Harmoniam Biblicam excutere, & amplo spicilegio locis illis lucem afferre, quæ a τῷ μακαρίτῃ vel prorsus neglecta sunt, vel non satis evoluta. Quam in rem & aliorum, si qua exstant, inventis, & suis propriis utetur. Faxit Deus feliciter.

S. SIXTI

S. SIXTI II, PHILOSOPHI, PONTIFICIS R. & Martyris Enchiridion, ut Christianum Sec. III Monumentum edit, illustrat, vindicat URBANUS GODOFR. SIBERUS, S. Theol. Lic. Antiqu. Eccl. P.P. & ad ædem Thom. Diac.

Lipsiæ, in Officina Weidmanniana, 1725, 4.

Alph. 2 plag. 4.

PAtres a nostris irreverenter haberi, vetus est nonnullorum querela. Causam nunc, quod sæpe alias factum, non denuo dicimus. Exemplum autem urgemus merito, quod in præsenti libro Rev. Autor, Collega noster conjunctissimus, suppetit. Is enim Sixti, quem temere gentilitati videbat addici, vindicias nunc dat secundum Christianismum. Sententias namque, quas post Sec. IV omnes propemodum docti inter Pythagoræorum λείψανα retulerunt, Sixto II Romano Episcopo & Martyri fortiter & cum magna penitus haustarum Antiquitatum Ecclesiasticarum demonstratione asserit. Et erat quidem adversus illos potissimum defendendus hic Autor, qui toti solent esse in Patribus ornandis, a quibus vicissim ornari sua credunt. Inde Concilio Romano novissime congregato per ipsum titulum laborem suum obtulit Rever. Autor. Nec enim aliam ob rationem id fecisse censendus est, quam ut erubescerent illi, quorum censores de pristino statu Pontificem & Martyrem convellerunt. Fatendum quidem, salva Hieronymi autoritate, patrocinium Sixti suscipi non potuisse. Vis autem injusta est nulla, quæ ob civem servandum intenditur. Id, ut perficeret Noster, bifariam, quicquid fuit operæ, divisit. *Primum* enim Prologo pererudito iniquum Hieronymi & sectatorum de sententiis Sixti judicium demonstrat, & hæc quidem pars directe ad Sixtum restituendum spectat. *Deinde* sententias Sixtinas sigillatim exhibet, studio prorsus laudabili, ex Scripturis sacris & Patrum æqualium libris illustratas, potissimum Clementis Alexandrini, quem patet assidua manu a Rever. Autore tractatum. His autem Commentariis id efficitur, ut frivola esse appareat, quæcunque tanquam a veritate

ſacra aliena ſiniſtris de Sixto judiciis fuere prætenſa. Nos de
p. 37. 96. utraque parte aliquid dicturi ad *Prologum* regredimur. Sententia,
quam ibi tuetur Noſter, hæc eſt: *fuiſſe* Sixtum, cujus gnomæ
feruntur, *primo Philoſophum Origenis æqualem, ex Philoſopho
chriſtiano factum Pontificem* ſub Sixti II nomine, *& martyrem,
eumque, dum adhuc inter Græcos viveret, melioris ſapientiæ documentum, omnibus profuturum, Enchiridio ſuo dare voluiſſe.* Itaque
de Sixtis Romæ Epiſcopis quædam præfatus, in hoc ſubſiſtit.
p. 6. Parentes ejus incertos putat, cum, qui ex Philoſopho procreatum
dixerant, nullis nitantur autoribus, & ambiguis Platinæ verbis
7. forte inducti ſic ſtatuerint. Patriam Athenas haud difficulter
largitur, Actis S. Stephani Pontificis potiſſimum nixus. Philoſophus fuiſſe perhibetur ab omnibus, cujus ſectæ, a nemine. Cum
enim Hieronymus Pythagoræum dixit, non ſanctum Pontificem
in animo habuit, ſed Sixtum quemcunque voluit producere. Sed
10. coll. & illud non invidioſum fore putat Rever. Autor, ſi detur, fuiſſe
180. Pythagoræum, dummodo id non de ſectæ profeſſione intelligatur, quippe cujus ſcholæ jam tum deſierint, ſed de propenſione
ad quædam Pythagoræ dogmata, quorum etiamnum veſtigia in
ſententiis dari non negandum. Cum autem ea ſalutari doctrina
valde ſint affinia & a Chriſtiano ad magiſtri ſui ſententiam facile
potuerint emendari, non apparet profecto, cur gentilem potius
autorem, quod Hieronymus volebat, prodere debeant. De taciturnitate namque, de mentis purificatione, de abſtinentia ab
animalibus potuit etiam ejuratis idolis chriſtiano more philoſophari Sixtus. Imo vel ſic fortaſſis nimium conceditur, cum datur,
eum aliquando gentilem fuiſſe. Nobis enim id a nemine eorum,
qui de Sixto teſtantur, dici videtur, præterquam a Platina, qui
ex Philoſopho Chriſti diſcipulum factum aſſerit, qui tamen credi
poteſt, his verbis ad antiquiorum brevius dicta, ubi Philoſophus
vel ex Philoſopho aſſumtus appellabatur, propriam interpretationem attuliſſe. Quicquid tamen ſit de hac mutatione, id ſaltem
evicit Noſter, Chriſtianum fuiſſe ſententiarum Autorem, cum ab
19. 37. ar. Origene inter πιςὼς καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων participes, Enchyridion autem inter libros δοκίμȣς referatur, Laurentius
Martyr, Sixto ad Martyrium eunti occurrens, ſententiam quandam

dam in ejus libello obviam ei proposuerit, & Hieronymus ipse diffiteri nequeat, per provincias legi Sixti gnomas & magna per p. 23.
integrum seculum fuisse celebritate. Accedit, quod magnam 50.
probandi vim habere debet, talia in his sententiis legi, quæ non nisi a Christiano proficisci poterant, qualis est sponsionis & renunciationis inter initia Christianismi faciendæ commemoratio. Ea sane tanti ponderis visa est Cl. *Lequienio*, ut insuper habito 51.
Hieronymi judicio plane fateretur, sibi legenti Christianum apparuisse Sixtum. Sed in isto quidem argumento pars libri secunda copiosius, &, quod non veremur dicere, evidenter prorsus versatur. Per sententias & minutatim adeo proposuisse 12.
veritates divinas putatur Sixtus, tum, ut laterent tutius hostes suos longiori & continua oratione facile irritandos, tum, ut haberent Christiani, quod opponerent Epicteto & Antonino, qui 15.
simili ratione morum præcepta tradiderant, e quibus Antonino hic unice scopus fuisse dicitur libros περὶ ἑαυτοῦ componendo, ut Christianis sanctior illa Servatoris & Apostolorum doctrina excuteretur. Tempus scripti Enchiridii nulla quidem certitudi- 17. coll.
ne definiendum, conjectura tamen ex Origenis citationibus ducta 142.
auguratur Noster, in juveniles annos Sixti incidere, & ab anno forte trigesimo Seculi III librum hunc fuisse publicatum. Illum tam acceptum & lectu dignum Rufinus, Presbyter Aquilejensis, 23.
in Latinum sermonem transtulit & Aproniano dicavit Epistola, quæ, cum in Bibliothecis Patrum non extet, hic tota inseritur. 24.
Inde vero tanquam peste afflatus indignissima passus est Sixti libellus. Non enim solum Græcum exemplar oppressit versio 26 sqq.
barbara, dissimilis, omnino Rufiniana, sed Hieronymum etiam excitavit, ut, dummodo Rufinum in odium adduceret, cui alias erat infensissimus, Sixto controversiam status movere non dubitaret. Arguit igitur adversarium, quod Philosophum in Pontificem & martyrem mutasset, ipsum vero Sixtum, tanquam gentilissimum & ab omni veritatis divinæ professione alienum. Sunt 29.
inter objecta Rufino aliqua tam frivola, ut indicia manifesta curiosi & quovis telo pugnantis odii præbeant. Hæc tantum tangit Noster. Illis autem, quæ Sixto evertendo fuere allata, singillatim cum exquisito doctrinæ apparatu respondet. Et primo 30.

quidem autoritatis Hieronymianæ ſtridorem ratione compeſcit, oſtendens, inter Pythagoræos nullum extitiſſe, cui hic liber Sixti tribui queat. Solus enim, qui nominari eum aliqua ſpecie potuit, eſt Sextus quidam, vel Sixtius Romanus, huic ſectæ addictus. Is vero, cum haud dubie Servatore noſtro vel fuerit anterior, vel illi ſaltem æqualis, quomodo ex ejus doctrina & ſublimiſſimis quidem doctrinæ partibus ſumſerit ſuarum ſententiarum materiam? Hoc argumento Galeus refutatur, qui opuſculis Mytho-
p. 33 ſqq. logicis, Phyſicis & Ethicis junctas haſce ſententias edidit, easque Sexto illi Romano tribuit. Illud ſimul obſervamus, Galeum verba Rufinianæ præfationis ita repræſentare, ac ſi Rufinus ipſe Sixtum Pythagoricum appellaret. Qua editione Galeus uſus ſit, an ex opinione ſua verbis Rufini aliquid aſſuerit, incertum. In Beati Rhenani editione certe, unde Noſter præfationem exhibet, & in alia, quam vidimus, Eraſmi Anni 1521 id axiomatis nomini Sexti haud additur. Si non a Galeo, ab ejusmodi forte cenſoribus profectum, id eſt, qui omnia ſibi, demendo & addendo pro virgulæ ſuæ menſura, in libros alienos permittunt. Ad rem redimus & ad reſponſiones, quas Rever. Autor objectis Hieronymi
38 ſqq. opponit. Dixerat hic, *ſignum eſſe Autoris a fide alieni, quod nulla Prophetarum, Apoſtolorum, nulla Chriſti, Patris aut Spiritus S. mentio in libro fiat.* Regerit Noſter, ſententiarum brevitatem non pati, ut nominum autoritas allegetur, ſed ſatis eſſe in iſta methodo, ut veritas ſuæ defenſioni relinquatur, tum vero Sixtum ſapientes & amicos Dei paſſim nominando Autores ſacros, qui Biblico Patrumque ſtylo ſic appellari conſueverint, non diſſimulare. Quantum ad Trinitatis perſonas, Patrem quidem Deum aliquoties appellat. Si Jeſu vel Chriſti nomina non habet, aſt Verbum, Sapientiam & veritatem ſæpiſſime citat, nomina Filii Scripturæ autoritate ſtabilita, patribus frequentiſſima & aliqui-
42. bus uſitatiora etiam Jeſu & Chriſti appellationibus, quod uberrimis exemplis confirmat Noſter, de Tatiano imprimis obſervans, quod in omni oratione ad Græcos, ubi tamen φανερώτερον τὰ ἡμέτερα erat expoſiturus, eum ab iſtis nominibus omnino ab-
47. ſtinuiſſe, cui Athenagoras jungitur. Sub ſapientiæ quoque voce Spiritum S. ſtylo eccleſiaſtico venire & a Sixti proin ſententiis

non

non exulare, quin ibi quoque deſignari putat Rev. Siberus, ubi de eo, quod in nobis eſt ſimile Deo, moneamur. Nos profecto, ſi vel maxime probari nequeat, Sixtum ſingulas Trinitatis perſonas commemoraſſe, crimen tamen in eo non videmus, cum nec fidei profeſſionem ediderit, nec de rebus ad actus & characteres perſonales pertinentibus egerit. Poſtulare vero, ut, ubicunque loquaris, ibi in ſingulas periodos totum credendorum Syſtema compingas, jejunam aſperitatem prodit. Accuſat porro Sixtum Hieronymus, quod dictis ſuis de perfectione doctrinam Pythagoræorum, hominum exæquantium Deo, referat. p. 48.
Hic primum indicat Noſter, quid Deus in Scripturis de ſuorum perfectione moneat, & ipſe Stridonenſis de illa ſcripſerit, concludens inde, per calumniam Pythagoræum dici, quisquis eadem repetat. Deinde ad vindicias illarum ſen- 52 ſqq.
tentiarum ſe confert, ubi nimiam perfectionis menſuram Chriſtianis tribuiſſe videri poterat Sixtus, dum ſcribit; *Nihil tale poſt verum Deum ſicut ſapientem*, item, *dignum Deo hominem*, *Deum eſſe in hominibus*. Iſta vero tantum abeſt, ut minus tolerabilia largiatur Noſter, ut benigna interpretatione juvanda, & mentem potius rectam Autoris ſpectandam, quam verba ſcrupuloſe excutienda ſuadeat. Pati autem dicta ejusmodi ſenſum ſanæ doctrinæ ἀνάλογον, docet, ſi ad effatum Scripturæ de κοινωνίᾳ τῆς θείας φύσεως exigantur. Hoc certe niti quæcunque patres, ſubdolorum abuſus non timentes, dum ſuæ puritatis ſibi eſſent conſcii, de θεώσει, ἀποθεώσει, ἐκθεώσει, prolatis quodammodo finibus locutionis ſacræ, diſſeruerint. Juvabit lectores, ſummo cum ſtudio collecta videre, quæcunque hanc in rem apud Theophilum Antiochenum, Clementem Alex. Macarium, S. Maximum copioſe ſcripta reperiuntur. Imo dum Sixtum con- 62.
figit, ſuo ſe gladio jugulat Hieronymus, profeſſus ipſe, *fidelem angelice vivere in carne ſine carne*. Jucundum imprimis eſt, ad 63 ſqq.
ducentas Hieronymi ſententias excerptas legere, quarum comparatione cum Sixtinis evidenter patet, quam leviter in alio damnavit, qualia ipſe ſtatuere non dubitaret. Cenſura Hiero- 74.
nymi, quantumvis iniqua, manibus Occidentalium facile libellum hunc excuſſit, cum nemo præpotentem adverſarium ciere

 ſuſti-

p. 72. ſuſtineret, Auguſtinum etiam movit, ut priorem ſententiam mutaret & Enchiridion, quod Xyſti Pontificis eſſe putarat prius, ad Sextum deinde Philoſophum referret. Fatendum vero eſt, retractationem illam verbis valde frigidis, neque priorem ſen-
47 coll. tentiam deleturis eſſe conceptam. Cæterum apud Græcos ſemper
86 ſqq. in pretio fuiſſe ſententias Sixti, & aſcetis materiam librorum
75 ſqq. ſuorum præbuiſſe, obſervat Noſter. Opportune imprimis accidit, quod apud Syros in patriam linguam translatæ & ſub Epiſcopi Romani nomine publicatæ reperiantur. Id dum commemorat, Aſſemani rationes contra Sixtum examinat & de verſionis ætate obſervat, eam Seculo VI jam extitiſſe, ſi non Ruffiniana ſit anti-
79 ſqq. quior, utpote plura continens. Gelaſiano decreto inter apocryphos liber Sixti refertur. Illius autem quam leve ſit pondus, cum ſecum ſæpe pugnet, ante Seculum IX nemini innotuerit, falſum
82. in multis judicium ferat, Vir Rev. demonſtrat. Urget maxime, quod Autor decreti, non memor, ſe ab Hieronymo totum pendere, hæreticum appellet, quem ille gentiliſſimum librum ab ethnico compoſitum dixerat, quodque Iſidorus Hiſpalenſis Seculo VI gnomas, de quibus lis eſt, tanquam Sixti Pontificis probaverit, indicio non dubio, aut nullum tum fuiſſe Gelaſii
90. decretum, aut nullius inter Hiſpanos autoritatis. Seculo XII *Laurentius* Presbyter Piſanus edito cuidam ſuo Enchiridio multas Sixti ſententias inſeruit, ipſumque præclaris laudibus extulit, unde, quanquam Pythagoræum nominet, conjicit tamen Noſter, rectius eum de Sixto ſenſiſſe, ſed palam non auſum proferre
92. ſuam ſententiam. Inde altum de Sixto ſilentium, donec Beatus Rhenanus illius ſententias Baſileæ 1516 ederet, poſt quem & ab aliis fuere publicatæ & Bibliothecæ Patrum Bigneanæ illatæ.
93. Hinc alia plaga perculſus fuit Sixtus, cum Braſichellenſis S. Palatii Magiſter Hieronymi cenſuram renovaret, & Sententias quasdam ſuo judicio cavendas indicaret. Is autem breviter dimittitur, quoniam de iis, quæ recoquit, non opus erat amplius reſpondere, ad ſententias autem defendendas pars altera ſufficiebat, ubi monſtratur, ipſa Chriſti verba per cenſorem quandoque
96. in Sixto damnata fuiſſe. Majoris momenti viſum *Baronii* judicium. Is enim rationem redditurus, cur Gelaſius hæreticum

voca-

vocaverit, quem inter gentiles rejecerat Hieronymus, ideo hoc factum putavit, quod Ruffinus transferendo librum multa ex Scriptura inseruerit, ut christianum Autorem mentiretur. Hoc igitur gratis dictum monet Noster. Nam de mutatione per interpolatorem facta certis argumentis constare debet, qualia proferre nescivit Baronius. Deinde, quæ integro seculo ante, Origenis scilicet ævo, legebantur, ab interpolatore Ruffino inscite arcessuntur. Porro mirum, hunc quidem dentem, mordendo Ruffino, nostris demum criticis fuisse servatum, quo Hieronymus adversarium appetere non potuerit. Is enim ne semel quidem, ne de illis Sententiis quidem, quibus Pelagius maxime fuit abusus, tale quid objecisse legitur. Quid? quod exemplaria Græca, quibus S. Maximus & Damascenus sunt usi, cum Latinis prorsus consentiant. Accedit hoc denique, quod multo minima pars harum sententiarum ita sit comparata, ut non statim, christianas esse appareat. Id Baronium haud curasse, est excusabile, cui quærendum erat scilicet, quomodo Gelasium suum cum Hieronymo conciliaret. "*Alii vero, qui, tali momento non impulsi, temere*" "*tamen credunt, auctum a Rufino Sixtum Christianis sententiis,*" "*eodem judicio defenderent, leonem nil aliud, quam felem interpo-*" "*latum, aut, quæ sub Epicteti aut Antonini nominibus habemus,*" "*Syracidem esse, multis Stoicis sententiis per istos sapientes auctum.*" Noster perpensis obeloque transfixis recentiorum quorundam judiciis, ad Hieronymi præjudicium conformatis, quædam adhuc de Sixti vita scriptisque commemorat. Dignitatem hujus p. 108 sqq.
Enchiridii Sixto ad Presbyterium viam munivisse putat, ex quo gradu ad Pontificatum A. C. 257 elatus est. Acta ejus omni hoc tempore prorsus incerta sunt. Iter in Hispaniam partim fabuloso Flavii Dextri, partim nimis recentibus aliorum testimoniis nititur. In Pontificatum ejus controversia de rebaptizandis 111.
hæreticis & Sabellianæ hæreseos primordia inciderunt. De utraque re Dionysium Alexandrinum consilia cum ipso communicasse constat, quid Sixtus responderit, nullibi consignatum. De Angelicis & Apostolicis per ipsum convictis Palatius non satis persuadebit eis, qui monumentorum Ecclesiasticorum fidem requirunt. Neque vero perficere multa potuit, post annum 117.
violenta

violenta morte ſublatus. Cervicem gladio reſectam fuiſſe, ex Cypriano aſſeritur, & Prudentius adeo caſtigatur, qui patibulo
p. 112. affixum cecinerat. Extat liber de divitiis, qui ad Sixtum III vulgo referri ſolet. Non putat Noſter, ſufficere rationem, a pace & tranquillitate Chriſtianorum hoc ſcripto prædicata, petitam, cum & ſub Fabiano Pontifice quietem habuerint & Principum etiam, Philipporum ſcilicet, acceſſu ante Conſtantinum locupletati fuerint. Haud diffitetur tamen, ſcriptionis genus ab eo, quod in ſententiis deprehenditur, eſſe diverſum, quanquam commodum arbitratur, propterea ſcriptum hoc Sixto II tribuere, ut intelligatur, quomodo Hieronymus dicere potuerit, Rufinum unum ſyntagma Sixti in duos libros diviſiſſe, qualis diviſio nunc in ſententiis non appareat, tum vero facta eſſe poſſit, cum Rufinus ex ſcriptis Sixti uno volumine comprehenſis, ſententias ſolas
114. ſibi vertendas ſumſerit. Quantum ad epiſtolas, huic Pontifici tributas, mallet Rever. Autor, eas non omnino rejici, cum a Cardinali Aguirrano monſtratum ſit, in Hiſpania quædam tum acta fuiſſe, ad quæ in epiſtolis reſpiciatur, ea vero, quæ de appellationibus ad Romanam ſedem ibi continentur, non aliena ſint a Romanorum Epiſcoporum genio, qui perſecutionum etiam tempore, tamen autoritatis tuendæ & ampliandæ ſtudioſiſſimi deprehendantur. Quod ſi omnino fictæ ſint, tamen, quia ſententiarum veſtigia in illis apparent, id ſibi dandum putat, ut Sententiæ Sixti, ſi aptæ fuerint ad epiſtolas decretales, pro libro
115. eccleſiaſtico, contra licet nitente Hieronymo, habeantur. Denique anaphoram ſive liturgiam, quæ ſub Sixti nomine apud Syros fertur, manifeſta *νοθείας* indicia habentem, tanquam ſpuriam rejicit, aliquas vero ex Sententiis Sixtinis huic liturgiæ putat inſertas.

Jam quod ad *Sententias* attinet, quæ *parte* voluminis hujus *ſecunda* repræſentantur, eas ex Beati Rhenani editione ſupra memorata nunc denuo exhibet. Optimo judicio id factum. Niſi fallimur enim, in illo exemplari lectiones antiquæ puriores ſervatæ ſunt, cum reliquæ editiones correctorum manus hinc inde videantur prodere. Vel ſic tamen quasdam in ſtylo diverſitates deprehendimus, alicubi barbarie Rufiniana horrido, in quibusdam

dam locis cultiori, quandoque simplici, alias quodammodo florido, ut antiquum appareat fuisse studium Sententias hasce poliendi. Porro crebræ sunt repetitiones earundem sententiarum verbis aliquantisper mutatis. Eas ad inculcandum fortius p. 207.
lectione multiplici argumenta proposita factas esse existimat Rever. Autor. In mentem venit nobis, considerantibus, ita dispositas esse sententias, ut aliquæ semper arcto nexu cohæreant, annon aliqui, vel confusa scriptorum vitio exemplaria habentes, vel alias in ordine constituendo curiosi, eandem sententiam sæpe translocarint. Neque tamen negamus, ipsum etiam Sixtum ita potuisse facere, prout easdem veritates diversis argumentis idoneas judicaverit. Arduum hic, sed & utilissimum laborem subiit Noster, dum, non cum sacris literis tantum, sed & cum æqualium Patrum scriptis comparando dicta Sixti, illa nunc ab omni censorum suspicione liberare instituit. Patet inspicienti, quanta volumina, quam studiose perlegerit, quam omnes Patrum thesauros in promtu habeat, quam apposite quidvis suo loco promere sciverit. Gemmis uniones distinctos te videre existimes, si ista videas. Prorsus etiam confidimus fore, ut non doctrinæ solum suæ laudes augeat, sed & obtinuisse, quod volebat, a bono quovis judicetur. Extent hic aliqua pro specimine. Merum Philosophum 188.
spirare videtur Sent. 125, ubi tamen, quam scite quamque merito Sixtus Philosophorum vocabula ad rem christianam transferre potuerit, ex stylo S. Johannis monstratur. Sent. 129 suadet, 19[illegible].
non oportere contemni ea, quibus etiam post depositionem corporis indigemus. Illam severioribus Philosophis censet oppositam Vir Reverendus, qui corporis curam omnino volebant negligi; depositionem autem corporis phrasi biblica significare liberationem a cupiditatum dominio. Ad Sent. 208 pulchre disseritur de 227.
vocis *ἀναβαίνειν* emphasi victoriæ aliquid & dominatus involvente. Ita vero liberat gnomen dicentem, ***non ascendere passionem in cor fidelis,*** a Brasichellensis censura, qui *ἀναμαρτησίαν* ita stabiliri crediderat. Obscurior est Sententia 244: ***Vir, qui uxorem dimittit,*** 246.
profitetur, se nec mulierem gerere. Eam illlustrat erudita observatione de pristinorum temporum vitiosa consuetudine, qua multi cœlibatus studio legitimas uxores repudiabant, alias vero

παρεισάκτȣς habebant, quos, si absque conjuge esse vellent, ut omnino a mulieribus abstinerent, moneri censet. Addimus, Rufinum vocem Græcam, quæ forte *κομίζειν* erat, per *gerere*, quod omnem obscuritatem parit, interpretatum. Clara pariter lux
p. 280. affertur Sent. 308: *Si quid proprium alii tradideris, & ipse non habebis, non judices bonum.* Sensum enim dicti esse ostendit, omnia illa non vera esse bona, quæ, si ad alium transferantur,
286. pristinus possessor amittat. Similis est ratio Sent. 319: *Non poterit Sapiens compelli facere, quod non videt, sicut nec Deus.* Nam cum tenebris obvolutum sit verbum *videt*, discutit eas, monendo, Græca vocabulum *θεωρεῖν* habuisse, qua ratione dicat Sextus, Sapientem
347. nihil, quod non exploraverit, facere. Selecta est observatio ad Sent. 424 de antiquo ritu, aures recens baptizatorum igne adurendi, unde explicatur simul, cur Celsus apud Origenem Christianos quosdam *ἀκοῆς καυτήρια* appellatos dixerit. Liceat nobis hic nostras quasdam observationes inter legendum natas jungere.
133. Sent. 22 ita habet: *Optimam purificationem puta, nocere nemini.* Suspectum videtur illud *nocere nemini*, cum species solum peccati his verbis exprimatur, cujus evitatio ad optimam purificationem non sufficit. Forte *μηδὲν κακȣργεῖν* fuit in Græco, Rufinus
135. autem vitiose legit *μηδένα*. In Sent. 25: *Deus sicut mens est, qua movetur sponte, secundum hæc & subsistit;* nollemus vocem *subsistit* de quiete a motu interpretari, cum illa in Deo aliquid difficultatis habere videatur. Putamus Græcam vocem *ὑφίσαται* hac Latina exprimi, & Sixtum docere voluisse, quod a se ipso sit Deus & per se subsistat. Huic autem sensui cum vox *sponte* non conveniat, dicendum, eam ex incogitantia Rufini, non optimi interpretis, ortam, qui illa Græcum *ἀφ' ἑαυτȣ* male verterit. Sent. 162
205. *mendacio tanquam veneno utere*, ita ut habet, difficulter defendi posse videtur. Agnoscit Reverendus Autor, gentilium Philosophos probasse mendacia, si tanquam *φάρμακον* adhiberentur, Sixtum verba eorum, non mentem servasse, &, cum illis *φάρμακον* medicamentum hoc loco significarit, ipsum contra veneni sensu vocem eandem adhibuisse, & tanquam venenum vitanda mendacia suasisse. Ita autem ambiguitatis vitium non satis effugisset Sixtus, nec facile fuisset lectoribus ejus discernere, num a Philosophis

phis mente recedat. Quid? si dicamus, particulam *non* post *veneno* vel in Græcis jam τὸ ὃ post φαρμάκου excidisse. Ad Sent. 376: *verbum de Deo parcius proferto magis quam de anima* docte quidem disserit Reverendus Autor, Christianos a futilibus Gnosticorum genealogiis, quibus illi doctrinam de divinitate replebant, abstrahi &, ut in aliis potius argumentis v. g. de anima, luxuriam ingenii exerceant, moneri. Verum, ut pace ejus dicamus, simplicius nobis visum est, hanc gnomen ex sequenti interpretari, ubi Sixtus: *melius est animam perdere, quam verbum vanum de Deo proferre.* Facilius hoc admittetur, si de vitiis versionis Rufinianæ cogitemus. Græca scilicet Sententia hæc erat: τοῦ περὶ θεοῦ λόγου φείδεσθαι δεῖ μᾶλλον, ἢ τῆς ψυχῆς; cujus hic sensus, parcior esto verborum de Deo, quam vitæ, pro quo Rufinus, præpositionem περὶ ad vocem ψυχῆς quasi ἀπὸ κοινοῦ repetendo alienum plane effinxit. Et hæc quidem hactenus. p. 321.

DE MONUMENTO PROPERTII POETÆ, ut creditur, Hispelli in Umbria reperto, Observatio critica FRANCISCI CAROLI CONRADI.

NOn nudius tertius demum variis Italiæ, ac præsertim Umbriæ locis reperiri cœperunt vetusti lapides ad gentem Propertiam spectantes. Videas tales in *Gruteriano corpore p. DCCCXXV, 9, p. CMLII, 4.* Videas plures a *Thaddæo Donnola* in *patria Propertii §. CXX* exhibitos. Sunt, quod ad oculum patet, isti lapides libertorum libertarumque. Verum ipsius S. Aurelii Propertii, vatis illius teneri, blandi, facundi, Poetarum judicio, Romani Callimachi, quo se ipse nomine appellat, sepulcralis lapis ad nostram hanc ætatem obrutus tristibusque antiquitatis reliquiis sepultus jacere debuit. Mansit ejus detegendi gloria literatissimam Principem elegantemque Poetriam, *Theresiam Grilli, Pamphiliam.* Hæc enim tribus abhinc annis, nempe VII Idus Junii CIƆCCXXII, in ædibus, quas Hispelli in Umbria possidet, augustioribus parietem funditus dirui jusserat. Inter diruendum effoditur marmor quadratum, sesquipedalem longitudinem

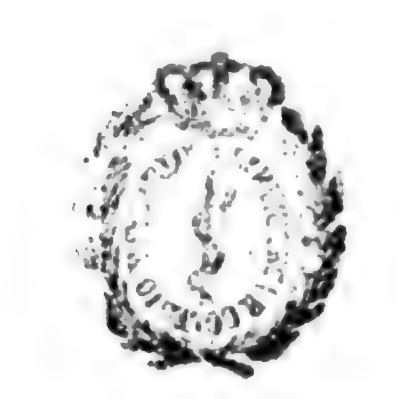
 paulum

paulum excedens, ad summum XIV pollices latum. Formam ejus & figuras, quas præfert, e *Diario Literatorum Italiæ, Tomo XXXV anni 1723, artic. X*, repræsentat Tab. IV Fig. 1. Non Itali solum, laudato modo Diarii loco, brevi lapidis explicatione facta, esse, qui Propertium Hispello oriundum ex eo probare velint, indicarunt, sed & ante jam docti *Trevoltienses, Mense Majo 1723*, præter luculentiorem hujus monumenti interpretationem, de patria Propertii, quaque probabilitate eam ex isto marmore asserere liceret, erudite disseruerunt. Operæ pretium erit, in Germania quoque priscum, quo Itali tantopere lætantur, monumentum sub examen revocasse, liberumque de ejus valore tulisse judicium, quantum id fide aliena fieri potest, dum credendum est delineationi ab Italis datæ. Permultum interest sane, num animo ab opinione affectuque vacuo ad hujusmodi antiquitatis reliquias noviter repertas judicandas accesseris. Certe Italus ille, Hispelli fortasse civis, a quo lapidis descriptionem primum se nactos Trevoltienses scribunt, opinionem animo præsumtam manifeste prodit, affirmando, *ex ipsa lapidis forma, structura, ipsoque situ quo positum invenerint, apparere, nemini alii, præterquam Propertio, eum olim statutum fuisse.*

Tab. IV. Fig. 1.

Credite, me folium vobis recitare Sibyllæ!

Talia præfari, nec postea confirmare, sed in probatione deficere, est infirmitatem opinionis ab argumentis destitutæ profite atque idcirco lectorum sensus simulata causæ suæ fiducia occ pandos aggredi. Quid enim, quæso, forma lapidis structuraq singulare, aut insolitum, aut Poetæ proprium habet? Sexcent similes, quadratos, etiam triangulari fronte tectos, aut fastig tos describunt, passim quoque conspiciendos præbent mo mentorum lapidumque veterum collectores. Nescio vero, juvenile comatumque, sed imberbe caput, cui duplicis enca e floribus pomisque ornamenta impendent, magis Poetam, dicam Propertium, quam alium quempiam juvenem exprime credendum sit. Nihil frequentius tali capitis humani figu modo ipsum hominem lapide tectum, modo hominis Geni designante, inde mox virili, mox muliebri, persæpe juven aliquando senili, in monumentis sepulcralibus occurrit. N mirum: *quippe, quod etiam in pluribus sepulturis unum religio eff*

efficit locum, in quo tanquam principale conditum eſt, caput eſt, unde, cujus imago ſit, cognoſcimus, ut Jureconſultus ait. Ornamenta floribus, frondibus, pomisve contexta conſtipataque multo ampliora vel apud *Boiſſardum* unum in variæ conditionis hominum monumentis potes offendere. Laurus forſan, aut hederæ, *doctarum præmia frontium*, poſſent Poetam indicare, non tales encarpi, non etiam ſimplex roſæ, aut alius cujusvis floris ſpecies, lapidum frontiſpiciis mediis adjici vulgo ſolita. At ingenioſæ illæ, an potius informes, monſtri figuræ, utrinque flori inhiantes, haud temere appoſitæ videntur. Cuniculos ergo interpretatur Italus, eosque in caudas piſcium deſinentes. Scilicet has figuras ex Poetica fictione eſſe, inde Poetæ tumulum indicare, hariolari debes. Ipſe hariolarer, modo ne ſimiles, aut alias informes formas, rudi ſculptoris ingenio enatas, in antiquis lapidibus ſubinde animadvertiſſem, etiam, cum nihil, præterquam ſpatium explendi & ornandi intentionem, ſubeſſe intelligerem. Ipſe fortaſſis lapidarius ignarus fuit, quid monſtri fingeret, dum anaglypha iſta fecit. Adeo ignobile eſt artificium, ut & Hippocampos, vel aliud monſtrum marinum, & capricorni, ſive, ut *Manilius* alicubi vocat, *capripiſcis*, vulgarem apud antiquos effigiem ac in monumentis paſſim conſpicuam, poſſis credere. Facile enim Itali manus capitum formam ad ſpeciem cuniculorum delineando paulum inflexit. Sed agnoſcamus etiam cuniculos. Nemo Poetarum eos in piſcem deſinentes finxit: nuſpiam Poetarum ſymbolum perhibentur. Neque novi, quid ſit illud, quod cuniculum Poetæ ſymbolum efficere poſſit, niſi forte, quod, ut *Martialis* ait,

Gaudet in effoſſis habitare cuniculus antris;

Poeta vero ſimiliter antra & ſolitudinem amat, quia

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Aut, ſi mavis, rationem a cuniculorum nota fœcunditate arceſſam. Sed Poetarum fœcunda ingenia meliorem, quam ex leporum cognatis, imaginem volunt. Quandoquidem vero lapidis figuræ negligi potius, quam illuſtrari merentur, duplex magis inſcriptio, diverſo charactere efformata, curam intenſiorem provocat. Prior ſuperius inſculpta eſt literis Romanis, quadratis,

ſimplicioribus, &, niſi me omnia fallunt, antiquitatem tuentibus. Ut ſatis mirari nequeam, qua confidentia Italus potuerit inferiorem inſcriptionem illi tanquam vetuſtiorem anteferre. Enimvero dicit, *ſuperioris characteres ſibi videri monſtroſos, nimis craſſos & informes; at inferiorem conſtare literis majuſculis, rotundis & faberrimis, ut indicium præſtantis artificis & elegantis ſeculi præbeant*. Quæ quam docte, quamque vere pronuntiata eſſent, modo elegantes literarum ductus in lapidibus argumentum eſſent majoris vetuſtatis! Qui lapides ab ævo primorum Cæſarum ad noſtram ætatem extantes, ac ſubinde a doctis monumentorum veterum illuſtratoribus majori cum cura delineatos, qui nummos Auguſti, aliosve illius ſeculi inſpexerit, de literarum habitu teſtetur. At illis temporibus tumulatus Propertius: ut in ejus monumento non poſſis literas affabre inſculptas & ad recentiorem elegantiam accedentes omnino requirere. Adde, quod formam literarum quadratam oblonga multo antiquiorem eſſe, & præterea literas duobus fulcris, ſive lateribus conſtantes antiquitus utrinque craſſas efformari conſueviſſe, (ut in ſuperiori inſcriptione, quamvis minus fideliter fortaſſis delineata, id licet animadvertere,) nemini dubium ſit harum rerum paulum curioſo. Qui itaque potuit fieri, ut inſcriptionem literis oblongis, artificioſis, & uno latere, ut hodie ſolent, tenuioribus, exſcriptam Italus præferret alteri, quam tot argumenta vetuſtati aſſerunt? Nimirum ſuperior inſcriptio eſt:

L. COMINIVS. L. F. LEM

L. Cominii L. F. nomen plus ſemel in priſcis monumentis viſitur. In lapide theatri, Volſiniis in Hetruria, apud *Gruterum p. CLXVIII, 8.*

L. COMINIVS. L.F.A.N C. CANVLEIVS. L. F
T. TVLLIVS. T. F. KARVS L. HIRRIVS. L. F. LATINVS
IIII. VIR
THEATRVM. ET. PROSCAENIVM. DE. SVA
PECVNIA. FACIVNDVM. COERAVERVNT

Apud eundem *p. CCCXCIV, 8.* in tabula marmorea Anagniæ in D. Angeli æde:

L. CO-

L. COMINIO. L. F. L. N. PAL
FIRMO. PR. Q. AER. ET. ALIM
OPPIAE. SEX. ET. Ɔ. L. EVNOEAE

Perantiqua Cominiorum gens a *Cominis*, Italiæ populo, nomen indepta, ex qua & Postumus Cominius Cos. & L. Cominius Trib. militum apud *Livium*, C. Cominius Eques apud *Tacitum* memorantur. Nolim ergo credere, a recentioris ævi manu, & postquam Propertio jam factus esset lapis, Cominii nomen adscriptum esse. Quin potius L. Cominio primum, imo vero unice, positum, & pervetustum monumentum sepulcrale agnosco. Potest is ipse L. Cominius quatuorvir esse, quem in lapide theatri Volsiniensis modo vidimus, forsitan Hispelli sepultus: sed quod non affirmo. Potest L. Cominius ex tribu *Lemonia* fuisse, cui adscriptos Hispellates novi, nec demum ex hoc, verum ex aliis lapidibus Hispellensibus, ut, apud *Gruterum p. CCCLI, 1*,

ALFIVS. C. F. LEM. RVF. II. VIR. QVIN
COL. IVL. HISPELLI. ET. II. VIR
QVINQ. IN. MVNICIPIO. SVO. CASINI
C. ALFIVS. C. F. LEM. QVADRATVS. VIV
EQVO. PVBLICO. IN. HONORE. AED. EST. MORTVVS
ALFIA. C. F. MIMISIA. VXOR

& *p. CCCCLXXIV, 6*,

D. M.
C. TITIENO. C. F
LEM. FLACCO
SEVIRO. EQ. PVBL
AEDIL--------

Ergo mea quidem sententia lapis noster plane spectat ad L. Cominium, quisquis ille fuerit, nihil ad Propertium. Arguit id ipsa inscriptio altera, inferius, ut suspicor, ab impostoris manu seculo superiori adjecta. Sic enim habet:

SEXT. AVREL
PROPERT
SEX. F. LEM

Ubi primum omnium prænomen Sexti admodum inscite exprimitur

nitur, ut quod vel una litera S, vel tribus, SEX. antiquitus scribebatur, idque ex *Probo*, & ex innumeris marmoribus notum est. Nunquam scriptum est, ut hic. SEXT. enim Sextilem mensem, aut sextum, adverbium, notat. Video idem hoc & Italum offendisse, qui ea causa illud consuetum: *Sic*, in ichnographia lapidis superscripsit, quasi notandum aliquid putet, quod non semper occurrat. Nec errore lapidarii, aut oscitantia postremam literam absurde additam existimaverim. Vulgaris adeo prænominis scribendi nota vel inscitissimis lapidariis obvia nimis usitataque fuit, quam ut in ea labi facile potuerint. Magis credibile est, impostorem, qui prisco lapidi ista incidi fecit, incautum fuisse, sicut in characterum forma adhibenda, ita in prænomine sculpendo. Illud quoque animadvertas, velim, nullum hic nomen integrum exscriptum esse, cum nomen Cominii superius integrum extet. Scilicet veritus est inflectere nomina, quo ipse quivis lector vel *Propertius*, vel *Propertii*, vel *Propertio*, ut lubet, interpretari queat: nec ausus est ipsam inscriptionem plane instruere velut testantem, quod Propertio positus esset lapis. Et hoc ipso iterum parum feliciter imitatus est antiquitatem, quæ in sepulcrorum titulis studiose causas exprimebat, quis posuisset, & ob quod meritum, quove affectu; præcipue vero, cui positum esset monumentum, aperte designabat: unde titulus pro causa apud Latinos Autores & Jureconsultos ponitur, imo Græcis *αἰτία*, qui Latinis titulus, appellatur: quæ tralatitia sunt. Jam cui probabile videatur, tumulo Poetæ tam inclyti, tam excellentis, cujus

- - - tumefacta superbiit Umbria libris,
Umbria Romani patria Callimachi,

simplex nomen sine titulo, sine elogio, sine commemoratione Poetæ inscriptum esse? Quis non credat, Hispellates potius nullum facturos fuisse monumentum, quam hoc tam incelebre, in quo nec Poetam, nec municipem suum, si is fuit, prædicarent? Istud vero: LEM. sive tribu *Lemonia*, imitatione superioris inscriptionis, atque in primis hac fine, ut Propertius Hispello municeps vindicaretur, additum esse, quilibet odorabitur, qui non sit naris obesæ. Tuum jam, Lector, judicium esto, quantum vel forma, vel figuræ, vel inscriptiones lapidis ad asserendum Propertio

pertio

pertio lapidem faciant. Locum, ſitumve, quo repertus eſt, multum probare, ecquis admittat haud ignarus, quam alieno ſubinde loco antiqua monumenta hodie effodiantur, per tanta temporum intervalla, inter tot urbium operumque ac ædium ruinas loco mota, imo multa milliaria a curioſis & amatoribus transvecta? Erutus eſt lapis noſter in fundamentis parietis in palatio Monaldino, quod olim Urbani poſſediſſe perhibentur iidem, qui & villam tenuere Hiſpellenſem, in qua rudera ſunt vetuſtarum ædium, quas *domum Poetæ* Hiſpellates vulgo appellant: ut credibile ſit, lapidem ex iſtis ruderibus primo effoſſum ab Urbanis in palatium ſuum translatum eſſe. Sed conjectura eſt, incerta traditione ac vulgi opinione ſubnixa: & *ædes Poetæ*, fortaſſe ſuperiori proxime ætate alicujus vulgo appellatas, ſtatim *Propertianas* affirmare, nimium ac temerarium utique eſt. Cum iſta incerta incertæ vulgi opinioni adjecta noſcantur, non perſpicio, quid locus, ubi detectus lapis, ad ipſum Propertio vindicandum præſtare debeat. Non enim niſi infirma ſuſpicio eſt, de lapide ab Urbanis inter alios ex iſtis ruderibus lapides ad parietem in palatio exſtruendum forte translato: & ſi de induſtria e ruinis iisdem, ut pro monumento Propertiano agnitum, transportatum ponas, quis ſibi perſuadeat, eum in fundamentis parietis iterum defosſum & abſconditum eſſe? Majorem veri ſpeciem habet, ignaros dominos lapidi, ab auctore futuræ fabulæ iſto loco clanculum defoſſo, parietem poſtea impoſuiſſe. Et apertius dicam, quid non ſine probabili ratione ſuſpicer. *Thaddæus Donnola*, ſupra memoratus, J. C. Hiſpellas, omni pæne eruditionis ſuæ apparatu, omni opera contendit Propertium Hiſpellatem efficere. Sub finem Diſſertationis *de patria Propertii* paucis agit de morte ac ſepulcro ejus: cumque Romæ tumulatum *Crinitus*, *Textor* & *Zwingerus*, neſcio unde, perhibeant, exin concludit: *Si igitur Propertii cineres in Urbe, recte & ſepulcri monumentum. Verum,* ſubjicit, *quid ſi hic Hiſpelli mox alia de Propertio nanciſcantur inſcriptiones, aut eruta, vel effoſſa monumenta, exciſa, aut illata proferantur, divulgentur?* Videtur hic aliquid ſubeſſe, nec temere talis de reperiendo forte monumento Propertii ſepulcrali apud Hiſpellates prædictio proferri. Non injurius ſim in manes Don-

nolæ, siquidem piæ fraudis, amore patriæ, & laboriosæ adeo suæ de patria Propertii commentationi autoritatem & confirmationem adjiciendi cupiditate, commissæ suspectum habeo, ut ipsum prisci marmoris in Propertianum monumentum transformandi, opportunoque loco defodiendi autorem, vel certe conscium fuisse credam. Non hodie primum hæc luditur apud Italos fabula, quam famosi olim falsarii, *Inghiramus, Cicarellus, Parisius de Grassis, Ann. Viterbiensis, Pompon. Lætus*, aliiq; monumentorum veterum fabricatores præiverunt. Ceterum conjecturæ afferri possunt variæ, quæ certe dubium reddant, Propertium vel in patria sua ædes villamve habuisse, vel in eam aliquando Roma reversum diem ibi supremum obiisse. Italum quidem Antiquarium si velis audire, de villa Propertii Hispellensi nullum est dubium. Nempe rudera illa *domus Poetæ*, quorum jam mentionem feci, & locum oleis consitum, haud longe a summa Hispelli porta S. Barbaræ distantem, vulgo a Poeta, per antonomasiam a Propertio, judice *Donnola*, ad hæc usque tempora nuncupatum, eum inquam locum Italus, quocum mihi res est, ab ipso Propertio *affabre depictum* autumat, versu:

Scandentisque axis consurgit vertice murus.

Quasi hæc sit villæ, aut domus exacta descriptio. Sed jam notatus est ob tam commodam observationem ingeniosus homo doctis *Trevoltiensibus*. Quilibet enim, qui *Eleg. I lib. IV* legerit, novit eo versu patriam Propertii urbem describi, nec ita quidem accurate, ut ab aliis Umbriæ locis dignosci queat, aut, ut ista descriptio uni Hispello conveniat. Atque eo ipso loco Poeta non sine animi mœrore ac lacrimis recordatur patriæ suæ, dum sub *Hori* mathematici persona bonorum paternorum proscriptionem, inde suam a teneris egestatem conqueritur his verbis:

Ossaque legisti, non illa ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ipse lares.
Nam tua cum multi versarent rura juvenci,
Abstulit excultas pertica tristis opes.

Quodsi bona Propertii nondum adolescentis, patre, qui partes L. Antonii adversus Augustum secutus fuerat, interemto, proscripta sunt, ipsique inde egestas contracta est, quomodo potuit

villam

villam, aut domum in patria habere? nisi ab Augusto restitutas Poetæ gratioso, velis, quod tamen nulla prorsus conjectura sustinetur: quis enim credat, tam ingratum, tam indignum tanta gratia, tanto munere Propertium extitisse, ut ejus rei ne verbo quidem meminerit. Porro, cum dura, adeoque immitia fata ipsum patria exegissent, cum tristis adeo & injucunda sit ei patrii soli recordatio, non videtur rediisse in patriam, aut sedes ibi velut postliminio posuisse. Quod vero *Elegia XV lib. II* de venatione scribit a se instituenda in finibus Umbriæ,

Qua formosa suo Clitumnus flumina luco
Integit, & niveos abluit unda boves,

id nihil in contrarium facit. Nam rusticatum paulisper ab Urbe, ut solebant Romani, concessurus erat in amœnissimum illum tractum, ut amicam sequeretur. Sed parum de his latius deducendis in tanta obscuritate, tantoque historiæ defectu laboraverim. Neque me immittam disceptationi de patria Propertii, in qua nihil unquam definitum iri, sentio, cum nimium ambiguitate laborent tria illa loca, quibus Poeta natalem urbem describit tam vage ac incerte, ut variis ac disparibus omnino oppidis ista possint applicari. *Trevoltienses* accedunt sententiæ *Josephi Scaligeri* & *Jani Dousæ*, Propertium *Ameriæ* vindicantium. Huic enim oppido egregie apta esse illa:

Umbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior? an patriæ tangitur ora tuæ,
Qua nebulosa cavo rorat Mevania campo,
Et lacus æstivis intepet Umber aquis:
Scandentisque arcis consurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo?

Nam *Ameriam* Mevaniæ vicinam & in colle sitam esse: Mevaniam ipsam vero intelligi non posse, cum in valle procumbat, *latis projecta in campis*, ut eam *Silius Italicus* describit: & Propertium satis clare de alia urbe, Mevaniæ campis contigua, & cujus muri in colle ascendant, loqui." Verum locus is diversas explicationes admittit, & in singulis versibus fluctuat lectio. Itaque quantumvis hæc incerta sint, id omnino certum est, monumento isto Hispellensi, etiamsi indubitate pro genuino Propertii monumento

mento ſepulcrali agnoſcendum foret, nihil ulterius confirmari poſſe, quam eum Hiſpelli tumulatum eſſe; ad patriam vero probandam eundem lapidem nihil profecto conducere. Quid igitur probabit, tot argumentis ei fidem derogantibus?

JUSTI HENNINGII BOEHMERI, JC. POTENTISS. Regi Boruſſ. a Conſil. intim. & Prof. Jur. Ordin. in Reg. Frideric. Doctrina de Actionibus, ad praxin hodiernam accommodata &c.

Editio III.

Halæ Magdeb. in officina libraria Rengeriana, 1725, 8. Alph. 2 pl. 21.

MAnifeſta doctrinæ de Actionibus utilitas complures & ſuperiori, & noſtra ætate Jureconſultos excitavit, qui ſcriptis eam illuſtrarent, diſpari licet inſtituti ratione, ut vel *Bachovii, Borcholtii, Bækelmanni, Harſoltii, Ludwelli, Oldendorpii* opera cum *Svendendœrferianis, Schacherianis, Brunnemannianis, Strykianis, Bergerianis* conferendo ad oculum pateſcit. Quare nec mirum, quod inſignis juriſprudentiam juvandi voluntas *Ill. Bœhmeri* nobis quindecim jam abhinc annis *ſuccinctam doctrinæ de Actionibus delineationem* tulerit, eo fine primum evulgatam, ut prælectionibus ſuper hac juris civilis parte ſeparatim inſtituendis adhiberetur, quandoquidem commodum ſatis ad eas compendium deeſſe videbatur. Enimvero, ut ne fruſtra peculiaris induſtria remediis forenſibus impenderetur, ad duo utroque reſpiciendum erat oculo, ad Juris Romani tradita, & ad uſum hodiernum, ne aut nulla, aut cœca & irrationabilis doctrinæ hujus ex jure civili Romano applicatio vel traderetur, vel a diſcentibus ipſis arriperetur. Jam ſeptennium eſt, cum iterata editione auctior multo prodiit liber, qui nunc tertium, ſed multa induſtria emendatus, notiſque uberrimis & obſervationibus ita inſtructus lucem adſpexit, ut interprete ulterius indigere non videatur. Solidior actionum, ſive remediorum forenſium cognitio, (qua ſine prudentem ac ſolertem advocatum dari, quis pertendat?) triplici notitia, ſcilicet de indole ac ratione ſingularum actionum,

deque

deque ſingularum commodis pariter ac incommodis, de exceptionibus, quibus obnoxiæ ſunt, atque de cumulatione actionum, abſolvitur. Hinc Noſter ſuam Actionum doctrinam in tres ſectiones diſtinxit, quarum prima indolem actionum peculiarem & variam diſtinctionem ſiſtit, altera ſingulas actiones ex jure perſonarum & rerum deſcendentes enucleat, ita, ut incommoda cuivis actioni propria tum ratione proceſſus, quo peragenda eſt, tum ratione exceptionum, quæ opponi poſſunt, ſedulo expendat; tertia vero ſectione doctrinam de coacervatione actionum in uno libello ſuccinctis poſitionibus complectitur. Naturam quidem ac indolem actionum ſolet altius repetere ex foro Romano & antiqui juris ratione, neque aliter de genuino ac rationabili remediorum civilium uſu conſtare poſſe, exiſtimat. Perparce excitatam videas Jureconſulti unius atque alterius autoritatem, dum e fontibus omnia confirmare ſtudet, ridens vulgi judicium, ſcripta practica ex coacervatis Doctorum opinionibus & præjudiciis æſtimantis. Singulas actiones formulis agendi Germanico idiomate conceptis, prout ex natura actionis cujusque fluxere, accuratis & ſufficientibus inſtruxit, qua ratione qui libellos formare didicerit, non metuet, ut inepti formularum in judiciis cantores & verborum aucupes ſolent, ne, dum ſyllaba excidat, ipſe vel cauſſa cadat, vel in expenſas condemnetur. Prioribus editionibus jam adjectæ erant *poſitiones, de gradibus matrimonialibus, & de ordine ſuccedendi*, quæ & in præſenti una cum utiliſſimo augmento alio acceſſerunt. Eſt illud *introductio ad genuinum actorum judicialium uſum*, vernaculo ſermone conſcripta, iis, qui in forum prodituri ſunt, maximopere commendanda, ſiquidem omne artificium ſolerter legendi, excerpendi, referendi acta judicialia, tum relationes ad ſuperiorem ex iis concipiendi, decreta faciendi, judicium de actis ſcienter ferendi, brevi ac luculenta admodum tractatione proponitur. Ergo utrisque, tum qui Juris Civilis doctrinæ exactiori operam addixere, tum qui in foro felici ſucceſſu verſari peroptant, hic de Actionibus liber præſtat, quæ ipſos vel inſtruere, vel adjuvare, vel oblectare poſſunt.

NATHANAELIS SENDELII, MED. D. ET *Physici Ordinarii Reipublicæ Elbingensis, Electrologiæ, per varia tentamina Historica ac Physica continuandæ, Missus primus, de perfectione Succinorum operibus Naturæ & Artis promota testimoniisque rationis & experientiæ demonstrata.*

Elbingæ, sumptibus Autoris, typis Sam. Preussii, 1725, 4.
Plag. 8.

TAndem Cl. Autor *Electrologiæ* suæ in *Epistola ad D. Joannem Philippum Breynium, M. D. Gedanensem, de Succino Indiæ, A. 1721* promissæ, edito hoc de Succino opusculo, scenam aperit. In cujus opusculi præfatione rationes reddit, quæ ipsum ad ulteriorem Succineæ glebæ inquisitionem, & Electrologiæ præsentis editionem incitaverunt; nimirum nondum satis exhausta Nostro videtur Succini natura & generatio. Putat enim cum pluribus aliis, Cl. Philippum Jacobum Hartmannum, utut incomparabilem Succini Encomiasten, non tamen omnia, quæ de prosapia, vel dotibus ejusdem laudari possint, ad finem perduxisse, quod & ipse laudatus Hartmannus ultro fassus est. Hinc Noster ad penitius rimandam Succini naturam littora Glessaria non tantum aliquoties visitavit, sed & domi cum Electroreutis contraxit familiaritatem, imo ipse artificum operibus, sive torno, sive lima parandis, manus applicuit, & egregiam rariorum Succinorum acquisivit Collectionem, quæ nuper Potentissimo Poloniarum Regi emtione cessit. Ita doctus Artifex opus hoc aggressus, rationi semper & experientiæ innixus, primum jam hunc in publicum emittit Missum, quem plures, si hic ad Lectorum palatum fuerit, excipient. Hunc in duas dispescit Sectiones, quarum I est de operibus naturæ in maturandis & ad perfectionem promovendis Succinis. Ubi annotat, varia & innumera fere, ratione colorum, dari Succinorum genera, quæ tamen, præeunte Hartmanno, non ut species, sed gradu tantum differre ait. Laudatus hinc Hartmannus binas constituit Succinorum classes, albescentium scilicet & fulvescentium. Hoc non contentus Cl. Autor, cum Succina

gradu

gradu saltem inter se differant, inquirendum esse putat, quisnam ultimus perfectionis gradus in Succino statuendus sit; cum natura ubivis ferme, tam in Vegetabili & Animali, quam Minerali inprimis regno, in corporum generatione gradus observare videatur, per quos ad perfectionem tendit. Rejectis itaque aliorum de primatu Succinorum opinionibus, ipse inquirit, quænam illa Succina sint, quæ a natura supremo perfectionis gradu sunt elaborata, ut perfectius incrementum acquirere non possint; tandemque post amplam & anxiam inquisitionem & rigorosum examen perspicuitati & transparentiæ principatum & perfectionem & summum illum decantatum gradum adscribere non veretur. De duritie, quam Hartmannus maximam Succinorum vocavit gloriam, sentit: non omnia Succina dura perfecta esse, quia & opaca dura reperiuntur; duritiem vero necessario cum perfectione clarorum semper esse conjunctam. Tandem inquirit, unde & ubi illa naturæ fiat operatio ad claritatem perducens Succina, & addit rationem paradoxi, cur omnium Succinorum perfectorum nobilium & imperfectorum ignobilium, æquale sit pretium; curque tam magna clarorum Succinorum in majoribus glebis sit raritas. Sectio II agit de operibus artis in perficiendis Succinis: in qua ostendit artem in clarificandis Succinis naturæ famulam & imitatricem. Ejus in antecessum originem & antiquitatem examinat, quam ad Romanorum tempora referre, ex duobus Plinii locis aliisque rationibus probabilibus, postea vero deperditam adstruere satagit. Artis autem novissimæ clarificandi Succina, quam vix dimidium excedere seculum & Gedanum patriam agnoscere docet, originem, rationi forte, naturam Succina in arena calida dirigendi, imitandi, vel potius mero casui deberi, adstruit. Postmodum exponit primum modum, quo primi inventores in clarificandis Succinis usi sunt, digestionem scilicet in arena calida, quam excepit hodienum usitatus modus coquendi Succina in oleo seminis raparum; cujus operationis varias describit circumstantias & circa eam observationes & cautelas, ejusque præ digestione in arena calida commoda & præcellentiam. His alias quasdam subjungit encheireses clara reddendi Succina, nimirum in tubulo fornacis, vel ad flammam

candelæ

candelæ cum affrictione ſebi & ſimiles. Concludit, ſecundum ſuam Hypotheſin non ſequi, omnia Succina opaca ſeu natura ſeu arte ad perſpicuitatem poſſe perduci, ſed quædam ſaltem, & qualia poſſint vel non poſſint, oſtendit. Quibus in calce regulas quasdam practicas circa clarificationem Succinorum utiliſſimas ſubnectit.

CAPUT MEDUSÆ, UTPOTE NOVUM DILUVII universalis monumentum, detectum in agro Würtembergico & brevi Diſſertatiuncula epiſtolari expoſitum ab EBERH. FRIDER. HIEMERO, SS. Theol. D. Sereniſſimo Würtembergiæ & Tecciæ Duci a Concionibus aulicis, Confeſſionibus ſacris & Conſiliis Conſiſtor.

Stuttgardiæ, literis Chriſtiani Theophili Kœslini, 1724, 4. Plag. 5 Tab. æn. 1.

VIr Summe Reverendus horas ſubſecivas, quibus ab arduis operis eccleſiaſticis vacat, in contemplatione rerum naturalium collocat, nullam enim curioſitatem homine Chriſtiano magis dignam iſta judicat, cum, ſi Theologiam demas, omnium diſciplinarum præſtantiſſima ſit, nulla latior, excellentior, placidior, utilior, immo divinior. Inſtruxit quoque ea fini Lithophylacium, quod una cum Nummophylacio ipſius cum voluptate perluſtrare ſolent agrum Würtembergicum peragrantes. Illud exornandi non deeſt occaſio, cum ipſa Würtembergia theſauris iſtis abundet. Laudat inprimis Noſter tanquam fœcundiſſimam omnium atque præſtantiſſimam eam regionem, quæ milliaris circiter ſpatio *balneum Bollenſe* circumjacet, lapidum tam figuratorum varii generis, quam fiſſilium in ſpecie magna copia abundantem. Reperitur etiam prope *Ombdam* pagum fodina fiſſilium non mediocris profunditatis & latitudinis, quæ S. Rev. Autori rariſſimum quoddam cimelium ſuppeditavit: quod præſenti Diſſertatione deſcribit & ſchemate illuſtrat. Etſi autem hodie ad nauſeam usque lapides figurati æri inſculpti paſſim proſtent, huic tamen ſimilis cum nullibi occurrat, ſchema ipſum Actis Noſtris inſerere nulli dubitamus. Adjicimus deſcriptionem ipſius Autoris

TAB. IV. Fig. 2.

Autoris verbis ex ejus ad Cel. *Scheuchzerum* epiſtola, quæ p. 11 & ſeqq. inſerta legitur. Ita autem ille: *Complectitur tabula fiſſilis in longitudine pedes quatuor, in latitudine tres cum 4 cubitis, multis inſuper iisque diſtinctiſſimis ramis & brachiis majoribus totam tabulam longitudine adæquantibus, minoribusque, immo minutiſſimis egregie & ad admirationem usque picta & exornata. Brachia ſive rami majores conſtant ex meris entrochis perpetua quadam articulatione ſibi invicem unitis, ita quidem, ut ex uno ramo alii proveniant, bini, trini & plures, & deſinant denique in congeriem innumerorum minorum & minutiſſimorum ramorum ſubinde graciliorum floris cujusdam effigiem egregie præſentantium. Fruſtulo a majore quodam ramo decerpto & tepida aqua abluto, entrochus comparuit pentagonus, coloris cinerei, duritiei inſignis, materiæ ſelenitica, in utroque ſuo plano quinque lineolis notatus. Reliqui rami minoris & minimæ magnitudinis in figuram, ut dixi, floris abeuntes non aliter atque ipſa animalculi cujusdam oſſicula articulatione ſua proxime unita apparent.* Comparavit Noſter hunc lapidem cum *Capite Meduſæ* a *Rumphio* delineato, quæ eſt ſtellæ marinæ ſpecies, maris *Caſpii* hoſpes, a *Gesnero* ſub *ſtellæ arboreſcentis* nomine exhibita. Ceterum notandum eſt, cimelium hoc hodienum Cimmeriis tenebris immerſum fore, niſi ſingulari ſtudio a Viro S. R. inde in apricum fuiſſet productum: quod ejus in illuſtranda hiſtoria naturali ſtudium adeo probavit illuſtris Societas Scientiarum Regia Boruſſica, cui Tractatum ſuum inſcripſit S. R. Autor, ut eum ſine mora Sociorum numero adſcripſerit. Nec minus illuſtriſſima Academia Naturæ curioſorum *Carolina* ſibi honorificum duxit, ſi Viri hujus nomen in Catalogo membrorum legeretur.

JOANNIS POLENI AD JO. JACOBUM MARINONIUM, S.M.C.C. inclytorumque Statuum inferioris Auſtriæ Mathematicum præſtantiſſimum, Epiſtola, in qua agitur de Solis defectu A. 1724 Patavii obſervato & de aliquibus experimentis pertinentibus ad aquas fluentes. Accedit JO. BUTEONIS de fluentis aquæ menſura libellus, cui annotationes nonnullæ ſubjiciuntur.

 Sine

Sine Die & Consule, in 4.
Plag. 3 Tab. æn. 1.

ARgumentum titulus satis indicat. In Solis defectu observando Cl. *Polenus* usus est socia opera Cel. *Morgagni*. Observavit autem tempore apparente H. 6. 37′ 58″ quartam digiti partem obscuratam: H. 7. 1′ 32″ quantitatem eclipseos notavit 7 digitorum. In prima phasi fuit intersectio eclipticæ & circuli verticalis 33°. 54′. Post septimam phasin nubes eripuere conspectum Solis, antequam in Horizonte constitueretur. Stellæ comparuere complures præter *Venerem* in eo præsertim cœli tractu, qui inter æstivum occasum cœlique verticem patet. Cum Cel. *Grandus* asserat, celeritatem aquæ ex foraminibus effluentis valde esse minorem ea, quam constituit theorema *Bernoullianum* in Actis An. 1716 propositum & Cl. *Hermanno* probatum, plurimumque tribuens *Mariotti* placito in Tractatu de motu aquarum concludat, velocitatem designari debere per cylindrum, cujus basis est foramen, longitudo pedum 1148; Cl. *Polenus* ostendens, aquæ effluentis basin esse minorem foramine vasis, adeoque non posse celeritatem istiusmodi cylindro designari, iteratis experimentis docet, celeritatem aquæ effluentis per theorema *Bernoullianum* determinatum non multum excedere eam, quæ experimentis definitur, etsi in libro de castellis idem senserat, quod *Grando* videtur. Monuit autem jam in Ephemeridibus Eruditorum Italiæ A. 1718 p. 9. se iteratis experimentis magisque expensis didicisse, velocitatem haud valde minorem sæpe reperiri. Scripta est epistola, in qua hactenus memorata continentur, Patavii d. X Kal. Jul. 1723. *Buteonis* libellus de mensura aquæ fluentis prodiit inter viri doctissimi opera Geometrica Lugduni 1554. Eum autem *Polenus* subjicit epistolæ suæ, quod rarissima sint illa opera, ita ut *Buteonis* nullam fecerint mentionem, quotquot post eum de eodem argumento scripsere. Adjecit notas, quales suæ *Frontini* de aquæ ductibus Romanorum editioni adjecerat, cui illustrando inservire censet *Buteonem*. Ita autem is docet, metiri aquam fluentem: „Deformetur, inquit, urceus ex materia qualibet, vel potius ex „ære malleato, alicujus dimensionis notæ, ut puta, pedum quin„que cubicorum. Habeatur item clepsydra, horarium tempus „etiam particulatim ostendens, quibus præparatis facies, ut

eodem

eodem momento & ea, quæ metitur aqua in urceum subjectum" defluere & clepsydra stillare incipiat. Vase autem ad summa" labra repleto, aut, si mavis, ter, quater pluriesve depleto, ex" totius aquæ cubis profluviique tempore nomen aliquod men-" suræ constituens: quod numero multiplicatum universale fiet" in ceteris.

OBSERVATIO MAGNÆ SOLIS ECLIPSEOS, QUÆ A. 1724 die Lunæ 22 Maji post mer. contigit, instituta Hildburghusæ a JO. WILH. WAGNER, in Patria ibidem nunc Professore, Regiæ Soc. Scient. Berolin. Membro, & olim Astronomo.

Denominatio Phasium Eclipticarum.	Tempora Automati incorrecta.	Tempora ad Solem correcta.	Quantitas Phasium Eclipticarum.
A - - a	6 hor. 23′	6 hor. 20′	Initium
BB - - b	- - $25\frac{1}{2}$	- - - - $22\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Digit.
CC - - c	- - 27	- - - - 24	1 Dig.
DD - - d	- - 32	- - - - 29	2 Digg.
EE - - e	- - 37	- - - - 34	3 & paulo plus
FF - - f	- - 40	- - - - 37	4 Digg.
GG - - g	- - $45\frac{1}{2}$	- - - - $42\frac{1}{2}$	5 - - -
HH - - h	- - 50	- - - - 47	6 - - -
KK - - k	- - 55	- - - - 52	7 - - -
LL - - l	6 hor. 59	- - - - 56	8 - - -
MM - - m	7 hor. 2	6 hor. 59	9 - - -
NN - - n	- - 8	7 hor. 5	10 - - -
OO - - o	- - 11	- - - - 8	$10\frac{1}{2}$ - - -
PP - - p	- - 14	- - - - 11	11 Digg.
QQ - - q	- - $15\frac{1}{2}$	- - - - $12\frac{1}{2}$	11 & paulo plus
RR - - r	- - 24	- - - - 21	10 Digg.
SS - - s	tempore per	incuriam neglecto	$8\frac{1}{2}$
TT - - t	7 hor. 35	7 hor. 32	8 vel paulo minus
	. 39	circiter	7 Digg.
	7 hor. 50	circiter	Sol occidit.

Schema

TAB. IV. Fig. 3. Schema Phasium Eclipseos ☉ crescentium usque ad Q, & deinde aliquot decrescentium, vide in Figura 3. Ex pluribus Phasibus, Diametri Lunæ ad Diametrum Solis ratio invenitur, ut 147 ad 140, ex paucis contra ut 143, & ut 150 ad 140. Illa, quippe media & frequentiori, & hinc fortasse accuratiori, hoc in Schemate usus sum. Maxima in obscuratione aer colorem simulabat cineritium, & magis, ac ante & post, erat frigidiusculus, lux autem diei superstes crepera, pallida vel glauca, legendæ tamen adhuc scripturæ, & rebus procul mediocriter discernendis sufficiens. Stellæ, præter Venerem seu Hesperum, nullæ apparebant, licet spectatores, visu quorum plurimi pollebant, in cœlum hinc inde oculorum aciem direxerint; ros non cadebat; hirundines in volatu quidem suo, sed ad terram magis demissæ, perseverabant. Circa phases decrescentes notandum, quod lucida residui Solis imago descripto in charta (qua, longe a Tubo optico, in camera obscura excipiebatur) disco, porro se non accommodaret, sed a circulo abhorrens, superius & inferius circa cornua (Lunulæ Solaris) se contraheret, quia Sol Horizonti appropinquans refractione, uti solet, ellipticam induere figuram cogebatur, quo & tandem vaporum striis implicato, neque Phases amplius, neque ipse occasus notari poterat. Huic observationi tempestas sat favit, nubibus plane pulsis, & cœlo admodum sereno. Ad determinanda Phasium momenta automato usus sum portatili, quod tempus solare tribus minutis anticipabat. In hujus Eclipseos observatione, quæ in arce, coram Serenissimis Juventutis Principibus quidem & pluribus personis aulæ illustribus & civitatis clarissimis facta est; a nemine tamen adjutus, sed mihi soli, qui hæc tractare sciebam, relictus, plures circumstantias, e. g. altitudines Solis & azimutha, Mercurii spiritusque vini in Tubulis Torricellianis ascensum & descensum & alia annotare non poteram, quæ vel Physicis vel Astronomis quomodocunque usui esse possent, nonnisi digitali quantitatis Phasium obscuratarum determinationi, & justæ arcus vel circumferentiæ umbræ sive Lunæ designationi, machinæque simul meæ, ne, quem ab initio monstrabat, verticalem mutaret, intentus. Quare, cum angulus viæ Solis & Lunæ cum verticali continuo variet, & hinc non idem semper Solis, neque Lunæ punctum verticem respiciat, uti

uti in chartæ disco, qui in eodem situ conservatur, punctum verticale idem permanet, fit, ut via Lunæ, quæ recta alias forte linea foret, vel parum ab ea recederet, in Schemate tamen in aliquam curvam degeneret.

BIBLIA HEBRAICA, AD OPTIMORUM Codicum & editionum fidem recensita & expressa, adjectis notis Masorethicis aliisque observationibus, nec non versuum & capitum distinctionibus, numeris & summariis, accurante M. CHRISTIANO REINECCIO, SS. Th. Bacc. Consiliario Saxo-VVeissenfels. Illustr. Augustæi Rect. & P. P.

Lipsiæ, apud Bernh. Christoph. Breitkopffium, 1725, 8. Alph. 1 plag. 20.

QUi variis hactenus & a se scriptis & a se procuratis doctis operibus inclaruit Cel. Editor, nitidam quoque hanc & studiosæ juventuti maxime accommodatam nobis dedit S. Codicis V. T. editionem, quam Seren. Principi Saxo-Weissenf. dedicavit. Quid in ea præstiterit, titulus ex parte, ex parte quoque præfatio docet. Præter vulgares etiam Masorетharum notas, haud raro variantes quasdam codicum optimorum lectiones adducit, uti e. g. *Exod. XL, 5, Jes. XLV, 12,* & alibi. *Jos. XXI, 36* restituit duos illos versus, quos nonnulli restituendos dictarunt, vulgaribus editionibus & Masora, quarum ne quidem in margine mentionem facit, neglectis. *1 Sam. XIV, 41* Cel. Jablonskii Accentuationem in textu, communem in margine merito adhibuit. Et alia nonnulla sunt, quæ politam hanc editionem commendabilem reddunt.

NOVUM TESTAMENTUM GRÆCUM AD optimas quasque editiones collatum & excusum, adjectis nonnullis variantibus lectionibus & notis, nec non Harmonia Evangeliorum & Chronotaxi Actuum Apostolicorum, accurante M. CHRIST. REINECCIO &c.

Lipsiæ, apud Bernh. Christoph. Breitkopff. 1725, 8. Alph. 1 pl. 6.

CHarta nitida typique elegantes editionem hanc reddunt commendabilem. Peculiare & hoc habet, quod versuum distinctione non alia gaudet, quam numero apposito, quo ipso sensus magis connexus tyronibus videbitur, quam si versus, non ubique accurate a Rob. Stephano distributi, linearum serie semper nova discernantur. *Joh. VII, 37. 38,* interpunctionis, qua Trillerus nititur, nullam habet merito rationem. *1 Joh. V, 7,* e Codd. Britann. Vaticano, aliisque, item e Conc. Nic. Lateran. Athanasio, Tertulliano, Cypriano &c. jure vindicat. In Harmonia Evangelistarum Cel. Dn. Editorem maxime Sandhagenium sequi, deprehendimus.

D. Joh. Val. Pietschen, Königl. Preuß. Hof-Raths und Leib-Medici, Ober-Land-Physici, und der Poesie Prof. Ord. in Königsberg, gesamlete Poetische Schrifften, &c.

i. e.

D. JO. VAL. PIETSCHII, POT. BOR. REG. CONSIL. Aul. Archiatri & per Borussiam Physici Primarii, Poes. Pr. Ord. Regiomontani, Opera Poetica in fasciculum collecta. Præfationem & JO. CLERICI de Poesi meditationes, in vernaculam translatas, præmisit, nec non de suis quædam Poemata adjecit JO. CHRISTOPH. GOTTSCHED, M. A.

Lipsiæ, apud Grossii Hæredes, 1725, 8.

Pl. 20.

QUanta sint Borussæ gentis in Poesin Germanicam merita, eos non latet, qui, ut alios plures taceamus, ex antiquioribus *Simonis Dachii*, ex recentioribus Lib. Bar. *de Canitz* scripta Poetica vel obiter perlustrarunt. Tertius his accedit Cl. *Pietschius*, qui & aliis ingenii fœcundissimi fructibus claret. Dachius in hymnis sacris, vel ipso Neukirchio judice, incomparabilis fuit; Canitzius in Satyra scribenda excelluit; Pietschius vero Noster ad heroicam poesin natus factusve videtur, ita ubique in sublime fertur, ita a vulgari dictione recedit: quamvis tum limatæ rationi, tum linguæ puritati & elegantiæ, tum denique metri legibus, nullibi

nullibi fere vim intulisse deprehendatur. Jam inde a XVII hujus seculi anno inclaruit inter Poetas Germanos Nostri nomen, ex quo nimirum ejusdem Poema epicum, in primam nuperi belli Hungarici expeditionem, victoriamque a Cels. Princ. Eugenio reportatam, per Germaniam innotuit. Avide hinc exspectati sunt a Poeseos genuinæ arbitris plures tanti ingenii fœtus, præsertim cum in Novis litter. nostris vernaculis anni præteriti inserta legeretur majoris poematis particula, qua idem omnem CAROLI VI R. Imp. victoriam Hungaricam celebrare instituit. Satisfaciendum itaque horum desideriis duxit Fasciculi hujus, a se in Borussia collecti, Editor, editione hac, inscio licet Autore suscepta. In tres sectiones ea carmina divisit, quarum primam Poematibus epicis, secundam lugubribus, tertiam nuptialibus destinavit. Inter illa primum occupat locum modo memoratum majoris poematis initium in victorias CAROLI VI Turcicas, quod ut Cl. *Pietschius* integrum luci exponere dignetur, publico nomine rogandus est. Sequitur supra dictum, in Eugenii Sab. Principis laudem conscriptum carmen, cum epistola dedicatoria elegantissima, & Oda in memorati Principis valetudinem, quæ Pindarico quasi afflatu scripta, lectorem perpetuo in sublime rapit. Reliqua primæ sectionis, Regum Boruss. tum divi FRIDERICI, tum FRIDER. GUILIELMI laudes celebrantia, diebus quibusdam in Academia Regiomontana solemnibus natales suos debent. In recensione reliquarum sectionum ut prolixi simus, opus non est, hoc dixisse sufficiat, omnia limata & laude digna esse. In præfatione Editor in recensendis Poetæ sui encomiis publicis occupatur, suique instituti rationem reddit. *Jo. Clerici* meditationes de Poetis & Poesi, ex Parrhasianorum Tomo I, idiomate vernaculo satis eleganter expressit, versus quoque Latinos passim intermixtos Germanico carmine reddere conatus. Inter tria, quæ de suis adjunxit, Poemata, eminet Ode lugubris in obitum PETRI I. Russ. Imper. nuper Lipsiæ edita, & aliquoties jam recusa. Ceterum Lectoribus nuntiandum ducimus, spem nobis factam esse a *Jo. Ulrico Königio* S. R. M. Pol. & El. Sax. Secret. intimo & Poeta Aulico, proditura mox ipsius cura, Poetica supra laudati *Canitzii* scripta, multis accessionibus, quæ hactenus latuerunt, aucta, & Autoris vita, ab ipso con-

conſcribenda, in fronte operis ornata: cujus promiſſi debito ut quam primum ſe liberet V. Cl. iterum iterumque obteſtamur.

NOVA LITTERARIA.

En novi Operis Hiſtorici, Ultrajecti in forma quarta ſubſcriptionis lege prodituri, titulum: *Hiſtoire du temps, ou Memoires de diverſes cours ſur les matieres les plus importantes de la Politique & des Interêts des Princes de nos jours; ou l'on decouvre l'eſprit des Negotiations, les cauſes des evenemens & les reſſorts cachez de ce qui s'eſt paſſé de plus remarquable en Europe, depuis le Commencement de ce Siecle jusqu'à preſent, recueillis & mis en ordre par* H. P. de Limiers, *Docteur en Droit, Membre de l'Academie des Sciences & des Arts de Bologne. En VI Volumes.* Tribus periodis hanc Hiſtoriam abſolvere conſtituit Cl. Autor, quibus ſingulis duos Tomos deſtinavit. Prima bellum in Septentrione inter Suecos Polonosque & eorum fœderatos ab A. 1700 ad 1721, quo pax Neoſtadienſis coaluit, geſtum deſcribet Autor, ſimul ſingularia additurus, quæ ad ſummi Ruſſorum Monarchæ fata ſpectant. Secunda memorabilem rerum converſionem inde a morte Caroli II Regis Hiſpaniæ usque ad pacem Ultrajectenſem ac Raſtadenſem, ut & Tractatum Antwerpienſem, enarrabit. Tertia denique ea comprehendet, quæ in Germania & Helvetia geſta ſunt hoc ſeculo, nempe quæ ad religionem in Sileſia & Palatinatu ſpectant, & quæ bello Toggenburgenſi geſta, quorum omnium originem paulo altius repetet Autor. Exempla imprimentur in mediocri & grandiori charta, quorum illa 21, hæc 30 florenis conſtabunt, & numerabunt emptores, dum ſubſcribent, 8, cum receperint duos priores Tomos (qui proximo anno Menſe Majo proſtabunt) 6, cum tertium & quartum, 4, cum ultimos duos, 3 florenos, horum vero emptores eodem ordine, primo 12, inde 8, poſtea 6, denique 4 flor. Nec plura in utraque charta imprimentur exempla, quam quibus fuerit ſubſcriptum. Pecuniam vero ad ſe recipient præcipui utriusque Belgii, Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Italiæ & Helvetiæ typographi, ſi ante Calendas Decembris hujus anni offeratur.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXV.

SCRIPTORES RERUM AUSTRIACARUM VETERES & genuini. Edidit & necessariis notis, observationibus & animadversionibus illustravit R. D. P. *HIERONYMUS PEZ, Austriacus Epsensis, Monach. Mellic. Ord. S. Bened. Professus.*

Tomus II.

Lipsiæ, sumtibus Jo. Frid. Gleditschii B. Fil. 1725, fol. Alph. 6 plag. 16.

PErgit in Austriacis Scriptoribus, qui hactenus delituere, in lucem proferendis Rev. Autor, cujus Tomum I recensuimus in Actis A. 1721 M. Aug. p. 321. Nostrum est, ut pari ratione scripta *LVII*, quæ hoc Tomo continentur, breviter recenseamus. Exhibetur vero *I Vita B. Adalberonis*, Episcopi Herbipoli & Fundatoris cœnobii Lambacensis in Austria Sup. *Autore Anonymo Benedictino Lambacensi*, a Johanne ejusdem cœnobii Præsule primum edita Aug. Vind. 1619, & a Mabillonio Actis Sanctor. Ord. S. Benedicti Sæc. VI Parte II inserta, sed nunc e Codice membranaceo autographo, manu Sæculi XIII ineuntis exarato, denuo descripta, quæ spectat imprimis ad res Henrici IV Imp. contra quem B. Adalbero causam Ottonis Bavariæ Ducis apud Pontificem egit. Succedunt ex eodem Codice *II Miraculorum B. Adalberonis liber*, *III B. Adalberonis Vita metrica*, *IV Bulla Alexandri III* Monasterio Lambacensi concessa, & *V Catalogus Abbatum Lambacensium* usque ad annum circiter 1289, ab ipso Autore, ut Noster putat, magnam partem descriptus & ab aliis postea continuatus. *VI Bernardi Norici*, de quo uberius a Nostro dictum Tomo I, *Catalogus*, seu potius Chronicon, *Abbatum Cremifanensium*,

 quo

quo re[redacted]A. 777 ad 1273 ex autographo describuntur, cui addidit Noster *VII Chronicon Bavariæ* ejusdem Autoris ab A. fere 520 usq; ad 1313, quippe res Austriacas vix sine Bavaricis intelligi posse existimat; quæ & causa videtur, cur producat *VIII* Anonymi, Sec. XIV vix antiquioris, *Chronicon Bavaricum*, ab origine Ducatus pariter ad A. 1313 productum, quod ob diligentissime annotatos annos natales & conjugia Principum laude non caret. *IX Vita B. Bertholdi I*, Abbatis Garstensis, ab *Anonymo Garstensi* pæne æquali composita, quam quater editam, cum duobus MSS. Cl. *Pezius* denuo contulit; *X* alia *ejusdem Vita* a quodam *Canonico Reg. Sanflorianensi* scripta, & *XI* Epitaphia, hymni, orationes &c. *de B. Bertholdo* succedunt. *XII* Excerpta ex veteri *Chronico Garstensi*, (cujus prior pars, res ab A. C. 953 ad A. 1181 complexa, hoc ipso anno 1181 a coæva manu scripta, reliqua vero usque ad 1258, quo finitur, ab aliis addita videntur,) ab Ill. Gentilotto ex autographo Bibliothecæ Vindobonensis descripta, quæ pauca tantum exhibent ad Garstense Monasterium spectantia: optandum vero, ut integer codex, quo multa alia publice gesta continentur, in lucem protrahatur. *XIII Chronicon Monasterii Admontensis* a C. N. ad A. 1250, ab *Anonymo* loci *Abbate* aut cœnobita A. 1205 conditum, & ab aliis coævis productum, ex autographo bibliothecæ Admontensis nunc primum editum, quod in rebus Imperatorum non sine fructu consuli poterit. *XIV* Excerpta ex duobus pervetustis *Necrologiis Admontensibus*, quorum alterum Seculo XII, alterum sequenti exaratum. *XV Anonymi* vetus *Carmen*, rude quidem, nec inutile tamen *de Cœnobii Admontensis Abbatibus*, e Codice Seculi XV. *XVI Eynwici Præpos. Sanflorian. Vita Venerabilis Wilbirgis Virg. Inclusæ San-Florian.* ex editione Bernardi Pezii, Aug. Vind. 1715, 4 curata, & cum Codice Waldhusiensi denuo collata: accessit *XVII Compendiolum* similis *vitæ Wilbirgis*, ex veteri Codice. *XVIII Catalogus Abbatum Gottwicensium* ab A. 1094 ad 1604, e MSS. Gottwic. *XIX Anon. Poema Germanicum*, Seculi XIII aut XIV, *de Historia Fundationis Parthenonis S. Bernhardi*, e quo familia Austriaca de Meyssau egregie illustrari poterit. *XX Historia fundationis Monasterii Seittenstetensis*, Autore *Gundachero* Abbate, cum *serie Abbatum*. *XXI Catalogus Abbatum Altenburgensium.*

gensium. *XXII* Monumenta quædam ad *fundationem Collegii Hospitalensis ad Pirum* montem spectantia, in quibus eminet *Gasparis Bruschii* de eadem *Idyllion.* *XXIII Catalogus Abbatum Glunicensium* vulgo *Gleinck.* *XXIV Leopoldi Brenneri*, Prioris Maurbac. anno demum 1692 d. 9 Dec. demortui, *Historia Carthusiæ Maurbacensis*, singulari industria conscripta, & nunc primum vulgata. *XXV Chronicon Alberti Ducis Austriæ II* vulgo *Contracti*, qui Carthusiam Gemnicensem vulgo *Gaming* funditus extruxit, ab *Anonymo* ejus Cœnobii *Carthusiano* Sæculo XVI exaratum, ut & *XXVI* Fragmentum Historicum *de IV Albertis Austriæ Ducibus.* *XXVII Historia de particula S. Crucis Mellicensis*, Autore *Anonymo Mellicensi* Seculo XIV scripta, quam a Lambecio Bibl. Cæs. Lib. II Cap. VIII, Schrambio in Chron. Mellicensi & Huebero in Austria ex Archivis Mellici illustrata vulgatam, denuo Noster cum IV Codd. MSS. contulit. *XXVIII Excerpta Chronici cœnobii Weichen-Stephanensis*, quod Sæculo XII scribi cœptum, & a variis usque ad Sæc. XIV productum, totum edi merebatur, nisi Noster tunc cum cœnobium illud accessisset, minus prospera valetudine fuisset usus. *XXIX Excerpta e Conradi*, Cœnobitæ Schyrensis, vulgo *Philosophi* dicti, *Catalogo Rom. Pontif. & Imperatorum*, qui liber ab ejus Chronico 1716 recuso diversus est. *XXX Chronicon Ludovici IV Imp.* Autore *Anonymo* æquali, sed nimis Austriacis iniquo, ex Codice Monasterii Raitenpuechensis in Bavaria erutum. *XXXI* Breve *Chronicon Bavaricum* ab A. 1412 ad A. 1453. *XXXII Chronicon Salisburgense* a S. Rudberto ad A. 1495, Autore *Anonymo San-Petrensi* Cœnobita, nunc primum vulgatum. *XXXIII Wolfgangi de Styra, Benedictini Mellicensis*, Commentarius Historicus rerum ab A. 1414 ad 1484 gestarum, quem ipse *Itinerarium* vocavit, ex coævo Codice Mellicensi productus, quo præter domesticos Monasterii eventus, alia quoque, imprimis memorabilis obsidio, qua Viennenses Fridericum III Imp. cum Eleonora Augusta & Maximiliano filio, urbis suæ arce conclusum A. 1462 tenebant, describuntur. *XXXIV* Breve *Chronicon Monasterii Stamsensis in Tiroli*, quo obitus imprimis Comitum Tirolis & Principum Germaniæ ab A. 1253 ad 1496 recensentur. *XXXV Anonymi Mellicensis* breve *Chronicon Austriæ* ab A. 1438 ad

 1464;

1464; item *XXXVI Anon. Rotenſis* breve *Chronicon* ab A. 1482 ad 1485, & *XXXVII Anon. Tegernſeenſis* breve *Chronicon Auſtriæ* ab A. 1359 ad 1496. *XXXVIII Necrologium PP. Minorum Conventualium Viennenſium*, ſatis prolixum, in quo multa inſunt, quibus plurium per Auſtriam familiarum illuſtrium memoriæ magnopere conſulitur, quæque hiſtoriam urbis Vindobonenſis illuſtrant: monet vero Rev. Editor, cavendum, ne cum defunctorum Anniverſaria certo quodam die a Minoribus agi ſolita, crebro legeris, eadem cum diebus emortualibus confundas; non paucos enim alio die obiiſſe, alio etiam eorum Anniverſaria celebrata eſſe deprehendes. Subjecta quoque eſt *Narratio de Sepultura Principum* aliorumque in choro Fratrum Minorum. *XXXIX Statuta Synodi San-Hippolytenſis in Auſtria* A. 1274. *XL Anon.* brevis Narratio de *nefanda Hæreſi Adamitica*, in variis Auſtriæ locis Sæculo XIV graſſante. *XLI Ex Chronico univerſali Joannis Enikelii*, quod partim proſa, partim carmine vernaculo compoſitum eſt Sæculo XIII, *Excerpta*, quæ Auſtriam maxime concernunt; ubi ſpem facit Rev. *Pezius*, ſe ejusdem Autoris *Librum Principum*, (*das Fürſten Buch von Oeſterreich und Steyr-Land*) ab Hier. Megiſero Lincii 1618 vulgatum, Tomo III Script. Auſtr. denuo typis ſubjecturum. *XLII Anonymi Viennenſis* breve *Chronicon Auſtriacum* Latino-vernaculum ab A. 1402 ad 1443. *XLIII Narratio* vernacula *Captivitatis Maximiliani I apud Brugenſes*, quam & a Rev. Duellio Libro I Miſcellan. inſertam & *Jo. Rollio* adſcriptam, Noſter hic e MSpto repetere non eſt dedignatus. *XLIV* Fragmentum hiſtoricum *de Blanca altera Maximiliani I Imp. Conjuge*. *XLV Inſtrumentum compoſitionis* inter Fridericum III Imp. & Ungaros atque Auſtriacos initæ A. 1453, lingua vernacula compoſitum, qua lingua etiam exhibetur *XLVI Ordinatio ingreſſus Friderici III Imp. in Urbem*. *XLVII Nic. Lanckmanni de Valckenſtein Hiſtoria deſponſationis & coronationis Friderici III & Eleonoræ*, ut & *XLVIII* diploma Eleonoræ pro Lanckmanno, quem illa totius itineris e Luſitania comitem habuerat: etſi vero hiſtoria illa Auguſtæ 1503, iterumque a Cl. Struvio in altera editione Collectionis Freherianæ edita ſit, hic tamen rurſus cum Codice coævo collata prodit. *XLIX*

Augu-

Augustini Patricii Senensis descriptio adventus Friderici Imp. ad Paulum II Pontif. e Mabillonii Diar. Ital. Tomo I huc transscripta. *L Martini*, Abbatis Scotorum Viennæ Austriæ, *Senatorium, sive Dialogus historicus*, cujus laciniam tantum Schrambius Chronico suo Mellicensi inseruerat, nunc integrum e Codice coævo: eo libro non tantum Autoris fata, & imprimis Acta Visitationis cœnobiorum Ordinis Benedictini A. 1451 passim ab ipso susceptæ, sed & historia Principum Austriacorum primæ ac secundæ stirpis, Sanctorum Ordinis S. Benedicti atque alia delineantur. *LI Anon.* synchroni *Historia de morte & eventibus Alberti II Imp.* e MSS. item *LII Lessus* vernaculus *in obitum Ladislai Posthumi*, e MS. Prolixissimum omnium Scriptorum est, quod nunc demum producitur, *LIII Thomæ Ebendorfferi de Haselbach* (qui obiit A. 1464, quemque, inter Doctores Viennenses non incelebrem, Æneas Sylvius suo tempore testabatur, duos & viginti annos Esaiæ primum Capitulum legisse, neque adhuc ad calcem venisse) *Chronicon Austriacum*, Libris V comprehensum, quo, licet inedito, diligenter usi videntur Scriptores Austriaci, Arenpeckius, Cuspinianus, Gerh. de Roo, alii, cumque facile careamus iis, quæ Noster tum ob fabularum copiam, tum ob Codicis perversitatem, ex opere resecavit, Libro nempe I & parte secundi, plurimum tamen Lectori satisfaciunt, quæ suo imprimis tempore gesta ultimis Libris tradidit, præsertim quæ spectant ad Concilium Basileense, cui ipse nomine Alberti Duc. Austr. postea Imper. interfuit. *LIV Narratio* non ineleganti sermone ab *Anonymo* coævo composita, variisque documentis publicis referta, *de dissensione Provincialium Austriæ*, post obitum Maximiliani I Imp. orta Viennæ, & de his quæ subsecuta sunt, Ferdinando Austriam moderante, A. 1522; unde patet inter alia, utrique fratrum Carolo V & Ferdinando relictam fuisse testamento Maximiliani Austriam, & Carolum suo & Fratris nomine mandata quædam in Austriam misisse, mox tamen A. 1522 eundem Wormatiæ Ferdinando tradidisse has provincias, cujus quidem traditionis seu pactionis litteras authenticas hic quoque, ut alibi hactenus, frustra quæsivimus. Claudunt agmen Bohemiæ quædam Chronica vetustiora, ex Austriæ imprimis scriniis eruta,

quæ hic ob utriusque gentis, Bohemicæ & Austriacæ, consuetudinem adjiciuntur. Scilicet *LV Neplachonis Abbatis Opatovicensis Chronicon Bohemiæ* a gentis origine ad tempora Caroli IV Imp. quod quo magis in rebus vetustissimis jejunum ac fabulosum, eo diffusius & majoris fidei est in iis, quæ Autoris ætatem propius attingunt; *LVI Christophori Hoffmanni*, Benedictini Emmerammensis Ratisbonæ, qui eodem, quo Jo. Aventinus, anno 1534 mortuus, eodemque, quo ille, Monasterio S. Emmerammi sepultus fuit, *Chronicon Bohemiæ*, a gentis primordiis ad A. 1320 Germanico idiomate expositum, sed a fabulis non prorsus immune; denique *LVII* perbreve *Chronicon Bohemiæ* ab A. 1157 ad A. 1273. His scriptis fere singulis præmisit Rev. Autor, pro more suo, *Observationes pravias*, in quibus passim de rebus notatu dignis erudite agit, ut p. 81 de patria & parentibus B. Bartholdi I Abbatis Garstensis, p. 141 de exordiis Garstensibus, p. 287 de tribus cœnobiis Virginum Cisterciensium, quæ olim exstitere in Austria inferiori, sed successu temporis aliis ordinibus cessere, p. 337 de Friderico Pulchro, qui etiam, postquam e captivitate liber dimissus a Ludovico Bavaro, *Regis Romanorum* nomine in publicis litteris constanter usus est, de aliis alibi.

HISTORIÆ FRISINGENSIS TOMUS I, PRIMA quinque ab Adventu S. Corbiniani I Episcopi sæcula, seu res ab Anno Christi DCCXXIV usque ad A. MCCXXIV Frisingæ gestas exhibens. Partes II. Autore **P. CAROLO MEICHELBECK**, *Benedictino Benedictoburano Celsissimor. S. R. I. Principum, Episcopi Frisingensis & Abbatis Campidonensis, Consiliario Ecclesiastico.*

Augustæ Vindel. & Græcii, sumtibus Philippi Martini & Joannis Veith, Fratrum, 1724, f.

Alph. 11 plag. 12 fig. æn. 5.

PRæcipuum hoc nostræ ætati in rei historicæ & scientiæ antiquitatum patriarum incrementum donum concessit divina bonitas, quod Romanæ Ecclesiæ Theologi, imprimis celeberrima familia Benedictina, non modo blattis tineisque & longævæ ætatis

ætatis pulveri atque cariei interdicant præda antiquiſſima, antiquiſſimis nempe tabulis chartisque, ſed certatim quoque producant in lucem unica hiſtoriæ patriæ præſidia; uti novo eoque inſigni exemplo comprobat Reverendus Hiſtoriæ Friſingenſis Autor, quem aliorum ſodalium, imprimis doctorum Peziorum fratrum laude aut incitatum fuiſſe, aut confirmatum, nulli dubitamus. Fuit tamen præterea Meichelbeckio noſtro alia atque excellentior nobiliſſimi Epiſcopatus Hiſtoriam ſcribendi cauſa. Imminebat nempe annus Epiſcopatui Friſingenſi millenarius, idem Reverendiſſimo Præſuli Joanni Franciſco ex illuſtriſſimis Baronibus Eckheranis, poſt exactos L Sacerdotii annos jubileus, quem ut anno poſt natum Chriſtum ſupra milleſimum ſeptingenteſimum viceſimo quarto egerunt feſtum, poſt multas conſultationes tandem & conſtantiſſimas preces modeſtiſſimus Princeps ſuis permiſit. Judicarunt autem, qui iſtius conſilii optimi erant architecti, celebratiſſimum fore annum, ſi res præcipuæ, a divo Corbiniano ejusque Succeſſoribus per X Seculorum decurſum geſtæ, ex juſtis monumentis deſcriptæ, ſimul poſteritati commendarentur, quod negotii Eruditiſſimo Meichelbeckio noſtro commiſſum, ſaltim quoad priorem operis partem in hac, quam tenemus, Hiſtoria Friſingenſi egregie ſucceſſit. Plurimum eo nomine debent Hiſtoriarum ſtudioſi ipſi Reverendiſſimo Præſuli Joanni Franciſco, cui inter alias laudes, quibus noſter Autor in dedicatione operis ſuum Principem multo eloquio extollit, hanc non poſtremam contigiſſe arbitramur, quod ſuæ olim Eccleſiæ Decanus proximum ſibi ſtudium eſſe voluerit, ut antiquitates S. Corbiniani Friſingenſes e ſqualore ſuo extraheret, Archivum Cathedralis Collegii digereret, atque concinno ordine collocaret; tantus denique erga antiqua monumenta amor eum caperet, ut non domi tantum, verum etiam foris per Bojoariam, magnis ſuis impenſis, majori vero ſudore inſtitutis quaquaverſum itineribus veneranda antiquitatis veſtigia rimaretur. Tantum exemplum ſecutus eſt Franciſcus Sigismundus Antonius Baro de Egkher, Principum Electorum Colonienſis & Bavari Camerarius, Bavari Electoris & Epiſcopi Friſingenſ. Conſiliarius intimus, & Supremus Aulæ Mareſchallus, qui ab annis fere triginta

triginta adeo in excutiendis Frisingensibus chartariis labore obstupescendo desudavit, ut denique documenta Frisingensia omnia in ordinem redegerit, & juxta annorum seriem conscripserit, tanto nostri Autoris commodo, ut ipse lubens & ingenue fateatur, si ea caruisset opera, de opere hac tempestate, anno nempe hujus Seculi XXIV, Frisingensibus tam memorabili, edendo desperandum omnino fuisse. His subsidiis usus est Meichelbeckius, & aliis quamplurimis, quæ Abbates, Præpositi, Canonicique Bojoariæ, Socii Jesu Monacenses, optimus ille Bernardus Pezius Mellicensis, inprimis vero Benedictoburanus Abbas, Magnus, larga & non invita manu obtulerunt, cujus postremi etiam hoc est in Historiam Frisingensem beneficium, quod Nostro e suis laboris Socium R. P. Leonardum Hohenauer concesserit. Credidimus Annalibus nostris inserenda esse hæc meritissima nomina, ut grata hæc commemoratio sit forte apud istos aliosque inter Romanenses chartarum sane veterum ditissimos, sed olim, ut videbatur, nimis avaros, ad idem audendum & plura in hanc lucem cum laude proferenda amica quædam invitatio.

Operis universi erunt Tomi II, uterque Seculorum quinque. Tomi I partes iterum sunt II, præter Dissertationes prolegomenas sex, quarum *prima* de situ, origine, & nomine urbis Frisingæ, sane amœna, quod & imago Urbis eleganter & magnifice æri insculpta loquitur, *secunda* de Religione Christiana & morum cultura in modernæ Bojoariæ Superioris confinia ac Frisingam introducta agit. *Tertia* Patriam S. Corbiniani primi Episcopi Frisingensis definit, quem Athesinum vel Tyrolensem fuisse vetus Frisingensium Scriptor, Conradus Sacrista, & cum eo Aventinus, Hundius, alii, Noster Melodunensem Gallum, probat autoritate inprimis Aribonis, tertii a S. Corbiniano Episcopi Frisingensis, in Vita ejusdem. *Quarta* in Monachatum S. Corbiniani inquirit, & multis argumentis S. Benedicti Regulæ fuisse addictum probat. *Quinta* tempus, quo S. Corbinianus Episcopus sedem Frisingæ figere cœperit, indagat; ubi, postquam Pagii sententiam, Corbinianum A. 716 Episcopum a Gregorio II Pontifice creatum, *Regionarium* nempe, seu *Portatilem*, ut appellantur, id est, nulli certæ sedi affixum, aliis secus sentientibus

prætulit

prætulit Meichelbeckius ex Aribone, qui ſeptem continuis annis in Galliis eum manſiſſe ſcribit, accedente Epocha Concilii Romani III A. 724 in cauſa Corbiniani Epiſcopatum deprecantis habiti, firmiter concludit, eundem annum ſedi Friſingenſi eſſe natalem. *Sexta* de occaſione & adjumentis operis diſſerit, e qua, quæ in rem noſtram videbuntur, ſupra delibavimus.

Pars I Hiſtoriam Epiſcopatus Friſingenſis exhibet tot libris, quot ſunt ſecula, quæ in hoc Tomo explicantur. Initium operis a S. Corbiniano c. 1, quem excipiunt c. 2 Erimbertus, c. 3 Joſephus, c. 4 Aribo vitæ S. Corbiniani Autor, c. 5 Atto, c. 6 Hitto. Seculum Eccleſiæ ſecundum Libro II ornant, præter Hittonis reliqua, c. 2 Venerabilis Erchambertus, c. 3 Anno, c. 4 Arnoldus, c. 5 Waldo, c. 6 Uto, c. 7 Dracholfus. Seculum tertium Libro III illuſtrant c. 1 Wolframus, c. 2 S. Lantpertus, c. 3 Abrahamus, c. 4 Goteſchalcus, c. 5 Egilbertus. Quarto libro quarti ſeculi Epiſcoporum res leguntur, poſt reſidua Egilberti, c. 2 Nitkeri, c. 3 Ellenhardi, c. 4 Megimoardi, c. 5 Henrici I. Quinto denique ſeculo, operisque libro, comparent Magnus ille Friſingenſium Epiſcopus, Otto, celebratiſſimi Chronici Autor, c. 2, Adalbertus c. 3, Otto II c. 4, Geroldus c. 5, quorum omnium origo, res geſtæ, merita, mors & docte, & ordinate, & diligenter deſcripta hic leguntur, diplomatibus ubique maxime ad rem facientibus, monogrammatibus & ſigillis, nec non aliis monumentis ſacris ad hiſtoriam illuſtrandam pertinentibus nitide æri inciſis, veluti gemmis diſtincta. Omnia Hiſtoriæ iſti inſerere, quæ Tabularia Friſingenſia ſuppeditabant, imprimis VI Traditionum libros antiquiſſimos, locupletiſſimos, non licuit, ne filum hiſtoricum iſtis chartis nimium interrumperetur. Bene adeo hæc omnia, plus quam mille trecenta inſtrumenta, primis quingentis Eccleſiæ Friſingenſis annis confecta, ſuisque notulis ubique illuſtrata, præfixa etiam Aribonis Epiſcopi vita S. Corbiniani ex vetuſto Codice Benedictoburano ſeculo, ut videtur, XI manu exarato, alteri Parti inſeruit, quam inde non male Inſtrumentariam appellat doctiſſimus Autor, ad fidem faciendam opportuniſſima inſtrumenta continentem. Nihil supereſt, quam ut Reverendus Meichelbeckius reliquorum ſeculorum res Friſingenſes diutius,

quam par est, doctis & patriæ historiæ amantibus ne invideat, quo nomine eum decenter rogamus.

HISTOIRE DE LA MILICE FRANCOISE.
i. e.
HISTORIA REI MILITARIS FRANCICÆ, ejusque mutationum a condita in Galliis Monarchia Francica usque ad finem regiminis Ludovici M. Autore R. P. GABR. DANIELE, S. J. Historiæ Francicæ Scriptore.
Tomi II.
Parisiis, apud Dan. Mariette, Joan. Bapt. de Lespine, & Joan. Bapt. Coignard, 1721, 4 maj.
Alph. 8 fig. æn. 70.

Historiam Franciæ a se conscriptam, quam in Actis nostris A. 1698 p. 153 & A. 1714 p. 212 recensuimus, quum Autor Celeberrimus orbi literato non displicuisse animadverteret, liberalitate jussuque Ludovici XIV impulsus, quod in dedicatione hujus operis, moderno Regi inscripti, ipsemet testatur, ad specialioria Historiæ rerum Gallicarum capita, quæ in ipsa Historia prolixius exponi non potuerunt, majori cum studio elaboranda animum applicuit, & quam plurimas ad singula momenta illustranda observationes collegit. Ex his enata est hæc militiæ Gallicanæ Historia, in qua non instituuntur milites, quomodo armis utendum, bellumque gerendum sit, sed in eorum gratiam, qui Historiam Franciæ accuratius perspectam habere cupiunt, data opera justoque ordine exponitur, quæ rei militaris Francicæ per XII fere sæcula ratio fuerit, hodieque sit, quove pacto eadem successu temporis sit immutata, & ad majorem perfectionem subinde perducta. Præfationis loco præmittitur sciagraphia hujus operis, antea jam typis descripta, in qua indicatur, ea, quæ ad hoc argumentum spectant, ad quinque vel sex capita redire omnia, videlicet primo, quomodo exercitus collecti, quamque diversæ fuerint copiarum species; tum qua ratione acies instructa; porro quibus operibus urbes munitæ vel oppugnatæ vel defen-

defensæ, & qua ratione posita sint castra; mox quænam fuerint officia militaria; inde quibus armis usi sint milites; & denique, quænam præter jam dicta notari mereantur, quorum usus in bello vel fuerit, vel hodie adhuc vigeat. Ipsum vero opus duobus constat Voluminibus, quorum prius octo, posterius sex Libros complectitur, ita, ut universum Systema XIV Libris absolvatur, quorum argumentum, instituti nostri memores, paucis indicare non gravabimur, quamvis Musæ nostræ non belli, sed pacis studiis sint addictissimæ.

Quod itaque ad Tomum primum attinet, in Libro I tribus Capitibus totidem momenta sibi pertractanda sumsit Autor, quæ rem militarem exhibent, qualis sub primæ stirpis Regibus Franciæ fuit. Capite *primo* arma, quibus Franci in subigendis Gallis usi sunt, ex Sidonio Apollinari, Procopio imprimis & Agathia, nempe bipennem, hastam & gladium describit, & effigiem peditis Franci conspiciendam præbet. Capite *secundo* exercitus, disciplinam & aciem Francorum per cuneos compositam persequitur, & inter alia observat, Clodovæum, qui primus Gallos sub suam redegit potestatem, in exercitu suo tantum pedites, eosque solos Francos habuisse, ejus autem filios, regno Burgundiæ potitos, etiam Burgundos, & nepotem Clotarium Gallos quoque, cum Francis jam in unam coalescentes gentem, admisisse, quamlibet provinciam suos & mittere & alere debuisse milites, hincque copias a provinciis nomen accepisse, ut e. g. Bituricenses, Cenomanenses, Andegavenses &c. dictæ sint: in provinciis servitutem belli adhæsisse possessioni agrorum, & Seniores (*Seigneurs*) sub Comitibus, hosq; sub Ducibus milites duxisse: Episcopos vero & Abbates suos misisse Vice-Dominos & Advocatos, quibus in Concilio Suessionensi sub Childerico III A. 744 habito mandatum fuit, ut *hostem non facerent*, i. e. non irent ipsi in militiam, sed tantum homines suos transmitterent: Monasteria in tres divisa fuisse classes; alia oportuisse *dona & militiam facere;* alia *tantum dona dare sine militia*; alia denique *nec dona nec militiam dare, sed solas orationes pro salute imperatoris vel filiorum ejus & stabilitate imperii:* Theodebertum paucos habuisse equites: Reges etiam, ex quo in castra Christianorum transierunt, ante-

quam proficiſcerentur in bellum, Deum conſuluiſſe, nuncium mittentes in templum durante cultu publico, & quæ templum ingrediens audiebat verba, pro oraculo habentes. Capite *tertio* ſtructuram murorum eleganter depingit, & verba quædam Julii Cæſaris e lib. 7 de bello Gallico illuſtrat.

In Libro II ad Reges ſecundæ ſtirpis progreditur, & cap. I ex capitulariis (*ordonances*) Caroli M. ejusque ſucceſſorum varios tranſcribit articulos, ad modum comparandi exercitus, qui ab eo, quo primæ ſtirpis Principes uſi ſunt, parum abſuit, nec non ad diſciplinam militarem ejus ætatis pertinentes, ex quibus notamus, Carolum M. exemiſſe Epiſcopos omnesque Clericos a militia, nonnullos autem Epiſcopos hanc immunitatem lege confirmatam ægre tuliſſe, non ſolum ſpiritu Martiali nationis Francicæ, uti Autor noſter loquitur, ductos, ſed etiam quod vexationes nobilium cohibere & reprimere voluerint, qui bona invadebant eccleſiaſtica, cauſam interſerentes, quod pro regione & religione tuenda & vitam ſuam exponant periculis, & reditus ſuos impendant. Atque hac occaſione Autor explicat, quid *precariæ* fuerint, *præſtaria*, *manſus veſtitus*, *brunia* &c. Cap. II obſidionem Pariſiorum, A. 886 a Normannis factam, & ab Abbone Monacho, teſte oculato, verſibus latinis deſcriptam refert, & opera atque machinas ab hoſtibus adhibitas, cujusmodi præter *arietem* fuerunt *muſculi*, *plutei*, *catapultæ*, *baliſtæ*, *terebræ ſeu tigna ferro acuminata*, *mangana*, quam vocem Autor corruptam eſſe, a Græca μηχανὴ derivatam, & ſpeciem catapultæ vel baliſtæ ſignificare opinatur, *falarica* &c. accurate deſcribit, utque facilius meliusve concipi poſſint, figuras adjungit, non tamen diſſimulans, ſtructuram catapultæ hodie vix concipi poſſe.

Ad Reges tertiæ ſtirpis deveniens, hiſtoriam militiæ Francicæ, jam multo ampliorem, in certas redigit periodos, & Libro III ea tantum exponit, quæ in hoc argumento notatu digniora ſunt, ab Hugone Capeto usque ad Carolum VII, ubi cap. 1 de vaſallis coronæ ſub Hugone Capeto; cap. 2 de modo cogendi milites; cap. 3 de mutatione militiæ facta a Philippo primo, qui milites ſic dictos communes inſtituit; cap. 4 de equitibus in genere, & ordine equeſtri, itemque de ceremoniis, quibus creabantur

bantur equites, de ipsorum honoribus, titulis & ordinibus; tum in specie cap. 5 de equitibus bannerias ferentibus (*des Chevaliers Bannerets*) quorum originem & historiam, ac torneamenta, quæ ludi militares, exercitia militaria, bellique præludia dicebantur, attingit; cap. 6 de armigeris seu scutariis vel scutiferis (*des Ecuyers*) & Valetis vel Vasletis (quod nomen diminutivum esse affirmat vocis Vasalli) sive famulis strenuis; cap. 7 de Servientibus, Clientibus, Satellitibus, Ribaldis, Piquichinis, &c. quorum mentio injicitur in albo exercitus Philippi Augusti, qui rem militarem Francicam primus rite disposuit; cap. 8 de militibus, quos idem suis stipendiis primus aluit, (*des Soudoyers*) unde vox Soldat originem trahit, quosque non ex certa quadam gente, sed variis nationibus, præsertim tamen ex natione Brabantica collectos, & Coterellos, Ruptarios, Rutarios & Brabantiones dictos esse, indicat; cap. 9 de copiis extraneis, quibus Philippus Pulcher primus, & post eum Philippus Valesius potissimum usus esse perhibetur, præsertim de Helvetiis, quos Ludovicus XI primus sibi conciliavit; & denique cap. 10 de regimine militari agit, ubi Reges priores ipsos præfuisse exercitibus monet, & dignitatem magni Senescalli Franciæ (*de Grand Senéchal de France*) omnesque eos, qui in hoc honoris culmine constituti fuerunt, porro dignitatem Comitis Stabuli (*de Connêtable de France*) a Ludovico XIII A. 1627 suppressam; titulum deinceps & dignitatem Capitanei Generalis, id est, Ducis primarii; summorumque Magistrorum arcubalistariorum (*des Grands Maitres des Arbaletriers*) & denique vexillum S. Dionysii portantis (*de Porte-Oriflamme*) haud perfunctorie recenset. In Libro IV mutationem militiæ, factam a Carolo VII, & post ipsius tempora in equitatu peditatuque VIII capitibus enarrat, ex quibus notamus, Carolum VII equites reduxisse ad quinque manus, *Compagnies d'ordonance* dictas, equitatum gravioris armaturæ (*la Gendarmerie*) in meliorem redactum esse ordinem, & equitatum levioris armaturæ in tres divisum esse species, *Estradiots*, *Argoulets* & *Carabins* dictas; peditatum a Francisco I in legiones esse divisum; milites, *Avanturiers* dictos, i. e. audaciores, magnas dedisse turbas; & titulum atque officium *Colonel General de l'Infanterie*,

fanterie, ſeu Imperatoris exercitus pedeſtris, a Franciſco I inſtitutum, ſub Henrico III a Duce Eſpernonio ad ſummum faſtigium eſſe evectum, & tandem a Ludovico XIV ſuppreſſum. Pari eruditione ac ſolertia in Libro V, non ſex, uti per errorem typothetæ numerantur, ſed ſeptem Capitibus de aciem inſtituendi ratione, de clamore militari *Montjoye S. Denis*, quæ verba rejectis reliquorum interpratationibus Autor ſignificare contendit: *Gaudium meum eſt S. Dionyſius*, Patronus Franciæ; de diſpoſitione exercitus cum in itinere, tum in caſtris; de officiis militis præſidiarii; deque exercitiis cum veterum Græcorum ac Romanorum, tum Francorum diſſerit. In Libro VI quinque prioribus capitibus varia armorum genera enumerat, quibus & equites & pedites uſi fuerunt, atque cap. 6 armorum ornamenta; cap. 7 vexilla, cap. 8 Capellam, ſcapam vel cappam D. Martini (*la chape de S. Martin*) per quam ſive pallium, ſive ſupparum, ſive velum intellexeris, non vexillum, ſed tentorium, ſub quo Sanctorum, imprimis S. Martini, reliquiæ portatæ ſint, denotari pluribus contendit; cap. 9 vexillum S. Dionyſi ſive Auriflammam; cap. 10 vexillum regium, imprimis candidum equeſtre (*la Cornette blanche*) & cap. 11 Muſicam militarem tradit. In Libro VII modum obſidendi urbem, illis temporibus uſitatum, IX capitibus exponit, & de cuniculis, de varii generis pyrobolis, eorumque inventione, de pyloclaſtris & machinis infernalibus agit, ac contra Stradam tuetur, glandes miſſiles, vulgo *Grenades*, jam ſub Franciſco I in uſu fuiſſe; numum quoque illuſtrat, in cujus altera parte effigies Guillelmi conſpicitur cum hac epigraphe: *Guillelmus Magnus invictiſſimus*, in altera vero taurus Perilli, cum verbis ſupra poſitis: *Suis perit ignibus Autor*, & infra ſcriptis: *Portus Gratiæ exuſtus & everſus bombardis Anglo-Batavis* MDCXCIIII. Tandem Libro VIII cap. 1 munitionem Francorum, hiſtoriamque architecturæ militaris; & cap. 2 deditionem ac pacti ineundi capita conſignat.

In Libro IX, a quo Tomus II incipit, & ſequentibus ad hiſtoriam militiæ Gallicæ recentiorem ſe convertit Autor, & lectori harum rerum curioſo eo plus parit voluptatis, quo plura complectitur momenta, ſine quorum cognitione noſtræ ætatis hiſto-

ria

ria vix ac ne vix quidem intelligi poteſt. Prius vero, quam copias commemoret, ex quibus hodie exercitus Gallici componuntur, munia militaria, quæ hodie ſtatum militarem ornant ac ſplendidiorem reddunt, a ſummo ad infimum X capitibus illuſtrat, ex gr. cap. I Mareſcallum Franciæ conſiderat, & vocis hujus etymologiam, uſum antiquum modernumque, nec non officii amplitudinem & dignitatem explicat &c. iisdemque cap. XI operum bellicorum machinatores *(Ingenieurs)* adjungit, & cap. XII cuſtodes Regum priorum, atque cap. XIII manum centum nobilium, qui appellati fuerunt *les Gentils-hommes du Bec de Corbin*, ejusque originem, incrementum & mutationem quoad ſingulas circumſtantias deſcribit. Tum omnes Regis Galliarum copias dividit in eas, quæ ad domum regiam militarem referuntur, & eas, quæ reliquam turbam conſtituunt. Domus regia militaris, quæ ſub Ludovico XIV magnificentia non minus quam virtute floruit quam maxime, in Libro X octo capitibus prolixe ſatis deſcribitur, & inter alia monetur, cuſtodes Scotos poſt abitum Rutterfoordii legioni de Douglas immixtos fuiſſe. Reliquas copias Auctor ita deſcribit, ut Libro XI pedites, in legiones diſtributos, & Libro XII equites levioris armaturæ, catapultarios, Hungaros &c. ſiſtat. In Libro deinde XIII tormenta bellica *(l'artillirie)* & alia ad militiam ſpectantia fuſius excutit, ubi etiam de præmiis militiæ, de ordine militari S. Ludovici, de infirmorum ſuſtentatione, & domo magnifica, juſſu ac voluntate Regis A. 1671 in eorum uſum condita, deque pœnis militum & armorum mutatione differit, & comparationem inſtituit inter artem militarem ac militiam Veterum, Græcorum ſcilicet & Romanorum, & gentium Europæarum belligerandi gloria celebratiſſimarum. Atque hoc loco non poſſumus, quin judicium Autoris a partium ſtudiis alienum probemus, quandoquidem, aliis noſtri ævi militiam, aliis vero cum Lipſio (*lib. 3 de militia Romana dialogo 20*) militiam veterum præferentibus, media incedit via, & juſtum utrique ſtatuit pretium. Etenim Græcis & Romanis gloriam inventæ artis militaris concedit, docens, reliquas gentes in bello ſequutas eſſe regulas generales, quas præcipiebat neceſſitas, absque ſollicita meditatione & mentis appli-

applicatione; Græcos autem invidia & fastu ductos, bellum in artis formam redegisse, eamque Romanos magis excoluisse: qua occasione etiam Græcorum phalangen describit, & qua in re Romanorum militia a Græca diversa quondam fuerit, commonstrat. Fatetur etiam, Romanorum milites a pueris fuisse assuetos laboribus & molestiis cum militia conjunctis; idem vero de hodiernis militibus affirmari non posse. E contrario in exercitiis militaribus modernos non cedere Romanis, &, ad urbes vel oppugnandas vel defendendas quod attinet, quamvis justa comparatio vix institui queat, eo quod arma & machinæ jam prorsus aliæ adhibeantur, tamen hodiernos operum bellicorum machinatores veteres longe superare, & milites præsidiarios iisdem pares habendos esse, contendit. Quod ad disciplinam, neutiquam regulas veterum cum hodiernorum exemplis, verum cum præceptis hodiernis, atque adeo exempla cum exemplis conferri oportere, bene monet. Porro quando arma, quibus hostem aggrediebantur veteres, cum armis nostræ ætatis comparat, hæc longe majores sumtus requirere fatetur, & illis plures hostes occisos fuisse, ex historia probat, & fundam præfert sclopeto, jaculumque sclopo manuario; immo si centum Funditores cum totidem Sclopetariis congrederentur, illos superiores futuros arbitratur. Tandem in Libro *decimo quarto* XIII capitibus ea pertractat omnia, quæ ad militiam navalem pertinent, & statum rei militaris navalis Gallorum cum præteritum tum præsentem illustrant. Sed hisce diutius immorari nobis non licet, qui nulli dubitamus, quin liber tam varia eruditione tantaque rerum historicarum & superioris & nostri ævi multitudine refertus multos quoque sit inventurus Lectores.

THE LIFE OF GENERAL MONK, LATE DUKE of Albemarle.

i. e.

VITA MONKII, SUPREMI DUCIS BELLICI, quondam Ducis Albemarliæ, e schedis THOMÆ SKYNNERI, cum præfatione GUIL. WEBSTERI.

Londini

Londini, apud W. Bowyer, 1723, 8 maj.
Alph. 1 pl. 12.

CL. *Webſterus* in præfatione huic Operi præmiſſa famam Monkii perennaturam a maculis malevolorum aſperſis, multis ex *vita D. Barwici* hanc in rem depromtis, ſolide vindicat. *Clarendonius* etenim in hiſtoria iſtius temporis pronuntiat, Monkio ad laudem ſufficere, ipſum vel invitum tantam rem ad finem perduxiſſe; Cromwellio enim impenſe addictum, cum omnes Regium imperium deſiderarent, ſe Carolo Regi potius, quam alii ſubmittere voluiſſe, adeoque plurium voluntatem ſequi coactum, etſi ſæpius antea Parliamento ſuaſiſſet, omnibus innitendum viribus, ut Rex a reditu arceretur. Ipſe *Ludlovius* in *Commentariis* affirmat, *Monkium ſibi a Rege Vicariatum Regni Hibernici pactum;* quamvis mox ſibi ipſi contrarius, eundem fateatur nullas ſibi conditiones pactum, quod ſperaret, hoc modo ſe majora obtenturum. Plerique eum arguunt, diſſimulantem in toto negotio, haud ſincero animo fuiſſe verſatum. Alii vindictæ ſtudio in Parliamentum, coram quo cauſam dicere ob pacem cum O Neal Hiberno concluſam juſſus fuerat, ab ipſo tantum opus ſuſceptum fuiſſe autumant: animumque ejus a Rege alienum ex litteris ipſius ab *Anonymo de arte reſtaurandi* (*art of reſtoring*) vulgatis declarant. Verum Ludlovio, aliiſque Reipubl. ſectatoribus non habenda fides, qui verbis ſæpe ambiguis ac duriori bus pro ratione temporis cuncta detorquent. Clarendonius nimis tunc ab arcanis in Anglia remotus, ſua tantum ex rumore hauſit, imo aliis in locis Monkium a diſſimulatione illaudabili abſolvit, & deſtinata ipſius ſapienti conſilio tecta deprædicat, quæ ſi emanaſſent, ſummum detrimentum bonæ cauſæ attuliſſent. Quid? quod Monkius juramentum de Rege & Monarchia non reſtituenda, licet imminente vitæ diſpendio, intrepidus detractavit. Quas vero literas *Anonymus* ille Noſtro tribuit, eæ utique ab impoſtore videntur confictæ; & quamvis rebus ita jubentibus inimicis Regis militare cogeretur, nusquam tamen adverſus Regis commoda laboraſſe deprehenditur. Ipſe ex Regio Plantagenetarum ſanguine, a Richardo Romanorum Rege ortus, p. 97.
Batavorum caſtra juvenis 21 annorum ſecutus, minime tamen

principiis hujus Reipubl. deditus, ac poſt decennium reverſus, ſub ſignis Regiis ſtipendia meruit, & ſuſpectus aliquando Regi ob favorem Leiceſtrii, mox in gratiam receptus eſt; captus deinde a Parliamentariis, ærumnas carceris per quatuor annos ſuſtinere, quam promiſſis aurem præbere & impia in Regem arma ſumere maluit. Cum Rex creari ipſe potuiſſet, noluit; & quamvis *Echardus* in Hiſtor. Angl. aſſerere videatur, eum a conſiliis de diademate ſuſcipiendo a Coopero fuiſſe deterritum, attamen cum is *Lockio*, teſte in ea re haud omni exceptione majore, utatur, Noſter rem judicio Lectoris relinquit. Denique favoris in Presbyterianos falſo a nonnullis arguitur, cum ab his ſemper fuerit alieniſſimus. Opus ipſum integrum e MScto cum variis Codd. collato hic ingenue offertur a *Webſtero*, addito Epitaphio Monkii, hactenus nondum typis vulgato. Etenim *Skynnerus*, Vitæ hujus Autor, tertiam illius partem, Latino idiomate ſub titulo: *Motus compoſiti*, jampridem vulgavit, Anglica quoque lingua donatam, quæ omnium nunc manibus teritur. Ceterum cum D. Gumble, qui unus hactenus hoc argumentum aggreſſus, leviter ſaltem tanti Viri memoriam adumbraverit, longe majorem Skynnerinus hic fœtus fidem merebitur, quod ex ſchedis optimæ notæ, & ore hominum fide digniſſimorum fertur collectus. Nos potiſſima ejus geſta velut in nuce exhibebimus. Georgius, Dux Albemarliæ, natus Potheridgiæ in Devoniæ Comitatu 6 Dec. 1608 inter fratres natu minor, ob tenues facultates armis deſtinatus, cum 17
p. 12. ætatis annum nondum ſuperaſſet, Præfectum iſtius Comitatus, quod Patrem contra fidem datam carceri incluſiſſet, fuſtibus multavit. Hinc profugus nomen dedit militiæ, & claſſi impoſitus eſt, qua Gades Angli petebant, unde cum ceteris re infecta rediit. Inde Rupellanæ expeditioni interfuit; & hoc quoque bello compoſito, per decennium ferme Batavis militavit, ſed cum Magi-
15. ſtratus Dordracenus ſibi cognitionem in milites ejus arrogaret, & Auriacus civibus faveret, de injuria queſtus, miſſionem conti-
19. nuo efflagitavit. Redux in Angliam, Subtribuni munere a Comite Leiceſtriæ ornatus, Scotos, Hibernosque rebelles, mox Tribunus,
23. repreſſit, revocatusque in Angliam ſuſpicionem Regis, ac ſi Parliamento faveret, a ſe amovit. Creatus inde Major militum

Præ-

Præfectus, in obsidione Nantvici a Parliamentariis captus, &
carceri Londinensi est inclusus. Ibi per quatuor annos detentus, p. 25.
& a Parliamento frustra sollicitatus, fidem in Regem sancte ser-
vavit, donec & Regis & Parliamenti jussu adversus Hibernos 29.
militandi provinciam obtineret. Rege inter hæc nefanda cæde
peremto, justa indignatione in Scotos commotus, Cromwellio 39.
duce in bellum Scoticum est profectus, eique adeo se probavit,
ut Cromwellius illi soli regiminis curam in Scotia crederet.
Classi postea præpositus, binis præliis Batavos superavit; ac Scotos 50.
denuo rebelles subito imperata facere coegit. Rebus post mortem 63.
Cromwellii undique turbatis, cum Jo. Greenvillius & Nicolaus 93.
Monkius pararii a Rege clam ablegati essent, Noster omnibus
rite pensitatis, alto cuncta silentio premenda ducens, animum a
Rege alienum fingebat, pecuniæ interim & militi colligendo,
utcunque res ceciderit, intentus. Inde rerum facie paulo mutata,
libertatem Parliamenti & jura Populi se defensurum publice 128.
edicit, urbes munitas Viris sui studiosis credit, suspectos amovet, 167.
aut carceri mancipat, rejectisque vanis adversariorum promissis,
consilium de Rege restituendo celans, iter cum exercitu rebus
bene ordinatis *Coldstrema* ingreditur laboris periculique plenis-
simum, & copiis *Fleetwoodo* a Senatu Anglico, prout postula-
verat, exire jussis, Londinum milite suo occupat, ac odio civium 233. 257.
in adversarios concitato, a Parliamento huc usque exclusos re-
vocat, ab eodemque rei militaris & maritimæ imperium sibi 268.
conciliat. Summam tamen rerum sibi oblatam magno animo
respuit, & Pricii ac Greenvillii suasu, grande illud arcanum 191. 295.
tanta prudentia occultatum, quod jampridem animo agitaverat,
aperit, atque autoritate Senatus Regni, summo omnium plausu 325. 330.
Carolum II Regnis avitis reddit. Dux inde Albemarliæ creatus,
per totum luis pestiferæ tempus Londini substitit, indefessa re- 364.
rum publicarum cura aulæ, egenis munificentia singulari, per-
carus. Classi Præfectus A. 1666 contra Batavos viribus longe su- 375.
periores prœlio triduano pugnans haud inferior discessit; imo
Ruperto Principe in auxilium adventante, Batavi cedere victo-
ribus Britannis coacti. Paulo post Batavi haud minore clade 386.
affecti, intra portus se recepere, *Holmio* interea urbem *Bran-* 395.

p. 412. *darin* ac naves 150 spoliante aut comburente. Obiit Monkius
414. hydrope 3 Januar. 1670 anno ætatis 61 superato; cadaver ab
amicis Ægyptiorum more aromatibus conditum, sumtu publico,
418. solenni pompa funeris, summa omnium comploratione, Regio
tumulo est illatum. Quæ tanti Viri indoles fuerit, in fine libri accurate exponitur.

CHRISTIANI BERNHARDI ALBINI SPEcimen Anatomicum, exhibens novam tenuium hominis intestinorum descriptionem.

Lugd. Batavorum, apud Henricum Mulhovium, 1724, 8.
Plag. 7 dimidiat.

IN Specimine hoc Anatomico, summis in Medicina honoribus adipiscendis destinato, id agit Clariss. Albinus, ut tenuium intestinorum tunicas, vasorum arteriosorum & venosorum ad has iter, per eas distributionem, finem ultimum & actionem exponat quam accuratissime. Quæ de tunicis intestinorum tenuium commmentatus est Autor, brevius recensebimus, ex quibus haud obscure judicare licebit, qua industria reliquum absolverit pensum. Tunicæ numerantur quinque, quarum extima, communis dicta, a peritonæo ortum ducit; postquam enim hoc propter lumborum vertebras in duas lamellas, per planas superficies sibi accumbentes & unitas, divisum, mesenterium formavit, in confinio jejuni & ilei dehiscunt utræque lamellæ, cylindricum intestinorum canalem ambiunt, & supra eundem sibi mutuo occurrunt & continuantur; nisi malis dicere, unam lamellarum mesenterii intestinum conscendentem, circumeuntem, & ab altero latere descendentem continuari alteri, seu illam potius ipsam esse. Unde fit, ut hiatui secedentium mesenterii lamellarum e regione opposita quantulacunque intestini pars minime hoc involucro tecta reperiatur. Adhæret hæc tenuis & densa membrana intestino prope mesenterium, non nisi leviter tantum, mox paullo arctius, tandem arctissime; ita ut in adultis minime, in fœtu arte tantum a subjectis separari possit. Secunda, seu cellulosa Ruyschio dicta, itidem mesenterii est propago. Continet scilicet hoc intra suas laminas materiam quandam mollem, teneram,

ram, ſequacem, quæ immiſſo flatu in ingentem cellularum abit numerum. Atque hæc materies replet omnem illum hiatum, quem lamellæ inteſtinum conſcendentes reliquerant, & terminatur digiti transverſi circiter a meſenterio diſtantia, nec totum inteſtinum ambit. Accipiunt hæ cellulæ & aſſervant pingue ex arteriis ſecretum, quod fibras muſculoſas ſubjacentes lubricat. Et licet pars inteſtinorum ſuperior a meſenterio averſa, ad quam celluloſa hæc tunica non pertingit, ob ſenſibilem magis muſcularem actionem ejusmodi pinguedine majori jure indigere videatur, hujus tamen defectum ſuperſtratum omentum pingue largiter compenſat. Tertium, quod ſequitur, involucrum ex duplicis ſeriei muſculis exiguis conſtat. Externa ſeries longitudinalium eſt, qui parallelo ſitu per totum inteſtinorum ſyrma exporriguntur; ſed non ubique. Nam collocantur tantum in oppoſita meſenterio inteſtini ſede; digiti transverſi in his, pollicis in aliis, latitudinem occupantes. Adhærent firmiter communi tunicæ, non intercedente celluloſa; quin & ubique ſubjectæ ſeriei annularium muſculorum innectuntur. Neque etiam continuo quaſi filo per totam inteſtinorum longitudinem ducuntur, ſed poſtquam paullulum ſpatii confecere, ſtatim ad interiora velut inflectuntur & abſorbentur, evaneſcente ſic confeſtim ulteriori eorum progreſſu & emergentibus quaſi in ipſo illo loco iterum aliis. Harumque fibrarum miniſterio in rectitudinem coguntur inteſtina. Internam ſeriem annulares conſtituunt, quæ tenues quamvis, priores tamen craſſitie & copia multum ſuperant. Sunt hi innumeri muſculi, inteſtinum ambiendo in ſe redeuntes, hinc orbiculos, forſan etiam ſpiras, formantes, juxta ſe invicem arcte appoſiti. Et ab his mirabilis ille lumbricalis, periſtalticus dictus, motus inteſtinorum dependet. Huic ſtrato muſculoſo ſubjacet quarta tunica, per cujus telam raram vaſa ſanguifera innumera denſiſſima ramificatione producuntur; quæ quidem cum Williſio nervea dici poteſt, non, quod ex nervis ſit conflata, ſed quod corpus conſtituat album & exangue: quia vero adacto flatu tota in mirabilem cavernularum & inextricabilem texturam confeſtim explicatur, tunica cavernuloſa aut celluloſa altera & interna nuncupanda venit, in eo ab externa

Bononiæ, apud Succeſſores Benatii, 1720, 4.
Alph. 3 plag. 10.

IGnorabat Cl. Autor, Ephemerides a Cel. *Manfredio* prelo fuiſſe ſubjectas, cum de ſuis edendis cogitaret. Etſi vero, cum iſtæ prodiiſſent, ſuarum edendarum conſilium mutaſſet; ab ipſo tamen *Manfredio* ſe adduci paſſus eſt, ut ne eas premeret. Suadebat autem *Manfredius* editionem, tum quod juxta alias tabulas eſſent computatæ, quam quas ipſe condiderat, tum quod ad plures annos extenderentur. Locus unius planetæ non niſi ſemel exprimitur. Unde conſtat, Autorem in aliis tabulis *de la Hire*, in aliis *Streetii*, in aliis vero *Flamſtedii* fuiſſe uſum, quamvis non indicet, in quibus his, in quibusnam vero iſtis vel illis tabulis fuerit uſus. Introductionem vulgo ephemeridibus præmitti ſolitam omittit, cum inconſultum duxerit ab aliis iterato inculcata repetere. Nec in his Ephemeridibus comparent typi eclipſium ſolarium atque tranſitus Mercurii ſub Sole, neque intimi Jovis ſatellitis immerſiones atque emerſiones ab umbra illius, aut Lunæ appulſus ad inſigniora ſidera, cum familiaribus negotiis impedito ad talia addenda non fuerit otium. Quamobrem optandum, ut Cel. *Manfredius* Ephemeridum ſuarum continuationem non negligat, qui iisdem inſeruerat, quæ in *Ghislerianis* deſiderantur. Ceterum *Ghislerius* fretus hypotheſi *Caſſini*, quod Cometa, qui A. 1702 apparuit, idem ſit cum Cometa A. 1668 & olim quoque ab *Ariſtotele* obſervato, ejus A. 1736 reditum prædicit. Eum ab Aquario egredi debere & per cetum transeuntem ad Eridanum perventurum affirmat. In præfatione addit prædictionem alteram *Caſſini* de Cometa A. 1783 apparituro, ex hac hypotheſi, quod Cometa A. 1680 idem ſit cum *Tychoniano* A. 1577. De ea tamen ſubdubitat, cum ipſi Cometa A. 1680 & 1577 non videatur idem. Immo alia adhuc prædictionum exempla commemorat, v. gr. quod juxta *Whiſtonum* Cometa A. 1751, juxta *Hallejum* A. 1758, A. 1790 & A. 1747 compariturus ſit. Defendit in eadem præfatione ſiderum influxum, ſed eum, qui ab actione luminis proficiſci poſſit.

ILLUSTRIS

ILLUSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI THEOPHANIS, Archi-Episcopi Plescoviensis & SS. Synodi V Præsidis &c. Disquisitio Historica bigæ quæstionum, quarum 1) quibus de causis & quo sensu Imperatores Romani tam ethnici, quam Christiani, appellati fuerint Pontifices sive Archierei gentilis religionis? 2) num Christianæ religionis summi Imperantes dici possint Episcopi & Archierei, & quo sensu?

Petropoli, 1721, d. 7 Jul. in 4.

Plag. 4.

Libelli hujus, lingua Russico-Slavonica exarati, Autor gravissimus, missa vocis Pontificis evolutione, quam Philologis incertam relinquit, potius de origine & officio Pontificum, eorumque diversitate sibi dicendum existimat. Originem ex Livio refert ad Numam, Romanorum Regem, qui ad reprimendam populi feritatem sacra circa cultum Deorum introduxerit, variisque sacrificiis & ceremoniis, Sacerdotibus item & Vestalibus Directorem, sive Pontificem, præfecerit. Porro refert, subsequentibus temporibus multos simul extitisse Pontifices, 4, 8 & plures, observante Bosio in antiquit. vel de Pont. c. 1 tom. 3: eorum autem semper unum fuisse Maximum, quem Scriptores Græci dixerint *Archiereum*, ut idem Bosius ex antiquis nummis ostendit. §. 1.

2. Officium vero summi *Archierei* fuisse, sacra peragere, & Sacerdotes æque ac seculares personas in rebus spiritualibus regere cum potestate: illud commune eum habuisse cum ceteris, hoc autem sibi proprium. Qua potestate Augustus Imperator præditus libros supposititios numero 2000 comburi jusserit, teste Suetonio cap. 31 Aug. Alia potestatis Pontificiæ specimina, nec non res & causas eidem subjectas, vid. ap. Liv. l. 37 c. 51, Valer. Maxim. l. 1 c. 12, Ovid. l. 3 Fast. d. 6 Mart. Tacit. annal. l. 3 c. 10, 15, 38.

3. Magnam ejus potestatem hisce privilegiis munitam fuisse, 1) quod Summus Pontifex non debuerit stare coram Senatu, neque populo rationem officii reddere; 2) quod unus fuerit Summus, non habens sibi parem sive Collegam; 3) quod Pontificatus

catus ejus duraverit ad finem vitæ. In tali poteſtate tamen Sum-
§. 4. mo Pontifici certos limites fuiſſe poſitos. Quamvis enim nulli judicio fuerit ſubjectus, attamen permiſſum fuiſſe ab illo provocare, vel ad collegium minorum Pontificum, vel ad totum populum. Nec liberum fuiſſe Pontifici Italia exire, aut habitare inædibus privatis, nec eum poteſtatem habuiſſe bellum indicendi aut cohibendi. Inquiſiviſſe autem in leges a Senatu & populo latas, ſintne Diis contrariæ, & ſi tales, iis interdixiſſe. Hoc eum non poteſtate Imperatoria, ſed didaſcalica, nomine Deorum conſcientias obligando, feciſſe, aliis inconſultis. Quod autem quidam ex Cic. l. 2 de nat. Deorum & l. 2 de leg. velint colligere, bellum inconſultis Pontificibus illicitum fuiſſe, minime probat Noſter, cum loca
5. hæc ad Augures potius ſpectent. Hiſce præmiſſis, cauſas, propter quas Imperatores Pontificis nomen aſſumſerint, facile intelligi poſſe putat, ſcil. 1) quod Pontifex nullius judicio ſubjectus eſſet; 2) quod unus tantum fuerit isque ſummus; 3) quod obſervarit leges, ſique illegitimæ eſſent, interdixerit; 4) Quod dignitatem illam perpetuo retinuerit. Has prærogativas valde conveniſſe Monarchis, & ſine illis Imperatoriam poteſtatem admodum infirmam multisque impedimentis obnoxiam fuiſſe. Obiter hic Autor monet, nomen & dignitatem Imperatoris olim non involviſſe Monarchicam poteſtatem, ſed talem, quæ eſt belli Ducis, ſeu Campi Mareſchalli: poſtea autem hoc nomen commune eſſe deſiiſſe, & Monarchis tributum, non quibuscunque, ſed multorum regnorum Dominis, qualia ſint Ruſſicum, Turcicum, Sinenſe, Indorum. Et quamvis nonnulli Rom. Cæſarum Imperatores dici nollent, ut Tiberius Claudius, apud Sueton. attamen ipſos æque ac alios variis artibus nomen Pontificis, ut ab omni impedimento in abſoluta Monarchia eſſent immunes, ambiviſſe.
6. Eosdem porro obſervat vinculis, quibus Pontifices §. 4 obligatos diximus, minime conſtrictos fuiſſe. Sicut enim prærogativis & immunitatibus illorum in commodum ſuum uſi ſint, ita & obligationibus ſe abſolviſſe, v. g. non licuiſſe iis tanquam Pontificibus exire Italia, licuiſſe tamen ut Imperatoribus. Ex quo liquere fatetur Autor, Pontificatum maximo adjumento fuiſſe
7. Imperatoribus ad ſuſtinendam Monarchiam. Quod alterum
prioris

prioris quæstionis membrum attinet, scil. quod Imperatores non solum titulum, sed & ipsum Pontificum officium obierint, Noster exemplis Gentilium Imperatorum constare censet ex Suetonio, Plinio, Tacito, ad quos & Bosius provocat. Idem & exemplis §. 8.
Christianorum Imperatorum, gentilis quoque religionis Pontifices se appellantium, comprobat ex antiquis lapidibus & Servio Scriptore. Necessitate vero quadam ad hoc impulsos fuisse Imperatores, ut nimirum tali titulo conspicui ethnicis potestate pol- 9.
lentibus & Magistratus gerentibus præpollerent, exemplis pariter declarat. Neque tamen Imperatores Christianos sacris ethnicorum officiis in fanis eorum functos esse, id quod vel Episcopi autoritate valentes non permisissent, sicut Ambrosii, Theodosium redarguentis, exemplo manifestum sit. Ad objectionem, piacu- 10.
lum videri, quod Imperatores illi assumserint ethnicum Pontificis titulum, respondet: Pontificiam illam potestatem a Sacerdotali functione diversissimam & mere politicam fuisse, & spectasse tantum leges & statuta, sintne Deo aut publico commodo adversa, an minus; ubi allegatur Naemanis exemplum. In altera, quam 11.
Autor examinat, quæstione primum nomina Episcopi & Archierei explanat. Episcopatum in se nec dignitatem nec potestatem, sed officium significare ait inspectoris, nempe curatoris cujuscunque rei, profanæ quoque. Ab Apostolis autem Ecclesiæ 12.
Pastoribus olim tributum fuisse, Actor. XX & alibi. Sequentibus temporibus, discriminis ergo, majoribus Pastoribus relictum. Ex quo apparere dicit, Episcopatum Pastoribus competere non secundum Sacerdotium, sed debitam inspectionem & observantiam Ecclesiæ. Nomen autem Archierei afferit proprie in- 13.
volvere Sacerdotalem functionem, & *Hiereum* quidem Sacerdotem, *Archiereum* vero rectorem Sacerdotum denotare, quæ nomina nullis aliis officiis profanis, ut Episcopi nomen, tributa fuerint. Et quamvis omnes fideles Christiani dicantur Sacerdotes 14.
1 Pet. II, 19 &c. attamen minus proprie aut excellenter ita dici; Archierei autem nomen nunquam connotare præeminentiam & potestatem prælaticam in alios Sacerdotes, uti nec Pontificis. Hisce monitis Illustrissimus Autor clarum facit, Principes se posse 15.
Episcopos appellare, ob supremam rerum inspectionem, sicut

 & olim

& olim Homerus Hectora dixerit Episcopum Iliad. l. ult. & pastorem populi l. 1.
§. 16. Specialius vero quæritur, an Christiani Imperatores possint dici Episcopi? Et respondet Noster, utique dicendos Episcopor. Episcopos: Imperatorem enim simul Autocratorem esse & supremum suorum Inspectorem & Curatorem. Qua de re provocat ad Sermonem A. 1718 Domin. Palmarum a se pro concione habitam. Et si quis objiciat, Imperatorem quidem habere potestatem Episcopi, sed non dici Episcopum, respondet, posse Imperantem nomen assumere, quodcunque ei competat. Qua occasione fusius differit de nominibus propriis & communibus dignitatum, & Imperantem observat habere potestatem in Medicos, Architectos, Geometras, sed non statim dici Medicum sui populi vel Architectum formæ Reipublicæ, nisi improprie & in quantum conveniat.
17. Afferuntur quoque in hanc rem exempla clarorum scriptorum, quos inter princeps Eusebius Constantinum M. in vita ejus L. 1 cap. 44 appellat communem omnium Episcopum a Deo constitutum, & l. 4 c. 24 Constantinum testatur se ipsum nominare Episcopum: *Vos quidem in rebus Ecclesiæ internis Episcopi: Ego vero in rebus externis Episcopus a Deo constitutus;* nempe quia is templis idola ejecerit, sacrificiis interdixerit, diem Dominicum sacrum haberi jusserit. Et hac ratione eum asserit Episcopum dici, non ob regimen politicum, sed Ecclesiasticum, adeoque per res Eccl. externas indigitari supremam rerum spiritualium curam, regulas, canones, conciliorum convocationem, jurisdictionem & disciplinam Ecclesiasticam in Episcopos & totum Clericorum populique totius gregem; citatur & Socrates in Præf. l. 5. Per internas autem Ecclesiæ res illum significasse visitationes Ecclesiarum, doctrinam & disciplinam minorum pastorum, dijudicationem in Conciliis & explicationes dogmatum.
18. Tametsi & nonnunquam Constantinus M. sibi derogasse legatur, v. g. in Epist. ad Eccl. Alexand. hoc tamen humilitati ipsius tribuendum, conf. Euseb. l. 3 de vita ejus c. 17, it. 10, 12 & 22, & l. 1 c. 44.
19. Quamvis vero in singulari sensu, quo nomen illud quandoque administrationem muneris Sacerdotalis significet, qualis in V. T. sacrificiorum & in N. T. Sacramentorum sit, & in specie incruenti sacrificii, ea tamen minime spectare

ſpectare ad ſummum Imperantem, niſi ordinatus fuerit, atque ita hæc neutiquam illi ſecundum poteſtatem Imperatoriam, ſed vi ordinationis, per manuum impoſitionem factæ, competere. Tametſi enim *Melchiſedeci* exemplum produci poſſit, attamen ſemper diſtincta officia fuiſſe, ſacra facere & regnare, & prorſus incongruam Regibus eſſe Sacerdotis functionem. Poſterioris §. 19.
quæſtionis alterum hinc ſolvitur membrum. Nimirum cum quisque Chriſtianus propter ſpirituale Sacerdotium, id eſt, propter quodcunque exemplar verarum virtutum ſit & dicatur Sacerdos, quemvis etiam ſummum Imperantem non ſolum Sacerdotem, ſed & *Supremum ſive Archiereum totius Chriſtianitatis* dicendum exiſtimat. Non obſtare cultum Conſtantini M. in paſchate apud 21.
Euſebium; nec acclamationem Epiſcoporum ad Imper. Marcia- 22.
num in Concilio Chalced. Seſſ. 6 circa fin. neque appellationes 23.
Sacratiſſimi Cod. Juſt. it. *Divi*, Conc. Chalc. Seſſ. 5 § 450, 446, 447, Seſſ. 6 §. 487, Seſſ. 5 circa fin. neque divinarum Epiſtolarum, aliasque, verum hæc omnia metonymice dici, prout v. g. bene- 24.
factor dici poſſet parens; Rex, peſtis tempore ſubditis proſpi- 25.
ciens, Medicus; & quo ſenſu Epiſcopi Marcianum Imperatorem 26.
novum Paulum vel Davidem nominaverint, & ipſi Ruſſi Vladimerum Apoſtolum dicere conſueverint. Tales titulos ergo non 27.
functionem & ipſum munus Sacerdotii ſignificare, ſed ob alias rationes datos fuiſſe. Ita ſummos Imperantes dici Sacerdotes, eo quod ſint inviolabiles, Liv. l. 3 c. 55, Cic. in Catil. 2, & Græcis illos dici Divos, numina, & apud nos Sacratiſſ. Majeſtatem Regiam, & quæ ſunt alia. Atque hic Autor Romanorum Pontificum igno- 28.
rantiam perſtringit, qui neſciverint nimirum veras rationes, propter quas ſacratiſſima Majeſtas Cæſar. Roman. dicta fuerit. Poſtquam enim ſibi aliisque perſuaſerunt, quaſi Imperator conſors eſſet Ordinis Sacerdotalis, membrum & ſocius Cleri, hinc Imperatorem ſubinde auſi ſunt Diaconi voce compellare, quæ res poteſtati ipſorum maximo fuit adjumento, quandoquidem Imperatores ex ſancta ſimplicitate titulum hunc minime repudiarunt: quam in rem affertur exemplum Sigismundi Imper. qui in ipſo Concilio Conſtantienſi A. 1414 feriis Natal. Papæ ſervivit, officio & habitu Diaconi, vid. Edit. Antwerp. Concil. Cariolani circa

 finem.

finem. Porro Autor de ridiculis immo execrabilibus ceremoniis, in conventu Papæ & Imperatoris, in processionibus eorum, in mensa &c. servandis, ex libro ceremoniali nonnulla refert, ubi tamen monet, dignitati Imperatoris parcitum esse quodam modo, dum interdictum, ne culinam intret Imperator, quod id dignitati ejus minus conveniret. Tantum scilicet honoris Imperatori
§. 21. relictum. Orientalis quoque & speciatim Byzantinæ Ecclesiæ ceremoniæ leviter attinguntur, ubi singulari honori cedere fatetur Imperatori, quod secundum Can. Concil. Trullani, soli e Secularibus ad altare accedere liceat; quod tamen nullum præbere argumentum possit functioni Sacerdotali. Ex Georgii quoq; Codini libro ceremoniali refertur, Imperatoris esse, in publicis processionibus præcinere, cum is habendus sit pro Deputato Ecclesiæ. At nec cantare in publico cœtu, vel hymnos componere, esse peculiare Sacerdotis officium, Noster demonstrat. Hæc, ut cetera omittamus, paulo fusius, prout ad nos e Russia e libro Russico idiomate consignato excerpta pervenerunt, benevolo Lectori invidere noluimus, cum vel hinc patere arbitremur, *non adeo obtusa gestare pectora Russos.*

PLENA ET SUCCINCTA INFORMATIO DE Statu totius Controversiæ, quæ de Autore Libelli de imitatione Christi inter Thomæ Kempensis, Canonici Regularis, & Johannis Gersenis, Ord. S. Benedicti Abbatis, Patronos jam a centum annis agitatur, ubi simul utriusque partis Argumenta juxta leges Artis Criticæ expenduntur, Autore R. D. EUSEBIO AMORT, *Eccles. Colleg. ad S. Crucem Pollingæ Canonico Regulari, Bibliothecario ac SS. Theologiæ Profess.*

August. Vindel. apud Ant. Bon. Bissoni, 1725, 8.

Alph. 1.

MOta iterum est superiori anno de Libelli de imitatione Christi vero Autore controversia, edito quippe Augustæ libro sub titulo: *Joannis Gersen de Canabaco, Ordinis S. Benedicti Abbatis Vercellensis, liber de imitatione Christi, studio R. P. Thomæ Erhard*

Erhard, *Benedictini Wessofontani*, cujus libri Editor inter alias rationes, cur *Thomæ Kempensi* librum abjudicet, hanc affert in præfatione, quod liber ille MSptus in Bibliotheca Canoniæ Rottenbuchensis jam Seculo XIV atque adeo ante Thomam Kemp. certo certius exaratus dicatur asservari. Huic igitur se opposuit Noster, qui non solum illius argumenta retundere, sed & totius controversiæ statum ac historiam texere, in animum induxit. In septem itaque partes totam distribuit exercitationem. Pars I animadversiones sistit in præfationem recentissimi illius Editoris, qui libros de imitatione Christi *Joh. Gerseni* vindicarat. Et quia is tria in præfat. egerat, 1 ut usum libri doceat, 2 usum suarum concordantiarum commendet, & 3 librum Gerseni vindicet, Noster singulis momentis quædam opponit. Utilitatem nempe libri nimis evehi dicit, & ab illis, qui Romanæ Ecclesiæ non sunt dediti, non omitti nomen Autoris, quod Editor ille dixerat, ostendit ex ed. Londinensi, & Actis nostris. Alia, quæ in ejus assertis castigat, transire cogimur. Concordantias vero Editoris illius, quibus indicare voluit, libellum illum in locos communes a se digestum, ut de quavis materia statim in promptu sint congruæ sententiæ, ex Elementis Christianæ perfectionis, Dillingæ 1626 editis, confectas, putat. Quoad tertium tandem Præfationis momentum, strictim ad singula Adversarii sui argumenta respondet. P. II Historiam controversiæ hujus sistit. Ubi in fronte statim Noster observat, quod libri de imitatione Christi nullum MSC. ante Sec. XV exaratum existat, quod quidem notam ætatis adscriptam gerat; quæ vero e Sec. XV habemus, jam Bernhardi, jam Gersonis, Cancell. Paris. jam hujus Gersenis, ut plurimum vero Th. Kempensis nomen præferant. Sed cum Th. Kempensis, A. 1379 natus, A. 1471 denatus fuerit, mox anno sequente 1472 docet sub ejus nomine primam & deinceps CIII alias editiones prodiisse; ac tandem A. 1604 dubium moveri incepisse, an liber hicce sit Thomæ nostri, in libro Hispanico: *Apparejos para administrar el Sacramento de la Pœnitentia*, cujus Autor Cajetano est Petrus Manriquez, Nostro autem vel Josephus Creswellus, Anglus, vel certe Guil. Batteus, Hibernus, quem, ut negaret, libros hosce de Imit. Christi esse Thomæ Kempisii, commovit, quod

p. 3. 15 sqq. 26 sqq.

quod hi libri a S. Bonaventura diu ante Kempisii mortem fuerint citati. Rossignolius vero dein in Collegio Aronensi invenit MSC. cui nomen Joh. Gersen fuit inditum; cui se Rosweidius 1615 opposuit. Sed anno sequenti 1616 Const. Cajetanus librum hunc sub Joh. Gessenii nomine edidit, addita Diss. contra Rosweidum, qui cum Cajetano 1618 & 1626 scriptis certavit. At 1638 Valgravius in nova libri editione non tantum Joh. Gessenium Abbatem Vercellensem Autorem dixit, sed & tres MSS. Codices & ed. Venetam 1501 pro Gersenio produxit. Contra Fronto 1641 pro Kempisio militabat. Et, quibus id negotii dederat Card. Richelius, eruditi unanimes censebant, Codd. MSS. a Benedictinis oblatos adulterinos esse; Sirmondus tamen adhuc alium Cod. MSS. Kempisio, ut putabat, antiquiorem invenit. Varii deinde eruditorum observati sunt conflictus, donec 1652 Parliamentum Parisin. Kempisii partibus accederet. Benedictini interim Codd. MSS. alios conquirunt, & Archiepiscopo Paris. offerunt: eandem quoque industriam in colligendis antiquis Codd. MSS. 1681 testati sunt Canonici, Kempisii patroni. Verum 1687 Critici Paris. Codicem MSS. Aronensem, qui controversiæ originem dederat, quemque Mabillonius ex Italia attulerat, haud depravatum judicabant. Tandem Richardus Simon 1710 pro Kempisio intercessit. Huc adductam controversiam Autor noster ita deinceps pertractat, ut P. III ad argumenta, contra Kempisium adducta,
p. 39 sqq. respondeat, nimirum MSS. Rottenbuchense aliaque non esse antiquiora Kempisio: nec ex collationibus S. Bonaventuræ, nec ex verbis Thomæ Aquinatis cum libro de Imitatione Christi convenientibus, nec e silentio Festi corporis Christi Sec. XIII instituti, nec ex Autographo Kempensis Antwerpiensi, nec e judicio Archi-Episcopi Parisini, nec e nomine Monachi, quod Autor libri de Imitat. Christi sibi tribuit, nec e stylo, aliisve in contrarium allatis argumentis, inferri posse, hunc librum non esse Kempisii.
123 sqq. P. IV argumenta contra Joh. Gersenium pugnantia expendit, e.g. Germanismos librorum de Imitatione Christi, qui Germanum Autorem probant: & mentionem initiorum congregationis Windshemensis, quæ tempore Kempensis demum cœpit. P. V
167 sqq. argumenta, quæ pro Joh. Gersen pugnare videntur, ex autoritatibus

tibus & MSS. doctorumque Virorum testimoniis petita, contulit. P. VI autem argumenta, quibus Noster conjecturam facit, genuinum Autorem esse Thomam Kempensem, splendide in scenam producit: nempe testimonia XII Virorum celebrium, tempore Kempisii viventium; MSS. Codd. XXX, Thomam pro Autore agnoscentes: editiones CIII usque ad annum 1616, stylum singularem, & Autores CLXXX, qui pro Thoma Kempensi decernunt, Pars tandem VII documenta exhibet, e quibus argumenta pro Thoma Kempensi desumta sunt, videlicet duo testimonia Gasp. Zeilleri de Codd. Augustanis, testimonium Notarii de Cod. Lovaniensi, Instrumentum Parisinum 1671, Naudæi testimonium, sententiam Paris. 1652, Launoji testimonium, & denique exemplar Cod. Polingani.

p. 187 sqq.

232 sqq.

D. ERNESTI JOACHIMI WESTPHAL DE Fatis atque usu studii Juris Feudalis in Germania Meditatio pragmatica.

Wismariæ & Sundii, imp. Sam. Gottlieb Lochmanni, 1725, 4. Plag. 9.

CUm ante biennium Consultiss. Autor, instituta cum illustri quodam Saxoniæ nostro JCto per literarium commercium Disquisitione, super natura feudorum provincialium in Ducatu Megapolitano, vel maxime Doctorum in Jure clientelari provinciarum Germaniæ altum silentium, tum & dissensus ac perturbationes in Jure Feudali Longobardico applicando animadverteret, excutienda duxit fata studii Juris Feudalis apud Germanos, fatorumque rationes accuratius inspiciendas esse, quo ex iis pariter, atque ex historia Feudali Germaniæ, plenius de Jurisprudentiæ Feudalis tantis difficultatibus, discriminibus, dubitationibus involutæ, ac pejus habitæ causis constare posset. Quandoquidem vero plerique Germaniæ JCti eo peccant, quod vel jura Longobardica solum curent, atque de iis in usum deducendis contendant, vel ea Juri Feudali Germanico admisceant, deque diversis adeo juribus in unum cogendis laborent, eam Noster imprimis operam dedit, ut originem *feudorum Imperii*, der Reichs-Lehen, & *feudorum provincialium Germaniæ*, der Landsäßi-

gen Leben, ex idoneis genuinisque monumentis eruendo, veram Juris Germanici Feudalis indolem, ſimul & autoritatem uſumque practicum Juris communis Longobardici in foris Germanorum ſolertius declararet. Quocirca duplex utiliſſimi hujus opuſculi argumentum, nempe unum, *de ſtudii Juris Feudalis fatis, utilitate, neceſſitate atque pragmatico uſu*, alterum, *de Feudorum atque Juris Feudalis in Imperio Germanico, ejusdemque provinciis, hiſtoria.* Quodſi ſtudii iſtius fata ſint altius repetenda, Noſter obſervat olim Juris Feudalis tractationem valde infrequentem in Germania fuiſſe, ac Seculis XIII & XIV eam vel in Jure Canonico appendicis loco perfunctorie ſuſceptam, vel ad argumentum juris emphyteutici rejectam, & Codicis Libro quarto velut adglutinatam eſſe, ſolumque lectionibus nundinalibus & ſabbathinis, ut horis ſubciſivis ac feriatis temporibus, juris clientelaris doctrinas, velut minoris momenti res, explicari conſueviſſe, maxime Seculo XV. Poſthac felix illa ceteroquin JCtorum humaniorum ætas parum lucis attulit ad Jus Feudale in Imperio & provinciis Germaniæ, quippe quod domeſticum, a Germanis populis dictum ſcriptumque, non niſi inepte ad juris Longobardici rationes revocari potuit. Ac recentius ævum quoque corruptam omnino & confuſam juris beneficiarii doctrinam tulit: ubi Noſter tum alios juris Longobardici autores, tum imprimis *Henricum a Roſenthal* vehementer reprehendit, quod hic in ſpiſſo libro, nec niſi per modeſtiam *Epitomes* nomine inſignito, omnia illa, quæ juris Longobardici plaſtes & compilator inſtar imperiti figuli in unum chaos retulit coegitque, ſine ulla cura patriæ & Reipubl. in qua ſcripſit, debita, ſine ullo temporum, rerumpublicarum, finium atque judiciorum diſcrimine applicare ſtuduerit ſategeritque ad curias Germaniæ feudales, quæ innumeris quidem paraſangis diſtent a foris Longobardorum. Sed quæ fatorum talium cauſæ? Primum quidem infrequens in Germania Juris Feudalis tractatio non certe doctoribus, ſed indoli Germaniæ, juriumque atque feudorum naturæ imputari debet. Quid enim opus fuerit peculiari ſtudio, cum vel nulla, vel rariora medio ævo exiſterent feuda provincialia, eodem, quo hodie, oblationis vel dationis vinculo cohærentia, cum ea prorſus eſſet veteris Germaniæ facies, quæ hodienum eſt

eſt apud Friſios, Holſatos, Polonos, ut nobiles milites haberentur, non Vaſalli, ſed ſubditi? Dolendum, hic deficere omnino JCtorum in origine feudorum atque Juris Feudalis in Imperio & provinciis Germaniæ, ſeorſim, in ſingulis regionibus & principatibus, inveſtiganda ſummopere neceſſariam induſtriam, omnibus primos ac generaliores feudorum natales inquirentibus, qui eos nunc Romanis, nunc Longobardis, nunc Gallis, nunc Gothis & Saxonibus, nunc populis Septentrionalibus, nunc omnibus gentibus, nunc univerſis Germanis, nunc demum exordio mundi atque Iſraelitis adſcribunt. Quapropter non pigebit, quæ Noſter erectiori velut ingenio affert, recitare. Propior ſcilicet origo referenda eſt ad Germanos, & ſpeciatim ad Francos, qui poſtquam fixas in occupatis a ſe provinciis conſtituiſſent ſedes, militem ſuum prædiis datis ad ulteriora ſervitia, & ſub egregia beneficii ſpecie, impoſito licet ſervitutis jugo, excitare noverunt. A Francis hæc inſtituta non Longobardi ſolum & Gothi, ſed & reliquæ gentes acceperunt. In vetuſtiſſima, quam *Tacitus* deſcribit, Germania ecquis feuda credat fuiſſe, cum nec ante Seculum V fixa Germanis poſſeſſio contigerit? Verum in Germania demum ævo Franco-Carolingico feudalis indoles, eaque a transalpina illa longe diverſa, innotuit. Nam ibi nexum beneficiarium in fidelibus & curiæ adminiſtris Regum Francorum & Carolingicorum animadvertimus. Iis in beneficia conceſſa erant terræ fiſci regii, eaque feuda, ut provincialia, quæ tum *bona fiſci, fiſcalina*, ſive *bona de munere regio* dicebantur, habenda ſunt pro *curialibus, officialibus, palatinis*, ſive *miniſterialibus*. Feuda vero principatuum Germaniæ illis temporibus fuerunt *feuda Cameralia Imperii Francici*, *Cæſarea beneficia*, perſonalia atque revocabilia, idque jure belli & victoriæ, qua Carolus M. devicit ſingulos Germaniæ principes ac populos. At jam princeps eſt quæſtio, *de origine feudorum in provinciis & ſyſtemate Imperii Germanici*, quod cum extincta ſtirpe Carolingica ſub Conrado I & Henrico Aucupe coaluerit, ſola ex Germaniæ provinciis Vandalia, ſeu Slavia cum Borealis, tum Orientalis, Megapolis & Bohemia ſuæ poteſtatis diutius eſſe maluerunt, ac Megapolitani quidem demum Seculo XIV nexum Imperii in Germania plenum agnoverunt,

verunt, ſed nec abdicatis juribus territorialibus, Ducatu in feudum Carolo IV Imp. oblato, Cæſari quid dedere præter nexum clientelarem. Nunc, ſiquidem *in Imperio Germaniæ feuda vel ſunt Principatus, ſive Imperii, vel provincialia, Landſaſſiaca, ſive mediata*, apparet, *feuda Imperii Germanici* orta eſſe Seculo X, quo Principes Germaniæ, jure clientelari quodam Imperio Conradi, Henrici & Ottonum fidem dederunt, ſuosque Ducatus ac Provincias, ſalvo jure territoriali proprioque dominio, in clientelam obtulerunt. Unde ea feuda *proprietatis feuda*, non *adminiſtratoria* & *cameralia*, ſed *recognita atque oblata*, quorum liberior indoles a beneficiorum Longobardorum natura longe recedit, quamvis Imperatores ſeculis ſequentibus, & maxime Fridericus I, moribus Germanorum clientelaribus neglectis, formulam Imperii Carolingici & conſuetudines juris feudalis Longobardici induxerint. Ad *feuda Germaniæ provincialia* quod attinet, hæc ante Sec. XII ea forma, qua hodie conſtant, incognita. Prædia militibus nobilibus ac miniſterialibus in præmium a Principibus conceſſa, nec Vaſalliticum nexum conſtituere. Habuerunt Principes in territoriis tantum ſubditos, cives, atque milites nobiles, qui vel beneficio eorum prædia donationis titulo acquiſiverunt, vel adminiſtratorio nomine iisdem præfuerunt, vel allodialium præcipue fuerunt poſſeſſores. Inde, ex ſubjectionis vinculi præ vaſallagio vetuſtate, firmiſſimum Axioma: *Vaſallum ſimul eſſe ſubditum*, præcipue in territoriis clauſis, ubi plenarius obtinet Landſaſſiatus. Diutius igitur iſte rerum ſtatus in Germania fuit, usque dum ſub Fridericis ac Interregno, in iſtis bellorum ac diffidationum periculis, & creſcente procerum potentia nobiles e re putarunt eſſe, ut in bonis allodialibus vinculum clientelare Landſaſſiacum & Vaſalliticum reciperent. Longe diverſa fuit feudorum provincialium ratio, quorum *alia feudi dati*, *alia oblati* indolem habuerunt. Quamvis enim allodialia bona in feuda recognita ſubinde permultis variisque cauſis commutata deprehendantur, non tamen regulam exin licet conſtituere, nec tanta eſt, ac vulgo habetur, pro allodialibus prædiis in feudum oblatis præſumtio, quæ quidem ſtat pro feudis Imperii, non item pro feudis nobilium provincialibus, in clauſis præcipue territoriis, in

quibus

quibus territoriales domini subditis nobilibus indulsisse noscuntur prædia sub nexu vasalliticæ fidelitatis. Hæc hactenus de feudorum in Germania & speciatim in Imperio nostro origine, ad declarandam infrequentis Jureconsultorum veterum in Jure Feudali tractando industriæ causam. Scilicet ante Friderici I tempora feuda rariora fuisse vidimus, quo & ipso ævo *feudi* nomen in Germania demum usurpari cœpit. Sed ad excusandos Jureconsultos, qui non nisi in locis fugitivis & in transcursu docendum putarunt jus clientelare, Noster cognitionis historiæ Imperii atque provincialis defectum adducit. Nam ab his præsidiis ac fontibus Juris Feudalis in Germania destituti ecquid luculenti tradere potuerunt? maxime, cum & Juris Feudalis Longobardici nomen ac usus in Germaniam nondum penetrasset, quo quidem JCti sub Friderico II privato arbitrio cœperunt abuti, quippe publica receptio demum Sec. XV in Camera Imperiali facta. Porro, quod Humanistarum ævum studio Juris Feudalis minus auspicatum fuerit, tum ipsi istius ævi Critici genio, ad Jurium Germanicorum monumenta præ Romanis antiquitatibus atque literis elegantioribus nauseanti, ac, uti omnia negotia humana, ita & lites clientelares ex juris Romani Pandectis, speciatim ex titulis *de usufructu, emphyteusi, locato conducto* & ceteris horum argumentorum vicinis, definire cupienti, tum id juris Romani tanquam præstantissimi & universalis prærogativæ adscribendum est. Denique inconcinna Juris peregrini cum Jure Germanico confusio non soli Jurisprudentiæ Feudali, sed etiam Civili, ex pruritu JCtorum ac perversis studiis, evenit. At vero quam indigne actum de vasallis cum Imperii, tum provinciarum, alligatis ad regulas Jurisprudentiæ Longobardicæ, naturam feudorum recognitorum penitus ignorantis! Hinc ordinum provincialium apud Saxones, Silesios & Megapolitanos super illa doctrina & judicandi ratione graves querelæ, actorum ad collegia Academica transmissionem in causis clientelaribus propterea recusantium. Quo manifestius vero singulæ Juris Feudalis olim negligentius habiti, ac perturbate expositi rationes nostra ætate cessant, quo etiam in tanta prædiorum feudalium multitudine, quæ universam fere Germaniam beneficiariam & *Regnum clientelare* facit,

evidentior est hujus jurisprudentiæ necessitas: quo & certius de ejus utilitate ex argumentis momentosis & quæstuosis in foro constat, eo limatior ipsi cultura hodie impendenda, atque imprimis in rationes Juris Longobardici ac Germanici inquirendum est, quo genuinus Jurisprudentiæ Feudalis usus, cujus de ambiguitate ac perturbata forma vulgo querelas jactant, rectius intelligatur. Juris vero Longobardici usus in foris feudalibus Germaniæ ex historia receptionis est definiendus, atque ea ipsa ut clarior & distinctior evadat, primo investigari debet origo Juris Feudalis Germanici. Hoc agendo nobis obveniunt Franci, tanquam primi autores feudorum; Reges Francorum, ceu primi Juris Feudalis Germanici conditores, quorum capitularibus & constitutionibus de beneficiis novas leges addiderunt Imperatores Conradus II, Henricus III, Lotharius III, Fridericus I, cujus ætate privatus Autor Jus Feudale Germanicum compendiaria methodo collegit. Inde Jus Feudale Germaniæ Saxonicum, mox & in Suevia Alemannicum prodiit. Et Seculo XII præcipue ac sequentibus Principes in Germania in causis feudalibus uti cœperunt collectis regionum propriis observantiis & consuetudinibus: unde in feudalibus æque ac in civilibus promulgatæ ordinationes provinciales. Verum non nisi Melibœus nescit, plerasque e primis Juris Feudalis Germanici legibus obliteratas atque mutatas esse recentioribus, & Jus Saxonicum commune apud Saxones usum obtinere, in quantum ei Jure Electorali, aut juribus Saxoniæ specialibus non sit derogatum, hinc in singulis provinciis cognitione particularium ordinationum feudalium opus esse. Deinde excutienda est origo & historia Juris Feudalis Longobardici, cum sub Regibus Italorum, tum sub Imperatoribus Germanorum. Ex hac manifestum fiet, in Germania hoc jus vim atque autoritatem sortitum esse non nisi ex receptione, eaque tum privata, sive scholastica, tum publica, sive curiali. Illa facta est a JCtis Sec. XII sub Lothario & Fridericis, unde vulgaris ea ætate formula: nach Lehn-Recht, cujus receptionis occasiones notissimæ, puta Italicæ Academiæ a Germanis frequentatæ, & deinceps facta in Germaniæ scholas Doctorum Romanorum translatio, indeque consecuta Doctorum Romanizantium apud Germanos autoritas.

Publicæ,

Publice, Principibus non contradicentibus, in Camera Imperiali A. 1495 demum facta eſt Juris Longobardici receptio, & a fine Seculi XV ſubinde in legibus fit mentio Juris Feudalis Longobardici ſub nomine *Juris communis*. Sed facta eſt receptio ſalvis moribus feudalibus Germanorum, in Camera univerſim, non ſigillatim in ſingulis provinciis, in quibus uſum Juris Longobardici pedetentim Principes ipſi determinarunt, vel tacita, vel, quæ tamen rarior eſt, expreſſa receptione, iterum ſalvis moribus domeſticis, ſalva indole cujuscunque provinciæ. Ex his jam patet, *indolem receptionis* non eſſe excluſivam, aut correctoriam, aut quæ deroget legibus primariis ac vetuſtioribus, ſed eſſe *ſuppletoriam* legum Germanicarum ac *ſubſidiariam*, quæ Juri Feudali patrio tribuit prærogativam atque jura natalitia prioritatis; unde ſtatim concidit valor communium circa Juris Longobardici receptionem, interpretationem & probationem brocardicorum. Pariter quoque de uſu ejusdem juris in foris Germaniæ rectum formare licebit judicium, ſcilicet primo ei locum eſſe, deficientibus conſuetudinibus provincialibus in argumentis, quæ jure patrio deciſa non ſunt, deinde in illis capitibus, quæ Reip. Germ. indoli non repugnant: ſummatim, uſum juris hujus *proportionatum* eſſe in cauſis *civium*, ſeu privatorum; *certum* eſſe ex receptione, deficientibus patriæ inſtitutis; *curatum* eſſe ac *rationabilem*, qui ſub dictis conditionibus ſaltem in illis verſatur argumentis, quæ moribus genioque Germanorum apposite congruunt. Denique apparet, non dari Juris Feudalis Longobardici intra judicia Germanorum uſum, in cauſis Principum atque Imperii feudis, quippe ab indole juris communis conſuetudinarii longe diverſiſſimis, deinde in feudis provinciarum recognitis, ut & in cauſis feudalibus privatorum, jure patrio ac provinciali deciſis; imo deficientibus licet domeſticis legibus, uſum Juris Longobardici exulare in caſibus, quibus repugnat rationi atque indoli provinciarum Germaniæ. Vitandus itaque eſt in his peregrini juris abuſus, & in controverſiis feudalibus ſolicite tenendus eſt ordo eas judicandi, foris Germaniæ proprius, ita, ut primum reſpiciatur ad pacta inveſtituræ, deinde ad jura gentilitia, jura provincialia, conſuetudines Germaniæ, rationes jurium

morum-

morumque feudalium, & demum ad jura Longobardica deveniatur. Dedit Noster de ſelectis auxiliis in jure clientelari doctas meditationes in *tranſactione de adjumentis & ſelectis mediis Jurisprudentiæ Feudalis in Imperio atque provinciis Germaniæ, ſigillatim in Ducatu Meklenburgico.* Ceterum, cum Juris Feudalis Longobardici in Germania receptionem, ut ſupra diximus, ad Seculum XV retulerit, eamque hypotheſin tum ab aliis diſſentientibus, tum in ſpecie a *Cl. Philippi Balth. Gerdeſii, Profeſſoris Gryphiswaldenſis,* dubiis in Diſſertatione, *de norma judicandi leges feudales in Germania,* motis vindicaverit, minatus eſt nuper Cl. Gerdeſius ſuæ, de Jure Longobardico jam Seculo XII in Germania recepto, ſententiæ defenſionem propediem emittendam. Nos non ſine jucunditate hanc pragmaticam meditationem perluſtraſſe, longior ejus recenſio loquitur: ſed & aliam Viri Conſultiſſimi *de diſtincta practica ratione in Jure privato Romano-Germanico* commentationem, ſuperiori anno lectionibus Juridicis ac Hiſtoricis in Lyceo Ducali Roſtochienſi præmiſſam, non poſſumus non publice commendare, in qua de corruptæ jurisprudentiæ privatæ, qualis hodie eſt, facie, cauſis, ac ſpeciatim de jurium diverſorum imprudenti commixtione diſſerit, quorum malorum hiſtoriam ab origine ad noſtra tempora deducendo, de remediis deliberationem inſtituit, atque doctrinam jurium diſtinctim in Academiis peragendam commendat, tum ejus ſubſidia tam præparatoria, quam propria ſuggerit, & quæ ad genuinam intelligendi, interpretandi & applicandi Juris Romani atque Germanici rationem perducant, ſigillatim explicat, ut iſta proluſio Academica egregium inter ſcripta de juris vel docendi, vel diſcendi methodo locum tueatur.

GEORGII ANDREÆ VINHOLDI NUCLEUS Juris Naturæ, in quo hujus Juris præcipua ex dignitate hominis naturali nova & hactenus nunquam viſa hypotheſi per nexum demonſtrativum deducuntur & explicantur.

Lipſiæ, ſumptibus Heredum Friderici Lanckiſii, 1725. 8. Alph. 1 pl. 5.

Non

NOn prætereundum nobis fuit novum hoc Juris Naturæ Compendium, cujus, ut promissi, mentionem fecimus in Actis nostris Anno superiori p. 326, ubi Cl. Autoris *Notitiam Autorum Juris Naturæ* recensuimus. Quamvis autem nostra ætate deferbuerit jam illa de lege fundamentali, sive principio unico, universali, adæquato & domestico juris naturalis disciplinæ constituendo virorum subtiliora meditantium contentio, quamvis etiam haud difficulter hodie plerique admittant, parum referre, nec nisi methodi interesse, quanam ex propositione fundamentali, itemque utrum ex una, an e pluribus officia hominis deriventur, cum principium disciplinæ proprium doctrinæ causa tantum adsciscatur: bonum tamen & sua laude dignum videtur consilium, quo clarius aliquod magisque sufficiens & commodum præ ceteris, si non omnibus, certe multis hactenus jactatis, principium naturalium præceptorum quæritur. Hanc operam dum & Noster dedit, ***naturalem hominis dignitatem*** observavit primo statim intuitu & vel perfunctoria humanæ naturæ contemplatione, maximam ac præcipuam partem officiorum juris naturæ suggerere, id quod ipsum ad intensiorem meditationem erexit, qua instituta, non sine successu totius disciplinæ ex isto Principio deducendæ periculum fecit. Cum vero perpetua demonstratione uti voluerit, necessario ipsi in *prima* libri parte *de principiis Juris naturæ* agendum fuit, ubi præcipuo loco genuinam *dignitatis humanæ naturalis* indolem repræsentat. Ac eam quidem ex utriusque, qua homines sumus, partis constitutione, dotibus, facultatibus, mentis inprimis, atque ex intellectus & voluntatis viribus, inclinationibus virtutibusque, singula bona, quæ hominem eximium animans faciunt, sigillatim expendendo, latius deducit & commonstrat, quæ sit *illa persona, quam nobis ab ipsa natura impositam* Cicero dicit, *magna cum excellentia præstantiaque animantium reliquorum.* Neque tamen contentus eam hominis naturalem dignationem velut depinxisse, eandem etiam vindicare studet ab illis, qui vel omnem hominum præstantiam ad virtutem, doctrinam, ad bene gesta, nullam ad naturam referunt, vel qui naturalem hominis miseriam, infirmitatem, intellectum corruptum, inclinationes perversas, ipsamque peccati originis labem objiciunt, indeque omnem hominum prærogativam emendationi &

 cultu-

culturæ unice adſcribendam volunt. Hæc *primo capite;* cui aptiſſime ſubjungitur *alterum, de indole actionum humanarum, i. e. moralium:* nam vel his quanta mortalium eminentia inſit, nemo ignorat, qui ſe ipſum noverit. Sed *tertio* Noſter de principio juris naturæ noviter a ſe propoſito ſtabiliendo probandoque laborat, ac voluntatem Divinam quidem cauſam juris nat. primam, & principium commune doctrinæ moralis agnoſcit, ſed proprium hujus diſciplinæ fundamentum in ipſa natura humana collocandum, oſtendit; & cum naturæ conceptus hoc loco dubius paulumque obſcurior videatur, declarandi gratia dignitatem naturæ ponendam exiſtimat, eoque luculentius adhuc & propius juris natura noti principium evadere. Haud poſtremum ſententiæ ſuæ argumentum in vita & conſuetudine hominum communi obvenire autumat: nam quotidie homines, dum de injuriis, de contemtu ſui, de inique factis conqueruntur, nomen *hominis* citantes, *ſeque æque homines* eſſe, monentes, hoc ipſo vero ad dignitatem ſuam naturalem provocantes, exaudiri, & dum alicui negotio fidem interponunt, Germanos inprimis ad exiſtimationem ſimplicem naturæ reſpicere vulgari formula ſtipulationis: Ein Wort, ein Mann: deinde ipſum *nomen juris naturæ* dignitatem illam naturæ inſinuare, eandemque ut proprium ſuæ diſciplinæ principium depoſcere, monet, & Deum quoque, pœnam homicidii conſtituendo, ejus rationem ad *imaginem Dei, quam homo gerat*, i. e. ad dignitatem ipſi concreatam, manifeſto referre. Ad hanc naturalem hominum dignitatem & JCtum mentem intendiſſe, quando *Florentinus in l. 3 ff. de J. & J.* ait: *cum inter nos cognationem quandam natura conſtituit, conſequens eſt, hominem homini inſidiari nefas eſſe*: cognationem enim illam in dignitate hominum æquali conſiſtere. Cum itaque præſtantia naturæ hominum æqualis a Deo ſit, poſitionem ac legem ſummam, quæ ex ea conficiatur, omnino obligatoriam eſſe. Hanc talem effert: *Homo dignitate naturali præ brutis excellit*: indeque pleniorem propoſitionem practicam format hanc: *Talem te gere adverſus Deum, te ipſum, aliosque, tum extra civitatem, tum intra eandem, tum inter gentes, ut hominis dignitas naturalis, & inde deducta pietas, honeſtas, juſtitia, æquitas, decorumque requirit.* Huic principio nullum deeſſe ex iis requiſitis, quæ in propo-

propositione juris naturæ fundamentali exiguntur, in sequentibus adstruit, illudque adæquatum unum, verum, clarum, proprium esse, Deo, tum & homini optime convenire, non aliunde, quam ex ipsa natura humana, demonstratione egere, internam obligationem inculcare, non ab utilitate externa juris mensuram arcessere, ac demum immutabilitatem legis naturæ optime testari, multis ostendit. Jam, antequam ad specialem tractationem descendat, *statum hominis moraliter considerati*, tum naturalem, tum adventitium exponit, ejusque conditiones ex principio hactenus stabilito definit. Ipsa tractatio *quinque sectionibus* absolvitur, quarum *prima* est *de religione naturali*, & c. 1 *de existentia Dei*, c. 2 *de notitia Dei naturali*, c. 3 *de cultu Dei naturali*, tradit. *Altera Sectio* complectitur *officia absoluta*, cujus c. 1 *de statu hominis solitario*, c. 2 *de æqualitate hominum naturali*, c. 3 *de libertate hominis naturali*, c. 5 *de conservatione sui*, c. 6 *de defensione sui*, c. 7 *de cultura sui*, c. 8 *de rerum dominio*, c. 9 *de benevolentia hominis naturali*, c. 10 *de restitutione alieni*, c. 11 *de reparatione damni dati*. *Tertia Sectio* explicat *officia hypothetica tam extra, quam intra civitatem*, inde c. 1 *de jure & virtute sermonis*, c. 2 *de jurejurando*, c. 3 *de interpretatione juris*, c. 4 *de promissis*, c. 5 *de pactis*, c. 6 *de pretio rerum*, c. 7 *de contractibus*, c. 8 *de societate conjugali*, c. 9 *de societate paterna*, c. 10 *de societate herili*, c. 11 *de familia*. Succedunt *in Sectione quarta officia hypothetica in civitate*, hinc c. 1 *de origine & acquisitione imperii*, c. 2 *de potestate imperii*, c. 3 *de officio imperantium*, c. 4 *de subjectione & officio civium*, c. 5 *de renascente civium libertate*, c. 6 *de collegiis*. Denique proponitur jus naturæ *inter gentes*, *Sectione quinta*, ubi c. 1 *de officiis gentium absolutis*, c. 2 *de officiis gentium relativis*, c. 3 *de legatis*, c. 4 *de fœderibus*, c. 5 *de jure belli*, c. 6 *de jure victoriæ*, c. 7 *de jure pacis*, c. 8 *de jure sepulturæ*. In Appendice *juris naturæ cognata*, quæ & subinde ab hujus disciplinæ autoribus ipsi juri naturæ admisceri solent, puta, *licitum*, h. e. imperfecte & politice tale, *æquum*, *honestum*, *decorum* distinctis capitibus explicantur, in quantum affinitatem aliquam cum jure habent. Sed quomodo in his omnibus ac singulis demonstrandis, explicandis se gessit Noster? Hoc affirmamus, ipsum non eorum juris naturæ autorum morem se-

cutum esse, qui initio singulare aliquod & perfectum principium crepant, post in ipsa tractatione inter scribendum ejus obliti penitus videntur, ut promissam ex unica propositione omnium capitum demonstrationem nuspiam possis offendere. Ceterum specialiores conclusiones in hoc compendio multo plures, quam in plerisque juris naturæ longe amplioribus libris animadvertimus. Et quis laudem deneget industriæ, in evolvendis, conferendis, conciliandis tot autoribus collocatæ, e quibus optima eligere ac suæ hypothesi accommodare, eoque sua facere, quo pleniorem daret Juris naturæ doctrinam, Vir Cl. non dubitavit? Equidem nonnulla passim inserta magis ad reliquam doctrinam moralem, quam ad jus naturæ spectare multis videbuntur, sed ea, ut in se pulchra, ita commodo quidem loco, sed & a præsenti disciplina curate distincta, proponuntur, ut inconcinnæ disciplinarum confusionis Noster minime culpari queat.

AMOENITATES LITTERARIÆ, QUIBUS variæ Observationes, scripta item quædam anecdota & rariora Opuscula exhibentur.

Tomus II.

Francof. & Lipsiæ, apud Dan. Bartholomæi, 1725, 8.
Plag. 19.

QUam laudem Cl. *Schelhornius* meruerit, cum has Amœnitates & observationes litterarias evulgat, diximus, ubi primam earundem partem recensemus. Eam sibi egregie adauget, dum secundam hanc partem cum rei litterariæ amatoribus communicat: & augebit in posterum magis ac magis, quando plures partes luci dabit. Quod quidem certo sperare possumus; cum jam tertia & quarta pars, ut cognovimus, prelum exerceat, & studium ejus tot eximios fautores repererit, qui benevole thesauros suos, rariora opuscula aut anecdota usibus Cl. Autoris concesserunt. Ea, quam nunc versamus, pars incipit cum *Dissertatione de libris rarioribus & variis raritatis eorum caussis*; in qua Cl. Wendleri maxime vestigia premit. Enumerat inter hujus generis libros *primo* loco *Libros sub ipsis Typographiæ primordiis excusos*, quales sunt præcipue non typis singularibus impressi, sed litteris in tabulis buxeis insculptis excusi. *Deinde* fere eodem loco

loco habendi sunt *Libri paulo post typographiam inventam impressi* per Justum & Schœfferum, Conradum Sweynheim & Arnoldum Pannarz, Joannem & Vindelinum de Spira, aliaque hujusmodi nomina. Recenset in his Cl. Autor aliquot editiones Autorum Classicorum, Sæculo XV impressorum; easque magni faciendas esse, recte judicat. Habemus & nos, quibus judicium ejus satis confirmare possumus. Inspeximus nuper apud Virum doctum, qui has delicias non vulgariter æstimat, Catulli, Tibulli, Propertii & Statii Silvarum editionem Venetam Anni 1475, & certissimis indiciis deprehendimus, vere Cl. Brouckhusium eam optimis MSS. æquiparasse. Vidimus ibidem editionem Lucani Lovaniensem, per Joannem Veldener non diu post annum 1470 (nam anni indicium non additur) impressam, & tanta quidem cura atque diligentia, etsi litteris rudiusculis, ut accuratiorem ullam Sæculo XV prodiisse, vix credamus. Possidet idem ille editionem Epistolarum Senecæ perveterem, si non principem, quæ & eo nomine MSS. anteferri posset, quod integras περικοπὰς, oppido elegantes, habet, quæ in nullis editionibus occurrunt, a nemine etiam eorum, qui MSS. tractarunt, indicatæ sunt. Sed & Paullina nostra habet bene multos libros, qui Cl. Schelhornii & doctissimi cujusque opinionem verissimam esse demonstrant. Atque hæc hactenus. *Porro* de libris a celebrioribus Sæculi XVI Typographis exscriptis erudita quædam & jucunda annotat. *Mox* de Libris *publica autoritate suppressis* agit, eorumque aliquot enumerat, quæ aut propter rationem Status, aut propter religionis periculum usui publico subducti sunt. Sequuntur Libri *a privatis*; item *ab ipsis auctoribus vel editoribus suppressi*. *Postea* agit de his, *quorum pauca exempla sunt impressa*; nec non, *quos adversa fata sustulerunt*; aut *quorum plurima exempla in regiones exteras avehuntur*; tum de libris *minutioribus* & *apud exteros excusis*, de libris *neglectis*, & *præstantioribus incorruptisque quibusdam editionibus*: quibus denique per saturam alias quasdam raritatis caussas adjecit. Hæc a pag. 321, ad pag 436. Excipit eruditam illam dissertationem Ἐπιτάφιος *Joanni Borcholdo JC. Cl. perscriptus ab Joanne Caselio*, atque olim Helmstadii Anno 1594 ab Jacobo Lucio excusus. Hunc III subsequitur *Irenæi Bibliophili Observatio*, qua *Præfationem*, quam V. C. Christ. Aug. *Heumannus Symposio Lactantii*, a se edito, præmisit,

in nonnullis locis illustrat, in admodum paucis emendat. IV apparent *Epistola quadam & Epigrammata inedita*, descripta ex volumine quodam MS. Rever. Christiani Ehrhardti, unde jam Parte I pag. 296 quædam communicavit. Prima & secunda Epistola est Joannis Bohemi Aubani ad Wolffgangum Rychardum; tertia Jacobi Locheri Philomusi ad eundem; quarta hujus ad Christophorum Hegendorfinum. Epigrammata de Leone Papa & Divo Luthero agunt. V est *Observatio de libro Henr. Corn. Agrippæ de Incertitudine & vanitate omnium scientiarum & artium*, qua potissimum fraudes & latrocinia, quibus editores Lugdunenses in librum istum grassati sunt, deteguntur, atque adeo opus integritati suæ restituitur. VI locum habet *Eliæ Ehingeri de fidelitate servanda in Autoribus citandis Dissertatio nunc primum e schedis ejus edita*, quam Rev. Jacobus Brukerus, Scholæ Kaufbyrensis Rector, Ehingerianarum schedarum possessor, cum Cl. Schelhornio communicavit. Jucundissima illa dissertatione tam Gratiani, Bellarmini, Carranzæ, Stapletoni, quam Gerhardi, Thummii aliorumque in citandis aliorum verbis errores commissi demonstrantur. VII & ultimo loco leguntur *Analecta de vita, fatis, moribus, & scriptis Henr. Corn. Agrippæ ab Nettesheim*, quibus Agrippæ patria, πολυμαθεία, studium Alchemiæ, varia fortuna, cum Monachis bella, magicæ præstigiæ fabulis celebratæ, mores inconstantes nec incorruptissimi, scripta promissa & inedita, elogia denique ex probatis auctoribus proferuntur. Omnia hæc erudite, pro more suo, tractat Cl. Autor, & doctis adnotationibus illustrat, quæ & ipsæ rei litterariæ non vano adjumento esse possunt. Additur Index rerum duobus hisce Tomis comprehensarum, quoniam illi modicum jam Volumen explere possunt. Atque eodem quidem instituto in posterum quoque Cl. Autorem usurum esse cognovimus.

ספר רוממות אל, h. e. *LIBER EXALTATIONUM DEI, sive R. MOSIS ALSCHECH Comment. in Psal. 101.*

Jesnitii Anhaltin. typis Israelis fil. Abraham, A. 481, C. 1721, fol. Alph. 2 pl. 18.

ספר רב פנינים, h. e. *LIBER MULTITUDINIS margaritarum, sive R. MOSIS ALSCHECH Commentarius in Proverbia.*

Ibidem

Ibidem, apud eund. A. 482, C. 1722, fol. Alph. 1 pl. 15.

ספר חלקת מחוקק, h. e. *PORTIO LEGISLATORIS, sive Ej. Commentarius in Jobum.*

Ibidem, A. 482, C. 1722, fol. pl. 21.

TAm rari huc usque fuerunt hi Commentarii, ut exigua ipsorum volumina, ne singulis quidem aureis comparari potuerint. Hinc Typographus de suis popularibus, certo tamen etiam modo de Christianis, bene meretur, quod novas ipsorum editiones procurare voluit.

Commentarius in Psalmos semel tantum impressus erat Venetiis A. 365, C. 1605, nam editio Amstel. A. 455, C. 1695 in quarto excusa non nisi compendium est hujus Commentarii, id quod tum inspectio & collatio utriusque codicis docet, tum quoque testimonia Rabbinorum & præfatio ipsius Autoris, sive potius abbreviatoris, cui nomen R. Eliefer fil. Chanina, ex Tarnigorod in Polonia minore. Hæc vero nova editio hoc præ priore habet præcipuum, quod in ipso Commentario numeri versuum addantur, ut quilibet statim videre queat, ad quemnam versum singula verba referantur. Sub finem vero R. Zevi Hirsch fil. R. Meir, qui simul Correctoris munus gessit, brevem indicem præcipuarum sententiarum adjecit.

Commentarius in Proverbia editus erat Venet. A. 361, C. 1601 & sub finem indicem quoque rerum adjectum habet, prout in editione Veneta habetur. Circa Commentarium in Jobum nihil habemus quod moneamus, præterquam quod brevis indiculus sententiarum & hic adjectus est. In testimoniis sive potius Exorcismis Rabbinorum Commentario in Psalmos præmissis spes quoque facta est, fore, ut Commentarius in Cantic. Canticorum imprimatur, quem tamen nondum vidimus.

NOVA LITTERARIA.

CUm R. P. *Bernardus de Montfaucon* nuper absolverit *Antiquitatis explicatæ Supplementa*, serio nunc novum opus, quod diu quidem animo agitavit, prelo parare molitur sub titulo: *Les Monumens de la Monarchie Francoise*, quod, prout ille liber veteris Græciæ & Romæ, ita decem fere Seculorum barbarorum monumenta repræsentabit, ut non inepte operis illius continuatio dici possit. Constituit vero Classes V, quibus ea distribuet,

quæ

quæ & figuris elegantissimis illustrabit & brevi Commentario explicabit. *Classis I*, quam de Regibus Galliæ inscribet, non solum Regum sed & Ducum & Comitum, qui sub stirpe tertia floruerunt, monumenta comprehendet, ubi de inauguratione Regum, corona regia, nimbo, tunica, cestu, pallio, sceptro, throno, statuis, sigillis, nummis veterum Regum Reginarumve. *Classis II* ecclesiastica Galliæ monumenta exhibebit, templa nempe & eorum formam, habitus Archiepiscoporum, Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, pallium, mitram, statuas & imagines Sanctorum, imo & Christi cruci affixi, & similia. *Classis III* ea complectetur, quæ ad habitum virorum fœminarumque cujuscunque ordinis inde ab initio Regni Francici usque ad A. 1660 spectant; quibus accedent, quæ ad ædificia publica privatave, & utensilia in iis obvia, pertinent, quæque publicos ludos, venationem, artes denique liberales & mechanicas concernunt. *Classis IV* rem omnem militarem figuris explicabit, arma nempe offensiva ac defensiva, habitus equestres, signa militaria, machinas, duellorum denique rationem omnem, qua in re etsi non negat Cl. Editor, R. P. Danielem, cujus opus *de militia Gallica* hoc ipso Mense recensuimus, suppetias sibi laturum, longe tamen plura se præstiturum pollicetur. Denique *Classi V* ea destinavit, quæ in deductionibus sepulcralibus, Mausolæis, Sepulcris notatu digna occurrunt, ubi simul, temporis ratione habita, characteres epitaphiorum & inscriptionum sepulcralium accurate repræsentabit. Hæc ita publicanda mature duxit Cl. *Montfauconius*, ut curiosos ad communicanda consilia & si quas forte collegerint, delineationes provocet. Imprimis discere ex harum rerum studiosis cupit, utrum textui Gallico versionem Latinam minoribus literis, ut in *Antiquitate explicata* factum, subjici consultum putent, nec ne. Ceterum nondum omnia ita ad prelum parata habere videtur, ut vel de mole operis, vel de tempore, quo in lucem proditurum sit, certi quippiam statuere valeat.

Prostat cum hoc Mense Supplementorum Tomi IX Sectio I, qua inter alia non minoris momenti Cl. Theophili Sigefridi Bayeri Epistola curiosa de lingua Tangutica aliisque linguis ei affinibus exhibetur, figuris accuratissimis illustrata.

No. X.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Octobris Anno MDCCXXV.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB anno Æræ Christianæ D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Sereniss. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomus V.

Mediolani, ex Typogr. Societ. Palat. in Regia Curia, 1724, f.
Alph. 7 pl. 12 tabb. æn. 3.

STrenue institutum hoc prosequitur Celeb. Muratorius, qui non modo anno superiori quintum hunc Tomum Eminentissimo *Benedicto Herbæ Odescalcho*, S. R. E. Cardinali, Archiep. Mediol. a Cl. Philippo Argelato nomine Sociorum Palatinorum Mediol. inscriptum, sed & hoc ipso anno Tomi I Partem II, de qua mox dicemus, felici partu in lucem edidit. Exstant vero hic I. Chronologi antiqui quatuor, *Herempertus* Langobardus, *Lupus Protospata*, *Anonymus Casinensis* & *Falco Beneventanus*, cum Appendicibus historicis, ex editione *Antonii Caraccioli*, qui *Nomenclatorem* & *Propylæa*, ut vicem Commentarii subirent, operi addidit: quibus junguntur hic *Castigationes & notæ Camilli Peregrini* una cum aliis nuperis additamentis ac supplementis ex MS. Codice Casinensi. Etsi vero jam Tomo II *Herempertum* seu *Erchempertum*, una cum *Lupo*, *Anonymo Casinensi* & *Falcone* e *Peregrini* editione vulgasset Cl. Editor, prout diximus in Actis anni superioris p. 50, operæ tamen pretium duxit, ut & editionis *Caracciolanæ* Neapoli 1626, 4 vulgatæ rationem haberet, quod ea a posteriori illa Peregrini multum differret, & haberet anim-

adversiones quasdam in illa non obvias. Nec dubitavit hic iterum repetere ex Casinensi veteri codice *Anonymi* illius *Casinensis*, quem *Albericum* quidam vocant, Chronici partem priorem, quod illa ab editione Caracciolí subinde discreparet. Accedunt etiam *Camilli Peregrini Dissertationes VIII de Ducatu Beneventano*, ejusdemque *Series Abbatum Casinensium*, & libelli duo Italico idiomate ab eodem conscripti, quorum alter *dell' origine dell' antica famiglia detta di Colimenta*, alter *due Discorsi di Camillo Pellegrino, si tratta nel primo d'un antico significato del nome Porta, nel secondo dell antico sito di Capua*, inscribitur. His itaque absolvuntur omnia, quæ tum *Caraccioli*, tum *Peregrini* editio Chronographorum horum continet. Sequitur *II. Guilielmi Apuli* historicum *Poema de rebus Normannorum* in Sicilia, Apulia & Calabria suo tempore, hoc est, usque ad mortem Roberti Guiscardi Ducis gestis, quod post *Joannis Tiremæi* editionem Rothomagensem, *Leibnitium* recudisse Tomo I Scriptor. Brunsu. indeque nuper quoque Cl. *Carusium* Bibliothecæ suæ historicæ Siciliæ intulisse, innuimus in Actis anni super. p. 10. *III. Gesta Tancredi Principis in expeditione Hierosolymitana, auctore Radulpho Cadomensi*, ejus familiari, qua occasione Cl. *Muratorius* de familia Tancredi accurate agit, & Rocchum Pirrum, paucis verbis insigniter sæpiusque errantem, refutat. *IV. Donizonis*, Presbyteri & Monachi Canusini Ord. S. Bened. *Vita Mathildis Comitissæ*, pariter a *Leibnitio* l. c. & ante illum a *Seb. Tengnagelio*, sive a *Jac. Gretsero*, Ingolst. 1612 inter Monumenta vetera contra Schismat. edita, sed denuo cum Codice Romano & imprimis Padolironensi a *Bacchinio*, qui 1721 magna literarum jactura decessit, collata, & cum *Leibnitii & Muratorii* notulis, ut & *Francisci Meris Florentinii vita Mathildis*, a *Leibnitio* pariter subjuncta, qua nihil aliud egit Autor, quam ut illepidum & barbarum illud Donizonis Carmen prosa oratione exponeret, hic recusa. *V. Anonymi Novocomensis Cumanus*, sive Poema de bello & excidio urbis Comensis ab A. 1118 ad 1127, nunquam hactenus editum, quod etsi stylo pariter plusquam barbaro, pro Seculi illius XII, quo scripsit Autor, genio exaratum sit, dignum tamen ob veritatis laudem existimavit D. *Josephus Maria Stampa*, e Somaschensi Congregatione

gatione, quod cum MSS. Mediolan. & Comensibus probe collatum Indice Chronologico & notis elegantissimis illustraret. Hoc carmen, incultum licet, ob inopiam scriptorum ejus temporis apud eruditos in honore esse debere, censet Cl. *Muratorius*, commendatque, tum quod intelligi exinde possit, quale fuerit Seculo XII in Langobardicis civitatibus politicum regimen, quæ tunc artes, qui mores in militando, quæque non modo Novocomensis urbis acta, verum & quæ agri illius chorographia; tum quod genius poeticus ejus seculi cognoscatur, Leoninis versibus, qui tum primum in usu esse cœperunt, addictus. *VI. Landulphi* Junioris, sive *de Sancto Paulo*, (qui distinguitur a Landulpho *Seniore*, cujus Historiam Mediol. Nostri Tomo IV hujus operis inseruere, eique præfertur, quod non æque ac ille Schismaticis accedit) *Historia Mediolanensis*, ab A. 1095 ad A. 1137, e MSS. Codd. Mediol. optimæ notæ descripta & notis pereruditis illustrata a *Joh. Antonio Saxio*, Ambrosianæ Biblioth. Præfecto: liber utique luce dignus, e quo lacinias primus produxerat *Puricellius* in Monumentis Ambros. Basil. & alibi, quibus Papebrochius deinde, Ughellus, Pagius usi sunt. Neque vero res Mediolanensium descripsit tantum, verum & alia attigit, quæ a Conrado Henrici IV filio, Henrico V, Conrado Duce Franconiæ & Lothario Imp. passim in Italia gesta sunt. *VII. Magistri Moysis*, Bergomensis, *Carmen de Laudibus Bergomi*, quod ibidem 1596 edidit *Marius Mucius*, & Theatro Carminum *Achillis Mucii* Patris vel ideo adjunxit, quod *Moysem* illum crederet e familia *Mucia* ortum, vel certe aliis cuperet persuaderi. Præmissa est in eadem editione *Epistola* Autoris ad *Justinianum II Imp. Constantinopolis*, patetque e postremis libelli versibus, scriptum esse poema A. 707; quod si ita est, vix antiquius, aut illustrius de familia Mucia Bergomensi testimonium produci posset. Enimvero Cl. *Muratorius*, adulationem omnem perosus, pace Bergomatum, paullo accuratius in rei veritatem inquirit, plane quippe persuasus, nec vixisse Poetam Justiniani II tempore, nec e familia Mucia duxisse prosapiam, sed editorem ejus, quo suam familiam altius extolleret, illusisse litterariæ Reipublicæ. Primum ergo observat, nondum illo ævo Imperatores ac Reges, & ne summos quidem Pontifices, titu-

titulo *Secundi*, *Tertii* &c. fuisse ab antecessoribus suis distinctos; deinde illo Seculo Imperatores *Romanorum* dictos, non *Constantinopoleos* aut *Græcorum*, quo titulo uti demum cœpere post A. 800 Latini, ut Orientis & Occidentis Imperatores alterum ab altero distinguerent; nec *Domini* compellationem illo tempore consuetam; præterea, cum scriptum carmen in fine dicatur, *post septingentos annos, septemque peractos Virginis a partu*, notat, nondum A. 707 vulgo in Italia, nedum Constantinopoli, Æram Christianam seu Dionysianam usurpatam esse; denique repetit, Leoninos versus seculo demum XI in usu esse cœpisse. Imprimis vero ex eo fraudis arguitur Mucius, quod in Codice anno 1500 longe antiquiore, quem Noster cum editione illa diligenter contulit, nulla fiat mentio Moysis e familia Mucia oriundi, (quemadmodum & alias constat, cognomina familiæ ante A. C. 1000 invecta non fuisse) & desideretur insuper tum Dedicatio illa, tum ultimi versus, annum 707 denotantes, ut alia fraudis argumenta, quæ ex ipso carmine petuntur, omittamus. Cum tamen negandum non sit, antiquitatem sapere hoc opusculum, Noster illud ad annum circiter 1120 referendum putat, ea inter alia ratione adductus, quod Autor Cap. VI Ambrosium Mutium, suo tempore florentem, impense laudat (quanquam nihil simul de cognatione sua commemorans) quem Episcopum Bergomatum A. 1112 constitutum, A. 1129 obiisse, Scriptores fide digni testantur. *VIII. Gaufredi Malaterræ*, Monachi Bened. *Historia Sicula*, qua res traduntur Seculo XI in Apulia & Sicilia gestæ, tum ab aliis, tum a Carusio nuper ad fidem Codicis MS. auctius edita, ut diximus in Actis 1724 p. 10, quam nunc denuo cum prioribus editionibus confert Cl. *Muratorius*, simulque duplicem Vossii errorem emendat, quippe qui de Hist. Lat. L. II C. 47 & L. III C. 6 duos Gaufredos, Hispanos, memorat, quorum alter a Surita, alter a Portonario editus sit in Hispania, cum tamen idem Scriptor fuerit, idemque opus, quod Surita Cæsaraugustæ Dominici Portonarii typis A. 1578 primum edidit, & Gaufredus Normannis accensendus sit, quos *nostros* ubique vocat. Observat hic etiam ad dedicationem, Georgio *beatæ memoriæ* Episcopo Catanensi inscriptam, titulum *beatæ*, *bonæ*, *piæ*, aut *sanctæ memoriæ* viventibus etiam fuisse

fuisse tributum. Accedunt ex eadem *Carusii* Collectione *IX. de rebus gestis Rogerii Siciliæ Regis Libri IV, autore Alexandro*, non *Celesini*, ut vulgo erratum, sed *Telesini* in Campania Felice Cœnobii Abbate, qui sororis Rogerii rogatu res a morte Guilielmi Apuli, quæ A. 1127 contigit, usque ad A. 1135, quo Amfuso filio Capuanum Principatum tradidit Rogerius, neglecta quidem Chronologia, sed dextre & luculenter descripsit, ipsique Rogerio viventi obtulit, quem prolixo *Alloquio* compellat, ut rursus adeo vapulet Vossius, qui demum post mortem Rogerii scriptos hos Libros tradit.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB Anno Æræ Christianæ D. ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Sereniss. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomi I Pars II.

Mediolani, ex typogr. Societatis Palat. in Regia Curia, 1725, f. Alph. 6 pl. 16 Tabb. æn. 7.

OPtimo consilio Mediolanenses Palatini Socii monumenta vetusta & scriptores serius forte sibi oblatos, ne vel extra chorum prorsus edantur, vel propositum huic operi temporum ordinem interturbent, hac ratione in posterum evulgare constituerunt, ut Tomi ejus, quem ordo temporum poscit, secundam, aut, ubi opus fuerit, tertiam quoque partem ex illis sint apparaturi, quemadmodum nuper ejus rei initium hac Tomi primi parte altera fecerunt. In ea vero post *Philippi Argelati*, de laudato Sociorum consilio & de quibusdam scriptoribus hoc volumine comprehensis, præfationem comparent sequentia. I *Leges Langobardicæ* secundum ordinem, quo singulæ prodierunt, digestæ, & ad Codices MStos Mutinenses & Ambrosianæ Bibliothecæ diligenter exactæ ac emendatæ. Accedunt nunc primigeniæ ad easdem *Præfationes*, tum aliquot *Leges & Formulæ* veteres non antea editæ, una cum variis lectionibus & notis *Ludovici Antonii Muratorii*. Dicemus de istis inferius ea, quam merentur,

cum cura atque attentione. *II. Fragmentum Longobardicæ Historiæ*, Paulo Diacono attributum, jam pridem editum a ***Marquardo Frebero*** in *Corpore Francicæ Historiæ p. 178*, velut Appendix ad opusculum ejusdem Pauli *de Episcopis Metensibus*. Jam in præcedenti Tomi I Parte prima Cl. Muratorius in præfatione ad *Langobardicam Pauli Diaconi Historiam* de fragmento hoc eidem Historiæ attexendo monuerat, sed, propter dubitationem, num Pauli Warnefridi, an alterius recentioris esset, ibi omissum, hic demum proferendum duxit. *III. Opusculum de fundatione celeberrimi Monasterii Nonantulani in agro Mutinensi sub novissimis Regibus Langobardis*, Autore *Monacho Nonantulano*, proximæ, ut videtur, ætatis, una cum notis Cl. Viri *Jo. Mabillonii*. Ex Actis Sanctorum S. Benedicti Seculo IV hoc loco exhibitum est, quoniam ad Historiam Langobardicam quoque spectat fundatio celeberrimi opulentique ipsius monasterii, circa annum 752 facta ab Anselmo, viro spectatæ sanctitatis, &, ut traditur, antea Duce Forojuliensi. *IV. Opusculum de situ civitatis Mediolani*, una cum vitis priorum Archiepiscoporum Mediolanensium, Autore Anonymo, qui Seculo IX, aut saltem X floruisse videtur, nunc primum ex MSto Codice Bibliothecæ Ambrosianæ protractum. Hujus opusculi titulus parum argumento respondet, cum potissima pars vitas priorum Episcoporum, sive Archiepiscoporum Mediolanensium describat. Papebrochius Autorem ad Sec. VI retulit: sed Cl. Muratorius certis argumentis eum alterutri ex indicatis modo seculis restituit, ceteroquin non dissimulans, multa ex ingenio eum suppleviste, ac fictionibus subinde, ut flosculis, librum suum exornasse. *V. Ordo antiquus Episcoporum Suffraganeorum Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, & Catalogus Archiepiscoporum Mediolanensium a S. Barnaba ad annum usque 1251*, nunc primum ex MSto Codice Capituli Metropolitani Mediolanensis impressus. Catalogum antiquum Archiepiscoporum Mediolanensium ex Ambrosianæ Bibliothecæ Codice ediderunt quidem Mabillonius & Papebrochius, sed ab Anatalone primo Episcopo incipientem, excluso S. Barnaba, quem ille manu recentissima adjectum ait, hic prorsus ex Episcoporum Mediolanensium numero exterminat. Cl. Muratorius hunc Catalogum, quem

quem ipse edit, isto Ambrosiano longe antiquiorem esse, multis indiciis commonstrat, &, quod S. Barnabæ Apostoli adventum multis verbis referat, eundem majorem fidem mereri, affirmat. *VI. Excerpta Historica ex vetustissimo Kalendario* membranaceo MSto Ambrosianæ Bibliothecæ nunc primum luci reddita. Perpauca sunt, nec singula pretii æqualis, attamen ad veterem Mediolanensium historiam Seculi XI & amborum sequentium Seculorum facientia. VII *Historiæ Saracenico-Siculæ varia monumenta*, Collectore *Jo. Baptista Carusio*, qui ea in sua *Collectione Rerum Sicularum 1720* Panormi edidit, ut A. 1724 p. 9 diximus. Sunt hæc monumenta diversorum tum Arabum, tum Christianorum Autorum, atque adventum Saracenorum in Siciliam resque inde a tempore Saracenicæ dominationis in Insula gestas exponunt. Quæ cum apud Græcos pariter ac Latinos scriptores frustra requirantur, Muratorius ea ad Italicarum rerum penu adjicienda duxit. Et quidem extat *primo Chronicon Saracenico-Siculum Cantabrigiense*, latinitate donatum & beneficio Cl. *Thomæ Hobart*, Angli, primum ex Bibliothecæ Cantabrigiensis autographo evulgatum. Autorem habet, non Eutichium, Beatricis filium, Patriarcham Alexandrinum, ut Caveus putavit, quem Carusius in præfatione confutat, sed alium Siculum hominem. Historiam autem 120 annorum ab A. C. 827 complectitur. 2 *Historia Saracenorum in Sicilia, excerpta ex Chronologia universali Ismaelis Alemujadad, Abulphedà, Regis Amani*, ex Arabico Codice MSto Bibliothecæ D. Laurentii Escurialis. 3 *Continuatio Historiæ Saracenorum in Sicilia, excerpta ab Historia, cui titulus Asmodferi, Autore Alkadi Sciohabadin, filio Abiddami Amaniensi*, ex eadem Bibliotheca. Utrumque excerptum hoc Historicum in *Panormo Sacra* Italico idiomate exhibuit *Augustinus Inveges*, unde in Latinum versum Carusius iterum dedit. Primum omnium vero ex Bibliotheca Escuriali protraxerat & latinitate donari curaverat *Antonius de Amico Messanensis*, Canonicus Panormitanus, qui tamen morte præventus edere, ut promiserat, nequivit. Recensentur autem utrobique quæ ab anno 842 ad A. 1039 Amiri gesserunt. 4 *Theodosii Monachi Epistola de Syracusanæ urbis expugnatione*, cum animadversionibus *P. Octavii Cajetani, Soc. Jesu.*

Hanc

Hanc ad Leonem Archidiaconum Syracuſanum Theodoſius in expugnatione Syracuſarum, A. 878, vel, ut aliis placet, 880 a Saracenis facta, captivus redditus & Panormum abductus in carcere perſcripſit. Ex Græco translatam primum in Tomo II *Siciliæ Sacræ* ediderat *Rocchus Pirrus*. 5 *Martyrium S. Procopii, Epiſcopi Tauromenitani*, Scriptore *Joanne Diacono Neapolitano*, cum animadverſionibus ejusdem *P. Octavii Cajetani, S. J.* Recuſum eſt ex Octavii Cajetani Tomo II *Scriptorum Siculorum*, ut nonnulla ſub Saracenis geſta commemorans, & præſertim Tauromenii expugnationem, quæ, ut Cajetanus docet, A. 903 contigit. Autor mox poſt annum martyrii S. Procopii 903 floruit, a *Joanne Diacono*, *Caſſinenſi*, *Monacho*, poſtea Cardinali, diverſus. 6 *Epiſtola F. Conradi Dominicani ad B. Epiſcopum Cathanenſem*, ſive *brevis Chronica ab A. 1027 ad A. 1283*, primum impreſſa a *Jo. Bapt. de Groſſis* in *Cathana Sacra*. 7 *Excerpta ex Chronologia Arabica Hazi Aliphè Muſtaphà*, *ad rem Saracenico-Siculam pertinentia*, a *Jo. Reinaldo Caroli* Italice edita Venetiis 1697. Brevia ſunt, & in annorum notatione cum aliis Hiſtoricis Saracenico-Siculis minime convenientia: ab A. 703 ad A. 1159 pertingunt. Nunc reliqua a Sociis Mediolanenſibus noſtris hoc volumine primum collecta enumerabimus. Et ſequitur *VIII. Chronicon Epiſcoporum S. Neapolitanæ Eccleſiæ ab eorum exordio usque ad annum 872*, Autore *Joanne Diacono*, Eccleſiæ S. Januarii Neapoli ſitæ, qui eo tempore floruit, nunc ex MSto Codice Bibliothecæ Vaticanæ primum luce donatum. Acceſſere breves notæ *Cl. Muratorii* noſtri, qui & præfatus eſt potiſſimum de Autore, ejusque tum aliis quibusdam ſcriptis, tum de præſenti opuſculo, quod non diffitetur multis locis rerum Neapolitanarum vacuum, Romanarum vero plenum præter rationem eſſe, multas quoque *Vitis Anaſtaſii Bibliothecarii*, *Bedæ opuſculo Hiſtorico*, & *Langobardicæ Hiſtoriæ Pauli Diaconi* detractas lacinias habere, ſed tamen & antiquitate ſua, & ob monumenta Neapolitana in extremis Epiſcopis occurrentia, præſtans utique & magni faciendum eſſe. In calce libelli ſubjungitur *Fragmentum vitæ Athanaſii II*, Epiſcopi Neapolitani, ſiniſtræ famæ apud poſteros ob enormia vitia, quibus ſe contaminavit, obnoxii; cujus fragmenti Autor in

Cod.

Cod. Vaticano dicitur *Petrus Neapolitanæ ſedis Subdiaconus*, ipſi Athanaſio, ut videtur, æqualis. IX *Chronicon Vulturnenſe*, ſive *Chronicon antiquum Monaſterii S. Vincentii de Vulturno*, *Ordinis S. Benedicti*, *nullius Diœceſis*, *in provincia Capuana*, Autore *Joanne* ejuſdem Cœnobii Monacho, ab anno circiter 703 ad ann. 1071, nunc primum prodit ex MSto Cod. Bibliothecæ Eminentiſſ. *Cardinalis Franciſci Barberini*, cum notulis & caſtigationibus *Muratorii*. Haud parvi æſtimandum hoc Chronicon, *Baronii*, *Du-Chesnii*, *Ugbellii*, *Du-Pinii* aliorumque judicio, quippe quod præter ea, quæ de Romanis Pontificibus, de Caſinenſibus Abbatibus ſuiſque continuata ſerie tradidit, illuſtrandæ Beneventanorum Ducum & Transtyberinorum Langobardorum Principum hiſtoriæ commodiſſima præbet documenta. Quinque hujusmodi Cœnobiorum hiſtorias, puta *Chronicon Caſinenſe*, in Tomo IV hujus operis inſertum, *Novalicienſe*, *Farfenſe*, *Caſaurienſe* & hoc ipſum *Vulturnenſe* protulit Seculo XI nobilis Italicorum monachorum cœnobia ſua illuſtrandi contentio. Fuit illud præclariſſimum maximisque opibus tot Imperatorum, Pontificum, Principum munificentia in dies auctum cœnobium, (unde in vetuſta charta Seculi IX *fortioris monaſterii* nomine inſignitur,) ſub titulo S. Vincentii non longe a Vulturni fluminis fonte in provincia Samnii, atque in Diœceſi Aſernienſi anno circiter 703 a tribus nobilibus, *Tato*, *Taſo* & *Paldo*, fundatum, ſervatumque per multa ſecula florem veterem, poſtquam commendatum ſecularibus Clericis eſſet, prorſus amiſit. Chronici Vulturnenſis quædam fragmenta *Du-Chesnius* Tomo III *Scriptorum Francicorum*, & excerpta alia *Ughellius* Tomo VI *Italiæ Sacræ* publicarunt. At Cl. Muratorius integrum ex indulgentia Eminentiſſ. Cardin. Barberini publicæ luci exponendum ratus eſt. Hiſtoriam ſcriptionis ſuæ ipſe Autor *Joannes Monachus*, poſthac Abbas, in Prologo Chronici enarrat. Deinde *brevem Chronologiam* ab ipſo initio mundi, pro more ſeculi ſui, deductam, ſimulque *Romanorum Pontificum & Imperatorum Catalogum* præmiſit, monens, ea ex *Chronicis Euſebii & Iſidori Hiſpalenſis* hauſta eſſe, niſi quod ipſe reliqua ad ſuam ætatem continuaverit. Totum vero opus donationum, privilegiorum & contractuum chartis conſtat, nec iis

quidem omnibus genuinis, quibus & anni ſubinde falſo adnotati. Quicquid de ſuo Autor vel in ipſa narratione, vel in præfationibus addit, præter tædioſas fictiones puerilibus argutiis & contortis allegoriis implexum eſt, hisque non cultiora ornamenta ſunt addita, verſus non niſi inertibus monachis legendi, figuræque monaſterii miraculoſas origines & donationum chartarumque autores rudi artificio adumbrantes, quas una cum Monogrammatibus Imperatorum & Pontificum quorundam Cl. Muratorius quinque tabulis æneis exhibuit, in notis vero & caſtigationibus additis errores vel ab ipſo Autore, vel a librariis admiſſos, diligenter notavit, imprimisque de ſpuriis & ſuppoſititiis monuit, tum quoque chartis ſingulis & ſummulas præfixit, & annos curatius evolutos. *X Spicilegium Ravennatis Hiſtoriæ, ſive Monumenta Hiſtorica ad Eccleſiam & urbem Ravennatem ſpectantia*, nunc primum edita ex MSto Codice Bibliothecæ Eſtenſis, cum altero MSto Ravennate collata, adjectis aliquot animadverſionibus *Muratorii.* Idem Codex, qui *librum Pontificalem Eccleſiæ Rom.* Tomo II exhibitum complexus eſt, habuit quoque *Vitas priorum Epiſcoporum Ravennatium*, tum *opuſcula polemica de loco, ubi S. Apollinaris oſſa quieſcunt*, tum & *de ædificatione Templi S. Joannis Evangeliſtæ, & Claſſenſis*, denique monumenta quædam *ad ſecularem hiſtoriam Ravennatem* facientia. Hæc ergo, licet anno quingenteſimo, hujus collectionis termino, ſint priora, cum tamen & nonnulla poſt Seculum V acta recenſeant, Cl. Muratorius hic addere non dubitavit, qui in præfatione ad hoc Spicilegium potiſſimum fabulam Ravennatium *de duodecim Epiſcopis prioribus Ravennatibus a Spiritu S. ſub viſibili columbæ ſpecie ad electionem deſignatis*, improbat & caput erroris a pictorum licentia, dum ſuper verticibus iſtorum Epiſcoporum columbæ ſpeciem repræſentaverint, arceſſit. Hæc de ſingulis hujus voluminis ſcriptoribus & monumentis, præterquam de luculentiſſima Legum Langobardicarum editione, quæ ut principe loco merito fuit repræſentata, ita præcipuum huic ipſi ſplendidiſſimæ collectionis parti pretium conciliat: nosque eam poſt cetera perluſtrandam deſtinavimus non alia cauſa, quam ut paulo plenius de ejus præſtantia dicere liceret. *Cl. Muratorius*, ad quem potiſſima harum legum emendatarum ac multis locis reſtitutarum notis-

notisque perpetuis illustratarum gloria spectat, in præfatione ad eosdem præclara multa atque doctissima de origine & progressu Juris Langobardorum, speciatim de electione a Regibus Francorum devictis, ut & advenis in Italia populis relicta, *qua lege, utrum Salica, an Romana, an vero Langobardica, an porro Bajoarica, Alemannica, Ripuariave uti vellent*, deque diversitate judicum pro isto legum usu diverso, ex vetustis monumentis observat. Gravissimis deinde argumentis adversus *Sigonium* aliosque, de autoritate legum Langobardicarum confirmat, eam vel nunquam, vel sero admodum moribus tantum esse abrogatam, earum quoque æquitatem defendens, quæ fuerit certaminis singularis istis legibus permissi ratio sincera, explicat. Convertitur hinc ad varias legum Langobardicarum editiones, nominatim *Heroldianam*, quam apud Italos rariorem, *Lindenbrogianam*, quam emendatiorem ex Codice Hamburgensi & pleniorem prædicat, *Venetam* A. 1537 & 1621 apud Juntas excusam, in qua & appositas universis legibus glossas perpetuas *D. Caroli Cotti, Siculi*, quadringentis annis antiquiores, & Scholia *Nic. Boherii* Gallici JCti, & glossemata ex vet. MSto addita, commentariosque *Andreæ de Barulo*, tanquam pretiosas accessiones, laudat, se vero ipsum *Goldastinam* editionem ad concinnandam hanc novam adhibuisse testatur, quam apparare studuit talem, ut ceteras omnes longo intervallo post se relinquat, usus egregiis Codicibus MStis duobus. Unus ipsi obvenit ex *Bibliotheca Estensi*, non quidem vetustus, sed ex vetustissimo codice descriptus circa annum 1490 a *Peregrino Prisciano, Ferrariense*, viro multæ eruditionis, cujus & libri aliquot *de Ferrariensium ac Atestinorum Principum rebus* manu exarati supersunt. Ex hoc ipso Codice Cl. Muratorius instauravit antiquissimum & primum harum legum ordinem. Nam ceteræ editiones, præter Heroldianam, non exhibent conjunctim leges a singulis Regibus, aut Imperatoribus confectas, sed in titulos secundum ordinem argumentorum distributas, quam divisionem *Goldastus* tribuit *Petro Diacono Casinensi* sub Lothario II, & secundum quam Autor Constitutionum feudalium Langobardicas leges citare solet. Verum in Estensi Codice, quæcunque leges a singulis Regibus aut Augustis provenerunt, omnes conjunctæ leguntur, id quod ipsum anti-

quissimum & ante illam legum distributionem satis vetustam scriptum perhibere potest. Ex eodem codice, quod vel maxime æstimandum, omnes hic restituti sunt *prologi* a Regibus Imperatoribusve præfixi Edictorum suorum publicationi, qui prorsus exciderant e legibus, postquam earum seriem immutari contigisset, nec redierant postmodum in lucem, nisi quod *Sigonius* in *libros de Regno Italiæ* particulas eorum nonnullas intulit, unus vero *Cl. Horatius Blancus in notis ad Pauli Diaconi Historiam Langobardicam*, priore parte Tomi I hujus operis p. 413 integrum exordium Legum *Rotharis*, ex ipsius fortasse Sigonii Schedis in *Ambrosiana* adservatis, evulgavit. *Heroldus*, quamvis prologum istum Rotharis noverit, ut conjectari licet, ex *Paulo Diacono* verba nonnulla ejusdem afferente, nec id tamen, quod noverat, adscribere voluit. Haud minoris faciendum est in laudato codice, quod ad varias leges referat appositas, in hac editione inde exhibitas, *formulas*, quibus veteres causarum patroni, Langobardorum jus professi, usi sunt tum agendo, tum excipiendo, in foro, quæ permultum præstant ad noscendam litigandi rationem, imo ad ipsarum legum veterisque Historiæ illustrationem. Alterum Codicem Muratorius noster accepit ex tabulario *Mutinensis Cathedralis Canonicorum*, ante annos septingentos scriptum. Is primo loco habet *Leges Salicas* in capitulis LXX cum effigiebus IV virorum, qui eas composuerunt, præmissa eadem *præfatione*, quam *Lindenbrogius* & Celeb. *Eccardus* ediderunt, eamque sequitur *Carmen Heroicum de totius speculatione hujus præclari voluminis*, ita incipiens:

Hunc Heros librum legum conscribere fecit,
Eurardus prudens, prudentibus omnia vexit &c.

Item *carmen Eleycum cui supra:*

Hos tibi versiculos, prudens Eurarde, benigne,
Descripsi paucis infimus ecce Lupus. &c.

Eurardum istum Muratorius conjectatur illustrem temporibus Ludovici II Imp. Principem, ac fortassis eundem fuisse ipsum Eurardum, sive Eberhardum, aut Berardum, Forojuliensem Ducem ac Marchionem, Berengarii, postea Regis ac Imp. patrem, quem circa eadem tempora in Italia floruisse constat. Hujus

Princi-

Principis juſſu collegiſſe *Lupum* variarum gentium leges, quem poſtea una cum iisdem verſibus deſcripſerit anno circiter milleſimo librarius aliquis pro uſu Canonicorum Mutinenſium. Leges Salicas, alio ordine, quam in editis, diſpoſitas, excipiunt in hoc MSto *leges Ripuariæ* capitibus CXXVII, tum *leges Langobardorum*, deinde *lex Alemannorum*, capitulis XCV, *leges Bajoariorum*, titulis CCXXIV, denique *capitularia quædam Caroli M. Pipini, Ludovici Pii, Lotharii & Ludovici II.* Legibus Langobardorum titulus præfixus: *Incipiunt capitula legis Langobardorum, ſive concordia de ſingulis cauſis, quam Rothari, Grimald, Liutprand, Ratchis, Aiſtulf conſtituerunt, omnes inſimul adunatæ & concordatæ, ut legem inquirentibus facilius invenire queant, quod cupiunt.* Capita legum ſunt tantum LX, quippe non admixtæ ſunt Francorum Cæſſ. leges: unde patet, vel ante annum 1000 Langobardicas leges ſub diverſis argumentorum titulis digeſtas & coordinatas fuiſſe, alio tamen ordine, quam in vulgatis editionibus occurrunt. Hos duos codices cum editis ipſe Cl. Muratorius contulit, indeque produxit, quæ luci reddita nondum erant, lectiones varias ſubjecit & ſincerum legum textum ſubinde, exterminatis gloſſematibus, feliciter reſtituit. Inſuper vero Palatini Socii, ac præſertim *Philip. Argelatus*, ipſi novam meſſem lectionum variantium & legum aliquot ac fragmentorum ſuppeditarunt ex duobus Codicibus MStis *Ambroſianæ Bibliothecæ* vetuſtis, licet ab indoctis amanuenſibus ſcripti noſcantur, quorum unus anno circiter 1013 exaratus *Leges Langobardorum*, alter circa ann. 1028 ſcriptus *Francorum Regum Leges*, in Italia promulgatas, complectitur. Ex ſingulis tribus Codicibus, nempe Mutinenſi, & Ambroſianis, ſpecimina characterum in ære repræſentantur ad p. 13 poſt præfationem. Ibidem ſiſtitur *index & ordo titulorum omnium, quos legibus Langobardicis præpoſuit Heroldus*, & ſingulis titulis adſcriptus cernitur numerus, ſub quo ea lex in præſenti editione comparet. Similiter vero, ubi leges ipſæ a Muratorio exhibentur, in calce uniuscujusque legis liber & titulus indicatur editioni Goldaſtinæ reſpondens, ita, ut tres inter ſe diverſas editiones in hac una levi negotio liceat cognoſcere. Ordo legum reſtitutus hic eſt. Primo extant *Rotharis Leges*, quæ CCCXC

capitulis abſolvuntur: ſuccedunt *Grimoaldi Leges*, quarum IX tantum capitula: *Liutprandi Legum, libri I*, capp. VII, *libri II* capp. IX, *libri III* capp. IV, *libri IV* capp. XI, *libri V* capp. XXIV, *libri VI* capp. CII; *Rachis Regis Leges* capp. IX; *Aiſtulphi Regis* capp. XIV. Jam ſequuntur *Caroli M. Leges*, capitulis CLIII comprehenſæ, & *additamenta ad capitularia Caroli M.* ut & *capitulare* anni 806, ſive *charta diviſionis Regni Francorum inter Karolum, Pippinum & Ludovicum filios Karoli M. Imp.* Hæc excipiunt *Pippini Italiæ Regis Leges* XLIX, *Ludovici Pii Auguſti Leges* LXI, *Lotharii I Leges* CVI, & *additamenta ad easdem* ex Codice MS. Cathedralis Mutinenſis, aliaque ex *Baluzio*, ibi Ludovico Pio falſo tributa. Porro ſequuntur *Ludovici II Aug. leges* VIII, cum *additamentis* ex dicto Cod. MSto, & ex Codice Bibliothecæ Ambroſianæ. Interſeruntur ex utroque Ambroſiano *quæſtiones ac monita quædam veterum Juriſperitorum in Leges Langobardicas*: deinde comparent *Guidonis Aug. Leges* XCI, *Ottonis II Aug. Leges* XIII, *Ottonis III Aug. Lex* unica, *Henrici II Aug. Leges* III, ac denique *Lotharii II Aug. Lex* unica. Jam vel potiſſima planeque ſingularia, quæ doctiſſimus Muratorius vel reſtituendo, vel ſupplendo veterem ac genuinam lectionem, modo librariorum incuria, modo gloſſematum in contextum intruſione, modo Grammaticorum intempeſtiva caſtigatione corruptam toties ac immutatam, quæque illuſtrando leges ex Hiſtoria veteri linguæque genio, & antiquis Francorum ac Langobardorum moribus, inſtitutis ritibusque præſtiterit, ex iis, inquam, potiſſima & prorſus inſignia recenſere nimis longum & ultra leges inſtituti noſtri foret, pauca vero, ac velut ſpeciminis loco, decerpere parum dignum videtur exiſtimatione, quam de Cl. Muratorio, Italicorum monumentorum vindice atque illuſtratore immortaliter jam merito, publice præferre noſtrum eſſe judicamus.

ROBERTI WELSTED DE ADULTA Ætate Liber ad RICHARDUM WEST, *Armigerum.*

Londini, impenſis Gulielmi & Johannis Innys, 1725, 8.
Plag. 13.

Quam-

QUamvis naturæ, a teneris initium ducenti, inde ad maturitatem provectæ, demumque in senium inclinanti convenientius videatur, eundem in explicanda diversarum ætatum indole ordinem imitari, illum tamen immutare Cl. Autori visum fuit, utpote qui edito primum de Ætate vergente libro, a nobis supra M. Jan. p. 23 commemorato, hunc de adulta ætate subjecit, proxime forsan tertium de ineunte subjuncturus. Eadem ac in priori sermonis elegantia aures animumque demulcet; imo magis etiam altera hæc pars vario rerum apparatu, quem ipsa materia largius suppeditavit, lectori se commendat. Instituti eadem, quæ in priori, ratio; primo consistentis ætatis indolem maxime impetuosam exponit, eandemque amoris potissimum rapidissimis agitari atque depasci stimulis advertens, qua illum ratione ad tuendam sanitatem, malaque inde oritura avertenda, prudenter deceat moderari, docet; eademque occasione de conjugio hac ætate iniri solito, & iis, quæ circa illud a Medicis monenda veniunt, c. 2 fusius agit. Postquam vero eam adolescentes nacti sunt corporis staturam, ut proceritate ulterius non efferantur, notabilis succorum in corpore turgescentia contingere solet, multis, si nimia evadat, œconomiam animalem turbis obnoxiam redditura; unde ad ea, quæ exuberant, eliminanda certa sibi natura eligit emunctoria, ab Autore c. 4 descripta, ita ut modo per meatus cutaneos, modo per glandes salivales atque intestinales superflua excludantur, quas inter vias hæmorrhoides quoque recenset, quorum fluxum naturalem magis, quam morbificum esse, cum nonnullis nostræ ætatis Medicis censet. Quod si minus feliciter hæc secretio succedat, morbi ex recrementis in corpore auctis oriuntur: quorum Catalogum c. 6 ex Hippocratis (cujus strenuum se asseclam præbet) L. 3 Aph. 29 & 30 contexens, duas cum eodem classes illorum constituit. Alios eorum, scilicet sanguinis spuitiones, tabes, febres acutas, comitiales, ad primam hujus ætatis periodum refert; reliquos, uti anhelationes, pleuritides, peripnevmonias, lethargos, phrenitides, febres ardentes, alvi profluvia diuturna, bilis sursum ac deorsum effusiones, dysenterias, intestinorum lævitates, ac hæmorrhoides ad constantem magis ætatem spectare censet.

Horum

Horum ante omnia inter ſe analogiam exponit, & quidem ratione originis illos ab intentiori ſanguinis motu a variis obſtaculis hinc & inde occurrentibus concito deducit; quo tenacior igitur ſit materies, in quam ſanguis impingit, eo graviores fore, qui inde pendent, affectus, monet. Sedem illorum communem c. 9 partes reſpirationi inſervientes, iisdemque conjunctas aut eas minimum, quæ emunctoriorum vices ſuſtinent, conſtituit. Quod uti de plurimis manifeſtum eſt, ita de iis, de quibus dubium primo intuitu videri poterat, ut lethargo, phrenitide, bilis ſurſum deorſumque dejectione & hæmorrhoidibus, cum Autorum teſtimoniis tum experientia, qua his morbis ſuperatis, manifeſtum partium reſpirationi dicatarum levamen obſervamus, evincere allaborat. Analogia morborum ætatem adultam infeſtantium indicata, ſigna quoque diagnoſtica, quibus a ſe invicem illos diſcernere deceat, exponit; ſicque Pathologia earum abſoluta, primo c. 11 generalia quædam monita, in eorum medela profutura, proponit, & imprimis cito eis auxilium adhibendum, nihilque in eorum cura procraſtinandum eſſe, medicis inculcat, ne natura eorum vehementiæ ſuſtinendæ impar iisdem ſuccumbat; neque etiam ſi mitiorem præ ſe ferant ſpeciem, fidem iis facile habendam, monet, ne verum ſubito habitum induentes ex improviſo opprimant. Protinus igitur remediis præſtantiſſimis ſuccurrere, & ad noxia quævis eliminanda feſtinare ſuadet, ea ratione atque ordine, quem natura ſui conſervatrix morborumque domitrix monſtrat; quamvis, ſi nimis vi morbi ſit oppreſſa, vix ejus indiciis fidendum atque obſequendum cenſeat Autor, quæ irrita tunc ſæpius edat ſigna, & inania ſine mente proferat. Quibus præmiſſis ad quorumvis ſpecialem therapiam breviſſimis explicandam accedit, & a c. 12 ad 16 prioris generis, ab illo ad 27 conſtantis potiſſimum ætatis morborum curam indicat. Ceterum laudanda eſt Cl. Autoris in evolvendis veterum & imprimis Hippocratis ſcriptis induſtria, quorum non ſolum autoritate omnia ſua placita ſuffulcit, verum etiam nonnulla paſſim eorum loca eruditis illuſtrat obſervationibus. Ita c. 4, dum de hæmorrhoidibus agit, tantum abeſſe monet, ut Hippocrates libri de Hæmorrhoidibus, qui ſub ejus nomine inter opera ejus

extat,

extat, autor sit, ut ne quidem ejus discipulo tribuendus videatur, illudque ex sententiis ibidem propositis, ab ejus doctrina prorsus alienis, & alibi ab eo refutatis, evincit. Siquidem Hipp. L. 6 Aph. 12 unam minimum in hæmorrhoidum sanatione apertam servare jubet, cum e contrario in hoc semel atque iterum omnes exurendas nec ullam sine ustione relinquendam suadeatur. C. 8 locum Pauli ex l. II c. 29 adducit, in quo inter alia febris ardentis signa lingua (secundum Guinterii versionem) aspera recensetur, qua occasione, num Guinterii emendatio, dum τραχεῖα pro παχεῖα legit, attendenda sit, disquirit, & omnino receptam lectionem retinendam & παχεῖα scribendum esse, censet, quoniam lingua in febribus ardentibus non modo asperetur, sed & quasi glutinosis humoribus inferciatur, unde nonnunquam usus ejusdem difficilis redditur, quo sensu hanc vocem etiam ab Hippocrate usurpari annotat. C. 24 Hippocratem contra Cælium, methodicæ sectæ non ignobilem Medicum, defendit, qui in bilis sursum ac deorsum effusionibus veratrum, in lentium succo propinatum, ab Hippocrate adhibitum esse, ægre fert. Qui Nostro maxime naturæ ductum in hoc secutus videtur, quæ ipsa succorum pravorum congeriem sursum ac deorsum vacuandam esse indigitabat, imprimis, quia dum contenta viscerum, circa ventriculum sitorum, quasi per fluorem excernuntur, veratrum non tam diu intus maneat, ut diffundere possit facultates, a quibus homines alias periclitantur: hinc tutius tunc temporis evadat. C. 28 de iis, qui in extremis hujus ætatis limitibus versantur, & quæ in posterum iis profutura sint, aliqua addit consilia, quæ fusius in præsenti commemorare superfluum ducimus, cum copiosius illa in primo de ætate vergente libro pertractata sint.

EXERCITATIONES MEDICÆ, QUÆ TAM Morborum quam Symptomatum in plerisque morbis rationem illustrant, Autore JOHANNE TABOR, M. B.

Londini, impensis Guilielmi & Johannis Innys, 1724, 8. Pl. 22 cum fig. æn. Tab. 5.

MIrum certe est, quod in ejusdem morbi ratione reddenda sententiæ adeo dissimiles proferantur a Medicis, causæque remotæ cum cura eruantur, cum promptius sit, causas propiores & perfectiores ex sanguinis statu & retentorum excretorumque conditionibus, observatu haud difficilibus, invenire; quorum accurata consideratio rationes magis certas & constantes de morbis exhiberet, quam fictæ quævis analogiæ seu similitudines ex Peripatheticorum elementis, ex Galenicorum humoribus, aut ex Chymicorum principiis depromptæ. De his itaque rebus ut ratio constaret, præsentes Exercitationes, tribus tractatibus circumscriptas, in lucem publicam edidit Autor Clarissimus. Quoniam autem, quod in corpore humano solidissimum est, ex humore prius fluitante cogitur, & a liquidis in vasis contentis affectiones plerasque morbosas accipimus, Introductionem operi præmittendam esse intellexit, in qua ostenderet, quod partium solidiorum fabrica non a potestatibus quibusvis materiæ insitis seu inhærentibus, sed ab agente animato construatur; quod liquida omnia motum habeant intestinum; quod liquidorum affectiones a partium eorum minutarum constitutione oriantur; & quod motus intestinus liquidorum in corpore animali non ab agente animato, sed a causa quadam universali cieatur. In Exercitationum Tractatu I simplices sanguinis conditiones expendit, idque non furni tortura, sed vitro optico, lance, lenique igne, atque ostendit, tam morborum rationes quam ad eos tollendos Indicationes ex istiusmodi observationibus justissime desumi posse; probat etiam, aerem respirationis beneficio semper & uberrime sanguini admisceri. Hinc non minus quantitatem sanguinis in corpore contenti, quam ejus velocitatem in vasis sanguiferis determinat; indeque occasionem capit, cordis structuram accuratius delineandi, ejusque vires investigandi, atque ventriculorum capacitates mensurandi. In II conjecturas quamplurimas incertas de motu musculari & de instrumentis eidem ancillantibus improbat, suamque hac de functione explicaturus sententiam, aeris conditiones & munia tam in flamma, quam in vita animalium sustentanda, fibrarumque carnearum texturam exponit, tandemque concludit: cum comprimendi & dilatandi copia nulli

nulli materiæ ordini tam singulari modo sit indita, quam aeri, hæcque facultas intendi & remitti possit a causis in aerem agentibus, atque sanguis animalium præ ceteris quibuscunque liquoribus plurimum aeris complectatur; credendum esse, aerem in sanguine hospitantem circulationis vi in carneas musculorum fibras, earumque concavos cylindros adigi, ibidemque a spiritibus animalibus ad nutum animæ incitantis quadam ratione ordinatis & impulsis, ejus elaterium intendi, ac ad nutum animæ revocantis quovis temporis puncto expansionem inde ortam remitti quoque posse, sicque fibras contractas & relaxatas haberi. In III considerat causas effectrices motus voluntarii, involuntarii & convulsivi, omnesque has eidem efficienti in acceptum referri, docet; motus etiam convulsivi causas materiales & excitativas investigat, clareque demonstrat, quod convulsiones & plerique morbi, qui nervosi passim appellantur, a sanguinis humorumque, non a spirituum animalium pravitate oriantur, & ab hac doctrina indicationes certissimæ desumi debeant ad affectiones nervosas curandas. Verum clarius cognoscet L. B. quam foveat Autor clarissimus de œconomia animali opinionem, ex Corollariis calci hujus operis appositis. Scilicet 1) omnium motuum animalium eadem est causa effectrix in eodem vivente. 2) Corpori animali inest agens providum, quod totius utilitati diligenter prospicit. Ab hoc, divinitus instructo, non tantum admirabilis corporis fabrica extruitur & perficitur, sed etiam ab actibus ipsius imperatis motus omnes organici proficiscuntur. 3) Omnes motus organici tam assueti quam inassueti ad finem aliquem utilem & necessarium destinantur. 4) Sanguis facile lentescit & concrescit, unde ægre vasa capillaria permeat, imo & acrimoniam contrahit, generi nervoso infensam; hinc nervi a sanguine vitiato irritari possunt. 5) A crebra membranarum concussione, musculorumque contractione sanguis lentescens aut concrescens subigitur & comminuitur, motusque ejus pene deperditus restauratur, acceleraturque. 6) Causa finalis motuum convulsivorum in eo consistit, vel ut partes irritatæ & stimulatæ a materia acri & rodente liberentur, vel ut sanguis a concretione vindicetur; idque aut universali corporis concussione, aut forti

 muscu-

musculorum contractione ad sanguinis motum accelerandum, acresque humores subsistentes e sedibus suis depellendum. 7) A materia crassiori vitiata e sanguine excreta motus convulsivi desinunt. 8) Ut plerique alii morbi, ita potissimum motus convulsivi a crasi sanguinis vitiata immediate oriuntur. 9) Medicina Rationalis in eo consistit, ut a causæ morbosæ justa æstimatione Curativæ desumantur Indicationes; perperam enim instituerentur Curæ a causis omnino obscuris, cum magis evidentes suppeterent. Quo certius igitur hæc Corollaria sapiunt doctrinam Stahlianam, eo magis mirari satis non possumus, quod Germani hujus famigeratissimi per totum hoc opus nullibi fecerit mentionem Anglus.

MONARCHIÆ ASIATICO-SARACENICÆ Status, qualis VIII & IX post Christum natum seculo fuit, nummis argenteis, prisca Arabum scriptura Kufica, a Monarchis Arabicis, Al-Mansor, Haran Raschid, Al-Mamon aliisque, in metropolibus Chaldææ, Persiæ, Transoxanæque cusis, & nuper in littore maris Balthici prope Gedanum effossis, illustratus a M. GEORGIO JACOBO KEHR, Sleusinga-Franco Orientali.

Lipsiæ, prostat in Bibliopolio Jacobi Schusteri, 1724, 4 maj. Plag. 4½. fig. æn. 2.

RUstici in Nehringa Gedanensi piscatores A. MDCCXXII d. 2 Junii centum circiter a mari passibus invenerunt nummos quatuor argenteos vix arena tectos, & remota paulo altius arena, tredecim alios, quos omnes, *septemdecim* numero, ad illustr. Præconsulem Gottfr. a Diesseldorf delatos, hic liberaliter donavit Cl. Frid. Gottl. Engelken, Secretario Reipubl. Gedan. qui eos, addito etiam *decimo octavo*, quem Cl. Breynio debebat, cum Cl. *Kehrio* communicavit. Inde huic præsens subnata est scribendi materia. Opellam divisit in tractationem generalem & specialem. Generalis agit de lingua & literis inscriptionum in nummis his conspicuarum. Lingua est Arabica; litteræ vero sunt Kuficæ, ita

ita dictæ ab urbe Chaldæa Kufa, non quod ibi inventæ sint, sed quod (ut Nostro quidem videtur) Kufæ hoc scribendi genus & solicitius & diutius in usu fuerit. Et ex Estrangelo quidem, Syrorum antiquorum Chaldæorumque charactere, Kuficas litterarum figuras ortas esse, inde potissimum colligit, quod primus earum inventor, Mor-amrus, Babylonius dicitur, & figuræ admodum conveniunt. In tractatione autem speciali singulos XVIII nummos ex Historia Orientali paululum illustrat. Primus in ordine nummus cusus est in urbe pacis, h. e. Bagdat, anno Heg. 188 Chr. 805, probabiliter ab Aarone Raschid. Antica exhibet in peripheria, uti in omnibus nummis, verba hæc: *In nomine Dei cusa est hæc drachma*, addito, ut alibi, loco & anno, quo cusus. In disco autem hæc leguntur: *Non est Deus, nisi ille unicus, nec ei est socius.* In postica hæc sunt: *Mohammed est legatus Dei.* In peripheria vero posticæ: *Mohammed est legatus Dei, qui misit eum cum directione & religione vera, ut superiorem & conspicuam redderet eam supra omnem religionem, etiamsi abhorreant associantes.* Quæ verba omnium posticas ambiunt. Nummus II convenit cum primo, nisi quod excusus est ann. Heg. 190 Chr. 807. Nummus III & IV, anno Heg. 193 Chr. 810 cusi, non discrepant a primo. V excusus est Balchæ, olim Bactris, ann. Heg. 188 Chr. 805, ab Almamone Abdalla, Califa, & eo a præcedentibus differt, quod posticæ facies hæc inscripta monstrat: *Mohammed est legatus Dei, & plenitudo creaturarum ejus: Princeps Almamon Abdalla, filius Principis fidelium, est celsus tutor columnarum Moslemanorum. Jahhja.* Hac occasione Noster p. 16 invehitur in Historicos Linguæ Arabicæ ignorantia sæpe deceptos. VI signatus est anno Heg. 189 vel 187, Chr. 806 vel 804, & in disco posticæ verbis: *Mohammed est legatus Dei*, hæc sunt addita: *& asseclæ ejus.* VII anno Heg. 192 Chr. 809; VIII & IX, eodem anno a Califa Alamino cusi, a primo non discedunt. X Wasethi, anno Heg. 127 Chr. 746 cusus, in posticæ facie hæc habet: *Deus est unicus. Deus non generatus est, atque est perpetuus. Non generat, nec ei similis est ullus.* Numus XI anno Heg. 194 Chr. 811 Bagdadi, XII vero Kufafæ anno Heg. 105 Chr. 724 signatus est, & huic quidem in postica additur, quod *Mohammed sit donum perfectum.*

XIII anno Heg. 180 Chr. 797 Sauræ cuſus, in diſco poſticæ hæc ſiſtit: *Mohammed eſt legatus Dei. Propitius ſit ei Deus & felicem eum reddat. Chaliſa Raſchid Dſibæfar.* XIV Hiſpahanæ anno Heg. 196 Chr. 813 factus eſt, & Noſter hæſitat, an verba poſticæ faciei adjecta, *Deo eſt directio*, an aliter, vertere debeat. XV eſt Samarcandanus, anni Heg. 185 Chr. 802, in cujus poſticæ medio hæc leguntur Arabice: *Mohammed eſt Apoſtolus Dei, & ſucceſſor ejus eſt Princeps Alaminus. Mohammed filius Principis fidelium. Gjafari.* XVI Mohammediæ anno Heg. 195 Chr. 811 fuſus, cujus in poſticæ diſco hæc leguntur: *Mohammed legatus Dei, & aſſecla ejus eſt Chaliſa, Mohammed Princeps fidelium, devotus Dei cultor.* XVIII Samarcandæ A. Heg. 194 Chr. 811 cuſus, in poſtica habet: *Mohammed legatus Dei, & amicitia ei junctus eſt Presbyter Almomunus. Abdallah filius Principis credentium.* Ultimum conflari juſſit anno Heg. 161 Chr. 779 Chaliſa Mahhadis, quod ultima verba poſticæ, quæ in ceteris cum inſcriptione nummi XIII conſpirat, docent. Obſervat vero Noſter, eſſe Baſſoræ, quo loco cuſus hic nummus, Academiam quandam, circa annum Hegiræ 465 fundatam, in qua multi Mohammedani literis incumbant; quamvis fateatur, plures hodie Damaſci, & quamplurimos, nempe 12000, Cairi ſtudere. Præterea ipſius Chaliſæ Mahhadis munificentiam in litteratos commendat, quippe qui Poetæ cuidam, *Merwan* dicto, pro carminis, quod coram eo recitabat, ſingulis diſtichis (erant autem ſeptuaginta) mille ſtateres dari juſſit. Denique notat, ejusdem Chaliſæ ætate A. 770 inclaruiſſe Theophilum Edeſſenum, Maronitam, Aſtronomum, qui præter Hiſtoriam, in qua ab orbe condito ad initium Epochæ Alexandrinæ annos colligit 5197, verſionem edidit Iliados Homeri in ſermonem Syriacum, in qua ambiguas voces, præſertim ad diſtinguendas patronymicas, quæ iisdem elementis apud Syros ſcribuntur, vocalibus Græcis notavit, nimirum α ponendo pro A, η pro I, υ pro V &c. quod punctandi genus omnes deinde Syri, Neſtorianis ſeu Chaldæis exceptis, amplexi ſunt; ex quo Græcæ vocalium Syriacarum figuræ ſunt enatæ. Sed ex his jam ſatis Lectori conſtare poſſe de Autoris noſtri ratione, arbitramur.

MONA-

MONARCHÆ MOGOLO-INDICI, VEL MOGOLIS Magni AURENK SZEB Numisma Indo-Perſicum argenteum quinque librale rariſſimum, in ſolennem renovationem & confirmationem clientelarum urbis & ſedis Imperatoriæ DEHLI, nunc dictæ DSCHIHANABAD, ſignatum, auſpiciis & clementiſſimo juſſu Seren. Principis ac Domini, Dn. FRIDERICI II, Ducis Saxo-Gothani, e pretioſiſſimo ipſius Gazophylacio Latine recenſitum, explicatum, examinatum, & contra dubia quorundam, imprimis contra Moslemanum celeberrimum, Illuſtrem atque doctiſſimum, SCHEICH MOHHAMMED EFFENDI, Reipubl. Africo-Tripolitanæ Cancellarium, & ad Aulam Cæſaream Viennenſem nuper Legatum, perſpicue, ſolide ac modeſte vindicatum, & variis Notis ex Orientalium Hiſtoria, Genealogia, Geographia, Chronologia & re litteraria tum antiqua, tum recentiore illuſtratum a M. GEORGIO JACOBO KEHR, Siluſia-Franco Orientali. In appendice Indo-Maurorum characteres Arithmetici, Alphabetum Bengalicum, & Syllabarii Mongalo-Kalmuckici pars exhibetur.

Lipſiæ, impreſſit Heinrich Chriſtoph Takke, 1725, 4 max.
Plag. $7\frac{1}{2}$ fig. æn.

Titulus prolixiſſimus conſpectum operis totius exhibet. Methodus in præſenti tractatu ea adhibetur, ut in hiſtoriam nummi inquiſiturus Cl. *Kehrius*, pauca de figura, pondere aliisq; momentis afferat, ſcripturam in nummo compoſitam agnoſcat e charactere Perſarum Taalik, h. e. pendulo, & Usbeko-Indo-Perſico Tograi, ſeu implexo; ſtylum quidem Perſicum fateatur, admixtis vocabulis Arabicis, Tartaricis & Turcicis; afferatque ab incolis Regiæ urbis Dehli Magno Mogoli in obedientiæ teſſeram nummum hunc fuiſſe exhibitum. Ipſam laborioſiſſimæ interpretationis ſuæ methodum & tabulam quadripartitam deinde ſubjicit, ut figuram litterarum in nummo deprehenſam columna

columna 1, 2 vocem litteris Arabicis ordinariis, 3 lectionem, & 4 interpretationem Latinam sistat, & p. 17 seqq. voces singulas exponat. Inter alia p. 26 sqq. inquirit, an nomen Regis Aurenk, an Uszbek legi debeat, quoniam اورنكى Aurenk, & اوزبكى Uszbek, uno puncto tantum addito vel demto & altero transposito, differunt. Sed contra Cancellarium Tripolitanum, cum quo nuper in aula Viennensi vivente commercium epistolicum instituerat Noster, propugnat, quod nummus non Uszbekicis Imperatoribus conveniat, sed tantum Magno Mogolo, cum Historia, Geographia & ipse stylus obstent, quo minus Uszbekicis tribui possit. Notas illas sequitur Latina paraphrasis inscriptionis hujus nummi quinquelibralis, quam utut paulo prolixiorem, e p. 41 huc transscribere non gravabimur. Prioris ergo faciei verba ita Noster interpretatur: *Nummus hic Magni illius Indorum Imperatoris longe lateque terra & mari dominantis, est, nimirum Regis AURENG-ZEB, terrarum orbem occupantis, qui tum ob animi fortitudinem, tum ob stupendas, quas gessit, res, tum & perpetuas ob victorias, quas ab hostibus reportavit, jure meritoque celeberrimis veterum illorum athletarum heroumque Persicorum* Serfali *&* Sami *nominibus insignitur, qui non tantum a Victore gloriosissimo est generatus, verum ipse etiam potentissimos quosque Principes potentia superat, simulque puram & orthodoxam religionem Moslemicam, Sonna seu traditionibus Mohhammedis & coævorum ipsi Doctorum Arabicorum dogmatibus fundatam, strenue sequitur, fortiter propagat, adeoque instar auri purissimi, ornantis gemmas, religioso zelo suo splendidiorem reddit eam & illustrat. Quapropter dignissimus est, qui nominetur* Alem-Khir Padischah Ghafzi, *id est*, orbem terrarum occupans, Magnus Imperator, Victor, MOHHAMMED AURENK-ZEB, Behadir, *seu strenuus ac bellicosus, Triumphator, & Moslemicam religionem fortiter celeriterque propagando vivaciorem efficiens. Signatus est nummus hic anno ab hegira seu Mohhammedis fuga millesimo octogesimo quarto, qui est annus post C. N. 1674.* Posterioris faciei hæc est sententia: *Auspiciis Magni Imperatoris Mogolo-Indici, utilia quævis & salubria largientis, videlicet AURENG-SZEBI, qui religionis Moslemanicæ asylum*

est,

est, cui divinitus quasi adjuncta est fortuna prosperitasque maxima, quippe qui plaustra bonorum atque divitiarum possidet, & qui, licet inter omnes pompa & majestate emineat, simul tamen adeo clemens ac benignus Princeps est, ut ne quidem in septem climatum distantia tractuque præstantior quispiam reperiatur, qui eum clementia & benignitate superet; bujus, inquam, auspiciis nummus hic secundum argentearum aurearumque monetarum typos, per Dei gratiam ac benignitatem, signatus est anno decimo quinto a felici bujus Monarchæ coronatione, qua is Imperii thronum conscendit. Et quidem hanc monetam Augustissimo Imperatori suo, sedis ipsius Imperatoriæ urbisque primariæ Dschihan-abad, *alias* Dehly *dictæ, cives in fidei, pietatis & obedientiæ suæ humillimæ tesseram, in solenni, quæ ideo quotannis celebratur, novi anni panegyri, muneris loco obtulerunt.* Claudunt opus notæ & characteres in titulo memoratæ, quibus postremo subjicitur Tabula Genealogica a Japeto usque ad Regem Aureng-Zeb; quibus singulis immorari non licet.

IO. FRANCISCI BUDDEI, TH. D. & P.P.O. Meditationes Sacræ, antea sigillatim, nunc vero conjunctim editæ. Recensuit & præfationem de mortuorum resurrectione, a calumniis adversariorum per veteris Ecclesiæ Doctores vindicata, nec non Indices adjecit M. IO. DAVID LEONHARDUS, Altenburgensis.

Jenæ & Lipsiæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1725, 4. Alph. 1 pl. 5½.

CEleberrimi Buddei scripta, varia eruditione referta, jam diu eruditis salivam moverunt. Quare Cl. Editor & hanc Programmatum publico nomine diebus festis propositorum collectionem doctis gratam fore, haud immerito judicavit. Et quoniam hæ meditationes, præter primam & ultimam, omnes vel Christi vel nostrum spectant resurrectionem, Cl. Editori placuit, de resurrectione mortuorum e priscis Ecclesiæ Patribus præfari. Meditationum vero Buddeanarum prima, MDCCXIII proposita, de Pseudo-paracletis disserit, ac voce παράκλητος exposita,

Simonem Magum, Montanum, Manetem, Mohammedemque huc refert. Quæ ſecundum obtinuit locum, Meditatio, de ſanguine fœderis ſub Vet. pariter & Nov. Teſt. conſcripta, varia huc ſpectantia Scripturæ dicta accurate expendit. Tertia Meditatione S. R. Autor ex Actor. XIII, 34 τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιςὰ excutit, & Paulum non e Pſ. II, 7, ſed ex Jeſ. LV, 3, reſurrectionem Chriſti probare, oſtendit. Quæ ſequitur, quarta, de ſepulchri Chriſti poſſeſſore, loco, forma, denique & uſibus in Theologia erudite conſcripta eſt. De Pontio Pilato, Evangelicæ veritatis teſte, quinta tractat, teſtibusque veritatis Pilatum jungit, quia non tantum hiſtoriæ veritas, ſed & innocentia Chriſti per eum ſtabiliri poteſt. Chriſtum redemptorem unicum ſexta ſiſtit, & contra Romanos partim, partim & Gichtelianos, officium mediatorium ſoli Chriſto proprium eſſe, evincit. Septima originem doctrinæ de reſurrectione mortuorum e V. T. pandectis antiquiſſimam eſſe oſtendit. Non ſatis autem fuerat Cel. Autori, Pilatum veritatis Evangelicæ teſtem exhibuiſſe; ſed in octava Judam pariter Iſchariotem veritatis Evangelicæ teſtem producit, cum & ipſius, ut proditoris, de innocentia Chriſti teſtimonium ferentis, teſtimonio magnum inſit pondus, & Judæi hujus rei documentum exſtare voluerint, ne quis fidem Evangeliſtarum hiſtoricam ſollicitet. Nona, de Chriſto prædeſtinato, ad Act. II, 23, an, & quomodo prædeſtinatus dici poſſit, inquirit. Chriſtum autem vere cruci affixum eſſe, adverſus Docetas, Saturninum, Baſilidem, horumque, ut & quosdam Valentini diſcipulos & Mohammedem adſtruit decima. Undecima victoriam fidei graphice delineat. Duodecima vero expendit, quo ſenſu Chriſtus in S. Script. audiat primogenitus ex mortuis, nempe quia & Princeps eorum eſt, qui ad vitam æternam reſuſcitantur, & ſimul reſurrectionis autor & cauſa. Tandem decima tertia, in qua pauliſper commorari lubet, dignitatem exponit S. R. Autor, quam per incarnationem filii Dei denuo acquiſivit genus humanum. Eam autem minime eo usque extendi vult ille, ut colligère inde liceat, mundum hunc, in quo tantum ubique malorum, ſeu peccatorum eſt, ut bona, quæ ſparſim hinc inde exiſtunt, vix in cenſum veniant, (quæ ipſius verba ſunt p. 192) melio-

meliorem eo esse, qui omnis vitii, omnisque labis expers est. Monet simul, Viros quosdam doctos, qui nostra ætate id ipsum asserere non dubitarunt, ad causam suam tuendam hoc quoque trahere, quod tristissimum hominum lapsum incarnatio Christi secuta sit, quæ decus ingens atque ornamentum huic, in quo peccata sunt, attulerit mundo, quo carendum contra fuisset mundo, labe nulla atque vitiis contaminato. Ipse vero, rejectis Scholasticorum quorundam commentis, alio modo plane refragatur sententiæ commemoratæ. Existimat enim, si comparatio inter mundum omnis vitii expertem, & eum, qui peccatis contaminatus est, instituatur; in hac non ad solos credentes, aut electos, sive eos, qui beneficiorum, Christi incarnatione partorum, participes fiunt, sed ad omnes omnino homines, qui hunc mundum constituunt, respiciendum, & tum demum, an hic illo melior præstantiorque dici queat, dijudicandum esse. Ita manifestum fore, putat, dignitatem istam, quæ ex incarnatione Christi non nisi ad credentes redundat, etsi in se maxima & pro summo Numinis beneficio reputanda sit, non tamen ejusmodi esse, ut in censum venire queat, cum de utriusque mundi collatione pronuncianda sit sententia. Obverti quidem, ait, verba illa ex hymno quodam Romanæ ecclesiæ:

O certe necessarium Adæ peccatum,
Quod Christi morte deletum est!
O felix culpa, quæ talem ac tantum
Meruit habere redemptorem!

Sed monet simul p. 195, quod de necessario Adami peccato hic dicatur, illud ceu ὑπερβολικῶς a poeta dictum, emollitione quadam & explicatione indigere, si quidem admitti debeat. *Culpam* autem eam *felicem* dici posse ita, ut tamen hoc remaneat, feliciorem adhuc futuram fuisse humani generis conditionem, si ejusmodi non opus habuisset redemtore: uti felix quidem dicendus ægrotus, cui fidelis & peritus se offert medicus, qui ipse tamen felicior haud dubie, si, perpetua gaudens sanitate, medico non indigeret.

D. FRID. ADOLPHI LAMPII COMMENTARIUS *Analytico-Exegeticus tam litteralis, quam realis, Evangelii secundum Johannem.*

Tomus I.

Basileæ, apud Thurnisios, 1725, 4 maj.
Alph. 4. pl. 10.

ETsi rectius forte facturi videbamur, si quidem operis hujus tum demum susciperemus recensionem, cum ad umbilicum perductum fuerit, non possumus tamen, quin prioris etiam hujus Tomi, tanquam primordii cujusdam, mentionem injiciamus, simulque promittamus, nos reliquas præclarissimi operis partes, quam primum in lucem exierint, indicaturos, vel potius pro merito laudaturos esse. Maxima vero præsentis Tomi I portio eruditissimis constat Prolegomenis. En tibi, Lector, primi eorum libri capita: 1 de rebus conditionem Johannis naturalem & civilem extra Apostolatum concernentibus, 2 de vocatione, & Apostolatu Johannis ante exaltationem Domini gesto, 3 de rebus Johannis usque ad secessum ejus ex Judæa in Asiam, 4 de rebus Johannis post adventum in Asiam usque ad reditum ejus ex Insula Patmo, 5 de rebus Johannis post reditum ejus ex Patmo usque ad mortem ejus. 6 de Johannis morte, & post mortem honoribus, 7 Historia Critica de scriptis Johannis, excepto Evangelio. Facile conjici potest, quam larga hic doctissimarum observationum seges reperiatur. Nos unum tantum alterumque argumentum, speciminis causa, & ut lectorem ad ipsam operis perlustrationem magis invitemus, adducturi sumus in medium. Sic Celeberr. Autor statim sub initium fabulas circa vitam Johannis ita commemorat, ut, quam diligenter sibi ab iisdem cavere velit, significet. De temperamento Evangelistæ nostri sobrie inquirit,
p. 15. & tandem statuit, fuisse illud sanguineo-phlegmaticum: qua de
32 sq. re alii videant. In laudes Johannis ubi effunditur, non reticet
119 sq. nævos illius. In primis autem accurate docet, Johannem Theologum non fuisse diversum a Johanne Evangelista, uti quidem Cl. *Heumanno* ob causas nonnullas persuasum fuit. Tacemus alia, pulchra illa, & maximi momenti, sed rectius ex ipsis his Prolegomenis

gomenis haurienda. Alter eorum liber itidem VII absolvitur capitibus, nempe 1 de Johanne, vero Evangelii Autore, 2 de Historia temporis, loci, aliarumque circumstantiarum, quibus Evangelium hoc conscriptum est, 3 de examine variarum sententiarum de scopo Evangelii, 4 de vero illius scopo, & œconomia, 5 de θεοπνευςία ejus, & autoritate, 6 de Commentatoribus in Johannem, 7 de Autoris nostri instituto, & totius Evangelii analysi. Sed opus est, ut ipsa hæc adeat Prolegomena, qui multiplicem Autoris doctrinam cognoscere cupit. Ipsa, quam Tomus hicce I complectitur, Exegesis ad quatuor priora Evangelistæ nostri capita pertinet. Hic primo videas cum generalem, tum specialem analysin, qua quidem posteriori comprehensus deinde est tantum non universus Commentarius. Reliqua Notæ exhibent largiores textui subjectæ. Præcipuam sibi curam fuisse Autor fatetur, ut literalem, quem vocant, sensum indagaret; verumtamen multus quoque est in sensu mystico & allegorico facunde exponendo. Tum vero veritates quoque Theologicas diligenter eruere conatus est, licet in his complures sint peculiares Reformatorum hypotheses, quas tuetur & defendit. Nos illud certe non possumus non laudare, quod magna Autor usus sit & diligentia & modestia. Quare maximopere optamus, ut propediem reliqua volumina prodeant in lucem, quorum rationem habituri sumus ita, ut ne specimina desiderare Lector possit.

MARTINI FRISII, D. PROF. THEOLOGI, Fundamenta Theologiæ Theticæ, selectioribus dictis probantibus eorumque, ubi opus est, exegesi, & observationibus præcipuis instructa.

Hamburgi, apud Theodorum Christoph. Felginerum, 1724, 8.
Plag. 18.

SUnt hæ Cl. Frisii, Professoris Theol. in celebri Holsatorum Academia Kiloniensi primitiæ: quibus universum Theologiæ, quam theticam vel positivam vocare solent, ambitum dilucida quadam brevitate tradit, ea tractandi ratione ac methodo usus, quæ argumento maxime accommodata imprimisque

 docendo

docendo apta esse videtur. Ordinem vulgo receptum in digerendis rebus Theologicis sequens, succinctis thesibus doctrinam proponit, subjunctis unicuique observationibus, quibus obscuriora illustrare, lucemque difficilioribus afferre studet. Selectioribus Scripturæ dictis in promtu habendis, recte intelligendis, prudenterque applicandis potiorem Theologiæ Theticæ partem absolvi ratus Clar. Autor, præcipuam eo curam direxit, ut, qua opus est, perspicuitate potiora Scripturæ dicta, in medium producta, explicet & applicare doceat. Inutiles longiusque petitas quæstiones, quibus Scholastici imprimis delectantur, penitus omisit. Terminis ac distinctionibus, non adeo magnam utilitatem promittentibus, consulto abstinet. Ceterum eo consilio sese hoc compendium evulgasse dicit, ut auditoribus suis ejus ductu Theologiam deinceps explicet. Memorat etiam in præfatione Cl. Autor, se in hac manuductione duos illos magni nominis Theologos, Wandalinum ac Jägerum, publicis privatisque Scholis a se explanatos, passim illustrasse. Denique in animo se habere, ait, ut Cl. *Jägeri* Theologiam fœderalem propediem, sub titulo: *Jägerus illustratus, emendatus & auctus*, denuo in lucem edat.

DEMONSTRATIO DEI EX VOCE ANIMALIUM, publico antea examini in Academia Kiloniensi subjecta, nunc vero plenius exposita a M. ANDR. MURRAY.

Hamburgi, sumtu Theod. Christ. Felgineri, 1724, 8.
Plag. 7.

CUm alii ex aliis naturæ operibus, Deum existere, eumque ens esse omnium sapientissimum, demonstrarint, Cl. Autor, in Academia Kiloniensi docendæ Juventuti deditus, aliisque scriptis clarus, id potissimum hic agere instituit, ut e voce animalium Deum evincat, novo quasi argumento a nemine hactenus tentato. Varia in genere præmittit de natura vocis, deque illius per aerem intervenientem formatione & laryngis ad eam producendam necessaria agitatione; hinc §. 9 investigat, num aliud quid ad vocem excitandam concurrat, & §. 10 mentis imperium eo

eo concurrere oſtendit. Imprimis §. 11 eorum de vocis formatione opinionem examinat, qui cum Illuſtri Leibnitzio præſtabilitam quandam animi & corporis harmoniam tuentur; nonnullasque affert rationes, quare illi ſententiæ minus accedere poſſit. Demonſtratur porro §. 12, quasdam voces ſine mentis imperio produci videri, & §. 14 inquirit, num vox beſtiarum alia ratione quam hominum efformetur, tum §. 15 & ſeqq. varias vocis modulationes variumque pronunciandi modum explicat. §. 23 de vocis hominum natura ediſſerit: §. 26 quodvis beſtiarum genus propria gaudere voce oſtendit: §. 27 rationem affert, cur aves præ quadrupedibus voci imitandæ aptæ ſint, & diſquirit, num præter imitationem ſingulis animantium generibus peculiaris vox maneat: tum §. 29 ſqq. ut vel ratione ſexus, vel ætatis, vel conſtitutionis corporis, vel morum animi differat vox hominum: §. 36 ſqq. quomodo affectus, morbi, alimenta, ſomnus, motus, aër vocem inflectere varieque mutare poſſint, tempus item & locus in voce quid valeant, exponit. Ad uſum inde & efficaciam vocis tum hominum tum brutorum procedit. §. 45 & §. 52 ſeqq. quid partim naturales affectuum voces, partim ſermo, partim muſica in percellendis ac commovendis hominum animis poſſit, indicat. Hic inter alias præſtantiſſimas utilitates, quas præſtat hominum vox, eam quoque connumerat, quod valetudinem noſtram in bono ſtatu conſervet, ſanguinis curſum motumque circularem, qui facile ſiſti ac impediri poſſet, adjuvando. §. 58 concedit quidem, anni & dierum tempora, ut & aëris ſtatum, ex beſtiarum voce colligi ac comperiri: ſortem vero rerum humanarum futuram voces beſtiarum indicare, negat. Minime quoque ad vim vocis ruinam illam mœnium Jerichuntis referendam eſſe docet §. 60. Tandem §. 61, quinam autor ſit vocis, inveſtigat, & §. 63 ſeqq. non homines, multo minus beſtias vocis ſuæ eſſe autores, probat, tum §. 66 refutat eos, qui infinitam cauſarum ſeriem effingunt. Demonſtrat inde, ex ipſa voce pateſcere, Deum eſſe cauſam primam vocis, & §. 72 ex eo, quod Deus autor vocis, ſequi, oſtendit, 1 eſſe ens neceſſarium, 2 per ſe exiſtens, 3 æternum, 4 ubique præſens, 5 incorporeum. Poſtremo §. 79 docet, ex mirabili illa vocis formatione, ad quam formandam aër, organa corporis

& anima

& anima concurrant, ex artificiosissima item organorum, quibus vox perficitur & moderatur, structura, ex eo porro, quod vel solo mentis nutu organa vocis moveantur, denique ex multitudine, varietate & fine vocis immensam Creatoris sapientiam abunde probari. In quibus omnibus ita Cl. Autor Lectori satisfecit, ut & in Physicis rebus & Theologia, imprimis naturali, non leviter versatum esse pateat.

PETRI CUNÆI, ELOQUENTIÆ ET JURIS Rom. quondam in Academia Batava Professoris, & Doctorum Virorum ad eundem Epistolæ, quibus accedit Oratio in obitum BONAVENTURÆ VULCANII, nunc primum editæ cura PETRI BURMANNI.

Leidæ, apud Petrum vander Aa, 1725, 8.
Alph. 1 pl. 5.

QUi jam dudum orbem eruditum omnis generis Scriptores in lucem protrahendo sibi devinxit Vir Celeb. *Petrus Burmannus*, non minorem laudem promeritus est, cum has optimi & elegantissimi Viri *Petri Cunæi Epistolas* diu desideratas publici juris fecit. Etenim quicunque solidam eruditionem, & interiorum litterarum peritiam, quibus abunde instructus erat Cunæus, vel obiter cognoverunt, illi omnia, quæcunque ab ingenio Cunæi provenerunt, non possunt non adamare. Jam natura ita comparatum est, ut hominum, quos veneramur aut amamus, vitæ genus, mores, fata & quicquid ad eos pertinet, propius nosse cupiamus: quod unde melius discemus, quam ex Epistolis eorundem? Verum & ipsæ litteræ, maxime vero Historia litteraria ex hujusmodi monumentis haud exigua emolumenta capit: siquidem nunquam minore ambitione, nunquam minore libidine viri ingenui res suas agunt, quam per Epistolas. Hinc Ephemeridum atque Vitarum conditores ad hæc opuscula certatim convolare videas: alii vero, tacita voluptate sese oblectantes, interiorem clarorum virorum vitam ex iis discere, non in ultimis remissionum eruditarum partibus ponere solent. Hæc causa est, quare

quare Præstantissimus Burmannus communem applausum sibi possit promittere. Sed Germaniæ nostræ longe acceptissimum accidit hoc beneficium. Pervulgatum quippe est, quanto favore *Orationes Cunæi* & reliqua opuscula, *Satyram* inprimis Menippeam, nec non libros de *Rep. Hebræorum* exceperit. Hodieque vero in multis scholis Orationes juventuti explicantur: & forsitan similis aliquando fortuna erit Epistolarum. Atque utinam vel sic præsidium elegantioribus litteris daretur: quæ, si unquam alias, his certe temporibus passim afflictæ jacent. Nam quis antea inaudivit, pro Virgilio, Buchananum; pro Terentio, Terentium Christianum, & (rem dicimus, sed

- - ficti quam nulla licentia monstri
Transierit)

pro Cæsare, Augustanam Confessionem in scholis Latinitatis auctores publice constitutos esse. Horum omnium locum, parabili magis venia, P. Cunæi scripta tenere possent: tam nitida ac tersa eloquentia referta sunt. Quod tamen ne temere suadeamus, facit primarium illud commodum, quod ex solis vetustis scriptoribus hauriri potest, cognitio genii, sive analogiam dicere velis, linguæ, &, qui inde maximam partem pendet, usus interpretationis: eam autem nunquam magis corruptam vidimus, quam ubi præposteri homines, qui dictionis naturam & inde manantem sensus varietatem ignorabant, eam aggressi sunt. Sed reprimimus nos, cum hanc rem latius exsequi non sit propositum. P. Cunæi Epistolis, de quibus dicere locus admonet, omnium familiarum eruditi cum utilitate sua fruentur. Ac illud quidem paucis docebimus. Epistola statim VIII cum Apollonio Scotto noster Cunæus pererudite agit de loco quodam sacrarum litterarum ex Ecclesiaste, adductis etiam atque examinatis Rabbinorum opinionibus. Epist. XIV Chronologica tractat, & specimine eleganti docet, fuisse Nostro aliquando propositum ex ipsis historiarum monumentis, non ex Chronologorum placitis, temporis quandam rationem eruere, eamque cum temporibus sacrorum librorum comparare: quanta autem difficultate illud sit obseptum, proxima epistola declarat. *Vigesima* respondet Scottus ad dubia Cunæi circa sententiam Papiniani, quod

exheredatio emancipati, rurſus arrogato tamen noceat: & ex Epiſt. XXIII liquet, quod Noſter in tractatione quadam *de his, quæ ſunt juris & facti*, & alia *de fructibus* verſatus ſit. Atque hujus generis plures ſequuntur. Eximia eſt Epiſt. XXVIII, quæ narrat primo, quod a legatis Synodi propter ſcripta ſua, maxime propter Satyram, ſit conventus, quibus vero conſilium dederit, ut unus ex illis per litteras declararet, quæ Theologis viderentur improbanda: iisque ſuam defenſionem ſeſe adjecturum, ut poſtea utraque epiſtola conjunctim lucem adſpiceret. Quo loco acerbam de Daniele Heinſio querelam immiſcet, quem maxime adverſarium in eo negotio expertus erat. Et additur ſane Epiſtola *Balthaſaris Lydii*, Deputati Synodi Auſtralis Hollandiæ, qua vitia & errores ſcriptorum Cunæanorum non ſine dente & felle enumerantur. Ex. g. reprehendit, quod in Satyra ſcripſerit, *leve & venia dignum eſt mentiri*; ſe velle *fines ſcientiæ paullo longius, quam natura voluit, extendere*, idque vocat meram vanitatem; quod ſcripſerit, *locum ſingularem eſſe defunctorum eruditorum*. Taxat porro ipſum titulum *Sardi Venales*, quaſi eo profeſſus eſſet autor, Theologorum alium alio eſſe nequiorem: quæ interpretatio nihil habet vitii, niſi quod optimo Cunæo non adeo ſingularis, ſed latior, animo ſederit. Sed acrius carpit, quod exciderit Noſtro: *contentionem inter Theologos ortam de fato, re anili & plena ſuperſtitionis*, & multo plura, quæ longum eſſet enumerare. Notat etiam Præfationem in Cæſares Juliani, qua huic aliquot laudes impertiverit, quibus indignus ſit, & in aliter ſentientes paullo ferocior fuerit. In libris de Rep. Hebræorum tria carpit: 1 opinionem de Melchiſedeco, 2 quæ de fide Iſraelitarum nimis laxa, & 3 quæ de formulis fidei, contra mores ſæculi, ſcripſerit. Cunæus noſter his omnibus modeſtiſſimis litteris ſuis inde a pag. 61 usque ad pag. 74 reſpondet: ita quidem, ut pleraque vindicet; quædam tamen ex Theologorum voluntate corrigat; de omnibus autem pronunciet, velle ſe, quid quemque offendere poſſet, iterata editione omittere. Quæ utrum ex animi ſententia ſcripſerit, noſtrum non eſt inquirere. Scimus tamen, multa per fervorem ætatis adoleſcentibus excidere conſueviſſe, quæ ipſi provectioris ætatis nollent

ſcriptæ

ſcripta: ſi modo attendere didicerunt, quid uſus vitæ, religio & ſalus publica, his moribus, exigat. Epiſt. XXXVII Franciſcus Junius mentem ſuam aperit ſuper quæſtionem: an Adamus toto illo centum & triginta annorum ſpatio (quo demum Geneſ. IV dicitur genuiſſe Schethum) nullam aliam, præter Hebelum & Kajinum, prolem ſuſceperit? & adfirmando reſpondet: ſimul docet, quid per imaginem Adami, ad quam Schethus genitus eſſe dicitur, intelligatur. Mox pag. 85 comparet monumentum Jo. Druſii Jo. Fil. qui anno ætatis ſuæ primo & vigeſimo exſtinctus eſt, ibi vero eruditiſſime cum Noſtro agit de verbis quibusdam R. Salomonis, aliisque ejusdem generis. Sequuntur cum aliæ, tum Hug. Grotii & Noſtri mutuæ Epiſtolæ, ex quibus advertebat nos Epiſt. LIX, qua, occaſione duarum Diſſertationum Buchneri, de eruditione Germanorum lepide judicat Cunæus. Deinde epiſt. LXII & LXIII Petro Bertio loca duo Scripturæ S. ex I Sam II & Geneſ. XV recte interpretatur. Epiſt. LXXXII de Jubilæo Hebræorum Willebrordus Snellius opinionem ſuam proponit, qui & proximis epiſtolis eruditas quæſtiones tractat. His ſubjunctæ ſunt Buxtorffiorum & Cunæi mutuæ, quibus quid agatur, qui Cunæi peritiam Hebraicæ linguæ perſpectam habent, facile divinabunt. Ex his, quas ad Benjamin. Auberium Maurerium, Galliarum Regis ad Fœderatos Belgas legatum, ſcripſit, memorabilis eſt Epiſt. CXVIII, qua cenſuram exercet, ſatis acerbam, in Dan. Heinſii Gratulationem de fœdere inter Venetos & Belgas inito. Non prætermittenda vero Epiſt. CXLI, quæ eſt Bernhardi Sutholtii ad Cunæum, poſtquam in caſtra Romano-Catholicorum erat transgreſſus. Multa ibi de conſilio ſuo, ita, ut ſeſe ſperare ſcribat, Cunæo aliquando idem placiturum: *nec enim*, inquit, *adduci poſſum ut credam, ei, qui in antiquitate qua eccleſiaſtica, qua prophana, tam diligenter verſatus eſt, improbari poſſe religionem catholicam.* Præterimus & multas alias, & quas Noſter cum *Hectore Bouricio*, *Niportio*, *Bachovio*, *Broncborſtio*, *Camerario*, *Meurſio*, *Lindenbrogio*, commutavit. Plures ſunt, quas *Barlæo* ſcripſit & ab illo accepit, quibusque & litteras, & eorum temporum ſtatum, & privatas cujusque res valde illuſtrant. Cum *Henrico de Friſen* commercium habuit litera-

terarium, ut pag. 327 sqq. videre licet. Epistola CCCV, quæ est ad *Jo. Fred. Gronovium*, egregie vindicat leg. 23 D. de R. J. ubi Gronovius pro verbis: *in his quidam & diligentiam*, corrigere tentarat: *in his quidam & negligentiam*: simul Gronovium hortatur, ut magis magisque Jurisprudentiæ tractationem capessat, atque, non dicis aut ostentationis causa, sed serio & bona fide totum se huic scientiæ dare velit. *Nihil*, inquit, *tibi aut ad nominis famam, aut ad vitæ plurima commoda poterit esse fructuosius*: cujus rei Cunæus etiam Epist. XXXIII mentionem fecit. Atque hæc de Epistolis. In calce additur *Oratio Cunæi in obitum Bonav. Vulcanii*, propter quam Noster indigna multa perpessus est; usque adeo, ut concionator quidam in eum publice declamaverit, & ultricibus furiarum infernarum pœnis dignum esse, affirmare non dubitaverit. Sed quam ob causam? quod nihil ea oratione de Christo, de pietate aliisque hujusmodi dixerit. Concionatorem illum pro merito depexum dedit Cunæus Epist. LXXVIII, quam omnino lege, addita Epist. LXV: unde facile constabit, per errorem Typographicum indicem dictæ Orationis præferre, habitam eam esse *Anno cIↄIↄcxxv*. Hinc jam patet, quantum debeamus *Optimo Burmanno*, quod has delicias nobiscum communicaverit. Sed non solum communicavit, verum etiam ornavit. Nam etsi non eo splendore prodeant hæ Epistolæ, quo Grotii, Vossii, Casauboni aliorumque sese commendare possunt: alia tamen habent non minus grata & accepta. Addidit nempe passim Celeb. Burmannus adnotationes, quæ historiam privatam ac familiarem illustrant. Sic pag. 25 docet, qualis dissertatio intelligatur, de qua Scottus non satis æque judicat: pag. 46 diritatem temporum illorum ex Actis Academicis aliisque monumentis sistit, quum multi Professorum, Arminianismi suspecti, adnitentibus Theologis, muneribus publicis privati sunt. Ex similibus documentis plura videbis p. 134, 174, 189, 192, 229, 314, 326, 328, 359, 384, quæ, ut integram inde capias voluptatem, delibare non est consilium. Quisquis vero es, qui hisce epulis te saturabis, si litteras vere amas, Burmanno bene precari memento.

JO.

JO. FRIDER. WEIDLERI INSTITUTIONUM Mathematicarum Editio secunda,

Wittenbergæ, apud Georgium Marcum Knochium, 1725, 8.
Alphab. 2 plag. 12. fig. æri incis. plag. 6.

Liber hic primum A. 1718 in lucem prodiit, & eodem anno mense Junio in his Actis nostris p. 283 laudatus est. Autor ejusdem Cl. qui ex illo tempore excolendæ ulterius Mathesi operam navavit, cum in Institutionibus suis Mathematicis passim selectiora aliqua ad solidiorem scientiarum explicationem spectantia monita adjici posse animadverteret, editione hac secunda talia afferenda & nonnulla alia mutanda censuit. Præcipue vero in Astronomia, Geographia, Chronologia & utraque Architectura, integra sæpe capita denuo elaboravit, novisque figuris instruxit, ut librum docendis ad ejus ductum Mathematicis disciplinis aptiorem redderet. Ita mox in oculos incurrunt mutationes sequentes. In Astronomia p. 363 sq. tabulæ Solares, p. 373 tabula æquationum temporis, p. 385 uberior motuum Lunarium explicatio, leguntur. Cap. 5 & 6 Theoricæ plurimas quoque mutationes subiisse manifestum est. In Architectura civili p. 655 sq. artis tignariæ, & sectionis lapidum elementa, p. 705 descriptionem orthographiæ ædium internæ, & alia deprehendimus, ut longe plura similia prætereamus. In fine, præter logarithmos numerorum vulgarium, & sinuum ac tangentium, qui in prima editione habebantur, ipsi sinus & tangentes in secunda accesserunt. Pag. 646 promittitur Geometriæ subterraneæ tractatio, propediem vulganda, quæ quin grata eruditis futura sit, minime dubitamus.

* * *

Etsi supra Mense Martio hujus Anni p. 114 Cl. Danielis Bernoulli *Explanationem notationum suarum Supplementis inserere constitueramus, attamen, cum illa in Sectione I Tom. IX Supplem. nuper edita locum invenire non potuerit, & altera Sectio diutius forte nobis differenda sit, operæ pretium nos facturos putavimus, si eam hoc loco Lectori exhiberemus.*

DANIELIS BERNOULLI EXPLANATIO Notationum suarum, quæ exstant Supplem. Tomo VIII Sect. II.

PRimum, quod obiter notavi in Riccatianis Animadversionibus, versatur circa æquationes (B) ac (D), quas æquali fere facilitate integrari observaveram, ac propterea vix conciliari posse verba Cl. Riccati, quibus posterioris integrationem *majus artificium postulare*, prioris vero *nullo negotio* absolvi asserit, atque hoc pacto fieri transmutationem formulæ (B) in alteram (D) quodammodo inutilem, utpote quam non alio instituit fine, quam ut posterioris integratio fieret magis ardua: utque annotationem meam suffulcirem, ostendi, quam facile sit æquationem differentialem secundi ordinis (D) ad simpliciter differentialem reducere. Quid vero in ista reductione desiderandum sit, prorsus ignoro, nec adeoque video, quo titulo, me actum egisse, dicere queat Doctissimus Riccatus in sua appendice. Quod si ipse insignis Vir loco formulæ (D) aliam dedisset, sui integrationem densiori velo occultantem, non solum extra memoratam se positurus fuisset censuram, sed & simul melius ingeniosissimæ suæ methodi æquationum reducendarum præstantium manifestaturus, hocque unicum fuit, quod desideravi, dum dicerem, *recte quidem asserit Ill: Riccatus, sæpissime difficulter methodo, quam vocant a priori, integrari, cujus integratio a posteriori nullo negotio exhiberi potest: sed exemplum, quo illud probare contendit, scopo, quem habet, non sat bene respondere videtur*: quæ verba non ita interpretanda velim, ut fecit Cl. Riccatus, quasi nimirum credidissem, scopum primarium ipsi fuisse, exemplo monstrare, quam difficile sit *a priori* integrare formulas, quarum integratio *a posteriori* constat; facile enim quilibet perspicere potest, Virum Acutissimum in animo habuisse ostendere, quomodo dignosci ab invicem queant æquationes differentiales secundi gradus, quæ pro sua reductione constantis positione opus habeant vel non habeant; optimeque instituto suo præcipuo defunctus est. Attamen hoc non impedit, quin digressionem illam, qua æquationi (B) aliam inducit formam, videatur eo fine fecisse, ut novam exhiberet formu-

formulam, veluti (D) majus integrationis artificium postulantem & cujus simul integratio *a posteriori* pateret: nec male hic applicantur verba ipsissima Cl. Riccati: *dum synthetica via insistimus, ea difficultates, de quibus sermo erit, vix occurrunt, quæ tamen evitari nequeunt, si problema aliquod proponatur secunda elementa involvens & analytica methodo procedendum sit.*

Non credidissem, hanc meam in Riccatianas Animadversiones annotationem, ipsum Riccatum parum vel nihil offendentem, tanta explicatione indigere, nec illam dignam existimassem, de qua vel verbulo mentionem moverem, nisi magnam partem Doctiss. Riccati appendicis in ipsius refutationem collineare vidissem.

Secunda mea notatio indicat errorem, quem ex inadvertentia in animadversiones Riccatianas irrepsisse, atque corrigi posse, dixi, si pro 1^y scribatur n^y, ubi per n intelligitur numerus, cujus logarithmus est unitas. Hic conqueritur Cl. Riccatus in appendice sua de mea sincera agendi ratione, inquiens, tales errores corrigendos esse, non notandos. Mihi sane videor id ipsum fecisse, quod desiderat; correxi enim errorem eundemque indicavi, non notavi, expressis innuens verbis, errorem irrepsisse *ex inadvertentia*; melius meo quidem judicio fecisset confitendo talem *inadvertentiam*, nec summis Viris ignominiosam, quam errorem attribuendo oscitantiæ in exscribendo; vix enim verisimile est, in eundem calami errorem bis incidere, atque dum se ab inadvertentia purgare conatur, obscuritatis se accusat: nam si loco unitatis scripsisset litteram c, denifiendum fuisset, quid intellectum velit per litteram illam a novo introductam & mox aliam significationem accepturam, in sequentibus enim per c intelligit quantitatem quamcunque constantem.

Tertia mea in Doctissimi Riccati animadversiones notatio pertinet ad ipsius demonstrationem, qua ostendere sibi proposuit, formulam $-ddy = dy^2$ logarithmicam repræsentare. Nemini certe demonstrationem illam perlegenti suspicionem non movebit Cl. Riccatus, se in illa id ipsum supposuisse, quod ostendere sibi proposuerat: unde mihi videor non absque ratione indicasse, latere petitionem principii in demonstratione Riccatiana.

Verum

Verum ipsa demonstrationis verba secundum Autoris mentem correcta transscribam; *remanet*, inquit Cl. Riccatus, *$-ddy = dy^2$, vel $-ddy;dy=dy$, & integrando log. $dx:dy=y$, vel $dx:dy=c^y$, hoc est $dx=c^y dy$, & tandem $dx:x=dy$, quae aequatio dat Logarithmicam vulgarem.*

In hujusmodi demonstrationibus, ni fallor, quaelibet aequatio ita ex praecedenti deduci debet, ut deductionis principium sit simplex & omnibus obvium: hoc ipsum in memorata demonstratione egregie observatur; ubique enim talis inter duas proximas aequationes elucescit connexio, ut transformationis fundamentum simplicissimum sit atque vel primis tyronibus obvium. Quis itaque non eodem modo comparatas judicet duas ultimas aequationes $dx=c^y dy$ & $dx:x=dy$, atque credat, unica opus esse per se clara substitutione, ut ex priore habeatur formula posterior? Hoc autem si sit, necessario transformationis fundamentum est suppositio aequalitatis inter x & c^y; etenim diviso primo aequationis penultimae membro per x & altero per c^y obtinetur aequatio posterior, unde manifeste ponitur $x=c^y$, quae aequatio Logarithmicam repraesentat, adeo ut in Riccatiana demonstratione ad ipsum supponatur, quod est in quaestione.

Expositam meam notationem ut eluderet Riccatus, quaerit, *quomodo hariolari potuerim, se ad deductionem processisse non nisi subrogando x pro c^y?* Hariolatione sane opus non est, ubi sola contemplatio demonstrationis sufficit: nisi enim longam multarum substitutionum concatenationem instituere velit, nunquam formulam $dx=c^y dy$ transire faciet in alteram $dx:x=dy$ absque petitione principii; talem vero transformationum seriem, si tanquam notam & obviam ponere velit, tota demonstratione supersedere potuisset: nam longe magis obviam puto transitionem primae formulae in penultimam, quam hujus in ultimam. Vitio itaque petitionis principii si libera esset demonstratio, insigni defectu laboraret. Sed huic sive vitio sive defectui optime medetur Vir Eruditissimus in appendice sua, ubi demonstrat *identitatem* inter aequationes $dx=c^y dy$ & $dx:x=dy$, quam equidem demonstrationis partem male ante omissam esse (si modo, ut dicit, consulto omisit) ex eo constare potest, quod

illa sola multum excedat reliquum demonstrationis. Quod si forsan nimium & intempestivum brevitatis studium omissionis illius causa fuerit, potuisset eadem brevitate & iisdem fere verbis totam demonstrationem absolvere (nisi forsan Paternorum scriptorum allegationem fastidisset) hoc modo: *remanet* $-ddy = dy^2$, *vel* $-ddy : dy = dy$, *& integrando log.* $dx : dy = y$, *vel* $dx : dy = c^y$, *hoc est* $dx = c^y dy$, *& rursus integrando* $x = c^y$, *(est enim* $c^y dy = dc^y$, *vid. Act. Lips. 1697 p. 129.) quæ æquatio dat Logarithmicam ordinariam; vid. Act. cit. p. 132.*

Sed relictis his cum nimis trivialibus, tum parum ad analysis perfectionem contribuentibus, propero ad solutionem elegantissimi problematis Riccatiani, quam in Act. Lips. promisi.

SOLVTIO PROBLEMATIS RICCATIANI propositi in Act. Lips. Suppl. Tom. VIII p. 73.

PRoblema a Cl. Com. Jac. Riccato propositum paucis immutatum ad hanc simpliciorem formulam reduci potest (A) $ax^n dx + uudx = bdu$, in qua valores exponentis n determinandi sunt, ut succedat indeterminatarum separatio, & æquationis constructio per solas quadraturas. Solutioni sequentia duo Lemmata præmitto.

Lemma primum. Si formula (A) separationem indeterminatarum admittit in casu ($n = m$), admittet quoque in casu ($n = -m : \overline{m+1}$).

Demonstr. Posita $u = y^{-1}$ & $du = -y^{-2} dy$, transit formula (A) in hanc aliam $ax^n dx + y^{-2} dx = -by^{-2} dy$, qua multiplicata per yy atque transpositis duobus primis terminis habetur $dx + ax^n yy dx = -bdy$, in qua ultima formula ponatur $x = s^{1:\overline{n+1}}$ & $dx = \frac{1}{n+1} s^{-n:\overline{n+1}} ds$ & habebitur $\frac{1}{n+1} s^{-n:\overline{n+1}} ds + \frac{a}{n+1} yy ds = -bdy$, quæ formula cum similis sit formulæ (A) atq; ex hac originem duxerit, manifestum est, quod si casus ($n = m$) reddat formulam (A) separabilem, alterum casum ($-n : \overline{n+1} = m$) seu ($n = -m : \overline{m+1}$) idem esse præstiturum. Q. E. D.

Lemma secundum. Si formula (A) separationem indeterminatarum admittit in casu ($n=m$), admittet quoque in casu ($n=-m-4$)

Demonstr. Posita $u=-bx^{-1}+x^{-2}y$, & $du=bx^{-2}dx-2x^{-3}ydx+x^{-2}dy$, transit formula (A) in hanc aliam $ax^{n}dx+bbx^{-2}dx-2bx^{-3}ydx+x^{-4}yy\,dx=bbx^{-2}dx-2dx^{-3}y\,dx+bx^{-2}dy$, seu $ax^{n}dx+x^{-4}yydx=bx^{-2}dy$, in qua, si multiplicetur quilibet terminus per xx, habetur $ax^{n+2}dx+x^{-2}yy\,dx=b\,dy$; In hac posteriori formula ponatur $x=s^{-1}$ & $dx=-s^{-2}ds$, ut habeatur $-as^{-n-4}ds-yyds=bds$, quæ formula cum rursus similis sit formulæ (A), simulque hæc in illam transire possit, palam est, quod si formula (A) separationem indeterminatarum admittit in casu ($n=m$), eandem quoque separabilem fore in casu ($-n-4=m$) seu ($n=-m-4$) Q.E.D.

Præmissis hisce duobus Lemmatibus nullo negotio jam ipsa problematis solutio obtinetur. Considero hunc in finem, quod existente in formula (A) $n=o$, separatio indeterminatarum succedat dividendo tantum formulam per $a+uu$; primus itaque separabilitatis casus est ($n=o$) qui per Lemma secundum alium separabilitatis casum dat ($n=-4$), cujus ope per Lemma primum obtinetur iterum novus casus ($n=-\frac{4}{3}$), qui rursus per Lemm. sec. convertitur in ($n=-\frac{8}{3}$), & sic alternando applicationem Lemmatum duorum in infinitum semper novi deteguntur valores pro exponente n, qui omnes continentur in formula catholica $n=\frac{-4c}{2c\pm1}$, ubi c significare potest quemcunque numerum integrum sive affirmativum, sive negativum. Q.E.I.

Apparet ex his, præsens problema Riccatianum esse curiosissimum, idemque habere præ reliquis quæstionibus in difficillima hac materia proponi solitis particularem elegantiam simul ac utilitatem; mirari proin subit, nullam hucusque in Act. Lips. solutionem hujus problematis comparuisse. Interim in solutione nostra quædam notanda veniunt.

Infinitos separabilitatis casus continet formula (A), nec tamen generalem suarum indeterminatarum separationem admittit, imo vix possibile reputo vel unum casum in formula nostra catho-

catholica non contentum eruere; si vero talis inveniri particulari quadam methodo posset, ille solus infinitos alios suppeditaret, non secus ac primus casus ($n=o$) infinitorum origo fuit.

Omnes separabilitatis casus a nobis determinati negativi sunt, atque angustos habent cancellos o & -4, quos nunquam transgrediuntur; assumto autem numero c infinito, fit $n=-2$, adeo ut hisce vestigiis insistendo non nisi per infinitas substitutiones in formula (A) indeterminatas separare liceat, posita in illa $n=-2$, sed aliis methodis facillime id obtinetur. Si enim in formula $ax^{-2}\,dx + uu\,dx = b\,du$, ponatur $u=y^{-1}$ (ut in Lem. 1) fit $ax^{-2}\,dx + y^{-2}\,dx = -by^{-2}\,dy$, in qua constat indeterminatas separationem admittere eo, quod in singulis terminis indeterminatae eandem habent exponentium summam: imo casum($n=-2$) reddere formulam (A) non solum separabilem, sed & integrabilem, Mathematicorum neminem fugit: altioris vero indaginis puto, integrationis methodum in reliquis separabilitatis casibus exhibere, quod problema solutionem admittere vix credidissem, nisi prius ex Fratre meo Nicolao intellexissem, se illius solutionis compotem esse: excipiendus tamen est casus ($n=o$), in quo aequationis constructio dependet a quadratura circuli. Solutionem meam posterioris hujus problematis alia occasione communicabo, ne ipsi Cl. Riccato ultimam hanc problemati suo perfectionem dandi ansam & desiderium praeripiam.

M. JOANNIS JARCKII SPECIMEN Historiae Academiarum Eruditarum Italiae. Accedit Index Academiarum Italiae omnium.

Lipsiae, prostat in officina Gleditschiana, 1725, 8.
Plag. 7.

EGregium Tibi, Lector, Specimen sistimus, capita nempe duo priora majoris operis de Italorum Academiis Artium & Scientiarum, quorum primum de Academiis Eruditorum Pedemontanis & Montisferratensibus, alterum de Mediolanensibus conscriptum est: quibus accedit Index subitaneus Academiarum Italiae plusquam quingentarum, secundum alphabeti ordinem, addi-

additis locis annisque, quibus floruere vel restitutæ sunt, dispositarum. Tantum vero abest, ut Cl. Jarkius se solum hujus Prodromi Autorem vendi tet, ut multa se debere profiteatur ultro tum scholis litterariis Cl. *Michaelis Richey*, Histor. & Græcæ linguæ in Gymnasio Hamburg. Prof. Publ. tum imprimis humanitati Cl. *Jo. Gottlieb Kraufii*, Prof. Eloquentiæ in Academia nostra extraord. qui quæ multa diligentia eam in rem collegerat, liberaliter omnia cum Nostro communicavit; nec parum se profecisse fatetur e Bibliothecis nostris, Senatoria maxime & Menckeniana. Capite I ab extrema Italiæ parte incipiens, Augustæ Taurinorum commendat *Incultorum* & *Unitorum* Academias, simulque *Fulminales* & *Solitarios* seu *Solingos* memorat, quorum tamen aliud videtur fuisse institutum. Braydæ, quæ Pedemontii urbs est, non agri modo sed & ingeniorum, maxime Poetarum, fertilitate nobilis, inde ab aliquot annis floret *Innominatorum* Academia, Arcadiæ Romanæ Colonia, quam præter alios, Jo. Bapt. Recanatus & Jo. Bapt. Bianchus, celeberrima nomina, illustrant. Casalis circa A. 1566 *Illustrati*, a Stephano Guazzo instituti, florebant, quorum symbolum Sol oriens & Luna occidua, cum Lemmate: LUX INDEFICIENS. Plures suppeditat Caput II, Mediolani nempe, Academiam *Phœnicis*, *Transformatorum*, in quibus eminebat M. A. Majoragius, *Heliconiam*, *Inquietorum*, *Arisophorum*, *Partheniam minorem*, *Intentorum*, quibus & adscripta fœmina, Isabella Andreina (nisi malis illam Papiensium *Intentis* cum Bælio vindicare) *Collegium Ambrosianum*, (cujus a Federico Borromæo instituti ratio cum Academiarum moribus per omnia convenit) Jos. Ripamontio, Octavio Ferrario, P. P. Boscha & longe pluribus illustre, *Incertorum*, a Felice Osio, *Hermatenaicorum*, a J. P. Puricellio institutorum, *Absconditorum*, *Faticosorum*, seu Laboriosorum, in quibus hodieque multi clarent, & *Cassinianam*. Noti & illic *Arcades*, Coloniam Romanam constituentes, &, qui nuper coiere, *Palatini* Socii (quibus Scriptorum rerum Italicarum opus immortale deberi, jam sæpe in his Actis monuimus) pro Symbolo habentes natricem, quæ, flumine relicto, campos petit radiisque Solaribus se exponit, additis verbis: INCALVERE ANIMI. Nec præ-

prætermittit Noster recentissimam Academiam Philosophiæ experimentalis, quam, ut Autoris verbis utamur, in ædibus propriis instituit doctissima fœmina *Clalia Grillo Borromaa*, Comitis Jo. Borromæi conjux, & æmula sororum eruditarum, *Theresia*, Camillo Pamphilio Principi nuptæ, inter Arcades *Irenes Pamisia* nomine celebris, quæ Etrusci carminis venustate eam laudem est consecuta, ut etiam Commentario quædam ejus illustrata sint a Justiniano Pagliarino; & *Genevra* Marchioni Trevici matrimonio junctæ, ejusdem quoque Philosophiæ non minus studio, quam pura dictionis Latinæ facultate clarissimæ. Cum enim Princeps eruditissima, præter cognitionem linguarum, Etruscæ, Latinæ, Gallicæ, Hispanicæ, Germanicæ, Anglicæ, nec non quarundam Orientalium; præter Theologiæ, moralis Philosophiæ, Historiæ sacræ veteris & recentioris & disciplinarum Mathematicarum, Algebræ vero cumprimis, exquisitiorem notitiam; Philosophiæ maxime experimentalis studio ducatur, viros quosdam eruditos incendit, ut sociata opera ipsius auspiciis naturæ arcana rimarentur. Horum moderator nunc est Celeb. *Antonius Vallisnerius*, Prof. Patav. qui leges Academiæ consignavit, & quotannis congressibus Academicis se interfuturum & dissertationem historiæ naturali illustrandæ recitaturum promisit. Postremo Autor Academias & olim & nunc Mediolani florentes Architectorum, Pictorum & Musicorum subjunxit, nihil omittens eorum, quæ huc facere poterant. Nos ut specimina plura e libello paucarum plagularum proferre supervacuum putamus, id tantum monentes, quod subinde Academicorum seu Sociorum Vitæ larga manu adspergantur, ita optamus, ut opera hæc non inelegans brevi continuetur, etsi ipse quidem Autor omnem ejus pertexendæ spem in Præfatione abjecerit.

p. 63. ff.

ELOGIUM D. MICHAELIS FOERTSCHII.

OBiit superiore anno, incredibili Academiæ Jenensis, vel universæ potius ecclesiæ Evangelicæ jactura, celeberrimus & ex his quoque Actis nostris notissimus Theologus D. Michael Fœrtschius, de quo nonnulla jam ad servandam summi Viri

memoriam allaturi ſumus. Editus is in lucem fuit *Werthemii* in Francis, A. C. MDCLIV, ac cura parentum, Jacobi Fœrtſchii, graviſſimi reip. oppidanæ Werthemenſis Senatoris, ac Margarethæ, ex ſplendida Elwortorum gente prognatæ, in juris nominiſque Chriſtiani tabulas ex ſacris undis relatus eſt. Qui quidem parentes optimi ſingularem dederunt operam, ut ſuo ne deeſſent officio in recte educando filio egregiæ indolis. Quare poſt rudimenta diſciplinæ privatæ deduxerunt eum in Gymnaſium Durlacenſe, in quo graviſſimis ingenii formandi magiſtris, *Joanne Fechtio*, qui poſtea Academiam Roſtochienſem ornavit, ac magnam nominis famam conſecutus eſt, atque *Arnoldo* uſus, eximiæ induſtriæ dedit exempla. Hinc A. MDCLXXII ad Academiam Argentoratenſem acceſſit, & Theologis celeberrimis *B. Bebelio* & *S. Schmidio* diligentiſſime adſuit, omnemque honeſtiſſimam ingenii cauſa operam pertulit. Neque vero tum neglexit ullo modo ceterarum artium diſciplinarumque cultum, ſed in vario optimarum litterarum genere *Obrechtum*, *Fauſtum*, & *Zentgravium* duces elegit, ac præſidio Obrechti munitus A. MDCLXXIV *de cenſu Auguſti* non ſine laude diſputavit. Tandem A. MDCLXXIIX Jenam diſceſſit, & hujus doctoribus Academiæ *Muſæo*, *Bayero*, *Bechmanno* ſe totum tradidit. Eadem contentione poſtea Helmſtadii cœptum doctrinæ augendæ curſum perſecutus eſt, *Titiumque* in primis & *Conringium* audivit. Ita magnopere confirmatus, diutius latere non potuit, ſed tulit virtutis atque eruditionis præmium, cum A. MDCLXXXI munus ſacerdotis in aula Sereniſſimi Marchionis Badenſis FRIDERICI, ſimulque Profeſſoris Theologiæ in Gymnaſio Durlacenſi provinciam impetraret. Paucos poſt annos in Academia Gieſſenſi ſummos Doctoris Theologi honores conſecutus, ſua effecit virtute, ut altius adſcenderet. Primo enim A. MDCLXXXIIX in locum Fechtii ſucceſſit, ac ſummam curam ſacrorum in aula Durlacenſi ſuſcepit, ſimul in dignitatem Abbatis Lœracenſis evectus. Anno vero MDCXCV Sereniſſimus Princeps EBERHARDUS LUDOVICUS, Dux Würtenbergicus, Tubingam Noſtrum evocavit ad docendam Theologiam. Cujus loci atque Academiæ tanta tenebatur charitate, ut nullis aliunde oblatis

oblatis conditionibus lautiſſimis abſtrahi ſe pateretur, donec tandem A. MDCCV ceſſit voluntati Dei deſiderioque Sereniſſimorum Ducum Saxoniæ, & in Jenenſem abiit Academiam, ut principem ibi Ordinis Theologici locum ornaret. Ubi quidem omnibus graviſſimis muneribus rite adminiſtrandis nullum officii genus prætermiſit, ac tam pulchre, tamque aſſidue verſatus, ut unice aliorum ſaluti conſuluerit, nec ulla fere commoda præter curas & ſollicitudines arduarum provinciarum ſibi reliquerit. Magiſtratu quoq; Academiæ quater functus eſt: Collegio ſacro cum honore tituloque Decani perſæpe præfuit, nec in his laborum partibus ullam bene merendi rationem neglexit. Propter quam munerum gravitatem licet multis variisque diſtrictus fuerit negotiis, edidit tamen varios libros, & diſquiſitiones pereruditas, quibus immortalem ſibi famam peperit. Potiorum commentationum nomina hæc ſunt: Chriſtianiſmus in Deo quietus, contra Quietiſtas, Germanice editus; Ambroſii de officiis libri III cum manuductione ad philoſophiam moralem, jurisprudentiam naturalem & Chriſtianam veterum eccleſiæ doctorum; Diſſertationum Theologicarum ſelectarum Decas, cum appendice duarum Orationum; Selectorum Theologicorum Breviarium; Controverſiarum ſacrarum recentiorum & nobiliorum nucleus & illuſtramenta; Diſſertatio epiſtolica ad Jo. Fechtium de notitia rerum divinarum & ſacrarum in irregenito; Commentatio in epicriſin epiſtolicam Joach. Langii; Deductio brevis, ſed fundamentalis hiſtorico-analytico-theologica de ſtatu controverſiæ circa notitias rerum ſacrarum in irregenitis, loco apologiæ repetitæ pro Diſſertatione epiſtolica, & Commentatione; Manuductio ad Theologiam Comparativam; Informatorium de vocatione interna, ſermone vernaculo editum; Antiquitas, & vera gloria Chriſtianiſmi; Reſponſum de unione Proteſtantium a Tubingenſibus propoſita, quæ utraque ſcripta itidem Germanice prodierunt. Tacemus Diſſertationes Academicas & numero multas, & graviſſimi eas argumenti. Sed vitam privatam domeſticamque quod attinet, habuit primo in matrimonio Sophiam Barbaram, Nobiliſſimi Leiblini, a conſiliis Sereniſſ. Principis Durlacenſis de ærario adminiſtrando, filiam,

filiam, ex qua, præter tres filios, jam diu fato functos, unicam progenuit filiam Augustam Catharinam, quæ nupsit postea Viro Max. Rever. Jo. Philippo Storrio, qui Heilbrunnæ sacerdotii munus recte obiit, ac Gymnasio præfectus, in explendis curarum partibus nemini cessit, *νῦν ἐν ἁγίοις*. Alterum vero matrimonium, amissa priori dulcissima conjuge, Foertschius iniit cum Clara Hedwigia, Consiliarii Illustrissimorum Comitum Loevensteinensium & Werthemensium MALEY vidua, gente Hilgeria, quo quidem in exoptatissimo conjugio nil præter fœcunditatem desideravit. Ea vero uxore pariter morte erepta, tertias celebravit nuptias cum Maria Christina, Eliæ Casp. Judelii, Med. Doct. & Physici Oppidani, vidua, ex qua prolem quidem haud suscepit; privignam vero Susannam Mariam, virginem castissimam, Jo. Reinardo Rusio, Prof. Jen. nuptum dedit. Ceterum unica optimi viri cogitatio ac cura fuit de honore Dei, & religionis disciplina, de salute Academiæ, in qua docuit, atque studiosæ juventutis utilitate, adeo, ut nullam temporis partem sibi eripi passus fuerit, quin novam laudis & emolumenti meditaretur materiam. Clades domesticas, funera liberorum acerba, ac jacturam uxorum non unam moderate tulit, fretus spe æternæ felicitatis. Postremo & senectute, & morbis aliis, maxime pedum dolore & infirmitate confectus, adeo plenus somno extitit, ut vitæ appropinquare finem ipse sentiret. Rite ergo accinctus, opera potissimum D. Weissenbornii ad mortem sine timore se paravit, quæ placida ipsi & beata obtigit A. MDCCXXIV, D. IV April. solennique cerimonia justa illi persoluta sunt D. VII Maji.

* * * * * * * * * *

Luctuosum fuisse superiori anno Academiæ Salanæ obitum venerandi Senis, modo exposuimus; at multo gravius nunc Witteberga duos luget Theologiæ Professores, *Jo. Guil. Janum*, VI Cal. Sept. & *Martinum Chladenium*, III Idus Sept. utrumque intra paucos dies in vegeta ætate exstinctum, quorum proxime Elogia cum Lectore communicabimus.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCC XXV.

THESAURUS ANTIQVITATVM ET HIstoriarum Siciliæ, digeri cœptus cura & studio JO. GEORGII GRÆVII, cum Præfat. PETRI BVRMANNI &c.

Vol. XI, XII, XIII, XIV, XV.

Lugduni Bat. excudit Petrus vander Aa, 1725, f. Alph. 24, Fig. Tabb. max. & med. 73, præter passim textui insertas.

TAndem quinque ultimos pretiosissimi hujus Thesauri Tomos exhibemus, quibus omnibus unam Præfationem pro more præmisit Celeb. Burmannus. Tomo XI comparent primo loco *Jo. Bapt. Guarnerii*, Senatui Catan. a Secretis, Dissertationes historicæ Catanenses, quas, Italico idiomate Catanæ 1651, 4 editas, Latine vertit, plurimisq; Observationibus & Præfatione auxit Vir. S. R. *Jo. Laurentius Mosheim*, Theol. D. & Prof. Publ. in Academia Helmstad. In his cum Autor doctus Petri Carreræ de antiquitatibus Catanensibus librum supplere voluerit, eoque duplicem proferat de origine Catanæ sententiam, ac præterea vitam & cultum S. Agathæ prolixe exponat, hinc Cl. Interpreti nata occasio, ut in Præfatione in utramque sententiam accurate inquirat, & de vitæ S. Agathæ scriptoribus ejusque actis agat pereruditе. Sequuntur *Vincentii Mirabellæ & Alagonæ*, atque *Jacobi Bonanni & Columnæ, Ducis Montalbani*, libri *de antiquis Syracusis*, quos antea rarissimos, simul Italico sermone, quo scripti sunt, novoque ornatu recusos fuisse novimus

Panormi ſub titulo : *Delle antiche Siracuſe*, 1717, fol. duobus Voluminibus, quorum primo *Bonannus*, altero *Mirabella* cum Ge. Gualtheri Tabulis & excerptis e Cluverio & Aretio (quæ cuncta aliis in locis Collectionis noſtræ integra extant) continetur. Utrumque hic Latinitate donavit, nummis & figuris aliis auxit, notisque illuſtravit Cl. *Sigeb. Havercampius*, qui cum primo loco Mirabellæ Chronographiæ Syracuſarum antiquarum ut & Numismatum urbis veterum explicationem ſiſtendam putaret, ſimul eam diligenter cum *Bonanno*, qui ſæpe ab illo diſceſſerat, comparat, illumque contra hunc defendit, præterea loca autorum Græcorum & Latinorum paſſim adducta reſtituit. Mirum vero, utrumque hunc Autorem plagii accuſari, quandoquidem Cl. Burmannus obſervat, Petrum Carreram, ſcriptorem Siculum, non ſolum Mirabellæ errorum centuriam, & linguæ Latinæ & Græcæ ignorantiam & ordinis equeſtris vanam oſtentationem, cum ignobili parente natus fuerit, objeciſſe, ſed & diſerte teſtatum, ejus deſcriptionem Syracuſarum antea collectam fuiſſe a *Joſepho Menniti*, Sacerdote Syrac. ſtylum illi & dictionis Italicæ elegantiam commodaſſe *Franc. Paternum*, diſſertationes Numismaticas deberi *Octavio Cajetano*, ipſam etiam Dedicationem ad Philippum III trium Patrum fœtum eſſe. Sub Bonanni vero nomine ipſum P. Carreram latere voluiſſe, Cl. Burmannus Mongitoris & ipſius Carreræ autoritate probat, ita ſimul de autore judicans, ut ejus eruditionem & diligentiam, imo & dexteritatem (quod Viros illuſtres multos, quos libro II integro deſcribit, Syracuſanis vulgo adſcriptos, veræ patriæ vindicet) laudet, ſed, quod in Siculo, & qui antiquas Patriæ res ab antiquitate debet & vult repetere, maxime deſiderandum, non ſatis a Græcæ linguæ intelligentia inſtructum fuiſſe fateatur.

Volumine XII exhibetur *Jo. Pauli Chiarandæ* Plutia ſive Platia Civitas Siciliæ antiqua, nova, ſacra & nobilis, Meſſinæ 1654, 4 Italice edita, & a Cl. *Mosheimio* Latine verſa, notisque illuſtrata, additis Academiæ Platienſis (*L' Academia Piazzeze*) elogiis fratrum Chiarandarum, Neapoli 1651, 4 editis, quibus ad edendum hoc opus excitati ſunt. Autor Cluverium ſæpe ſecutus ita, ut quæ vel illi, vel huic debeantur, vix pateat, conciſo quo-

que nimis dictionis genere usus, sententiæ parum probatæ de gigantibus adhæret, pleraque debet scriptoribus aliis, sed ineditis, denique B. Virginis imaginem manu Lucæ in vexillo Rogerii depictam veram esse,& ex traditione,quæ prior & majoris autoritatis Nostro est ipsis Sacris litteris, & aliorum testimoniis probat; contra Cl. Burmannus ex Octavio Cajetano & Roccho Pirro probat, rem non admodum verisimilem. *Marii Pace* Antiquitates Caltagironis, Neapoli 1631 editæ, nunc a Cl. *Havercampio* Latine versæ, notisque illustratæ, breves quidem at singulari eruditione conspicuæ sunt,& observationibus, quas hic vix exspectes,refertæ. Ubi tamen ex Cœlio Rhodigino laudat *Demetrium Celerianum*, qui unum e Cyclopibus,Briareum, filios habuisse *Sicanum* & *Ætnam*, scripserit, Cel. Burmannus, Demetrium Calatianum,quem a Strabone & Laertio laudatum memorat Cl. Fabricius Bibl. Gr. L. V p. 391, intelligendum existimat. *Mariani Perelli* Antiquitas Scicli,quam olim vocarunt Casmenas, Italice vulgata Messanæ 1640, 4, eodem Interprete nunc Latine prodit, libellus est perexiguus,nec ineruditus,quamvis a P. Carrera impugnatus. Magis tamen de patria sua meritus videtur *Vincentius Littara*, qui de rebus Netinis Libros II, originem urbis agrique & illustrium virorum monumenta complexos, cum Netinorum consuetudinibus & B. Conradi Placentini Historia Panormi 1593, 8 edidit; quos multis laudatos cum consequi fere desperare Nob. Editor, Apographum demum ejus, etsi a linguæ Latinæ imperito exaratum, impetravit a Viro S. R. Ludovico de Targny,S.Fac.Paris.Doct. Theologo, S. Landi Abbate, Bibl. Regiæ Par.Curatore. Ceterum cum *Oct. Cajetanus* Historiam D. Conradi, cujus miracula passim Autor Operi inspersit,Vitis suis Sanctorum Siculorum insertam notulis illustraverit, eas in hac editione addere placuit. *Placidi Carrafa* Motuca illustrata, Panormi 1653,4 edita, hactenus rarissima fuit, quam,tametsi Autor paullo nimis credulus videatur, & ob dictionis barbariem merito nauseam excitaverit Cl. Burmanno, non omittendam,passimque per notulas ad puritatem reducendam putavit Editor. Claudit hoc Volumen *Augustini Inveges*,Sacerdotis Siculi, cujus varia, sed extra Siciliam rarissima scripta prostant, Carthago Sicula,

quam Panormi 1651, 4 editam, pariter Latine vertit sæpe laudatus *Havercampus*, opus tribus quidem Libris ab Autore divisum, e quibus duos tamen priores tantum, primum nomen, situm & originem antiquissimæ civitatis Caccabes, quæ nunc Caccamo dicitur, erudite explicantem, & secundum, qui familias nobiles ibidem florentes illustrat, Autor ipse vulgavit; tertium vero, quem diu in manibus Jo. Mariæ Amati & suo tempore sub prelo fuisse, testatur Mongitores, nullo modo consequi hactenus Editor potuit.

In Volumine XIII primum locum occupant Viri doctissimi & in Græcis Latinisque scriptoribus vetustis ad miraculum usque versati, *Mariani Valguarneri* Antiquitates Panormitanæ, quæ Panormi Italico idiomate prodierunt 1614, 4, nunc a S. R. *Mosheimio* ita Latine versæ, notisque illustratæ, ut adductis ubique verbis Græcis, quæ Autor Latine reddiderat, & dictione paulo ordinatius, quam ab ipso factum, disposita, nihil ad ornatum operis superesse videatur. Neque enim de stylo æque sollicitus videtur fuisse ac de rerum pondere, quandoquidem ipse fatetur, noctu inter varias occupationes sibi elaboranda fuisse, quæ sequenti die formis exscribenda essent, unde & natæ videntur, pro diffusa Autoris doctrina, tot excursiones, doctæ quidem & ingeniosæ, in quibus & emendationes quasdam Græcorum Autorum invenias, acuminis Critici testes. Succedit, qui recentiorem potius urbis statum describens, Oratorem fere magis quam Historicum egit, *Franciscus Baronius ac Manfredes* de Panormitana Majestate, Panormi 1630, fol. vulgatus.

Voluminis XIV magnam partem occupat Pars prima Annalium *Augustini Inveges*, seu Panormus antiqua, Italice prodita Panormi 1649, fol. & hic Latine versa, nummis, qui in priori editione ligno incisi fuerunt, multo nunc elegantius æri insculptis. Quamvis vero Typographus sequentes operis Partes duas, alteram *Palermo Sacro*, 1650, & tertiam *Palermo nobile*, 1651 editam, omiserit, eas tamen, ubi desiderari ab Orbe erudito intelliget, promtissime se novæ editioni paraturum promittit. Subjungitur huic opusculum recentissimum, *Antonini Mongitoris* S. Domus Mansionis SS. Trinitatis Militaris Ordinis Teutonicorum urbis Panor-

Panormi & magni ejus Præceptoris Monumenta historica, quæ vel nunc primum prodeunt, vel certe A.1721, quem annum subscriptum dedicationi ad Augustiss. Imp. *Carolum VI* legimus, lucem primum adspexere. In hoc dum omnem Domus Sacræ Mansionis Panormitanæ historiam exponit Autor, una multa ex ejus archivis protrahit diplomata, simulque notat in Præf. perperam sollicitari fidem Rocchi Pirri, quasi in Sic.S. varia diplomata afferat e Tabulario Regiæ Cancellariæ, quæ ibi frustra quærantur; cum numerum non modo voluminum sed & monumentorum mutatum post Pirri tempora fuisse, pateat. Nec indigna visa *Jos. Vinc. Auriæ*, Siculi, ex illustri Doriarum Genuensium stirpe oriundi, Notitia historica originis & antiquitatis Cephaledis, urbis Siculæ, ab amœno situ *placentis* nomen indeptæ, quam e Panormitana editione anni 1656 Latine verteret, notisque & nummis augeret Cl. *Havercampus*. Hunc excipiunt *Hieronymi Ragusæ* Elogia Siculorum, e prima editione, quæ Lugduni 1690, 8 prodiit, recusa: quippe alteram, Romæ 1700 sub tit. *Siciliæ Bibliotheca vetus* auctius editam ab autoris sororis filio, *Hier. Renda-Ragusa*, consequi tum non potuit, cum hæc prelo pararet, quamvis non dubitet, his supplementis facile careri, ex quo Cl. Mongitores Bibliothecam Siculam omnibus numeris absolutam vulgavit. Hactenus scriptores Siculos enarravimus; succedunt vicinarum Insularum scriptores quidam rarissimi, in quibus primus hic est *Benedictus Cochorella*, Vercellensis, cujus, A. 1540 demortui, opus posthumum, descriptionem nempe Tremitanæ olim Diomedeæ Insulæ *Albertus Vintianus* Mediolani 1604 in lucem protraxit. Accessere in hoc Volumine *Palladii Fusci* de Situ Oræ Illyrici Libri II, e rerum Dalmaticarum scriptoribus, quos *Jo. Lucius* libris suis de Regno Dalmatiæ subjunxit, cum *Lucii* notis descripti, tum & ipsius *Lucii* Capita IV priora operis modo memorati, de Illyrico conscripta, denique ejusdem Inscriptiones Dalmaticæ, quas, in opere illo omissas, separatim ediderat Venetiis 1673. Eas vero diligenter examinat in Præfatione Cl. Burmannus, multasque perperam descriptas, e Grutero, Reinesio, Fabretto aliisque observat, ad Gudium etiam provocans, cujus Inscriptiones brevi prodituras, nuntiat.

Volumine XV seu ultimo exstant *Phil. Cluverii* Sardinia & Corsica antiquæ, quæ cum ejus Sicilia prostabant; tum *Jo. Francisci Faræ* de rebus Sardicis Historia, Sassari 1579 edita, qui autor etsi res ad sua tempora perducere constituerit, nihil tamen reliquit eorum, quæ post A. C. 759 contigerunt, in vetustis cetera non indiligens. Rarissimus vero hactenus, & auro carior, quamvis magis credulus, minusque quam Fara, comptus est *Salvator Vitalis*, cujus hic compareant Annales Sardiniæ, ad A. C. 139 producti, & Flor. 1639, fol. vulgati, quibus ut Berosi, Fl. Lucii Dextri aliorumque fabulas, ita de Petri & Pauli in Sardiniam adventu & similibus multa immista legas, quæ vix fidem apud omnes hodie inveniant. Succedunt, quæ ad Melitam Insulam spectant, *Jo. Quintini Hedui* Insulæ Melitæ descriptio ex ipsius Commentariis rerum Quotidianarum depromta, & Par. 1540, fol. accuratius quam Francofurti 1600 edita, qua occasione de Autore eleganter commentatur Cl. Burmannus. *Cælii Secundi Curionis* de bello Melitensi, quod A. 1561 gestum, Historia cum *Jo. Valetæ* Epistola, ejus belli summam complexa, ex Edit. Basil. 1567, 8 recusa, & denique *Jo. Francisci Abelæ*, Commendatoris Ordinis Melitensis, Descriptio Melitæ atque adjacentium Insularum, opus pereruditum & inventu rarissimum, in ipsa insula Melita 1647, fol. Hetrusco sermone editum, & nunc a *Jo. Antonio Seinero* Latine translatum; cui accessere Cl. *Jo. Henrici Maji* specimina duo Linguæ Punicæ in hodierna Melitensium superstitis, quorum primum ante paucos annos prodiit, alterum nunc demum, in gratiam Cl. Burmanni, qui plura vocabula Melitensia, ex Abela decerpta, ipsi transmiserat illustranda, exaratum est. Postremo huic volumini adjectus est Index Alphabeticus omnium operum, quæ Thesauro hujus Italiæ & Siciliæ Tomis XLV continentur.

Nos iisdem verbis, etsi paulo prolixioribus, quibus in Præfatione peroravit doctissimus *Burmannus*, recensionem nostram concludere, operæ pretium putamus. „Gratulamur scilicet Editori & Collectori hujus Thesauri, Viro, si quis ullus, industrio & „indefesso, *Petro vander Aa*, quod licuerit ipsi finem tandem „operis vere Regii videre, quod toties desperaverat; cum alii „super alios semper libri sibi ex omni orbis parte, & inprimis

Italia,

„Italia, submissi, animum semper inter diversa suadentium con-
„silia fluctuantem ita distraherent, ut, ubi consisteret, vix sciret,
„& se ad metam optatam adspiraturum ante fatalem diem, vix sibi
„persuadere posset. Æquum ergo erit, ut tam laudabile, tam
„utile simul & gratum institutum, non modo communi applau-
„su Litteratorum excipiatur, sed ut Viri Principes, & ipsi Reges
„& Civitates Bibliothecas suas hoc Thesauro, tanquam gemma
„quadam rara & pretiosa, exornent. Meretur certe omnium fa-
„vorem & studia tanto animo susceptum hoc opus, tot sumpti-
„bus & curis peractum, ut exemplum credam desiderari, ab ipsis
„Typographiæ incunabulis, quo Librarius aliquis tam numerosa
„Volumina, sua impensa, nullis adjutoribus, in lucem produ-
„xisse probetur. Quare benigna quoque æquorum Lectorum ju-
„dicia exorat, neque, si quid hic & illic carpi, & maligno dente
„arrodi posset, aut si forte libellus quisquam huic vel illi non sa-
„tis placere videatur, ideo totum institutum & consilium suum
„infamari, & rumoribus invidiosis differri debere credit.
„Quis enim, quæso, unquam similem laborem suscepit, omni-
„bus approbantibus & uno ore laudantibus? An Romanus, an
„Græcus Thesaurus, cum prodirent, obtrectatoribus caruerunt?
„aut an illi tam cupide & celeriter, ut vovebant Editores, per to-
„tum Orbem divenditi fuere? Lente ad tanta opera emenda ac-
„cedere solent homines; sed ubi semel Bibliothecas iis carere non
„posse persuasum est, & metus cœpit invalescere, ne pretium
„incendatur, (bis enim tales Thesauri edi non solent) hinc pro se
„quisque studiose illa conquirit. Et certe, hodie divenditis The-
„saurorum illorum omnibus exemplaribus, in tabernis olim ob-
„viis, animosissime & insano etiam pretio in auctionibus compa-
„rari cernimus. Idem fatum huic Thesauro fore, animo quidem
„prospicit Editor, neque lucrum ingens & præsens se brevi fa-
„cturum sperat, sed gloria tanti operis ad finem perducti con-
„tentus, & rebus suis satis per diligentiam & industriam stabilitis,
„exspectare commode satis emptores poterit. Hoc tamen omni-
„bus, & præsertim Negotiatoribus Librariis, qui, ut veteri pro-
„verbio de fabris jactatur, consortibus suis egregie invidere so-
„lent, pro certo affirmare, & publice etiam polliceri me jussit,
nun-

„nunquam animum se inducturum, ut, si forte omnes, quos pro-„duxit, libros vendere, &,ut inter Bibliopolas moris est, taber-„nam totam hastæ subjicere velit, hunc quoque Thesaurum ve-„nalem proponat. Sed ille solus servabit horreum; nec sibi tan-„tum, sed hæredibus etiam, siquid humanitus sibi acciderit, has „leges dicet Editor, ne unquam ita projiciant, ut evilescere & „contemtui esse possit. Desinant ergo vana spe studiosos rei li-„brariæ lactare invidi, & minoris, quam quod nunc Editor sta-„tuit, pretium, brevi comparandum hunc Thesaurum, exposi-„tum & obvium fore, polliceri. Deceptos hi se, forte non ita „longo post tempore, deprehendent, ubi pretium, quod nunc „ponitur, augeri viderint.„

HISTORIÆ ANGLICANÆ SCRIPTORES varii, e Codicibus Manuscriptis nunc primum editi.

Londini, typis Gul. Bowyer, 1723, f.
Alph. 5 pl. 18. Fig. tabb. 2.

POst Clar. Virorum, *Commelini*, *Savilii*, *Cambdeni*, *Twysdeni* & *Seldeni*, *Joannis Fell* & *Thomæ Gale* Collectiones scriptorum veterum rerum Anglicanarum, tum & editiones singulares, quas nuper curavit Cl. *Hearnius*, vix sperandum videbatur, tantum relictum esse Nobil. Autori nostro, *Josepho Sparke*, spicilegium, ut integrum Tomum complere posset. Enimvero quos hic, e bibliotheca Cottoniana & archivis Burgensibus maxime, vulgavit Scriptores, plerique omnes ad cœnobium Burgense, hodie Petriburgense, imprimis spectant, eoque eos sub *Scriptorum Petriburgensium* nomine, ut scheda, qua subscribentibus illos offerebat, docet, edere constituerat, quem titulum tamen in ipsa operis editione haud inepte, ut patet, mutavit; quod illi continerent scilicet plurima ad universam Angliæ historiam pertinentia. Partitus est opus Cl. Editor duobus exiguis Voluminibus, quorum primum inscripsit Medicorum principi, *Richardo Medo*, in quo rei Medicæ, tum Therapevticæ tum Anatomicæ, notitiam accuratam, incredibilem in sanandis ægris felicitatem, Matheseos & anti-

antiquitatis, tam sacræ quam profanæ, ut & linguarum cognitionem singularem ac peracrem in arte critica sagacitatem, denique comitatem, candorem, modestiam, in egenos liberalitatem aliaque commendat, Bibliothecam quoque ejus, regiis fere sumptibus comparatam & tabulis, statuis, sculpturis exornatam, mire extollens; alterum *Johanni Bridgesio* de Barton Segrave in agro Northamptoniensi Armigero, cujus ut virtutes in publicis muneribus, (quæ tandem abjecit, ut ad Musas rediret, & otium nancisceretur ad ea consignanda, quæ ad Northamptoniensium antiquitates & res gestas explicandas magno labore collegit) rite administrandis maxime conspicuas; ita Bibliothecam imprimis & Museum MSptis historicis instructissimum, quo partim hospitium ejus Lincolnense, partim villa Bartonensis superbit, prolixe prædicat. Primum Volumen occupat Chronicon Angliæ inde ab A. 654 ad A. 1368 productum, cujus Autorem cum hactenus crediderint plerique *Johannem Abbatem Burgi S. Petri*, nempe Johannem de Kaleto, qui obiit A. 1262, Noster quidem ex eo scrupulum movet, quod in hoc Chronico Martinus Polonus citetur, cujus passim historia prostet ad A. 1276 deducta; & quamvis prima Martini editio tantum ad A. 1251 pertingat, adhuc tamen rem in dubio relinquit, & suspicatur, opus a *Roberto de Boston* interpolatum & continuatum fuisse: imo rectius edoctus postea a Cl. *Bridgesio*, in dedicatione Voluminis II fatetur, non improbabile videri, *Joh. Abbatem Buriensem* cum *Abb. Burgensi* confusum, & ex uno duos factos esse. Succedit Volumine II *Hugonis Candidi*, seu *Albi*, vulgo *White*, Cœnobii Burgensis Historia ad annum usque 1177, quo fere tempore vixit, excurrens, in qua de prima Merciorum Regum, quorum omnia diplomata diligenter conquisivit, ecclesia tanta diligentia egit, ut sacræ antiquitatis thesaurus dici possit, teste Lelando. Brevior est *Roberti de Swapham*, qui circa A. 1273 mortuus, Historia ejusdem Cœnobii, ex proprio Autoris codice a Nostro descripta, in qua id fere egit tantum Autor, ut Regestum privilegiorum &c. justo ordine disponeret. *Walteri de Witlesey* Historiæ Cœnobii Burgensis, quæ inchoatur ab A. 1246 & ab Anonymo inde ab A. 1321 ad A. 1338 continuatur, Codicem se debere profitetur Cl. Editor

Joh. Comiti Fizwilliam, cujus hospitalitatem & humanitatem insignem in singulari hujus operis inscriptione ad eundem directa laudat. Ultimus Petriburg. horum scriptorum prodit *Anonymus* autor, ut videtur, satis vetustus, qui Historiam cœnobii Petriburgensis versibus Gallicis obsoletis descripsit. His demum etiam Cl. Editor subjecit Vitam S. Thomæ Cantuariensis Archi-Episcopi, a *Willielmo Stephanide*, *Johanne Sarisberiensi*, Episcopo Carnutensi & aliis Autoribus coætaneis, ut titulus testatur, descriptam, quam ex suo Codice cum Cottoniano diligenter collato prodit; at de Stephanide illo alias (forte cum alterum Tomum, cujus spem aliquam facit, editurus est) se acturum esse, sperat. Nobis quidem, vitam illam inspicientibus, solus Stephanides autor esse videtur, qui præter prologum, descriptionem Lundoniæ, quam vocat, præmisit, patriæ quippe suæ, ut testatur Lelandus de Scriptor. Brit. C. 177, qui & eum Thomæ illi familiarissimum, & vulgo quoque *Wilhelmum Cantuariensem*, scilicet Monachum, dictum fuisse, probat. Equidem Vita D. Thomæ Cantuariensis cum ejus & æqualium epistolis e Codice Vaticano, *Christiano Lupo* autore, prodiit Bruxellis 1682, 4, eademque ipsi Baronio dicitur ab Autoribus quatuor, Hereberto, Wilhelmo Cantuariensi, Johanne Saresberiensi & Alano Abbate conscripta; verum, si opus illud, in certa capita divisum, inspicias, nihil aliud invenias, quam excerpta brevia ex his autoribus, atque adeo e Wilhelmo illo, (cujus æque ac ceterorum nomen suo loco apponitur) depromta, sed aliis plane verbis expressa, quemadmodum nostram editionem cum illa conferentibus facile patet. Ut adeo nobis certum videatur, Codici vitæ a Nostro vulgatæ nomina illa præposita per errorem fuisse, cum & ipsa imprimis scribendi ratio doceat, unum tantum libro autorem fuisse, *Wilhelmum*, & Lelandus l. c. suffragetur, qui præmissam huic vitæ a *Wilhelmo* fuisse Londini descriptionem, diserte testatur.

THE ENGLISH WORKS OF SIR HENRY SPELMAN &c.

HEN-

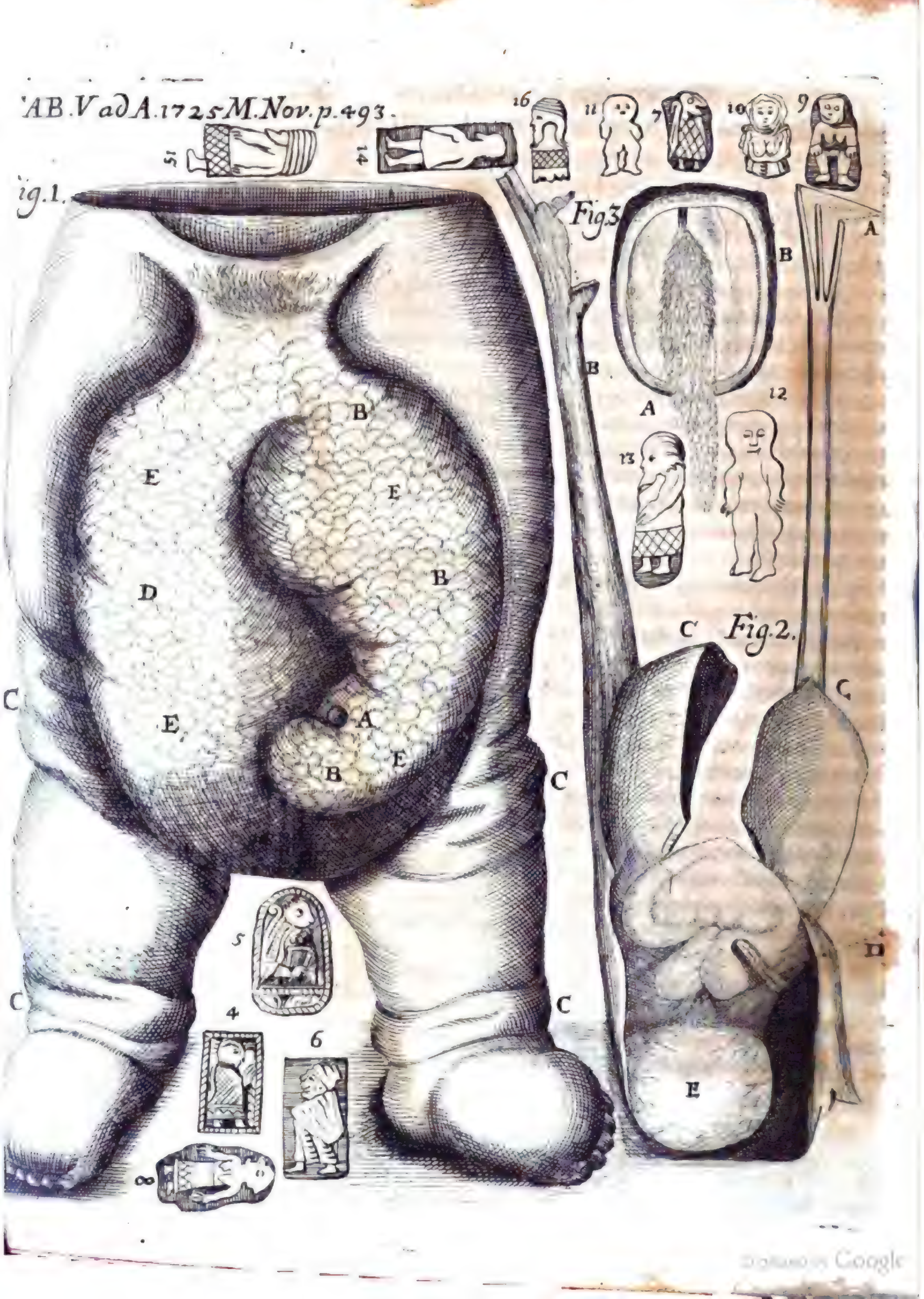
HENRICI SPELMANNI OPERA ANGLIcana, tum ipso vivente edita, tum posthuma, cum vita Autotoris, nunc iterum a S. Rev. Episcopo Lincolniensi, revisa & aucta: accessere duo Scripta hactenus inedita.

Londini, apud D. Browne Sen. & Jun. & alios, 1723, f.
Alph. 8.

ETsi nulla his Operibus præmissa sit Præfatio, neque adeo usquam diserte memoretur, cujus potissimum curis debeatur hæc editio, subscriptionis lege procurata, facile tamen conjicimus, eam autore imprimis Celeb. *Edmundo Gibsono*, hodie Episcopo Lincolniensi, prodiisse, quem Posthuma Spelmanniana A. 1695 cum luculenta vitæ descriptione, quæ hic ab eodem revisa dicitur, vulgasse, in Actis anni 1698 p. 341 testati sumus; quo loco cum vitæ compendium a nobis factum fuerit, facile nunc ea denuo recensenda supersedemus. Sistitur vero hic primo loco opus Spelmanni, jam septies excusum, *de non temerandis Ecclesiis*, cum ejus *Apologia*, succedunt *de decimis eorumque alienatione* & de *sepultura* tractatus, ut & *Villare Anglicanum*, seu Conspectus omnium urbium & villarum Angliæ. Tum sequuntur suo ordine *Posthuma*, quæ cum l. c. accurate fuerint a nobis recensita, non est, ut vel titulos hic denuo repetamus: id tantum notamus, hic quoque inter cetera recusam esse *Iceniam* seu Norfolciæ topographicam descriptionem, ut & *Comites Marescallos Angliæ & de milite dissertationem*, & *Historiam familiæ de Sharnburn*, quæ tria scripta Latino idiomate composita sunt; etsi in titulo Operis Anglica tantum promittantur. Accessere vero tractatus duo, nunc primum e schedis Autoris editi, alter *de Curia Thalassiarchiæ ejusque officialibus* (*of the Admiral Jurisdiction, and the Officers thereof*) alter *de formulis & diplomatibus* (*of Deeds and Charters*) quem quidem Autor, si viveret, vix æquo animo ferret ita editum, quippe hiatibus non paucis deformatum, adeo, ut ex ultimis saltem capitibus vix sensus ullus erui possit. Nec opus est, ex his specimina referre, cum satis jam ex aliis Autoris scriptis pateat, quantum in antiquitatibus Angliæ fuerit versatus.

SARCOCELES, SEU TOTIUS MEMBRI GENITA-*lis tumoris vasti rarissimique in cadavere, Mense Junio 1725 secto, exemplum; e Theatro Anatomico Lipsiensi communicavit* D. AUGUSTINUS FRIDERICUS WALTHERUS, *Anatomiæ & Chirurgiæ Prof. Publ. h. t. Acad. Rector.*

RAriſſimum eſt, tumere ſcrotum, & ſimul reliquum genitale membrum craſſum & ingens fieri, ut, paribus veluti paſſibus aucta, in enormem & vitioſam ponderis molem magnitudinemque vaſtam excreſcant, ſicut in exemplo, quod mox commemorabimus, contigit. Omnium externa facies, & quæ intus comprehenduntur, nos in admirationem rapiunt. Etenim non inſolitus eſt ſcroti tumor, qui oboritur, quoties, aut inteſtina decidunt, aut teſtis alteruter, durior majorque factus, vel ejus tumidiora vaſa, illud grandius reddunt, aut caro fungoſa in ſcroto ſub naſcitur, aut ipſum aqua diſtenditur. Nonnunquam etiam flatu repletum fuiſſe, vel pinguedine intumuiſſe ſcrotum, alii animadverterunt. Quos tumores nomine pluribus communi ramices vel hernias vocamus; quarum eæ ſimplices dicuntur, ubi iſtorum ſingula, quæ protulimus, ſcrotum occupant: compoſitas vero appellare licet, ſi malo graviore, aut neglecto, aut diutius protracto, plura ac diverſa hic congeruntur. Quorum exempla ex variis auctoribus collegit retulitque noſter in concinnandis his Actis Collega a multis annis diligentiſſimus *D. Michael Erneſtus Ettmullerus*, Prof. Publ. programmate anno 1723 in Dni Steinfeldi promotione edito; cujus occaſione ſarcocelen ob vaſtam tam ſcroti quam penis magnitudinem, longeque plura, commemoratione dignum tumorem recenſuit. Homo eo tempore ægrotavit, cujus poſtea, menſe Junio hujus anni demortui cadaver, ut pars male affecta publice demonſtraretur, ad noſtrum Theatrum Anatomicum allatum fuit. Deſcriptionem ille ſequentem dedit: „Chriſtianus Kettnig, ætatis 49 annorum, „menſe Julio ſuperioris anni in Noſocomio Lipſienſi recipiebatur, manuum opera hactenus panem lucratus, nunc ad quempiam ſuſtinendum laborem ob pravam corporis diſpoſitionem, ineptus.

TAB. V ad A. 1725 M. Nov. p. 493.
Fig. 1.
Fig. 3
Fig. 2.

„ineptus. Scrotum hic habet secundum omnes dimensiones ma-
„gnum ad genua usque propendens, coloris naturalis, ubi vero
„femoribus adjacet, glabrum atque rubicundum, indolens in-
„terim atque durum. Testiculi ad latera in superiori parte la-
„tent, qui contrectati aut compressi doloris sensum excitant.
„Membrum virile ex medio loco scroti emergit itidem elonga-
„tum, durum atque tumidum. Tota distantia ab inguine ad præ-
„putii extremitatem unius ulnæ est, cum octava parte. Inguina
„naturaliter se habent, nullo tumore conspicua. Femora & pe-
„des sunt tumida, dura & circa genua & talos in rugas & sulcos
„complicata. Ceteroquin sanus degit omni dolore expers, opti-
„mo ciborum appetitu præditus, dum vero mingit, difficulter
„lotium profluit.„ Omnium formam, quæ ab illo tempore ad TAB. V.
usque mortem aliquantum commutata fuit, Fig. 1 sistit. Nam- Fig. 1.
que hoc temporis intervallo amplius intumuere pedes, & tam
scroti, quam tumidi penis involucri sarcoma, majorem ambi-
tum acquisivit, ipsum scrotum jam quinque digitis longius fa-
ctum prominuit. Integri scroti ambitus maximus ulnæ cum tri-
bus quartis in cadavere, at arte detersi, siccatique, duarum ul-
narum, cum duobus digitis, magnitudo fuit. Ejus tumoris ex-
tremum a pubis osse remotum ulna distabat cum septem digitis.
Superiori parte durior deprehendebatur; qua parte versus si-
nistram suram porrigebatur, foveæ, cum digito premeretur,
diu non subsistebant. Eadem inferiore parte notabatur moles
hæc tribus incisionibus, quarum una profundior, pro aliquo se-
pti retracti vestigio accipi poterat, cujus tamen nulla supererat
nota; ceterum vero plures inæqualitates, & minores rugæ,
partesque a lotio exesæ & corruptæ hinc inde patebant. Neque
vero testiculi, tumore submersi & absconditi, manibus contre-
ctari poterant. Jam ingens spectari genitale membrum, plane
dignum fuit. Namque hoc subjacente scroto haud mollius, lon-
gitudinem retulit pedis, & duorum digitorum, & quinque digi-
tis extremis incurvum, & versus scrotum reflexum, tumens
erat, præputium ultra modum expansum, rubens, ac inversum
quasi visum est. Eminuere tubercula sulcis distincta, densissi-
misque seriebus posita, asperiora, rubicundo fœdoque adspectu
 tur-

turgida, quo rugosum galli Indici caput imitabatur penis pars anterior. Ad hæc reliquus ambitus scabritie, fere sicut scroti superficies, conspurcabatur. Hoc penis involucrum ubi crassissimum erat, in ambitu tredecim digitos confecit, quo sensim, aliqualiter tamen minore reddito, tandem in extremitate juglandis crassitiem habebat. Sub hac extremitate retracta, & velut freno suffulta, revulsaque, involucro resimo conspiciebatur foramen Fig. 1 A, quod minimum digitum admittebat, & catheterem intromissum ad urethram vesicamque ducebat.

Sed amplius hæc, incidendo monstrum, observata sunt. Animadvertimus cutim triplo crassiorem naturali factam, inerti carnis moli adnatam, quæ pro varia mollitudine, quam in externo tumore notavimus, compacta duraque apparuit, insuper composita ex innumerabilibus cellulis loculisque, quibus, velut intra totidem sacculos membranaceos, spissus & gelatinosus continebatur humor; qualem etiam in tumore pedum, cute hinc inde incisa, observavimus. Proinde hoc tenace latice totum scrotum, & penis involucrum repletum deprehendimus, nec alias cavitates in isto invenimus, nisi eas, quibus testes, naturalibus multo majores, concluderentur, quos mole carnea a priore producta, non ordinato septo, distinctos vidimus. Vasa, quæ sanguinem & semen ad singulos vehunt, Fig. 2 A, & quæ musculo Cremastere B, ab istis hic separato, involvi solent, longitudinem naturalem parum superarunt; saltem paulo magis tumida ea visa fuerunt. Dexter testiculus post detractam tunicam vaginalem, ove anserino vix minor, & tribus partibus compositus apparuit, quarum superiorem maximamque capsa C efficiebat, quam albuginea testiculi tunica, quippe naturali crassior & tendineæ firmitudinis, formaverat, & ipsa humore plena erat livido, intra loculos contento, quales in malo citri corrupto putridoque conspiciuntur. Alteram hujus testiculi partem tophus D confecit, qui superius cavus, & juglandi magnitudine haud impar fuit. Idem inter primam partem tertiamque E medius habebatur, infimam vero molliorem que morbosi testiculi partem, extrema parastatæ portio, & insigniter tumens constituebat, & intra hanc condebatur aliqua minorque capsa, intra quam pere-

TAB. V. Fig. 2.

xigu

xiguum, quod de testiculo supererat, continebatur. Quam partem, & tubulos spermaticos evolutos, Fig. 3 A ostendit. Neque vero hæc exilis cavitas cum superiore insignioreque commune habuit; sed albuginea tunica juxta superficiem tophi intermedii eo deducta, teneriorque, se parastatæ insinuaverat, & corpus hoc efformaverat. Huic super incumbens veluti vasculosus parastatæ cortex B, cum arteria spermatica aere impleretur, protinus intumuit & vascula seminalia, cum incideretur, se prodiderunt. Cum sinistro autem testiculo saccum, fundo ejus appensum, membranaceum, & pellucentem extraximus, quem tunica vaginalis effecerat, hic duas libras seri, parum tincti, intra sinum suum receperat, capsæ adhærebat, sicut in dextro testiculo, formatæ; quæ hinc inde non nihil excesa humorem priori similem, loculosque perpaucos, tophum denique minorem scutiformem, & duobus foraminibus instructum, comprehendit. De cetero tubulorum spermaticorum, sive substantiæ testiculi, hic nullum superfuit vestigium, & parastatæ extremitas, hoc loco planior facta, topho adhærebat: vasa autem sanguifera aerem, per tubulum immissum, ad cavum, quod albuginea paraverat tunica, attulerunt. Hujus lateris vesicula seminalis semine corrupto, fusco, & viscoso replebatur, nec aerem admisit, qui per vas deferens eo pellebatur, nec in experimento facto, prope caput gallinaginis, ostium apparuit, per quod erumperet. At dextra seminalis vesicula hanc viam exitumque, cum similia tentaremus, monstravit, & tota flatu prompte intumuit. Tandem cum contemplaremur penem, naturalem ille retulit longitudinem, & glandis extremitas intra penis involucrum, tribus digitis altius recondita, ipsum involucrum resimum fecerat. Ad hæc penem solito tenuiorem observavimus, nec corpora nerveo spongiosa, ea facilitate, sicut in aliis fieri solet, inflari potuerunt. Ad reliqua quod attinet viscera, partes & cavitates, quæ in cadavere explorabantur, omnia illæsa videbantur, præter renem dextrum, qui gangrænæ notas, fortassis acceleratæ mortis causas, retulit.

TAB. V. Fig. 3.

Narravit homo, cum in vivis esset, & ægrotaret; malum ab erysipelate, has partes pedesque sæpius infestante, originem tra-

traxisse. Quæ, etsi non plane tophorum intra testiculos genitorum & reliquorum indicet rationem modumque; & quanquam nec nobis, quibus ignota hominis conditio, ex variis Medicorum hypothesibus, de rebus hic congestis, pluribus disserere placet; organi tamen totius, externique, ad contrahendum Sarcoma aptitudinem, saltem declarare, & quæ nobis, anatomen exercentibus, de præputio usu venerunt, adjicere licebit. Ut adeo ad magnitudinem supra descriptam, pondusque librarum quadraginta, omnium tumor accederet, id tunicæ, quæ dartos audit, deberi profitemur, quæ cellulosa, laxa, flaccidaque est, & quasi luxuriat, nec solum in scroto subsistit, sed in utroque scroti latere veluti duplicata assurgit, septumque, quod sutura externa indicat, constituit, sicut *Rawius* ostendit. Hujus septi antica & superior pars penem amplectitur, & inde aliqua ejus fit productio, quæ inter ipsum ac involucrum progreditur. Cui proinde structuræ adscribendum esse putamus, quod data occasione, similique, quam noster olim narravit, plures *hic congerantur*, asserventurque humores; ex quorum angulo & in aliis partibus locisque fieri tumores, quotidie experimur. Admirationem vero maximam in nostro cadavere promeruit præputii tumor: qui etsi admodum frequens in hydrope, phymosi, paraphymosi, aliisque vitiisque occurrat; tamen qui hic descriptus fuit, tam tetro fœdoque aspectu formaque, quam intus contentorum indole, ni fallimur, omnes hujus generis superabat, quos alii commemoraverunt. Hinc de sanorum *præputio* monere integrum ducimus, ipsum ad acquirendos tumores præ ceteris locis disponi. Etenim hoc glandis velum, tanquam cutis reflexa, interiore sua superficie lævius est, & sub corona glandi adnascitur. Ipsum, ubi sic duplicatum prostat, intra se continet peculiarem mollemque, & instar compressæ lanuginis, elasticam albidamque substantiam, quæ cum tunica cellulosa, quæ penem circumdat, equidem continua est, pluribus tamen modis ab ea differt. Hanc ita in adultorum cadaveribus demonstrare solemus, cum, juxta glandis coronam, præputium separamus, & postquam ex involucro penis extractus fuit, istam vaginam anteriori parte filo constringimus, aereque ex adversa parte immisso,

misso, eam implemus, ac tandem siccamus. Quæ hic notatur substantia, pollicem lata est, & præ sui copia totum replet præputium. Hinc sicut recens intra præputium in vivis ea reperitur, sua mollitudine egregie fovet glandem, affricatque coronam, & ut ita augeatur in congressu voluptas, apte locata prodest. Quæ proinde substantia & tegminis utilioris loco habetur, & sicut reliqua penis cellulosa tunica pinguedinis est expers, cujus nec scroti dartos est immunis. Interim aere inflata, alia apparet, quam tunica cellulosa, quæ etiam cum cute eo defertur, penemque investit; quam delineavit *Ruyschius* in Respons. ad Epist. Anat. 15. Qua occasione monere expedit, quod hujus figura 4 Tab. XIX, pro amplitudine cellulosi contextus ab eo delineata, equidem cum præputio, minime vero cum reliquo penis ambitu conveniat. In hoc enim tunica, quam diximus, longe tenuior est ista portione, quæ intra duplicatum præputium hæret, & in priore multo laxius compositæ cernuntur cellulæ, cum flatu intumescunt, ac replentur. Nascitur talis & uberior, in ipso præputio, & magis compacta, instar tormenti, e fibris elasticis congesti, se habet: cui similem nec in reliquo pudendo, nec in aliis corporis partibus arte anatomica præparare licet.

EXPLICATIO FIGURARUM.

Figura 1 scrotum, membrum virile, rugas & sulcos circa genua & talos repræsentat.

A. Orificium Urethræ.

B. B. B. Membri Virilis involucrum resimum.

C. C. C. C. Rugæ & sulci circa genua & talos.

D. Scrotum.

E. E. E. E. Tuberculorum verrucosorum series.

Figura 2 Testiculum dextrum exhibet.

A. Vasa spermatica, a musculo cremastere separata, ad sinistrum testiculum tendentia.

B. Vasa spermatica musculo cremastere involuta ad dextrum testiculum decurrentia.

C. C. Capsula superior testiculi dextri humore livido plena.

D. Tophus.

E. Capsa inferior in Parastata.

Figura 3 infimam testiculi dextri portionem sistit.
A. Vasa spermatica evoluta.
B. Extrema parastatæ portio.

Vernünfftige Gedancken von dem Gebrauche der Theile ꝛc.

hoc est,

MEDITATIONES PHYSICÆ DE USU PARtium Corporis humani, animalium atque plantarum, Autore CHRISTIANO WOLFFIO, Consiliario aulico Hassiaco, Mathem. & Philos. Prof. primario Marburgensi, Societ. Reg. Brit. & Bor. Sodali.

Francofurti & Lipsiæ, sumtibus Rengerianis, 1724. 8. Alph. 2 plag. 3½.

TErtiam hanc Physicæ dogmaticæ Partem seu Operum Philosophicorum Germanicorum postremam Serenissimo Principi ac Domino *Carolo*, Hassiæ Landgravio, quem ipsum exquisita rerum mathematicarum & physicarum scientia pollere constat, inscripsit Cel. Autor, gratias publice acturus Mæcenati summo, quod Hala dimissum honorifice receperit, ut hoc Protectore non modo opus alibi cœptum atque indefesso studio continuatum tandem absolvere licuerit, verum etiam, quæ adhuc se daturum promisit, ea digerere ac perficere queat. Gratus quoque prædicat Russorum Monarchæ rebus nuper humanis exemti clementiam, qui splendidis & amplis conditionibus præsidium ipsi in Academia scientiarum Petropoli fundata obtulit, etsi per varias rationes non steterit, ut stationem Marburgensem cum altera meliori commutaret, quas adeo probasse constat augustissimam Conjugem, quæ nunc rerum summa potitur, ut etiam absenti locum honorarium cum honorario annuo contulerit. Dividit autem Noster tractatum, quem recensere constituimus, in duas partes. Altera de usu partium corporis humani & animalium; altera de usu partium plantarum agit.

Part. I. c. 1. Usum partium corporis humani & animalis demonstraturus fundamenti loco præsternit fines a Deo eidem statutos, nempe 1 vitæ

vitæ conservationem, 2 motum localem, 3 sensationem, 4 speciei conservationem, 5 appetituum animique sensorum voce elata significationem. Horum finium mutuum nexum &, quomodo sibi mutuo subordinentur, ac primarius, conservatio speciei, fini ultimo totius universi, gloriæ divinæ, respondeat, luculenter docet, addita ratione, cur corpus humanum & animale juxta evrythmiæ & symmetriæ regulas fuerit fabrefactum. Antequam vero singulas corporis partes organicas contemplatur, eas in genere partes considerat, ex quibus istæ componuntur. In numero solidarum comparent fibræ atque fibrillæ tum carneæ, tum tendineæ, tum nervosæ; ossa cum medulla & periostio, nervi cum sensorii, tum motorii; musculi cum tendinibus; vasa cum sanguifera, tum lymphatica, atque glandulæ: in numero fluidorum vero sanguis, chylus, serum, lympha, saliva, liquor gastricus, succus pancreaticus, bilis, synovia, semen, succus nervosus & spiritus animales, urina atque sudor. Ita autem in harum partium usu demonstrando versatur Autor, ut non in proximo acquiescat, sed ad remotum etiam progrediatur & rationes a priori reddat. E. gr. Nervis duo munia vindicat, ut 1 sensationes, 2 motus musculorum determinent. Eorum ideo beneficio conservari communicationem inter organa sensoria & musculos motores, immo commercium inter mentem atque corpus. Nervorum structura obtineri, ut sensationes fiant distinctæ, & eorundem ministerio motum organo impressum ad cerebrum continuari, ut motus determinentur in organis a sensu sive immediate, sive mediate pendentes &c. In speciali pertractatione primo loco comparent organa nutritioni dicata, quorum alia cibo assumendo, alia masticando, alia deglutiendo, alia digerendo, alia chylo e cibo digesto separando, & in sanguinem devehendo, alia excrementis residuis ejiciendis inserviunt. Explicantur adeo hic oris & labiorum, dentium, linguæ, gulæ, ventriculi, intestinorum, vasorum lacteorum, mesenterii, cisternæ, ductus thoracici, omenti & arteriarum usus. Succedunt organa vitæ conservationi destinata, quorum alia sanguinis circulationi, alia respirationi, alia secretioni & transpirationi insensibili inserviunt. Quamobrem hic cordis atque totius systematis arteriarum & venarum,

c. 2.

c. 3.

c. 4.

pulmonum, diaphragmatis, thoracis, mediastini, thymi, hepatis cum vesicula fellis; pancreatis, renum, lienis, ureterum, vesicæ urinariæ, urethræ, renum succenturiatorum, & cutis atque glandularum subcutanearum usus declarantur. Sequuntur organa sensoria & operationibus animæ inservientia, ubi usus c. 5. oculorum, aurium, nasi, linguæ, cutis atque papillarum nervearum, cerebri denique totiusque systematis nervosi, medullæ spinalis, vocisque organorum determinantur. Illa porro excipiunt partes c. 6. genitales maris pariter atque fœminæ, quarum illæ vel semini præparando, vel deferendo, vel asservando, vel diluendo, vel ejaculando; hæ autem fœtui vel concipiendo, vel fovendo ac nutriendo, vel denique in lucem edendo destinantur. Unde hic testiculorum, parastatarum, vasorum deferentium, vesicularum seminalium, capitis galli gallinacei, prostatarum, penis, uteri, vaginæ, ligamentorum uteri, tubarum *Fallopianarum*, ovariorum atque vulvæ usus monstrantur. Agmen claudunt organa motui locali & situi corporis de- c. 7. terminando conducentia, ut adeo hic pedum, spinæ dorsi, manuum, brachiorum, colli, capitis &c. usus innotescat. Docetur nempe, quot modis singula moveri possint, & quibus musculis motus singuli perficiantur. Leguntur quoque nonnulla de piscium natatu, aviumque volatu. In his autem usibus omnibus explicandis ita versatur Autor, ut structuræ & situs singulorum organorum, singularumque, ex quibus ea constant, partium usus ex officio, quo funguntur, rationem reddat.

Part. II. c. 1. Usum partium, quibus plantæ integrantur, expositurus Autor denuo præsternit fundamenti loco fines a Deo iisdem statutos, 1 vis vegetativæ conservationem, 2 perseverantiam in eodem loco, 3 speciei conservationem, quorum mutuum nexum & subordinationem mutuam commonstrat. Antequam vero di- c. 2. versas partes, ex quibus plantæ constant, contemplatur, primo loco eas in genere partes minores considerat, ex quibus istæ componuntur. In harum numero sunt fibræ atque fibrillæ, tum succiferæ, tum tracheæ, utriculi atque cuticulæ. Fibrarum cavitatem optime observavit Noster in caule cucurbitorum atque cucumerum, qui per integram hiemem tempestatum injuriis expositus verno tempore aridus atque exsuccus in horto deprehendeba-

debatur, præſertim ſi microſcopio uteretur. Per microſcopia
parum amplificantia objectum tracheas in moro notavit, prout eas
delineat *Malpighius*, ſed quæ ſub microſcopiis exquiſitioribus
minus elegantem præ ſe tulerunt ſpeciem. Contra per microſco-
pia nonniſi exquiſita tracheæ in ceraſo, pruno aliisque lignis vi-
ſæ, quales per minus exquiſita in moro cernuntur. Obſervavit
eas Noſter verno tempore, cum ligna ſucco turgerent, ut ſectio-
nes transverſæ madore imbuerentur. In ſpeciali tractatione pri- c. 3.
mo loco comparet radix, quæ plantæ nutrimentum advehit,
immo idem præparat, atque in uſus futuros in ſeminis præſertim
gignendi gratiam aſſervat. Monſtratur radicis cum ramis ſimili-
tudo atque inde plantationis inverſæ redditur ratio, in qua rami
in radices, radices in ramos degenerant, ſtirpe manente eadem.
Radicum quoque vegetatio ex partium uſu a priori deducitur, &
rationibus a poſteriori petitis confirmatur. Secundo loco ſiſti- c. 4.
tur caulis ſive ſtirps, cujus ſingulæ partes ſigillatim conſideran-
tur. De plantis obſervat, quod, quando ſemen daturæ ſunt, ſuc-
cus ex radice vel foliis in caulem penetret, atque inde cum radi-
ces, tum folia exſucca fiant. In arboribus corticem inprimis in-
ſervire recipiendo, digerendo & cuſtodiendo ſucco nutritio per
fiſtulas adjacentes potiſſimum aſcendenti. Hinc arbores quo-
que frugiferas vegetari & fructus optimæ notæ edere, etſi li-
gnum putredine fuerit maximam partem abſumtum, modo cor-
tex fuerit illæſa: cujus ſingulare exemplum in nuce profert.
Probatur autem, ſuccum nutritium ubique præparari & perfici
in ſubſtantia utriculoſa. Aſcendere nutrimentum per fi-
bras ligneas juniores: quæ ratio ſit, cur ſingulis annis novæ
excreſcant, & cur tracheæ in ligno juniore præſertim conſpi-
cuæ ſint. Uſum medullæ in eo ſeſe exerere, quod gemmæ in- c. 5.
de erumpant. Folia potiſſimum gemmis nutriendis & matu-
randis inſervire, cum rationibus, tum obſervationibus evinci-
tur: quomodo ſuccus nutritius, ibi præparatus, cum in gemmas,
tum in caulem deferri queat, ex ipſa ſtructura foliorum docetur,
tum etiam, quomodo nutrimentum ex radice ad ipſa folia defe-
ratur. In plantis nonnullis folia vicem radicum ſubire & ſuccum
nutritium præparare, ac in uſum ſeminis gignendi aſſervare. c. 6.
Gemmas eſſe ſurculorum compendia, vel compendia florum at-

 que

que ſeminis. Illarum ex medulla eruptio clariſſimis obſervationibus docetur. Commendat autem Autor ſurculorum non minus in plantis, quam arboribus ſectionem horizontalem dextre factam, quam præfert verticali, confuſionem daturæ. Sufficit ſubinde his obſervationibus oculus nudus; plerumque tamen armato opus eſt. Gemmarum ex medulla eruptionem radicularum ſimilis eruptio confirmat; ſed dubiam reddere videbatur ſurculorum ex ligno annoſo protruſio, quos non ex meditullio arboris provenire certum erat. Imo ſimile quid circa radices quasdam obſervaverat curioſiſſimus Autor in radicularum protruſione. Rem igitur accuratiori examini ſubjiciens, tandem deprehendit, medullam eſſe ſubſtantiam utriculoſam, qualis in foliis, æque ac cortice aliisque partibus vegetabilium comparet, ſucco turgidam, quam diu uſui eſt; ſed exſuccam, quamprimum officio ſuo defuncta, inanium veſicularum congeriem referens. In arboribus accedere ſingulis annis non modo novam fiſtularum ſeriem, verum etiam novam medullam fiſtulis binorum annorum interjectam, quæ illas a ſe invicem in ipſo
c. 7. ligno adulto diſcernibiles reddat. Ultimo tandem loco ad flores & ſemina animum & oculos convertit Autor, ubi in uſu partium floris ex defectu obſervationum & experimentorum conjecturis ſubinde aliquid tribuit, quibus ad eadem via ſternatur. In ſemine ſingularem exponit cuticulæ uſum, quæ a pulpa in vegetatione ſeparatur & cuti interius applicatur. Oſtendit, eam convenire cum pellicula teſtis ovorum interius adhærente, quæ placentæ uterinæ in viviparis reſpondeat. Atque hinc rationem reddit, quod cuticula lobos pulpæ exterius ambiens vaſis ſit inſtructa ſucco in vegetatione (quemadmodum obſervavit oculo armato) turgidis; altera vero, quæ eosdem interius veſtit, vaſis prorſus deſtituta. Ceterum monemus, prodiiſſe quoque nuper Halæ editionem Logicæ quartam & Metaphyſicæ tertiam: quemadmodum etiam Elementa Matheſeos Germanica hoc anno tertia, meditationes Politicæ altera vice prodierunt. Prelum autem modo evaſit nova Tractatus de augmentatione frumenti editio, appendice aucta, in qua inventi ſucceſſus in agricultura experimentis majoribus & praxi ſæpius repetita docetur. Et propediem eodem liberabitur Phyſica, quæ denuo recuditur.

CHRI-

CHRISTIANI EBERH. WEISMANNI, S. S. Theol. D. & P. P. Schediasmata Academica.

Tubingæ, sumtibus Cottarum, 1725. 4.
Alph. 5 pl. 2 in 4

SUmme Rev. Autor, cujus *Historiam Ecclesiasticam A. 1720 p. 413* recensuimus, hoc Volumine dissertationes aliquot Academicas exhibet, cum ob argumenti præstantiam, tum ob elaborationis diligentiam lectu dignissimas. Ac *prima* quidem inscripta est *de præjudicio, quod accrescit veritatibus primariis per imprudentem & vitiosum eorum nexum cum doctrinis accessoriis minus necessariis, incertis, sæpe etiam falsis.* Per *primarias veritates* intelligit eas doctrinas, quæ multis aliis in omni scientiarum genere principii & fundamenti loco substernuntur, atque, quod speciatim attinet ad veritates Theologicas, præ ceteris necessitate, claritate, utilitate, & virtute sese conscientiis puris insinuandi pollent, & in Sacris litteris propositæ sunt perspicue, graviter, sæpe, & fortiter. Cum autem primariæ illæ veritates dividantur in dogmaticas, exegeticas, morales, & historicas, Celeb. Autor omnis generis exempla profert & illustrat. Primo quidem loco producit dogma de Trinitate divina, ostenditque, ei in dubium vocando occasionem præbuisse duas potissimum doctrinas accessorias; cum scilicet alii docerent, dogma illud etiam a Platone fuisse traditum, alii τῷ ὅτι non contenti justo curiosius τὸ πῶς investigare aggressi sint, atque hoc pacto hypotheses invexerint lubricas ac spinosas. Hinc dogmati de æterna Filii Dei generatione fraudi fuisse docet, quod (1) ipsi orthodoxi Theologi non consenserint de sensu locorum *Psal. II, 7, Rom. I, 4, Actor. XIII, 32*; (2) quod quidam commenti sint generationem Filii per intellectum, & Spiritus S. processionem per voluntatem; (3) quod disputatum fuerit, an Christus dici possit αὐτόθεος, idque incautius a nonnullis affirmatum; (4) quod Roellius novam suam opinionem de generatione Filii Dei per solam coexistentiam & communionem, ad dogma principale de divinitate Filii Dei tuendum tam necessariam esse dixerit, ut sine ea nec Arianis nec Socinianis solide possit responderi. Procedit Cl. Autor ad doctri-

ctrinam de peccato originis, quam firmiores putat acturam fuisse in omnium animis radices, nec tot habituram oppugnatores, si (1) non statuerent multi, siluisse de eo dogmate Patres Augustino vetustiores; (2) non docerent quidam, pari necessitate credi oportere peccatum originis & imputationem peccati Adamici: cum tamen posterior doctrina non sit articulis fidei fundamentalibus adscribenda, sed habenda pro problematica; (3) non derivasset Petrus Musæus imputationem peccati Adamici ex voluntate omnium hominum interpretativa & virtuali, statuens, omnes homines id peccatum fuisse peccaturos, si in loco Adami fuissent; (4) non Malebranchius, non Leibnitius, non alii protulissent miras opiniunculas de modo propagandi peccatum originis. Pari modo doctrinæ de gratia Dei universali nocuisse contendit (1) Cameronis & Amyraldi de illa gratia hypotheses falsas maleque cohærentes; itemque Sam. Huberi hypothesin de eadem; (2) quorundam contentionem, ab Apostolis evangelium fuisse traditum universo orbi, quantus quantus est, ne America quidem excepta; (3) Leibnitii novas doctrinæ de gratia universali explicationes; (4) doctrinam quorundam de gratia Dei etiam damnatis exspectanda. Progressus hinc Celeb. Autor ad Exegeticam Theologicam, duobus exemplis ad confirmandam errorum originem utitur. Scilicet duæ sunt regulæ inter exegeticas, quarum altera jubemur a sensu literali oculos convertere ad ejus interiores spiritualesque recessus fœcundissimos. Ostendit iam Noster, prioris regulæ obtentu multos complura S. Scripturæ loca interpretatos esse sensu nimis tenui & macilento, Grotium, Clericum, alios, maxime Socinianos, quos *rabulas* vocat *exegeticos*. Exempli loco producit verba Mosis de imagine Dei, & de comminatione Adamo facta in paradiso; verba Christi de paupertate spirituali, de regeneratione, & alia, quæ docet minutissimo sensu fuisse accepta a compluribus. Ad posteriorem regulam hermenevticam quod attinet, ostendit, ejus prætextu majorem in modum nugatum fuisse Origenem aliosque interpretes allegoricos, quibus & Coccejum aggregat cum suis asseclis, longius etiam duce suo progressis. Notat quoque hac occasione Celeb. Hardtium, cujus opinionem de historia Jo-

nz

næ vocat *paradoxum exegeticum vere stupendum.* Venit hinc ad exempla e Theologia morali depromta, atque initio, dogma de notitia Dei insita negari a Lockio, Clerico, ac pluribus nostræ ætatis Philosophis, majorem in modum dolet, putans, errori illi occasionem præbuisse doctrinas accessorias, quas pepererit studium explicandi naturam notitiæ illius insitæ. Sed, si dicendum, quod res est, S. R. Autor hic in λογομαχίαν incidit. Modo enim memorati Philosophi ab ipso haudquaquam dissentiunt, statuentes quippe, in omnium hominum ratione utentium animis inesse notitiam Dei divinæque voluntatis. Tantum originem & initia istius notitiæ exponentes discedunt paulisper a sententia priorum. Ac facile iidem ferent, accessorias doctrinas Cartesii, Malebranchii, & aliorum ab Autore notari atro carbone. Sed redimus ad Nostrum, qui & illius veritatis, qua, in materia religionis & conscientiæ vim externam locum habere, negatur, doctrinas accessorias producit earumque autores, Hobbesium, Bælium, Collinum, & id genus alios. Ultimo loco Historiam ecclesiasticam contemplatur Noster, docens, & hic accidere sæpenumero, ut propter circumstantias falsas vel dubias res ipsa sæpius negetur, vel saltim in dubium vocetur. Verum non licet nobis hic morari, sed potius libet accedere ad *Dissertationem secundam*, quæ est *de providentia Dei circa malum.* Constat inter omnes, novissimis temporibus acriter disputatum fuisse de origine mali, deque ratione existentiam malorum conciliandi cum Dei providentia. Autor noster initio Biblica exponit consilia reprimendi murmurationes carnis nostræ Rationisque contra Providentiam, pia mente omnino ponderanda. Deinde in medium profert miras Philosophorum recentium rationes, quibus Providentiam Dei conantur ab injustitia absolvere. Alii enim causantur, a Deo conditum esse mundum omnium optimum: jam vero mundi illius ideam includere malum, atque adeo non potuisse Deum non permittere malum. Alii dicunt, Deum agere per vias simplicissimas, generales & uniformes, quas necessario sequantur mala quædam & incommoda. Sunt, qui censent, non posse omnia impediri peccata, nisi per perpetua miracula: jam vero sapientiæ Dei & ordini totius mundi repu-

p. 81. p. 120-258.

gnare miraculorum crebritatem. Rursus alii docent, homines constituere exilem partem hujus universi, & nihili punctive loco esse respectu multitudinis aliarum creaturam felicium, in reliquis mundi partibus existentium. Nec desunt, qui, in rebus & personis nostri orbis plura fingi mala, contendunt, quam revera existant, cum physica, tum moralia. Quidam contendunt, Deum permittendo peccata voluisse gloriam suæ & misericordiæ & justitiæ illustrare. Nonnullis placet, peccatum & malum quodvis non nisi privationem esse, adeoque non efficientem, sed deficientem tantummodo causam habere. Tradunt alii, eo consilio permitti a Deo peccata, ut juxta se posita magis luceant contraria. Alii respondent, non teneri Deum plura gratiæ subsidia ad impediendum peccatum suppeditare, quam re ipsa largiatur, etsi possit, si velit. Denique sunt, qui Deo usque adeo nihil esse negotii cum peccato judicant, ut ante illius existentiam ne ideam quidem ejus habuerit. Singulas has argutias erudito oculo contemplatur S. R. Autor, demonstratque, quantum imbecillitatis falsitatisve sit in istis hypothesibus. Non licet nobis persequi singula, sed sufficit, monstrasse sapientiæ studiosis fontem, unde haurire queant. Illud enim nolumus lectores nostros celare, videri nobis Autorem nostrum in pertractandis his argumentis usum esse ἀκριβείᾳ summa, adeoque dignissimum esse, qui audiatur ab iis, quos juvat de mali origine disputare copiosius. Ceterum cum huc etiam pertineat disputatio de lapsu protoplastorum, totam illam historiam ita exponit, ut accessoria discernantur a principalibus, utque empæctarum cavillationibus eatur obviam. Ultimo quoque loco erudite expendit diversas de liber-

p. 259 - 434. tate humanæ voluntatis sententias. Sequitur *tertia Dissertatio*, qua rationes contra Systema Leibnitianum de providentia Dei circa peccatum ulterius illustrantur atque confirmantur, & quidem occasione recens natarum super Systemate Leibnitiano con-

p. 435 - 565. troversiarum. Pari instituto *Dissertatio quarta* destinata est primæ Dissertationi novis exemplis & observationibus illustrandæ. Afferemus ex ea vel unum exemplum. Inter theologicas veritates primarias hæc est: *Sacer codex est θεόπνευστος.* Hanc sartam tectam servari jubet S. R. Autor, sed simul monet, ut ab ea secernamus

namus doctrinas accessorias, quæ vel creditu minus necessariæ, vel etiam incertæ sunt ac dubiæ. Has in utramque partem disputari posse ait salva orthodoxia. Unde ferendum censet, si quis ultimum Caput epistolæ ad Romanos, quod salutationibus amicorum constat, itemq; mandatum Pauli de afferenda penula, non credat ortum ex θεοπνευςίας; vel si quis neget, puncta Hebraica litteris suis esse coæva. *Differt. quinta* examinatur novum & antea inauditum axioma, nuper editæ *Vitæ Fenelonii Archiep.* insertum: *Aut Deista, aut Cathol.* Hac occasione non solum natura Deismi describitur diligenter, sed etiam ostenditur copiose, quibus de causis, occasionibus & prætextibus Deismus a compluribus arripiatur ac defendatur, quos item fructus effectusque in diversi generis hominibus proferat, denique quibus argumentis possit profligari ac debeat. Hinc suam Cl. Autor exponit sententiam de rationibus a Fenelonio Deistæ objectis, ac simul disquirit, quo jure quave injuria religioni Protestantium tribuatur origo Deismi. p. 566-635.
Sexta Disputatio est *de abusu nominis divini porismatico, sive de illegitima falsarum sententiarum per porismata in speciem Deo gloriosa palliatione.* Hic ostendit S. R. Autor, multos errores eo pingi colore commendarique, quod egregia suppeditent argumenta probandi existentiam Dei; Prædestinatianos hoc uti prætextu, quod ipsorum doctrina optime respondeat ideæ entis perfecti; Antitrinitarios omnes videri studere vindices unitatis Dei; impugnatores peccati originalis, patronos immaculatæ conceptionis S. Mariæ, propugnatores transsubstantiationis, & alios, gloriam Dei suis erroribus prætexere. p. 636-736.
Septima Dissertatione præcipuos circa doctrinam de Ecclesia errores contemplatur, & ita quidem, ut hac occasione noxiæ falsæque doctrinæ in Ecclesia proximis temporibus auditæ, sive a Pontificiis, sive ab aliis prolatæ jactatæque, expendantur ac refutentur. Multa hic bonæ frugis occurrunt de definitione Ecclesiæ, de distinctione ejus in visibilem & invisibilem, de infallibilitate & indefectibilitate Ecclesiæ, de ecclesiastica disciplina, de sanctitate Ecclesiæ, de unitate ejus, deque ejusdem libertate. Simul duce Historia ecclesiastica ostendit Celeb. Autor, quomodo p. 737-824.
 exortæ

exortæ sint doctrinæ de salute æterna extra certam Ecclesiam non speranda, de objicienda hæreticis sola auctoritate Ecclesiæ, de unione Ecclesiæ in externa communione posita, de irrefragabilitate & infallibilitate Ecclesiæ ejusque præsidis, de Ecclesia non subiicienda majestati civili, aliæque hujus generis. Verum non licet persequi pluribus argumenta hujus Operis. Quare nec annexam *Orationem de gravissimis docentis hodie in Ecclesia Theologi tentationibus, mediisque ad eas superandas idoneis* perlustrabimus, etsi superiora cuivis facile persuadebunt, lectu eam esse dignissimam.

Anleitung zur Historie der Gelahrheit.

hoc est,

INTRODUCTIO IN HISTORIAM LITERARIAM, Autore GOTTLIEB STOLLIO, Philos. Civil. P. O. in Acad. Jenensi.

Jenæ, apud viduam Jo. Meyeri, 1724, 4. Alph. 5.

QUem librum A. 1718 p. 558 sqq. recensuimus, eum nunc altero tanto auctiorem exhibemus nostris lectoribus. Cum scilicet proximo statim anno bibliopola Cl. Autorem hortaretur, novæ ut editioni se accingeret, is magnis accessionibus, maxime annotationum, opus suum locupletavit, nec majus solum, sed etiam melius procedere iterum jussit in publicum. Ut unum afferamus emendationis exemplum, P. I cap. 3 §. XI ex libris Hebraicas antiquitates illustrantibus merito ejicit, quam prior editio exhibebat, *Buxtorfii Synagogam Judaicam*. Ut & additamentorum nonnihil memoremus, eodem Cap. §. 14 & 16 adjectæ Notæ Vitas continent Laurentii Begeri, Jani Gruteri, ac Raph. Fabretti. Ultimo quoque loco in additamentis separatim p. 759 sqq. subnexis legas Vitas Jo. Georgii Walchii, Christiani Stockii, Jo. Bernh. Wideburgii, Jo. Frid. Wuchereri, & Andr. Rudigeri, qui adhuc inter vivos versantur magnaque & ingenii & doctrinæ laude florent, ac postremus quidem hic apud nos Lipsiæ, ceteri in Academia Jenensi. Plura ex opere Stolliano transcribi non attinet, cum amœnitates hæ historicæ facile ad sui lectionem invitent

vitent plurimos, & jam priori hujus Operis editioni Celeb. Bierlingius lib. *de Pyrrbonifmo biftorico* p. 198 hanc fufpenderit hederam: *Hoc libro nemo eruditionis elegantioris cupidus carere poteft.* Nos voto concludimus, ut doctiffimus Autor promiffam in Præfatione *Hiftoriam literariam Medicinæ, Jurisprudentiæ, ac Theologiæ* pari felicitate qaamprimum producat in publicam.

CHRISTOPHORI MATTHÆI PFAFFII, S. Theol. D. & Prof. prim. Eccl. Tubing. Præpofiti & Univ. Cancellarii, Introductio in Hiftoriam Theologiæ Literariam, notis ampliffimis illuftrata.

Pars II.

Tubingæ, fumtibus Io. Georgii & Chrift. God. Cottæ, 1725, 4. Alph. 2 pl. 17.

En alterum Tomum laboriofiffimi Operis, quod fuperiori Anno *p. 525* recenfere cœpimus. Exhibentur hic maximo numero fcriptores Theologiæ polemicæ, & quidem hoc ordine, ut primo loco refutatores veterum hærefium commemorentur: quanquam brevis hic eft S. R. Autor, lectores fuos ablegans ad Lipenium, Sagittarium, ac Schmidium, quos ftrenue jam decurriffe huncce campum conftat; deinde apologetæ Chriftianæ religionis, adjunctis Catalogo eorum Fabriciano haud paucis: tum fcriptores adverfus Atheos, Naturaliftas, Indifferentiftas, Judæos, Ethnicos, Muhamedanos, Ecclefiam Græcam, Pontificios, Reformatos, Arminianos, Socinianos, Anabaptiftas, Mennonitas, Quakeros, Chiliaftas, & Fanaticos. Poftea de fcriptoribus polemicis univerfalibus agitur, atque ultimo loco de inteftinis Ecclefiæ Lutheranæ bellis inde a tempore Reformationis. Iterum Celeb. Autor in Præfatione monet, fe de induftria omififfe de fingulis libris fuum judicium. Quanquam fieri non potuit, quin fubinde moneret, quid fibi videatur de præftantioribus nonnullis fcriptoribus. Afferamus aliquot exempla. *P. 3* judicat, nihil, nifi quod plane egregium fit, ex calamo Jacobi Basnagii, hiftoriam Ecclefiafticam quod concernit, effluere pof-

 fe.

se. *P. 9* R. S. Buddei librum *de Atheismo* vocat præstantissimum, nec quenquam, qui sapiat, eo carere ait. *P. 12* Dominici de Colonia librum *de veritate religionis Christianæ* commendat præ ceteris ejus argumenti scriptoribus. *P. 24* Wolfii *Bibliothecam Hebræam* scribit omne ferre punctum, miraque confectam esse diligentia. Observat tamen, omissos ibi esse scriptores de Judæorum sectis ac hæresibus. *P. 27* Theologiæ cultoribus eximie commendatas vult *Missionariorum Danicorum Relationes ex India orientali*, Halæ editas, cum iis contineantur colloquia ab iis habita cum paganis sapientissima, Philosophorum acutissimorum ratiocinia longissime sæpius superantia, atque egregie monstrantia methodum refutandi convertendique paganos. *P. 154* præstantissima esse ait & maximi pretii scripta Dallæi. Nec aliis digressionibus, lectori haud ingratis, caret hoc opus. Ut prætermittamus, quæ narrat *p. 89* de Bossueti, Episcopi Meldensis clarissimi, clandestino conjugio; in Capite de scriptoribus antipontificiis, quod longissimum est, *p. 42 sqq.* exhibet bullas Leonis X contra Lutherum A. 1520 & 1521 emissas; *p. 63 sqq.* inserit e Fabricii *Bibliotheca Græca* notitiam literariam Concilii Tridentini; *p. 90 sqq.* exhibet catalogum librorum ab Antonio Arnaldo scriptorum, subjungens titulos librorum contra eum publicatorum; *p. 93 sqq.* recenset Gallos Scriptores Pontificios, Theologiam oppugnantes Lutheranam; *p. 134 sqq.* commemorat libros occasione pacis religiosæ & Westphalicæ ab utraque parte editos; *p. 145 sq.* Hobhanii, hodie Superintendentis Knitlingensis, libros antipontificios ψευδωνύμως editos exhibet, eosque scribit haud vulgari refertos eruditione multoque sale conditos esse. In eo Capite, quo libros Reformatis oppositos recenset, *p. 182 sqq.* scripta Duræi producit singula, subjunctis iis libris, quos in eum effudit cohors adversantium. Hic etiam scriptores Irenicos, eorumque antagonistas commemorat. Nec hanc dimittit occasionem, scripta præcipuorum Reformatæ Ecclesiæ Theologorum per modum Catalogi exhibendi, Unius Sam. Maresii Catalogus librorum duodecim implet paginas, *p. 215-227*. *P. 234 sqq.* Tilemanni Heshusii librorum index repræsentatur. *P. 255 sqq.* legitur Catalogus librorum ab Anglis Episcopalibus contra Presbyterianos, & vice versa ab

ab his adverſus illos emiſſorum. *P. 257 ſq.* Celeb. Autor hiſtoriam Antinomorum, nuper in Anglia exortorum, exponit, & libros iſta occaſione ab utraque parte editos commemorat. *P. 269 ſqq.* recenſet ſcripta de animæ immortalitate in Anglia edita occaſione ſententiarum Cowardi & Dodwelli. *P. 274 ſqq.* exhibet Catalogum librorum a Whiſtono & ejus antagoniſtis publice ſcriptorum. Pari modo Lockii, Tolandi, aliorumque fœtus ingeniorum producit in medium. Scripta quoque a Petro Bælio compoſita recenſet *p. 297 ſqq.* In Capite de Arminianis *p. 307 ſq.* catalogus librorum Joannis Clerici theologicorum profertur, & *p. 316 ſqq.* catalogus librorum de jure magiſtratus circa ſacra, potiſſimum in Belgio, editorum. In Capite de Socinianis multam promit notitiam de recentioribus Anglis Socinifmi labe infectis. Ac *p. 340* videre licet nomina Antitrinitariorum ſecundum nationes diſpoſita. *P. 352 ſq.* exhibentur ii ſcriptores, a quibus expoſita fuit Anabaptiſmi hiſtoria; *p. 358 ſqq.* libri de pædobaptiſmo ſcripti; *p. 385 ſqq.* bibliotheca ſcriptorum de Inſpiratis. Poſtremo in Capite occurrunt non ſolum libri in controverſiis, Flaciana, Huberiana, & ſimilibus antiquioribus editi, ſed etiam ſcripta antagoniſtica Academiarum Helmſtadienſis & Wittebergenſis, ſcripta Pietiſtica, Terminiſtica, Anti-Speneriana, & quæ ſunt hujus generis. Præ ceteris copioſe agitur *p. 412 ſqq.* de controverſia ſuperioris ævi Ubiquiſtica. Sufficiant hæc de præſenti Opere, in cujus *p. 249* cum *Hartnaccii Cenſuram & Hiſtoriam Synodi Dordracenæ* memorari cernebamus, videbatur nobis Celeb. Autor non uſus eſſe ſuis oculis. At poſtquam rectius nominari *p. 312* iſtum librum vidimus, facile credidimus, librum illum deinceps Celeb. Autoris in conſpectum veniſſe. Tertium eundemque ultimum hujus Operis Tomum quamprimum eſſe ſuperiores conſecuturum, dubitare non patitur Summe Rev. Autoris φιλοπονία & de literatura ſacra præclare merendi ſtudium.

IO. HENR. A SEELEN, GYMN. LUBEC. Rect. Memoria Stadeniana, ſive de vita, ſcriptis ac meritis Diederici a Stade Commentarius.

Hambur-

Hamburgi apud Theod. Christ. Felginer, 1725, 4.
Alph. 1, pl. 3.

CL. Seelenius, cujus *Athenas Lubecenses* partitim superioribus annis recensuimus, non simplicem hic exhibet vitæ Stadenianæ descriptionem, sed hac occasione partim e commentariis Stadenii nondum editis, partim aliunde affert præclara ad illustrandam Germanicæ linguæ etymologiam. Imo in ipsa Præfatione ordine commemorat Germanos de patria lingua bene meritos, e quibus adhuc in vivis sunt Lœscherus, Muhlius, Eccardus, Menckenius, Raupachius, Frischius, Egenolfus, Wackius. Ipsius libri *Caput primum* Vitam Stadenii continet. Natus is fuerat Stadæ A. 1637. In Academia Julia initio Theologiam susceperat excolendam: postea civili Juri se dedit, ac præter JCtos etiam Conringium audivit. Hinc in Sueciam delatus, Senatoris regni Bannerii filium optimis literis erudivit: cum quo juvene etiam Athenas Suecicas, Upsaliam, adiit, & in doctissimorum Professorum familiaritatem pervenit. A. 1668 constitutus est Secretarius Consistorii Regii Ducatuum Bremensis & Verdensis, adjecto A. 1711 Archivarii munere. Variis agitatus fuit fatis, quæ materiam præbuerunt patientiæ & ceteris Christianis virtutibus, quibus eluxit, nunc beatissimam vivens vitam inde ab A. 1718, d. 19 Maji. His uberius expositis Cl. Autor *Cap. II* libros memorat illos, quorum lectione opus est ei, qui profectus facere cupit in studio etymologico Germanico, quibusque usus est feliciter Stadenius. Hic igitur exhibetur Bibliotheca Teutonico-philologica, non solos librorum titulos repræsentans, sed varia adjungens cognitu jucunda. *Cap. III* de Stadenii libris, qui exstant, agitur. Cumque Stadenius iis sit annumerandus, qui uni studio se totos dediderunt, nullus hic liber occurrit, qui non tradat linguam Teutonicam. Ceterum cum is *Specimini Lectionum Francicarum* a se edito sua manu adscripserit plures animadversiones, harum præcipuas Cl. Autor exhibet p. 118-129. *Caput IV* dicatum est scriptis Stadenii nondum editis. Scilicet reliquit is multa illustrationi linguæ patriæ inservientia: quæ omnia nunc asservantur ære redemta in augusta bibliotheca Hannoverana. Nos quidem vellemus, tamdiu vixisset Stadenius, donec edidisset, quæ elucubra-
vit

vit in Otfridum, quæque ardenter expectata sunt ab harum literarum cultoribus. Superſunt vero & hiſtorici aliquot libri, vel affecti a Stadenio vel confecti, qui editorem deſiderant. *Capite V* laudantur primo viri doctiſſimi, quibuſcum Stadenius habuit commercium; deinde exhibentur plures Stadenii & amicorum ejus epiſtolæ, vel ſaltim ex iis excerpta: quæ quidem ſingula verſantur circa antiquitates & origines linguæ Germanicæ. *Sexto Capite* continentur multæ animadverſiones ejusdem argumenti, decerptæ e libris & ſchedulis Stadenii nondum editis. Denique *ſeptimum Caput* judicia exhibet honorifica, quæ de Stadenio & literatis ejus laboribus tulerunt viri doctiſſimi. Ac fatendum nobis eſt, præclare Cl. Selenium parentaſſe Manibus Stadenii, nec ſolum filiis ejus gratum feciſſe, quorum nomina præſcripſit huic opuſculo, ſed univerſis amœnitatum harum philologicarum cultoribus.

Religions-Prüffung ꝛc.

i. e.

CHRISTIANI AUGUSTI HAUSENII SCRUtinium Religionum.

Dresdæ, ap. Zimmermann & Gerlach, 1724, 4. Alph. 6 pl. 8.

MAx. Rev. Autor, Paſtor ad ædem B. V. Dresd. meritiſſimus, præclaram navavit operam, cum hoc edendum curaret ſcrutinium Religionum. Etſi enim non deſunt hujus generis libri varii, etiam Germanice conſcripti, paucos tamen reperias, in quibus tam copioſe, tam ſolide, tamque graviter, & modeſte hoc pertractatum ſit argumentum, quam quidem in præſenti Opere. Ac prima quidem fere occaſio inſtituti ea fuit, quod videret Autor, ſæculum noſtrum nimis rerum ad religionem ſpectantium incurioſum eſſe, multosque veras æque ac falſas Dei colendi rationes uno eodemque loco habere. Quare etſi de ſcribenda Theologia aliqua polemica nunquam cogitavit, ſed pro muneris ſui eccleſiaſtici conditione & fidem præcepit auditoribus, & ſanctam vitam; tamen adduci ſe tandem paſſus eſt, ut aliquando e cathedra eccleſiaſtica una cum lacte catechetico etiam controverſiarum ſacrarum cibum firmiorem exhiberet. Segregatis de-

inde iis, quæ magis ad ſuggeſtum & homilias pertinent, concinnavit præſens opus, quod & doctis, & indoctis uſui eſſet, & magno emolumento. Conſtat autem illud XII omnino libris, vel ſectionibus; *I* agitur de Religione naturali, ubi Cel. *Abbadium* potiſſimum ſequitur, additque poſterioribus IV capitibus doctrinam de Revelatione divina, ejuſque neceſſitate, autore, & characteribus, itemque de veteri, eaque vera religione Judaica. *II* continetur, quicquid de religione Chriſtiana, ejuſque divina origine, veritate, præſtantia, utilitate, & prærogativis dici poterat. *Lib.* autem *III* incipit Autor de iis diſſerere, quæ vel ab omni, vel a vera certe religione avocant homines & abducunt, qualia ſunt peſtes illæ atheiſmi, naturaliſmi, indifferentiſmi, Epicureiſmi, & ſuperſtitionis: qua quidem occaſione varias & movet, & ſolvit quæſtiones, e.g. de pœnis, quibus coercendi ſint athei, &c. *Lib. IV* progreditur Autor ad Religiones profanas, ſigillatimque ad Ethniciſmum, ubi & idololatriam, & πολυθεότητα vivis depingit coloribus, ac nefanda gentilium flagitia impiosque mores enarrat. Lectu ſimul perquam dignum eſt, quod de officio Chriſtianorum circa Gentilium converſionem monet. *Lib. V* complectitur argumentum de Religione Judaica hodierna. Hic præter alia diligenter diſquiſitum videas de cauſis cœcitatis & pervicaciæ Judæorum, odioque in Chriſtianos, & qua lege tolerandi ſint in rep. Chriſtiana. Nec minus legi merentur, quæ de converſione Judæorum dedita opera exponuntur. Hinc tranſit Autor *Lib. VI* ad tractationem de religione Mohamedica, cujus & hiſtoriam pandit, & conditionem, ubi ſigillatim docet, quomodo verſandum ſit in converſione Turcarum, additque nonnulla de bellis Chriſtianorum contra illos. *Lib. VII* agit de Papatu & eccleſia Romano-Catholica. Reperias hic pariter hiſtoriam Papatus ſuccinctam, una cum interiore illius notitia, (quorſum refertur etiam Jeſuitarum male ſana doctrina,) itemque a Papiſtis contra Proteſtantes adhibitis mediis cum violentiæ, tum fraudulentiæ. Taceſmus, quæ de Roma irreconciliabili, & de Concilio Tridentino hic etiam afferuntur. Optandum profecto, ut viri politici, & ſi qui juſto lenius de Papatu ſentiant, hæc diligenter legant, & expendant. Nec eſt certe, quod

quod vel pertinacissimus Papista de nimio & exorbitante zelo Autoris nostri justa de causa conqueratur. Sed perlustremus breviter reliqua. *Lib. VIII* accedit M. R. Autor ad considerationem Ecclesiæ Evangelico - Lutheranæ, cujus faciem tanquam vir integerrimus exhibet, nec nævos adeo illius reticet, sed sine omni contumelia, qualem ab hostibus, syncretistis, pseudo - politicis, hypocritis, & persecutoribus experta est. *Lib. IX* videas accurato studio designatam Religionem Reformatorum, quos vocant. Incipit Autor de historia schismatis inter Lutheranos & Reformatos disserere, hinc doctrinas eorum exponit, &, quam minime periculo careant, ostendit, & tandem de Unione sæpius tentata sobrie disquirit, ostensis præcipuis rei tam exoptatæ impedimentis. *Lib. X* sequitur scrutinium religionis novorum Arianorum, & Socinianorum, idque historico-dogmaticum. Subjunxit Autor nonnulla de Socinianorum fautoribus, & asseclis variis. *Lib. XI* exponitur docte & accurate de Enthusiasmo, ita, ut recentiores etiam in ecclesia Romano - Catholica, Reformatorum, & Lutheranorum excitati motus enarrentur. Denique *Lib. XII* agitur de Religione, ecclesiaque Græcorum, sigillatim de diversis eorum doctrinis, & fatis. Monemus quoque, doctissimum Autorem sub finem singulorum capitum plurimos allegare libros, & fontes, unde vel confirmari possint, quæ dixit, vel uberius illustrari.

Auserlesene Theologische Bibliotheck rc.

i. e.

BIBLIOTHECA THEOLOGICA SELECTA, sive solidæ Relationes, Judiciaque de recentissimis, optimisque libris, & Commentationibus argumenti Theologici.

Tomus I, sive partes XII priores.

Lipsiæ, ap. hæredes J. F. Braunii, 1724 & 1725, 8.

Alph. 3 pl. 8.

NOn prætereundum plane duximus Diarium hoc Theologicum, cum & singulari studio elaboratum, & haud exiguo

plausu recte sentientium exceptum videamus. Constitutum au-
tem est Max. Rev. Autori, quem *Jo. Christophorum Colerum*,
nuper ex Gymnasio Illustri ad Pastoratum, quem vocant, ædis
S. Jacobi Vinar. vocatum, esse cognovimus, non promiscue omnes
libros Theologicos, sed selectiores tantummodo & melioris
notæ tam copiose, tamque integra ubique fide recensere, ut
speret, ipsos forte librorum Autores nihil amplius desideraturos
esse: idquod in Relationibus Theologicis, *Unschuldige Nach-
richten* dictis, non semper præstitum putarint viri docti. Hinc
vero Noster id quoque dedit operam, ut singulis recensionibus
ἐπίκρισιν subjiceret quandam, eamque acerrimam quidem, &
prorsus exactam, sed modestam simul, & ita comparatam, ut
famæ & existimationi Autorum nihil unquam detrahatur. Ubi
vero de singularibus quorundam opinionibus monendum quid
occurrat, semper ipsa adjecit verba scriptorum, bona fide exhi-
bita. Hac ratione priore Tomo hoc plurima enarrata deprehen-
dimus præclara Opera Theologica. Ne tamen ullo modo omit-
terentur libri Theologici, qui alicujus saltem sint pretii, cœ-
pit Autor inde a Parte IV sub finem cujuslibet sectionis Notitiam
novorum librorum addere, una cum succinctis observationibus,
in quibus varia monet, non contemnenda. Veruntamen ne hic
quidem cessat operâ illius, sed rogatus aliquando a viris pruden-
tioribus, decrevit, inde a Parte VII subinde Nova quædam The-
ologica inserere, sed hac omnino lege, ut nihil afferret, quod
vel non satis compertum idoneaque fide suffultum esset, vel
ulla ratione quemquam offendere posset. Sic videas p. 624 sq. in-
sertum integrum Edictum Ludovici XV, Gall. Regis, contra
Protestantes; p. 905 extat Bulla Pontificis Rom. Benedicti XIII,
qua indictum fuit nuperum Concilium Lateranense; p. 917 sq.
reperitur Elogium Pontificis hujus ex Jacobo Echardo; p. 960
sq. Declaratio Urlspergeri occurrit; p. 103 sq. Notitia Concilii
jam dicti Lateranensis ex Litteris Historicis (*Lettres Historiques*)
& Mercurio Historico (*Mercure Historique*) una cum observati-
onibus quibusdam exhibetur; p. 1113 sq. XII illi Articuli, quibus
uti fama tulit aliquandiu, comprehensa fuit Benedicti XIII P.
R. Explicatio Constitutionis Unigenitus, ex Originali, quod
vocant,

vocant, afferuntur, &, quam parum fidei illis tribuendum sit, docetur. Tacemus reliqua, & illud tantum monemus, subinde ab Autore nonnulla ex MSS. evulgari, qualia sunt e. g. Epistolæ II Mauritii Helingi ad Paulum Crellium, p. 700 sq. &c. Nos minime dubitamus, si hac pergat via Autor, multum commodi ex hocce instituto redundare posse.

JO. CHRISTOPH. COLERI ANTHOLOGIA, sive Epistolæ varii argumenti, ad illustrandam potissimum Historiam Ecclesiasticam & Literariam comparatæ.

Tom. I Fasc. I.

Lipsiæ, prostat in officina Brauniana, 1725, 8.

Pl. 5½

IDem, quem jam laudavimus, Max. Rev. Autor novum hic suscepit opus per certos Tomos & Fasciculos edendum. In Dedicatione ad Perillustris Mareschalli, Supremi Palatii Magistri, & Cancellarii Vinariensis, summi Mæcenatis, filium, in Academia Jenensi degentem, itemque in præfatione profitetur Autor, se horis subsecivis, & ubi vacavit ab aliis negotiis, collegisse varias observationes, idque occasione fere Diarii illius, quod modo commemoravimus. Has & Observationes, & Lectiones varias deinde in hunc, quem videmus, ordinem redegit, modumque. Ac ne tædium pareret lectio, elegit genus epistolarum, idque exemplo aliorum doctissimorum virorum, quamvis sedulo evitarit, quicquid vanum videri poterat & gloriosum. Anthologiam autem vocavit librum, quod florum instar ex vario doctrinæ genere decerpsit argumenta hic exposita, ita tamen, ut ad historiam potissimum ecclesiasticam & literariam respexerit, idque in posterum facturus est amplius. Jam videamus breviter, quid I hocce contineatur Fasciculo. Principe loco Maximiliani II decretum contra G. Edermn ob illatam Protestantibus injuriam, quod pridem P. Bælius dignum censuit, cujus singula verba diligentissime expendantur, & cujus partem Horn-

beckius evulgavit, hic integrum extat, una cum animadversionibus quibusdam æque lectu dignis, quorsum imprimis pertinet exemplum justitiæ Augustissimi Imperatoris nostri *Caroli VI* in confiscando opusculo Gabr. Erdœdy Protestantibus iniquissimo. Secundo extat disquisitio de libro: *Jongelini* Notitia Abbatiarum Cisterciensium. Cl. Leucfeldus opus vocavit rarissimum. Quid eo contineatur, & quale pretium eidem statuendum sit, candide aperit Autor noster, imprimisque, quid de plagio Jongelini habendum, edocet. III occurrit observatio de schedis Halensibus: *vernunfftige Tadlerinnen*, quibuscum Autor hic modestia, ingenio, cultuque dictionis certare videtur, adeo, ut nihil in ipso reprehendendum vel culpandum facile reperiri queat. IV agitur de Cardinale Mutinensi, ex nova editione Diarii Jo. Burchardi, quam post Leibnitii curam cum orbe literato in Corp. Hist. medii ævi communicavit Cel. Eccardus, de quo ipso varia hic afferuntur, maxime quantum ad mutationem religionis ab ipso factam attinet, & quidem potissimum ex diario Gallico: *Bibliotheque Germanique*. Noster rem ipsam quidem enarrat, sed judicium suum sententiamque non interponit. V differitur de rarissimo libro Abbatis de S. Grano: *Question Royale* &c. Fatetur Bælius, eum sibi visum non esse: ac profecto in ipsis Galliarum bibliothecis publicis privatisque rarissimus est. Quare operæ pretium fecit Autor, qui copiosam de illo notitiam ex commentariis illis: *Memoires Chronologiques & dogmatiques* &c. (de quibus supra in his Actis p. 138 sq. exposuimus) hic exhibet: nec omittit postremo judicium suum de eodem libro. VI de Trithemii Apologia contra accusationem magiæ agitur, idque ex Nepiacho illius ab *Eccardo* edito. Monet hic Noster, apologiam Trithemii neglectam esse a G. Naudæo, optatque, ut vir quidam doctus suscipiat aliquando continuationem commentarii Naudæani. Subinde etiam illustrat quædam in jam dicto Nepiacho & Apologia Trithemiana. VII curiose differitur de *Laterano*, ejusque derivatione ridicula, conquisitis diligentissime cunctis, quæ huc facere poterant. Addit Autor, quam inique Reinesius invectus sit in Theologos Lutheranos, qui aut tribuant aliis, aut receperint ipsi insignia Doctoratus, uti vocant. Affert in hanc

rem

rem ipsa Reinesii verba cum castigatione Bertrami, Cancellarii quondam Altenburgensis. Denique VIII exhibet Autor Sententiarum Sixti II editionem Hillessemianam, Cel. Sibero nuper non visam, una cum eruditis nonnullis observationibus. Hæc promulsidis instar sufficiant ad cognoscendam præsentis opusculi & instituti universi conditionem. Facile speramus, illud probatum iri doctioribus & rei literariæ amantibus. Quare optamus, ut persequatur institutum suum Cl. Autor, maxime cum videamus, Bibliothecam Principalem Vinariensem, thesaurum illum incomparabilem, ipsi patere, id quod ipse perquam honorifice commemorat laudatque.

BENEVENTANA PINACOTHECA, AUCTORE JOANNE DE NICASTRO, Patricio Beneventano, V.I.D. ac Metropolitanæ Ecclesiæ Archi-Diacono.

Beneventi, ex Archiepiscopali typographia, 1720, 4. Alph. 1 pl. 18.

ILlustrium Beneventanæ urbis civium memoriam plures jam conati sunt propagare ad posteros, Bartholomæus Chioccarellus in libro *de illustribus regni Neapolitani scriptoribus*, Joan. Vincentius Ciarlanti in *Historicis Samnii Monumentis*, Marius de Vipera in *Chronologia Beneventanorum Antistitum*, idemque in *Elencho sanctorum civium Beneventanorum*, Ferd. Ughellus in *Italia Sacra*, & Nic. Toppius in *Bibliotheca Neapolitana*, quos Autor noster in Præfatione commemorat. Sed ipse uberius exequi hoc argumentum statuit, multis jam cum Latino, tum Italico sermone editis libris nobilis, quorum catalogum Præfationi subjectum videmus. Tribus autem libris complexus est patriæ urbis gloriam, *primo* describens Beneventanæ urbis, quam Roma 432 annis antiquiorem esse docet, varia fata, Longobardos dominos, nobiles familias, Episcopos, antiquum pariter ac præsentem statum, cum civilem, tum Ecclesiasticum. *Secundo libro* exhibet non solum Sanctos hic natos, inter quos primum tenet locum S. Januarius, quem Beneventi natum esse, cum sint, qui

qui negent, ipse alios etiam adducit, qui Beneventanæ urbis civibus eum esse adscribendum summis viribus contendant; verum etiam Pontifices maximos, Cardinales, Archiepiscopos & Episcopos, quos urbs illa procreavit. *Tertius liber* duo habet capita, quorum priore recensentur Beneventani doctrinæ laudibus illustres, posteriore viri ejusdem civitatis bellica conspicui gloria. E priori ordine fama nominis ceteros præcellunt Orbilius, vetus Grammaticus, L. Valerius Pudens, Poeta eximius, Papinianus, JCtus, Bartholomæus Camerarius, Theologus idem & JCtus, qui & Luthero Calvinoque se antagonistam præbuit, ac denique Nicolaus Francus, Orator & Poeta præstantissimus, ob editas in Papam Pium IV satyras misera morte functus & in numerum relatus litteratorum infelicium. Præter hos centum alios ac novem commemorat Autor litterarum studiis inclytos Beneventanos, quos quidem domi, quam foris, clariores jure nostro prætermittimus.

Eröffnete Muthmassungen und merckwürdige Gedancken rc.
h. e.
CHRISTIANI DEMOCRITI CONJECTURæ & Animadversiones in JAC. A MELLE, Sen. Minist. Lubec. Commentatiunculam de simulacris aureis, quæ in Boringholmia maris Balthici insula, agris eruuntur. Accedit responsoria ad Amicum Bornholmiensem de cornu aureo in Jutlandia olim reperto.

Hamburgi, apud Joh. Georg. Piscatorem, 1725, 4.
Pl. 5.

QUamvis Editor hujus schediasmatis omnium assensu, imo admiratione digna credat, quæ famosus *Jo. Conradus Dippelius*, rogatu amicorum Rœnnensium, de icunculis istis aureis Bornholmiensibus conjecturavit, maxime, quia in carcere, omni penitus libraria supellectile destitutus, eruditam adeo sententiam protulerit; aliis tamen plagulæ istæ vix tanti videbuntur, ut vel a multis legi, vel hic recenseri mereantur. Nos de ipsis simulacris, cujuscunque antiquitatis non prorsus contemnendis

mnendis particulis dicturi, ea fini hoc schedion producimus, ut diversas duorum, Cl. *Mellii* & *Democriti* seu *Dippelii*, longe inter se distantes conjecturas insimul lectori nostro judicandas exhibeamus. In Boringholmia insula, non procul a Rœnna oppido, agri portio haud exigua, plana, nec nisi paucis vepribus interstincta, olim neglecta, quindecim abhinc annis iterum vomere proscindi conserique cœpta est. Inter arandum singulis annis nonnullæ bracteolæ aureæ, variis figuris humanis signatæ, a rusticis inventæ sunt, quæ bono fato in doctissimi Mellii manus pervenere. Extantiores is æri incisas commentatiunculæ suæ adjecit, ex quibus nos aliquas selegimus, quas Tabula V Fig. 4-16 ob oculos ponit. Ut vero melius de inventionis historia constet, notamus, omnes bracteolas uno eodemque in agro, sed sparsim, ac e sulcis prorsus disjectis erutas esse, nec altius quidem, quam vomer penetrat, ceterum eas aratoribus fortuito sese obtulisse, ab aliis multa opera plane frustra quæsitas. Nullam præterea rem, quæ vetustatem referret, aut observatione digna foret, in isthoc agro effossam esse, nisi duos ærugine obductos gladios, quos paucos ante annos itidem aratrum forte extraxit. Materia, ut diximus, aurum est, cujus antiquis temporibus in Boringia copiam fuisse, licet nulla ejus insulæ vena aurum gignat, ex *Herodoti* & *Adami Bremensis* testimoniis confirmat Mellius, &, quam exercuerunt Boringi longe lateque, piratica istam auri copiam acquisitam fuisse conjectat. Ad formam bracteolarum quod attinet, ipsæ partim nummis bracteatis simillimæ, atque eorum plane in morem ab una parte introrsum signatæ, ut fig. 4,5,6,8 & 9, partim vero crassiusculæ & planæ sunt, quibus figuræ radio incisæ, ut fig. 10, 7, 13, 14, aliquæ etiam ad speciem corporis humani circumcisæ, ut fig. 11, 12, 15, apparent. Quemadmodum vero exigua earum moles, ut maxima pollicem vix æquet, qualis fig. 12, ita & nulla pondere viginti granula excedit, aliquæ sex granulis sunt leviores. Audiamus jam, quid Mellio nostro de ipsis iconculis bracteolarum videatur. Scilicet pro Laribus & Penatibus vetustorum Boringorum, majoris cultus ac honoris causa in auro effigiatis, eas habet: utroque sexu autem ista numina olim apud plures populos credita cultaque fuisse; caninum caput, quod in

TAB. V. Fig. 4-16.

in fig. 4 & 5, noſcitur, ad iſtum referri debere gentilium morem, quo Penatibus Præſtitibus caninum quidquam attribuere, ac ſæpe canem comitem dare conſueverint, ad indicandam domus ac rei familiaris cuſtodiam tutelamque. Sub fig. 7, quæ reti obvoluta eſſe videtur, autumat latere *Diſam*, quæ & olim Scandis *Iſa*, *Freia*, *Deia*, *Gio*, *Gratſagra-God*, *Vena & Vana-God*, *Vena-Diſa*, *Aſtar-God*, *Syre*, *Sif*, *Harſagra-God*, *Skade*, *Onclur-Diſa* dicta ſit. Hanc enim ſaverrimam apud Cymbros Sibyllam rete induiſſe, cum alias inter duriores conditiones a Rege *Sigtrudo* prohibita eſſet vel nuda, vel veſtita coram ipſo comparere: unde eam tunica retis formam habente cinctam pingi, ſculpive ac in nummis exprimi conſueviſſe, docet. Jam ſi quæras, quomodo ſimulacra iſta Penatium, olim ſacra, terra obrui agrisque occultari contigerit? putat, id ſingulari veterum Boringorum, Chriſtianæ religionis ſacris initiatorum, zelo adſcribendum eſſe, qui *Egione*, Dalbojenſi in Scandia Epiſcopo, ſuaſore idololatria ſe abdicarint, utque omnis Deaſtrorum memoria aboleretur, etiam aureos hos Penates deſoderint, quam in rem *Adami Bremenſis* ex *hiſtoria Eccleſiaſtica* locum adducit. Verum, quid ad hæc ſingula *Democritus?* Is non ſolum negligentiæ Mellium incuſat, plures ſcribentem in Bornholmia ſubinde reperiri bracteolas, cum tamen nullæ, præterquam, quas Mellius poſſideat, nec niſi in uno agello erutæ ſint: ſed etiam interpretationem figurarum aggreſſus alia omnia ſentit, quippe ſacra Ægyptiaca & Hermetis Triſmegiſti myſteria in his icunculis ſolus cernit, noctes diesque Alchymiſtarum ſecreta ſomnians. Credit igitur, omnes bracteolas ſingulari loco agri deſoſſas latuiſſe uno vaſculo, vel injuria longioris ævi, vel etiam aratri violentia perfracto, poſtea, dum ſæpius glebæ diſjicerentur, bracteolas quoque eſſe hinc inde diſperſas, quæ fortaſſe eo ipſo primum loco, quo gladii detecti, conditæ fuerint. Neutrum vero credibile, ait, ſive, quod ſimulacra iſta ſint Penatium, utpote nimis levia & exilia, ſive quod a Boringis Chriſtianis deſoſſa fuerint: quem enim ſanæ mentis hominem obruturum fore terra aureum idolum, quod conflare, eoque in uſus innoxios & ad augendum patrimonium convertere poſſet! Ecce! fig. 4, 5 & 6 figuræ ſunt Ægyptiorum ſacerdotum, Oſiridi ſacri

ſacra parantium, cujus inſtar ambo priores capite canino inſignes conſpiciuntur: primus vaſculum corona exornatum præfert, hianti ore fortaſſis præcentorem indicans; alter ſacerdotum Princeps, tunica & parmula pectori annexa cum gemmis atque unionibus ceteris præfulget, libum quadrangularem apportans: tertius Diaconum deſignat, ſub pallio ſacra vaſa & panes geſtans, qui nec dignus viſus capite Oſiridis exornari, ut vilioris conditionis homo. Et quis dubitet, Ægyptios ſacerdotes eſſe, manifeſto & cucullo, & pallio, & raſo capite conſpicuos? Muliebres figuræ, ad quas nunc accedimus, referunt ſacerdotiſſas Iſidis, quas oportebat feſtis diebus hujus Deæ ſeminudas ſaltare, ut fig. 8, qua ceremonia puellæ impuberes, his ſacris deſtinatæ, toto corpore nudæ perfungebantur, fig. 9, 11, 12, decrepitæ vero ſacerdotes, qualis fig. 10, a ſaltatione immunes dirigendis cerimoniis præerant. Dippelius tam accurate poſituram geſtusque fœmellarum hic diſcernit, ut ſaltationem Gallicam in fig. 8 agnoſcat, (*weil ſie ſchon ziemlich bey Jahren, wie an ihren verlumpten Brüſten zu ſehen, ſcheint ſie was ſacht einher zu treten, und eine Frantzöſiſche* Menuet *zu tantzen*,) in fig. 11 & 12, ſaltum Hungaricum obſervet, (*machen auf Hungriſch einen krummen Katzen-Sprung.*) Figuræ denique tres viriles, 13, 14 & 15, Hermetem Triſmegiſtum repræſentant, ut ſacerdotem, ſine tonſura tamen & cucullo, quæ Regia dignitas non admiſit, fig. 13; ut Philoſophum brevi thorace indutum, in Muſeo vel laboratorio verſantem, fig. 14; ut Regem diademate inſignem, fig. 15 & 16. Quo autem dictis fidem conciliet, provocat non ſolum ad Antiquarios recentiores, ſed & inprimis ad *Jamblichum* de *Myſteriis Aegyptiorum:* ceterum nullus dubitat, ipſius Oſiridis, aliorumque Deorum ſimulacra eodem loco occultata fuiſſe, quæ vel mutilata jam ſint, ut agnoſci nequeant, vel nondum eruta, propediem forſitan in apricum proferenda. Nunc de occaſione, qua ſimulacra iſthæc confecta, quaque via ex Ægypto eadem in Boringholmiam delata ſint, hæc certiſſima potes accipere. Poſtquam Chriſtiana religio publice de ſuperſtitione gentili triumphaverat, ne omnis ſacrorum ſuorum memoria penitus aboleretur, gentiles ſub imperio Chriſtianorum agentes idolorum ſuo-

rum ſimulacra bracteolis impreſſere, quo tanto facilius occultari poſſent, iisque uſi ſunt ad erudiendos liberos ſuos, eorumque memoriæ firmius infigendam paternam avitamque religionem: quæ dum ſcribit Democritus, maligne abutitur fidei ſalvificæ & Catechiſmi appellatione, eam ad ſuperſtitionem gentilem applicans, cujus temeritatis excuſationem fruſtra tentat editor. Porro in Septentrionem venere ſigilla Ægyptiaca per Normannos veteres, qui non ſolum ex Normannia Gallica, ſed & ex Dania, Suecia & maris Balthici inſulis a *Rogerio* Apuliæ & Calabriæ Duce, poſt Siciliæ Rege, Seculo X, ad profligandos e Sicilia Saracenos excitati fuerunt. Nam hi ejectos ex inſula barbaros in Africam perſecuti ſunt, ingentique eorum præda potiti, etiam bracteolas Ægyptiacas occuparunt domumque reverſi attulerunt. Haud parum iſtam opinionem confirmant nummi Saracenici prope Hamershuſam in Boringholmia paucos ante annos reperti. Sed quid Saracenis cum ſimulacris Ægyptiorum? Eos, ſcito, tanquam hoſtes πολυθεότητος acerrimos, auri vero longe cupidiſſimos, usquequaque ſigilla Deorum aurea conquirendo cetera inter & Ægyptiaca iſta occupaſſe. Datur & alia probabilis conjectura. Nimirum ſequentibus forte temporibus Equites Boringi in expeditionibus cruciatis aureas noſtras icunculas ex Ægypto abſtulerunt, quod præſertim Memphi a fratribus Belgicis & Cimbricis expugnata fieri potuit. Reſtat, quomodo, quaque cauſa bracteolæ defoſſæ atque humo occultatæ ſint. Procul dubio eas vetuſtæ Equitum Boringorum familiæ una cum *duobus* iſtis gladiis, quorum ſupra mentio facta eſt, ad conſervandam gloriæ majorum & fortitudinis memoriam ſancte cuſtodierunt, ingruentibusque belli periculis, velut irreparabiles divitias terræ latebris demandarunt, in quibus eæ, dominis poſtea, aliis hoſtium manu, aliis morborum peſtilentia exſtinctis, usque dum forte fortuna aratro extraherentur, delituerunt. Haud diſſimilem de cornu aureo in Jutlandia quondam reperto, quod in technophylacio Hafnienſi Potentiſſimi Daniæ Regis hodie viſitur, hiſtoriam tradit adjuncta ad Bornholmienſem amicum epiſtola. In hac enim omnem, quam *Olaus Wormius* de cornu iſtius uſu, & fi-

& figuris, ac ornamentis dedit, explicationem confutat *Dippelius*, monens, aureum cornu vel propter solam materiam ineptum prorsus ad inflandum canendumque fuisse, potius vero sacrificando vino apud Ægyptios inserviisse, taleque cornu in bracteola fig. 4 a sacerdote gestari. Aurum sibi persuadet chymicum esse, quo cornu Jutlandicum constat, indeque ejus colori omne aurum naturale longe concedere: Ægyptios vero & Arabes, maxime Reges eorum, Alchymiam exercuisse longe felicissimo successu, eaque arte non solum multos vitam ultra septem secula prorogasse, sed & tantas auri gazas progenuisse: hinc apud veteres scriptores auri Arabici eminentiam celebrari, cum tamen hodie aurum nostro minime nobilius apud Arabes effodi soleat: hinc olim Cleopatræ classem inauratam extitisse: hinc Ægyptiorum continuas contra Imperium Romanum rebelliones ortas, aurum ministrante arte chymica, cujus abolendæ causa Imperatores iterum iterumque conquisitos Ægyptiorum libros comburendos mandaverint. Pariter vero figuras in cornu aureo agnoscit Hieroglyphica Ægyptiaca, quibus omnia lapidis Philosophorum mysteria a capite ad calcem depingantur, ea quidem accuratione, ut omnes ac singulæ cautelæ, in processu chymico observandæ, expressæ sint. Quæ adscriptæ visuntur litteræ, quasque Olaus Wormius Runicas existimavit, citra omnem dubitationem quoque ad sacra Chymica spectant: nam Dippelius fidem suam interponit, se facile Oedipum solvendo omni ænigmati daturum, ipse vero commentationem de eo pleniorem Latine conscribendam sub conditione promittit, ubi e re fore eam operam viderit. Ceterum cornu illud fortasse apud sacerdotis alicujus Ægyptii posteros diu servatum, putat, ab equite quodam Normanno ablatum ac postea, ex more veterum Germanorum, compotationibus adhibitum & aliquando demum a possessore suo, dum bene potus domum remearet, amissum, in via forte lutosa pondere suo depressum, atque hoc pacto hominum oculis subductum fuisse.

Hæc noster antiquarius; quæ ingenio ejus quidem Chymicis speculationibus occupato, & malæ mansioni, librorum evo-

lutionem ipsi adimenti, libenter condonamus: ceterum ne commentatiunculis, quas minatur, alias antiquitatum Cymbricarum reliquias illustrare laboret, iisque forte, præsertim in explicandis cornu Danici figuris, Chymica sacra incautus enunciet, publico nomine deprecamur. Non certe æque præstantia ex ipsius carcere, ac olim ex Hieronymi Magil, polliceri sibi possunt antiquitatum æstimatores. Ne autem nos ἀσύμβολοι hinc discedamus, nobis bracteolas has vetustum monetæ genus videri, nummis bracteatis Germanorum simillimum, quo Boringi partim Regum, partim Episcoporum suorum, partim alias hominum informes, quales & in bracteatis Germanicis conspicamur, formas expresserint, non diffitemur. Ægyptiis vere familiaria hieroglyphica & simulacra qui noverint, facile, qualis eorum cum istis bracteolis similitudo fuerit, judicabunt, ut formandi artificium prorsus ab Ægyptiorum more & arte abludere, optime vero cum Germanicis medii ævi nummis convenire, taceamus. Talesque nummi, ut in nostris terris subinde agris effodiuntur, ita in Boringholmia citra miraculum erui potuere. Verum suum cuilibet pulcrum atque integrum esto de conjecturis hisce judicium.

ELOGIUM JOANNIS GUILIELMI JANI.

LOngiori utique vita dignus erat B. *Janus*, qui Rabenii, in vico circuli Saxonici Electoralis, A. 1681 die 9 Nov. in lucem editus, patrem habuit *Johannem Janum*, Rabenensem primum, inde Awensem & Lauterensem in Misnia Pastorem, avumque *Johannem Janum*, Concordantiarum Biblicarum, quas *Schrifft-und Stern-Himmel* inscripsit, autorem, & matrem *Salomen* natu *Neumanniam*. A patre primum privatim eruditus, postea in Gymnasio Schneebergensi, ductu Cl. Virorum, *Hieronymi Freytagii, Jo. Bonizii, Urb. Gothofredi Siberi*, Antiqu. Eccles. hodie apud nos Professoris florentissimi, mirum in modum profecit. Dimissus hinc in Academiam, Vitebergam se contulit A. 1699, & in Historia imprimis *Conr. Sam. Schurzfleischio*, qui & instructissimam bibliothecam suam ipsi liberaliter aperuit, in ceteris Philosophiæ partibus *Schrœtero*, *Vatero*, *Heuchero*, *Rœschelio*, *Strauchio*, *Rœrenseo*, *Wichmanshausio* aliisque, in Theologia porro *Deutschmanno*, *Hanekenio*, *Læschero*, *Wernsdorfio*, imprimis vero *Neumanno*, matertero suo, cui plurimum se debere nunquam non professus est, adhæsit, A. 1701 inter Magistros, A. 1706 inter

Ad-

Adjunctos Fac. Phil. & A. 1708 inter Candidatos Theologiæ receptus, scholis Historicis imprimis, Hebraicis, Philosophicis ac Theologicis juvenum commoda indies magis promovit, adeo ut Potentissimo Regi nostro ab Academia commendatus, Professoris Philosophiæ Moralis & Politicæ extra ordinem munus haud difficulter obtinuerit. Evocatus tamen mox ab Uratislaviensibus, Professionem ordinariam Eloquentiæ & Philosophiæ Moralis in Gymnasio Elisabethano suscepit, qua quidem vix ultra annum defunctus, ac denuo accitus Vitebergam, paruit divinæ voluntati, & Professionem Historiarum, quæ *Schurzfleischii* junioris discessu tunc vacabat, sibi demandatam alacriter suscepit, eaque se oppido dignum editis doctissimis elucubrationibus præstitit. Jam vero & laudabili exteros visendi ardore excitatus, accepta potestate, iter per Germaniæ partem, Frisiamque & Belgium in Angliam Galliamque ingressus est A. 1715, summorumque in omni doctrina Virorum amorem ubique sibi conciliavit, ac Bibliothecas non obiter, ut solent plerique, lustravit, sed ita plerasque excussit, ut multa insignia eruditionis cimelia, quæ inter schedas ejus adhuc exstant, inde Vitebergam reportaverit anno sequente. Ita cum non modo Historiam, Ecclesiasticam maxime, & Chronologiam ore & calamo ornaret egregie, sed etiam Theologiæ studiosis operam in eo studio assiduam commodaret, factum est A. 1719, ut & Professionem Theologicam & summos in Theologia honores omnium plausu consequeretur. Vitæ deinde sociam circumspiciens, A. 1721 d. 15 Junii in matrimonium duxit *Magdalenam Elisabetham*, Viri celeberrimi, *Jo. Christoph. Wichmanshausen*, LL. OO. Prof. & Bibliothecæ in Acad. Viteb. Directoris, filiam, e qua filium, tristi quidem fato paulo ante Patris obitum extinctum (nam cum in aquas medicatas calidissimas ab imprudente ancilla detrusus esset, ambustus toto corpore ac cute miserabiliter nudatus, paucis post septimanis decessit) & filiam unicam suscepit. Vir pius, eruditus & literis ita deditus, ut lucubrationibus diurnis nocturnisque mortem maturasse plerisque visus sit, non inelegantia ingenii monumenta reliquit, in quibus, ut dissertationes alias e cathedra defensas taceamus, eminent *Hist. Æræ Chr.* cum Sched. *de veritate historica*, & Or. *de vero Historiæ usu*, Vit. 1715, 4, *Dionysii Exigui liber de ratione festi Paschalis*, cum Nostri *Comment.* & *historia Cycli Dionys.* ib. 1718, 4, & *Judicia eruditorum de Origine Electorum*, ib. 1711, 4, quibus mox accedent ejusdem *Opuscula historica & philosophica* alia, & *Commentatio historica de IV Monarchiis*, singulari studio conscripta, sed non nisi ad Monarchiam Rom. atque adeo nondum plane ad umbilicum perducta. Cum vero corpore esset admodum gracili ac macilento, accidit facile, ut ab aliquo tempore e tot laboribus, lectionibus imprimis frequentibus, pulmones paulatim consumentibus, tussim siccam cum hectica contraheret, & nupero die 25 Augusti in gravem incideret paroxysmum, linguæ etiam usu aliquandiu destitutus, aucta que paulatim imbecillitate, cum morti se pie parasset, rationis & linguæ licet usu integro restituto, die 27 Augusti, hora post quartam media matutina, placida morte exspiraret.

ELO-

ELOGIUM MARTINI CHLADENII.

B. *Chladenius*, Cremnicii in Ungaria natus A. 1669 d. 25 Oct. patre *Georgio Chladenio*, Pastore primum Cremnicensi &, post septem annorum exilium, Hauswaldensi in Lusatia inferiori, & matre *Catharina*, Jonæ *Clementis*, Senatoris Neosoliensis, filia, cujus majores e Tyrolensibus & Salisburgensibus finibus ob religionem profugi, Cremnicium migraverant. Cum puer admodum, erepto illic templo S. Joh. & Benedictinis tradito, solum vertere cum patre cogeretur, Gorlitium delatus, A. 1674 in schola publica *Christiani Funccii*, aliorumque, & inde Grimmæ 1686 receptus in provincialem scholam, *Christiani Andreæ Siberi* maxime, & *Tobiæ Petermanni* institutione usus est. Biennio post studia Academica aggressus, Vitebergæ *G. C. Kirchmayerum*, *Strauchium*, *Röhrenseum*, *Donatum*, *Dassovium*, *Knorrium*, *Schurzfleischium*, in scholis Philosophicis & Historicis, in Theologicis vero *Waltherum*, *Deutschmannum* & *Læscherum* audivit assidue. Nec diu latuit ejus diligentia, quippe habita de pœnis sub *Belovii* Præsidio disputatione, A. 1691 Magisterii primos honores adeptus, de characterismo morali, de exemplo Principis, de Historia Physica, de Ecclesia Græca hodierna, & de diptychis veterum, inter Philosophos, & sub præsidio *Deutschmanni* de Christo Legislatore in cathedra Theol. disputavit. Inde primo A. 1695 ad Pastoratum in oppido Ubigau & post septennium ad Lausicenses vocatus, mox inde Pastoris & Superintendentis in Præfectura Jessensi prope Vitebergam munus consecutus est. Hinc demum Professoris Theologiæ in Academia Vitebergensi provinciam obire jussus, & ad Doctoris in Theologia honores evectus, subinde & Præpositura templi omnium Sanctorum ornatus, & in Consilium sacrum receptus, nihil intermisit, quo spartam suam exornaret; prostantque ejus rei testes cum opuscula, ut Institutiones homileticæ, exegeticæ &c. tum dissertationes non paucæ, quas hic enumerare non licet. Ex uxore *Charitate*, *Justi Siberi*, Pastoris Schandaviensis, filia, liberos suscepit undecim, & in his sex superstites reliquit. Sed cum & alias, & imprimis ante annum, graviter laborasset affectibus cachecticis & hypochondriacis, demum nupero die 23 Aug. nocte concubia viribus simul omnibus dejectus, in tertianam continuam incidit, quæ paulatim in febrem ardentem degenerans, tandem Virum optimum d. 12 Sept. hora 11 matutina rebus mortalibus eripuit.

Errata.

MENS. JUL p. 303 l. 7 *Sed non dum*. p. 304 sub fin. ἐνήχυσεν. p. 305 l. 13 ὃ θέλει. sub fin. *hanc*. p. 307 l. 21 *legas*. p. 308 l. 3 ἀυτη.

TOM. IX. SUPPLEM. Sect. I. p. 7 l. 19 *esse*: p. 9 l. 2 *distinguit*: p. 13 l. 9 *gentilibus*. p. 15 l. 16 τῷ. p. 16 l. 2 71 75. l. 25 *experiri*. p. 18 l. 10 *convivantur*. sub fin. *Cleo*. p. 19 l. 3 *abusive*. l. 14 *volo vos*. l. 17 *Hebr*. sub fin. *credo*; p. 20 l. 17 *Quemque*.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCC XXV.

THESAURUS MONUMENTORUM ECCLEsiasticorum & Historicorum, seu HENRICI CANISII Lectiones Antiquæ, ad sæculorum ordinem digestæ, variisque opusculis auctæ, quibus Præfationes Historicas &c. adjecit JACOBUS BASNAGE.

Vol. I.

Antwerpiæ, apud Rudolph. & Gerhard. Wetstenios, 1725, fol. Alph. 9 plag. 17.

QUi edendis Antiquitatis Ecclesiasticæ monumentis, ne temporis diuturnitate ea pereant, sed ab interitu vindicentur, suum laborem impendunt, tantum abest, ut inanem, ut utilem potius & Ecclesiæ proficuam maxime operam suscepisse, dicendi sint. At vero in lucem proferre, quæ crassis occultata circumfusaque tenebris jacent, antiquos deinde emendare errores, singula æquo pondere pensitare, unicuique opera sua vindicare, tum quoque spuria a genuinis discernere, quanti laboris & judicii, quantorum interdum etiam sumtuum sit, æqui omnes hujusque rei intelligentes æstimatores conjectura facile assequuntur. Atque hoc quidem nomine præclare de universa Antiquitate Ecclesiastica, dum vivebat, meritus est *Henricus Canisius*, qui, cum indefesso conatu optimas quasque Bibliothecas lustraret, manuscriptosque codices pervolveret, veterum opuscula vulgare, in animum sibi induxerat, quæ etiam paulo post sub nomine Antiquarum Lectio-

num ab erudito Autore edita sunt, septem comprehensa Voluminibus. Quamvis autem magnam hoc Opere nominis sui laudem vel apud posteritatem ille retulerit, tamen cum illa Antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta, prout sese legenti casu offerebant, aut ab amicis subjiciebantur, nullo plane vel seculorum, vel scriptorum, sive veterum, sive recentiorum, ordine & discrimine servato, in lucem protraheret, suis utique nævis carere non potuit, sed rudis quasi & indigesta moles visa fuit eruditis hæc Canisiana Lectionum Antiquarum Collectio. Non defuerunt proinde, qui de nova illarum Editione cogitarunt, Doctores, in his imprimis *Philippus Labbeus*, Societatis Jesu seculo superiori Theologus; qui tamen aliis curis implicitus, qua tenebatur fide, eam non liberavit. Rariores hinc indies factæ sunt, in Bibliothecis etiam locupletissimis jam diu desideratæ, nec nisi magnis, si quando venales prostarent, comparandæ sumtibus. Tanto igitur ne diutius carendum esset orbi erudito antiquitatis thesauro, Reipublicæ literariæ utilitati probe, dum vivebat, invigilans votisque eruditorum obsequens, hunc denuo edendarum Antiquarum Canisii Lectionum laborem suscepit illasque sub Thesauri Monumentorum Ecclesiasticorum & Historicorum titulo IV Vol. recudendas curavit *Jacobus Basnagius*, celebre nomen, sæpiusque memoratum in nostris Annalibus. Egregia sunt & præclara in hanc novam Canisii editionem Viri doctissimi merita; quæ antequam paulo curatius exponantur, dicendum nobis primum est, quibus præcipue scriptis veterumque operibus, quæ e tenebris sua ætate produxit *Canisius*, abundet ille Monumentorum Ecclesiasticorum Thesaurus. Non omnia commemorabimus, sed præcipua. Quæ seculo post Christi nativitatem III edita sunt a Christianæ Ecclesiæ Doctoribus opuscula, primum ea in primo hujus Operis Volumine locum occupant, quorum duo potissimum exhibentur: alterum illorum illudque antiquissimum *Excerpta* sunt *ex Libro S. Hippolyti*, Martyris
pag. 13. & Portuensis Episcopi, *de Theologia & Incarnatione* contra Beronem & Helicem, hæreticos, Græce & Latine, *Francisco Turriano* interprete; alterum *S. Gregorii* cognomento *Thaumaturgi*,
26. Episcopi Neocæsareæ, *duodecim Anathematismi* totidemque

que *de Fide* capita, quæ ab *Antonio Possevino* Venetiis sibi missa e Græco in Latinum sermonem transferri notulisque illustrari, curavit *Canisius*. Quartum Christianæ Ecclesiæ Seculum illustrarunt insignes pietate & eruditione Doctores, e quorum scriptis atque operibus, quibus christianæ religionis sanctitatem adversus hæreticos assertum iverunt, in hoc Monumentorum Thesauro habentur, Beati *Serapionis*, Episcopi Thmueos *adversus Manichæos* Liber, *Titi*, Bostrensis Episcopi, Libri Tres, pag. 45.
una cum argumento libri quarti *adversus Manichæos*; Sancti *Orsisii*, Abbatis, *de sex cogitationibus sanctorum* Libellus, S. *Basilii* 59. 168.
Magni Rationes Syllogisticæ contra Arianos & Eunomium; tum 169.
ipsius *Eunomii*, hæretici, *Confessio Fidei*, Henrico *Valesio*, ejus 178.
Apologia, H. *Whartono*, & *Scholion* seu disputatio Orthodoxi contra 181.
Eunomium, Francisco *Turriano*, interpretibus; scripta sane ra- 185.
rissima, ut omnium illius ævi hæreticorum, pleraque enim Amanuensium incuria & Doctorum vigilantia perierunt. Post sanctorum Patrum *Basilii M. & Gregorii*, Theologi, *de sancta &* 188.
Orthodoxa fide Expositio. *Gregorii Nysseni* contra Apollinarium ad Theophilum, Alexandrinum Archiepiscopum, *de Incarnatione* Epistola; *Didymi* Alexandrini *contra Manichæos* Liber; *Jo-* 191. 204.
hannis Chrysostomi brevis *in S. Evangelium secundum Johannem* 218.
Interpretatio, una cum ejus ad Cæsarium, Monachum, *Epistola*, 233.
antiquitatis parte, quæ diu tenebris involuta jacuit, pretiosissima. Exhibet porro ille Monumentorum Thesaurus, quæ pro confirmanda Christianæ Religionis veritate laborarunt seculo V Ecclesiæ Doctores. Sistitur hic *Basilii*, Episcopi Seleuciæ, adver- 240.
sus Judæos *de Adventu Christi* demonstratio. *Tironis Prosperi, A-* 264.
quitani, Chronicon integrum ab Adamo ad Romam captam a Genserico, Wandalorum Rege, distributum in duas partes, ex variis quidem editionibus, una cum iis, qui Chronicon illud continuarunt, *Victore* nimirum, Episcopo *Tununensi*, & *Johanne*, 321.
Abbate *Biclariensi*, usque ad annum 590, Mauritii, Imperatoris, 337.
octavum. *Fausti*, Rhegiensis Episcopi, *Epistolæ* ex Membranis 350.
Monasterii S. Galli, cum *Ruricii*, Lemoviceni Episcopi, Epi- 373.
stolarum libris duobus, ex Membranis MS. ejusdem Monasterii editis. Ex scriptis eorum, qui inclaruerunt Seculo VI, inserta

leguntur huic volumini, quæ ante Canisium publicam lucem
pag. 411. nondum aspexerunt: *Eugippii*, Presbyteri, ad Paschasium de sancto Severino, Monacho, *Epistola*; *S. Brigidæ*, virginis
416. Scotæ, *vita* a *Cogitoso* quodam descripta; *Zachariæ*, Mityle-
428. nensis Episcopi, *adversus Manichæos* Syntagma: *Anastasii*, Pa-
436. triarchæ Antiocheni, *Orationes quinque*, 1 de S. Trinitate, 2 de Incircumscripto, 3 de Incarnatione Christi, 4 de Passione &
465. Impassibilitate Christi, 5 de Resurrectione Christi. *Anastasii*
480. *Sinaitæ Orationes duæ*, de sacra Synaxi, & in sextum Psalmum *oratio*. Tandem nonnullorum seculi VII Doctorum opera
535. præsenti volumini accedunt, e quibus *Leontii*, Byzantini Monachi,
600. Libri tres *contra Eutychianos & Nestorianos*; ejusdemque *ad-*
613. *versus fraudes Apollinaristarum* Liber; *Solutiones* Argumentationum Severi, & *Dubitationes* Hypotheticæ, eodem Autore
625. *Leontio*. *Epistolæ Desiderii*, Episcopi Cadurceni, una cum iis,
636. quæ ad Desiderium datæ sunt: ut reliquorum scripta taceamus,
644. quæ eodem continentur Volumine. Accesserunt Appendices duæ,
764. quarum prima exhibentur Dn. *Capperonnier* in Anastasii Versionem Latinam fragmentorum Hippolyti, & in Fabricii, Holsati,
767. Versionem Latinam Apologetici Eunomii *Animadversiones*: se-
775. cunda Tractatus tres, Carmen Monostichon; Beati *Columbani*, Abbatis S. Galli, Confessoris, *Sermo* dictus Constantiæ in con-
788. secratione Joannis, Constantiensis Episcopi, & *Leontii*, Episcopi
795. Cyprii, contra Hebræos fragmentum, quibus primum Volumen hujus Thesauri absolvitur. Debemus hoc judicio & indefesso labori Cl. *Basnagii*, quod, quæ recensuimus, veterum opuscula hoc disposita ordine, temporis seculorumque servata serie, in hac nova Editione compareant. Singulos enim scriptores, quoad ejus fieri licuit, ætati quemque suæ assignavit, tum ex conjecturis, tum ex ipsis librorum argumentis, ut adeo, quæ cujusque seculi doctrina fuerit, qui fuerint mores, ritus, controversiæ, hac ratione appareat. In eo tamen non omnis versatur labor, quem novæ huic editioni impendit Vir doctus. Non genuina sunt omnia, quæ sub Patrum sanctorum nomine circumferuntur, opera; sunt interdum, quæ præclari cujusdam Ecclesiæ Antistitis nomen præ se ferunt, quod tamen mentitus fuit, qui

orbi

orbi illusit, impostor. In tanta igitur Monumentorum ecclesiasticorum, quæ hoc Thesauro continentur, mole genuina a spuriis, distingui, permagni Lectoris intererat. Probe hoc animadversum Autori Cl. qui, ne γνήσια confunderentur cum nothis, observationes Criticas unicuique scriptorum adjecit. In illis ubicunque licuit, auctoritate nititur Criticorum, qui a Canisii tempore vixerunt, quosque duces sequutus est. Si quando discedere ab iis necesse fuit, non temere id egit, sed argumenta protulit, relinquenda tamen Lectoris judicio. Præter hæc quoque lacunas frequentiores supplevit, & quæ deerant, ex editionibus, quibus fides habenda, restituit, mendisque sublatis, variantes simul lectiones, ut de Autoris mente eo clarius constaret Lectori, addidit. Tandem notas & animadversiones, ubicunque opus fuit, adjecit, quibus obscuriora explicantur, errores indicantur & refelluntur, certiora in medium proferuntur & ab aliorum objectionibus vindicantur. Satis prolixæ interdum sunt illæ animadversiones; eæ imprimis, quibus *Prosperi Aquitani Chronicon* illustrandum suscepit, multa eruditione variaque doctrina refertæ sunt, ex quibus multum utilitatis sperare poterunt, qui sacræ antiquitatis studio & amore tenentur. Nec aliter dicendum de doctis illis, quas unicuique scriptorum præmisit, observationibus criticis, in quibus de vita, fatis, scriptis aliisque, quæ digna esse existimavit, quæ de Autore notentur, nec tamen ubivis obvia sunt, fuse disseruit, antiquosque errores emendare aggressus est. Ceterum cum in amplissimo hoc Commentario plures diversique Tractatus se semper excipiant, atque adeo lectoris animus in varias partes distractus facile negligere possit, quæ nosse juvat; consultum ideo duxit Cl. Autor, Breviarium quoddam rerum præcipuarum præmittere, in quo de variis hæresibus, Ecclesiæ traditionibus, veteribus ritibus, variaque Regiminis forma disseruit. Septem præcipue sunt capita, quibus absolvitur hæc generalis Præfatio. Continentur *Capite I* Observationes ad pag. 3.
Hæresin Manichæorum ex Serapione, Didymo, Tito Bostrensi & Zacharia hic editis. *Cap. II* Observationes Criticæ circa Histo- 11.
riam & dogmata Nestorianorum, ad Leontium Byzantinum, Nicephorum, Damascenum &c. *Cap. III* Variæ Eutychiano- 23.

 rum

rum Sectæ earumque sententiæ elucidatæ, ad illustrandum Leontium Byzontinum, Damascenum &c. qui contra Severianos Acephalosque scripserunt. Cap. IV varia circa Regimen
pag. 36. Ecclesiæ, Titulos Episcoporum, Patriarcharum &c. Agitur Cap.
44. V de ecclesiæ ritibus & quidem de Baptismo; Cap. VI de Pœni-
59. tentia variisque ejus ritibus, octavum nonumque seculum spectantibus; Cap. VII de Eucharistia, variisque eam celebrandi ri-
73. tibus. Hæc Antiquitatis Ecclesiasticæ Capita excussit in Præfatione Basnagius, plura excussurus, nisi mors inopinata, ultima linea rerum, præclaros ejus interrupisset conatus. De reliquis proxime dicemus. In recensendo vero ultimo hujus Operis Volumine quando occupati erimus, expectet a nobis Benevolus Lector breve Viri Cl. cui tantum debemus, Elogium.

EXCERPTA E LITERIS V. CL. JACOBI ELSNERI ad Anonymi Annotata in Observationes ad Matthæum, inserta Supplem. Tom. VIII Sect. XII pag. 520 seqv.

VEhementer miratus sum, cum e longo itinere redux in Novis Litterariis Lipsiensibus de 26 Julii his diebus legerem, Anonymum quendam multa in meis Observationibus vituperasse. Cum enim contraria omnia de meo libro judicassent, cum in publicum prodiisset, eadem Nova Litteraria & Acta Erud. 1731 mense Martio, fieri non poterat, quin rei insolentiam admirarer, cum post quadriennium in iisdem Actis Anonymi strictura viderem. Criminationes autem ad hæc capita redigi posse video: quod Godfr. Olearii in quibusdam locis mentionem nullam faciam, & quod plura profanorum loca, minus bene applicata, sacris immiscuerim. Quod ad Olearii *Observationes in Matthæum* attinet, affirmo, ejus me observationibus, cum in Matthæum commentarer, caruisse, & post Matthæum demum typis exscriptum eas accepisse. Feci etiam illius in Philostratum toties cum laude mentionem, & sæpius, modeste tamen, ab ejus sententia nominatim discessi. Refutavi etiam ejusdem observationem in Matthæum, postquam accepissem, ad Luc. IX, 31, mentione ipsi-
us

us honorifica injecta, probante id in nuperrimis *Animadv. Philolog.* Cl. Wolfio; quodque Raphelio etiam, aliisque licuit. Gatakero nil præter ejus mentem adscripsi, ut ex sola inspectione patet: quem Anonymus p. 520, iterum *forte* dubitans, defendit. Qualis etiam est illa censura p. 530, cum βλεπόμενος vertissem *præstantior, qui omnium oculos in se convertit,* addit, *βλεπόμενος tamen forte est is, qui cavendus improbis.* Alterum criminum genus est: me putare, verborum apud profanos convenientiam statim pertinere ad divinas res nostras, etiam saltem illustrandas, p. 521. Sed videamus exempla. Ita ille p. 522: *λύειν ἐντολὴν seu νόμον & καταλύειν idem esse, recte ait Noster. Hanc autem significationem, quam Christus adhibuit de lege divina, a se adimplenda, frequentem esse apud Græcos etiam profanos, nemo credet.* At ubi quæso hoc dixi. Dico, eam phrasin frequentissimam esse *ea* significatione, scil. abrogationis legum. Idem etiam plane mecum Olearius dixit in Matthæum p. 457: *καταλύσαι νόμον significat legis neglectum vel abolitionem, ex genuino Græcæ linguæ usu.* Ejus generis est nota p. 525, quia enim simile quid e Plutarcho attuli ei, quod dicitur *Num. XII, 6, 7, 8,* objicit Censor: *atqui Plutarcho nunquam in mentem venit, ad indagandam illam speciem Jehovæ cogitando adscendere,* Quasi ego talia scripsissem. Similia sunt, quæ p. 526 contra Hieroclis & Lysidis loca disputat. Ibidem stomachatur, quod dixerim, *etiam Lucianum tribuere Christianis γραμματέας,* Quare autem? *quia supra captum Luciani fuit, discipulos Christi docuisse Evangelium.* Et superat hoc etiam meum captum. Mox fingit, me credidisse, *Josephi γραμματέας de portentis consultos fuisse Christianos;* cum nihil præterea dixerim, quam Josephum *eos, qui in N. T.* γραμματεῖς vocantur, (tales autem sunt in plurimis locis Judaici,) *ἱερογραμματεῖς* vocare, quales consulti essent de portentis. Talia etiam sunt, quæ *de genio Socratis* inspergit, & temere negat, *vocem quandam* fuisse, contra clarissima loca, a me allegata. Contra historiam Ecclesiasticam pugnat, dum simpliciter falso superstitionem circa sepulchra martyrum Christianis nonnullis exprobrasse Julianum putat, p. 523. Talia plura sunt, quæ refutasse tædet. Præmisi primæ meæ illustrationi hæc verba: *salva, quam mirando huic mysterio*

mysterio debeo, reverentia, & annoto e Plutarcho &c. Quid ad hæc Censor? p. 520: *Vix alibi redit hæc protestatio, quæ oppido est necessaria, ne confundamus sacra cum profanis, vera cum fabulosis & turpibus.* Debebat autem contrarium potius colligere, cum primæ illustrationi eam præfationem præmitterem, eandem me ceteris omnibus præmissam voluisse. Olearius autem sine tali protestatione in Observat. in Matthæum p. 161 dixit, *Paulum respicere ad gentilium mysteria.* Item p. 480 comparare audet *transfigurationem Christi* cum *Jamblichi splendore*, ab Eunapio ei tributo; immo p. 481 dicit, *simile quid de Proclo narrare Marinum, &c.* Talia tamen & minora Censor damnat in me p. 528. Quid si ego scripsissem cum Oleario p. 250, *etiam Angelos fuisse nominatos λόγους, quod Sociniani volunt?* aut cum eodem p. 72, *scripta plurima divina periisse*, & similia? Ostensum igitur esse existimo, afferri omnino posse illustrationis causa etiam talia, quæ gentiles eodem plane sensu & vi non intellexerunt, quo in divinis occurrunt.

ANONYMI RESPONSIO.

OMittendum non erat, in Actis Mens. Mart. 1721 p. 112, 113 in fine annecti XIV novas V. Cl. expositiones quorundam locorum Matthæi, quæ ut majori mentis contentione excuterentur, dignæ omnino videbantur. Ad hæc loca cum post quadriennium nihil plane acciperemus, Anonymo nunc subnata est occasio, ex ejusdem V. Cl. libro proponendi adhuc alia quædam dubia. Videamus potiora. I Negat V. Cl. se, cum in Matthæum scriberet, D. Olearii nostri Observationes in eundem habuisse. Remittit tamen lectorem p. 7, 10, 17 ad illum. II. Notat, nos de Gatakero loqui dubitanter *p. 520.* Atqui is similiter f. 75 dubitaverat. Sed hoc leve est. III. Negat, se putare, verborum apud profanos qualemcunque convenientiam pertinere ad exhauriendas res nostras divinas. Atqui *p. 10* diserte affirmat, lustrationem gentilium per ignem & Moloch pertinere ad verba Johannis III, 11 de Christo, *ipse vos baptizabit Spiritu & igne.* Ista autem lustratio per ignem & Moloch ne in verbis quidem apta est ad illustrandum textum sacrum

ſacrum. IV. Negat, ſe dixiſſe *p. 24*, λύειν καὶ καταλύειν ἐντολὴν, in verbis Chriſti *c. V, 17, 19*, ea ſignificatione frequentiſſime occurrere apud profanos. Ecce verba, *qua ſignificatione:* quæ ſcil. eſt in iſto comm. 17 & 19. *Non veni, ut deſtruam aut ſolvam legem, ſed ut impleam.* Exulat itaque hic diverſa plane ſignificatio, qua magiſtratus leges latas in Republica iterum abrogat. Inſtat, D. Olearium etiam idem dicere, *p. 457.* At non omnino idem dixit, ſed hoc potius, καταλῦσαι νόμον, *ſolvere legem Moſaicam*, h. l. non ſignificare permiſſionem prohibiti, ſed in genere legis illius abolitionem, genuino linguæ Græcæ uſu. V. Concedit, ſe ad verba Chriſti, *c. XIII, 11, vobis datum eſt, illis non datum*, annotare *p. 65*, etiam profanos exiſtimaſſe, religionis capita ſubliniora non niſi diſcipulis proponenda. *Et plane huc pertinere præclarum Plutarchi locum. - Confer hæc cum eo, quod ſimillimum habetur* Num. XII, 6, 7, 8: *Moſi ore ad os loquor, & ſpeciem Jehovæ conſpicit.* Hic rationes noſtræ, cur hæc omnino ſint diſſimillima, etiam in verbis, cuivis patent. VI. Verbo tangit locum Hieroclis *p. 68*, quem ex Matth. XIII, 15 deſumptum putabat. VII. Eodem modo tangit locum Lyſidis Pythagoræi apud Jamblichum, in quo eandem ſimilitudinem in re non diſſimili occurrere putabat, facta comparatione cordis non pure initiati gentiliſmo, cum verbo audito, quod in ſpinas cecidit: quæ eſt ſimilitudo Chriſti, *c. XIII, 22.* IIX. Non negat, ſe ad verba Chriſti c. XIII, 52, *omnis* γραμματεὺς, ſcribere p. 69, *Lucianum etiam Chriſtianis* γραμματέας *tribuere & Ægyptiis &c.* Urgebamus autem manifeſtum diſcrimen inter eos, de quibus Chriſtus loquitur, & reliquos profanorum. Non enim iidem ſunt, qui libros Mercurii interpretantur, cum legis perito Chriſti, qui, evangelium docendo, ex theſauro Verbi nova & vetera ad regnum cœlorum depromit. Neque ex ſimili ratione Joſephus eosdem, qui a Chriſto hic ceu γραμματεῖς mittuntur, conſultos fuiſſe ait de oſtentis. Nam illi Judaici non erant ſimiles miſſis in N. T. Non videri præterea intelligi hic τὰ σκεύη *patris familias*, jam monitum erat in *Actis 1721 p. 113.* IX. Genium Socratis fuiſſe vocem, quam ſubinde audiret, *p. 14, 15* dixerat, & adhuc credit, per clariſſima loca ſe id adſtruxiſſe. Sed primus & ſolus Plato ſcripſit, Socratem ad judices dicere, ὅτι μοι θεῖόν τι

καὶ δαιμόνιον γίγνεταί φωνή. Apolog. f. 31. Mox, *φωνή τις γιγνομένη, vox quadam existit.* Idem *f. 40, τὸ τοῦ θεοῦ σημεῖον.* Add. *Theag. f. 128, 129.* Jam autem Xenophon, auditor Socratis & Platonis æmulus, paulo aliter facit Socratem ad judices loqui. *Non ideo nova numina introduco, dum dico, θεοῦ μοι φωνὴ φαίνεται, σημαίνουσα ὅτι χρὴ ποιεῖν. Nam & qui utuntur φθέγγεις οἰωνῶν, sonis avium, vocibus ceu signis utuntur. - Ego vero τοῦτο δαιμόνιον καλῶ, & puto, me ita veriora & magis pia dicere, quam ii, qui avibus attribuunt τὴν τῶν θεῶν δύναμιν. Irati ad hæc judices, & invidia perciti, quod majora a Diis consequeretur, quam ipsi.* Apolog. *f. 703.* Lapsis aliquot seculis Plutarchus propius accessit ad mentem Socratis, *δαιμόνιον* ejus esse *φωνῆς τινος αἴσθησιν, ἢ λόγου νόησιν. - οὐ φθόγγον, ἀλλὰ λόγον δαίμονος ἄνευ φωνῆς.* Nam *αἱ τῶν δαιμόνων νοήσεις, φέγγος ἔχουσαι, οὐ δεόμεναι ῥημάτων, οὐδὲ ὀνομάτων. De genio Socr. f. 588 seq.* Apulejus, Plutarcho suppar, adhuc clarius: *Dicebat Socrates, non vocem, sed vocem* quampiam *sibi oblatam; non ergo vocem usitatam nec humanam. Quæ si foret, frustra* quæpiam *diceretur. Frequentius etiam non vocem, sed signum sibi oblatum. Poteʃtque ipsius dæmonis species fuisse, quam is solus cerneret.* De deo Socr. *p. 52, 53.* Tandem Maximus Tyrius *Diss. 26* pronunciat, *Socratem τῷ νῷ ταῖς τῶν θεῶν φωναῖς συγγινόμενον fuisse,* quod non expressit interpres. Habes hic consensum veterum. X. Statuit, ex historia ecclesiastica constare, Julianum Christianis non nullis Antiochensibus superstitionem circa martyrum sepulchra, simpliciter falso non exprobrasse, sed veri aliquid subfuisse. Ita vero repetit, quod *p. 47* dixerat, videri nonnullos ex istis Christianis omnino superstitione hac se contaminasse. *Misopog. f. 344.* Si ergo veritas hujus asserti ostendi ex historia ecclesiastica potuit, quare dixit, rem totam pendere ex fide Juliani, *an vera sint*, quæ is iisdem exprobret? In libris ejusdem adversus religionem nostram postea scriptis tota probationis vis hæc est, *Christianis nunquam dictum esse advolvi sepulchris, eaque colere; ipsos tamen sepulchris implesse omnia, superque iis Deum invocare.* Respondit pridem Cyrillus *f. 203, 336, 340,* ceu testis istius historiæ optimus. Quæro, an ex verbis *Misop.* colligi posse videatur, *vetulas illas in monumentis ad martyres*

tyres

tyres vota fecisse? ac prorsus vera omnia esse, quæcunque scripsit Julianus? XI. Recte ait Noster, se primam illam protestationem suam, *salva, quam mirando huic mysterio* (conceptionis Messiæ) *debeo, reverentia*, ceteris omnibus illustrationibus præmissam voluisse. Utique enim hæreret alias lector, legens *p. 48*, Lucianum forte respicere ad verba Christi, c. IX, 6, & ad sententiam ejusdem c. XIII, 15 adeo pertinere verba Hieroclis, ut ea hinc sumpta esse crederes. Sic *p. 85* Julianus atrocitatem facinoris tali locutione, quali Christus c. XIIX, 6 dicitur exprimere, & p. 88 Julianum exponere mysticum eundem eunuchismum, (de quo Christus c. XIX, 12) ubi matri Deum gratias agit. Porro, eandem sententiam cum verbis Christi c. XXIV, 13, *perseverans ad finem salvabitur*, habere Luciani Hermotimum, initio sc. dialogi. Atqui sententia hæc per totum deinde dialogum fœde impugnatur atque proscinditur. Hic perit omnis protestatio, facto contraria. Incongruum enim est, initium dialogi allegare, non nervum totius. XII. Sane D. Olearius sine tali protestatione *p. 161* scripsit, Paulum *Philipp. IV, 12* verbo μεμύημαι respicere ad gentilium mysteria. Nam istud vocabulum a sacris, tum vero Græcorum sumptum, dudum Erasmus & Coccejus nemine contradicente agnoverunt. Et purgatur id statim comm. 13, *omnia possum in Christo.* Fabulam de Jamblicho & Proclo, ceu fabulam, citra omnem violationem reverentiæ recitare idem potuit. Et loca de Angelis λόγοις ab eodem *p. 250* statim etiam vindicantur, utpote a sensu Matthæi alienissima. Periisse multa, quæ a viris divinis gesta & dicta complecterentur, adeo perspicue proponitur *p. 72* & comprobatur exemplis, ut lis de hisce superesse nulla queat. Itaque qui illustrationis qualiscunque causa ad libros sacros afferunt varia loca gentilium, iis cavendum est, ne statim dicant, eadem aut plane simillima deprehendi apud profanos, vel profanos verba ex ipsa Scriptura desumpsisse. Excutienda prius sunt singula, & annotandum deinceps, in quantum voces & syllabæ quidem videantur aliquando congruere, sensus autem toto cœlo sit alius. Ita enim tota die instituitur illustratio, etiam per opposita: quod genus est innocentissimum.

Des Heil. Röm. Reichs vollständige Staats-Rechts-Lehre, vierdter Theil rc.

hoc est

JACOBI CAROLI SPENERI PLENIOR *Doctrina Juris Publici Imperii Romano-Germanici.*

Tomus IV.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Georgii Marci Knochii, 1725, 4. Alph. 3 pl. 4.

COmplectitur hic Tomus librum tertium & libri quarti duo solum capita priora. Veretur hinc Autor Consultissimus, ne justo uberior diffusiorque forsitan videatur multis, qui alios Juris Publici scriptores in argumentis præsenti volumine pertractatis, puta de Imperio Romano Germanico in genere atque ejus juribus, & de Imperatoris Rom. Germ. electione, haud perinde longos & abundantes esse noverint. His in præfatione sese excusat, monens, dum in Juris Publici doctrina pleniore sistenda desudet, ea vero inexhausti fontis instar habeat, parcum brevemque esse sibi non licere: imo vero diutius immorandum fuisse istis capitibus, quæ levi nimis brachio plerisque antehac evoluta fuerint. Libri III, qui *de Imperio nostro in genere* agit, ejusque *jura* explicat, *capite I* contemplatur *territorium Imperii Rom. Germ. principale & ejusdem fines.* Instituta ibi peculiari statuum Imperii, qui sunt originarii, qui accessorii, consideratione, illos in tabula repræsentat p.21 ss. quæ ab ea, quam *Ill. Ludewigius* ad *A. B. T. VII p. 652* dedit, haud parum discrepat, dum Noster Bavariam, Sueviam, Franciam Orientalem, Lotharingiam, Thuringiam, Saxoniam & Slavoniam provincias ac status originarios facit, omittens Brandenburgum, adjiciens Lotharingiam. Hanc vero Ludewigius, ad septenarium numerum obtinendum, præterierat, Brandenburgo citra veteris historiæ autoritatem addito. *Cap. II* occupatur circa *territorium Imperii secundarium & accessorium*, quod a prætensionibus Imperii probe discernit; ac ejus a territorio principali differentiam, potissimum diversis juribus sese

ſeſe exerentem, ob oculos ponit. *Cap. III* ſiſtit *præcipuas Imperii diviſiones*, inprimis vero hodiernas. Etenim quæ olim, tum aliis rationibus politicis, tum jurisdictionis commodius exercendæ cauſa, obtinuit Imperii diviſio in provincias, gobiis rurſum & pagis, itemque Centenis diſtinctas, pridem ab uſu receſſit. Ejus loco noſtra ætate arbitraria Imperii in Electoratus, Principatus, Ducatus ceterosque ſtatus diviſio obſervatur, quam præter aliæ tamen, puta in territoria Eccleſiaſtica & Secularia, Allodialia & Feudalia, in ſtatus Evangelicos, Romano-Catholicos & Reformatos, diviſiones agnoſcendæ ſunt. His Noſter ſubjungit partium Imperii potentioris & infirmioris conſiderationem, verasque ejus diſparitatis origines eruit: ceterum partitionem in terras mediatas & immediatas, item in duos Palatinatus ſupremos, in terras Juris Franconici & Saxonici, in Quaterniones, partim erroneas, partim Germaniæ hodiernæ minime accommodatas, denique nec circulorum Imperii diviſionem univerſalem eſſe, demonſtrat. *Cap. IV* expendit *vires atque opulentiam imperii*, quæ tractatio licet ad cognitionem ſtatus publici proprie pertineat, utilitatem tamen in forma politica rectius deſcribenda, in collectis Imperii diſtribuendis, potentia bellica examinanda, in diverſo ſuperioritatis territorialis exercitio conſiderando, inque ſimilibus Juris Publici argumentis præſtat. Succedit *Cap. V* diſpectio *de forma, ſeu conſtitutione politica & regimine Imperii præſenti, deque conſervatione ſtatus hodierni*, ubi præcipue intereſſe politicum erga ſingulos vicinos ac ratio ſtatus præſentis diligenter excutiuntur. *Cap. VI Tituli, prærogativæ atque jura præcipua Imperii* demonſtrantur & vindicantur, inprimis præcedentia, titulique ab Imperio Rom. originem ducentes. *Cap. VII* Noſter *Prætenſiones Imperii*, qua in hoc potiſſimum argumento opus, moderatione atque circumſpectione inveſtigat, certas ab incertis ac prorſus fruſtraneis, quibusve Imperium ſe pridem abdicavit, ſolide ſecernit, jusque ac modum vel perſequendi vi bellica & vindicandi jura in Status exteros, vel iisdem renunciandi, declarat. *Cap. VIII* exhibet *prætenſiones in Imperium*, quas tum extranei ſtatus, ſpeciatim Papa, Rexque Galliæ, item Dania, Polonia, Hungaria, tum ſtatus quidam Imperii contra ſtatuum quorun-

dam immedietatem fovent, pariterque, quibus juribus adversus ejusmodi prætensiones opponendis Imperium uti possit, exequitur. Hactenus jura Imperii universi, quatenus illud constituunt Imperator & Status. Jam sequitur *Liber IV*, qui totus *Capiti Imperii*, *eoque pertinenti supremo regimini* dicatus, initium facit *Cap. I* ab *Imperatoris summa dignitate*, *titulis & insignibus*, quæ singula ex historiarum monumentis legibusque & observantia Imperii ea cum cura illustrantur, qua de Majestate ac honore Augusti disserere convenit; *Capite II* vero Noster *de Electione Imperatoris*, & quidem tam de juribus circa illam, quam de solemnitatibus observandis tam solicite agit, historiam electionum, & novissimæ, & superiorum, ubique subjiciens, ut vel hoc apparatu plerosque Juris Publici scriptores vincat. Enimvero majorem copiam institutum & methodus, quam tenet, requirunt. Ceterum cum *Tomo VI* hujus operis jus Publicum particulare sit executurus, recentiora vero atque indubia monumenta ad peculiaria jura præsentemque Statuum singulorum constitutionem facientia haudquaquam promta facileque impetranda sint, publica obtestatione ejus generis subsidia expetit, gratam Patronorum fautorumque prædicationem spondens, qui humanissima particularium istiusmodi monumentorum communicatione juvare ipsum dignati fuerint.

Schauplatz der Wasser-Künste.

hoc est,

THEATRI MACHINARUM HYDRAULICArum Tomus II, Autore JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico, Regi Borussiæ a Consiliis Commerciorum, diversarum Societatum Scientiarum Sodali.

Lipsiæ, sumtibus Autoris, 1725, fol. Alph. 2 pl. 1 Tabb. æn. 54.

CONtinuat Cl. Autor in altero Theatri machinarum hydraulicarum Tomo descriptionem machinarum ad aquas elevandas

das vel cum ſucceſſu adhibitarum, vel fruſtra ab hominibus non ingenio equidem, at praxi tamen deſtitutis eum ad uſum commendatarum, ut aurum a ſcoriis dignoſcant lectores. Diximus in Actis hujus anni p. 228, Cl. Autorem in Tomo priore varias de- 1.
ſcribere rotarum ſpecies, quibus aquæ ad diverſas altitudines elevantur. Omiſit autem omnem fulcrorum apparatum, atque adeo conſultum duxit in Tomo poſteriore ſiſtere iſtiusmodi rotam cum omni fulcrorum apparatu. Habet autem præterea machina id ſingulare, ut rota, cui ab aqua in flumine labente motus imprimitur, diverſa ſit ab altera, quæ aquam elevat. Eidem jungit Noſter cochleam *Archimedeam* triplicatam ex *Ramello*, qua aquæ inſignis quantitas ad exiguam altitudinem elevatur, una cum aliis ejusdem cochleæ multiplicationibus. Sequuntur variæ ma- 2.
chinæ ſitularum ope aquas elevandi, quæ vel vi equorum, vel aquæ irruentis impetu, vel denique ab hominibus calcando moventur. Inter eas una occurrit, quæ Autoris ingenio debetur. Plures deſcribuntur modi antlias agitandi, varia vectis atque tol- 3.
lenonum applicatione, ubi *Sturmius* notatur, qui in hoc genere errores commiſit aliorum defectus emendaturus. Deſcribuntur vero & varia antliarum genera, inter quæ eminent antlia admodum ſimplex ad horizontem inclinata, & alia pyramidis truncatæ figuram referens, ex Transactionibus Anglicanis A. 1677 Num. 496 deſumta. Docetur quoque tollenonum applicatio horizonta- 4.
lis, ubi & machina deſcribitur, quam in Diario eruditorum Gallico A. 1678 cum publico communicavit architectus quidam militaris, a militibus agitanda, etſi pedum manuumque miniſterio deſtituantur, & perpetuum mobile refellitur, quod a *Solikio* excogitatum repræſentat *Schottus* in Technica curioſa. Agitur 5.
præterea de axibus incurvatis eorumque in antliis uſu: ubi defectus in communi eorundem applicatione obvii notantur, de medela diſpicitur, & affrictus imprimis minuendi ratio habetur. Invenies hic deſcriptionem accuratam hydrauli Lipſienſis & Auguſtani, tum etiam machinæ hydraulicæ prorſus ſtupendæ, cujus ope in Gallia aqua ex Sequana in uſus hydraulicos deducitur, & cujus accuratiſſimam delineationem orbi litterario promiſit Cl. *Villius*, Leodienſis. Multa denique adjiciuntur de uſu axium in-

curva-

curvatorum in antliis vi venti agitandis, ſive in rotas verticales, ſive in horizontales irruat. Comparet hic machina ſtructuræ
c. 6. ſimpliciſſimæ, procellarum furori minime expoſitæ. Succedunt rotæ ad horizontem inclinatæ, ubi ſimul varius plani inclinati
7. uſus in agitandis antliis exponitur, & monſtrata cochleæ perpetuæ varia ad antlias applicatione, deſcribuntur rotæ, quarum
8. tantum ſemiperipheria dentibus inſtruitur, una cum machina *Perraltiana* aquam ſine affrictu absque rotarum dentatarum uſu, ſola funium & cylindri ope ad quamlibet altitudinem elevandi.
9. Varia exhibentur machinarum genera, aquam vi ignis elevandi, ubi præ ceteris notatu digna eſt machina, quam *Potterus* in me-
10. talli fodinis Hungariæ multo cum ſucceſſu adhibuit. Ultimo tandem loco maximo apparatu Cl. Autor deſcribit emendationes emboli in antliis, cum a ſe, tum ab aliis tentatas, & appendicis loco ſubjungit machinam ad vires hominum & equorum æſtimandas facientem. Coronidis loco comparet diſcurſus de re machinaria in genere, & hydrotechnia in ſpecie, ad retundendum faſtum & vanos auſus hominum nec in theoria, nec in praxi mechanica ſatis verſatorum.

HENRICI RIDLEY, COLLEG. MED. LOND. Soc. Anatomia Cerebri, complectens ejus Mechaniſmum & Phyſiologiam, ex Anglico in Latinum fideliter translata.

Lugduni Batavorum, apud Joh. Arn. Langerok, 1725, 8.
Plag. 14½ & fig. ænear. Tab. 7.

TRiginta præterlapſi ſunt anni, cum Clariſſimus *Ridley* ſuam Anatomiam Cerebri vernaculo idiomate publici juris eſſe voluerit. Qui liber non immerito ſummo cum applauſu ab ordine Medicorum fuit exceptus, non ſolum quod exactam cerebri Anatomen ſiſtat, & nova inventa exhibeat, ſed & quod functiones animales & motum muſcularem accurate examinet, & veteres pariter ac modernos Autores modeſte emendet. Quæ libri præſtantia movit Cel. Collegam noſtrum, *Mich. Ern. Ettmullerum*, P. P. Acad. Leopoldino-Carolinæ jam Adjunctum, ut tum in gratiam

tiam eorum, qui linguæ Anglicæ minus sunt periti, quam, cum in illustri hoc Collegio reciperetur, specimen industriæ suæ exhibiturus, Anno 1705 Tractatum hunc Latinitate donaverit, & Miscellaneorum Naturæ Curiosorum Decadis III Anno IX & X inserendum curaverit, uti in Actis his A. 1706 Mense Octob. pag. 456 monuimus. Cum igitur hæc versio haud infeliciter cesserit, laudataque Miscellanea omnium Medicorum manibus terantur, supersedere potuisset versionis novæ Autor hoc labore. Et quoniam Clarissimi Ridley Tractatum in Actis his Anno 1696 mense Majo pag. 201 prolixius recensuimus, nihil amplius adjiciendum nunc esse judicamus.

Errata.

Pag. 21 lin. 1 l. Horatii, *p. 58 l. 33 l.* Parisiensia; *p. 64 l. 12 l.* alatos; *p. 136 l. 4 l.* probare; *p. 144 l. 14 dele* qui; *p. 154 l. 8 l.* antiquis; *p. 156 l. 8 l.* eviluerunt; *p. 226 l. 25 l.* Talibus; *l. 26 l.* exemplo; *p. 255 l. 13 lege* Alne-; *p. 261 l. 11 l. militari; p. 356 l. 33 dele* quod; p. 537 lin. 32 l. σκέυη; p. 538 l. 6 l. φθόγγοις; l. 14 ὃ; p. 544 l. ult. pro *tum* l. *tam*.

INDEX AUTORUM,

Quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recensentur.

I *Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

II *Libri Juridici.*

Spene-

III Libri Medici & Physici.

IV Libri Mathematici.

V Libri Historici, Geographici &c.

VI Libri Miscellanei.

Cunzi

INDEX RERUM.

A.

Acade-

Caro-

Cohe-

Cry-

Divor-

De

Guar-

Kam-

Neptu-

Petre-

Regi-

Tarta-

Vari-

